

JŪRATĖ ŠIDLAUSKIENĖ

DAKTARO DISERTACIJA

**TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAS
ANONIMINIAIS KOMENTARAI:
INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ
CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMĄ
PATEISINANTYS KRITERIJAI**

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (S 001)
VILNIUS, 2019

MRU
MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Jūratė Šidlauskienė

TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAS
ANONIMINIAIS KOMENTARAI:
INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ
CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMĄ
PATEISINANTYS KRITERIJAI

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2019

Daktaro disertacija rengta 2014–2018 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė:

prof. dr. Solveiga Palevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001)

PAGRINDINIŲ SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Angl. – angliškai.

Aprašas – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 881 „Dėl Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašas.

Aut. past. – autorės pastaba.

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.

DCFR – *Draft Common Frame of Reference* (liet. Bendros pagrindų sistemos projektas).

ES – Europos Sąjunga.

Est. – estiškai.

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

EŽTK – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas.

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos.

Liet. – lietuviškai.

Lot. – lotyniškai.

Nr. – numeris.

PETL – *Principles of European Tort Law* (liet. Europos deliktų teisės principai).

Pranc. – prancūziškai.

Rekomendacija – Europos Komisijos 2018 m. kovo 1 d. rekomendacija (ES) 2018/334 dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių.

Šved. – švediškai.

Tvarka – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtinta Viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarka.

v. – versus.

Vok. – vokiškai.

TURINYS

ĮVADAS.....	7
TYRIMŲ APŽVALGA.....	21
DARBO METODOLOGIJA.....	32
1. INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ SAVIRAIŠKOS LAISVĖS RIBOJIMAS KAIP TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ UŽTIKRINIMO PRIELAIDA.....	41
1.1. Teisės į privatų gyvenimą samprata.....	42
1.1.1. Teisės į privatų gyvenimą reglamentavimas Europos Sąjungos teisės sistemoje.....	47
1.1.2. Teisės į privatų gyvenimą samprata: Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei nacionalinės teisės diskursas.....	51
1.1.2.1. Anonimiškumas kaip sudėtinė privataus gyvenimo koncepcijos dalis.....	64
1.1.2.2. Teisės į privatų gyvenimą samprata Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.....	69
1.1.3. Privataus gyvenimo ir asmens duomenų apsaugos institutų santykis.....	79
1.2. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės samprata ir jos ribos.....	85
1.2.1. Interneto tinklalapių valdytojų teisinis statusas saviraiškos laisvės įgyvendinimo kontekste.....	96
1.2.1.1. Interneto tinklalapių valdytojų statusas Lietuvos Respublikos teisėje.....	115
1.2.1.2. Interneto tinklalapių valdytojų elgesio komentarų atžvilgiu reguliavimas Lietuvoje.....	120
1.2.2. Komentarų skiltį turinčių interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribų vertinimo elementai.....	127
1.2.2.1. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo įtvirtinimo įstatyme samprata.....	134
1.2.2.2. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo kriterijai.....	136
1.2.3. Saviraiškos laisvės ribos viešųjų fizinių asmenų ir viešojo intereso srityje veikiančių juridinių asmenų teisės į privatų gyvenimą atžvilgiu.....	144
1.2.3.1. Saviraiškos laisvės ribos viešųjų fizinių asmenų teisės į privatų gyvenimą požiūriu.....	145

1.2.3.2. Saviraiškos laisvės ribos juridinių asmenų teisės į privatų gyvenimą aspektu.....	151
2. ATSKIRŲ INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ ANONIMINIAIS KOMENTARAIŠ PADARYTĄ TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMĄ TAIKYMĄ PATEISINANČIŲ KRITERIJŲ PROBLEMATIKA	154
2.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėtų bylų faktinė ir teisinė aplinka.....	163
2.1.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėtų bylų faktinių aplinkybių panašumai ir skirtumai.....	164
2.1.2. Teisinio reguliavimo bylų nagrinėjimo Estijos, Vengrijos, Švedijos Karalystės ir Anglijos nacionaliniuose teismuose metu palyginimas.....	174
2.1.3. <i>MTE & Index v. Hungary, Delfi AS v. Estonia, Pihl v. Sweden</i> ir <i>Tamiz v. the United Kingdom</i> bylose nacionalinių teismų priimtų sprendimų argumentacijos bendrumai ir skirtybės.....	184
2.1.3.1. Pagrindiniai Estijos teismų sprendimų motyvai	184
2.1.3.2. Esminiai Vengrijos teismų sprendimų argumentai	187
2.1.3.3. Švedijos Karalystės teismų sprendimų esmė.....	188
2.1.3.4. Anglijos teismų sprendimų <i>Tamiz v. Google Inc.</i> byloje esmė	188
2.2. Komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys.....	194
2.2.1. Komentarų kontekstas <i>Delfi AS v. Estonia</i> byloje.....	194
2.2.2. Komentarų turinys <i>Delfi AS v. Estonia</i> byloje.....	199
2.2.3. Komentarų kontekstas <i>MTE & Index v. Hungary</i> byloje.....	215
2.2.4. Komentarų turinys <i>MTE & Index v. Hungary</i> byloje.....	220
2.2.5. Komentarų kontekstas <i>Pihl v. Sweden</i> byloje	225
2.2.6. Komentarų turinys <i>Pihl v. Sweden</i> byloje.....	228
2.2.7. Komentarų kontekstas <i>Tamiz v. the United Kingdom</i> byloje	230
2.2.8. Komentarų turinys <i>Tamiz v. the United Kingdom</i> byloje.....	234
2.3. Nukentėjusiojo asmens elgesio reikšmė vertinant interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo galimybę.....	244
2.3.1. Faktinio anoniminių komentarų turinio pagrindo egzistavimas	245
2.3.2. Nukentėjusiojo asmens elgesio po sužinojimo apie komentarus vertinimas	249
2.4. Nukentėjusiajam asmeniui anoniminių komentarų sukeltos pasekmės.....	251
2.5. Komentarų autorių civilinės atsakomybės galimybė kaip alternatyva internetu tinklalapių valdytojų civilinei atsakomybei.....	256

2.6. Interneto tinklalapių valdytojų taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys sužinojus apie komentarų neteisėtumą.....	264
2.6.1. Iki komentarų pasirodymo taikytos prevencinės priemonės	264
2.6.2. Interneto tinklalapių valdytojų elgesys <i>ex-post</i>	277
2.7. Civilinės atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapių valdytojams	285
IŠVADOS	290
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS.....	294
LITERATŪROS SĄRAŠAS	298
SANTRAUKA	345
SUMMARY.....	380

Nė vienas asmuo neturi būti atsakingas už internete
paskelbtą turinį, kurio autorius jis nėra,
nebent jis priėmė jį kaip savo arba atsiskaitė
vykdyti teismo sprendimą jį pašalinti¹.

IVADAS

Saviraiškos laisvė, tarptautiniuose bei nacionaliniuose teisės aktuose bendriausia prasme apibrėžiama kaip teisė laisvai reikšti savo nuomonę, mintis ir įsitikinimus bei nevaržomai rinkti, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas², šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje dažnai įgyvendinama jos nariams įvairiuose interneto³ tinklalapiuose skelbiant viešai ir visiškai laisvai prieinamus anoniminius komentarus. Antra vertus, sąlygas juos skelbti sudarantys interneto tinklalapių valdytojai⁴ tuo pat metu pripažįstami įgyvendinančiais savo saviraiškos laisvę⁵. Tiek faktinių komentarų autorių, tiek interneto tinklalapių val-

- 1 Organization for Security and Co-operation in Europe Representative on Freedom, „Joint Declaration by the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the OSCE Representative on Freedom of the Media and the OAS Special Rapporteur on Freedom of Expression (2005/12/21)“, *Joint Declarations of the Representatives of Intergovernmental Bodies to Protect Free Media and Expression*, sud. Adeline Hulin (Vienna: OSCE Representative on Freedom of the Media, 2013), 38; Frank La Rue, „Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression“ (United Nations General Assembly Human Rights Council, 2011 m. gegužės 16 d.), 13, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf.
- 2 „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo“ (toliau – „Visuomenės informavimo įstatymas“) (*Valstybės žinios* 71, 1706 (1996)) 4 straipsnio 1 dalis, „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos“ (toliau – „EŽTK“) (*Valstybės žinios* 40, 98710 (1995)) 10 straipsnio 1 dalis, „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos“ (toliau – „Chartija“) (*Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, C 202 (2016)) 11 straipsnio 1 dalis, „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos“ (*Valstybės žinios* 68, 2497 (2006)) 19 straipsnis.
- 3 Remiantis „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo““ (*Valstybės žinios* 24, 1002 (2003)) patvirtintos Viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos (toliau – „Tvarka“) 4 punkto 11 dalimi, internetas yra vienas iš *bendros prieigos informacinių tinklų*, tarpinclinės sąveikos protokolais vienijantis techninę įrangą (kompiuterius) ir tinklus, priklausančius informacijos išteklių ir telekomunikacijų paslaugų teikėjams, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims. Šiame darbe apsiribojama interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už internete, kaip pagrindiniame bendros prieigos tinkle, paskelbtais neteisėtais anonimiais komentarais padarytą žalą nustatymo kriterijų analize.
- 4 „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 17 dalyje, *supra* note 2, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas apibrėžiamas kaip asmuo, faktiškai valdantis informacinės visuomenės informavimo priemonę, kurioje rengiama ir (ar) skleidžiama viešoji informacija, arba rengiantis ir (ar) skleidžiantis tokios priemonės turinį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje interneto svetainės savininkas ar teisėtas administratorius įvardijamas interneto tinklalapio valdytoju („Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=2c98f11d-91bf-4574-9738-f3085cdb221e>). Todėl interneto tinklalapio valdytojas disertacijoje suprantamas kaip asmuo, *faktiškai* valdantis (administruojantis) interneto svetainę, neatsižvelgiant į tai, ar jis yra registruotas jos savininkas ir ar interneto svetainėje skelbiamas jo, ar trečiųjų asmenų pateiktas turinys.
- 5 Christophe Geiger ir Elena Izyumenko, „The Role of Human Rights in Copyright Enforcement On-

dytojų saviraiškos laisvės ribas, greta įstatyme numatytų ir demokratinėje visuomenėje neišvengiamai būtinų valstybės saugumo, konstitucinės santvarkos ar visuomenės apsaugos, teritorinio vientisumo, viešosios tvarkos, žmogaus sveikatos ir moralės (dorovės) kategorijų⁶, privatinėje teisėje nustato dinamišku ir įvairialypių objektu pasižyminti teisė į privatų gyvenimą⁷, už kurios pažeidimą atsakingam asmeniui gali kilti civilinė atsakomybė⁸. Būtent civilinė atsakomybė, kaip vienas iš būdų atkurti pažeistą teisingumą⁹ ir *ex post* užtikrinti saviraiškos laisvę bei teisę į privatų gyvenimą besinaudojančių subjektų teisių ir pareigų balansą, yra turtinis *status quo* atkūrimo mechanizmas, kurio taikymo bei tyrimo poreikį pirmiausia atskleidžia didelis visame pasaulyje kasmet įvairių subjektų dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo patiriamų nuostolių mastas¹⁰.

Teisę į privatų gyvenimą vis dažniau pažeidžiant anoniminiais interneto lankytojų komentarais¹¹, kurių autorių identifikuoti nepavyksta¹² arba jų suradimo kaštai pernelyg di-

---

line: Elaborating a Legal Framework for Website Blocking“, *American University International Law Review* 32 (2016 m.): 73–76.

- 6 „2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva)“ (*Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 25, L 178 (2000)) (toliau – „Elektroninės komercijos direktyva“) preambulės 9 punktą, „EŽTK“ 10 straipsnio 2 dalis, *supra* note 2; „Chartijos“ 11 straipsnio 2 dalis, *supra* note 2; „Europos Sąjungos sutarties“ (toliau – „Sutartis“) (*Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, C 202 (2016)) 46 straipsnio 1 dalis.
- 7 Privataus gyvenimo koncepcija, kaip plačiausia sąvoka, apima privatumą siaurąja prasme, garbę ir orumą, reputaciją ir kitus su asmeniu susijusias kategorijas. Jan Oster, *Media Freedom as a Fundamental Right (Cambridge Intellectual Property and Information Law)* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 147–73. Disertacijoje vartojama „EŽTK“ 8 straipsnyje ir „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 46 dalyje, *supra* note 2, įtvirtinta privataus gyvenimo samprata plačiaja prasme, apimanti „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso“ (*Valstybės žinios* 74, 2262 (2000)) (toliau – „CK“) 2.20–2.27 straipsnius, bet jais neapsiribojanti. Plačiau apie tai – 1 dalyje.
- 8 Algis Norkūnas, „Civilinės teisinės atsakomybės samprata“, *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*, sud. Gediminas Sagatys (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 991.
- 9 *Ibid.*, 973.
- 10 Ponemono instituto mokslinių tyrimų centro, vykdančio tyrimus privatumo, duomenų apsaugos ir informacijos saugumo politikos klausimais, duomenimis, vien dėl neteisėto įvairių organizacijų duomenų naudojimo kasmet patiriama milijonai dolerių nuostolių. Atsižvelgiant į ribotą vykdomų tyrimų apimtį, akivaizdu, jog tikrieji technologinės pažangos procesų nulemti nuostoliai, susiję su teisės į privatų gyvenimą pažeidimais, yra daug didesni. Žr. Ponemon Institute LLC, „Ponemon Institute’s 2018 Cost of a Data Breach Study: Global Overview“, 2018 m. liepos 11 d., https://public.dhe.ibm.com/common/ssi/ecm/55/en/55017055usen/2018-global-codb-report_06271811_55017055USEN.pdf; Ponemon Institute LLC, „Ponemon Institute’s 2017 Cost of a Data Breach Study: Global Overview“, 2017 m. birželio 20 d., <https://public.dhe.ibm.com/common/ssi/ecm/se/en/se03130wwen/security-ibm-security-services-se-research-report-sel03130wwen-20180122.pdf>.
- 11 Liudvika Meškauskaitė, *Teisė į privatų gyvenimą* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015), 267.
- 12 Žr. „EŽTT 2013 m. spalio 10 d. sprendimą byloje *Delfi AS v. Estonia*, Nr. 64569/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126635> (toliau – „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimas“); „EŽTT Didžiosios kolegijos 2015 m. birželio 16 d. sprendimą *Delfi AS v. Estonia*, Nr. 64569/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105> (toliau – „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimas“); „EŽTT 2016 m. vasario 2 d. sprendimą byloje *Magyar Tartalomsgálátók Egyesülete ir Index.hu Zrt v. Hungary*, Nr. 22947/13“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160314> (toliau – „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimas“).

deli¹³, nukentėjusieji reikalavimus dėl jais padarytos žalos atlyginimo ėmė reikšti paprastai lengviau nustatomiems bei pasiekiamiems interneto tinklalapių, kuriuose paskelbti komentarai, valdytojams¹⁴. Tačiau pastarieji nėra neteisėtų komentarų autoriai, o teisės aktai jiems nenustato pareigos stebėti visus skelbiamus komentarus, todėl kyla klausimas, kokiais atvejais civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusių anoniminių komentarų padarytą žalą taikymas būtent interneto svetainių valdytojams gali būti teisiškai pateisinamas¹⁵. Paskutinįjį dešimtmetį visuose pasaulio žemynuose¹⁶ drastiškai išaugęs interneto paslaugų teikėjams pareikštų ieškinių dėl interneto svetainių lankytojų paskelbtu turiniu tretiesiems asmenims padarytos žalos atlyginimo mastas¹⁷, pastarųjų kelerių metų EŽTT praktika nacionalinių teismų sprendimų suderinamumo su EŽTK 8 ir 10 straipsnių aiškinimo ir taikymo tendencijomis aspektu analizuotose *Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden* ir *Payam Tamiz v. the United Kingdom* (toliau – *Tamiz v. the United Kingdom*)¹⁸ byloje ir gerokai padidėjęs ESTT pateiktų prašymų priimti

- 13 „EŽTT 2017 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Rolf Anders Daniel Pihl v. Sweden*, Nr. 74742/14“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145> (toliau – „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimas“) (šioje byloje nustatyta, kad kompiuterio, iš kurio Švedijoje paskelbtas komentaras, IP adresas buvo registruotas Prancūzijoje). Nuostolių išieškojimo iš komentarų autorių procedūra gali būti nepradedama ir dėl komplikuočių taikytinos teisės ir teisingumo nustatymo taisyklių, pernelyg didelių laiko bei finansinių sąnaudų ir kitų teisiškai nepalankių priežasčių
- 14 Tačiau JAV nustatyta išimtinė tiesioginė tikrųjų pasisakymų autorių atsakomybė. Giovanni Sartor, „Providers Liability: From the ECommerce Directive to the Future“, Study (European Union, 2017 m.), 16–17, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA\(2017\)614179_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA(2017)614179_EN.pdf); Jason A. Martin ir Anthony L. Fargo, „Anonymity as a Legal Right: Where and Why It Matters“, *North Carolina Journal of Law & Technology* 16 (2015 m.): 339–47.
- 15 Nei nacionaliniai, nei tarptautiniai teismai iki šiol nenurodė, kaip turėtų elgtis civilinės atsakomybės už komentarus sukeltas pasekmes siekiantis išvengti interneto tinklalapio valdytojas. Bart van der Sloot, „The Practical and Theoretical Problems with ‘Balancing’: Delfi, Coty and the Redundancy of the Human Rights Framework“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 23, nr. 3 (2016 m.): 449.
- 16 Marketa Trimble ir Salil Mehra, „Secondary Liability, ISP Immunity, and Incumbent Entrenchment“, *Scholarly Works*, nr. 926 (2014 m.), <http://scholars.law.unlv.edu/facpub/926>; Salil K. Mehra ir Marketa Trimble, „Secondary Liability of Internet Service Providers in the United States: General Principles and Fragmentation“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017); Dan Jerker B. Svantesson, „Between a Rock and a Hard Place – An International Law Perspective of the Difficult Position of Globally Active Internet Intermediaries“, *Computer Law & Security Review* 30, nr. 4 (2014 m.); Rob Midgley ir kt., sud., *Law of Delict in South Africa*, 2nd edition (Oxford, New York: Oxford University Press, 2012); Kathy Eivazi, „Is Termination of Internet Users’ Accounts by an ISP a Proportionate Response to Copyright Infringement?“, *Computer Law & Security Review* 28, nr. 4 (2012 m.); Gabriela Kennedy ir Sarah Doyle, „Asia-Pacific News“, *Computer Law & Security Review* 26, nr. 6 (2010 m.); Rebecca Ong, „Internet Intermediaries: The Liability for Defamatory Postings in China and Hong Kong“, *Computer Law & Security Review* 29, nr. 3 (2013 m.); Nicolas Suzor, Bryony Seignior, ir Jennifer Singleton, „Non-Consensual Porn and the Responsibilities of Online Intermediaries“, *Melbourne University Law Review* 40 (2016 m. 2017): 1057–97; Martin ir Fargo, *supra* note 14.
- 17 Žr. Béatrice Martinet Farano, „Internet Intermediaries’ Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches“, *Stanford-Vienna Transatlantic Technology Law Forum*, nr. 14 (2012 m.): 6, <https://law.stanford.edu/publications/internet-intermediaries-liability-for-copyright-and-trademark-infringement-reconciling-the-eu-and-u-s-approaches/>.
- 18 „EŽTT 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *Payam Tamiz v. the United Kingdom* byloje,

prejudicinius sprendimus byloje dėl civilinės atsakomybės tarpiniams interneto paslaugų teikėjams taikymo skaičius¹⁹ aiškiai rodo, kad kiekvienoje šiuolaikinėje išsivysčiusioje valstybėje veikia labai panašūs interneto tinklalapiai ir iš esmės susiduriama su tapačiomis faktinėmis jų valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusių komentarų padarytą žalą taikymo problemomis, tačiau šios tarptautiniuose teismuose nagrinėtos bylos taip pat išryškino didelį skirtingų interneto paslaugų teikėjų²⁰ atsakomybės nustatymo režimų kontraversiškumą, dėl kurių esminių iššūkių kelia net atsakomybės pagrindo parinkimas²¹, bei jų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančių

Nr. 3877/14“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-178106> (toliau – „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimas“).

- 19 „ESTT 2011 m. spalio 25 d. prejudicinis sprendimas sujungtose bylose *eDate Advertising GmbH v. X ir Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited*, Nr. C-509/09 ir C-161/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0509:EN:HTML> (toliau – „*eDate Advertising GmbH* bylos sprendimas“); „ESTT 2012 m. kovo 15 d. prejudicinis sprendimas byloje *G. v. Cornelius de Visser*, Nr. C-292/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0292:EN:HTML> (toliau – „*G. v. Cornelius de Visser* bylos sprendimas“); „ESTT Didžiosios kolegijos 2011 m. liepos 12 d. prejudicinis sprendimas byloje *L'Oréal SA ir kt. v. eBay International AG ir kt.*, Nr. C-324/09“ (EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0324>) (toliau – „*L'Oréal* bylos sprendimas“); „ESTT 2010 m. kovo 23 d. prejudicinis sprendimas sujungtose bylose *Google France SARL ir Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA ir kt.*, Nr. C-236/08, C-237/08 ir C-238/08“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62008CJ0236&from=EN> (toliau – „*Google France* bylos sprendimas“); „ESTT Didžiosios kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. prejudicinis sprendimas byloje *Google Spain SL, Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González*, Nr. C-131/12“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131> (toliau – „*Google Spain* bylos sprendimas“); „ESTT Didžiosios kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas sujungtose bylose *Digital Rights Ireland Ltd ir Kärntner Landesregierung, Michael Seitlinger, Christof Tschohl ir kt. v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, The Commissioner of the Garda Síochána, Ireland and the Attorney General*, Nr. C-293/12 ir C-594/12“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0293> (toliau – „*Digital Rights Ireland* bylos sprendimas“); „ESTT 2014 m. rugsėjo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje *Sotiris Papasavvas v. O Fileleftheros Dimosia Etairia Ltd, Takis Kounnafi, Giorgos Sertis*, Nr. C-291/13“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CJ0291&from=LT> (toliau – „*Papasavvas* bylos sprendimas“); „ESTT 2014 m. kovo 27 d. prejudicinis sprendimas byloje *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*, Nr. C-314/12“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CJ0314&from=EN> (toliau – „*Telekabel* bylos sprendimas“); „ESTT 2011 m. lapkričio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje *Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, Nr. C-70/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0070> (toliau – „*Scarlet Extended v. SABAM* bylos sprendimas“); „ESTT 2012 m. vasario 16 d. prejudicinis sprendimas byloje *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) v. Netlog NV*, Nr. C-360/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0360> (toliau – „*SABAM v. Netlog* bylos sprendimas“).
- 20 Urs Gasser ir Wolfgang Schulz, *Governance of Online Intermediaries: Observations from a Series of National Case Studies*, t. 5 (Cambridge: Berkman Klein Center for Internet & Society at Harvard Law School, 2015), 1–2; 16.
- 21 Lietuvos teismuose interneto tinklalapių valdytojai dažnai nepagrįstai pripažįstami tarpiniais informacinės visuomenės paslaugų teikėjais.

standartų fragmentiškumą²². Taigi net pripažįstant, kad visiems tapačios, nacionalinėms atskirų valstybių jurisdikcijoms paprastai priešpriešinamos interneto erdvės dalyviams iš esmės nebūtų pateisinamas skirtingų civilinės atsakomybės nustatymo standartų taikymas, iki šiol nėra jokių tarptautinių interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimą anoniminiais komentarais taikymą pateisinančius kriterijus reglamentuojančių teisės aktų, todėl interneto svetainių valdytojų civilinės atsakomybės dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytos žalos atlyginimo klausimai sprendžiami pagal nacionalinę deliktų teisę²³, kaip tradiciškai labiausiai žmogaus teisių koncepcijos veikiamą privatinės teisės sritį²⁴. Antra vertus, nė vienos šalies deliktų teisės normose taip pat nėra įtvirtintų interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimą anoniminiais komentarais taikymą pateisinančių kriterijų, todėl, nepriklausomai nuo pasirinkto deliktų teisės reguliavimo modelio, jų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais pažeistą teisę į privatų gyvenimą taikymo klausimai atskirose šalyse paprastai sprendžiami *ad hoc* formuojamos teismų praktikos būdu. Be to, interneto svetainių valdytojų teisinės padėties neapibrėžtumą vien Europos regione didina konceptualūs net tai pačiai teisės šeimai²⁵ priklausančių šalių deliktų teisės reglamentavimo skirtumai²⁶ netgi tokiais esminiais klausimais kaip nukentėjusiesiems teikiamos apsaugos apimtis²⁷ ar civilinei atsakomybei kilti būtinų sąlygų skaičius ir (arba) jų turinys, jau nekalbant apie tai, kad vienos deliktų teisės sistemose asmens elgesio neteisėtumas siejamas su veiksmų tinkamumu, kitose – su gautu rezultatu²⁸, o pati civilinė atsakomybė interneto tinklalapių valdytojams gali būti taikoma ir be kaltės²⁹. Paradoksalu, tačiau tokiaime kontekste būtent *atskirų* valstybių teismams tenka itin nelengva užduotis – *nacionalinės* deliktų teisės normomis subalansuoti

- 22 Bart van der Sloot, „Where Is the Harm in a Privacy Violation“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law* 8 (2017 m.): 212–13; 224.
- 23 Márten Schultz, „The Responsible Web: How Tort Law Can Save the Internet“, *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.): 182; Radim Polčák, „Information Society Between Orwell and Zapata: A Czech Perspective on Safe Harbours“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 255–73.
- 24 Solveiga Cirtautienė, „Impact of Human Rights on Private Law in Lithuania and Other European Countries: Problematic Aspects“, *Jurisprudencija*, nr. 20 (1) (2013 m.): 80.
- 25 Europoje skiriamos romanų, germanų, skandinavų ir bendrosios teisės šeimos (žr. Konrad Zweigert ir Hein Kötz, *Introduction to Comparative Law*, vert. Tony Weir, 3-iasis leid. (Oxford: Clarendon Press, 1998), 63.
- 26 Nils Jansen, „The State of the Art of European Tort Law“, *European Tort Law: Eastern and Western Perspectives*, sud. Mauro Bussani, European Private Law (Berne: Stämpfli, 2007), 45.
- 27 Gerhard Wagner, „The Law of Torts in the Draft Common Frame of Reference“, *University of Bonn*, 2009 m. balandžio 24 d., 2, <https://papers.ssrn.com/abstract=1394343>; Vernon V. Palmer ir Mauro Bussani, sud., *Pure Economic Loss: New Horizons in Comparative Law* (London: Routledge-Cavendish, 2009).
- 28 European Group on Tort Law, *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, sud. Koziol Helmut, t. 3, Principles of European Tort Law (The Hague: Wolters Kluwer Legal & Regulatory, 1998), 129; Study Group on a European Civil Code ir Research Group on the Existing EC Private Law, *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, sud. Christian von Bar ir Eric M. Clive, Full Edition (München: Sellier European Law Publishers, 2009), 2987–88.
- 29 Žr. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 80 ir 83 dalis, *supra* note 12.

interneto tinklalapių valdytojų, interneto vartotojų bei jų pasisakymų adresatų (trečiųjų asmenų) teisės bei pareigas *visuotinai* priimtinu mastu, priešingu atveju rizikuojant pažeisti tarptautinius įsipareigojimus, įskaitant EŽTK.

Skirtingų interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais įvykdytu teisės į privaty gyvenimą pažeidimu sukeltas pasekmes nustatymo standartų taikymas ne tik prieštarauja prioritetiniams ES bendrosios skaitmeninės rinkos politikos ir vienodo pamatinių asmenų teisių užtikrinimo ES mastu tikslams³⁰, bet ir gali lemti nuokrypį nuo EŽTK garantuojamos teisės į privaty gyvenimą bei saviraiškos laisvės pusiausvyros³¹, kurią EŽTK ratifikavusios šalys įsipareigojo užtikrinti būtent EŽTK prasme ir mastu³². Atskirose šalyse paprastai trejus metus viršijanti bylų dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privaty gyvenimą pažeidusiais anoniminiais komentarais padarytą žalą nagrinėjimo trukmė, per kurią jos dažnai bent kartą grąžinamos iš naujo analizuoti žemesnės instancijos teismams³³, jau pati savaime neužtikrina EŽTK 13 straipsniu bei nacionaliniais teisės ak-

- 30 Europos Komisija, „10 Komisijos prioritetų 2015–2019 m.“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d., https://ec.europa.eu/commission/priorities_lt; Europos Komisija, „Prioritetas Bendroji skaitmeninė rinka“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d., https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_lt; Europos Komisija, „Prioritetas Teisingumas ir pagrindinės teisės“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 23 d., https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights_en; Council of the European Union, „The Action Plan on Human Rights and Democracy 2015 – 2019, No. 10897/15“ (European Union, 2015 m.), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/action-plan-on-human-rights-and-democracy-2015-2019_en.pdf.
- 31 Lietuvos teismų praktikoje EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuotomis teisės aiškinimo bei taikymo taisyklėmis remiamasi itin retai ir tik grindžiant atskirus teismų poziciją konkrečioje byloje patvirtinančius teiginius, faktiškai nevertinant bendros ginčo teisinės bei faktinės aplinkos. Jūratė Šidlauskienė, „The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.Hu Zrt v. Hungary“, *Social Transformations in Contemporary Society*, nr. 5 (2017 m.): 34. Kitos šiame tyrime analizuojamos EŽTT bylos Lietuvos teismų sprendimuose niekada nebuvo cituotos.
- 32 Jörg Polakiewicz, „European Union Action on Procedural Rights and the European Convention on Human Rights“, *Human Rights Law Journal* 30, nr. 1–12 (2010 m.): 12–16; Gertrude Lübke-Wolff, „How Can the European Court of Human Rights Reinforce the Role of National Courts in the Convention System?“, *Human Rights Law Journal* 32, nr. 1–16 (2012 m.): 11–15; Hans-Joachim Cremer, *Human Rights and the Protection of Privacy in Tort Law: A Comparison between English and German Law*, 1st ed. (New York: Routledge-Cavendish, 2010), 80.
- 33 Pavyzdžiui, Estijos teismuose civilinė byla *Vjatseslav Leedo v. Delfi AS* nagrinėta 2006 m. balandžio 13 d.–2009 m. birželio 10 d., po pusantrų metų ją grąžinus iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. „Estijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 10 d. nutarties civilinėje byloje *Vjatseslav Leedo v. Delfi AS*, Nr. 3-2-1-43-09“ 16 dalis, RIIGITEATAJA, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., <https://www.riigiteataja.ee/akt/13192224.pdf> (toliau – „*Leedo v. Delfi AS* bylos sprendimas“); „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 12. Vengrijos teismuose civilinė byla prieš *MTE* ir *Index* analizuota nuo 2010 m. vasario 17 d. iki 2012 m. birželio 13 d., o šių bendrovių skundas Vengrijos Konstituciniame Teisme nagrinėtas 2013 m. sausio 3 d.–2014 m. gegužės 27 d. (taigi bendra bylos trukmė – net ketveri metai ir trys mėnesiai). Žr. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 15–25 dalis, *supra* note 12. Švedijos Karalystės teismuose *Pihlo* iškelta byla nagrinėta 2011 m. spalio 11 d.–2014 m. kovo 19 d., po devynių mėnesių ją grąžinus nagrinėti iš naujo, o įskaičius laiką, kurį skundą dėl žalos atlyginimo už „EŽTK“ 8 straipsnio pažeidimą nagrinėjo Švedijos Teisingumo kancleris (2014 m. balandžio 11 d.–2015 m. liepos 25 d.), bendra bylos nagrinėjimo trukmė siekia net trejus metus ir devynis mėnesius. Žr. „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“

tais laiduojamo operatyvaus bei efektyvaus nukentėjusiųjų nuo teisės į privatų gyvenimą pažeidimo gynimo, tačiau ir itin ilgai nagrinėtose bylose EŽTT konstatuoja EŽTK 8 arba 10 straipsnio pažeidimus³⁴. Tokiu būdu šiuo metu visuotinė teisine problema įvardytinas klausimas, *kaip ir kokia apimtimi* šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje galima užtikrinti tinkamą teisės į privatų gyvenimą bei saviraiškos laisvės pusiausvyrą deliktų teisės priemonėmis *tais atvejais, kai trečiųjų asmenų teisė į privatų gyvenimą pažeidžiama interneto tinklalapiuose paskelbtais anoniminių komentarais, kurių autoriams civilinę atsakomybę taikyti pernelyg sunku ar teisiškai neįmanoma*. Globalus šios teisinės problemos masas bei pobūdis, ypač intensyvėjančių Europos Sąjungos institucijų inicijuojamų interneto tinklalapių valdytojų elgesio neteisėto interneto turinio atžvilgiu pagrindų vienodinimo proceso³⁵ kontekste, vienareikšmiškai patvirtina akivaizdų disertacinio tyrimo aktualumą ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu mastu.

7–16 dalis, *supra* note 13. Lietuvoje viena panaši civilinė byla dėl neteisėtai anoniminių komentarais padarytos žalos atlyginimo nagrinėta ilgiau nei pusketvirtų metų, per kuriuos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ją net du kartus grąžino nagrinėti iš naujo („Lietuvos Aukščiausiojo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/512866> ir „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/803432>), nors dvejais metais anksčiau „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/499997> analogiškas reikalavimas buvo atmestas. Lietuvos teismų praktikoje interneto tinklalapių valdytojams netaikoma EŽTT sprendimuose aiškiai nustatyta pareiga *savo iniciatyva* šalinti aiškiai neteisėtus komentarus, nors tai galėtų padėti išvengti kelerius metus trunkančio bylų nagrinėjimo.

- 34 EŽTT „*Delfi AS v. Estonia bylos* Didžiosios kolegijos sprendime“, *supra* note 12, ir „*MTE & Index v. Hungary bylos* sprendime“, *supra* note 12, nacionalinių teismų šmeižiamaisiais (angl. *defamatory*) pripažintus komentarus perkvalifikavo skirtingomis kryptimis: pirmoje byloje juos pripažino *akivaizdžiai* neteisėtais, o antroje – užgauliais, bet ne *akivaizdžiai* neteisėtais, ir konkrečiu atveju konstatavo „EŽTK“ 10 straipsnio pažeidimą. Anot *Barto van der Slooto*, EŽTT dažnai veikia tarsi nacionalinių teismų sprendimus tikrinantis ketvirtosios instancijos teismas. Van der Sloot, *supra* note 22: 328. Tačiau pažymėtina, kad EŽTT, pripažinti peticijas nepriimtinomis, remiasi „EŽTK“ tiesiogiai neįtvirtinta ketvirtosios instancijos doktrina, kurią savo praktikoje suformulavo remdamasis „aiškiai nepagrįstos“ peticijos pagrindu.
- 35 Pastaraisiais metais buvo parengti ir (arba) priimti šie dokumentai: Europos Komisija, „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka. Europos galimybės ir uždaviniai“ (COM (2016) 288 final)“, 2016 m. gegužės 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0288&qid=1540199833010&from=LT>; Europos Vadovų Taryba, „Išvados Nr. EUCO 8/17“, 2017 m. birželio 23 d., <https://www.consilium.europa.eu/media/23983/22-23-euco-final-conclusions-lt.pdf>; G 20, „G 20 vadovų deklaracija Tarpusavio ryšiais susaistyto pasaulio kūrimas“, 2017 m. liepos 8 d., <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/07/08/g20-hamburg-communicue/>; Europos Komisija, „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę“ (COM (2017) 555)“, 2017 m. rugsėjo 28 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2017:0555:FIN:LT:PDF>; Sartor, *supra* note 14; „Europos Parlamento 2017 m. birželio 15 d. rezoliucija „Dėl interneto platformų ir bendrosios skaitmeninės rinkos“ (2016/2274 (INI))“, EUROPARL, http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0272_LT.html; „Europos Komisijos 2018 m. kovo 1 d. rekomendacija dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių (ES) 2018/334“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0334&from=LT> (toliau – „Rekomendacija“).

EŽTT, konkrečiose bylose tirdamas, ar nacionaliniuose teismuose išnagrinėtose bylose dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusių anoniminių komentarų padarytą žalą taikymo buvo užtikrinta tinkama EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės pusiausvyra, vertina, ar interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimas suderinamas EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintais šios laisvės ribojimo kriterijais – t. y. ar i) šiuo ribojimu siekiama *teisėto tikslo*, ii) tokį ribojimą *numato įstatymas* ir ar iii) jis *būtinai ir proporcingas* demokratinėje visuomenėje. Iš esmės tai reiškia vertikaliuosiuose santykiuose atliekamą analizę, ar valstybė, taikydama EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintus principus atitinkančius standartus ir pagal juos vertindama atitinkamus faktus³⁶, saviraiškos laisvės ribojimo srityje jai suteikta diskrecijos teise pasinaudojo sąžiningai, pagrįstai ir atsargiai. Šios kategorijos bylose EŽTT suformulavo niekur tiesiogiai nereglamentuotus interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo elementus³⁷, kurie nacionaliniuose teismuose pradėti taikyti sprendžiant ginčus horizontaliuosiuose santykiuose dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusių anoniminių komentarų padarytą žalą taikymo. Tokiu būdu EŽTT išskirti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo aspektai civilinėje teisėje tapo jų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais įvykdytų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų kompleksu. Tačiau kyla klausimas, ar privatinėje teisėje, kurioje civilinė atsakomybė taikoma tarp lygiateisių asmenų ir tik nustačius visas būtinausias jos taikymo sąlygas (neteisėtus veiksmus, kaltę, žalą ir priežastinį asmens elgesio bei kilusių padarinių ryšį³⁸), visi EŽTT vertikalauso būdžio ginčiuose suformuluoti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo elementai *savaimė* laikytini civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už anoniminius lankytojų komentarais įvykdytų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymą pateisinančiais veiksniais ir kaip apskritai suprastinas šių kriterijų turinys iš civilinės atsakomybės instituto pozicijų, jeigu pačios EŽTT praktikoje išskirtos interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo taisyklės doktrinoje pagrįstai kritikuojamos dėl teisinio apibrėžtumo stokos³⁹.

36 „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 131 dalis, *supra* note 12.

37 Tačiau EŽTT nepagrindė šių kriterijų pasirinkimo. Žr. „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 112–117, 131, 142–143 dalis, *ibid.*, ir „Delfi AS v. Estonia bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 85 dalį, *supra* note 12.

38 Daugelyje Europos šalių bei *soft law* aktuose pripažįstamos trys civilinės atsakomybės sąlygos: žala, kaltė ir priežastinis ryšys, o neteisėti veiksmai, kaip savarankiška teisinė kategorija, yra skiriami ne visose šalyse. Tačiau neteisėtumo sąlygos turinys labai skiriasi net jį savarankiška atsakomybės sąlyga pripažįstančiuose valstybėse. European Group on Tort Law ir European Centre of Tort and Insurance Law, *Principles of European Tort Law: Text and Commentary* (Wien; New York: Springer, 2005), 26; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2987; *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, *supra* note 28: 3:129; Helmut Koziol, sud., *Basic Questions of Tort Law from A Comparative Perspective* (Wien: Jan Sramek Verlag, 2015), 688–89.

39 Van der Sloot, *supra* note 15: 448; Michal Lavi, „Evil Nudges“, *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 21, nr. 1 (2018 m.): 48, <http://www.jetlaw.org/journal-archives/volume-21/volu->

EŽTT interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo srityje formuojama praktika yra dar neišplėta ir nenuosekli⁴⁰, todėl nėra iki galo aiškus šių subjektų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo vertinimo elementų, kurie privataus pobūdžio ginčiuose vertinami kaip civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusių anoniminių komentarų padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai, skaičius, turinys ir taikymo mastas⁴¹. Pavyzdžiui, *Delfi AS v. Estonia* byloje buvo išskirti keturi interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo, o kartu – ir civilinės atsakomybės už operatyviai nepašalintais neteisėtais anoniminiais interneto vartotojų komentarais padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai: tai i) komentarų kontekstas, ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos prevencinės ar operatyvų komentarų pašalinimą užtikrinančios priemonės, iii) tikrųjų komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip alternatyva interneto portalo valdytojo atsakomybei ir iv) nacionalinėje teisėje pritaikytos atsakomybės pasekmės pačiai *Delfi AS*. Nors jie buvo *expressis verbis* atsieti nuo kitokios prigimties interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės vertinimo⁴², vos po pusmečio savo aplinkybėmis panašioje *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT patikslino ir papildė pirmiau nustatytus kriterijus, naujai analizuodamas nukentėjusiojo asmens elgesio bei jam kilusių pasekmių elementus ir išskirdamas iki tol EŽTT praktikoje nemintą *internete įprasto bendravimo stiliaus*⁴³ komentarų vertinimo aplinkybę, pagal kuriuos jau vertino ir viešojo juridinio asmens *MTE* civilinės atsakomybės taikymo pagrįstumą⁴⁴ bei konkrečiu atveju konstatavo EŽTK 10 straipsnio pažeidimą. Dar po metų *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuluotais kriterijais jau vadovautasi ir *Pihl v. Sweden* ginče vertinant nekomercinio tinklaraščio valdytojo atsakomybės (ne)nustatymo klausimą, o *Tamiz v. the United Kingdom* byloje tie patys kriterijai pagal analogiją taikyti ir sprendžiant dėl tarpinio interneto paslaugų teikėjo civilinės atsakomybės galimybės. Nors *akivaizdus* komentarų *neteisėtumas* EŽTT sprendimuose įvardytas esminiu analizuotų situacijų faktinių aplinkybių skirtumu⁴⁵, nei jo samprata, nei kiti galimi *akivaizdus* komentarų neteisėtumo atvejai ar bent jų nustatymo kriterijai, nei pasisakymų atitiktis *įprastai bendravimo internete praktikai*, kuri, ypač veikiant anonimiškai, paprastai yra aštresnė, reikšmė vertinant komentarų (ne)teisėtumo laipsnį taip ir nebuvo atskleisti. Apskritai panašiose EŽTT nagrinėtose bylose matyti pastebimai nevienodas atskirų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo ir kartu – civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų nulemtų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų turinys bei jų įtaka galutiniam ginčo rezultatui, todėl jose

---

me-21-issue-1/evil-nudges/.

40 Robert Spano, „Intermediary Liability for Online User Comments under the European Convention on Human Rights“, *Human Rights Law Review* 17, nr. 4 (2017 m.): d. C.

41 *Plačiau – 1.2. poskyryje ir 2 dalyje.*

42 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 128 dalis, *supra* note 12. Be to, EŽTT vadovavosi *prielaida*, kad neatidėliotinas jau paskelbtų komentarų pašalinimas pagal Estijos nacionalinės teisės aktus būtų pakankamas pagrindas *Delfi AS* netaikyti atsakomybės. *Ibid.*, 153 dalis.

43 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 77 dalis, *supra* note 12.

44 *Ibid.*, 69 dalis.

45 *Ibid.*, 70 dalis.

priimti sprendimai vadinami netikėtai⁴⁶, kontraversiškais, varžančiais saviraiškos laisvę⁴⁷, trikdančiais interneto erdvės dalyvių teisių ir pareigų pusiausvyrą⁴⁸ ir ribojančiais jų teises⁴⁹, taip pat galinčiais radikaliai pakeisti informacinių paslaugų teikėjų veiklos teisinę aplinką⁵⁰ bei turėti socialinių pasekmių⁵¹. Visa tai neabejotinai komplikuoja minėtų saviraiškos laisvės ribojimo kriterijų vertinimą ir taikymą konkrečiose civilinėse bylose. Šios aplinkybės *per se* skatina tirti, ar šiandieninėje EŽTT praktikoje suformuluotas *universalus interneto tinklalapių valdytojų elgesio neteisėtų anoniminių komentarų, galinčių pažeisti trečiųjų asmenų teisę į privatą gyvenimą, atžvilgiu vertinimo standartas*, kurį taikydamos valstybės nebesulauktų EŽTK pažeidimo pasekmių, *ar vis dėlto šių subjektų civilinės atsakomybės taikymą pagrindžiančių kriterijų turinys* yra santykinis ir veikiau *vertintinas ad hoc*. Todėl kyla klausimas, pagal kokius kriterijus turėtų būti vertinama interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais padaryto teisės į privatą gyvenimą pažeidimo nulemtą žalą taikymo galimybė ir kiek ją lemia paskelbtų komentarų neteisėtumo pobūdis ir jų turinys, kuris EŽTT praktikoje tiriamas komentarų formuluotes vertinant *ne atskirai*, bet veikiau kaip vientisą pasisakymų kompleksą⁵², o kiek – kiti ir kokie interneto svetainės valdytojų veiksmai. Atsakius į tai, tuo pat metu būtų nustatyta, kiek ir kokios rizikos dėl anoniminių komentarų turinio padarinių turėtų tekti tikriesiems komentarų autoriams bei patiems nukentėjusiesiems asmenims. Taigi tyrimo **problema** atspindi klausimas, kaip deliktų teisės normomis tinkamai ir nuspėjamai subalansuoti demokratinėje visuomenėje itin svarbių interneto tinklalapių valdytojų, interneto vartotojų bei jų pasisakymų adresatų – trečiųjų asmenų teises bei pareigas tais atvejais, kai trečiųjų asmenų teisę į privatą gyvenimą pažeidusių komentarų autoriai yra nenustatyti ar civilinės atsakomybės jiems taikymas reikštų neproporcingas laiko, finansines ar kitos rūšies sąnaudas.

Atsižvelgiant į išdėstytą problematiką, **šio disertacinio darbo tikslas** – nustatyti ir įvertinti interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminius svetainės lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą, susijusią su jų teisės į privatą gyvenimą pažeidimais, taikymą pateisinančius kriterijus.

-
- 46 Tatiana-Eleni Synodinou, „Intermediaries’ Liability for Online Copyright Infringement in the EU: Evolutions and Confusions“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.): 63.
  - 47 Hugh J. McCarthy, „Is the Writing on the Wall for Online Service Providers – Liability for Hosting Defamatory User-Generated Content under European and Irish Law“, *Hibernian Law Journal* 14 (2015 m.): 39; 44.
  - 48 Eileen Weinert, „MET v Hungary: the first European Court of Human Rights ruling on liability for user comments after Delfi AS v Estonia“, *Entertainment Law Review* 27, nr. 4 (2016 m.): 135–39.
  - 49 Joe McNamee ir Maryant Fernández Pérez, „Human Rights Violations Online DGI 31“ (European Digital Rights, 2014 m. gruodžio 4 d.), 10, https://edri.org/files/EDRI_CoE.pdf.
  - 50 Neville Cox, „Delfi AS v Estonia: The Liability of Secondary Internet Publishers for Violation of Reputational Rights under the European Convention on Human Rights“, *Modern Law Review* 77, nr. 4 (2014 m.): 619–29.
  - 51 McCarthy, *op. cit.*, 39.
  - 52 Tokia EŽTT pozicija pagrįstai kritikuojama: Christina Angelopoulos, „Delfi v. Estonia: ISPs and the Freedom to Impart Information“, *The IPKat*, žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d., <http://ipkitten.blogspot.com/2015/06/delfi-v-estonia-isps-and-freedom-to.html>. Autorės nuomone, derėtų vertinti kiekvieno komentaro teisėtumą atskirai, kaip tai pagrįstai daro Lietuvos teismai.

Pažymėtina, kad šis mokslinis tyrimas vykdomas iš civilinės teisės pozicijų, o interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo elementai analizuojami kaip horizontaliuosiuose santykiuose galinčios kilti jų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdytu teisės į privatumą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai. Dėl šios priežasties darbe netiriamas valstybės diskrecijos turinys ir jos apimtis užtikrinant teisę į privatumą ir saviraiškos laisvę bei kiti vertikaliesiems valstybės ir asmenų santykiams būdingi aspektai. Atkreiptinas dėmesys, kad EŽTT teisės į privatumą srityje suformuota praktika darbe analizuojama tik siekiant atskleisti teisės į privatumą turinį civiliniuose santykiuose – t. y. į šios teisės turinį patenkančių interesų pobūdį ir apimtį, kuria valstybė privatinėje teisėje turi užtikrinti teisę į privatumą, todėl EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje nustatyti teisės į privatumą ribojimo pagrindai nepatenka į tyrimo ribas. Tuo metu EŽTK 10 straipsnyje įtvirtinti saviraiškos laisvės ribojimo pagrindai analizuojami tik tiek, kiek tai reikalinga tyrimo problematikai iš civilinės teisės pozicijų atskleisti. Kadangi interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už teisę į privatumą pažeidžiančių trečiųjų asmenų komentarų padarinius bylose remiamasi EŽTT praktikoje suformuotais interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo vertinimo kriterijais, darbe iš privatinės teisės pozicijų koncentruojamasi būtent į šiuos saviraiškos laisvės ribojimo *būtinumo* demokratinėje visuomenėje aspektus. EŽTT atitinkamos kategorijos bylose analizuotas saviraiškos laisvės ribojimo įtvirtinimas įstatyme jo adresatams suprantamu ir prieinamu būdu taip pat aptariamas iš civilinės atsakomybės taikymo perspektyvos, o tai, kad saviraiškos laisvės ribojimu teisės į privatumą užtikrinimo naudai siekiama teisėto tikslo, neginčijama nei EŽTT, nei nacionaliniuose teismuose, todėl šis aspektas darbe netiriamas kaip neaktualus. Dėl ribotos darbo apimties, studijų trukmės ir tyrimo tikslo specifikos disertacijoje neanalizuojami įvairūs asmens duomenų apsaugą reglamentuojantys teisės aktai (pavyzdžiui, Reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo⁵³ ir kt.), nors kai kuriais iš jų darbe remiamasi siekiant atskleisti privataus gyvenimo koncepcijos turinį.

Tyrimo tikslui įgyvendinti iškelti šie uždaviniai:

1. atskleisti iš EŽTK 10 straipsnio kylančios interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ir privataus gyvenimo kategorijos, kaip interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo prielaidos, turinį;
2. išskirti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatumą pažeidimo anoniminiais svetainių lankytojų komentarais, taikymą pateisinančius kriterijus interneto svetainių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste;
3. nustatyti atskirų analizuojamų kriterijų turinio ypatumus ir įvertinti jų tarpusavio santykį.

Darbo naujumas ir reikšmė. Elektroninėje erdvėje anonimiškumo, kaip sudėtinės teisės į privatumą dalies, poreikis gali būti užtikrinamas naudojant įvairius interneto svetainėse siūlomus legalius tapatybės, IP adreso ar savo faktinės buvimo vietos slėpimo ar perkėlimo įrankius, prie kurių tam tikru mastu galima priskirti ir naudojimąsi prie

53 „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. Reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, L 119 (2016) (toliau – „Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas“).

vieno bendro IP adreso prijungtais kompiuteriais ar išmaniaisiais telefonais. Tačiau asmenims anonimiškai skelbiamais komentarais peržengus saviraiškos laisvės ribas, vis dažniau susiduriama su trečiųjų asmenų teisės į privatą gyvenimą ribas pažeidusių subjektų *anonimiškumo problema*, kai neteisėtų pasisakymų autorių identifikuoti nepavyksta arba jų suradimo kaštai pernelyg dideli. Tokiu atveju nukentėjusieji reikalavimus dėl jiems privataus gyvenimo interesus pažeidžiančiais komentarais padarytos žalos atlyginimo paprastai reiškia interneto svetainių valdytojams, kurie nėra faktiniai komentarų autoriai. Nors teisės į privatą gyvenimą pažeidimai neteisėtais anonimiais komentarais yra deliktų teisės atžvilgiu nepateisinamas elgesys⁵⁴, anonimiškumas savo ruožtu yra sudėtinė tarptautiniu mastu garantuojamos teisės į privatą gyvenimą dalis, todėl deliktų teisėje reikalingi aiškūs *kriterijai*, pagal kuriuos turėtų būti vertinama interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anonimiais lankytojų komentarais padaryto teisės į privatą gyvenimą pažeidimo nulemtą žalą taikymo galimybė.

Tie patys interneto tinklalapiai vienu metu prieinami iš skirtingų šalių, tačiau šiuo metu kiekviena iš dvidešimt aštuonių ES valstybių narių taiko atskirus bendrųjų deliktų teisės normų pagrindu suformuotus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės principus⁵⁵. EŽTT bylose dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatą gyvenimą pažeidusių anoniminių komentarų padarytą žalą taikymo pagrįstumo analizuojant, ar EŽTK narėse buvo užtikrinta tinkama EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės pusiausvyra, išskirti tam tikri interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo elementai galimai galėtų būti vertinami kaip universalūs šių subjektų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatą gyvenimą pažeidusių anoniminių komentarų padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai, tačiau jie nebuvo išsamiai ir kompleksiskai tirti net EŽTT praktiką analizuojančių autorių darbuose, o jų vieta, turinys ir apimtis iš civilinės atsakomybės pozicijų dar apskritai niekada nebuvo analizuoti. Nesant jokių išsamių mokslinių tyrimų⁵⁶ ar bent *soft law* teisės aktų, kuriuose būtų kompleksiskai tiriami interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste taikytini deliktinės civilinės atsakomybės už anonimiais interneto svetainių lankytojų komentarais padaryto teisės į privatą gyvenimą pažeidimo nulemtą žalą taikymą pateisinantys kriterijai, konstatuotina, kad pasirinktas disertacinio tyrimo *objektas* ne tik Lietuvos, bet ir Europos deliktų teisės kontekste yra *novatoriškas ir moksliniu lygiu išsamiai netirtas*.

Įvertinus pirmiau minėtą disertacinio tyrimo aktualumą ir naujumą, disertacijos rezultatų **reikšmė** gali būti nusakoma įvairiais teoriniais bei praktiniais aspektais.

---

54 Michael Rustad ir Thomas H. Koenig, „Cybertorts and Legal Lag: An Empirical Analysis“, *Southern California Interdisciplinary Law Journal* 13, nr. 1 (2003 m.): 80.

55 Annette Kur, „Secondary Liability for Trademark Infringement on the Internet: The Situation in Germany and Throughout the EU“, *Columbia Journal of Law & the Arts* 37, nr. 4 (2014 m.): 525.

56 2007 m. parengta Elektroninės komercijos direktyvos įgyvendinimo praktikos ES narėse studija, orientuota į tarpinių interneto paslaugų teikėjų atsakomybę, šio mokslinio tyrimo kontekste svarbi tik jo aktualumui pagrįsti. Thibault Verbiest, Gerald Spindler, ir Giovanni Maria Riccio, „Study on the Liability of Internet Intermediaries“, Report for the EU Commission on the State of Implementation in the Single Member States of the E-Commerce Directive (2000/31/EC), (2007 m.), http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/study/liability/final_report_en.pdf.

Teisės mokslo srityje parengta disertacija neabejotinai vertingiausia būtent *teisiniu požiūriu*, nes tik įvertinus EŽTT išskirtų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo kriterijų ir jų tarpusavio santykį civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų nulemtų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymo kontekste galėtų būti atsakyta, kaip, nesant tam tikro teisinio reguliavimo, interneto tinklalapių valdytojų atžvilgiu būtų užtikrintas civilinės atsakomybės jiems taikymas tik už tas anoniminių komentarų turinio nulemtas teisės į privatų gyvenimą pažeidimo pasekmes, kurias jie turėjo ir galėjo numatyti kaip tikėtiną *savo* veikimo ar neveikimo pasekmę⁵⁷. Lietuvių kalba parengta disertacija, kaip mokslinės analizės produktas, neabejotinai *visų pirma* bus reikšminga būtent Lietuvos Respublikos teisėkūros, teisės taikymo ir teisės doktrinos progresui, tačiau mokslinio tyrimo objektu pasirinkus iš EŽTT teisės aiškinimo ir taikymo praktikos kildinamus interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarus pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą taikymą pateisinančius kriterijus, tampa akivaizdi tarptautinė šio tyrimo reikšmė, apibūdintina tiek teorine, tiek praktine prasmėmis.

Praktiniu aspektu mokslinis tyrimas *pirmiausia* bus naudingas orientyras Lietuvos ir kitų šalių ar jų organizacijų, įskaitant ES, pozityviosios teisės kūrėjams, taip pat spragas bei trūkumus įgaliojantiems šalinti *teisėkūros subjektams*, tarptautiniu ar nacionaliniu lygmeniu sprendiantiems interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminių komentarų padarinius reguliavimo klausimus, link kurių pirmasis žingsnis jau žengtas 2018 m. kovo 1 d. Rekomendacijos dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių sukūrimu⁵⁸. Pažymėtina, jog Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas dar 2005 m. atkreipė dėmesį į objektyvią būtinybę diferencijuoti interneto subjektų teisinį statusą, akcentuodamas, jog įstatymuose įtvirtintu pernelyg bendro pobūdžio teisiniu reguliavimu nepakankamai atsižvelgiama į interneto, kaip informacijos sklaidos erdvės, specifiką ir taip sudaromos prielaidos atsirasti tokioms teisinėms situacijoms, kai, *viena vertus*, nebus užtikrinta informacijos laisvė, *kita vertus*, visuomenė ir (arba) jos atskiri nariai nebus apsaugoti nuo tokios informacijos, kurią skleisti draudžia arba kurios sklaidimo ribojimus numato Konstitucija, poveikio ir dėl nekontroliuojamo (nedelsiant nestabdomo) tokios informacijos sklaidimo bus neapsaugotos ir neapgintos įvairios Konstitucijoje įtvirtintos vertybės, *inter alia*, žmogaus teisės ir laisvės⁵⁹. Aptariami konstitucinėje jurisprudencijoje išdėstyti pasiūlymai taip ir nebuvo įgy-

57 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 128 dalis, *supra* note 12; „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 30 dalis, *supra* note 13; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 49 ir 51 dalys, *supra* note 12.

58 „Rekomendacijos“ preambulės 11 punkte, *supra* note 35, pažymėta, jog nacionalinės taisyklės, pagal kurias interneto paslaugų teikėjai šalina neteisėtą turinį, vis labiau skiriasi, o EŽTT sprendimai rodo, jog dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už anoniminių komentarų padarinius taikymo kriterijų turinio nesutaria net aukščiausios kvalifikacijos teisininkai.

59 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas byloje Nr. 19/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija)“ (toliau – „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“), LRKT, <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta244/content>.

vendinti, todėl šiuo požiūriu mokslinio tyrimo reikšmė yra akivaizdi ir nekvestionuotina. *Antra*, tyrimo rezultatais kaip doktrininiu pagrindu galės remtis teisės taikymo subjektai (teismų, arbitražo, ikiteisminių įstaigų atstovai, mediatoriai ir kt.), nuosekliai formuodami teisės taikymo praktiką: vienodai ir sistemingai aiškindami teisės normas, pildydami teisėkūros subjektų teisės aktuose paliktas spragas ir atlikdami kitus jų kompetencijai priskirtinus veiksmus. *Trečia*, pagal pasaulines interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdytus privataus gyvenimo deliktus taikymo tendencijas parengta disertacija *praktinės veiklos atstovams (advokatams, notarams, verslo konsultantams, įmonių teisininkams ir kt.)* suteiks ir teorinių, ir praktinių įžvalgų, kurios padės visapusiškiau įvertinti kilusias problemas, pasiūlyti optimalias teisių apsaugos priemones ir tiek jiems, tiek jų klientams padės atverti naujas teisių gynimo galimybes. Akivaizdu, kad šis mažai tyrinėtų, tačiau informacinėje visuomenėje itin reikšmingų interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais jų svetainių lankytojų komentarais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančių kriterijų analizei skirtas tyrimas turės ir teorinę – mokslinę reikšmę – t. y. paskatins konstruktyvų mokslinių diskursą ir tolesnes tarptautines mokslo atstovų diskusijas kibernetinių deliktų teisės modelio plėtros tema, įgalins atlikti tolesnius doktrininius tyrimus ir apskritai paspartins šios civilistikos srities tarptautinio ir nacionalinio masto vystymąsi. Bendriausia prasme tyrimo rezultatai gali būti reikšmingi privatinės teisės konstitucionalizacijos⁶⁰ pažinimo, pripažinimo ir vystymo aspektais ir neabejotinai turės įtakos žmogaus teisių plėtrai, formuojant nuoseklią nacionalinę bei tarptautinę žmogaus teisių apsaugos politiką; taip pat jie galėtų būti panaudoti švietėjiškoje visuomeninėje ir (arba) pedagoginėje veikloje. Galiausiai šis tyrimas apskritai sąlyginai jauną teisės sistemą turinčiai Lietuvai sudarys prielaidas išnaudoti unikalią galimybę įdėti lygiagretų indėlį į pasaulio, Europos ir nacionalinio interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų pasekmes modelio tobulinimo procesus, kuriems, nepaisant akivaizdaus tarptautinių teisiinių instrumentų poreikio, šiuo metu kliudo kiekvienos šalies atskirai tebeformuojama savarankiška ir dažnai skirtinga interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės aiškinimo ir taikymo praktika.

Tyrime pristatoma mokslinė interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais komentarais padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų analizė ekonominės bendrijos pagrindu įkurtoje ES taip pat reikšminga *ekonomine prasme*, nes, atsiradus daugiau teisinio aiškumo, vieningos ES rinkos esmę atskleidžiančio laisvo asmenų, prekių, paslaugų bei kapitalo judėjimo proceso dalyviams padidės realios ir operatyvios galimybės sėkmingai ginti savo pažeistas teises ir garantijas gauti žalos atlyginimą, bus optimizuoti žalos išieškojimo kaštai ir taip sudarytos prielaidos efektyviau plėtotis rinkos ekonomika grindžiamiems santykiams. Be to, tik aiškiai apibrėžus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų pasisakymais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančius kriterijus, rinkos subjektai galės pagrįstai ir nuspėjamai pasirinkti savo veiklos įgyvendinimo metodiką. Vienodas interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už teisės į privatų gyvenimą pažeidimus su-

60 Privatinės teisės konstitucionalizacija vadinamas teisinis reiškinys, kai teismai civilinėse bylos priimamus sprendimus argumentuoja remdamiesi žmogaus teisių doktrina, taip pamažu plėtodami ir vystydami privatinės teisės institutus bei plėsdami asmens teisių apsaugos ribas. Plačiau: Cirtautienė, *supra* note 24: 90.

vokimas ir taikymo kriterijų vertinimas itin svarbus ir *socialine prasme*, nes, *viena vertus*, interneto tinklalapiai veikia visiems tapačioje elektroninėje erdvėje, *antra vertus* – jau pati Europos Sąjungos pagrindą sudaranti lygybės idėja reikalauja ir vienodos kelių žala patyrusių subjektų galimybės tokiomis pat sąlygomis ginti savo privatumą, nepriklausomai nuo delikto padarymo šalies ar žalos padariusio asmens pilietybės, ir vienodos kartu žalos padariusių skirtingų valstybių rezidentų atsakomybės⁶¹.

Taigi šis tyrimas vertintinas kaip nuosekli reakcija į technologinės pažangos paskatinimą ir Europos privatinėje teisėje jau spėjusį išsivalyti *europietizacijos* procesą, kuriuo tarp Europos teisininkų siekiama užmegzti diskursą, sukurti bendrą Europos teisės mokslą ir sąmonę bei – vidutinėje ar ilgalaikėje perspektyvoje – *soft law* būdu įsiliesti į privatinės teisės harmonizavimo procesą⁶². Autorė tikisi, kad disertacijos sprendiniai bus pritaikomi įvairiais teoriniais ir praktiniais aspektais, o pats tyrimas prisidės prie optimalaus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už privatumo deliktus elektroninėje erdvėje reguliavimo modelio kūrimo.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Kertiniai interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimą ir civilinės atsakomybės už žalą, kylančią tretiesiems asmenims iš jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainės lankytojų komentarais, taikymą pateisinantys kriterijai yra i) komentarų paskelbimo kontekstas ir pačių komentarų turinys bei ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys po komentarų paskelbimo.
2. Kiti EŽTT praktikoje išskiriami kriterijai (t. y. i) nukentėjusiojo asmens veiksmai iki ir po komentarų pasirodymo, ii) jam komentarų sukeltos pasekmės, iii) komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei ir iv) civilinės atsakomybės taikymo pasekmės konkrečiam interneto tinklalapio valdytojui) vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos interneto svetainės valdytojų civilinės atsakomybės taikymo faktui, tačiau reikšmingi sprendžiant dėl civilinės atsakomybės taikymo masto.

TYRIMŲ APŽVALGA

Šiuo metu iš esmės kiekviename pasaulio žemyne sprendžiami tapatūs interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytos žalos atlyginimo

61 Ewoud Hondius, „Towards a European Tort Law“, *European Tort Law: Eastern and Western Perspectives*, sud. Mauro Bussani, European Private Law (Berne: Stämpfli, 2007), 48.

62 Thomas Kadner Graziano, *Comparative Contract Law: Cases, Materials and Exercises* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 9.

klausimai, kuriuos Amerikoje, JAV⁶³, analizuoja *Salilas K. Mehra* ir *Marketa Trimble*⁶⁴, *Michaelis L. Rustadas* ir *Thomas H. Koenigas*⁶⁵, *Thomas F. Lambertas*⁶⁶, *Corey's Omeras*⁶⁷, *Patricia Sánchez Abri*⁶⁸, *Eugene's Volokhas*⁶⁹ ir kt.⁷⁰, *Kanadoje – Emily Laidlaw*⁷¹ ir *Hilary*

- 63 Pirmosios bylos dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų skelbiamu turiniu privatumui sukeliamus deliktus šioje internetą išradusioje šalyje buvo iškeltos dar 1991–1995 m. („JAV Niujorko valstijos Pietinės apygardos apylinkės teismo 1991 m. spalio 29 d. sprendimas civilinėje byloje *Cubby, Inc. ir Robert G. Blanchard v. CompuServe Inc. ir Don Fitzpatrick*, Nr. 90 Civ. 6571 (PKL), 776 F. Supp. 135“, JUSTIA, <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/776/135/2340509/>); „JAV Niujorko valstijos Aukščiausiojo Teismo 1995 m. gegužės 24 d. sprendimas civilinėje byloje *Stratton Oakmont, Inc. ir Daniel Porush v. Prodigy Services Company, a Partnership of Joint Venture of IBM Corp. and Sears Roebuck & Co.; John Doe ir Mary Doe*, Nr. 31063/94, HARVARD, <https://h2o.law.harvard.edu/cases/4540/>), tačiau elektroninėje erdvėje įvykdytų privatumo deliktų problematika doktrinoje pradėta analizuoti tik 2000–2002 m. Žr. Jonathan A. Friedman ir Francis M. Buono, „Limiting Tort Liability for Online Third-Party Content under Section 230 of the Communications Act“, *Federal Communications Law Journal* 52 (2000 m.); Matthew Schruers, „The History and Economics of ISP Liability for Third Party Content“, *Virginia Law Review* 88, nr. 1 (2002 m.); Rustad ir Koenig, *supra* note 54; Jonathan Band ir Matthew Schruers, „Safe Harbors against the Liability Hurricane: The Communications Decency Act and the Digital Millennium Copyright Act“, *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 20 (2002 m.); Andrew Bernstein ir Rima Ramchandani, „Don't Shoot the Messenger! A Discussion of ISP Liability“, *Canadian Journal of Law and Technology* 1, nr. 2 (2002 m.); Susan Freiwald, „Comparative Institutional Analysis in Cyberspace: The Case of Intermediary Liability for Defamation“, *Harvard Journal of Law & Technology* 14 (2001 m.); Assaf Hamdani, „Who's Liable for Cyberwrongs“, *Cornell Law Review* 87, nr. 4 (2002 m.); Michael L. Rustad ir Diane D'Angelo, „The Path of Internet Law: An Annotated Guide to Legal Landmarks“, *Duke Law & Technology Review*, nr. 012 (2011 m.): 54, 108 dalis. Visgi po metų konstatuotas deliktų teisės nepakankamumas internete vis gausėjantiems pažeidimams kokybiškai spręsti. Rustad ir Koenig, *supra* note 54: 87.
- 64 Trimble ir Mehra, *supra* note 16.
- 65 Michael L. Rustad ir Thomas H. Koenig, „Harmonizing Cybertort Law for Europe and America“, *Suffolk University Journal of High Technology Law* 5, nr. 13 (2005 m.); Michael L. Rustad ir Thomas H. Koenig, „Rebooting Cybertort Law“, *Washington Law Review* 80 (2005 m.); Rustad ir Koenig, *supra* note 54; Rustad ir D'Angelo, *supra* note 63.
- 66 Michael L. Rustad ir Thomas F. Lambert, „Twenty-First-Century Tort Theories: The Internalist / Externalist Debate“ (Suffolk University Law School, 2013 m.).
- 67 Corey Omer, „Intermediary Liability for Harmful Speech: Lessons from Abroad“, *Harvard Journal of Law & Technology* 28 (2014 m.).
- 68 Patricia Sánchez Abri, „Recasting Privacy Torts in a Spaceless World“, *Harvard Journal of Law & Technology*, nr. 21 (2007 m.).
- 69 Eugene Volokh, „Tort Law vs. Privacy“, *Columbia Law Review* 114 (2014 m.).
- 70 Tačiau visų šių autorių tyrimai atliekami per tenykštės Europoje galiojančiam teisiniam reguliavimui priešingos interneto paslaugų teikėjų atsakomybės sistemos prizmę, todėl jais darbe negali būti remiamasi tiesiogiai. Omer, *supra* note 67: 301–14.
- 71 Emily B. Laidlaw, „A Framework for Identifying Internet Information Gatekeepers“, *International Review of Law, Computers & Technology* 24, nr. 3 (2010 m.); Emily B. Laidlaw, „Private Power, Public Interest: An Examination of Search Engine Accountability“, *International Journal of Law & Information Technology* 17, nr. 1 (2009 m.); Emily B. Laidlaw, „Myth or Promise? The Corporate Social Responsibilities of Online Service Providers for Human Rights“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 135–55.

Young⁷², Azijoje – Rebecca Ong⁷³, Gabriela Kennedy ir Sarah Doyle⁷⁴, Chinmayi Arun⁷⁵, Ter Kah Leng⁷⁶, Australijoje – Danas Jerkeris B. Svantesson⁷⁷, Pelagio V. Palma⁷⁸ ir Kylie Pappalardo⁷⁹, Afrikos žemynui priklausančiame Izraelyje – Uri'is Volovelsky'is, Royus Raynzilberis⁸⁰ ir Michalas Lavisas⁸¹ bei kt., tačiau pernelyg didelę skirtingų šalių teisinės bazės įvairovė, Lietuvos narystė ES ir patekimas į EŽTT jurisdikciją šiam disertaciniame tyrime skatina orientuotis būtent į Europos žemyne taikomus sprendimus aptariančius mokslo šaltinius.

Europos privatinės teisės doktrinoje iki pirmojo ESTT prejudicinio sprendimo interneto paslaugų teikėjų atsakomybės srityje 2010 m. priėmimo⁸² vykdyti tik pavieniai tyrimai⁸³, tačiau 2011–2012 m. gausėjant ESTT praktikos interneto paslaugų teikėjų at-

-
- 72 Hilary Young ir Emily Laidlaw, „Internet Intermediary Liability in Defamation: Proposals for Statutory Reform“ (Rochester, NY: Law Commission of Ontario, 2017 m.).
- 73 Ong, *supra* note 16; Rebecca Ong, „Liability of Internet Intermediaries for User-Generated Content: An Examination of Oriental Press Group Ltd v Fevaworks Solutions Ltd“, *Computer Law and Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.).
- 74 Kennedy ir Doyle, *supra* note 16.
- 75 Chinmayi Arun, „Gatekeeper Liability and Article 19(1)(A) of the Constitution of India“, *National University of Juridical Sciences Law Review* 7 (2014 m.).
- 76 Ter Kah Leng, „Internet Defamation and the Online Intermediary“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.).
- 77 Svantesson, *supra* note 16.
- 78 Pelagio V. Palma, „Protecting Online Intermediaries, Threatening Free Speech“, *Ateneo Law Journal* 60, nr. 2 (2015 m.).
- 79 Kylie Pappalardo, „Duty and Control in Intermediary Copyright Liability: An Australian Perspective“, *IP Theory* 4, nr. 1 (2014 m.).
- 80 Uri Volovelsky ir Roy Raynzilber, „The Liability of Website Owners for Defamation in Israel: A Challenge Yet to be Solved?“, *Computer Law & Security Review* 29, nr. 5 (2013 m.).
- 81 Lavi, *supra* note 39.
- 82 „Google France bylos sprendimas“, *supra* note 19.
- 83 Rosa Julià-Barceló, „Liability for On-Line Intermediaries: A European Perspective“, *European Intellectual Property Review*, nr. 12 (1998 m.); Rosa Julià-Barceló ir Kamiel J. Koelman, „Intermediary Liability in the E-Commerce Directive: so Far so Good, but It's not Enough“, *Computer Law & Security Review* 16, nr. 4 (2000 m.): 231–39; Benoît Frydman ir Isabelle Rorive, „Regulating Internet Content through Intermediaries in Europe and the USA“, *Zeitschrift Für Rechtssoziologie* 23, nr. 1 (2002 m.); Gavin Sutter, „Don't Shoot the Messenger?“ The UK and Online Intermediary Liability“, *International Review of Law, Computers & Technology* 17, nr. 1 (2003 m.); Pablo Baistrocchi, „Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce“, *Santa Clara High Technology Law Journal* 19, nr. 1 (2003 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Making Intermediary Internet Service Providers Participate in the Regulatory Process through Tort Law: A Comparative Analysis“, *International Review of Law, Computers & Technology* 23 (2009 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Re-Allocating Horizontal and Vertical Regulatory Powers in the Electronic Marketplace: What to Do with Private International Law“, *The Regulatory Function of European Private Law*, sud. Fabrizio Cafaggi ir Horatia Muir-Watt (Edward Elgar, 2009), 290–342; Sophie Stalla-Bourdillon, „The Flip Side of ISP's Liability Regimes: The Ambiguous Protection of Fundamental Rights and Liberties in Private Digital Spaces“, *Computer Law & Security Review* 26, nr. 5 (2010 m.); Andreas Rühmkorf, „The Liability of Online Auction Portals: Toward a Uniform Approach?“, *Journal of Internet Law* 14, nr. 4 (2010 m.): 3–10.

sakomybės klausimais⁸⁴, laipsniškai ėmė daugėti ir šia teisine sfera besidominčių mokslininkų⁸⁵. 2014 m. Europos Komisijai didžiausioje ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programoje *Horizon 2020* nustatčius prioritetinę interneto erdvės saugumo ir su ja susijusių Europos Sąjungos subjektų teisių užtikrinimo kryptį, kurios tikslas – puoselėti Europos visuomenės apsaugą beprecedenčių permainų ir vis didėjančių tarpusavio priklausomybių bei grėsmių pasaulyje atžvilgiu, o vienas iš uždavinių – užtikrinti privatumą ir laisvę, įskaitant internete, bei stiprinti visuomenės teisinį ir etinį visų saugumo, rizikos ir valdymo sričių supratimą⁸⁶, neatsitiktinai 2014 m. balandžio 24–26 d. pirmą kartą Europos deliktų teisės istorijoje surengta speciali, išimtinai interneto deliktų problematikai skirta konferencija⁸⁷, kurioje pranešimus skaitė tokie itin autoritetingai vertinami deliktų teisės

---

84 „eDate Advertising GmbH bylos sprendimas“, *supra* note 19; „G. v. Cornelius de Visser bylos sprendimas“, *supra* note 19; „L’Oréal bylos sprendimas“, *supra* note 19; „Scarlet Extended v. SABAM bylos sprendimas“, *supra* note 19; „SABAM v. Netlog bylos sprendimas“, *supra* note 19.

85 Miquel Peguera, „Secondary Liability for Copyright Infringement in the Web 2.0 Environment: Some Reflections on Viacom v. Youtube“, *Journal of International Commercial Law and Technology* 6, nr. 1 (2011 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Uniformity v. Diversity of Internet Intermediaries’ Liability Regime: Where does the ECJ stand?“, *Journal of International Commercial Law & Technology* 6, nr. 1 (2011 m.); Gavin Sutter, „Rethinking Online Intermediary Liability: In Search of the Baby Bear Approach“, *Indian Journal of Law and Technology* 7 (2011 m.); Uta Kohl, „The Rise and Rise of Online Intermediaries in the Governance of the Internet and Beyond – Connectivity Intermediaries“, *International Review of Law, Computers & Technology* 26, nr. 2/3 (2012 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Liability Exemptions Wanted! Internet Intermediaries’ Liability under UK Law“, *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, nr. 4 (2012 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries’ Liability“, *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, nr. 2 (2012 m.); Martin Husovec, „Injunctions Against Innocent Third Parties: The Case of Website Blocking“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law* 4, nr. 2 (2013 m.); Martin Husovec, „New Preliminary Reference on Safe Harbors From Cyprus“, *Hutko’s Technology Law Blog*, 2013 m. liepos 15 d., <http://www.husovec.eu/2013/07/new-preliminary-reference-on-safe.html>; Sophie Stalla-Bourdillon, „Online Monitoring, Filtering, Blocking... What is the Difference? Where to Draw the Line?“, *Computer Law & Security Review* 29, nr. 6 (2013 m.); Aleksandra Kuczerawy ir Jef Ausloos, „NoC Online Intermediaries Case Studies Series: European Union and Google Spain“ (Interdisciplinary Center for Law & ICT (ICRI), KU Leuven, 2015 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Google: A Data Controller as Well as an Intermediary Service Provider? Does This Make Sense? Who Cares?“, *Inform’s Blog*, 2015 m. balandžio 4 d., <https://inform.org/2015/04/05/google-a-data-controller-as-well-as-an-intermediary-service-provider-does-this-make-sense-who-cares-sophie-stalla-bourdillon/>; Huw Fryer, Sophie Stalla-Bourdillon, ir Tim Chown, „Malicious Web Pages: What if Hosting Providers Could Actually Do Something...“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 4 (2015 m.).

86 European Commission, „Horizon 2020. Security“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 22 d., <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/area/security>.

87 Ji surengta Europos deliktų ir draudimo teisės centrai bendradarbiaujant su Europos deliktų teisės institutu. Plačiau apie tai: European Centre of Tort and Insurance Law, „Annual Conference on European Tort Law 2014“, *ECTIL*, žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 20 d., <http://www.ectil.org/ectil/Acet.aspx>.

specialistai kaip *Helmutas Koziolas*⁸⁸, *Bernhardas A. Kochas*⁸⁹, *Mårtenas Schultzas*⁹⁰, *Ronenas Perry'is*⁹¹, *Steve'as Hendley*⁹² ir kt. Visgi tai buvo veikiau žvalgomojo pobūdžio tyrimai, o konferencijos metu iškelti konceptualūs pamatiniai klausimai tik atskleidė temos neištirtumą⁹³, kurį savo ruožtu patvirtino ir tik 2016 m. viduryje pasirodžiusi *pirmoji* knyga interneto paslaugų teikėjų atsakomybės klausimu⁹⁴. Pažymėtina, kad šiame kontekste interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą, susijusią su jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimais, taikymą pateisinantys kriterijai apskritai nebuvo aptariami.

Iš esmės į interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už lankytojų komentarais tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą nustatymo kriterijų tyrimo sritį buvo atsižvelgta tik po itin daug diskusijų sukėlusio EŽTT 2013 m. spalio 10 d. ir 2015 m. birželio 16 d. EŽTT sprendimų *Delfi AS v. Estonia* byloje, tarp kurių įsiterpė didelio atgarsio sulaukę ESTT 2014 m. priimti sprendimai *Google Spain* byloje dėl „teisės būti pamirštam“ (angl. *right to be forgotten*) ir *Digital Rights Ireland* byloje dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, pripažinimo negaliojančia⁹⁵. Skirtinga vos po pusmečio nuo EŽTT Didžiosios kolegijos *Delfi AS v. Estonia* byloje priimto sprendimo nagrinėtos panašios *MTE & Index v. Hungary* bylos, kurioje remtasi tais pačiais interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste išskirtais civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdyto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą taikymą pateisinančiais kriterijais, baigtis taip pat paskatino išsamiau tyrinėti būtent šių kriterijų turinį, todėl vienu ar kitu aspektu, komentuodami atskirus EŽTT ir (arba) ESTT išnagrinėtose bylose priimtus sprendimus, interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei už anoniminių komentarų tretiesiems asme-

88 Helmut Koziol, „Schadenersatzrecht and the Law of Torts: Different Terms and Different Ways of Thinking“, *Journal of European Tort Law* 5, nr. 3 (2014 m.).

89 Bernhard A. Koch, „Cyber Torts: Something Virtually New?“, *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.).

90 Schultz, *supra* note 23.

91 Ronen Perry ir Tal Z. Zarsky, „Liability for Online Anonymous Speech: Comparative and Economic Analyses“, *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.).

92 Steve Hedley, „Cybertrespass – A Solution in Search of a Problem?“, *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.).

93 Joje siekta pristatyti interneto delikto sampratą ir atskiras jų rūšis, nustatyti *galimus* teisių gynbos būdus, ieškoti sprendinių nuostolių įvertinimo ir elektroninei erdvei itin būdingo anonimiškumo problemoms spręsti (Perry ir Zarsky, *supra* note 91), iškelti antraeilių bei trečiaieilių atsakovų atsakomybės klausimus, išryškinti netiesioginės bei griežtosios atsakomybės reglamentavimo trūkumus (Koch, *supra* note 89) ir apskritai įvertinti PETL pritaikomumą teisės į privatų gyvenimą elektroninėje erdvėje pažeidimų atvejams.

94 Jaani Riordan, *The Liability of Internet Intermediaries* (Oxford University Press, 2016).

95 „*Google Spain* bylos sprendimas“, *supra* note 19; „Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. kovo 15 d. direktyva 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 105 (2006) (toliau – „Asmens duomenų apsaugos direktyva“); „*Digital Rights Ireland* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

nims padarytą žalą dëmesio yra skyrę Christina Angelopoulos⁹⁶, Sophie Stalla-Bourdillon⁹⁷, Lisl Brunneris⁹⁸, Richardas Caddellas⁹⁹, Neville's Coxas¹⁰⁰, Graeme's B. Dinwoodie's¹⁰¹, Patrickas van Eecke¹⁰², Giancarlo F. Frosio¹⁰³, Federica Giovanella¹⁰⁴, Jodi Hall¹⁰⁵, Martinas

-
- 96 Christina Angelopoulos, „Sketching the Outline of a Ghost: the Fair Balance Between Copyright and Fundamental Rights in Intermediary Third Party Liability“, *The Journal of Policy, Regulation and Strategy for Telecommunications* 17, nr. 6 (2015 m.); Angelopoulos, *supra* note 52; Christina Angelopoulos ir Stijn Smet, „Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability“, *Journal of Media Law* 8, nr. 2 (2016 m.); Christina Angelopoulos, „MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression“, *Kluwer Copyright Blog*, žiūrëta 2018 m. gegužës 25 d., <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>; Christina Angelopoulos, *European Intermediary Liability in Copyright. A Tort-Based Analysis* (Wolters Kluwer Alphen aan den Rijn, 2017).
- 97 Sophie Stalla-Bourdillon, „Liability Exemptions Wanted! Internet Intermediaries' Liability under UK Law“, *supra* note 85; Sophie Stalla-Bourdillon, „Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries' Liability“, *supra* note 85; Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing, 2017), 275–93.
- 98 Lisl Brunner, „The Liability of an Online Intermediary for Third Party Content. The Watchdog Becomes the Monitor: Intermediary Liability after Delfi v Estonia“, *Human Rights Law Review* 16, nr. 1 (2016 m.).
- 99 Richard Caddell, „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Delfi AS v Estonia revisited“, *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, nr. 2 (2016 m.); Richard Caddell, „Third Party Internet Liability and the European Court of Human Rights, again: MTE v Hungary, European Court of Human Rights, 2 February 2016“, *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, nr. 3 (2016 m.).
- 100 Cox, *supra* note 50.
- 101 Graeme B. Dinwoodie, „A Comparative Analysis of the Secondary Liability of Online Service Providers“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017).
- 102 Patrick van Eecke, „Online Service Providers and Liability: A Plea for a Balanced Approach“, *Common Market Law Review* 48 (2011 m.): 1455–1502; Patrick van Eecke ir Barbara Ooms, „ISP Liability and the E-Commerce Directive: A Growing Trend Toward Greater Responsibility for ISPs“, *Journal of Internet Law* 11, nr. 4 (2007 m.).
- 103 Giancarlo F. Frosio, „Why Keep a Dog and Bark Yourself? From Intermediary Liability to Responsibility“, *International Journal of Law & Information Technology* 26, nr. 1 (2018 m.); Giancarlo F. Frosio, „The Death of 'No Monitoring Obligations': A Story of Untameable Monsters“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.).
- 104 Federica Giovanella, „Online Service Providers' Liability, Copyright Infringement, and Freedom of Expression: Could Europe Learn from Canada?“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 221–40; Federica Giovanella, „Liability Issues in Wireless Community Networks“, *Journal of European Tort Law* 6, nr. 1 (2015 m.).
- 105 Jodi Hall, „User-Generated Content on the Internet, and Intermediary Liability for the Dissemination of Unlawful Comments in the European Court of Human Rights Case Notes and Commentary“, *Nottingham Law Journal* 26 (2017 m.).

- 106 Martin Husovec, „ECtHR Rules on Liability of ISPs as a Restriction of Freedom of Speech“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 9, nr. 2 (2014 m.); Martin Husovec, „General Monitoring of Third-Party Content: Compatible with Freedom of Expression?“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 11, nr. 1 (2016 m.); Martin Husovec, *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable?* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017); Martin Husovec, „Editorial: Intermediary Liability as a Human Rights Issue“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.); Martin Husovec, „Holey Cap! CJEU Drills (Yet) Another Hole in the E-Commerce Directive’s Safe Harbors“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 12, nr. 2 (2017 m.).
- 107 Georgios N. Yannopoulos, „Secondary Liability of Service Providers: Report for Greece“, *Revue Hellénique de Droit International*, nr. 1 (2014 m.); Georgios N. Yannopoulos, „The Immunity of Internet Intermediaries Reconsidered?“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 43–59; Georgios N. Yannopoulos, „The Liability of Internet Intermediaries and Disclosure Obligations in Greece“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 317–38.
- 108 Aleksandra Kuczerawy, „Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.); Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, „Delfi AS vs Estonia“, *Reveal Project*, žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d., <https://revealproject.eu/delfi-as-vs-estonia/>; Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, „Delfi Revisited: The MTE-Index.Hu v. Hungary Case“, *Media Policy Project*, 2016 m. vasario 19 d., <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2016/02/19/delfi-revisited-the-mte-index-hu-v-hungary-case/>; Aleksandra Kuczerawy, „The Power of Positive Thinking: Intermediary Liability and the Effective Enjoyment of the Right to Freedom of Expression“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.).
- 109 Janno Lahe ir Karmen Turk, „Web Host’s Privilege of Limited Liability: Its Application to Operators of Commentary Rooms“, *European Review of Private Law* 20 (2012 m.).
- 110 Nicola Lugareshis, „Internet Law Trends in Europe: A Case Law Perspective“, *Revista Da Faculdade de Direito Da UFMG – 2nd Conference Brazil-Italy*, nr. Especial (2017 m.).
- 111 Riordan, *supra* note 94; Jaanis Riordan, „Website Blocking Injunctions under United Kingdom and European Law“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 275–315.
- 112 Sartor, *supra* note 14; Giovanni Sartor ir Mario Viola de Azevedo Cunha, „The Italian Google-Case: Privacy, Freedom of Speech and Responsibility of Providers for User-Generated Contents“, *International Journal of Law and Information Technology* 18, nr. 4 (2010 m.): 356–378.
- 113 Bart van der Sloot, „Privacy as Human Flourishing: Could a Shift Towards Virtue Ethics Strengthen Privacy Protection in the Age of Big Data?“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 5, nr. 3 (2014 m.); Bart van der Sloot, „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 6 (2015 m.): 211–228; Bart van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a two-tiered System“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.); Bart van der Sloot, „Privacy as Personality Right: Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *Utrecht Journal of International and European Law* 31, nr. 80 (2015 m.); Bart van der Sloot, „How to Assess Privacy Violations in the Age of Big Data? Analysing the Three Different Tests Developed by the ECtHR and Adding for a Fourth One“, *Information & Communications Technology Law* 24, nr. 1 (2015 m.); Van der Sloot, *supra* note 15; Van der Sloot, *supra* note 22; Bart van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *Group Privacy: New*

Spano¹¹⁴, Martas Susis¹¹⁵, Tatiana-Eleni Synodinou¹¹⁶, Peggy Valcke ir Pieteris J. Ombeletas¹¹⁷ bei kai kurie kiti tyrėjai. Nors 2017-ieji, palyginti su ankstesniaisiais laikotarpiais, interneto paslaugų teikėjų atsakomybės problemų mokslinės analizės prasme buvo gana vaisingi¹¹⁸, vis dėlto visi minėti darbai nėra skirti tirti būtent interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdyto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų iš deliktų teisės pozicijų, o atlikti tyrimai, paprastai apsiribojantys vieno – trijų EŽTT ar ESTT bylų aptarimu ar palyginimu¹¹⁹, dėl savo pobūdžio bei kompleksinio interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais įvykdyto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų vertinimo trūkumo laikytini išskirtinai fragmentiškos analizės pavyzdžiais. Tuo metu Lietuvos privatinės teisės doktrinoje, iš esmės nepasižyminčioje lyginamosios teisėtyros veikalų ar juolab – sisteminės deliktų teisės analizės gausa, junta mas kone absoliutus interneto tinklalapių valdytojų civilinės deliktinės atsakomybės už šių svetainių lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymo kriterijų analizės vakuumas¹²⁰. Tai leidžia užtikrintai teigti, kad išsamų mokslo šaltinių, skirtų išsamiai nagrinėti civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams taikymą pateisinančius kriterijus tais atvejais, kai žala tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padaroma anoniminiais interneto svetainių lankytojų komentarais, iki šiol nėra nei tarptautiniu, nei nacionaliniu lygiu.

Įvertinus tai, kad interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už lankytojų anoniminiais komentarais įvykdytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu

---

Challenges of Data Technologies, sud. Linnet Taylor, Luciano Floridi, ir Bart van der Sloot (Springer International Publishing, 2017), 197–224; Bart van der Sloot, „Privacy as secondary rule, or the or the intrinsic limits of legal orders in the age of Big Data“, *Frontiers in Data Science*, sud. Frank Emmert-Streib ir Matthias Dehmer (Boca Raton: CRC Press, 2017).

114 Spano, *supra* note 40.

115 Mart Susi, „Delfi AS v. Estonia“, *American Journal of International Law* 108, nr. 2 (2014 m.): 295–302.

116 Synodinou, *supra* note 46.

117 Aleksandra Kuczerawy ir Pieter – Jan Ombelet, „Not so Different after All? Reconciling Delfi vs. Estonia with EU Rules on Intermediary Liability“, *Media Policy Project*, 2015 m. liepos 1 d., <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2015/07/01/not-so-different-after-all-reconciling-delfi-vs-estonia-with-eu-rules-on-intermediary-liability/>; Peggy Valcke, Aleksandra Kuczerawy, ir Pieter – Jan Ombelet, „Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, EBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 101–16.

118 Husovec, *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable*, *supra* note 106; Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, sud., *The Responsibilities of Online Service Providers*, Law, Governance and Technology Series (Springer International Publishing, 2017); Graeme B. Dinwoodie, sud., *Secondary Liability of Internet Service Providers* (Cham: Springer International Publishing AG, 2017); Sartor, *supra* note 14.

119 Didžioji dalis šaltinių yra pavienės nedidelės apimties straipsnių rinkiniuose paskelbtos publikacijos arba mokslininkų tinklaraščių įrašai, o interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės kriterijai dažnai aptariami tik vienos bylos kontekste. Be to, juose dažnai vertinama interneto tinklalapio valdytojo atsakomybės už svetainės lankytojų įvykdytus autorių teisių pažeidimus galimybė, neatsižvelgus į privataus gyvenimo deliktų specifiką.

120 L. Meškauskaitė monografijoje tiriama kriterijai yra tik paminėti. Meškauskaitė, *supra* note 11: 272–77.

padarytą žalą kriterijai tinkamai gali būti ištirti tik atskleidus pačios EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos privataus gyvenimo kategorijos, kuri paprastai analizuojama iš žmogaus teisių doktrinos pozicijos, turinį, pirmojoje darbo dalyje remiamasi *Alexandros Rengel*¹²¹, *Danielio J. Solovės*¹²², *Berto-Jaapo Koopso*, *Bryce'o Claytono Newellio*, *Tjerko Timano*, *Ivano Škorvánekos*, *Tomo Chokrevskio* ir *Mašos Galič*¹²³, *Marjolein Lanzing*¹²⁴, *Eoino Carolano*¹²⁵ bei kitų autorių veikalais, taip pat kai kurių lietuvių mokslininkų darbais, orientuotais į privatumo sampratą ir (arba) jos pokyčių analizę¹²⁶ iš konstitucinės teisės perspektyvos¹²⁷, skirtais asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo problematikai aptarti¹²⁸ ar nukreiptais bendrai į privatinės teisės konstitucionalizacijos procesą¹²⁹. Vykdomam tyrimui taip pat naudingi lyginamuoju aspektu teisę į privatų gyvenimą iš deliktų teisės pozicijų analizuojantys mokslo šaltiniai, bendroji deliktų teisės doktrina, Europos deliktų teisės principų (angl. *Principles of European Tort Law*¹³⁰, toliau – PETL) ir *Bendros pagrindų sistemos projekto* (angl. *Draft Common Frame of Reference*¹³¹, toliau – DCFR) komentarai

- 121 Alexandra Rengel, *Privacy in the 21st Century* (Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013).
- 122 Daniel J. Solove, *Understanding Privacy* (Cambridge: Harvard University Press, 2009); Daniel J. Solove, Marc Rotenberg, ir Paul M. Schwartz, *Information Privacy Law*, 2nd ed (New York (N.Y.): Aspen Publishers, 2006); Daniel J. Solove, „Why the Law Often Doesn't Recognize Privacy and Data Security Harms?“, *TeachPrivacy*, 2014 m. liepos 9 d., <https://teachprivacy.com/law-often-doesnt-recognize-privacy-data-security-harms/>; Neil M. Richards ir Daniel J. Solove, „Privacy's Other Path: Recovering the Law of Confidentiality“, *Georgetown Law Journal* 96 (2007 m.).
- 123 Bert-Jaap Koops ir kt., „A Typology of Privacy“, *Journal of International Law*, nr. 38 (2) (2017 m.).
- 124 Marjolein Lanzing, „Strongly Recommended: Revisiting Decisional Privacy to Judge Hypernudging in Self-Tracking Technologies“, *Philosophy & Technology*, nr. 31 (2018 m.): 1–20, doi:<https://link.springer.com/article/10.1007%2F978-3-319-0316-4>.
- 125 Eoin Carolan, „The Concept of a Right to Privacy“, *The Right to Privacy: A Doctrinal and Comparative Analysis*, sud. Hilary Delany, Eoin Carolan, ir Clodhna Murphy (Dublin: Thomson Round Hall, 2008), 1–33.
- 126 Mindaugas Civilka ir Rita Barasnevičiūtė, „Asmens duomenų apsauga ir privatumas: sąveika su informacinės visuomenės aktualijomis“, *Justitia*, nr. 4 (66) (2007 m.).
- 127 Salvija Kavalnė ir Ingrida Danėlienė, „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija kaip individualių teisių gynimo instrumentas“, *Jurisprudencija*, nr. 22 (2) (2015 m.); Liudvika Meškauskaitė, „Teisės į privatumą gynimas: teorija ir praktika“, *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai*, sud. Eglė Bilevičiūtė ir Milda Vainiutė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014). Teisė į privatumą taip pat aptariama konstitucinės teisės vadovėliuose: Darijus Beinoravičius ir kt., *Lyginamoji konstitucinė teisė: vadovėlis*, sud. Toma Birmontienė, Vytautas Sinkevičius, ir Milda Vainiutė (Vilnius: Registrų centras, 2016); Toma Birmontienė ir kt., *Lietuvos konstitucinė teisė: vadovėlis. Liber Amicorum Juozui Žiluii* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012); Eglė Bilevičiūtė ir kt., *Lietuvos konstitucinė teisė: vadovėlis*, 2-asis leid. (Vilnius: Registrų centras, 2017); Toma Birmontienė ir kt., *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007).
- 128 Inga Malinauskaitė, „Privatumas virtualiuose socialiniuose tinkluose kaip įstatymo saugoma vertybė“, *Social Transformations in Contemporary Society*, nr. 3 (2015 m.); Inga Malinauskaitė-van de Castel, „Duomenų subjekto teisės virtualiuose socialiniuose tinkluose. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)“ (Mykolo Romerio universitetas, 2017); Ilona Petraitytė, „Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų gyvenimą“, *Teisė*, nr. 80 (2011 m.).
- 129 Cirtautienė, *supra* note 24.
- 130 *Principles of European Tort Law*, *supra* note 38.
- 131 *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28. Jį bendrai parengė Europos civilinio kodekso rengėjų grupė (angl. *Study*

bei EŽTK *travaux préparatoires*, tačiau esminį mokslinio tyrimo pagrindą bet kuriuo atveju sudaro originali EŽTT praktikoje išskirtų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kriterijų iš deliktų teisės pozicijų analizė, kuri išsamiai nebuvo pristatyta dar nė viename moksliniame darbe.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Siekdama visapusiškai išanalizuoti pasirinktą tyrimo objektą, disertacijos autorė 2015 m. liepos 6 d.–2015 m. rugpjūčio 5 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje (Austrijoje) atliko mokslinę stažuotę, kurios vieta buvo pasirinkta įvertinus prioritetines instituto tyrėjų bei stažuotojų vykdomų tyrimų kryptis ir mokslinius interesus, ypač atsižvelgus į tai, kad būtent čia 2014 m. balandžio 24–26 d. buvo suorganizuota pirmoji Europoje konferencija internete įvykdytų deliktų tema.

2017 m. birželio 15 d.–2017 m. birželio 22 d. tyrimo autorė stažavosi Florencijos universitete, Italijoje.

Šių mokslinių stažuotčių metu buvo renkama naujausia mokslinė medžiaga, bendraujama su kompetentingais mokslininkais, taip pat domimasi kitų šalių teisės aiškinimo ir taikymo praktika interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais padarytą žalą srityje.

Atsižvelgdama į pasirinkto disertacijos objekto universalumą ir analizuotų problemų globalumą, disertacijos autorė visus pranešimus vykdymo tyrimo tematika pristatė anglų kalba:

1. 2015 m. liepos 28 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje, Austrijoje, skaitytas viešas pranešimas tema *Privatumo apsauga elektroninėje erdvėje deliktų teisės priemonėmis Lietuvoje* (angl. *Protecting Privacy in Cyberspace through Tortious Remedies in Lithuania*)¹³²;
2. 2017 m. birželio 1 d. 5-ojoje tarptautinėje mokslinėje jaunųjų tyrėjų konferencijoje „*Socialiniai pokyčiai šiuolaikinėje visuomenėje 2017*“ (angl. „*Social Transformations in Contemporary Society 2017*“) skaitytas pranešimas pavadinimu *Lietuvos teismų praktika po EŽTT sprendimų byloje Delfi AS v. Estonia ir Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary* (angl. *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary*);
3. 2017 m. birželio 19 d. Florencijos universitete, Italijoje, pristatytas pranešimas tema *Lietuvos privatinė teisė lyginamuoju požiūriu* (angl. *Lithuanian Private Law from a Comparative Perspective*);
4. 2018 m. gegužės 3 d. 10-ojoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „*Verslas ir Vadyba 2018*“ (angl. „*Business and Management 2018*“) skaitytas mokslinis prane-

---

Group on a European Civil Code – plačiau žr. Study Group on a European Civil Code, „Study Group on a European Civil Code“, SGECC, žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 5 d., <https://www.sgecc.net/>) bei Europos privatinės teisės tyrimų grupės (angl. Research Group on EC Private Law (Acquis Group) – plačiau žr. Research Group on EC Private Law, „Research Group on EC Private Law (Acquis Group)“, ACQUIS GROUP, žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 8 d., <http://www.acquis-group.org.>), nuo 2005 m. kartu vadinamos CoPECL. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, supra note 28: 47.

132 Pranešimas skaitytas kaip *Juristenrunden* paskaitų serijos dalis.

šimas tema *Pagrindinės interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už įžeidžiančius komentarus prielaidos* (angl. *Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments*);

5. 2018 m. birželio 7 d. 6-ojoje tarptautinėje mokslinėje jaunųjų tyrėjų konferencijoje „*Socialiniai pokyčiai šiuolaikinėje visuomenėje 2018*“ (angl. „*Social Transformations in Contemporary Society 2018*“) disertantė skaitė pranešimą tema *Interneto tarpininkų atsakomybės už įžeidžiančius komentarus kilmė* (angl. *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments*).

Per mokslinio tyrimo vykdymo laikotarpį recenzuojamuose leidiniuose buvo paskelbtos trys publikacijos ir vieno pranešimo santrauka:

1. *Lietuvos teismų praktika po EŽTT sprendimų bylose Delfi AS v. Estonia ir Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary* (angl. *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary*)¹³³;
2. *Interneto tinklalapio valdytojo atsakomybė už įžeidžiančius komentarus: lyginamoji Delfi AS v. Estonia and MTE & Index v. Hungary bylų analizė* (angl. *Website Operators' Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index v. Hungary*)¹³⁴;
3. *Pagrindinės interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už įžeidžiančius komentarus prielaidos* (angl. *Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments*)¹³⁵;
4. *Interneto tarpininkų atsakomybės už įžeidžiančius komentarus kilmė* (angl. *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments*)¹³⁶.

Tyrimo metu pasiekti rezultatai taip pat buvo naudoti rengiant vadovėlį *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys*¹³⁷, vedant Civilinės teisės specialiosios dalies seminarus Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio Teisės mokyklos bakalauro studijų studentams, vadovaujant Mykolo Romerio universiteto Studentų mokslinės draugijos Civilinės ir komercinės teisės sekcijai bei organizuojant praktinius mokymus ir seminarus viešojo bei privataus sektorių teisininkams. Be to, tyrimo rezultatus doktorantė taikė ir praktinėje advokatūros veikloje.

Tyrimo rezultatai 2019 m. sausio 23 d. buvo apsvarstyti ir aprobuoti Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos Privatinės teisės instituto posėdyje.

---

133 Šidlauskienė, *supra* note 31.

134 Jūrātė Šidlauskienė ir Vaidas Jurkevičius, „Website Operators' Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi as v. Estonia and MTE & Index v. Hungary“, *Baltic Journal of Law & Politics* 10, nr. 2 (2017 m.).

135 Jūrātė Šidlauskienė ir Vaidas Jurkevičius, „Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments“, *10th International Scientific Conference „Business and Management 2018“*, 2018 m., <http://bm.vgtu.lt/index.php/verslas/2018/paper/view/452>.

136 Jūrātė Šidlauskienė, „The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments“, *Social Transformations in Contemporary Society 2018: abstract book*, 2018 m., 8–9, <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/05/Abstracts-STICS-2018.pdf>.

137 Vaidas Jurkevičius ir Jūrātė Šidlauskienė, *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys: vadovėlis*, Teisinė literatūra (Vilnius: Registrų centras, 2015).

DARBO METODOLOGIJA

Šiuolaikinės teisės sampratos paieškos¹³⁸ nuomonių įvairovė ir pliuralizmu pagrįstose demokratinėse visuomenėse šiandien vyksta pripažįstant skirtingų teisės paradigmų tarpusavio sąveiką¹³⁹ ir integruojant dviejų radikalčiai priešingų teisės filosofijos kryptių – *teisinio pozityvizmo* ir *nepozityvizmo* – idėjas, kurių koreliacija atitinka teisės formos ir teisės turinio santykį¹⁴⁰. Atsižvelgiant į moderniosios teisės turinį sudarančių skirtingų teisės mokslo nuostatų kompoziciją, teisės paskirtį – derinti priešingus visuomenės narių interesus bei juridinės technikos požiūriu bet kuriai socialinio elgesio taisyklei keliamą reikalavimą savo esme užtikrinti skirtingų socialinių grupių interesų kompromisą¹⁴¹, disertacinis tyrimas taip pat vykdomas derinant visiškai skirtingus požiūrio atskaitos taškus turinčių *teisinio pozityvizmo* ideologijai priskiriamos *normatyvistinės* teisės mokyklos¹⁴² ir *nepozityvizmui* atstovaujančios *sociologinės* teisės sampratos¹⁴³, kitaip dar vadinamos *teisiniu realizmu*, *psichologizmu* ar *gyvąja teise*, teorijų idėjas¹⁴⁴.

---

138 Nemažai autorių abejoja galimybe apibrėžti teisę arba šį apibrėžimą laiko tik metodologiniu klausimu, todėl disertacijoje nesiremiama kuria nors viena teisės samprata kaip vienintele teisinga ir nekvestionuojama.

139 Dovilė Valančienė, „Teisės paradigmų pažinimo kelias“, *Teisė* 82 (2012 m.): 176.

140 Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija: vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2014), 96; 127. Tai atitinka ir logikos moksle įsitvirtinusių dichotominio skirstymo taisyklę.

141 *Ibid.*, 229–32.

142 Etatistų (*Hanso Kelzeno*, *Herberto L. A. Harto*) požiūriu, teisė tėra privalomų ir valstybės prievarta garantuojamų elgesio taisyklių sistema, todėl būtina tyrinėti tik pačias teisės normas, siekiant užtikrinti jų neprieštarinimumą, ekonomiškumą, taikymo patogumą, operatyvumą ir loginio aiškumo reikalavimus. *Ibid.*, 74. *Hansas Kelzenas* netgi teigė, kad deliktas yra ne teisės pažeidimas, o jos sąlyga. Linas Baublys ir kt., *Teisės teorijos įvadas: vadovėlis* (Vilnius: Leidykla MES, 2010), 128.

143 Anot sociologinės teisės sampratos atstovų (*Roscoe Pound*, *John Ch. Gray*, *Alf Ross*), pozityvioji teisė teise laikoma tik tiek, kiek ji yra taikoma praktiškai, t. y. tikroji įstatymų vertė yra ne jie patys, bet jų įgyvendinimas, taigi sociologinio požiūrio interesas yra grynai praktinis – užtikrinti visuomenės, socialinių grupių ir pavienių individų ryšį su teise. Vytautas Šlapkauskas, „Sociologinio požiūrio į teisę reikšmė jurisprudencijos raidai“, *Socialinių mokslų studijos* 8, nr. 4 (2010 m.): 178. Apskritai teisinio realizmo doktrina pagrįsta idėja, kad įstatymų leidėjas tiesiog užfiksuoja asmenų tarpusavio santykių praktikoje jau susiformavusias taisykles, todėl būtina tirti būtent „gyvąją teisę“ – realius visuomeninius santykius ir juose susiklostančius juridinius faktus (teismų sprendimus, sutartis ir kt.), kurių atžvilgiu teisės normų turinys visuomet vėluoja.

144 Pirmasis požiūris yra pernelyg formalizuotas ir iš esmės nutolsta nuo teisės paskirties. Antroji teorija tiksliai atspindi šio disertacinio tyrimo kontekstą, kuriame analizuojamas socialinis reiškiny – *nukentėjusiųjų nuo neteisėtų anoniminių interneto tinklalapių lankytojų komentarų asmenų reikalavimai interneto tinklalapių valdytojams atlyginti žalą dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo* – be išankstinio specifinio reguliavimo tapo teisiniu ginčų objektu, o teisės normos bus kuriamos atsižvelgiant į jau susiformavusias tokių ginčų sprendimo taisykles, tačiau reikalavimas, kad įstatymų leidėjas faktiškai išspręstų ginčų tyrimo ir vertinimo metodiką tiesiog perkeltų į teisės aktus, paneigtų esminius teisėkūros principus ir iškreiptų įstatymų leidžiamosios valdžios vietą valdžių padalijimo sistemoje. Dėl šių priežasčių disertacijoje vadovaujamosi kompleksiniu požiūriu į filosofines teisės mokslo idėjas, teisės normų įvairovę ir tiriamą socialinį kontekstą, o tyrimo objektas analizuojamas ne tik mokslo doktrinos ir teisinio reguliavimo, bet ir praktinio teisės taikymo aspektais.

Teisės mokslo specifika ir dinamiškoje, nuolat kintančioje socialinėje tikrovėje egzistuojantis mokslinio tyrimo objektas lėmė *kokybinės* metodologijos koncepcijos¹⁴⁵, kuri pabrėžia pažinimo objekto tyrimą natūralioje aplinkoje, atsižvelgiant į istorinį ir socialinį aplinkos kontekstą¹⁴⁶, siekiant išvelgti naujas jo perspektyvas¹⁴⁷, pasirinkimą. Pagal *pažinimo objekto* strategiją tyrimas priskirtinas *induktyviai grindžiamajai teorijai*¹⁴⁸, o darbe pasirinkta *kokybinės turinio analizės* paradigma, kaip *pažinimo metodo* strategija, susiformavo ir išvirtinto būtent kaip induktyviai grindžiamosios teorijos poveikio padarinys¹⁴⁹. Įvertinus tai, kad šiame darbe tiriamos teorinės bei praktinės galimybės užtikrinti tinkamą teisės į privatų gyvenimą apsaugą elektroninėje erdvėje deliktų teisės priemonėmis tais atvejais, kai trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidžia interneto svetainėse anoniškai paskelbti komentarai, siekiant pakeisti susiklosčiusią padėtį, tyrime yra remiamasi *pragmatinių žinių pozicija*¹⁵⁰.

Atsižvelgiant į tai, kad induktyviai grindžiamosios teorijos formavimo pagrindas yra holistiniu požiūriu¹⁵¹ pagrįstas nuolatinis lyginimas, siekiant į vientisą visumą integruoti atskirus tiriamo fenomeno kategorijų variantus¹⁵², darbe derinamos viena kitą papildančios *funktionalizmo* bei *struktūralizmo* metodologinės nuostatos. Pati funkcionalizmo, kaip klasikinio metodologinio lyginamosios teisėtyros principo¹⁵³, idėja grindžiama pozicija, kad skirtingos teisinės sistemos, norėdamos pasiekti panašių rezultatų, tą pačią teisinę problemą dažnai sprendžia visiškai skirtingais teisiniais instrumentais¹⁵⁴, todėl ši teorija skirta nagrinėti tokių skirtingų lyginamosios analizės objektu esančių teisės normų *funkciją* nepriklausomai nuo jų vietos tam tikroje teisinėje sistemoje¹⁵⁵. Kadangi interneto tin-

145 Vilma Žydžiūnaitė ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams* (Vilnius: Vaga, 2017); Bronislovas Bitinas, Liudmila Rupšienė, ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams* (Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008).

146 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *ibid.*, 39–45.

147 *Ibid.*

148 Pagal šią metodologinę nuostatą prasminiai vienetai iškyla juos analizuojant. Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, *op. cit.*, 47.

149 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *op. cit.*, 123.

150 Vilma Žydžiūnaitė, *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos* (Kaunas: Technologija, 2007), 12.

151 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *op. cit.*, 44–45.

152 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *ibid.*, 270.

153 Jan M. Smits, „Rethinking Methods in European Private Law“, *Practice and Theory in Comparative Law*, sud. Maurice Adams ir Jacco Bomhoff (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 170; Zweigert ir Kötz, *supra* note 25: 34; Rimantas Tidikis, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003), 424.

154 Pavyzdžiui, Skandinavijos šalyse teisės į privatų gyvenimą pažeidimai lemia baudžiamosios, o ne civilinės atsakomybės taikymą, tačiau abiem atvejais užtikrinamas neteisėtai padarytos žalos atlyginimas. Gert Brüggemeier, Aurelia Colombi Ciacchi, ir Patrick O’Callaghan, sud., *Personality Rights in European Tort Law, The Common Core of European Private Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 28–29; Håkan Andersson, „The Tort Law Culture(s) of Scandinavia“, *Journal of European Tort Law* 3 (2012 m.): 210–29.

155 Michele Graziadei, „The Functionalist Heritage“, *Comparative Legal Studies: Traditions and Transitions*, sud. Pierre Legrand ir Roderick Munday (Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2003), 102; Geoffrey Samuel, *An Introduction to Comparative Law Theory and Method* (Oxford: Hart Publishing, 2014), 67.

klalapių valdytojų atsakomybės nustatymo taisyklės nacionalinėse deliktų teisės sistemose neužima konceptualiai tikslios pozicijos, o veikiau apibūdinamos kaip atskirų konkrečios problemos sprendimų rinkinys, į funkcinių atitikmenų skirtingose teisinėse sistemose paiešką orientuotas *funkcinis* požiūris¹⁵⁶ yra bene vienintelė priemonė tyrinėti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarus įvykdytu teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymo kriterijus įvairių teisinių sistemų kontekste. Kita vertus, į atskiras teisės sritis orientuotas funkcionalizmas¹⁵⁷ daugiausia dėmesio skiria visapusio teisinės sistemos vaizdo neatspindinčioms detalėms, o struktūralizmas, nukreiptas į bendrą teisinių sistemų apžvalgą ir pagrįstas reliatyvia bendrai pripažįstamos teisinės sistemos svarbos koncepcija, dėl kurios sutaria tam tikra bendruomenė¹⁵⁸, padeda suprasti kiekvienos jurisdikcijos teisinę sistemą atsižvelgiant į ją sudarančių elementų vietą ir tarpusavio santykį¹⁵⁹. Taigi struktūralizmo metodologinės nuostatos šiame tyrime neišvengiamai reikalingos tam, kad funkcionalistinis požiūris, kuriuo remiantis identifikuojama ir apibrėžiama konkrečių teisinių instrumentų funkcija, netaptų pernelyg izoliuotas nuo konkrečios teisinės sistemos ypatumų. Todėl darbe pristatomas ir kiekvienoje šalyje, kurios subjektų skundus dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už teisės į privatų gyvenimą pažeidimus anoniminius lankytojų komentarus taikymo ar netaikymo nagrinėjo EŽTT, pasirinktas teisinis reguliavimas bei teisės taikymo praktika.

Remiantis šiais mokslinio tyrimo metodologiniais pagrindais, darbo uždaviniams įgyvendinti bei tikslui pasiekti taikomi toliau nurodyti *duomenų rinkimo* ir *duomenų analizės metodai*¹⁶⁰, kurie, vadovaujantis metodologinei simbolinio interakcionizmo idėjai atstovaujančiu duomenų rinkimo ir analizės suderinamumo principu¹⁶¹, yra taikomi tuo pat metu.

Įvertinus tai, kad šio tyrimo objektas iš esmės pažinus per formalias jo išraiškos formas, pagrindinis ir svarbiausias *duomenų rinkimo metodas – dokumentų analizė* – kaip universali medžiagos tyrimo priemonė taikyta įvairiems rašytiniams šaltiniams, kuriuos pagal jų formos tipologiją galima suskirstyti į šias grupes: 1) Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktai, taip pat tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės šaltiniai; 2) tarptautiniai neprivalomojo pobūdžio privatinės teisės unifikavimo dokumentai (angl. *soft law*);

156 David J. Gerber, „Sculpting the Agenda of Comparative Law: Ernst Rabel and the Façade of Language“, *Rethinking the Masters of Comparative Law*, sud. Annelise Riles (Hart Publishing, 2001), 190.

157 Ralf Michaels, „The Functional Method of Comparative Law“, *The Oxford Handbook of Comparative Law*, sud. Mathias Reimann ir Reinhard Zimmermann, Oxford Handbooks (Oxford; New York: Oxford University Press, 2006), 336.

158 Visgi struktūralizmas lyginamojoje teisėtyroje sulaukia palyginti nedaug dėmesio. Jacco Bomhoff, „Comparing Legal Argument“, *Practice and Theory in Comparative Law*, sud. Maurice Adams ir Jacco Bomhoff (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 84.

159 Annelise Riles, sud., *Rethinking the Masters of Comparative Law* (Oxford: Hart Publishing, 2001), 251.

160 Lietuvos teisės doktrinoje, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje dažniausiai įvardijami lingvistinis (verbalinis), sisteminis, bendrųjų teisės principų, loginis, teleologinis, įstatymų leidėjo ketinimų, precedentų, istorinis, lyginamasis teisės aiškinimo metodai, diskutuota dėl adekvačiojo, plečiamojo, siauriamojo teisės aiškinimo, kūrybinio arba mechaninio teisės interpretavimo. Tačiau tyrimo metodai neturėtų būti sutapatini su teisės veikimo metodais, susiaurinamais iki teisės aiškinimo metodų, o teisės metodologija neturėtų būti iki jų redukuojama. Eglė Mackuviėnė, „Teisės mokslo ir jurisprudencijos moksliskumo problema“, *Socialinių mokslų studijos 1*, nr. 5 (2010 m.): 300–302.

161 Žydzūnaitė ir Sabaliauskas, *supra* note 145: 37.

3) Lietuvos ir užsienio teismų praktika; 4) mokslo studijos, monografijos, straipsniai, vadovėliai ir kiti mokslo darbai; 5) ne teisiniai komentarai, valstybės institucijų ar nevyriausybinų organizacijų atliktos studijos, ataskaitos ir įvairūs kiti informacinio pobūdžio šaltiniai, nepatenkantys į pirmiau minėtas kategorijas. Mokslinės medžiagos paieškos vykdytos Lietuvos bibliotekų kataloguose¹⁶², įskaitant, bet neapsiribojant, Elektroninių tezių ir disertacijų (ETD IS) duomenų bazę ir Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa) paieškos sistemą, Mykolo Romerio universiteto, kitų mokslo įstaigų ir institucijų prenumeruojamose duomenų bazėse bei kituose moksliniuose ištekliuose, kurie buvo prieinami mokslinių stažuotių metu¹⁶³. Lietuvos Respublikos teisės aktų ieškota Teisės aktų registre¹⁶⁴, o užsienio šalių norminių aktų paieška atitinkamai vykdyta oficialiose tam skirtose konkrečių valstybių interneto svetainėse. Lietuvos teismų praktikos ieškota specializuotose *INFOLEX*, *LITEKO*, *ETEISMAI* paieškų sistemose, EŽTT ir Europos žmogaus teisių komisijos sprendimų, informacijos apie perduotas bylas, konsultacinių nuomonių ir teisinių santraukų – *HUDOC* duomenų bazėje, o ESTT sprendimų – šio teismo praktikos paieškos sistemoje *INFOCURIA*¹⁶⁵. Įvairios mokslinės ir bendrojo pobūdžio informacijos taip pat buvo ieškoma oficialiose valstybinių įstaigų ar institucijų ir nevyriausybinų organizacijų interneto svetainėse bei naudojant įprastines internetinės paieškos sistemas.

Pats atliekamo tyrimo strategijos pobūdis, o būtent faktas, kad induktyviai grindžiamaoji teorija taip pat laikytina tyrimo metu surinktų duomenų analizės metodu¹⁶⁶, lemia, kad svarbiausias moksliniam darbui *dokumentų analizės būdu* atrinktų teisinių šaltinių *duomenų analizės metodas – lyginamasis*¹⁶⁷, kurio esmė – įvairių sprendimų išvėlgimas naujų ir pirmiausia bendrų perspektyvų kontekste¹⁶⁸. Tačiau, priešingai nei įprasto lyginamojo metodo taikymo atvejais, lyginimas induktyviai grindžiamojoje teorijoje nėra tradicinis vienakryptis linijinis procesas¹⁶⁹, nes čia duomenų analizė pradedama nuo pat jų rinkimo pradžios, pakaitomis renkant ir analizuojant duomenis, kiekvieną kartą jau suformuotų kategorijų kontekste ieškant vis naujos informacijos tol, kol šios kategorijos tampa „prisotintos“ (vadinamasis „iššėmimo“ principas). Toks procesas, besiremiantis in-

162 Jų sąrašas prieinamas Mykolo Romerio universiteto tinklalapyje: „Paieška Lietuvos bibliotekų kataloguose“, MRUNI, žiūrėta 2014–2018 m., http://www.mruni.eu/lt/universitetas/biblioteka/katalogai/paieska_biblioteku_kataloguose/.

163 1) 2015 m. liepos 6 d.–2015 m. rugpjūčio 5 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje, Austrijoje; 2) 2017 m. birželio 15 d.–2017 m. birželio 22 d. Florencijos universitete Florencijoje, Italijoje.

164 „Teisės aktų registras“, E-TAR, žiūrėta 2014–2018 m., <https://www.e-tar.lt/portal/index.html>.

165 „InfoCuria – Teisingumo Teismo praktika“, CURIA, žiūrėta 2014–2018 m., <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=lt>.

166 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *supra* note 145: 267.

167 Kartais atskirai išskiriamas lyginamasis istorinis metodas, pažymint, kad teisės teorija istorinį metodą priskiria prie bendrųjų teisės metodų, o lyginamąjį – prie specialiųjų teisės metodų. Tidikis, *supra* note 153: 439. Tačiau, disertacijos autorės nuomone, tai, kad reiškiniai lyginami istoriniu aspektu, nepakeičia lyginamojo metodo esmės ir prigimties, todėl lyginamasis istorinis metodas kaip atskiras nėra nurodomas.

168 Konrad Zweigert ir Hein Kötz, *Lyginamosios teisės įvadas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 48.

169 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *op. cit.*

formacija iš surinktų duomenų, kai lyginamos kategorijos, vadinamas *nuolatiniu lyginimu duomenų analizėje*¹⁷⁰.

Lyginamojo metodo taikymo įvairiapusiškumą atskleidžia pasirinktos mokslinio tyrimo kryptys, o jo ribas apibrėžia tikslui pasiekti iškelti uždaviniai. Lyginamasis metodas taikytas toliau nurodytais aspektais.

Pirma, mokslinio tyrimo objektu pasirinkus iš EŽTT teisės aiškinimo ir taikymo praktikos kildinamus interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje elementus kaip jų deliktinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą taikymą pateisinančius kriterijus, lyginamasis metodas visame darbe naudotas šių kriterijų taikymą atskirose EŽTT nagrinėtose bylose gretinant tiek turinio, tiek formos prasmėmis.

Antra, atsižvelgiant į tai, kad Lietuva patenka ir į ESTT jurisdikciją, prejudiciniai ESTT sprendimai tarpinių interneto paslaugų teikėjų civilinės atsakomybės srityje lyginami su EŽTT praktikoje pasirinktais interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo vertinimo teisiniais sprendimais.

Trečia, EŽTT analizuojant pagal nacionalinę deliktų teisę jau išnagrinėtas, o ESTT teikiant prejudicinius sprendimus atskirų valstybių teismuose dar tebenagrinėjamosiose bylose, pavienių ES ar EŽTK šalių narių teisinio reguliavimo ir teisės taikymo praktika daro neišvengiamą įtaką interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminių svetainių lankytojų komentarų padarytų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarinius taikymą pateisinančių kriterijų formavimo plėtrai, o tai lemia būtinybę atsižvelgti į tų atskirų kontinentinės ir bendrosios teisės sistemos valstybių pasirinktus interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už lankytojų komentarais pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą reguliavimo modelius, pagal kuriuos nagrinėtos bylos pasiekė tarptautinius teismus¹⁷¹. Įvertinus faktą, kad EŽTT praktika interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už trečiųjų asmenų komentarais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus srityje *Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose suformuota pagal Estijos, Vengrijos, Švedijos ir Anglijos teisinį reguliavimą bei teismų sprendimus, šiame darbe pristatomos ir pagal poreikį lyginamos būtent šių šalių interneto tinklalapio valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarais trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taisyklės.

Siekiant objektyvizuoti konkrečių lygintinų jurisdikcijų atranką ir išvengti metodologinio selektyvumo, paprastai analizei pasirenkamos privatinės teisės tyrimuose dominuojančių tris didžiausias teisės šeimas Europoje – romanų, germanų ir anglosaksų – reprezentuojančių valstybių – atitinkamai Prancūzijos, Vokietijos ir Anglijos – teisinės nuostatos¹⁷². Tai visiškai logiška, nes, pavyzdžiui, Anglijos deliktų teisė turėjo esminės įtakos Airijos, Kipro ir Maltos deliktų teisės normoms, Prancūzijos deliktų teisė paveikė Belgijos, Vengrijos, Italijos, Olandijos, Liuksemburgo, Lenkijos, Rumunijos, Ispanijos teisinį reguliavimą, o Vokietijos deliktų teisės normos turi panašumų su Austrijos, Estijos¹⁷³,

170 Bitinas, Rupšienė, ir Žydzūnaitė, *supra* note 145: 268.

171 Toks pasirinkimas visiškai atitinka moderniosios teisės doktrinos tendencijas net nacionalinės teisės tyrimus vykdyti lyginamosios analizės kontekste. Rob van Gestel ir Hans-Wolfgang Micklitz, „Why Methods Matter in European Legal Scholarship“, *European Law Journal* 20, nr. 3 (2014 m.): 292.

172 Zweigert ir Kötz, *supra* note 25.

173 Tačiau Estijos, priešingai nei Vokietijos, deliktų teisės aktai įtvirtina kaltės prezumpciją. Žr. Christian

Bulgarijos, Čekijos, Graikijos, Latvijos, Portugalijos, Slovakijos ir Slovėnijos deliktų teisės taisyklėmis¹⁷⁴. Negana to, Prancūzijos, Vokietijos ir Jungtinės Karalystės gyventojai pagal 2017 m. sausio 1 d. duomenis sudaro 42 proc. visos ES populiacijos¹⁷⁵, o šių šalių ekonomika generuoja daugiau nei pusę viso ES bendrojo vidaus produkto (BVP)¹⁷⁶. Bendras minėtų trijų valstybių išsivystymo lygis, įskaitant jų ekonomikos būklę, technologinius išteklius ir teritorijos bei populiacijos dydį, taip pat lėmė spartesnę jų teisinės sistemos pažangą tarpinių interneto paslaugų teikėjų atsakomybės už trečiųjų asmenų veiksmus srityje¹⁷⁷. Visgi nė vienos atskiros šalies teisinėje sistemoje nėra pavyzdinio ir visuotinai receptuotino interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą taikymą pateisinančių kriterijų standarto, todėl, centrine tyrimo ašimi laikant EŽTT praktiką, papildomai atsižvelgiama tik į *Estijos, Vengrijos, Anglijos bei Švedijos Karalystės teisinių sistemų deliktų teisės nuostatas*. Antra vertus, Prancūzijos civiliniame kodekse¹⁷⁸ įtvirtinta generalinio delikto doktrina paveikė ir Vengrijos deliktų teisės normas, o germaniškajai deliktų teisės tradicijai atstovauja Estijos teisinė sistema, kurioje, be kita ko, funkcionuoja analogiška populiariausiajai Lietuvoje interneto naujienų svetainė www.delfi.lt¹⁷⁹, todėl jos valdytojo atsakomybės klausimų analizė tampa geriausiai suprantama nacionalinėje teisėje. Taigi tam tikru mastu, nors ir netiesiogiai, šioje disertacijoje taip pat atsižvelgiama į tris didžiausias teisės šeimas Europoje reprezentuojančių valstybių teises nuostatas. Pažymėtina, kad dėl didelių teisinio reguliavimo atskirose šalyse skirtumų, fragmentiškos teisinės praktikos ir šio mokslinio tyrimo tikslo pobūdžio darbe negalima kokybiškai pasitelkti vadinamojo tarptautinio požiūrio į lyginamąją teisę (angl. *International approach to comparative law*)¹⁸⁰, nors jam prielaidas

von Bar, „Non-contractual Obligations in the Nordic Countries: a European’s Perspective“, *Stockholm Institute for Scandinavian Law 1957-2010*, 38, žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 26 d., <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/50-2.pdf>.

174 Cees van Dam, *European Tort Law*, Second edition (Oxford: Oxford University Press, 2013), 102-2 dalis.

175 Eurostat, „Demographic Balance, 2016 (thousands)“, *EC.EUROPA*, 2017 m. sausio 1 d., [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Demographic_balance,_2016_\(thousands\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Demographic_balance,_2016_(thousands).png).

176 Eurostat, „Gross Domestic Product at Market Prices“, *EC.EUROPA*, 2017 m., <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>.

177 Angelopoulos, *European Intermediary Liability in Copyright. A Tort-Based Analysis*, *supra* note 96: 25.

178 „Prancūzijos civilinis kodeksas“ (pranc. „*Code Civil des Français*“), LEGIFRANCE, žiūrėta 2018 m. gegužės 18 d., <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20180518>. „Prancūzijos civilinio kodekso“ vertimas į anglų kalbą su komentarais priimamas čia: John Cartwright, Bénédicte Fauvarque-Cosson, ir Simon Whittaker, „The Law of Contract, the General Regime of Obligations, and Proof of Obligations. The New Provisions of the Code Civil Created by Ordonnance n° 2016-131 of 10 February 2016 translated into English“, 2016 m. vasario 10 d., http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/THE-LAW-OF-CONTRACT-2-5-16.pdf.

179 *Delfi AS* priklauso vieni iš didžiausių interneto naujienų portalų *Estijoje* (www.delfi.ee estų ir rusų kalbomis), *Latvijoje* (www.delfi.lv latvių ir rusų kalbomis) ir *Lietuvoje* (www.delfi.lt lietuvių, rusų, lenkų bei anglų kalbomis): *Delfi AS*, DELFI, žiūrėta 2017 m. sausio 6 d., www.delfi.ee, www.delfi.lv, www.delfi.lt.

180 Jo esmė – skirtingų teisinių sistemų sugrupavimas pagal tai, kiek panašius sprendimų būdus jos siūlo konkrečioms teisinėms problemoms. Kadner Graziano, *supra* note 62: 13–17.

sudarantis *analogijos metodas* leido nustatyti keturiose analizuojamose jurisdikcijose egzistuojančius interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už lankytojų komentarais padarytus privataus gyvenimo pažeidimus taikymo pagrindų panašumus.

Visapusišką pasirinkto objekto ištirtumą lyginamoju aspektu užtikrina kompleksinis du skirtingus pažinimo būdus atspindinčių *analizės* ir *syntezės* metodų derinimas¹⁸¹. Pirmiausia *dokumentų analizės būdu* atrinktų duomenų analizei naudotas *kokybinės turinio analizės metodas*, kurio taikymo eigą galima suskirstyti į keturis etapus: 1) teksto skaitymas ir pagrindinių aspektų tyrimu susijusių kategorijų išskyrimas; 2) kategorijų skaidymas į elementus; 3) prasminių elementų skaidymas į subkategorijas; 4) kategorijų įtraukimas į tiriamojo reiškinio kontekstą. Tokiu būdu analizės, kaip pirminio tyrimo etapo, kuriame tiriamas reiškinys suskaidomas į dalis siekiant išskirti analizuotinius komponentus, metodas leido pažinti atskirus privataus gyvenimo kategorijos turinio elementus ir išryškinti interneto tinklalapio valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus padaryto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo taikymą pateisinančius kriterijus, pagal kuriuos suformuota antrosios disertacijos dalies struktūra. Vėliau pastarieji, taikant *loginės analizės* pagrindu esantį dichotominį skirstymą, ištirti ir suklasifikuoti į pagrindinius bei papildomus interneto portalo valdytojo civilinės atsakomybės taikymą pateisinančių kriterijų pogrupius.

Teisės, kaip nuoseklios elgesio taisyklių visumos, prigimtis *per se* suponuoja sisteminio požiūrio į tyrimo objektą būtinybę, todėl, remiantis *sisteminės analizės* metodu, į interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančius kriterijus ir jų tarpusavio ryšius žiūrėta kaip į evoliucionuojantį neatsiejamą susijusių elementų, kurie, sąveikaudami tarpusavyje, sudaro organiškai išbaigtą visumą, kompleksą¹⁸², o patys kriterijai tirti ne tik kaip atskiros sudėtinės viseto dalys, bet ir kaip nedaloma jų visuma¹⁸³. Tokia *sisteminės analizės* metodu pagrįsta tyrimo kryptis neatsiejama nuo *kontekstinės analizės*, sudariusios galimybę greta individualių tiriamojo objekto charakteristikų įvertinti ir technologijų pažangos nulemtus socialinius, ekonominius, politinius ir teisinius tiriamojo reiškinio konteksto požymius. Ji ypač svarbi tampa dėl to, kad EŽTT sprendimai atskirose bylose priimami atsižvelgiant į kiekvienos EŽTK dalyvės socialinį, teisinį ir technologinį išsivystymą¹⁸⁴. Tuo metu *alternatyvų metodas*, kaip vienas iš dialektinio mąstymo metodų rūšių¹⁸⁵, taikytas priešpastatant JAV ir Europoje (*in corpore*) vyraujančias antiteziškas interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės nustatymo taisykles. Tačiau didžiausią reikšmę, kaip jau minėta pirmiau, visame darbe turėjo lyginamasis metodas, kuriuo remiantis interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais padarytą žalą nustatymo kriterijai analizuoti įvairiais aspektais: 1) chronologiniu požiūriu – atsižvelgiant į interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už tokiomis komentarais tretiesiems asmenims dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą nustatymo

181 Tidikis, *supra* note 153: 435–36.

182 *Ibid.*, 445.

183 Sisteminės analizės metodas reikalauja analizuoti tikrovės reiškinius kaip tam tikrus visumos komponentus, susijusius ir tarp savęs, ir su visuma, bei kaip visumą, kuri sudaryta iš tarpusavyje susijusių komponentų, bet jais nepaaiškinama. *Ibid.*, 379.

184 T. y. remiantis laisvo ir lankstaus teisės aiškinimo koncepcija. Meškauskaitė, *supra* note 11: 25.

185 Tidikis, *op. cit.*, 374.

kriterijų formavimo ir turinio pokyčių evoliuciją¹⁸⁶; 2) įvairių teisinių sistemų atžvilgiu – tarpusavyje gretinant EŽTT, ES ir pavienių valstybių teisinėse sistemose tyrimo objekto srityje pasirinktus sprendinius; 3) susiklosčiusių faktinių aplinkybių ir teisinių problemų pobūdžio; 4) šaltinių prigimties – ne tik privalomuosiuose ar *soft law* teisės aktuose, bet ir teismų praktikoje bei doktrinoje siūlomas interneto tinklalapių valdytojų elgesio teisėtumo vertinimo taisyklės. Būtent lyginamasis metodas išryškino sisteminius analizuojamo teisinio instituto reglamentavimo ir įgyvendinimo praktikoje ypatumus bei atskleidė universalias interneto tinklalapio valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų nulemtus privataus gyvenimo deliktus nustatymo problemas, tirtas šiuo metu taikomų interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės vertinimo kriterijų perspektyvų kontekste. Visame darbe taip pat taikytas *loginis-analitinis metodas*, pasirinktas siekiant sukonkretinti tikrąjį abstrakčių teisės normų turinį, analizuoti nevienodą teisinį reguliavimą, suprasti nenuoseklią teisinę praktiką lėmusias priežastis, neišbaigtų ar skirtingų teismų sprendimų motyvų kilmę, suvokti kituose šaltiniuose pasitaikančių neaiškumų esmę, logiškai pagrindžiant tokios (ne)išbaigtos padėties susidarymo priežastis ir pasekmes.

Atlikus pasirinktų EŽTT bylų faktinių aplinkybių bei teisinės argumentacijos *palyginimą* ir *abstrahavimo* metodu iškristalizavus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais įvykdytu teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinančius kriterijus, taip pat išskyrus esminius kiekvieno iš pastarųjų kriterijų sampratos komponentų bruožus, šie elementai *sintezės* metodu jungti į vientisą sistemą, siekiant rasti maksimaliai visų su privataus gyvenimo deliktais susijusių asmenų teisės ir teisėtus interesus užtikrinančią interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančių kriterijų apibrėžtį. Laikantis nuoseklumo principo, kiekvienas disertacijos skyrius užbaigtas *apibendrinimu*, kuris, kaip *palyginimą* ir *sintezę* vienijantis metodas¹⁸⁷, sudarė sąlygas išskirti esminius kiekvienos tyrimo dalies aspektus, vėliau integruotus į aukštesnio abstrakcijos lygmens disertacinio darbo išvadas, kurios suformuotos analizę, sintezę, lyginimą, abstrahavimą ir konkretizavimą vienijančiu apibendrinimo metodu¹⁸⁸. Apibendrinant konstatuotina, kad darbo metodologijos pagrindą sudaro lyginamasis metodas, kompleksiška taikytas su *kokybinės, loginės, sisteminės ir kontekstinės analizės, alternatyvų ir loginiu – analitiniu* metodais, juos *in corpore* derinant su *konkretizavimo, abstrahavimo, sintezės* ir visa tai vienijančiu *apibendrinimo* metodu. Visi išvardyti metodai taikyti kartu su teisės moksle įprastais lingvistiniu, teleologiniu ir kitais teisės aiškinimo metodais, jurisprudencijoje prilyginamais bendriesiems mokslinių tyrimų metodams¹⁸⁹.

Pasirinkta tyrimo metodologija lėmė paties tyrimo struktūrą.

Pirmoji darbo dalis grindžiama *struktūralizmo* koncepcija ir, atsižvelgiant į induktyviai grindžiamosios teorijos specifiką, yra šiek tiek daugiau aprašomojo pobūdžio. Šioje dalyje, siekiant apibūdinti privatų gyvenimą kaip teisės į privatų gyvenimą objektą ir kartu – kaip interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribas apibrėžiantį veiksnį, *pirmiausia*

186 Tidikis, *supra* note 153: 411–15.

187 *Ibid.*, 389.

188 *Ibid.*, 388.

189 Mackuvienė, *supra* note 160.

ties, kiek tai būtina mokslinio tyrimo tikslui pasiekti, iširta EŽTK 8 straipsnyje, ES ir nacionalinėje teisėje įtvirtinta privataus gyvenimo kategorija, o *vėliau*, interneto svetainių turinio kontrolės atžvilgiu aktyvius interneto tinklalapių valdytojus atribojus nuo tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų, EŽTT praktikos analizės pagrindu atskleista interneto svetainių valdytojų lankytojų komentarų skelbimo procese įgyvendinamos saviraiškos laisvės samprata. Galiausiai įvertinti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kriterijai kaip civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais įvykdytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantis pagrindas ir aptarta teisės į privatų gyvenimą ribų specifika viešųjų fizinių asmenų požiūriu bei tam tikrų juridinių asmenų atžvilgiu. Nustačius, kad interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų padarytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu nulemtą žalą taikymo kriterijus suponuoja EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje institutas, pagal EŽTT praktikoje išskirtus jo turinio elementus suformuota antrosios disertacijos dalies struktūra.

Antroji dalis, skirta detaliam keturių EŽTT išnagrinėtų bylų, kuriose vertinti Estijos, Vengrijos, Švedijos ir Anglijos teismų priimti sprendimai, analizei, grindžiama *funkcionalizmo* principu. Šioje dalyje iš pradžių pristatytos ir palygintos kiekvieno ginčo faktinės aplinkybės, įvertinti konkrečių šalių teisinio reguliavimo interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimus anonimiais komentarais srityje ypatumai, aptarta konkrečiose bylose priimtų nacionalinių teismų sprendimų esmė, o *vėliau* kompleksinės EŽTT sprendimų analizės pagrindu išsamiai atskleista kiekvieno interneto tinklalapių valdytojams taikytinos civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus įvykdyto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą taikymą pateisinančio kriterijaus turinio problematika ir reikšmė, detaliam išanalizuotas ir palygintas šių kriterijų taikymas skirtingose bylose bei nustatytas šių kriterijų tarpusavio santykis. Pripažinus, kad interneto tinklalapių valdytojų civilinė atsakomybė gali kilti tik jei atsakomybė už šiuos pasisakymus kiltų ir tikriesiems komentarų autoriams, apibrėžtas trečiųjų asmenų interneto svetainėse skelbiamų komentarų neteisėtumas, o visi pasisakymai dichotominiu pagrindu skaidomi į *akivaizdžiai* ir *neakivaizdžiai neteisėtus*. Galiausiai padaryta išvada, kad kertiniai civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už jų svetainės lankytojų anonimiais komentarais atliktu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai yra i) komentarų paskelbimo kontekstas ir pačių komentarų turinys bei ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys po komentarų paskelbimo, tuo metu kiti kriterijai vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos sprendžiant dėl civilinės atsakomybės interneto svetainės valdytojams už neteisėtų anoniminių komentarų padarinius taikymo fakto, tačiau reikšmingi sprendžiant dėl jų civilinės atsakomybės taikymo masto.

Remiantis nuolatinio tiriamojo reiškinio komponentų lyginimo, kaip esminio induktyviai grindžiamosios teorijos metodo, taikymo procese gautais rezultatais, disertacijos pabaigoje induktyviai formuojamas tyrimo tikslą atitinkančios mokslinio darbo išvados, pateikiami pasiūlymai ir rekomendacijos bei nurodomas naudotos literatūros sąrašas. Įvertinus tai, kas išdėstyta, tyrimo pabaigoje konstatuotinas taikytų metodų tinkamumas ir patikimumas.

I DALIS

1. INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ SAVIRAIŠKOS LAISVĖS RIBOJIMAS KAIP TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ UŽTIKRINIMO PRIELAIDA

Nors žmogus – iš prigimties sociali ir, anot Aristotelio, gyventi kartu su kitais gimusi¹⁹⁰ būtybė, tam tikra individo gyvenimo sritis nuo seniausių laikų buvo vertinama kaip ribota ar visiškai nepasiekiamą¹⁹¹, o asmens teisės į privataus gyvenimo apsaugą principas – toks pats ilgaamžis kaip pati teisė¹⁹². Teisės į privatų gyvenimą, kaip vienos iš pamatinių¹⁹³ ir demokratinėje bendruomenėje visuotinai pripažįstamų asmens teisių, koncepcija, kurios ribas šiuolaikinės teisinės sistemose iš esmės nustato teisės aktuose įtvirtintos liberalizmo tradicijos konvencinės moralės¹⁹⁴ normos, buvo žinoma jau anksčiausiose civilizacijose¹⁹⁵, analizuojama senovės mokslininkų ir filosofų veikaluose¹⁹⁶, pripažįstama ir gerbiama kiekvienoje kultūroje¹⁹⁷, tačiau nuo teisinio santykio konteksto, asmens teisinio statuso, netgi istorinės epochos ir kultūrinės aplinkos priklausanti privataus gyvenimo samprata ir apimtis tolydžio kito ir tebeevoliucionuoja kartu su socialiniu, technoliniu, ekonominiu

190 *Aristotelis. Rinkiniai raštai* (Vilnius: Mintis, 1990), 244.

191 Išskyrus ne teisės subjektais, bet objektais laikytus vergus, kuriems jokių teisių nebuvo pripažinta.

192 Civilka ir Barasnevičiūtė, *supra* note 126: 22.

193 Anot Ronaldo Dworkino, teisė yra pamatinė, jei ji būtina žmogaus orumui užtikrinti. Plačiau: Rengel, *supra* note 121: 5:200.

194 Konvencinė moralė suprantama kaip tradiciškai žinomi elgesio standartai, kurie savaime laikomi teisingais ir kuriuos teisės subjektai priima be ypatingo kritinio mąstymo. Taigi konvencinės moralės prerogatyva – išskirti visuotinai moraliai priimtinus ir teisiškai saugotinus žmonių elgesio standartus, nustatyti jų saugotinų gėrių hierarchiją ir tuo pagrindu įteisinti valstybės ir visuomenės intervenciją į privačią asmens sritį. Plačiau žr. Saulius Arlauskas, *Šiuolaikinės teisės filosofija: monografija* (Vilnius: Charibdė, 2011), 221.

195 Teisės į privatų gyvenimą apsaugos užuomazgų galima rasti jau Hamurabio teisyne, Biblijoje, Korane, taip pat senovės žydų, graikų bei kinų teisės aktuose. Rengel, *supra* note 121: 5:29. Tiesa, ši teisė visu pirma buvo užtikrinama numatant gynybos priemones tik nuo fizinio kėšinimosi į asmens gyvenimą bei turtą. Civilka ir Barasnevičiūtė, *op. cit.*, 22. Nors nė viename ankstyvajame dokumente teisė į privatumą nebuvo įvardyta tiesiogiai, jos prasmę atskleidžia ne formali išraiška, o tikrasis turinys.

196 Tiek antikos laikų mąstytojų Platono ir Aristotelio darbuose, tiek XVII a. filosofo Dž. Loko bei XIX a. filosofo Dž. S. Milio veikaluose aiškiai brėžta takoskyra tarp viešosios bei privačios gyvenimo sričių, nurodant, kad iš esmės kiekvienoje bendruomenėje yra „sritis, į kurią visuomenė, atskirta nuo individo, turi (jei apskritai turi) tik netiesioginį interesą; ši asmens gyvenimo ir elgesio dalis veikia tik jį patį, o jei ji turi kokios nors įtakos kitiems, tai tik šio asmens laisva, savanoriška ir nesuklaidinta valia bei elgesiu“. Žr. Solove, Rotenberg, ir Schwartz, *Information Privacy Law*, *supra* note 122: 39.

197 Dažnai universalus asmens privatumo, laikomo individo moralinės autonomijos garantu ir demokratinės valdymo sistemos pamatine vertybe, pripažinimo koncepcija siejama su moderniųjų Vakarų kultūra, 1890 m. Jungtinės Amerikos Valstijose kaip atsakai į technologinės pažangos nulemtą spaudos plitimą pasirodžius pirmą kartą visuotinai žinomam moksliniam straipsniui teisės į privatumą tema (Samuel D. Warren ir Louis D. Brandeis, „The Right to Privacy“, *Harvard Law Review* 4, nr. 5 (1890 m.): 193–220), tačiau tai nėra absoliutus naujųjų laikų visuomenės konstruktas. Rengel, *supra* note 121: 5:29; Richards ir Solove, „Privacy’s Other Path: Recovering the Law of Confidentiality“, *supra* note 122: 123–24.

ir – neišvengiamai – teisiniu žmonijos progresu¹⁹⁸. Daugelį metų privatumo koncepciją tyrinėjęs D. Solove išskyrė tokią visų istoriškai susiklosčiusių jos sampratų klasifikaciją: 1) teisė būti vienuoje; 2) ribotas pasiekiamumas – gebėjimas apsaugoti save nuo nepageidaujamos kitų asmenų prieigos; 3) slaptumas – tam tikrų duomenų ar faktų neatskleidimas; 4) asmeninės informacijos kontrolė; 5) asmenybės, individualumo ir orumo apsauga; 6) intymumas, reiškiantis informacijos apie intymius santykius ar kitus neviešinamus gyvenimo aspektus kontrolę¹⁹⁹, o geriausiai privataus gyvenimo sampratos evoliuciją atskleidžia tai, kad iš pradžių suvoktas tiesiog kaip „teisė pabūti vienam“, šiandien privatus gyvenimas suvokiamas kaip „socialinė praktika, apimanti elgesio bei interesų kompleksą“²⁰⁰ ir vis labiau yra grindžiamas *bendravimu*, *ryšio palaikymu* ir plėtojimu, savitarpio *santykiais* ir *bendradarbiavimu*, bet ne atsiskyrimu ir atitolimu²⁰¹. Tai leidžia teigti, kad dar niekada pačios privataus gyvenimo sąvokos, taigi – ir teisės į jį, turinys nebuvo toks daugialypis, įvairiaprasmiš ir toks neapibrėžtas kaip dabar²⁰². Dėl to toliau aptariama teisės į privatų gyvenimą samprata privatinėje teisėje, atsižvelgiant į šios teisės reglamentavimą iš ES, EŽTK ir nacionalinės teisės pozicijų.

1.1. Teisės į privatų gyvenimą samprata

Dar Platonas atkreipė dėmesį, kad įstatymai turi apimti ne tik viešąjį, bet ir privatų gyvenimą, nes be sutvarkyto privataus gyvenimo neįmanoma ir visuomenės santvarka²⁰³. Šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje originali ir nepakartojama kiekvieno asmens būtis, jo išskirtinumas ir unikalumas laikomas savaime suprantama ir neatskiriama žmo-

198 Van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *supra* note 113: 197.

199 Solove, *Understanding Privacy*, *supra* note 122: 13.

200 Rengel, *supra* note 121: 5:32.

201 Iš pradžių privataus gyvenimo apsauga visų pirma reiškė gynimą nuo fizinio kėsینimosi į asmens gyvenimą bei turą. Renesanso epochoje įsigalėjus žmogaus dvasinės prigimties, jo intelekto, orumo ir pagarbos įvertinimui bei pripažinimui, asmens teisių apimtis tolydžio plėtėsi, jų turinys darėsi vis sudėtingesnis ir įvairesnis, o teisė į privatumą jau ėmė reikšti ir teisę mėgautis gyvenimu, įskaitant ir teisę būti vienam tiek fiziškai, tiek individualiuose savo apmąstymuose (mintyse); taip pat teisę nekludomai naudotis visomis piliečiams suteikiamomis teisėmis ir laisvėmis. Be to, turto samprata pradėjo apimti ne tik materialiuosius, bet ir nematerialius objektus. Būtent toks teisės į privatumą turinys buvo pateiktas pirmojoje (1890 m.) publikacijoje teisės į privatumą tema, be jokių išlygų tikęs naudojant visus pirmuosius žmonijos išradimus: telegrafą (1844 m.), telefoną (1876 m.) ir kt. Civilika ir Barasnevičiūtė, *supra* note 126: 22.

202 Privatus gyvenimas ir teisė į jį nėra tapatūs terminai: pirmoji sąvoka atsako į klausimą, kas apskritai laikoma privatumu, kaip tokiu, o teisė į privatumą reiškia pripažinimą, kad privatumas yra teisiskai saugotina vertybė, bei mastą, kuriuo ji turi būti ginama. Tačiau, neidentifikavus privataus gyvenimo kategorijos turinio, būtų neįmanoma kalbėti apie teisės į privatų gyvenimą ribas. Plačiau: Solove, Rotenberg, ir Schwartz, *Information Privacy Law*, *supra* note 122: 39. Privatumas taip pat netapatintinas su konfidencialumo sąvoka. Privatumas siejamas su asmens autonomijos principo realizavimu ir apima priegią tiek prie paties asmens, tiek prie informacijos apie jį bei paprastai siejamas su grėsme asmens vidiniam pasauliui. Konfidencialumas – priešingai – nėra siejamas su išgyvenimais, bet saugo informaciją, kuria mes dalijamės su kitais – t. y. reiškia trečiųjų asmenų išpareigojimus jos neatskleisti. Richards ir Solove, „Privacy’s Other Path: Recovering the Law of Confidentiality“, *supra* note 122: 125.

203 Meškauskaitė, *supra* note 11: 45.

gaus prigimties savybe, o įvairiuose tarptautiniuose bei nacionaliniuose teisės aktuose viename iš pirmųjų straipsnių laiduojama teisė į orumą²⁰⁴, kaip žmogaus teisių sistema integruojantis bei kuriantis principas, žmogui nuo pat jo gimimo užtikrina formalų leidimą būti visuomenėje bei ugdyti savo gebėjimą tinkamai tai daryti (teisė į orumą teismo požiūriu²⁰⁵). Būtent dėl to, kad šiuolaikinėse visuomenėse kiekvienam vos gimusiam teisės subjektui suteikiama neprarandama ir neatimama teismo lygmens teisė į orumą, iš esmės reiškianti formalų leidimą asmeniui tapti oriam ir formuoti savo gebėjimą, vykdamas teises legalizuojančias pareigas, *tinkamai* gyventi *visuomenėje* (kurti savo realųjį orumą), kyla pagrindas teigti, jog žmogui, kaip socialiai ir, anot Aristotelio, iš prigimties skirtai bendrijai ir gimusiai gyventi kartu su kitais²⁰⁶, būtybei ne tik negali būti draudžiama būti ir savyje, ir išorėje²⁰⁷, bet ir turi būti užtikrintos visapūsės prielaidos ir vidinėje, ir išorinėje erdvėje įgyvendinti asmeninį savo gėrio planą, kurio pripažinimą lemia žmogaus teisių atskaitos tašku esantis žmogaus moralinės autonomijos principas²⁰⁸. Taigi pati teisė į orumą, apimanti privatumo ir padarumo aspektus, savo esme orientuoja į viešojo ir privataus gyvenimo takoskyrą²⁰⁹ bei lemia būtinybę išskirti teisę į privatą gyvenimą, kuri reiškia asmens, kaip orios, savarankiškos, nepriklausomos ir moraliai autonomiškos būtybės, pripažinimą²¹⁰, jo individualumo bei integralumo gerbimą ir sudaro sąlygas tinkamai vystytis ir tobulėti, siekiant savo identiteto, savirealizacijos ir kitų individualių tikslų. Tokiu būdu laisvas ir autonomiškas asmuo, kuriam keisti aplinką yra gyvybiškai esminga ir kuris tiek dvasinės, tiek materialios kūrybos produktais įprasmina pats save, tam tikru būdu išreiškia savo unikalumą ir nepakartojamumą, realizuoja savo dvasinį tapatumą ir būtent tai galima laikyti jo privatumu²¹¹. Taigi, bendriausia prasme teisės į privatą gyvenimą užtikrinimas leidžia asmeniui įgyvendinti jam laiduojamą teisę į orumą tam, kad jis gebėtų tinkamai gyventi visuomenėje ir šitaip užtikrintų savo ir kitų asmenų saugumą bei laimę²¹². Vadinasi, nors tam tikra asmenų gyvenimo sritis laikoma *privačia todėl, kad ji nepažeidžia ir negali pažeisti kitų asmenų teisių*²¹³, asmuo savitumo siekia ne kaip savitikslio dalyko, o kaip individualios formos, tenkinančios iš vienos pusės – jo asmeninį, o iš kitos – ir bendrąjį visuomenės interesą.

Asmuo neišvengiamai nuolat įvairiomis formomis sąveikauja su kitais fiziniais ar juridiniais asmenimis, taip mokydamasis, kaupdamas ar perduodamas kitiems įvairių in-

204 „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos“, *supra* note 2, 1 straipsnyje įtvirtina, kad visi žmonės gimta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis; „EŽTK“ 3 straipsnis numato, kad niekas negali būti kankinamas, su niekuo neturi būti žiauriai, nežmoniška ir žeminant jo orumą elgiamasi, ar jis baudžiamas.

205 Teisės teorijos doktrinoje teisė į orumą skiriama teismo ir subjektinės teisės požiūriu. Vaišvila, *supra* note 140: 17.

206 *Aristotelis*, *supra* note 190.

207 Būtent tokia yra teisės į privatą gyvenimą prigimtinė funkcija ir esmė. Arlauskas, *supra* note 194: 219.

208 *Ibid.*

209 Vaišvila, *op. cit.*, 179–80.

210 *Ibid.*, 85; 89; Rengel, *supra* note 121: 5:32. Pažeidus teisę į privatą gyvenimą, pažeidžiama ir asmens teisė į orumą. Malinauskaitė, *supra* note 128: 122.

211 S. K. Sharma, *Privacy Law: A Comparative Study* (Atlantic Publishers & Distributors, 1994), 2–3.

212 Vaišvila, *op. cit.*, 176.

213 *Ibid.*, 174–175.

formaciją, dalydamasis patirtimi, reikšdamas mintis ar idėjas, todėl esminis gyvenimo visuomenėje komponentas – komunikavimo procesas – lemia poreikį užtikrinti laisvą savojo „aš“ raišką arba tiesiog žodžio ir bendravimo laisvę²¹⁴, būtiną tam, kad moraliai laisvi individai galėtų atskleisti savo prigimtį ir išreikštų unikalias savo žmogiškosios būties savybes²¹⁵. Taigi teisė į privatų gyvenimą reiškia ir teisę užmegzti bei plėtoti santykius su kitais žmonėmis²¹⁶, sudaro pagrindą adekvačiai įgyvendinti saviraiškos, kritinės moralės požiūriu grindžiamos *valios* ir *intelektiniu* kriterijais²¹⁷, ir asociacijos teises²¹⁸ bei plačiausia prasme gali būti vertinama kaip teisė išlaikyti savo autonomiją visuomenėje²¹⁹. Tačiau oficialus teisės į privatų gyvenimą pripažinimas, kaip atsakas į XX amžiaus pirmoje pusėje Europoje klestėjusių totalitarinių režimų vykdytus asmens teisių ir laisvių suvaržymus, atsirado tik po daugybę gyvybių nusinešusio ir nesuskaičiuojamų nuostolių padariusio Antrojo pasaulinio karo žlugus iki tol klestėjusiems asmens teises ir laisves varžiusiems totalitariniams režimams ir įsitvirtinus demokratijos idėjoms su visiškai naujomis vertybių sistemomis. Siekiant „įtvirtinti tikėjimą pagrindinėmis žmogaus teisėmis, jo asmenybės orumu bei verte, lygiomis vyrų ir moterų teisėmis“²²⁰, 1945 m. birželio 26 d. Jungtinių Tautų Konferencijoje patvirtinta Jungtinių Tautų Chartija buvo įsteigta Jungtinių Tautų Organizacija (toliau – JTO), kurios Generalinės Asamblėjos 1948 m. gruodžio 10 d. priimtos rekomendacinio pobūdžio Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos²²¹ 12 straipsnyje buvo nustatyta, kad „*Niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsinimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsinimosi*“. Netrukus, jau 1949 m. gegužės 5 d., siekiant ginti žmogaus teises, pliuralistinę demokratiją ir teisėtumą, buvo įsteigta Europos Taryba, kuri 1950 m. lapkričio 4 d. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos pagrindu²²² priimtos EŽTK 8 straipsnyje pavadinimu „Teisė į privatų gyvenimą“ gan lakoniškai, bet konkrečiai įtvirtinta kiekvieno asmens teisė „<...> į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir

214 Arlauskas, *supra* note 194: 67.

215 Dario Milo, *Defamation and Freedom of Speech* (Oxford; New York: Oxford University Press, 2008), 34.

216 „EŽTT 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Gottfried Niemietz v. Germany*, Nr. 13710/88“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57887> (toliau – „*Niemietz v. Germany* bylos sprendimas“).

217 Valinis kriterijus kalba apie tai, kokia intencija, kokia valia – gera ar bloga – yra perteikiama informacija, o intelektinis kriterijus apibūdina pačios informacijos teisingumą ar klaidingumą, nors tai nereiškia, kad atsakomybė kyla už bet kokią neteisingos informacijos pateikimą. Arlauskas, *supra* note 194: 69–71.

218 Rengel, *supra* note 121: 5:166.

219 *Ibid.*, 5:35.

220 „Jungtinių Tautų Chartija“, *Valstybės žinios* 15, 557 (2002).

221 Pats 1948 m. „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos“, *supra* note 2, priėmimo laikas bei joje išdėstytos nuostatos byloja apie sunkią Europos bei viso pasaulio patirtį. Deklaracijos preambulėje skelbiama: „<...> žmogaus teisių nepaisymas ir niekinimas pastūmėjo vykdyti barbariškus aktus, kurie papiktino žmonijos sąžinę, ir didžiausiu paprastų žmonių siekiu buvo paskelbtas pasaulio, kuriame žmonės turi žodžio bei įsitikinimų laisvę ir yra išlaisvinti iš baimės ir skurdo, sukūrimas.“

222 Žr. „EŽTK“, *supra* note 2, preambulę. Van der Sloot, „Privacy as Personality Right. Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *supra* note 113: 31.

jo šeimos gyvenimas, gyvenamoji vieta ir susirašinėjimo slaptumas²²³. Nors teisės į privatų gyvenimą įtvirtinimo iniciatyva EŽTK kilo iš poreikio uždrausti valstybėms piktnaudžiauti savo įgaliojimais²²⁴, taip apsaugant asmenis nuo valdžios institucijų savivalės, o ne siekio nustatyti kompensacinį mechanizmą, būtent šį dokumentą galima oficialiai laikyti šiandien visuotinai garantuojamos teisės į privatų gyvenimą apsaugos pradžia.

Pradedant septintuoju dešimtmečiu, privataus gyvenimo apsaugos klausimu tarptautiniu lygiu buvo priimta ir keletas kitų privalomojo pobūdžio teisės aktų, kurie vis labiau stiprino privataus gyvenimo apsaugą. *Pirma*, Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją patvirtinusios JTO Generalinės Asamblėjos 1966 m. gruodžio 17 d. priimto Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto²²⁵ 17 straipsnyje buvo numatyta, jog „*Niekas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, jo būsto neliečiamybę, susirašinėjimo slaptumą, neteisėto kėsinimosi į jo garbę ir orumą. Kiekvienas asmuo turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba tokių pasikėsinimų*“²²⁶, o 14 straipsnyje nurodyta, kad *teismo procesas gali būti neviešas, jei to reikia „atsižvelgiant į bylos šalių privataus gyvenimo interesus“*. *Antra*, 1989 m. lapkričio 20 d. priimtos Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos²²⁷ 16 straipsnyje taip pat buvo įtvirtinta nuostata, jog „*nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, buto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį arba neteisėto kėsinimosi į jo garbę ir reputaciją. Vaikas turi teisę nuo tokio kišimosi ar kėsinimosi būti įstatymo ginamas*“. *Trečia*, 1980 m. rugsėjo 23 d. Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos parengtos Asmens privatumo apsaugos ir asmens duomenų judėjimo tarp valstybių narių gairės (toliau – Gairės) tapo fundamentaliu, pirmą kartą tarptautiniu lygmeniu esminiu duomenų apsaugos principus susisteminsiu aktu, pagal kuriame įtvirtintą rekomendacinio pobūdžio taisyklių rinkinį²²⁸ 1981 m. sausio 28 d. Europos Taryba priėmė pirmąjį tarptautinį asmens duomenų apsaugos dokumentą – Konvenciją „Dėl asmenų apsaugos ryšium su automatizuotu asmens duomenų tvarkymu“, skirtą „<...> užtikrinti, kad, tvarkant asmens duomenis automatizuotai, visų šalių teritorijose bus gerbiamos kiekvieno asmens, nepaisant jo tautybės ir gyvenamosios vietos, teisės ir pagrindinės laisvės, o svarbiausia, jo teisė į privatų gyvenimą“²²⁹.

223 Iš pradžių garbės bei orumo apsauga iš „EŽTK“ 8 straipsnio, *supra* note 2, buvo eliminuota.

224 Van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *supra* note 113: 197.

225 „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, *Valstybės žinios* 77, 3288 (2002).

226 Jo turinys panašus į „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos“ 12 straipsnį, *supra* note 2.

227 „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija“, *Valstybės žinios* 60, 1501 (1995).

228 Mindaugas Civilka, „Asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas interneto kontekste“, 2008 m., <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92932&FID=269994>; Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), „Inventory of Instruments and Mechanisms contributing to the Implementation and Enforcement of the OECD Privacy guidelines on Global Networks, Nr. DSTI/ICCP/REG(98)12/FINAL“ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 1999 m. gegužės 19 d.), [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/ICCP/REG\(98\)12/FINAL&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/ICCP/REG(98)12/FINAL&docLanguage=En).

229 „Europos Tarybos konvencija „Dėl asmenų apsaugos ryšium su automatizuotu asmens duomenų tvarkymu“, *Valstybės žinios* 32, 1059 (2001). Šios konvencijos 6 straipsnyje nustatyta, kad asmens duomenys apie rasinę kilmę, politines pažiūras ir religinius bei kitus įsitikinimus, taip pat asmens duomenys apie sveikatą bei intymų gyvenimą laikytini ypatingais ir negali būti tvarkomi automatizuotai, jeigu nacionaliniuose teisės aktuose nėra numatyta atitinkamų apsaugos garantijų. Tokie pat

Per tą patį laikotarpį teisės į privatus gyvenimą apsaugai stiprinti buvo priimta kur kas daugiau rekomendacinio pobūdžio teisės aktų, skirtų tiek bendriesiems, tiek konkrečioms šio teisės instituto reglamentavimo klausimams. Pavyzdžiui, 1970 m. sausio 23 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos priimtoje rezoliucijoje Nr. 428/1970 „Dėl masinės informacijos priemonių ir žmogaus teisių“ pirmą kartą buvo pateikta asmeninio gyvenimo samprata, nurodant, jog tai – „žmogaus teisė gyventi asmeninį gyvenimą, į kurią būtinai prireikus kišamasi kuo mažiausiai. Ši teisė apima privatų, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą be leidimo publikuoti asmeninę nuotrauką, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją“²³⁰. Tokia pati privataus gyvenimo samprata, ją papildžius *teise kontroliuoti savo asmens duomenis*, iš esmės patvirtinta ir 1998 m. birželio 26 d. Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos rezoliucijoje Nr. 1165 „Teisė į privatumą“²³¹. Per tapatų laikotarpį Europos Tarybos Ministrų komitetas taip pat priėmė daugybę įvairių atskirų privataus gyvenimo sričių apsaugai skirtų rekomendacijų: tai Rekomendacija Nr. R (81) 1 dėl medicininių duomenų apsaugos, pakeista 1997 m. vasario 13 d. Rekomendacija Nr. R (97) 5²³², Rekomendacija Nr. R (83) 10 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų moksliniams tyrimams ir statistikai, apsaugos²³³, Rekomendacija Nr. R (85) 20 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų tiesioginės rinkodaros tikslais, apsaugos²³⁴, Rekomendacija Nr. R (86) 1 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų socialinio draudimo tikslais, apsaugos²³⁵, Rekomendacija Nr. (87) 15 dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje²³⁶, Rekomendacija Nr. R (89) 2 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų įdarbinimo tikslais, apsaugos²³⁷, Rekomendacija Nr. R (90) 19 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų apmokėjimui arba kitoms su tuo

---

reikalavimai taikomi ir asmens duomenims apie teistumą.

- 230 Meškauskaitė, *supra* note 11: 42. Anot L. Meškauskaitės, asmeninis gyvenimas siaurąja prasme yra tik viena iš privataus gyvenimo sričių, o plačiąja – privataus gyvenimo sinonimas.
- 231 „Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1998 m. birželio 26 d. rezoliucija Nr. 1165 (1998) „Teisė į privatumą“, ASSEMBLY, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16641&lang%20=en>.
- 232 „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1997 m. vasario 13 d. rekomendacija Nr. R (81) 1 dėl automatizuotų medicininių duomenų bankų nuostatų“, RM, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f0ed0>.
- 233 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1983 m. rugsėjo 23 d. rekomendacija Nr. R (83) 10 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų moksliniams tyrimams ir statistikai, apsaugos“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(83\)%2010.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(83)%2010.pdf)
- 234 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1985 m. spalio 25 d. rekomendacija Nr. R (85) 20 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų tiesioginės rinkodaros tikslais, apsaugos“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(85\)%2020.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(85)%2020.pdf).
- 235 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1986 m. sausio 23 d. rekomendacija Nr. R (86) 1 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų socialinio draudimo tikslais, apsaugos“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(86\)%201.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(86)%201.pdf)
- 236 „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1987 m. rugsėjo 17 d. rekomendacija Nr. (87) 15 dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje“, RM, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e7a3c>.
- 237 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1989 m. sausio 18 d. rekomendacija Nr. R (89) 2 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų įdarbinimo tikslais, apsaugos“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(89\)%202.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(89)%202.pdf).

susijusioms operacijoms, apsaugos²³⁸, Rekomendacija Nr. R (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečioms šalims²³⁹, Rekomendacija Nr. (95) 4 dėl privatumo apsaugos telekomunikacijų, ypač telefoninio ryšio, paslaugų srityje²⁴⁰, Rekomendacija Nr. R (97) 18 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, renkamų ir tvarkomų statistiniais tikslais, apsaugos²⁴¹, Rekomendacija Nr. R (2000) 6 dėl viešųjų asmenų statuso Europoje, kurioje numatyta, kad viešieji asmenys turi tokias pat teises kaip ir kiti piliečiai, taigi ir teisę į privatų gyvenimą²⁴², ir kt. Pažymėtina, kad 1985 m. lapkričio 29 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 40/33 buvo patvirtintos Jungtinių Tautų standartinės minimaliosios teisingumo vykdymo nepilnamečiams taisyklės (Pekino taisyklės), iš kurių aštuntoji skirta nepilnamečių privataus gyvenimo apsaugai. Tačiau konkrečiam moksliniam tyrimui bene svarbiausia yra Rekomendacija Nr. R (99) 5 valstybėms narėms dėl privatumo apsaugos internete²⁴³, kurioje, siekiant nustatyti teisingus teisės į privatumą apsaugos principus tiek interneto naudotojams, tiek interneto paslaugų teikėjams, pabrėžta, jog „*naujų technologijų pagalba vykdomos komunikacijos taip pat privalo gerbti pagrindines žmogaus teises ir laisves, o būtent – teisę į privatumą ir susirašinėjimo slaptumą, ką garantuoja EŽTK 8 straipsnis*“.

Atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjunga visų pirma įsteigta kaip ekonominė bei politinė bendrija, visiškai nestebina, jog teisės į privatų gyvenimą reglamentavimas šios organizacijos lygmeniu yra santykinai naujas reiškinys. Kita vertus, pastarąjį dvidešimtmetį įvairiems privataus gyvenimo apsaugos aspektams besikeičiančioje technologinėje aplinkoje reguliuoti taip pat priimta nemažai teisės aktų, kuriuose įtvirtintos nuostatos aptariamoms toliau.

1.1.1. Teisės į privatų gyvenimą reglamentavimas Europos Sąjungos teisės sistemoje

Pirmasis ES lygiu priimtas dokumentas, kuriuo siekta *užkirsti kelią nevienodam asmenų teisių ir laisvių, ypač jų privatumo teisės, apsaugos lygiui tvarkant asmens duomenis*, buvo 1995 m. spalio 24 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl

238 „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1990 m. rugsėjo 13 d. rekomendacija Nr. R (90) 19 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų apmokėjimui arba kitoms su tuo susijusioms operacijoms, apsaugos“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(90\)%2019.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(90)%2019.pdf).

239 „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1991 m. rugsėjo 9 d. rekomendacija Nr. R (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečiosioms šalims“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(91\)%2010.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(91)%2010.pdf).

240 „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1995 m. vasario 7 d. rekomendacija Nr. (95) 4 dėl privatumo apsaugos telekomunikacijų, ypač telefoninio ryšio, paslaugų srityje“, RM, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050108e>.

241 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. rugsėjo 30 d. rekomendacija Nr. R (97) 18 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, renkamų ir tvarkomų statistiniais tikslais, apsaugos“, ADA, [https://www.ada.lt/images/cms/File/Nr.%20R%20\(97\)%2018.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Nr.%20R%20(97)%2018.pdf).

242 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2000 m. vasario 14 d. rekomendacija Nr. R (2000) 6 dėl viešųjų asmenų statuso Europoje“, COE, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900016805e2d3b.

243 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1999 m. vasario 23 d. rekomendacija Nr. R (99) 5 valstybėms narėms dėl privatumo apsaugos internete“, ADA, https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacijos%20ministru%20tarybos/R_99_%205%20priv_aps_intern_rekom.pdf.

asmens apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo²⁴⁴, panaikinta 2018 m. gegužės 25 d. įsigaliojusiu Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu²⁴⁵. Atitinkamai 1997 m. gruodžio 15 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje 97/66/EB, kuria buvo detalizuoti ir konkrečiomis telekomunikacijų sektoriaus taisyklėmis papildyti Pirmosios Duomenų apsaugos direktyvos principai. Ji, kaip nebeatitinkanti elektroninių ryšių paslaugų rinkų ir technologijų raidos, neteko galios įsigaliojus 2002 m. liepos 12 d. priimtai Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (toliau – Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių), kuria siekta „suderinti valstybių narių nuostatas, užtikrinančias vienodą pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos lygį, ypač teisę į privatumą, susijusį su asmens duomenų tvarkymu elektroninių ryšių sektoriuje, bei garantuoti vienodą asmens duomenų ir privatumo apsaugos lygį visiems viešųjų elektroninių ryšių paslaugų naudotojams nepaisant to, kokia technologija būtų taikoma“. Iki minėtos Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių priėmimo, t. y. 2000 m. gruodžio 18 d., buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 45/2001 dėl asmens apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo²⁴⁶, kurio tikslas – <...> ginti fizinių asmens pagrindines teises ir laisves, o svarbiausia — su asmens duomenų tvarkymu susijusių jų teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą <...>. Pažymėtina, kad 2006 m. kovo 15 d. priimta Asmens duomenų apsaugos direktyva²⁴⁷ 2014 m. balandžio 8 d. ESTT pripažinta negaliojančia nuo sudarymo momento²⁴⁸, konstatavus, kad joje „<...> įtvirtintu teisiniu reguliavimu ypatingai grubiai kišamasi į pagrindinių teisių į privataus gyvenimo gerbimo ir asmens duomenų apsaugos sritį“ ir „numatytas labai didelis masto ir ypatingai rimtas pagrindinių teisių į privataus gyvenimo gerbimą ir į asmens duomenų apsaugą apribojimas, viršijantis tai, kas yra būtina“.

2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą 2009/136/EB, iš dalies keičiančią Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą dėl privatumo ir elektroninių ryšių ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo (Slapukų direktyva)²⁴⁹,

244 „Europos Parlamento ir Tarybos 1995 m. spalio 24 d. direktyva 95/46/EB dėl asmens apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 281 (1995).

245 „Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas“, *supra* note 53.

246 Siekiant užtikrinti tvirtą ir suderintą duomenų apsaugos sistemą visoje ES, jis taikytinas lygiagrečiai su Bendrojo duomenų apsaugos reglamento, *supra* note 53, nuostatomis. „Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. gruodžio 18 d. Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 dėl asmens apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 008 (2001).

247 „Asmens duomenų apsaugos direktyva“, *supra* note 95.

248 „Digital Rights Ireland bylos sprendimas“, *supra* note 19.

249 Jos preambulės 65 punkte atkreiptas dėmesys, jog „programinė įranga, kuria slapta stebimi paslaugų gavėjo veiksmai arba trukdoma paslaugų gavėjo galinto įrenginio veikimui trečiosios šalies naudai (šnipinėjimo programos), kaip ir virusai, kelia rimtą grėsmę paslaugų gavėjų privatumui, todėl reikia užtikrinti aukšto ir vienodo lygio paslaugų gavėjų privataus gyvenimo apsaugą neatsižvelgiant į tai, ar nepageidaujamos šnipinėjimo programos arba virusai atsitiktinai parsisunčiamos elektroninių

o 2010 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojo Europos Sąjungos Tarybos sprendimas dėl Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų susitarimo dėl finansinių mokėjimų pranešimų duomenų tvarkymo ir perdavimo iš Europos Sąjungos į Jungtines Valstijas Terorizmo finansavimo sekimo programos tikslais sudarymo (2010/412/ES)²⁵⁰. Be to, 2012 m. gruodžio 22 d. buvo išleistas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, kurio preambulės 16 punkte nurodyta, kad „*jurisdikcija turėtų būti nustatoma ne tik pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą, bet ir pagal kitą alternatyvų jurisdikcijos pagrindą <...> Tai ypač svarbu sprendžiant ginčus, susijusius su nesutartinėmis prievolėmis, kylančiomis iš privatumo ir asmeninių teisių, įskaitant šmeižtą, pažeidimų*“²⁵¹, o į 2007 m. liepos 11 d. priimtą Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (toliau – Roma II) pasiūlyta įtraukti nuostatas dėl taikytinos teisės privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų atvejais nustatymo²⁵². Visgi išvardyti teisės aktai nereglamentuoja teisės į privatų gyvenimą kaip interneto

---

ryšių tinklais, ar pristatomos ir slapta įdiegiamos į programinę įrangą, platinamą per kitas išorines duomenų laikmenas, pavyzdžiui, kompaktinius diskus (CD), pastoviosios atminties kompaktinius diskus (CD-ROM) ar USB raktus“. Siekiant išskumo, Slapukų direktyva į Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 2 straipsnį papildomai įkelta asmens duomenų saugumo pažeidimo, suprantamo kaip „*saugumo pažeidimas, dėl kurio atsitiktinai arba neteisėtai sunaikinami, prarandami, pakeičiami, be leidimo atskleidžiami asmens duomenys arba atsiranda galimybė naudotis tais duomenimis, kai jie buvo perduodami, saugomi arba kitaip tvarkomi teikiant viešąją elektroninių ryšių paslaugą Bendrijoje*“, samprata, ir pakeistas minėtos direktyvos 3 straipsnis, šiuo metu numatantis, kad „*direktyva taikoma asmens duomenų tvarkymui, susijusiam su viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikimu viešaisiais ryšių tinklais Bendrijoje, įskaitant viešuosius ryšių tinklus, palaikančius duomenų rinkimo ir atpažinimo įrenginius*“. „Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 25 d. direktyva 2009/136/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 337 (2009).

250 „Europos Sąjungos Tarybos 2010 m. liepos 13 d. sprendimas 2010/412/ES dėl Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų susitarimo dėl finansinių mokėjimų pranešimų duomenų tvarkymo ir perdavimo iš Europos Sąjungos į Jungtines Valstijas Terorizmo finansavimo sekimo programos tikslais sudarymo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 195 (2010).

251 „Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 351 (2012).

252 Europos Parlamentas, atsižvelgdamas į tai, kad „dėl interneto, taip pat dėl asmeninių tinklaraščių atsiradimo, jų pildymo ir anoniminių žinučių rašymo atsirado dar daugiau sunkumų, susijusių su virtualiu visuotiniu prieinamumu“, o „kiekviena valstybė narė turi nustatyti <...> tinkamą teisės gerbti privatų gyvenimą <...> ir teisės į saviraiškos laisvę <...>, pusiausvyrą“, priėmė rezoliuciją su rekomendacijomis Europos Komisijai dėl Reglamento Roma II dalinio pakeitimo, kuria į jį pasiūlė įtraukti nuostatą, kad „nesutartinėms prievolių, atsirandančių dėl privatumo arba su asmeniu susijusių teisių pažeidimų, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą, atveju taikoma šalis, kurioje padaroma ar tikėtina, kad bus padaryta, didžiausia žalos dalis ar dalys, teisė“. „Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II)“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 199 (2007) (toliau – „Reglamentas Roma II“); „Europos Parlamento 2012 m. gegužės 10 d. rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II)

tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimą pateisinančio veiksnio, todėl plačiau neanalizuotini.

2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusios ir Europos Sąjungos pirminės teisės dalimi tapusios Chartijos 7 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė „<...> į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas“, o 8 straipsnyje – teisė „<...> į savo asmens duomenų apsaugą“²⁵³. Tačiau Chartija neįtvirtina visiškai naujų pagrindinių teisių, o jų turinys ir apimtis kyla iš visoms valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų²⁵⁴ ir tarptautinių įsipareigojimų, EŽTK, ES ir Europos Tarybos priimtų socialinių chartijų bei ESTT ir EŽTT praktikos²⁵⁵. Sutarties 6 straipsnio 2 dalyje taip pat nustatyta, jog ES prisijungia prie EŽTK, o pagal 6 straipsnio 3 dalį pagrindinės teisės, kurias garantuoja EŽTK <...>, sudaro bendruosius ES teisės principus²⁵⁶. Atsižvelgiant į tai, kad ES teisės aktai privataus gyvenimo sampratos nurodo ieškoti EŽTK ir nacionaliniuose teisės aktuose bei jų taikymo praktikoje, o iš visų Europos valstybių EŽTK nėra ratifikavusios tik Baltarusija, Vatikanas bei Kosovas²⁵⁷, taip pat įvertinus, kad ES, kaip juridinis vienetas, taipogi planuoja prisijungti prie EŽTK²⁵⁸, EŽTK pagrįstai laikytina įtvirtinančia visuotinį Europos lygmens teisės į privatų gyvenimą standartą²⁵⁹. Dėl šios priežasties toliau aptartina EŽTT praktikoje plėtojama teisės į privatų gyvenimą samprata ir asmens duomenų apsaugos režimo santykis su bendrąja privataus gyvenimo koncepcija. Kadangi mokslinis tyrimas vykdomas iš civilinės teisės pozicijų, EŽTT teisės į privatų gyvenimą srityje suformuota praktika darbe analizuojama tik siekiant atskleisti teisės į privatų gyvenimą turinį civiliniuose santykiuose – t. y. į šios teisės turinį patenkančių interesų pobūdį ir apimtį, kuria valstybė privatinėje teisėje turi užtikrinti teisę į privatų gyvenimą, o nei valstybės diskrecijos turinys ir jos apimtis užtikrinant teisę į privatų gyvenimą, nei EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje nustatyti teisės į privatų gyvenimą ribojimo pagrindai nėra tiriami.

---

dalinio pakeitimo (2009/2170 (INI))“, EUROPARL, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0152&language=LT>.

- 253 „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo“ (*Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, C 202 (2016)) 16 straipsnyje taip pat įtvirtinta teisė į asmens duomenų apsaugą.
- 254 Birmontienė, *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*, *supra* note 127: 324.
- 255 Skirgailė Žaltauskaitė-Žalimienė, „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos turinio paieškos“, *Teisė* 97 (2015 m.): 58; 70.
- 256 Nors Chartija taikytina ES teisės ar nacionalinių teisės aktų, įgyvendinančių pastaruosius, taikymo srityje, doktrinoje nacionaliniams teismams siūloma dažniau remtis Chartija kaip įkvėpimo šaltiniu ir geros praktikos standartu net tais atvejais, kurie nesujie su ES teise. Žaltauskaitė-Žalimienė, *ibid.*, 70. Doktrinoje nurodoma ir tai, kad „žmogus taps tikroju Chartijos adresu tik galėdamas tiesiogiai remtis Chartija net ir tada, kai ginčas neturės jokios vienareikšmiškos sąsajos su ES teise“. Kavalnė ir Danėlienė, *supra* note 127: 249–250.
- 257 Disertacijos rašymo metu „EŽTK“, *supra* note 2, yra ratifikavusios 47 valstybės.
- 258 Council of the European Union, „Draft Council conclusions on the application of the EU Charter of Fundamental Rights in 2016, Nr. 12913/17“ (Council of the European Union, 2017 m. spalio 11 d.), 8, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12913-2017-INIT/en/pdf>.
- 259 Van der Sloot, *supra* note 22: 329.

1.1.2. Teisės į privatų gyvenimą samprata: Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei nacionalinės teisės diskursas

Poreikį priimti EŽTK visų pirma lėmė drastiški Antrojo pasaulinio karo padariniai ir siekis uždrausti valstybėms piktnaudžiauti savo įgaliojimais²⁶⁰, todėl EŽTK 8 straipsnio 1 dalies formuluotė, įtvirtinusi kiekvieno asmens teisę „<...> į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, gyvenamoji vieta ir susirašinėjimo slaptumas“ ir *expressis verbis* išskyrusi keturias asmens privataus gyvenimo sritis – i) *privatų gyvenimą*; ii) *šeimos gyvenimą*; iii) *gyvenamąją vietą*; iv) *susirašinėjimą*, iš esmės valstybei nustatė *negatyviąją* pareigą²⁶¹ susilaikyti nuo bet kokių šio turinio teisę į privatų gyvenimą pažeidžiančių veiksmų, išskyrus konkrečias įstatyme numatytas, demokratinėje visuomenėje būtinas ir proporcingas išimtis. Kadangi EŽTK pirmiausia buvo skirta uždrausti valstybėms piktnaudžiauti savo įgaliojimais, EŽTK 34 straipsnyje buvo nustatyta, jog peticiją EŽTT gali pateikti kiekvienas fizinis asmuo, nevyriausybines organizacijos ar asmenų grupės <...>²⁶².

Nors EŽTK 34 straipsnio formuluotė nebuvo siekta privačiuosius juridinius asmenis pašalinti iš EŽTK apsaugos taikymo srities²⁶³, dažniausiai sulaukiant konkrečių fizinių asmenų skundų dėl jų privataus gyvenimo interesų pažeidimų, EŽTK 8 straipsnio aiškinimas EŽTT tapo orientuotas į fizinius asmenis ir individualius interesus, o asmenų grupėms ir juridiniams asmenims iš principo pradėta neleisti teikti skundų pagal EŽTK 8 straipsnį. Visgi šiuolaikinėje technologinėje aplinkoje vis dažniau pažeidžiama ne tik individualių asmenų teisė į privatų gyvenimą, bet ir visos visuomenės arba jos grupių interesai²⁶⁴, todėl dabartinėje EŽTT praktikoje juridiniai asmenys sėkmingai remiasi teise į privatų gyvenimą, nors EŽTK 8 straipsnio pagrindu jie gali ginti tiek savo, tiek su jais susijusių fizinių asmenų (pavyzdžiui, dalyvių²⁶⁵ ar interneto tinklalapių naudotojų) interesus, kuriuos ne

260 Van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *supra* note 113: 197; Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 11.

261 *Ibid.*, 4–5.

262 Pradinėje EŽTK versijoje pareiškėjais buvo įvardyti visi fiziniai ir juridiniai asmenys, vėliau juridinio asmens sąvoka pakeista įstaigos, o galiausiai – nevyriausybines organizacijos terminu. Winfried H. A. M. van den Muijsenbergh ir Sam Rezai, „Corporations and the European Convention on Human Rights“, *The McGeorge Law Review and The Global Business & Development Law Journal* 25, nr. 1 (2012 m.): 48, http://www.mcgeorge.edu/Documents/Conferences/GlobeJune2012_Corporationsandthe.pdf.

263 Marius Emberland, *The Human Rights of Companies: Exploring the Structure of ECHR Protection* (Oxford: Oxford University Press, 2006), 35.

264 Van der Sloot, *op. cit.*, 197.

265 Tokia galimybė pripažįstama tiek EŽTT praktikoje – „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 67 dalyje, *supra* note 12, konstatuota, kad galimos situacijos, kai juridinio asmens EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintų teisių pažeidimas, pavyzdžiui, šmeižiamaisiais ar kitaip neteisėtais komentarais, pakenkia už įmonės ribų esantiems asmenims ir šia prasme nacionalinių teismų sprendimais *netiesiogiai* siekiama apginti tokius fizinius asmenis, tiek teisės doktrinoje: Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *op. cit.*, 1–2.

visuomet lengva aiškiai atskirti²⁶⁶. Juridiniai asmenys gali ginti ir viešąjį interesą²⁶⁷. Pažymėtina, kad EŽTT, laikydamasis praktinio požiūrio, kiekvieną kartą vertina, ar konkreiti nuostata saugo privataus juridinio asmens teises, tačiau šiuo metu jiems pripažįstama dauguma EŽTK įtvirtintų teisių²⁶⁸. Tai atitinka moderniosios civilinės teisės principą, pagal kurį juridiniai asmenys, kaip lygiateisiai civilinės apyvartos subjektai, negali įgyti tik tokių teisių ir pareigų, kuriems reikalingas amžius, lytis ar giminystė (CK 2.74 straipsnio 1 dalis), nors iš EŽTK 8 straipsnio kylančios teisės į privatų gyvenimą pripažinimas juridiniams asmenims ne visuomet tinkamai suvokiamas nacionaliniuose teismuose²⁶⁹. Vis tik, nors šiuo metu EŽTT yra išnagrinėjęs dar palyginti nedaug bylų, kuriose juridiniams asmenims leidžiama remtis EŽTK 8 straipsniu, galima daryti išvadą, jog EŽTK 8 straipsnio taikymas juridinių asmenų atžvilgiu turi tam tikrų ypatumų, nes jiems suteikiama tik dalis fiziniams asmenims priklausančios teisinės apsaugos²⁷⁰: *pirma*, juridiniai asmenys

266 Situacijas, kai juridinis asmuo gina savo privačius interesus, susijusius su fizinio asmens privataus gyvenimo interesais, galima suskirstyti į dvi grupes – atvejus, kai juridinių ir fizinių asmenų privatūs interesai tam tikru mastu sutampa, bet gali būti aiškiai atskiriami, ir atvejus, kai gali būti itin sunku atskirti fizinio ir juridinio asmens interesus. Pavyzdžiui, kai privačius duomenis saugantys ir kitas pareigas vykdantys interneto paslaugų teikėjai gina savo privačius interesus, tai visuomet reiškia ir vartotojų teisės į privatų gyvenimą gynimą, nes tokių interneto paslaugų teikėjų privatumo apsaugos klausimas yra iš esmės susijęs su savarankišku jų vartotojų privatumu. Tačiau kai fizinis asmuo per juridinį asmenį įgyvendina savo teisę į privatų gyvenimą – t. y. plėtoja savo tapatybę profesinėje srityje, juridinio asmens interesai gali turėti tiesioginės įtakos šio fizinio asmens privačiam gyvenimui ir todėl tapti jo privačių interesų dalimi. Kai juridinis asmuo įsteigtas ir valdomas vieno asmens, ypač jei verslas vykdomas jo namuose, o per juridinį asmenį vykdoma veikla yra tapusi neatskiriamu fizinio asmens gyvenimo elementu, ne visada galima aiškiai atriboti, kuriuo tikslu – profesiniu, atstovaujant juridiniam asmeniui, ar asmeniniu – toks asmuo veikia konkrečiu metu, t. y. kuri asmens veikla priskirtina jo profesijos ar verslo sričiai, o kuri – dar ne ar jau nebe. Tai ypač sudėtinga atriboti vertinant laisvosios profesijos atstovų veiklą. „*Niemietz v. Germany* bylos sprendimo“, *supra* note 216, 25 dalis. Antra vertus, juridinio asmens, kaip atskiuro subjekto, interesai dėl to savarankiškumo nepraranda.

267 Pavyzdžiui, keturiolika juridinių asmenų kartu su dviem fiziniais asmenimis EŽTT pateikė skundą dėl viešojo intereso apsaugos, siekdami sustabdyti neteisėtą Didžiosios Britanijos vyriausybės vykdomą visuotinio sekimo praktiką. „EŽTT 2018 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Big Brother Watch ir kt. v. the United Kingdom*, Nr. 58170/13, 62322/14 ir 24960/15“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-186048>.

268 Van den Muijsenbergh ir Rezaei, *supra* note 262.

269 Nepateisinama tokia Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, pagal kurią, „Visuomenės informavimo įstatymo“ 19 straipsnio 2 dalies, *supra* note 2, pažeidimas gali būti inkriminuotas tik tada, kai <...> dezinformacija ir informacija nukreipta į fizinių asmenį, nes garbė ir orumas, kaip socialinės vertybės, betarpiškai susietos su fiziniu asmeniu, o ne su juridiniu asmeniu“. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-600/2013“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/600422>; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-169/2013“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/509914>.

270 Anot *Barto van der Slooto*, juridiniams asmenims suteikiamos teisinės apsaugos apimtis gali būti apibūdinta per viešųjų (bendrųjų) ir individualių interesų takoskyrą: juridinių asmenų skundai priimami tik tuo atveju, jei jie sutampa su visuomenės interesu – t. y. siekiant apginti ne vien asmeninį juridinio asmens interesą. Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 12. Autorius netgi teigia, kad bendrąjį visuomenės interesą atitinkanti apsauga nuo piktnaudžiavimo įgaliojimais ir neteisėto duomenų tvarkymo juridiniams asmenims turėtų būti taikoma, tuo metu tokios individualių interesų apsaugai skirtos teisės kaip teisė į klestėjimą ar teisė „būti pamirštam“ turėtų būti taikomos

pagal EŽTK 8 straipsnį gali teikti skundus dėl klasikinių, vertikaliuosiuose santykiuose dėl valstybės institucijų intervencijos kylančių teisės į privatų gyvenimą pažeidimų²⁷¹, tačiau jiems pagal EŽTK 8 straipsnį paprastai nėra pripažįstamos „naujos“ teisės kaip fiziniams asmenims²⁷²; *antra*, juridiniams asmenims pagal tą patį EŽTK 8 straipsnį taikomi žemesni apsaugos standartai nei fiziniams asmenims²⁷³. Pavyzdžiui, esant būtinumui, valstybei komercinių patalpų atžvilgiu leidžiama vykdyti platesnio masto intervenciją, palyginti su fizinių asmenų gyvenamąja ir (arba) veiklos vykdymo vieta²⁷⁴. EŽTT praktikoje taip pat pripažįstama, kad valstybė turi veiksmų laisvę nacionalinėje teisėje nustatyti priemones, kuriomis įmonė galėtų įrodinėti tiesą, ir *riboti* nuostolius dėl teiginių, galinčių pakenkti bendrovės reputacijai²⁷⁵. Negana to, doktrinoje apskritai teigiama, kad juridinių asmenų finansiniai nuostoliai, patirti, pavyzdžiui, dėl klasikinių teisės į privatų gyvenimą pažeidi-

tik fiziniams asmenims. *Ibid.*, 3.

- 271 Pavyzdžiui, dėl pokalbių klausymosi ar kitokio susizinojimo stebėjimo (sekimo), verslo dokumentų konfiskavimo, neteisėto vyriausybės pareigūnų patekimo į jų patalpas ir pan. „EŽTT 2013 m. balandžio 18 d. sprendimas byloje *Saint-Paul Luxembourg S. A. v. Luxembourg*, Nr. 26419/10“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119055>; „EŽTT 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Bernh Larsen Holding AS ir kt. v. Norway*, Nr. 24117/08“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117133>; „EŽTT 2007 m. spalio 16 d. sprendimas byloje *Gottfried Wieser ir Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, Nr. 74336/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82711>; „EŽTT 2007 m. birželio 28 d. sprendimas byloje *Association for European Integration and Human Rights ir Mihail Ekdmdzhiev v. Bulgaria*, Nr. 62540/00“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81323>; „EŽTT 2008 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Marc André ir André, André et Associés v. France*, Nr. 18603/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87938>; „EŽTT 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje *Liberty ir kt. v. the United Kingdom*, Nr. 58243/00“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87207>; „EŽTT 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Grigoris Vallianatos ir kt. v. Greece*, Nr. 29381/09 ir 32684/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128294>; „EŽTT 2013 m. spalio 17 d. sprendimas byloje *Sony and Brenda Winterstein ir kt. v. France*, Nr. 27013/07“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162215>; „EŽTT 2013 m. birželio 6 d. sprendimas byloje *Yekaterina Sergeyevna Avilkina ir kt. v. Russia*, Nr. 1585/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-120071>; Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 9–10.
- 272 Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 10.
- 273 Pavyzdžiui, „EŽTT 2002 m. balandžio 16 d. sprendime byloje *Colas Est, Colas Sud-Ouest ir Sacer v. France*, Nr. 37971/97“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60431> (toliau – „*Colas v. France* bylos sprendimas“), nurodė, kad „komercinės patalpos negali būti saugomos tokiu pat intensyvumu kaip laisvąja profesija besiverčiančių asmenų naudojamos patalpos“, kuriose sutampa ir asmens gyvenamoji, ir veiklos vykdymo vieta, kaip kad buvo *Niemietz v. Germany* bylos atveju: „*Niemietz v. Germany* bylos sprendimas“, *supra* note 216.
- 274 Marius Emberland, „Protection Against Unwarranted Searches and Seizures of Corporate Premises under Article 8 of the European Convention on Human Rights: The *Colas Est SA v. France* Approach“, *Michigan Journal of International Law* 25, nr. 1 (2003 m.): 102.
- 275 „EŽTT 2005 m. vasario 15 d. sprendimo byloje *Helen Steel ir David Morris v. the United Kingdom*, Nr. 68416/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68224> (toliau – „*Steel ir Morris v. the United Kingdom* bylos sprendimas“), 35 dalis. Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga nėra absoliuti – reputaciją bloginanti informacija gali būti skleidžiama, jeigu savo pobūdžiu tai nėra tikrovės neatitinkantys duomenys. Juridinis asmuo gali būti kritikuojamas, jeigu tai daroma sąžiningai, siekiant informuoti visuomenę apie jos interesus galinčią pažeisti juridinio asmens veiklą ir panašiais reikšmingais atvejais. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/178469>.

mų – tokių kaip tam tikrų pokalbių ar kitokio susižinojimo pasiklausymas ir (arba) sekimas, yra artimi nuliui²⁷⁶.

EŽTK 8 straipsnyje nebuvo atskleistos asmeninio ir šeimos gyvenimo, gyvenamosios vietos ir susirašinėjimo slaptumo sampratos, tačiau dėl to, kad EŽTK pirmiausia buvo skirta *vertikaliesiems* – valstybės ir privačių asmenų – tarpusavio santykiams reguliuoti, iš EŽTK 8 straipsnyje pateiktos privataus gyvenimo, kaip teisės saugomo objekto, apimties buvo tiesiogiai eliminuoti Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 12 ir Pakto 17 straipsnių nuostatose įtvirtinti pirmiausia su *horizontaliaisiais* asmenų tarpusavio santykiais susiję garbės, orumo ir reputacijos gynimo klausimai²⁷⁷. Dėl šių priežasčių EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, jog „Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės saugos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti“, o asmenų garbės, orumo ir reputacijos klausimai integruoti į EŽTK 10 straipsnio 2 dalį kaip saviraiškos laisvės ribojimo pagrindas: „Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar morale, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą“.

Pradine EŽTK paskirtimi siekta saugoti asmenis tik nuo *sunkiausių* jų teisės pažeidimų, tačiau, kintant politinei, technologinei, socialinei ir ekonominei aplinkai, pamažu plėtėsi ir EŽTK įtvirtintų teisių veikimo sfera. Nors ilgą istorinių bei kultūrinių tradicijų laikotarpį privatus gyvenimas buvo siejamas su individualiais laisvės, orumo ar autonomijos interesais, bet ne su socialiniais asmenų poreikiais²⁷⁸, jau 1976 m. Europos žmogaus teisių komisijos buvo konstatuotas *pozityvusis* teisės į privataus gyvenimo gerbimą aspektas, pripažįstant, kad „<...> teisė į „privataus gyvenimo“ gerbimą reiškia teisę į privatumą, teisę gyventi pagal savo norus, apsaugą nuo viešumo <...>, tačiau <...> teisė į privataus gyvenimo gerbimą čia nesibaigia. Ji taip pat iki tam tikro laipsnio apima teisę sukurti ir plėtoti santykius su kitais žmonėmis, ypač emocinėje savo asmenybės vystymo ir plėtojimo srityje“²⁷⁹. Be to, 1978 m. EŽTT *Anthony M. Tyrer v. The United Kingdom*²⁸⁰ byloje sufor-

276 Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 30. Tačiau tai neatima galimybės juridiniam asmeniui įrodyti ir gauti jo faktiškai patirtos žalos atlyginimą.

277 „EŽTK“, *supra* note 2, buvo rengiama pagal „Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją“, *supra* note 2, į kurios 12 straipsnį garbė, orumas ir reputacija įtraukti kaip pirmiausia susiję su asmenų tarpusavio horizontaliaisiais santykiais. Ši pozicija turėjo esminės įtakos „EŽTK“, *supra* note 2, rengėjams. Van der Sloot, „Privacy as Personality Right. Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *supra* note 113: 31.

278 Van der Sloot, *op. cit.*, 2.

279 „Europos žmogaus teisių komisijos 1976 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje *X v. Iceland*, Nr. 6825/74“, HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-74783&filename=001-74783.pdf>.

280 „EŽTT 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Anthony M. Tyrer v. the United Kingdom*,

mavo *dinamiškojo* (arba „gyvojo“, angl. *living*) EŽTK taikymo doktriną, pagal kurią EŽTK nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į aktualias visuomenės raidos tendencijas, taip pat į kiekvienos EŽTK dalyvės socialinį, teisinį ir technologinį išsivystymą²⁸¹. Šie aspektai tapo ypač aktualūs sukūrus beprecedentį, visa apimantį, nacionalines valstybių sienas peržengiantį ir dėl to – jokiai valstybinei jurisdikcijai nepaklūstantį internetą²⁸², lėmusį dabar jau visuotinai įsigalėjusių socialinius, politinius, ekonominius bei teisinius procesus vienijančių globalizacijos procesą ir įprastai suvokiamų ribų neturinčios virtualios interneto bendruomenės sukūrimą²⁸³, kurios narių privatumas apibūdinamas nebe per teritorijos, atskirumo ar vienatvės kategorijas²⁸⁴, bet suvokiamas kaip „socialinė praktika, apimanti elgesio bei interesų kompleksą“²⁸⁵. Įsigalėjus socialiai aktyviam elgesio modeliui, teisė į privatų gyvenimą tapo vis labiau siejama su bendravimu, ryšio palaikymu ir plėtojimu, savitarpio santykiais ir bendradarbiavimu²⁸⁶, o nemaža visuomenės dalis savo identitetą apskritai ėmė suvokti per elektroninėje erdvėje funkcionuojančio profilio unikalumą ir privatumą. Taip ilgą laiką su fiziniu atskirumu bei atitolimu sieta EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta privataus gyvenimo kategorija pamažu ėmė reikšti ne tik vardus ir pavardes, teisę į atvaizdą, fizinį ir psichologinį asmens integralumą²⁸⁷, lyties identifikaciją, seksualinę orientaciją, seksualinį gyvenimą, bet – *pirmiausia* – atsižvelgiant į tai, kad net viešame kontekste yra tokia sąveikos su kitais sritis, kuri patenka į „privataus gyvenimo“ sritį²⁸⁸, – siekį užtikrinti kiekvieno asmens asmenybės vystymąsi jo santykiuose su kitais asmenimis be išorės įsikišimo, įskaitant socialinį identitetą, taip pat teisę į asmeninį tobulėjimą, asmenybės plėtojimą ir visas kitas į asmens privatumą, integralumą, jo raidą ir asmens identifikacijas nukreiptas koncepcijas, siejamas su individualios asmenybės sąvoka²⁸⁹. Be to, kad EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta privataus gyvenimo samprata apima galimybę užmegzti, plėtoti ir išlaikyti santykius su kitais asmenimis²⁹⁰ bei išoriniu pasauliu, naudotis asociacijos teise, vystyti gebėjimus dažnai net aiškiai neatribojant profesinės, dalykinės ir asmeninės sričių²⁹¹ ir netgi įgyvendinti kritinės moralės požiūriu *valios* ir *intelektiniu* kriterijais grindžiamą saviraiškos laisvę, EŽTT ir ją įtraukė ir eksplicitiškai iš EŽTK 8 straips-

---

Nr. 5856/72“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>.

281 Meškauskaitė, *supra* note 11: 25.

282 Van der Sloot, „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *supra* note 113: 211.

283 Šiuo metu internetu naudojasi 4,157 mlrd. žmonių, arba 54 proc. viso pasaulio gyventojų: „World Internet Users Statistics and 2018 World Population Stats“, *Internet World Stats*, žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d., <https://www.internetworldstats.com/emarketing.htm>.

284 Abril, *supra* note 68: 17.

285 Rengel, *supra* note 121: 5:135.

286 Civilka ir Barasnevičiūtė, *supra* note 126: 22.

287 „EŽTT 2004 m. birželio 24 d. sprendimo byloje *Caroline von Hannover v. Germany*, Nr. 59320/00“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61853>, 50 dalis.

288 *Ibid.*

289 Yutaka Arai ir Pieter van Dijk, sud., *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 4-asis leid. (Antwerpen; Oxford: Intersentia, 2006), 665.

290 „*Niemietz v. Germany* bylos sprendimas“, *supra* note 216.

291 Arai ir Van Dijk, *supra* note 289.

nio eliminuotų garbės, orumo ir reputacijos²⁹² apsaugą, kurie sudaro asmens tapatybės ir psichologinio vientisumo dalį²⁹³. Būtent EŽTK 8 straipsnyje numatyta teisė į privataus gyvenimo gerbimą transformavus į bendrąją asmenybės teisę ir pripažinus, kad į jos apsaugos sritį patenka galimybė kurti ir palaikyti socialinius ryšius bei plėtoti savo tapatybę pačia plačiausia prasme, *inter alia*, profesinėje srityje, taip suteikiant teisinę apsaugą kone kiekvienam tiesiogiai ar netiesiogiai su asmeniu, jo interesais ir vystymusi susijusiam gyvenimo aspektui²⁹⁴, EŽTK 8 straipsnio apsaugą pradėta plačiau taikyti ir juridiniams asmenims. Naujausioje EŽTT praktikoje jau pripažįstama, kad EŽTK 8 straipsnis taikytinas ir ginant juridinių asmenų dalykinę reputaciją²⁹⁵, kuri anksčiau dėl savo ekonominės vertės saugota kaip turtas pagal EŽTK 1 protokolo 1 straipsnį (nuosavybės apsauga)²⁹⁶. Tokiu būdu kiekviena EŽTK narė turi užtikrinti, kad asmens garbės, orumo ir reputacijos apsauga nacionalinėje teisėje būtų reglamentuojama taip, kad asmuo šiuos savo interesus EŽTT praktikoje nustatyta apimtimi galėtų ginti ir horizontaliuosiuose asmenų tarpusavio santykiuose²⁹⁷. Vis dėlto vertybiniu požiūriu komercinės reputacijos negalima sutapatinti su fizinio asmens neturtiniu interesu – susirūpinimu dėl savo socialinio statuso, nes fizinio asmens reputacija (garbė) visų pirma kyla iš žmogaus teisės integruojančio orumo²⁹⁸, o

- 292 „EŽTT 2004 m. birželio 29 d. sprendimo byloje *Gérard Chauvy, Francis Esmenard, Albin Michel v. France*, Nr. 64915/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61861> (toliau – „*Chauvy, Esmenard ir Michel v. France* bylos sprendimas“), 70 dalis; „EŽTT 2006 m. rugsėjo 19 d. sprendimo byloje *Anthony White v. Sweden*, Nr. 42435/02“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76894>, 19 ir 30 dalys; „EŽTT Didžiosios kolegijos 2012 m. vasario 7 d. sprendimo byloje *Axel Springer AG v. Germany*, Nr. 39954/08“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034> (toliau – „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimas“), 83 dalis; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos bylos sprendimo“ 137 dalis, *supra* note 12; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 57 dalis, *supra* note 12; „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 23 dalis, *supra* note 13; „EŽTT Didžiosios kolegijos 2011 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *Comingersoll S. A. v. Portugal*, Nr. 35382/97“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58562>.
- 293 Pirmą kartą visa apimtimi reputacijos apsauga EŽTT pagal EŽTK 8 straipsnį buvo patvirtinta „EŽTT 2007 m. lapkričio 15 d. sprendimo byloje *Karl Pfeifer v. Austria*, Nr. 12556/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83294>, 35 dalyje. Taip pat žr. „EŽTT 2010 m. rugsėjo 21 d. sprendimo byloje *Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain*, Nr. 34147/06“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-832>, 40 dalį.
- 294 Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 11. Tam prielaidas davė ir prancūziškoji EŽTK versija, kurioje įtvirtinta *domicile* samprata yra platesnė nei angliškoji *home*.
- 295 EŽTK 8 straipsnio teikiama apsauga taikoma tiek fizinių, tiek juridinių asmenų reputacijai: žr. „*Chauvy, Esmenard ir Michel v. France* bylos sprendimo“ 70 dalį, *supra* note 292; „EŽTT 2010 m. rugsėjo 21 d. sprendimą byloje *Polanco Torres ir Movilla Polanco v. Spain*, Nr. 34147/06“, *supra* note 293. Tačiau reputacijos pažeidimas turi pasiekti tam tikrą rimtumo lygį ir turi būti padarytas būdu, kuris galėtų sutrikdyti galimybę naudotis teise į privataus gyvenimo gerbimą. „*Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo“ 137 dalis, *supra* note 12; „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 64 dalis, *supra* note 292.
- 296 „EŽTT Didžiosios kolegijos 1999 m. kovo 25 d. sprendimo byloje *Georgios Iatridis v. Greece*, Nr. 31107/96“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58227>, 54 dalis.
- 297 Doktrinoje dar 2015 m. teigta, kad EŽTK 8 straipsnis horizontaliuosiuose santykiuose ginant juridinio asmens teisę į privatą gyvenimą nėra taikomas. Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 10.
- 298 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 84 dalis, *supra* note 12; „EŽTT 2011 m. liepos 19 d. sprendimo byloje *Péter Uj v. Hungary*, Nr. 23954/10“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105715>

juridinio asmens reputacija pirmiausia nukreipia į visiškai kitokio – komercinio (verslo) pobūdžio – interesus pažeidimus²⁹⁹. Pastaroji pagal EŽTK 8 straipsnį yra ginama siekiant apsaugoti bendrovių komercinę sėkmę ir gyvybingumą ne tik akcininkų ir darbuotojų naudai, bet siekiant platesnės ekonominės gerovės³⁰⁰. Nepaisant to, šios vertybės išlieka pakankamai artimos savo prigimtimi ir jų apsaugai taikomais kriterijais³⁰¹, nors juridinio asmens teisės į dalykinę reputaciją pažeidimas savaime nebūtinai reikš fizinio asmens neturtinių teisių pažeidimą, ar atvirkščiai.

Palaiapsniui EŽTT pradėjus priimti vis daugiau EŽTK 8 straipsnio pažeidimu grindžiamų skundų, teisės aiškinimo būdu į kiekvieną iš sudėtinių privataus gyvenimo turinio elementų buvo įtraukiama vis naujų, modernių jų apraiškos formų ir neišvengiamai plečiama EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teisinė privataus gyvenimo samprata, tuo iš esmės patvirtinant dar Aristotelio iškeltą idėją, kad asmeniui negali būti draudžiama būti ne tik savyje, bet ir išorėje. Šiuolaikinę EŽTK 8 straipsnio taikymo praktiką analizuojančioje mokslo doktrinoje išskiriama bent dešimt į privataus gyvenimo kategoriją patenkančių ginčų pogrupių, kurie, kaip tokie, nacionalinėje ar ES teisėje gali būti laikomi atskirais savarankiškais teisės institutais ir reglamentuojami netgi ne viename teisės akte: tai 1) kūno (fizinis) ir psichologinis vientisumas; 2) šeimos ir ryšių (santykių) privatumas; 3) komunikacinis privatumas; 4) namų ir teritorinis privatumas; 5) garbės, orumo ir reputacijos apsauga; 6) duomenų apsauga; 7) visuotinio sekimo atvejai; 8) aplinkos apsauga ir teisė į sveiką ir saugią gyvenamąją aplinką; 9) į pirmesnes kategorijas nepatenkantys platesni asmenybės, tapatybės ir asmeninio tobulėjimo klausimai; 10) naudojimosi nuosavybe ar kiti ekonominiai aspektai³⁰². Atsižvelgiant į tai, kad šios privataus gyvenimo kategorijos tarpusavyje iš dalies sutampa, kai kurie autoriai tiek mokslinės analizės patogumo, tiek didesnio abstrahavimo lygmens tikslu šiandien siūlo skirti keturias³⁰³ arba penkias toliau nurodomas EŽTK 8 straipsniu saugomų vertybių grupes.

1. *Kūno ir psichologinis vientisumas*, kaip plačiausia kategorija, apima įvairius asmenybės, tapatybės ir asmeninio tobulėjimo klausimus: teisę į vardus, pavardes ar pseudonimus, teisę į reputacijos apsaugą³⁰⁴, teisę į atvaizdą, balso įrašus, pirštų

(toliau – „Uj v. Hungary bylos sprendimas“), 22 dalis.

299 „Uj v. Hungary bylos sprendimas“, *supra* note 298.

300 „MTE & Index v. Hungary bylos sprendimo“ 66 dalis, *supra* note 12.

301 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“, *supra* note 275. Pagal „CK“ 2.24 straipsnio 8 dalį, *supra* note 7, pažeista juridinio asmens dalykinė reputacija ginama laikantis tų pačių taisyklių, kaip ir fizinio asmens garbė ir orumas.

302 Van der Sloot, *supra* note 22: 340. Liudvika Meškauskaitė, atsižvelgdama į EŽTT praktinio priimtumo kriterijų vadove išvardytų konkrečių teisės į asmens privataus gyvenimo gerbimą sričių sąrašą bei į EŽTT ir Lietuvos teismų jurisprudencijoje identifiкуotus teisės deliktus, nurodo, kad konstitucinė teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą apima net 16 skirtingų privataus gyvenimo kategorijų. Meškauskaitė, *supra* note 127: 356–359.

303 Mindaugas Kiškis ir kt., *Teisės informatika ir informatikos teisė: vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romeiro universitetas, 2006), 116; Meškauskaitė, *supra* note 11: 15.

304 JAV doktrinoje tai įvardijama reputacijos privatumu (angl. *reputational privacy*) (Elizabeth A. Kirley, „Can Digital Speech Loosen the Gordian Knot of Reputation Law“, *Santa Clara High Technology Law Journal* 32 (2016 m.): 188. Anglijos teisės doktrinoje išskiriamas ir iškreiptas informacijos apie asmenį paskleidimas, vadinamas „netikru privatumu“ (angl. *false privacy*). Patrick O’Callaghan, „False Privacy and Information Games“, *Journal of European Tort Law* 4 (2013 m.).

antspaudų, DNR ir audinių pavyzdžių tvarkymą, GPS sekimą, teisę į sveiką ir saugią gyvenamąją aplinką, seksualinę laisvę, homoseksualių ir translyčių asmenų teisę nebūti baudžiamiems ir priverstinai gydomiems bei pakeistos lyties pripažinimą (įskaitant dokumentų sutvarkymą)³⁰⁵ bei kt.

2. *Ryšių (santykinis) privatumas* reiškia asmens galimybę užmegzti ir plėtoti santykius su kitais asmenimis – tiek šeimos, tiek ne šeimos nariais. Dažniausiai ginčai dėl šios privataus gyvenimo kategorijos kyla vaikų paėmimo iš namų ir globos bylose tėvų teisių lankyti vaikus aspektu, taip pat draudimo nuteistiesiems bendrauti su kitais atvejais (atvejai, kai valdžia skaito laiškus, priskiriami informacinio privatumo kategorijai), tačiau jais neapsiriboja.
3. *Informacinis privatumas* reiškia asmens teisę spręsti, kada, kokią informaciją ir kiek jos atskleisti apie savo privatų gyvenimą³⁰⁶ bei kontroliuoti, kas ir kokia apimtimi turi prieigą prie jos. Jis jungia kelias susijusias, bet skirtingų rūšių bylų grupes: šiuolaikinės žvalgybos ir stebėjimo, komunikacinio slaptumo ir moderniojo pasiklausymo atvejus, klasikines asmens duomenų apsaugos bylas bei kalinių skundus dėl skaitomų ir cenzūruojamų jų laiškų.
4. *Teritorinis privatumas* apima ginčus dėl valstybės pareigūnų patekimo į privačių asmenų būstą, taip pat patalpas, kurioje vykdoma ir profesinė ar komercinė veikla, pirmiausia kalbant apie laisvųjų profesijų darbuotojus, kurių gyvenamoji vieta gali būti ir darbo vieta. Tačiau EŽTT pripažįsta teisę šiuo pagrindu reikalavimus reikšti ir juridiniams asmenims. EŽTT dar 1989 m. konstatavo, jog „būsto“ sąvoka apima ir verslo patalpas, ypač jei tai vieno asmens verslas, vykdomas jo namuose, o susirašinėjimo slaptumo principas apima ir profesinę korespondenciją³⁰⁷, tuo metu 2002 m. *Colas v. France* byloje, remdamasis dinamišku EŽTK aiškinimu, nurodė atėjus laiką pripažinti, kad tam tikromis aplinkybėmis EŽTK 8 straipsnyje garantuotos teisės gali būti suprantamos kaip apimančios teisę gerbti registruotą bendrovės buveinę, filialus ar kitas verslo patalpas³⁰⁸.
5. *Ekonominis privatumas*, priešingai nei pirmesnės, tiesiogiai su EŽTK 8 straipsnyje išvardytomis privataus ir šeimos gyvenimo, gyvenamosios vietos ir susirašinėjimo slaptumu susijusios kategorijos, yra išskiriamas tik teisės doktrinoje. Jis apima atvejus, iš esmės susijusius su turtu ir (arba) ekonominiais aspektais: pavyzdžiui, namų sunaikinimo bylas, klasikine prasme nereiškančias teritorinio privatumo pažeidimo, nes niekas neįžengė į namus ir nerinko privačios informacijos, bet lėmė nuosavybės praradimą; ginčus dėl nesantuokinių vaikų teisės paveldėti šeimos turtą arba specialaus nesusituokusių porų mokesčių reglamentavimo, palyginti su situokusiomis poromis; bylas dėl negalėjimo įsidarbinti kariuomenėje, nes ji atvirai atmeta homoseksualius žmones³⁰⁹ ir pan.

305 Homoseksualių asmenų santykiai EŽTT tradiciškai priskiriami privataus gyvenimo kategorijai, o heteroseksualių subjektų ryšiai patenka į šeimos gyvenimo sampratą.

306 Valentinas Mikelėnas ir kt., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys* (Vilnius: Justitia, 2002), 59.

307 „EŽTT 1989 m. kovo 30 d. sprendimas byloje *Anthony Richard Malcolm Chappell v. the United Kingdom*, Nr. 10461/83“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57459>.

308 „*Colas v. France* bylos sprendimo“, *supra* note 273, 40–41 daly.

309 Van der Sloot, *supra* note 22: 341.

Tačiau pastarųjų metų doktrinoje pagrįstai kritikuojamas informacinio privatumo kaip atskiro privataus gyvenimo kategorijos išskyrimas³¹⁰, nes asmens teisė spręsti, *kada, kokią informaciją ir kiek jos atskleisti apie savo privatų gyvenimą bei kontroliuoti, kas ir kokia apimtimi* turi prieigą prie jos, apima visas privataus gyvenimo sritis ir negali būti redukuojama iki atskirų privataus gyvenimo elementų. Todėl tiksliausiai privataus gyvenimo koncepciją apibrėžia Bert-Jaap Koops, Bryce Clayton Newell, Tjerk Timan, Ivan Škorvák, Tom Chokrevski ir Mašos Galič aštuonias privataus gyvenimo sritis jungianti Privatumo tipologija³¹¹, iš kurių kiekviena apima ir informacijos apie šią sritį (t. y. informacinio privatumo) aspektą. Šių autorių siūlomoje privatumo klasifikacijos koncepcijoje išskiriamos keturios privataus gyvenimo sritys *negatyviaja* prasme, apibūdinamos kaip *laisvė nuo* tam tikro trečiųjų asmenų poveikio, ir *keturios pozityviaja* aspektu pasižyminčios sritys, reiškiančios asmens *laisvę į* tam tikrus privataus gyvenimo dalykus; tuo metu informacinis privatumas, kaip *devintoji* privatumo sfera, apibūdinamas kaip apsauga nuo informacijos apie bet kurią gyvenimo sritį sklaidos be asmens valios ir vertinamas kaip išvestinė ar papildoma kitų privatumo formų prielaida, o galbūt – būtina privatumo užtikrinimo sąlyga³¹².

Bert-Jaap Koops, Bryce Clayton Newell, Tjerk Timan, Ivan Škorvák, Tom Chokrevski ir Mašos Galič Privatumo sričių tipologiją sudaro toliau nurodomi elementai, savo ruožtu skirstomi į *negatyviusius* ir *pozityviusius*.

Negatyviosios (saugomos nuo tam tikro išorinio poveikio) privatumo koncepcijos sritys³¹³ nurodomos toliau.

1. **Kūno privatumas**, kuriam priskiriami įvairūs su fizinio kūno neliečiamumu susiję asmens interesai: draudimas jį liesti kitiems, suvaržyti ar apriboti asmens judėjimo laisvę ir pan.
2. **Erdvinis (teritorinis) privatumas**, reiškiantis kitų asmenų prieigos prie konkrečios erdvės ribojimą, jų buvimo ar naudojimosi šia erdve kontrolę. Tokios privačios erdvės prototipo pavyzdys galėtų būti namai, paprastai glaudžiai siejami su šeimos gyvenimu ir juose plėtojama artimais ryšiais, tačiau EŽTT praktikoje ši privatumo kategorija apima ir juridinių asmenų buveines.
3. **Komunikacinis privatumas**, apibūdinantis asmens interesus riboti prieigą prie įvairių ryšių ar pranešimų ir (arba) kontroliuoti trečiosioms šalims perduotos informacijos naudojimą. Asmenų tarpusavio ryšiai, kaip ir komunikacija, gali būti tiesioginiai ir netiesioginiai, todėl tai apima įvairius prieigos prie perduotų žinių ribojimo būdus bei informacijos kontrolę.
4. **Nuosavybės privatumas**, žymintis tipišką asmens interesą naudoti savo turtą kaip priemonę nuo kitų dėmesio saugoti veiklą, faktus, daiktus ar informaciją.

310 Koops ir kt., *supra* note 123: 554–55. Kartais literatūroje naudojama ne informacinio, o duomenų privatumo sąvoka. Tačiau, atsižvelgiant į tai, jog „Bendrojo duomenų apsaugos reglamento“ 4 straipsnio 1 punkte, *supra* note 53, „asmens duomenys“ suprantami tik kaip bet kokia informacija apie *fizinį* asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas), tyrimo autorė naudoja informacinio privatumo terminą.

311 Koops ir kt., *op. cit.*, 554–55.

312 *Ibid.*

313 Koops ir kt., *op. cit.*, 566–69.

Pavyzdžiui, asmuo, būdamas viešoje vietoje, gali į piniginę įsidėti tam tikrus daiktus ar privačią informaciją, kurią norėtų laikyti atokiau nuo kitų.

Pozityviosios privatumo kategorijos **sritys**, reiškiančios asmens laisvę į jas, nurodomos toliau.

1. **Intelektinio privatumo** kategorijai priskirtinas asmens suinteresuotumas minčių ir proto privatumu, taip pat laisvu nuomonių ir įsitikinimų kūrimu. Tai – tarsi tam tikra ideali asmeninės erdvės zona, nes protas yra ta vieta, kurioje žmonės gali būti labiausiai patys savimi.
2. **Sprendimų privatumui** pirmiausia priskiriami intymūs sprendimai (pavyzdžiui, seksualiniai ar reprodukciniai) ir kiti pasirinkimai jautriais klausimais artimų santykių kontekste, įprastai glaudžiai susijusiam su šeimos gyvenimu. Tačiau iš esmės ši privatumo rūšis išvestina iš EŽTK 8 straipsnio, saugančio „teisę į asmenybės raidą“ ir „asmeninę autonomiją“³¹⁴, užtikrinančio „apsisprendimo teisę“ bei laiduojančio galimybę „gyventi savo paties pasirinktu būdu“³¹⁵, todėl ji negali būti apribota sprendimų priėmimo tik intymioje zonoje sfera. Lenkijos Respublikos Konstitucijoje netgi tiesiogiai įtvirtinta teisė priimti sprendimus dėl savo asmeninio gyvenimo, o Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucinis Teismas išplėtojo bendrąją asmenybės teisę, reiškiančią asmens teisę į laisvą asmenybės vystymąsi³¹⁶, kuri, greta asmens orumo, davė pagrindą informaciniam apsisprendimui, esančiam vienam iš pagrindinių konstitucinių informacinio privatumo apraiškų³¹⁷. Taigi sprendimų privatumas reiškia asmens autonomiją priimti sprendimus dėl įvairių savo gyvenimo aspektų³¹⁸.
3. **Asociacinis privatumas** apibūdina individų interesą laisvai pasirinkti, su kuo palaikyti ryšį: draugais, asociacijomis, grupėmis ir bendruomenėmis. Tai vyksta pusiau privačioje zonoje, nes santykiai dažnai neapsiriboja vien tik privačiomis ar intymiomis sąlygomis, o plėtojami pusiau viešosiose erdvėse – pavyzdžiui, biuruose, susirinkimų salėse, kavinėse ar kitur.
4. **Elgesio privatumas** reiškia privačius interesus, kuriuos asmuo turi, vykdydamas viešai matomą veiklą. Skirtingai nuo daiktų, kuriuos žmonės, būdami viešumoje, gali paslėpti ir tam tikra prasme atriboti nuo kitų dėmesio, asmeninį elgesį viešosiose erdvėse yra sunkiau nukreipti nuo kitų stebėjimo. Todėl elgesio privatumas suprantamas kaip tam tikra ideali privatumo rūšis, kurios atžvilgiu kontrolė yra

314 EŽTT pažymėjo, kad privatus gyvenimo samprata apima, *inter alia*, įvairius asmens fizinio ir socialinio identiteto aspektus, įskaitant teisę į asmeninę autonomiją, asmeninį vystymąsi, santykių su kitais asmenimis sukūrimą ir plėtojimą, taip pat ir teisę, kad būtų gerbiami jo sprendimai tapti arba netapti tėvu. „EŽTT 2002 m. balandžio 29 d. sprendimo byloje *Diane Pretty v. the United Kingdom*, Nr. 2346/02“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>, 61 dalis; „EŽTT Didžiosios kolegijos 2007 m. balandžio 10 d. sprendimo byloje *Natallie Evans v. the United Kingdom*, Nr. 6339/05“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80046>, 71 dalis (toliau – „*Evans v. the United Kingdom* bylos sprendimas“).

315 „EŽTT 2002 m. balandžio 29 d. sprendimo byloje *Diane Pretty v. the United Kingdom*, Nr. 2346/02“ 61–62, 66 dalys, *ibid*.

316 Koops ir kt., *supra* note 123: 534.

317 *Ibid*.

318 *Ibid*.

aktualiausia. „Buvimas savimi“ viešai gali būti pasiektas, jei kiti gerbia kitų asmenų privatumą ir juos nekreipdami dėmesio, antraip viešose vietose tai gali būti užtikrinta tik stengiantis neišsiskirti iš kitų.

Kaip matyti, šią privatumo tipologiją sudaro pagal konkrečią privataus gyvenimo sritį išskirtos kategorijos, tuo metu **informacinio privatumo**, kurį galime suprasti kaip asmens interesą spręsti, *kada, kokią informaciją ir kiek* jos atskleisti apie savo privatų gyvenimą bei tai *kontroliuoti*, koncepcija tiesiogiai neapima vienos konkrečios privačių interesų sferos, bet saugo informaciją apie visas išvardytas privatumo plotmes³¹⁹. Tokiu būdu informacinio privatumo koncepcija, atspindinti asmens interesą užkirsti kelią informacijai apie jo privatų gyvenimą rinkti ir vykdyti informacijos apie save, ir kurią kiti gali turėti teisėtą priegią, kontrolę (valdymą), integruoja visas aštuonias pirmiau minėtas privataus gyvenimo interesų sritis ir tuo pat metu „tarsi antra medalio pusė“ persidengia su kiekviena iš jų. Pavyzdžiui, kūno privatumas neapsiriboja tik fizinės priegios prie kūno ribojimu, bet apima ir informacijos apie kūną (pavyzdžiui, sveikatos ar genetiniai duomenys) ribojimą ir kontrolę. Kadangi informacinis privatumas jungia negatyvius (išskyrus priegią prie informacijos) ir pozityvius (informacinio apsisprendimo) laisvės interesus, kurie gali apimti informaciją iš bet kurios privataus gyvenimo srities, tai asmeniui leidžia riboti priegią ir (arba) kontroliuoti informacijos bet kokios informacijos, kurią jis laiko privačia, naudojimą. Būtent todėl, kad kiekvienos iš aštuonių privataus gyvenimo sričių apsauga galima užtikrinti tik pripažinus informacinį privatumą, arba – teisiškai – teisę kontroliuoti informacijos apie tas privataus gyvenimo sritis rinkimą ir sklaidą, jis pagrįstai vertintinas kaip išvestinė ar papildoma kitų privatumo formų prielaida, o galbūt – būtina privatumo užtikrinimo sąlyga³²⁰.

Informacinis privatumas, iš kurio kyla asmens teisė spręsti, *kada, kokią informaciją ir kiek jos atskleisti apie savo privatų gyvenimą bei kontroliuoti, kas ir kokia apimtimi* turi priegią prie jos, visuomet susijęs su pagrįstais asmenų lūkesčiais. Pavyzdžiui, įprasta tikėtis, kad gydytojui atskleistos problemos ar draugui papasakotos asmeninio gyvenimo detalės nebus išplatintos didesniai asmenų ratui. Tai būtų *objektyvus* – didelei visuomenės daliai būdingas privatumo lūkestis. Kita vertus, privačios informacijos faktas, kaip ir privatumo lūkesčių riba, taip pat yra susijusi su subjektyviu privatumo ribų suvokimu – todėl tai, kas vienam atrodoys privatu, kitam galbūt bus viešo gyvenimo dalis. Be to, asmenų požiūris į privataus gyvenimo – tiek savo paties, tiek apskritai – ribas gali kisti siaurėjimo ar plėtos prasme. Todėl, kaip pagrįstai pažymima mokslo doktrinoje, pagrįsti lūkesčiai dėl dalijimosi informacija ar jos nesuteikimo yra kintantys ir priklauso nuo konteksto, tačiau būtent jie sudaro socialines normas, kurias apibrėžia ir formuoja asmenų socialinius santykius³²¹.

319 Koops ir kt., *supra* note 123: 555.

320 *Ibid.*

321 Daniel J. Solove, „Why the Law Often Doesn't Recognize Privacy and Data Security Harms?“, *supra* note 122; Diane Leenheer Zimmerman, „The ‚New‘ Privacy and the ‚Old‘: Is Applying the Tort Law of Privacy Like Putting High-Button Shoes on the Internet?“, *New York University School of Law, Public Law Research Paper*, nr. 12–21 (2011 m.): 32; Kirsten Martin, „Understanding Privacy Online: Development of a Social Contract Approach to Privacy“, *Journal of Business Ethics* 137, nr. 3 (2016 m.): 561–62; Helen Nissenbaum, *Privacy in Context: Technology, Policy, and the Integrity of Social Life* (Stanford: Stanford University Press, 2010), 231–32.

Sulig interneto paplitimu ėmus rasti naujų, vis kitokį pavojų asmenų privatumui keliančių ir dar teisinio reglamentavimo neturinčių situacijų ir reiškinių, iš kurių vienas dažniausių – asmens teisės į privatą gyvenimą pažeidimas anoniminiais ar pseudoniminiais interneto svetainėse skelbimais komentaris, rinkos subjektai vis dažniau susiduriama informacijos, kurios pasirodymo jie nesitiki ar kuri sutrikdo galimybę visapusiškai naudotis teise į privatą gyvenimą, paskelbimu. Pavyzdžiui, anonimiškai veikiančys subjektai interneto komentuose gali atskleisti trečiųjų asmenų privataus gyvenimo faktus prieš jų valią net ir tais atvejais, kai asmuo tokio jų atskleidimo nesitiki ir to negali pagrįstai numatyti, arba šiais pasisakymais iš esmės sukelti trukdžių naudotis teise į privataus gyvenimo gerbimą. Šiame kontekste itin reikšminga suvokti neišvengiamą dinamiškai vienas kitą stiprinančių bei papildančių *informacinio* ir sprendžiamojo ir (arba) pasirenkamojo privatumo (angl. *decisional privacy*) rūšių ryšį³²²: jei pirmasis žymi tam tikros privataus gyvenimo turinį sudarančios informacijos judėjimą (gavimą, surinkimą ar perdavimą) tarp asmenų, tai *sprendžiamasis privatumas nusako kitų asmenų intervencijos į individualų asmens gyvenimą įvairių aiškinių, prieštaravimų, komentarų ir kitokių įsikišimų forma draudimą*³²³. Tai reiškia, kad sprendimų privatumas neapsiriboja vien tik sprendimų priėmimo kontrole ir trukdžių juos priimti ribojimu, bet apima ir informacijos apie tuos sprendimus kontrolę bei ribojimą³²⁴. Kitaip tariant, šiuo atveju kalbame ne tik apie tai, kas gali daryti įtaką priimant sprendimus, bet ir apie tai, kas ir kokia apimtimi žino ar gali žinoti apie tuos sprendimus³²⁵. Taigi būtent sprendžiamasis privatumas, stipriai atspindintis liberaliai autonominio sprendimų priėmimo idėją, užtikrina jų savarankiškumą, daugiau ar mažiau saugantį laisvę rinktis savo elgesį, veiksmus ir gyvenimo būdus be trukdžių tol, kol tuo nėra kenkiama kitiems, bei saugo nuo priešišku reakcijų formų net jei kam šie pasirinkimai atrodo „kvaili, neteisingi, nenormalūs“³²⁶ ar kitaip ydingi. Tai suteikia būtinos erdvės nevaržomai gyventi savo pasirinktą gyvenimą įvairiuose socialiniuose kontekstuose, taip svarbų siekiant savarankiškumo, taigi – ir *autonomijos*³²⁷, ir tuo pat metu užtikrina didelę gyvenimo būdo, elgesio, veiksmų ir pasirinkimų įvairovę bei pliuralizmą nepriklausomai nuo priežasčių, kuriomis grindžiami šie sprendimai³²⁸. Net jei dėl konkrečių pasisakymų asmuo nepraranda galimybės savarankiškai priimti tam tikrus sprendimus, įvairios pastabos, patarimai dėl elgesio modelio, pasirinkto partnerio, draugų, religijos, valgyimo įpročių ar karjeros pasirinkimo ir (klaidingo) išvados ar interpretacijos apie asmens seksualumą, muzikos pasirinkimą ar politinius sprendimus gali būti vertinami kaip itin rimti trukdžiai ir įsibrovimas į asmens autonomiją žymintį sprendimų privatumą. Kitaip tariant, net nieko bendro su tikrove neturintys pasisakymai gali sumenkinti asmens galimybę naudotis teise į privataus gyvenimo gerbimą priimant sprendimus įvairių reakcijų, pastabų, komentarų ir kitokių išraiškos formų jau paveiktoje privataus gyvenimo srityje,

322 Lanzing, *supra* note 124: 3.

323 *Ibid.*, 10.

324 Koops ir kt., *supra* note 123: 568.

325 Lanzing, *op. cit.*, 3.

326 *Ibid.*, 124.

327 Beate Roessler, *The Value of Privacy* (Cambridge: Polity Press, 2005), 80.

328 Sprendimai gali būti pagrįsti bendruomenės vertybėmis, diskusijomis su partneriu ar pan. Jean L. Cohen, *Regulating Intimacy: A New Legal Paradigm* (Princeton: Princeton University Press, 2002), 48.

o kuo labiau reikšmingas tam tikras asmens elgesys, veiksmai ir pasirinkimai, tuo labiau tikėtina sulaukti trečiųjų asmenų reakcijos.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad EŽTK 8 straipsniu teisė į privatų gyvenimą garantuojama ir fiziniams, ir juridiniams asmenims, o šiuolaikinės informacinės visuomenės subjekto teisė į privatų gyvenimą reiškia jo paties teisę spręsti, *kada, kam, kiek ir kokią privačią informaciją apie save atskleisti viešai, galimybę kontroliuoti šiuos savo pasirinkimus ir taip pat apima teisinę apsaugą nuo bet kokio kitokio išorinio poveikio jo naudojimosi teisę į privataus gyvenimo gerbimą*. Pagal esamą technologijų išsivystymo lygį asmuo internete negali užkirsti kelio kitų asmenų pasisakymams savo privataus gyvenimo atžvilgiu, tačiau tiek, kiek visuomenėje sugebama užtikrinti šį privatumą, yra skatinama laisvė veikti, šalinamos nemalonios tam tikrų veiksmų pasekmės ir taip didinama laisvė juos atlikti³²⁹. Bet kuriuo atveju akivaizdu, jog teisė į privatų gyvenimą vienu metu išlieka ir individualiausia bei labiausiai asmeniška, ir labiausiai abstrakčia asmens teisių apsaugos kategorija, o tai ją padaro sunkiausiai apibrėžiamu teisės objektu³³⁰. EŽTT, atsižvelgdamas į nuolatinę privataus gyvenimo koncepcijos turinio evoliuciją, ne kartą yra pažymėjęs, kad šiuolaikinėje teisinėje sistemoje apskritai „nėra nei galimybės, nei būtinybės išsamiai apibrėžti privataus gyvenimo sąvokos“³³¹, o dabartinės privataus gyvenimo kategorijos plėtos krypties tendencijos rodo, kad EŽTK 8 straipsnis iš esmės tapo bendroju terminu, apimančiu viską, kas bent kiek susiję su asmens tapatybe ar asmenybės vystymusi, tobulėjimu ir plėtra³³², įskaitant ir dalį kituose EŽTK straipsniuose įtvirtintų nuostatų bei tas teises bei laisves, kurių EŽTK rengėjai aiškiai nesiekė į ją įtraukti³³³. Tai leidžia teigti, kad EŽTK 8 straipsnis šiandieninėje EŽTT praktikoje funkcionuoja kaip ramstis, pagal kurį EŽTT teisės taikymo būdu EŽTK nuostatas atveria naujų teisių ir laisvių apsaugai³³⁴, o doktrinoje neatsitiktinai teigiama, kad EŽTK 8 straipsnis vertintinas kaip nustatantis bendrąją asmenybės teisę³³⁵. Greta to EŽTT išvystė subjektyvų, į nukentėjusiojo „gyvenimo kokybės“ pokyčius orientuotą žalos nustatymo metodą, kuris, anot paties EŽTT, yra labai subjektyvios prigimties ir vargu ar gali būti tiksliai apibrėžtas³³⁶.

Kadangi teisė į privatų gyvenimą anoniminius interneto lankytojų komentarais gali būti pažeista nepriklausomai nuo jos turėtojo statuso, o šiuos komentarus skelbiantys subjektai taip pat naudojami teisės į privatų gyvenimą teikiamomis garantijomis, toliau aptariamam anonimiškumas, kaip sudėtinė privataus gyvenimo koncepcijos dalis.

329 Ruth Gavison, „Privacy and the Limits of Law“, *The Yale Law Journal* 89, nr. 3 (1980 m.): 448.

330 Van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *supra* note 113: 197.

331 „*Niemietz v. Germany* bylos sprendimas“, *supra* note 216.

332 Van der Sloot, *supra* note 22: 340.

333 *Ibid.*

334 Van der Sloot, „Privacy as Personality Right. Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *supra* note 113: 25.

335 *Ibid.*; Patrick O’Callaghan, „Article 8 ECHR as a General Personality Right?“, *Journal of European Tort Law* 6, nr. 1 (2015 m.): 69–84.

336 Van der Sloot, „Privacy as Personality Right. Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *op. cit.*, 45.

1.1.2.1. Anonimiškumas kaip sudėtinė privataus gyvenimo koncepcijos dalis

Privatumas, kaip daugiau socialinis nei teisinis konstruktas, doktrinoje paprastai pristatomas per keturis privačių interesų apsaugos lygmenis – *atsiskyrimą* (vienatvę), *intymumą* (suartėjimą su kitais artimoje aplinkoje), *anonimiškumą* (savo tapatybės neatskleidimą veikiant viešumoje) ir *autonimiškumą visuomenėje*, pačiam sprendžiant, kiek, kokių faktų ir kam apie save atskleisti bei reikalauti taip elgtis kitus (angl. *reserve*)³³⁷. Šios klasifikacijos pagrindu Bert-Jaap Koops ir kt. išskyrė keturias privačių interesų įgyvendinimo sritis, iš kurių pirmoji – atsiribojimu ir atsiskyrimu nuo kitų pagrįsta visiškai privati, antroji – artimų (intymių) santykių zona, trečioji – pusiau privati erdvė, kurioje asmuo saugo savo asmenines paslaptis, o paskutine laikoma viešoji zona, kurioje asmuo turi teisę būti nepastebimas, t. y. neišskiriamas iš kitų. Pagal Alan F. Westin – anonimiškumo, o pagal Bert-Jaap Koops ir kt. – viešojoje zonoje³³⁸ galimybė įgyvendinti privatumą savo ruožtu gali būti skirstomas į dvi smulkesnes kategorijas: *pirmąją* – kai asmuo, būdamas yra viešosiose erdvėse, žino, kad kiti jį gali pastebėti, tačiau jis nebūtinai tikisi būti asmeniškai atpažintas ir nebūtinai visa apimtimi laikysis tų socialinio elgesio taisyklių, kurių iš jo galėtų tikėtis potencialūs stebėtojai; bei *antrąją*, kai asmuo skelbia nuomonę, idėjas, informaciją arba tiesiog bendrauja be lengvo jų, kaip tikrųjų autorių, identifikavimo, ypač iš valdžios institucijų perspektyvos. Taigi bet kuris asmuo, būdamas viešosiose erdvėse labai arti kitų, kurie savo ruožtu išlieka santykinai uždari, privatumą gali pasiekti dviem būdais: *pirma*, nustatydamas savo ribas – per *autonimiškumą visuomenėje*, reiškiantį galimybę išlikti nepastebimam viešosiose erdvėse (tai pasiekama per psichologinius mechanizmus, palaikančius socialinį atstumą, ir trečiųjų asmenų „mandagų neatidumą“), taigi – ir būti savimi visuomenės akivaizdoje; *antra*, per *anonimiškumą*, apibūdintą kaip asmens veikimą *viešai* neatskleidžiant savo tapatybės ir išvengiant stebėjimo³³⁹ bei priemonę išvengti nepageidaujamo dėmesio ir atsakomųjų veiksnių³⁴⁰. EŽTT taip pat ne kartą yra pažymėjęs, kad pagal EŽTK 8 straipsnį teisė į privatų gyvenimą nereikalauja atskirties – ji suteikia apsaugą ir viešojoje erdvėje atliekamiems privatiems veiksniams net ir tuo atveju, kai juos įgyvendina viešieji asmenys.

Vis dėlto realiose viešosiose erdvėse asmeninį elgesį yra gerokai sunkiau nukreipti nuo kitų asmenų stebėjimo ir bet kuriuo atveju egzistuoja tikimybė, kad asmuo bus pažintas, todėl anonimiškumas dažniausiai nėra pasiekiamas visa apimtimi, tuo metu interneto svetainėse anonimiškumas laikytinas optimalia priemone išvengti nepageidaujamo kitų asmenų dėmesio, reakcijų ar prieigos prie duomenų³⁴¹. Būtent dėl jo asmuo, veikdamas viešojoje elektroninėje erdvėje, tuo pat metu gali tvarkyti įvairius kasdienius reikalus neri-

337 Annabelle Lever, „Privacy, Democracy and Freedom of Expression“, *Social Dimensions of Privacy: Interdisciplinary Perspectives*, sud. Beate Roessler ir Dorota Mokrosinska (New York: Cambridge University Press, 2015), 162; 165; Alan F. Westin, „Privacy And Freedom“, *Washington and Lee Law Review* 25, nr. 1 (1968 m.).

338 L. Westin, Bert-Jaap Koops ir kt. anonimiškumą taip pat priskiria viešajai privatumo zonai, apimančiai privačius veiksmus viešosiose vietose bei ribojančiai nuosavybės ir asmens duomenų naudojimą ar prieigą prie jų viešosiose erdvėse. Koops ir kt., *supra* note 123: 534.

339 *Ibid.*, 551.

340 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 147 dalis, *supra* note 12.

341 *Ibid.*

zikuodamas būti lengvai identifikuotas, prarasti asmeninius duomenis ar atskleisti privataus gyvenimo faktus (išskyrus atvejus, kai pats nusprendžia kitaip). Be to, būtent anonimiškumas, kaip tam tikra savisaugos garantija, įvairiais būdais (ypač – internete) skatina laisvą idėjų ir informacijos sklaidą bei kartu apsaugo komentarus skelbiantį asmenį nuo nepageidaujamų trečiųjų asmenų reakcijų, galinčių neigiamai paveikti šio asmens teisę į EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintą privataus gyvenimo gerbimą. Įvertinus tai, kas išdėstyta, akivaizdu, jog pasirinkimas viešojoje erdvėje neatskleisti savo tapatybės, taip užkertant kelią konkreto subjekto veiklos ir tapatybės sąsajoms, patenka į pirmiau minėtą *elgesio privatumo* kategoriją, reiškiančią asmens privačių interesų apsaugą viešojoje erdvėje, o interneto vartotojų galimybė skelbti internete anoniminius komentarus akivaizdžiai priklauso ne tik EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos teisės į privataus gyvenimo gerbimo, bet ir EŽTK 10 straipsniu garantuojamos saviraiškos laisvės sričiai, kurią nacionalinėje teisėje atspindi Visuomenės informavimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 4 punkte tiesiogiai įtvirtinta kiekvieno asmens teisė publikacijas (ir komentarus – *aut. past.*) <...> skelbti savo pavarde, slapyvardžiu ar anonimiškai.

EŽTT net 2015 m. *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime, konstatuodamas pagrįstą interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės nustatymą, pripažino, kad negalima visiškai ignoruoti interneto vartotojų siekio neatskleisti savo tapatybės, nes anonimiškumas skatina laisvą idėjų ir informacijos sklaidą (ypač internete) ir kartu padeda išvengti nepageidaujamo dėmesio ar net represijų. Šiame sprendime EŽTT rėmėsi, *inter alia*, Access organizacijos pozicija, kad anonimiškumas palaiko tiek teisės į privataus gyvenimo gerbimą, tiek teisės į saviraiškos laisvę funkcionavimą, todėl draudimas jas įgyvendinti anonimiškai trukdytų jomis naudotis, o visiškas anonimiškumo ir pseudonimiškumo apribojimas pakenktų pačiai šių teisių esmei. Access taip pat pažymėjo, jog reikalavimas interneto naudotojams atskleisti tapatybes pakenktų interneto ekonomikai, nurodė tyrimus, pagal kuriuos reikšmingiausio interneto turinio kūrėjai naudojami slapyvardžiais bei atskleidė, kad Kinijoje įvestas reikalavimas nurodyti tikrus komentatorių duomenis drastiškai sumažino komentarų skaičių, o Korėjos tikrų vardų atskleidimo politika reikšmingai nepagerino komentarų turinio, tačiau tapo diskriminacine vietinių interneto tinklalapių atžvilgiu, nes interneto vartotojai komentarams ėmė ieškoti alternatyvių tarptautinių interneto svetainių, kurios tebeleidžia anoniminius komentarus³⁴². Būtent todėl, kad anonimiškumas ne tik užtikrina apsaugą nuo asmenų veiklos stebėjimo internete, bet ir sustiprina laisvą informacijos ir idėjų raišką³⁴³, Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 14 punkte buvo nustatyta, kad ji neužkerta kelio anonimiškai naudotis atviraisiais tinklais, pavyzdžiui, internetu, o Europos Tarybos Ministrų komitetas 2003 m. priėmė deklaraciją „Dėl laisvės komunikuoti internete“, kuria paragino valstybes nars gerbti vartotojų valią neatskleisti jų tapatybės, išskyrus atvejus, kai būtina imtis priemonių ir bendradarbiauti, siekiant nustatyti už nusikalstamas veikas atsakingus asmenis pagal nacionalinę teisę,

342 „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 98–100 dalys, *supra* note 12.

343 Todėl anonimiškumo virtualioje aplinkoje stiprinimas ar silpninimas tuo pat metu veikia teisę į privatų gyvenimą ir saviraiškos bei informacijos laisvę. Ciarán Burke ir Alexandra Molitorisová, „What Does It Matter Who is Browsing? ISP Liability and the Right to Anonymity“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.), <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-8-3-2017/4624>.

EŽTK ir kitus tarptautinius susitarimus teisingumo ir vidaus reikalų srityse³⁴⁴. 2007 m. Europos Tarybos Ministrų komitetas rekomendacijoje valstybes nares dar kartą paskatino ypatingą dėmesį skirti teisei į privatų gyvenimą ir privačiam susirašinėjimui internete, įskaitant pagarbą jo vartotojų siekiui neatskleisti jų tapatybės³⁴⁵, o 2014 m. balandžio 16 d. priimtoje rekomendacijoje dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių³⁴⁶ tiesiogiai įtvirtino jų teisę pasirinkti neatskleisti savo tapatybės internete, pavyzdžiui, naudojant slapyvardį, nors ir pažymėdamas, kad ši teisė nėra absoliuti. Taigi tiek EŽTT, vykdydamas EŽTK aiškinimo ir taikymo plėtrą, tiek kitos valstybinės bei visuomeninės organizacijos pripažįsta ne tik poreikį užtikrinti atskirų anoniminių ir (arba) pseudoniminių komentatorių teises į privatų gyvenimą ir saviraiškos laisvę, bet ir reikšmingą jų indėlį į bendrąją viešąją diskusiją ir visuomenės gerovę. Panašios taisyklės yra įtvirtintos JAV, Australijoje ir kitų pasaulio žemynų šalyse³⁴⁷. Vadinasi, iš esmės visose demokratinėse pasaulio šalyse – nepriklausomai nuo to, teisė į anonimiškumą kvalifikuotina kaip savarankiška, ar kaip sudėtinė teisė į privatų gyvenimą dalis – pripažįstama, kad asmenims negali būti ribojama galimybė dalyvauti internete neatskleidžiant savo tapatybės ir taip anonimiškai internete reikšti savo nuomonę, pažiūras, idėjas ar kitas pozicijas, kurios tuo pat metu yra reikšmingas interneto portaluose skelbiamos informacijos, žinių ir idėjų šaltinis. Taigi įstatymų leidėjas turėtų susilaikyti nuo tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų iš esmės suvaržyta ar kitaip komplikauta anoniminių komentarų skelbimo galimybė (pavyzdžiui, uždraudžiant anoniminius komentarus, nustatant pareigą nuolat stebėti visus pasisakymus ir kt.).

Pats anonimiškumas internete nėra vienalytis ir savo ruožtu taip pat gali būti skirtingų lygmenų. *Pirma*, asmuo gali neatskleisti savo tapatybės plačiajai visuomenei, bet paslaugų teikėjo gali būti identifikuojamas pagal įvairius jo *tikrinamus* duomenis. Aukščiausiojo lygmens tapatybės nustatymo patikimumas gali būti užtikrinamas, pavyzdžiui, asmeniui prisijungiant pagal asmens tapatybės kortelės, elektroninio parašo ar internetinės banki-

344 Šios deklaracijos komentare nurodomi du minėto principo aspektai. *Pirma*, vartotojai, internete skelbdami pareiškimus, gali turėti pagrįstą priežastį neatskleisti savo tapatybės. Įpareigojimas tai padaryti gali pernelyg riboti jų išraiškos laisvę, o iš visuomenės potencialiai atimtą vertingą informaciją ir idėjas. *Antra*, interneto vartotojai turi būti apsaugoti nuo nepagrįsto jų veiklos stebėjimo internete, todėl, pavyzdžiui, valstybės narės turėtų leisti naudoti anonimiškumo įrankius ar programinę įrangą, kuri leistų vartotojams apsisaugoti, išskyrus atvejus, kai valstybės narės reikia gauti informaciją apie asmenis, atsakingus už neteisėtas veikas. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2003 m. gegužės 28 d. deklaracija „Dėl laisvės komunikuoti internete“, OSCE, <https://www.osce.org/fom/31507?download=true> (toliau – „Europos Tarybos Ministrų komiteto deklaracija „Dėl laisvės komunikuoti internete“): 8, 7 principas.

345 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2007 m. lapkričio 7 d. rekomendacija valstybėms narėms Nr. CM / Rec (2007) 16 dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“, COE, https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/cybercrime/T-CY/T-CY_2008_CMrec0711_en.PDF (toliau – „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“).

346 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2014 m. balandžio 16 d. rekomendacija valstybėms narėms Nr. CM / Rec 6 (2014) dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių ir aiškinamasis memorandumas“, RM, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d5b31> (toliau – „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių“).

347 Martin ir Fargo, *supra* note 14: 331–364.

ninkystės autorizavimo duomenis, kurie leidžia saugiausiai identifikuoti vartotoją. Interneto tinklalapio valdytojas taip pat gali atlikti tam tikrą *ribotą* asmens *tapatybės patikrinimą* – pavyzdžiui, vartotojo autentiškumą nustatyti prieigą aktyvuojant per elektroninio pašto adresą ar socialinio tinklo paskyrą, iš kurios profilio gaunami tam tikri lankytojo tapatybės duomenys (paprastai interneto tinklalapio valdytojui atskleidžiamas vartotojo el. pašto adresas, vardas ir pavardė, profilio nuotrauka, amžiaus grupė, šalis, kalba, lytis ir kita vieša informacija). *Antra*, interneto tinklalapio valdytojas lankytojo tapatybę gali pasikliauti papildomai *netikrindamas* jo duomenų – šiuo atveju vartotojas identifikuojamas tik pagal jo paties sukurtą paskyrą ar nurodytus kontaktinius duomenis. Šiuo atveju lankytojų reikalaujama registruotis konkrečioje interneto svetainėje, suvedant savo asmens duomenis (vardą, pavardę, el. paštą) ir sugalvojant prisijungimo slaptažodį, bei komentarus skelbti tikru vardu. Vis dėlto tai yra geriau, negu neturėti jokių duomenų. *Trečia*, plačiausia anonimiškumo apimtis pasiekama tais atvejais, kai vartotojų identifikacijos nėra reikalaujama, o jų tapatybė gali būti atsekama tik ribotu mastu pagal interneto prieigos tiekėjų turimus duomenis. Tokia informacija paprastai gali būti gaunama tik teisėsaugos institucijų ar teismo nurodymu, siekiant nustatyti ir patraukti atsakomybėn teisės pažeidėjus, tačiau tam yra taikomos griežtos sąlygos. Taigi šiame kontekste gali būti ir atvejų, kai teise į anonimiškumą besinaudojančių asmenų nustatyti apskritai neįmanoma, nors tai būtina dėl kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugos. Pavyzdžiui, *Delfi AS v. Estonia* byloje siekiant atskleisti asmenų, kuriems buvo priskirti konkretūs IP adresai, adresus ir tapatybes, vienais atvejais pavyko nustatyti kompiuterius, iš kurių buvo paskelbti pasisakymai, kitais – tai buvo neįmanoma dėl įvairių techninių ar jurisdikcinių³⁴⁸ priežasčių³⁴⁹. Tačiau net ir nustačius konkretų kompiuterį, iš kurio paskelbti neteisėti komentarai, išlieka tikrojo komentarų autoriaus tapatybės nustatymo problema – ypač jei kompiuteris naudojamas viešai, pavyzdžiui, bibliotekoje, yra skirtas plačiam asmenų ratui, buvo įsigytas iš nenustatyto asmens ir pan. Taigi nurodytų tapatybės neatskleidimo variacijų apžvalga liudija, kad nors konkretūs asmenys anonimiškumo pavidalu siekia įgyvendinti tą pačią teisę į privatų gyvenimą, jų, kaip komentatorių autorių, tapatybių nustatymo galimybės skiriasi priklausomai nuo pirmiau minėtų interneto tinklalapių valdytojų taikomų lankytojų identifikavimo priemonių.

Paprastai pasisakydami ne gyvai, bet internete, ypač – anonimiškai, interneto vartotojai įgyja daugiau drąsos ir, manydami, kad nebus identifikuoti, neretai parašo daugiau faktų ir atviriau reiškia mintis bei jausmus, nei tai darytų bendraujant gyvai. Tyrimai aiškiai rodo, kad kuo mažesnė tikimybė komentatoriams būti nustatytiems, tuo labiau jie linkę rašyti įžeidžiančius ir kitaip neteisėtus komentarus³⁵⁰. Pavyzdžiui, palyginus tūkstančius anoniminių ir neanoniminių lankytojų interneto naujienų tinklalapiuose paskelbtų komentarų, nustatyta, jog net 53,3 proc. anoniminių komentarų buvo vulgariūs, rasistiniai, niekinantys ar persmelkti neapykantos; tuo metu iš neanoniminių komentarų nepriimtini

348 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendime“, *supra* note 13, nustatyta, kad komentaras parašytas iš kompiuterio, kurio IP registruotas Prancūzijoje.

349 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 150 dalis, *supra* note 12.

350 Tadas Limba ir Aurimas Šidlauskas, „Peculiarities of Anonymous Comments' Management: A Case Study of Lithuanian News Portals“, *Entrepreneurship and Sustainability Issues* 5, nr. 4 (2018 m.): 878; Arthur D. Santana, „Virtuous or Vitriolic“, *Journalism Practice* 8, nr. 1 (2014 m.): 29.

buvo vos 28,7 proc.³⁵¹. Lietuvos teismų praktikoje taip pat pagrįstai pažymima, kad tam tikras interneto vartotojų anonimiškumas skatina pavojingų ir pagal baudžiamąjį įstatymą draudžiamų neapykantą ar smurtą kurstančių komentarų interneto erdvėje rašymą³⁵². Taigi anoniminiai interneto komentatoriai įvairiose svetainėse linkę atskleisti daugiau trečiųjų asmenų privataus gyvenimo faktų, paskleisti apskritai neteisingų ir nekorektiškų teiginių, o pačioms diskusijoms internete būdingos aštresnės „natūralios“ kalbos konstrukcijos ir didesnis emocionalumo lygis, dėl kurių jų turinys jau *pats savaime* gali sutrikdyti kitų asmenų galimybę džiaugtis privataus gyvenimo teikiamos apsaugos malonumais net ir neatskleidus jokių privataus gyvenimo turinį sudarančių detalių – pavyzdžiui, jei vienintelis pasisakymų tikslas yra įžeisti, pažeminti ar sumenkinti kitą asmenį, kas yra nesuderinama su konvencine teise į saviraiškos laisvę³⁵³. Tokiame kontekste komentarus parašiusių asmenų siekis neatskleisti savo tapatybės jau įgyja ne tik jų pačių privataus gyvenimo apsaugos, bet ir intereso *išvengti* atsakomybės kaip reakcijos į jų pasisakymų turinį ir pasekmes – EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos teisės į privatų gyvenimą pažeidimą – prasmę, todėl, pavyzdžiui, Flamanų žurnalistikos tarybos veiklos kodekse atsirado nuostata, jog anoniminius komentarus turėtų būti leidžiama skelbti tik išimtiniais atvejais³⁵⁴.

Teisės aktai interneto tinklalapių valdytojams taip pat gali drausti atskleisti pasisakymų autorių, tačiau EŽTT praktikos tendencijos byloja apie tikrųjų komentarų autorių atsakomybės galimybę kaip pirminį pasirinkimą – bent jau tais atvejais, kai įvykdomos nusikalstamos veikos ir yra galimybė nustatyti tikrąjį komentarų autorių. Pavyzdžiui, EŽTT byloje *K. U. v. Finland*³⁵⁵ konstatavo, kad „net jei saviraiškos laisvė ir komunikacijos konfidencialumas yra prioritetiškai saugotinos vertybės, o telekomunikacijų ir interneto paslaugų vartotojai turi turėti garantiją, kad jų pačių privatumas ir saviraiškos laisvė bus gerbiami, tokia garantija negali būti absoliuti ir taip pat turi būti suderinta su kitais teisėtai imperatyvais, tokiais kaip viešosios tvarkos ar nusikalstamumo prevencija arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsauga“. Atsižvelgdamas tai, EŽTT konstatavo, kad turi būti nustatyta priemonė, leidžianti nustatyti faktinį pažeidėją ir pareikšti jam reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo, o valstybės teisinė sistema, nenumačiusi galimybės interneto paslaugų teikėjui atskleisti reikalaujamą informaciją teisių gynimo tikslui, bet nukreipusi nuostolių atlyginimo reikalavimą reikšti tik interneto paslaugų teikėjui, pripažinta nepakankama³⁵⁶. Antra vertus,

351 Santana, *supra* note 350: 27.

352 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86-648/2016“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/268546966545521/2K-86-648/2016>.

353 „EŽTT 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Helena Wojtas-Kaleta v. Poland*, Nr. 20436/02“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93417> (toliau – „*Wojtas-Kaleta v. Poland* bylos sprendimas“).

354 „Flamanų žurnalistikos tarybos veiklos kodeksas“, 11, RVDJ, žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 20 d., https://rvdj-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/rvdj_rvdj_onmicrosoft_com/Edal3SgtxZ9Fgky569e1gvcBUtF9980WIIOC0aREThZOG?e=OAhnCX.

355 „EŽTT 2008 m. gruodžio 2 d. sprendimo byloje *K. U. v. Finland*, Nr. 2872/02“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89964> (toliau – „*K. U. v. Finland* bylos sprendimas“), 49 dalis.

356 „*K. U. v. Finland* bylos sprendime“, *supra* note 355, analizuotoje situacijoje paskelbtas seksualinio pobūdžio pasisakymas prilygo nusikalstamai veikai ir labiau pažeidė nukentėjusiojo privataus gyvenimo interesus nei *Delfi AS v. Estonia* byloje, tačiau ir *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimuose, *supra* note 12, galima įžvelgti tikrųjų komentatorių atsakomybės prioritetą, jei būtų buvusi galimybė juos nustatyti.

net nustačius tikrąjį komentarų autorių, gali paaiškėti, kad jo paskelbti duomenys iš tiesų nepažeidžia teisės aktų imperatyvų – pavyzdžiui, nežemina reputacijos, todėl doktrinoje pagrįstai keliamas klausimas, ar anonimiškumo galimybė, kaip tokia, internete apskritai tebeegzistuoja³⁵⁷, o kai kurių mokslininkų teigimu, deliktų teisės nuostatos taip pat gali būti vertinamos ir kaip mažinančios privatumo apimtį³⁵⁸. Vis dėlto CK 2.24 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad visuomenės informavimo priemonė, paskleidusi asmens reputaciją žeminančius ir tikrovės neatitinkančius duomenis, privalo atlyginti asmeniui padarytą turtingą ir neturtinę žalą tik tais atvejais, kai ji i) žinojo ar turėjo žinoti, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, taip pat kai ii) tuos duomenis paskleibė jos darbuotojai ar iii) duomenys paskleisti *anonimiškai*, o visuomenės informavimo priemonė *atsisako* nurodyti tuos duomenis pateikusį asmenį³⁵⁹, nors pagal Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio 2 dalį, kad viešosios informacijos rengėją, skleidėją, jų dalyvį žurnalistą įpareigoti atskleisti informacijos šaltinį <...> gali tik teismas, jei tai būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, ir kai kitomis priemonėmis atskleisti informacijos šaltinį nėra galimybės arba jos jau yra išnaudotos. Taigi toliau tikslinga aptarti, kaip teisė į privaatų gyvenimą ir atsakomybė už jo pažeidimą anoniminiais komentarais reglamentuojama Lietuvoje.

1.1.2.2. Teisės į privaatų gyvenimą samprata Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje

Atskiros valstybės turi skirtingo požiūrio tiek į teisę į privaatų gyvenimą, tiek apskritai į žmogaus teises tradicijas³⁶⁰. Teisė į privaatų gyvenimą, kurios objektui apibūdinti dažnai vartojama skirtinga, tačiau *hygiavertė* terminija, – tai privaatų gyvenimas, privaatumas, asmeninis ir šeiminis gyvenimas, privati informacija ir kt.³⁶¹ – įtvirtinta įvairiuose Lietuvos Respublikos viešosios bei privatinės teisės aktuose, iš kurių pagrindinio – Lietuvos Respublikos Konstitucijos³⁶² (toliau – Konstitucija) 22 straipsnyje numatyta, kad „*žmogaus privaatų gyvenimas neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami. Informacija apie privaatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą*“. CK 2.23 straipsnyje nustatyta, jog „*fizinio asmens privaatų gyvenimas neliečiamas. Informacija apie asmens privaatų gyvenimą gali būti skelbiama tik*

357 Nicolo Zingales, „Virtues and Perils of Anonymity: Should Intermediaries Bear the Burden?“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 5, nr. 3 (2014 m.).

358 Volokh, *supra* note 69: 879; 881.

359 Tačiau „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7¹ straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“, *Teismų praktika* 9 (1998) (toliau – „Senato nutarimas“) 16 punkto 2 dalyje pateikta pozicija, kad „<...> nenagrinėtinas reikalavimas paneigti paskleistas žinias, kurių skleidėjas nežinomas (anonimas)“.

360 Van der Sloot, *supra* note 22: 324.

361 Visos įstatymuose pateikiamos sąvokos yra *hygiavertės*. „Senato nutarimas“, *supra* note 359: 97.

362 „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).

jo sutikimu (bet ne kitų, nors ir su juo artimai susijusių asmenų, valia³⁶³ – aut. past.) <...> Privataus gyvenimo pažeidimu laikomas neteisėtas įėjimas į asmens gyvenamąsias ir kitokias patalpas, aptvertą privačią teritoriją, neteisėtas asmens stebėjimas, neteisėtas asmens ar jo turto apieškojimas, asmens telefoninių pokalbių, susirašinėjimo ar kitokios korespondencijos bei asmeninių užrašų ir informacijos konfidencialumo pažeidimas, duomenų apie asmens sveikatos būklę paskelbimas pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką bei kitokie neteisėti veiksmai. <...> Draudžiama rinkti informaciją apie privatų asmens gyvenimą pažeidžiant įstatymus“. Tai leidžia daryti išvadą, kad privatus yra toks asmens gyvenimas, kuris vyksta ne viešumoje, o privačiomis laikomos įvairios sferos, į kurias visuomenė neturi teisės kištis ne tik dėl teisės, bet ir dėl visuomenės papročių, tradicijų ar kultūros įtakos³⁶⁴. Specialiojoje teisės normoje – CK 2.22 straipsnio 1 dalyje – įtvirtinta, kad „fizinio asmens nuotrauka (jos dalis), portretas ar kitoks atvaizdas gali būti atgaminami, parduodami, demonstruojami, spausdinami, taip pat pats asmuo gali būti fotografuojamas tik jo sutikimu“, kurio „nereikia, jeigu šie veiksmai yra susiję su visuomenine asmens veikla, jo tarnybine padėtimi, teisėsaugos institucijų reikalavimu arba jeigu fotografuojama viešoje vietoje“ (tačiau „asmens nuotraukos (jos dalies), padarytos šiais atvejais, negalima demonstruoti, atgauti ar parduoti, jeigu tai pažemintų asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją“). Taigi teisės į atvaizdą, kaip privataus gyvenimo dalies, apsaugą ir gynimą reglamentuojantis CK 2.22 straipsnis yra *lex specialis* CK 2.23 straipsnio, reglamentuojančio teisę į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, atžvilgiu, ir kai yra pažeidžiama tik teisė į atvaizdą, bet ne CK 2.23 straipsniu apibrėžtas objektas, taikytinos būtent CK 2.22 straipsnio nuostatos³⁶⁵. Tačiau šios teisės normos taikytinos tik jeigu publikacijos turinio elementai sudaro galimybę *identifikuoti* konkretų asmenį³⁶⁶, o informacija apie asmens privatų gyvenimą paskelbta be asmens sutikimo ir nesant teisėto visuomenės intereso, kuris suprantamas kaip visuomenės teisė gauti informaciją apie įstatymo saugomą žmogaus privatų gyvenimą tais atvejais, kai būtina apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves nuo neigiamų pasekmių³⁶⁷. Tuo metu Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK)³⁶⁸ XXIV skyriuje „Nusikaltimai

363 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-569/2006“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/51552430360436/3K-3-569/2006>.

364 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/27769776979884/3K-3-488/2007>; „Senato nutarimas“, *supra* note 359: 97.

365 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-294/2003“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/56307856408659/3K-3-49/2006>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1000/2003“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/24218>.

366 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-600/2004“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/42939>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“, *supra* note 364. Šioje byloje atsakovas kaip tik paskelbė ieškovės adresą tam, kad ją būtų buvę galima identifikuoti. Tačiau, pavyzdžiui, komentare „vadovas dar pakenciamas, o žmona-dyzelinė“ pateikti žodžiai „vyras“ ir „žmona“, nenurodant patikrinamų faktų, nėra šmeižtas. Be to, pareiškėjai nebuvo vadovai, o tik savininkai, todėl nėra objektyvių duomenų, kad atsiliepiama apie juos. „Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-536-312/2013“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/26733670634670/1S-536-312/2013>.

367 „Senato nutarimo“ 18 punkto 8 dalis, *supra* note 359.

368 „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“ (toliau – „BK“), *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).

asmens privataus gyvenimo neliečiamumui“ (165–168 straipsniuose) įtvirtintos net keturios nusikaltimų asmens privataus gyvenimo neliečiamumui rūšys: 165 straipsnis numato atsakomybę tam, kuris „*neteisėtai slapta ar atvirai, panaudodamas apgaulę ar smurtą arba kitokiu būdu prieš savininko ar jo įgaliotų asmenų valią įsibrovė į kito žmogaus gyvenamąjį namą, butą ar kitą gyvenamąją patalpą arba jos priklausinius, įskaitant saugomą būsto teritoriją*“, 166 straipsnyje įtvirtinta atsakomybė asmens, kuris „*neteisėtai perėmė paštą ar per pasiuntinių paslaugos teikėją siunčiamą siuntą ar siuntinį arba neteisėtai perėmė, fik-savo ar stebėjo asmens elektroninių ryšių tinklais siunčiamus pranešimus, arba neteisėtai fik-savo, klausėsi ar stebėjo asmens pokalbius elektroninių ryšių tinklais, arba kitaip pažeidė asmens susižinojimo neliečiamumą*“, 167 straipsnyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą, o 168 straipsnyje – už neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ar panaudojimą tam, kuris „*be asmens sutikimo viešai paskelbė, pasinaudojo ar kitų asmenų labai panaudojo informaciją apie kito žmogaus privatų gyvenimą, jeigu tą informaciją jis sužinojo dėl savo tarnybos ar profesijos arba atlikdamas laikiną užduotį, arba ją surinko darydamas BK 165–167 straipsniuose numatytą veiką*“. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 45 dalyje atskirai nustatomas ir privataus pobūdžio informacijos apibrėžimas, pagal kurį tai – žmogaus teisės į privataus gyvenimo apsaugą užtikrinimo požiūriu neskelbtina informacija apie žmogaus asmeninį ir jo šeimos gyvenimą, jo sveikatą ir kt.

Teisės į privatų gyvenimą apsaugos klausimams reguliuoti skirtų nuostatų galima rasti ir įvairiuose kituose teisės aktuose, tačiau jau aptartų teisės normų visuma leidžia daryti pagrįstą išvadą, jog privataus gyvenimo „neliečiamumas“ atitinka EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintą „gerbimo“ sąvoką ir reiškia tam tikrą kiekvieno asmens autonomiškumą, atskirumą nuo kitų subjektų – t. y. asmens teisę į tokią būseną, kad į jo gyvenimą būtų kišamasi kiek įmanoma mažiau³⁶⁹, kai tik pats asmuo turi teisę laisvai pasirinkti, kokia asmens privataus gyvenimo dalis gali būti prieinama visuomenei ir kurios informacijos apie privatų gyvenimą paskelbimas nepadarys jam žalos. Atitinkamai sutikimas paskleisti informaciją apie savo privatų gyvenimą apima ir neigiamų padarinių atsiradimo rizikos prisiėmimą³⁷⁰, todėl asmens, savanoriškai atskleidžiančio privataus gyvenimo faktus, teisė į tuo patirtos žalos atlyginimą gali būti neginama. Visgi iš įvardytų teisės normų akivaizdu ir tai, jog CK ir BK įtvirtintos privataus gyvenimo apibrėžtys nesutampa su Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 46 dalyje pateikta privataus gyvenimo samprata, apibrėžiama kaip „*asmeninis žmogaus, jo šeimos gyvenimas, gyvenamoji aplinka, kurią sudaro fizinio asmens gyvenamoji patalpa, jai priklausanti privati teritorija ir kitos privačios patalpos, kurias fizinis asmuo naudoja savo ūkinei, komercinei ar profesinei veiklai, taip pat fizinio asmens psichinė ir fizinė neliečiamybė, garbė ir reputacija, slapti asmeniniai faktai, fizinio asmens fonototraukos ar kiti atvaizdai, informacija apie fizinio asmens sveikatą, privatus susirašinėjimas ar kitoks ryšio palaikymas, fizinio asmens pažiūros, įsitikinimai, įpročiai ir kiti duomenys, kuriuos galima naudoti tik jam sutikus*“. Būtent iš šios privataus gyvenimo koncepcijos kyla ir Visuomenės informavimo įstatymo 18 straipsnyje nurodytos viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams bei kitiems asmenims neteikiamos informacijos, kuri pagal

369 Meškauskaitė, *supra* note 11: 14.

370 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2008“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/88741>.

įstatymus yra valstybės, tarnybos, *profesinė, komercinė ar banko paslaptis arba yra privataus pobūdžio informacija*, apibrėžtis bei Visuomenės informavimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta kiekvieno asmens teisė publikacijas ar programas skelbti savo pavarde, slapyvardžiu ar anonimiškai. Tokia Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtinta privataus gyvenimo apibrėžtis labiau atitinka EŽTT plėtojama EŽTK 8 straipsnio aiškinimo doktriną, kurią pažodžiui yra perėmęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas): vartodamas tiek teisės į privatumą³⁷¹, tiek teisės į privatų gyvenimą³⁷² kategorijas, Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeiminė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais žmonėmis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt.³⁷³. Taigi teisė į privatumą apima asmeninį, šeimos ir namų gyvenimą, santykius su kitais asmenimis, žmogaus fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.³⁷⁴, o savavališkai ir neteisėtai kišantis į privatų gyvenimą kartu yra kėsinamasi į jo garbę bei orumą³⁷⁵. CK 2.23 straipsnio 2 dalyje taip pat pateiktas nebaigtinis privataus gyvenimo pažeidimų sąrašas – tai gali būti neteisėtas įėjimas į asmens gyvenamąsias ir kitokias patalpas, aptvertą privačią teritoriją, neteisėtas asmens stebėjimas, neteisėtas asmens ar jo turto apieškojimas, asmens telefoninių pokalbių, susirašinėjimo ar kitokios korespondencijos bei asmeninių užrašų ir informacijos konfidencialumo pažeidimas, duomenų apie asmens sveikatos būklę paskelbimas pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką bei *kitokie neteisėti veiksmai*. Be to, teismų praktikoje konstatuota, kad privatus gyvenimas apima ir tokias vertybes kaip asmens atvaizdą, vardą, kitus asmens duomenis (pavardę, asmens kodą, veiklą, pomėgius, draugų pasirinkimą ir kt.³⁷⁶). Taigi bendriausia prasme asmens privataus gyvenimo pažeidimu laikomi atvejai, kai be asmens sutikimo ir nesant įstatyminio pagrindo įsibraunama į sritį, į kurią įsikišti pašaliniam

371 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 12/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1981 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios* 39, 1105 (2000).

372 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas byloje Nr. 8/02-16/02-25/02-9/03-10/03-11/03-36/03-37/03-06/04-09/04-20/04-26/04-30/04-31/04-32/04-34/04-41/04 „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 1-7 (2005) (toliau – „Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas“).

373 *Ibid.*

374 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas byloje Nr. 3/01 „Dėl nuteistųjų korespondencijos cenzūros“, *Valstybės žinios* 29, 1196 (2003).

375 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas byloje Nr. 14/98 „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios* 90, 2662 (1999).

376 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-569/2006“, *supra* note 363.

draudžiama, arba pažeidžiamos įstatymais leidžiamos įsikišimo sąlygos ar ribos³⁷⁷, nepriklausomai nuo to, ar duomenys visuomenės informavimo priemonėje paskelbti etiškai, nes privačius asmens interesus šiuo atveju pažeidžia ne saviraiškos laisvės įgyvendinimo forma, o pats duomenų paskleidimo faktas³⁷⁸. Tai, kas išdėstyta, leidžia teigti, kad į CK 2.23 straipsnio teikiamos apsaugos sritį patenka tiek informacija apie CK 2.20 ir 2.22 straipsniuose nurodytų neturtinių vertybių naudojimo ir įgyvendinimo aplinkybes, tiek CK 2.24 straipsniuose reglamentuojamų garbės ir orumo pažeidimų atvejai, tiek ir įvairūs CK 2.25 straipsnyje nurodytos teisės į kūno neliečiamumą ir vientisumą, CK 2.26 straipsnyje nustatyto neleistinumą apriboti fizinio asmens laisvę bei CK 2.27 straipsnyje reglamentuojamos teisę pakeisti lytį aspektai. Vadinasi, visos CK antrosios knygos I dalies II skyriuje įtvirtintos asmeninės neturtinės teisės yra kilusios iš teisės į privatų gyvenimą ir sąlyginai sudaro šios teisės sudėtinę dalį; aptariamoms CK normoms apima labai didelę saugomų vertybių įvairovę, kuri yra linkusi plėstis ir apimti vis naujas visuomeninio gyvenimo sritis³⁷⁹.

Remiantis tuo, kas nurodyta, konstatuotina, jog į Konstitucijoje bei Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintą privataus gyvenimo sampratą patenka visos CK II skyriuje išvardytos konkrečios asmenų civilinės teisės.

1. CK 2.20 straipsnyje, nustatančiame, kad kiekvienas fizinis asmuo turi teisę į vardą (vardus), pavardę ir pseudonimą, įtvirtinta *teisė į vardą*, apimanti teisę į *pavardę, vardą (vardus) ir pseudonimą*, įskaitant draudimą reikalauti iš kitų asmenų nesinaudoti ir neveikti jo vardu be leidimo. Tai reiškia, kad fizinis asmuo turi teisę naudoti savo visą ar sutrumpintą vardą (vardus) ir reikalauti iš kitų asmenų nesinaudoti ir neveikti jo vardu be leidimo.

Ši teisės norma komentuojama gali būti pažeista ne tik tuo, kad komentaras skelbiamas svetimo asmens vardu, bet ir jame aiškiai nurodant asmens vardą, pavardę ar pseudonimą, taip pat pateikus nurodą į kitas interneto svetaines, iš kurių asmenį būtų galima identifikuoti būtent pagal vardą, pavardę ar pseudonimą. Vis dėlto CK 2.20 ir CK 2.21 straipsniai teisės į vardą pažeidimą akivaizdžiai sieja su „neteisėtu veikimu jo vardu ar kitokiu būdu neteisėtu svetimo vardo pasisavinimu ar kliudymu juo naudotis“: CK 2.21 straipsnyje numatyta, kad fizinis asmuo, kurio teisė į vardą yra *pažeista dėl to, kad kitas asmuo neteisėtai veikia jo vardu* (į šios normos taikymo sritį patektų ir situacija, kai, naudodamas svetimą vardą, pavardę, pseudonimą ar pavadinimą, komentarą interneto svetainėje paskelbia anoniminis asmuo – *aut. past.*) *ar kitokiu būdu neteisėtai pasisavina svetimą vardą, ar kliudo juo naudotis* (o po jo mirties – sutuoktinis, tėvai ar vaikai), turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti, kad teismas įpareigotų kaltą asmenį nutraukti tokius veiksmus bei atlyginti tokiais neteisėtais veiksmais padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Taigi teisė į vardą pirmiausia yra ginama ne nuo bet kokio kėsینimosi; teisės į vardą pažeidimas yra siekimas panau-

377 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-569/2006“, *supra* note 363.

378 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=bd6873c1-22a2-440d-9d5f-733461b0cbdd>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“, *supra* note 364.

379 Ažuolas Čekanavičius, „Specifinės fizinių asmenų civilinės teisės ir jų įgyvendinimas“, *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*, sud. Gediminas Sagatys (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 230–31; Meškauskaitė, *supra* note 127: 360; 381.

doti vardą savanaudiškais tikslais, kurie suprantami plačiai – kaip pinigine, ekonominė, populiarumo, ar kitokia komercinė ir nekomercinė nauda³⁸⁰. Toks siauras teisės į vardą reguliavimas iki šiol iš esmės nesulaukė teismų praktikos dėmesio³⁸¹, tačiau neatmestina tikimybė, kad anonimiškai paskelbto svetimu vardu, pavarde ir (arba) pseudonimu pavadinto komentaro cirkuliavimas interneto erdvėje gali sukelti daug didesnes teisės į privatų asmens gyvenimą pažeidimo pasekmes, dėl kurių nukentėjusieji dėl žalos kreipsis būtent į interneto tinklalapio valdytoją³⁸², nes, pavyzdžiui, tinklalapio ir jame esančios informacijos apie asmenį įtraukimas į paieškos sistemos rezultatų sąrašą, rodomą atlikus paiešką pagal jo asmenvardį, labai palengvina šios informacijos prieinamumą visiems informacijos apie duomenų subjektą ieškantiems internautams ir gali turėti lemiamą reikšmę šios informacijos sklaidai, taigi ši operacija gali labiau apriboti duomenų subjekto pagrindinę teisę į privataus gyvenimo gerbimą, nei tinklalapio rengėjo atliktas informacijos paskelbimas³⁸³. Tai reiškia, kad nors komentaras bus paskelbtas viename tinklalapyje, interneto naudotojams interneto paieškos sistemoje (pavyzdžiui, www.google.com ar kt.) atlikus paiešką pagal asmens vardą, pavardę, žinomą pseudonimą ar pavadinimą, jiems kartu su rezultatų sąrašu gali būti pateikta sustruktūrinta su šiuo asmeniu susijusios informacijos, kurią galima rasti internete, apžvalga³⁸⁴, įskaitant komentarus, kuriuos galimai svetimu vardu, pavarde ar pseudonimu parašė kitas asmuo. Taip vien asmens vardo, pavardės, pseudonimo ar pavadinimo paminėjimas komentarus gali padaryti juos prieinamus visiems paiešką pagal duomenų subjekto asmenvardį atlikusiems internautams, įskaitant tuos, kurie kitaip nebūtų radę ar susidomėję šiuo komentaru skelbiančio tinklalapio. Teisė į vardą gali būti pažeista ir sukūrus interneto svetainę, kurios domene naudojamas asmens vardas, pavardė, pseudonimas ar pavadinimas, ypač kai interneto svetainė (konkrečiu atveju – www.m.v.homo.com) yra iliustruojama pornografinio turinio vaizdine medžiaga su nepadoriais, užgauliais ir žeminančiais keiksmažodžiais, necenzūriniais žodžiais, kurių aplankius susidaro įspūdis, kad puslapio autoriai yra konkretūs subjektai³⁸⁵. Apibendrinant, *lex specialis* CK 2.20 bei 2.21 straipsnių nuostatos taikytinos tik teisę į vardą pažeidus juose

380 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-308/2006“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=e377bb6e5-6dd6-4581-97fd-670990b0b302>.

381 Čekanavičius, *supra* note 379: 231.

382 Ginčą dėl teisės į vardą pažeidimo interneto svetainėje, nors ir šiek tiek kitame kontekste, sprendė Lenkijos teismai. Labai populiariame Lenkijos tinklalapyje www.Nasza-Klasa.pl, kuris skirtas suburti seniai nesimačiusiems klasės nariams, svetimu vardu buvo sukurta vartotojo anketa, iš kurios į įvairias interneto svetaines buvo parašyta daug įžeidžiančių komentarų. Šiuo atveju interneto tinklalapio valdytojo kaltė pasireiškė tuo, kad jis nedelsdamas neužblokavo ir nepašalino fiktyvios vartotojo paskyros, nors pareiga be pranešimo šalinti neteisėtus komentarus tinklalapio valdytojui nepripažinta. „Vroclavo apeliacinio teismo 2010 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. I A Ca 1202/09“, RYCHLICKI, <http://rychlicki.net/en/issue/polish-law/polish-act-on-providing-services-by-electronic-means/art-14-psem/>.

383 „Google Spain bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 19.

384 *Ibid.*, 36–37 dalys.

385 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81/2013“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=3ee3e4b1-993e-4cd5-bbc5-ee7c5e40d5e0>.

nurodyta siaurąja prasme, tačiau peržengus šias ribas, atsirastų pagrindas remtis bendrojo pobūdžio CK 2.23 straipsnio pažeidimu.

2. CK 2.22 straipsnyje reglamentuojama *teisė į atvaizdą*, reiškianti, kad fizinio asmens nuotrauka (jos dalis), portretas ar kitoks atvaizdas gali būti atgaminami, parduodami, demonstruojami, spausdinami, taip pat pats asmuo gali būti fotografuojamas tik jo sutikimu. Po asmens mirties tokį sutikimą gali duoti jo sutuoktinis, tėvai ar vaikai.

Teisė į atvaizdo apsaugą yra viena pagrindinių asmeninės raidos sudėtinių dalių ir suponuoja teisę kontroliuoti šio atvaizdo naudojimą. Asmens sutikimo nereikia, jeigu atvaizdo fiksavimas yra susijęs su visuomenine asmens veikla, jo tarnybine padėtimi, teisėsaugos institucijų reikalavimu arba jeigu fotografuojama viešoje vietoje. Tačiau ir šiais atvejais padarytos asmens nuotraukos (jos dalies) negalima demonstruoti, atgaminti ar parduoti, jeigu tai pažemintų asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją. Fizinis asmuo, kurio teisė į atvaizdą buvo pažeista (o po jo mirties – sutuoktinis, vaikai ir tėvai), turi teisę teismo tvarka reikalauti nutraukti tokius veiksmus bei atlyginti turtingą ir neturtingą žalą (šių teisės gynbos būdų sąrašas, priešingai nei nustatyta CK 1.138 straipsnyje, yra baigtinis³⁸⁶). Vis dėlto pagal esamus techninius komentarus aplinkos sprendimus labiausiai tikėtinas netiesioginis teisės į atvaizdą pažeidimas, pavyzdžiui, komentaruose paskelbus nuorodą į legaliai ar nelegaliai tam tikro asmens atvaizdus naudojančius tinklalapius, kas neabejotinai prisidėtų prie teisės į atvaizdą pažeidimo. Lietuvos teismų praktikoje yra buvęs atvejis, kai mažametis asmuo mokykloje platino interneto adresą www.m.v.homo.com, kuriame pateikta kito mažamečio vaiko nuotrauka, nurodant, kad jis homoseksualios orientacijos, o užrašai iliustruoti nederama – pornografinio turinio vaizdiniu. Šioje byloje buvo nustatyti konkretūs atsakovai, tačiau situacija galėjo būti kitokia, jei tokia nuoroda į interneto puslapį būtų paskelbta anoniminiame komentare, nes Lietuvos kriminalinės policijos biuro nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo valdyba nustatė, jog interneto „tinklapis www.homo.com suteiktas nežinomam asmeniui Jungtinėse Amerikos Valstijose ir gali būti panaikintas tik JAV teismo sprendimu³⁸⁷. Teisę į atvaizdą galėtų pažeisti ir nuoroda į interneto svetainę, kurioje be tėvo ar globėjo sutikimo (atvaizdo fiksavimui ar naudojimui nereikalaujama abiejų tėvų sutikimų³⁸⁸) yra mažamečių vaikų, nors ir padori, nuotrauka³⁸⁹, arba nesant suaugusio asmens sutikimo paskelbtas atvaizdas, jeigu jo atvaizdo fiksavimas be žinios ar sutikimo negali būti pateisinamas dėl viešojo intereso³⁹⁰. Be to, vaiko atvaizdo fiksavimas net ir esant sutikimui gali būti pažeidžiantis vaiko interesus ir neleistinas³⁹¹. Pažymėtina,

386 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-358/2010“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/168722>.

387 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81/2013“, *supra* note 385.

388 „Šiaulių apygardos teismo 2013 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-120-124/2013“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/654405>.

389 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-262/2011“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/232210587553230/3K-3-262/2011>.

390 „EŽTT 2002 m. vasario 26 d. sprendimo byloje *Krone Verlag GmbH & Co. Kg v. Austria*, Nr. 34315/96“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-60173> (toliau – „*Krone Verlag GmbH & Co. Kg v. Austria* bylos sprendimas“), 37 dalis.

391 „Šiaulių apygardos teismo 2013 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-120-124/2013“,

kad net sutikimas fotografuoti ar filmuoti *ex officio* nereiškia sutikimo davimo fotografui ar juolab kitiems asmenims tokias nuotraukas atgaminti, parduoti, demonstruoti ar spausdinti³⁹², o tai, kad asmuo galėjo sutikti (ar pats to prašė) būti fotografuojamas, dar nereiškia, kad jis davė ir sutikimą savo nuotrauką naudoti reklamos tikslais ir panašiai³⁹³. Net jei asmens nuotraukos darytos viešojoje vietoje (teismo posėdžio metu), tai nesudaro pagrindo pripažinti, jog asmens teisė į atvaizdą naudojant šias nuotraukas nepažeidžiama, nes pagal CK 2.22 straipsnio 1 dalį kiekvienam iš veiksmų, kuriais siekiama panaudoti asmens atvaizdą (nuotrauką), atlikti būtina gauti atitinkamą sutikimą: tiek fotografuojant, tiek atgaminant, parduodant, demonstruojant, spausdinant ir t. t. turi būti išreiškiamas fizinio asmens, kurio atvaizdas naudojamas, sutikimas (tylėjimas pagal CK 6.173 straipsnio 1 dalį po tam tikrų duomenų paskleidimo neprilygintinas sutikimui³⁹⁴). Taigi asmens sutikimo reikia bet kuriam atvaizdo panaudojimo būdai bei atvejui, o bet kurio iš šių veiksmų atlikimas be asmens sutikimo yra savarankiškas jo teisės į atvaizdą pažeidimas³⁹⁵. CK 2.22 straipsnio nuostatoje nereglamentuota situacija, kai teisė į atvaizdą galintį pažeisti komentarą interneto svetainėje paskelbia anoniminis asmuo, tačiau potencialią interneto tinklalapio valdytojo atsakomybę už tokį netiesioginį teisės į atvaizdą pažeidimą galėtų pateisinti faktas, kad EŽTT praktikoje teisės į atvaizdą apribojimai vertinami pakankamai griežtai, nes asmens atvaizdas yra itin artimai susijęs su pačiu asmeniu – atskleidžia jo unikalias savybes ir yra vienas esminių asmenybės atributų, todėl atvaizdo platinimas gali apriboti privatumą labiau negu vien verbalinės informacijos sklaidimas³⁹⁶.

3. CK 2.24 straipsnyje įtvirtintas *fizinio asmens garbės ir orumo bei juridinio asmens dalykinės reputacijos* gynimas, suteikiantis teisę nukentėjusiajam reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą (preziumuojama, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės). Po asmens mirties tokią teisę turi jo sutuoktinis, tėvai ir vaikai, jeigu tikrovės neatitinkančių duomenų apie mirusįjį paskleidimas kartu žemina ir jų garbę bei orumą.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne nurodoma, kad „garbė“ suprantama kaip visuomenės pripažįstama pagarba už nuopelnus, šlovė, geras vardas, o žodis „orumas“ suprantamas kaip turintis vidinės pagarbos, jaučiantis savo vertę³⁹⁷, tuo metu bendrai gynimo objektas šios kategorijos bylose – garbė ir orumas – suprantamas kaip teigiamas asmens

---

supra note 388.

392 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1000/2003“, *supra* note 365.

393 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-294/2003“, *supra* note 365.

394 „Vilniaus apygardos teismo 2009 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-113-611/2009“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/172119689562981/2A-113-611/2009>.

395 „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-381/2012“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/226036395759290/2A-381/2012>.

396 „EŽTT 2009 m. sausio 15 d. sprendimo byloje *Dimitrios Reklou ir Vassiliki Davourlis v. Greece*, Nr. 1234/05“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-90617_40 dalis; „Šiaulių apygardos teismo 2013 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-120-124/2013“, *supra* note 388.

397 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-169/2013“, *supra* note 269.

vertinimas³⁹⁸. Istoriskai privataus gyvenimo ir garbės bei orumo deliktai buvo skiriami pagal tai, ar paskleisti duomenys atitinka tikrovę, ar ne, o teismų praktikoje ir dabar dar kartais teigiama, kad „informacija, kuri atitinka tikrovę negali būti pripažįstama žeminančia ieškovo garbę ir orumą³⁹⁹“. Tačiau tiek teisinis reguliavimas, tiek dabartinė EŽTT, Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei doktrina pripažįsta, kad teisė į privatų gyvenimą gali būti pažeista tiek paskelbus tikrovę atitinkančius, tiek jos neatitinkančius duomenis⁴⁰⁰, nepriklausomai nuo to, ar paskelbta informacija apie asmens privatų gyvenimą žemina asmens garbę ir orumą, ar nežemina; jei paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, CK 2.24 straipsnis taikytinas kartu su CK 2.23 straipsniu ir todėl gali būti reiškiamas vienas bendras reikalavimas atlyginti patirtą žalą. Tokiu atveju gali būti įvertintas tik vienas arba abu teisės pažeidimai ir nustatyta, kokio dydžio neturtinė žala buvo padaryta kiekvienu konkrečiu deliktu arba abiem kartu⁴⁰¹. Taigi svarstant, ar pažeistas asmens gyvenimo privatumas, *neturi reikšmės, ar žinios yra teisingos*, t. y. ar jos atitinka tikrovę, paprastai neturi reikšmės žinių pobūdis – ar jos neutralaus turinio, ar žemina asmens garbę ar orumą, ar paskleisti duomenys atitinka tikrovę, ar ne⁴⁰², bet nuo to priklauso nukentėjusiojo teisių pažeidimo mastas bei gynimo apimtis: jei nėra teisėto pagrindo komentaruose skelbti tikrų privataus gyvenimo turinį sudarančių faktų, taikytinas CK 2.23 straipsnis, o jei paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, CK 2.24 straipsnis taikytinas kartu su CK 2.23 straipsniu, kurių pagrindu gali būti reiškiamas vienas bendras reikalavimas atlyginti turtinę ir neturtinę žalą. Be to, CK 2.22 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad asmens nuotraukos (jos dalies) negalima demonstruoti, atgaminti ar parduoti, jeigu tai pažemintų asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją⁴⁰³.

4. CK 2.25 straipsnis, garantuojantis asmens *teisę į kūno neliečiamumą ir vientisumą* – t. y. nustatantis draudimą be asmens valios ir raštiško laisvo sutikimo su juo

398 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621/2002“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/9793>.

399 „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-381/2012“, *supra* note 395.

400 Pavyzdžiui, fizinio asmens gyvenamosios vietos duomenų paskelbimas be asmens sutikimo būtų pripažįstamas privataus gyvenimo pažeidimu nepaisant to, ar paskleistos žinios atitiko tikrovę, buvo teisingos, koks buvo žinių pobūdis (neutralus, žeminantis asmens garbę ir orumą). „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006“, *supra* note 378; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-569/2006“, *supra* note 363. Kitoje byloje konstatuota: pripažinus, jog atsakovo skleisti duomenys neatitiko tikrovės, tai pripažintina ir privataus gyvenimo pažeidimu, nors fizinio asmens gyvenamosios vietos duomenų paskelbimas be asmens sutikimo būtų pripažįstamas privataus gyvenimo pažeidimu *nepaisant to, ar paskleistos žinios atitiko tikrovę*, buvo teisingos, koks buvo žinių pobūdis (neutralus, žeminantis asmens garbę ir orumą). „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“, *supra* note 364. Liudvika Meškauskaitė, *Žiniasklaidos teisė* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004), 231; 247.

401 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“, *ibid*.

402 Meškauskaitė, *supra* note 400: 231; 247.

403 Vienoje iš bylų kaip tik tirta, ar panaudota ieškovo fotografija nėra pagrindas konstatuoti, jog ji pažeidžia ieškovo garbę ar orumą ir ar ieškovo atvaizdas yra publikuojamas jį žeminančiame kontekste. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-901/2013“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/762387>.

atlikti bet kokius mokslinius, medicinos bandymus ar tyrimus, atlikti intervenciją į žmogaus kūną, pašalinti jo kūno dalis ar organus, o neveiksniam šioje srityje asmeniui kastruoti, sterilizuoti, jo nėštumui nutraukti, jį operuoti, jo organui pašalinti būtinas teismo leidimas.

Nors komentarais negalima tiesiogiai pažeisti fizinio asmens kūno, tačiau neabejotinai be asmens sutikimo juose gali būti paskleista informacija apie su juo atliktus ar planuojamus mokslinius, medicinos bandymus ar tyrimus, atliktas ar būsimas intervencijas į žmogaus kūną, įskaitant atliktą ar numatytą lyties pakeitimą, pašalintas ar numatytas pašalinti jo kūno dalis ar organus, organų ar audinių donorystę, buvusias ar būsimas chirurgines operacijas, įskaitant nėštumo nutraukimo, sterilizacijos ar kastracijos procedūras, konsultacijas, ligas, sutrikimus ar ypatumus, taip pat ir atvejus, kai asmeniui buvo teikiamos sveikatos priežiūros paslaugos be jo sutikimo dėl to, kad jo ar aplinkinių gyvybei ar sveikatai grėsė pavojus, arba jį buvo būtina jį guldyti į stacionarinę sveikatos priežiūros įstaigą, kad būtų apsaugoti visuomenės interesai.

5. CK 2.26 straipsnyje nustatytas *fizinio asmens laisvės neliečiamumas*, pagal kurį veiksniam asmeniui taikyti bet kokią priežiūrą ar apribojimus galima tik paties asmens sutikimu, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais, ir nustatantis, kad asmens psichinė būklė gali būti tirama tik jo sutikimu arba teismo leidimu (skubi psichiatrinė medicinos pagalba gali būti suteikta ir be asmens sutikimo, kai asmens gyvybei gresia realus pavojus, o jeigu asmuo turi psichikos sutrikimą ir yra reali grėsmė, kad jis savo veiksmais ar neveikimu gali padaryti esminės žalos savo ar aplinkinių sveikatai ar gyvybei bei turtui, jis gali būti priverstinai hospitalizuotas, bet ne ilgiau kaip tris darbo dienas).

Veiksniam asmeniui taikyti bet kokią priežiūrą ar apribojimus galima tik paties asmens sutikimu, tačiau ir apie asmens sutikimu atliktą priežiūrą ar ribojimus, ypač psichikos sveikatos srityje, paskelbimas viešuose komentaruose gali padaryti tikrai didelės žalos.

6. CK 2.27 straipsnyje įtvirtinta *teisė pakeisti lytį*, reiškianti, kad nesusituokęs pilnametis asmuo turi teisę medicininio būdu pakeisti savo lytį, jeigu tai mediciniškai įmanoma. Toks asmens prašymas turi būti išreikštas raštu.

Informacija apie seksualinę orientaciją ir galimai atliktas lyties keitimo operacijas priiskiriama itin intymioms asmens privataus gyvenimo aplinkybėms⁴⁰⁴, todėl jos paskelbimas viešuose komentaruose gali padaryti ypač didelės žalos.

EŽTK ir EŽTT jurisdikcijai priklauso 47 valstybės, įskaitant visas ES šalis, kuriose EŽTK yra tiesiogiai taikomas teisės aktas⁴⁰⁵, todėl nacionalinės privatinės teisės aktams nereglamentuojant tam tikrų teisės į privatų gyvenimą užtikrinimo klausimų, bet kuris EŽTK valstybės narės teritorijoje esantis asmuo EŽTK gali remtis kaip tiesiogiai taikomu aktu⁴⁰⁶.

404 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2012“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=210dc0a8-ac70-423b-bdc0-6e9f58c225d1>.

405 „Senato nutarimas“, *supra* note 359; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. lapkričio 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-03-750/2004“, *Administracinių teismų praktika* 6 (2004), taip pat pažymėta, jog „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisės sistemos dalis ir tiesioginio taikymo aktas“.

406 Europos Tarybos Ministrų komitetas valstybėms narėms dar 2007 m. rekomendavo savo nacionalinius teisės aktus pritaikyti prie EŽTK 8 straipsnio aiškinimo plėtos. „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“.

Atsižvelgiant į tai, dar 1998 m. gegužės 15 d. nutarime Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime⁴⁰⁷ konstatuota, jog „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis ir taikoma tiesiogiai kartu su nacionaliniais įstatymais, reguliuojančiais ginčo santykį. <...> Teismas, taikydamas teisės aktus, turi vadovautis Žmogaus Teisių Teismo priimtais sprendimais, kuriais aiškinamos Konvencijos nuostatos bei jų taikymo klausimai“⁴⁰⁸. Būtent todėl šiame moksliniame darbe vadovaujama daugumos modernių demokratiškos valstybių ratifikuotos EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta ir EŽTT praktikoje plėtojama privataus gyvenimo koncepcija, pripažįstant, kad visos CK antrosios knygos I dalies II skyriuje įtvirtintos asmeninės neturtinės teisės yra sudėtinės EŽTK 8 straipsniu garantuojamos teisės į privatų gyvenimą dalys, į kurias apimtį patenka CK 2.20–2.21 straipsniuose įtvirtinta teisė į vardą, apimanti teisę į pavardę, vardą (vardus) ir pseudonimą, CK 2.22 straipsnyje nurodyta teisė į atvaizdą, CK 2.23 straipsnio objektu esanti teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, CK 2.24 straipsnyje įtvirtintas fizinio asmens garbės ir orumo bei juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimas, CK 2.25 straipsniu garantuojama asmens teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą, CK 2.26 straipsnyje nustatytas fizinio asmens laisvės neliečiamumas, CK 2.27 straipsnyje įtvirtinta teisė pakeisti lytį bei kiti CK 2.20–2.27 straipsniuose konkrečiai neįvardyti privataus gyvenimo interesai. Įvertinus tai, kad EŽTT yra konstatavęs pozityviąją valstybės pareigą saugoti asmenis nuo nepagrįsto kišimosi į būtent EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinto turinio privatų gyvenimą⁴⁰⁸, bet kuriems privataus gyvenimo interesams žalos padarius anoniminiais komentarais, iš esmės turėtų būti taikomi vienodi teisinės gynybos būdai⁴⁰⁹. Taigi saviraiškos laisvės ribos toliau vertinamos būtent EŽTT plėtojamos privataus gyvenimo koncepcijos atžvilgiu, o ESTT jurisprudencija dėl specifinio šio teismo kompetencijos pobūdžio ir koncentravimosi į asmens duomenų teisinės apsaugos klausimus, neapimant privataus gyvenimo plačiąja prasme aspektų, remiamasi tik kaip papildomu teisės šaltiniu. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad 2018 m. gegužės 25 d. įsigaliojo Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, toliau aptariamas asmens duomenų apsaugos režimo santykis su bendrąja privataus gyvenimo koncepcija.

1.1.3. Privataus gyvenimo ir asmens duomenų apsaugos institutų santykis

Asmens duomenų teisinė apsauga yra neatsiejama nuo asmens teisės į privatų gyvenimą, nes garantuojant asmens teisę į privatų gyvenimą, kartu garantuojama ir jo duomenų apsauga, o užtikrinant asmens duomenų apsaugą, yra saugomas ir asmens privatus gyve-

supra note 345.

407 „Senato nutarimas“, *supra* note 359.

408 „EŽTT 2014 m. sausio 14 d. sprendimas byloje *Elena Lavric v. Romania*, Nr. 22231/05“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140006>; „EŽTT 2003 m. sausio 28 d. sprendimas byloje *Geoffrey Dennis Peck v. the United Kingdom*, Nr. 44647/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60898>.

409 Jokiuose teisės aktuose nėra nustatyta, jog interneto tinklalapio valdytojas, kurio svetainėje paskleisti tikrovę atitinkantys privataus gyvenimo faktai, už žalą neatsako nurodęs komentaro autoriaus tapatybę. Kadangi interneto tinklalapio valdytojas paprastai pats neturi galimybių nustatyti, ar komentaruose pateikta informacija pažeidžia „CK“ 2.23, 2.24 ar kitą straipsnį, *supra* note 7, jam atskirų straipsnių pažeidimo atvejais neturėtų būti taikomas skirtingas teisinis režimas, nes tai neatitiktų EŽTT 10 straipsnio 2 dalyje išskiriamo saviraiškos laisvės ribojimo „įtvirtinimo įstatyme“ kriterijaus teisiųjų padarinių numatymo aspektu.

nimas⁴¹⁰. Tačiau tai nėra tapatūs terminai, nes informacija apie asmenį (vardas, pavardė, gyvenamoji vieta, išsilavinimas, narystė vienoje ar kitoje organizacijoje, įsitikinimai ir pan.), kurią įprasta vadinti asmens duomenimis⁴¹¹, ir šios informacijos apsauga yra tik viena iš sudedamųjų teisės į privatų gyvenimą dalių, iš esmės siejama su pirmiau aptartu informaciniu privatumu. Be to, teisė į privatumą klasikine prasme neapima ne privačių duomenų rinkimo, o daugumai duomenų apsaugos dokumentų būdinga sąvoka „asmens duomenys“ neapsiriboja privačia ar slapta informacija, bet apima bet kuriuos duomenis, pagal kuriuos asmuo galėtų būti identifikuojamas⁴¹². Taigi, nors asmens duomenys yra plačiausiai reglamentuojama teisės į privatų gyvenimą dalis, asmens duomenys yra tik vienas iš asmens privataus gyvenimo elementų. Dėl to privataus gyvenimo samprata nėra ir negali būti redukuojama iki asmens duomenų. Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 4 straipsnio 1 dalyje apibrėžiamų kaip *bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas), tvarkymui, o pats fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius*, kategorijos, nors su šių duomenų rinkimu ir naudojimu susijusi veikla turi mažesnę ar didesnę įtaką asmens privačiam gyvenimui.

Savo prigimtimi asmens duomenų apsauga yra asmens teisės į privatų gyvenimą informacijos srityje apsaugos mechanizmas⁴¹³, kurio esmę atspindi du svarbūs asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo aspektai. *Pirma*, asmens duomenų apsaugos teisinės nuostatos formuluojamos teisės į privatų gyvenimą garantijos pagrindu ir pagal turinį yra skirtos užtikrinti asmens privataus gyvenimo interesams. *Antra*, asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas gali būti tik tokios apimties, kiek tai yra reikalinga asmens informaciniam privatumui apsaugoti. Teisės į privatų gyvenimą įgyvendinimo pobūdis lemia ir šiai teisei ginti informacijos srityje sukurtos teisinio reguliavimo sistemos – asmens duomenų apsaugos teisės turinį, kurią sudaro dvi grupės teisiųjų nuostatų: vienos jų skirtos nustatyti asmens teisę į privatų gyvenimą gerbiančio elgesio, tvarkant asmens duomenis, standartus, kitos – įtvirtinti priemones, kuriomis gali pasinaudoti asmuo, siekdamas apsaugoti ar apginti savo teisę į privatų gyvenimą, kiek tai susiję su jo asmens duomenų tvarkymu⁴¹⁴. Antroji asmens duomenų apsaugos teisiųjų nuostatų grupė nustato priemones, kuriomis asmuo gali sužinoti, kokie subjektai ir kokią informaciją apie jį tvarko, ir reaguoti į asmens požiūriu teisės aktų reikalavimų neatitinkantį minėtos informacijos tvarkymą. Šia prasme teisę į privatų gyvenimą elektroninėje erdvėje galima suprasti kaip asmens teisę kontroliuoti asmeninių duomenų į virtualią erdvę

410 Petraitytė, *supra* note 128: 165; Malinauskaitė, *supra* note 128: 120.

411 Petraitytė, *ibid.*

412 Pavyzdžiui, net nuoroda, jog „vyras dėvi juodą kostiumą“, gali padėti identifikuoti kurį nors iš prie šviesoforo stovinčių praeivių, nors tai nebus laikoma privačia informacija slaptumo prasme. Van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *supra* note 113: 3.

413 Petraitytė, *op. cit.*, 167.

414 *Ibid.*, 167–168.

patekimą, jų šioje erdvėje laikymą, siūlymą, platinimą ir atskleidimą tretiesiems asmenims per internetą⁴¹⁵, įskaitant ir teisę į anonimiškumą. Aptariamą asmens duomenų apsaugos teisinių nuostatų grupę sąlygiškai būtų galima suskirstyti į du pogrupius, iš kurių pirmajam priklausytų teisinės nuostatos, reglamentuojančios asmens teisę gauti informaciją apie jo asmens duomenų tvarkymą, o kitam būtų priskirtinos nuostatos, numatančios asmens reagavimo į netinkamą jo asmens duomenų tvarkymą būdus⁴¹⁶. Kaip matyti, daugelis asmens duomenų apsaugos teisinių nuostatų yra skirtos asmeniui, informaciją apie kurį renka ir naudoja kiti subjektai. Tokia asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo specifika gali būti paaiškinta asmens duomenų apsaugos paskirtimi – suteikti asmeniui įrankius, kuriais būtų užtikrinama jo teisė į privatų gyvenimą informacijos srityje, nes asmuo, būdamas centrine asmens duomenų apsaugos figūra, savo nuožiūra sprendžia, kokiomis duomenų apsaugos priemonėmis ir kada pasinaudoti⁴¹⁷. Taigi *asmens duomenų apsauga gali būti suprantama kaip individualios teisės į privatų gyvenimą informacijos srityje įgyvendinimo priemonių sistema*, kurios centrinė figūra yra teisės į privatų gyvenimą subjektas, galintis inicijuoti asmens duomenų apsaugos priemonių taikymą ir savo nuožiūra parinkti taikytinas priemones bei jų taikymo būdą⁴¹⁸.

Vis dėlto asmens duomenų apsaugos režimui istoriškai būdingas balansavimas tarp „įprastų“ visuomenės poreikių ir verslo reikiamybių, būtinas kaip rinka grindžiamos ekonomikos ar kitų visuomenės vertybių ir tradicinio požiūrio į privatumą principų *kompromisas*, todėl teisė į privatumą dažnai ribojama asmens duomenų teisinio režimo priedangoje⁴¹⁹. Dėl to, kad *expressis verbis* įtvirtintas asmens duomenų apsaugos teisinis režimas yra gerokai pavaldesnis tradiciniam teisiniam reguliavimui, jis nuolat juda šiek tiek atskirai nuo bendrosios privatumo koncepcijos, kurios, kaip įtvirtintos *opinio juris*, kontūrus brėžia bendrieji teisės principai ir žmogaus teisių doktrina⁴²⁰. Tačiau doktrinoje pagrįstai pripažįstama, kad bendroji privatumo idėja gali egzistuoti ir kaip bendriausias apsaugos mechanizmas, pasirengęs veikti tada, kai asmens duomenų apsaugos mechanizmas, kaip teisės suformuota taisyklė, pasirodo esanti ydinga⁴²¹. Taigi, *viena vertus*, asmens duomenų apsaugos teisinis režimas yra būtinas kaip rinka grindžiamos ekonomikos ar kitų visuomenės vertybių, tokių kaip saugumas ir pan., bei tradicinių požiūrių į privatumą kompromisas, *antra vertus*, jis gali mokėti duoklę tokiems ne teisiniams dalykams kaip veiksmingumas, efektyvumas, sąnaudos ir kiti socialiniu bei ekonominiu požiūriu grindžiami aspektai. Tačiau bet kuriuo atveju nė viena demokratinė visuomenė negali funkcionuoti be optimalaus asmens duomenų apsaugos teisinio režimo, kuris gali kisti ir kinta lygiagrečiai su bendrąja privatumo koncepcija.

---

415 Apie asmens duomenų subjekto teises virtualiuose socialiniuose tinkluose žr. Malinauskaitė-van de Castel, *supra* note 128.

416 Petraitytė, *supra* note 128: 168–169.

417 *Ibid.*, 169.

418 *Ibid.*, 173.

419 Civilka ir Barasnevičiūtė, *supra* note 126: 23.

420 *Ibid.*, 23–24.

421 *Ibid.*, 38.

2016 m. balandžio 27 d. užbaigus ES asmens duomenų teisinės apsaugos reformą⁴²², Europos Parlamentas ir Taryba priėmė tris naujus teisės aktus: 1) Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą; 2) Direktyvą (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuria panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR⁴²³; 3) Direktyvą (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais⁴²⁴. Tačiau ir pastarieji du dokumentai, ir Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, skirtas asmens duomenų apsaugos teisiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų teisėms ir pareigoms nustatyti tam, kad pažeidimų būtų išvengta – t. y. asmens duomenų apsaugai *ex ante* užtikrinti⁴²⁵, nukentėjusiųjų neapsaugo nuo kitų asmenų intervencijos į individualų asmens gyvenimą įvairių aiškinimų, prieštaravimų, komentarų, tikrų įvykių paviešinimo ir kitokių įsikišimų forma. Nors apskritai interneto tinklalapio valdytojas pagal Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 4 straipsnį galėtų būti laikomas asmens duomenų tvarkytoju, ginčas dėl anoniminių komentarais padarytos žalos atlyginimo pagal deliktų teisę kyla neatsižvelgiant į tai, ar interneto svetainę valdantis asmuo yra asmens duomenų tvarkytojas ar valdytojas Bendrojo duomenų apsaugos reglamento prasme ir ne dėl jame nustatytų asmens duomenų tvarkymo, suprantamo kaip *bet kokia automatizuotomis arba neautomatizuotomis priemonėmis su asmens duomenimis ar asmens duomenų rinkiniais atliekama operacija ar operacijų seka, kaip antai rinkimas, įrašymas, rūšiavimas, sisteminimas, saugojimas, adaptavimas ar keitimas, išgava, susipažinimas, naudojimas, atskleidimas persiunčiant, platinant ar kitu būdu sudarant galimybę jais naudotis, taip pat sugretinimas ar sujungimas su kitais duomenimis, apribojimas, ištrynimasis arba sunaikinimas, pažeidimų, o dėl trečiojo asmens paskelbto žalos padarancio komentaro turinio padarinių – t. y. neteisėtų veiksmų*

422 Ji buvo pradėta 2012 m. Europos Komisija, „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Privatumo apsauga glaudžiai susijusiame pasaulyje Europos duomenų apsaugos reglamentavimo pagrindai XXI amžiuje“. Nr. COM/2012/09 final“, 2012 m. rugsėjo mėn., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0009&from=LT>.

423 „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuria panaikinamas Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. pamatinis sprendimas 2008/977/TVR dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdančios policijos ir teisiniai bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, L 119 (2016).

424 „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. direktyva (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, L 119 (2016).

425 Asmens duomenų tvarkymo teisiniuose santykiuose patirtos žalos klausimams reguliuoti „Bendrajame duomenų apsaugos reglamente“, *supra* note 53, yra skirtas vos vienas – 82 straipsnis, numatantis, kad asmuo, patyręs materialinę ar nematerialinę žalą dėl šio reglamento pažeidimo, turi teisę iš duomenų valdytojo arba duomenų tvarkytojo gauti kompensaciją už patirtą žalą. „Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas“ taip pat neturi įtakos „Elektroninės komercijos direktyvos“, *supra* note 6, nuostatų taikymui.

deliktinės atsakomybės prasme. Be to, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas taikomas *asmens duomenų* <...> tvarkymui, visiškai arba iš dalies atliekamam *automatizuotomis* priemonėmis, ir asmens duomenų, kurie sudaro *susisteminto rinkinio dalį* ar yra skirti ją sudaryti, tvarkymui *ne automatizuotomis* priemonėmis (2 straipsnio 1 dalis). Tokiu būdu jis apskritai netaikomas, jeigu asmens duomenys tvarkomi neautomatizuotu būdu, taip pat jeigu jų tvarkytojas neatitinka duomenų tvarkytojo sampratos ar nėra kitų materialinės (2 straipsnis) bei teritorinės (3 straipsnis) taikymo sričių sąlygų⁴²⁶. Taigi net jei Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas tam tikriems interneto tinklalapio valdytojo ir komentarų adresato (nukentėjusiojo) santykiams būtų taikomas iki žalos padarymo, jis bet kuriuo atveju tiesiogiai nereguliuoja civilinės atsakomybės taikymo klausimų, o juo labiau už trečiųjų asmenų anonimiškai paskelbtus komentarus. Įvertinus disertacinio tyrimo tikslą, ribotą darbo apimtį ir studijų trukmę bei šiame poskyryje aptartus aspektus, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas konkrečiame moksliniame tyrime plačiau neanalizuojamas.

***

Bendriausia prasme privačiu asmens gyvenimu galėtų būti laikoma tokia nematerialių bei materialių interesų sritis, kuri nepažeidžia kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų ir todėl negali turėti kokios nors reikšmės kitų asmenų teisėms įgyvendinti, tačiau asociacinis, elgesio ir kitos privataus gyvenimo rūšys, paprastai per socialinių ryšių plėtrą, profesinę veiklą ir kitas sritis įgyvendinamos virtualioje erdvėje, rodo takoskyros tarp viešosios ir privačios gyvenimo sferų nykimą ir judviejų suartėjimą. Ypač akivaizdžiai tai matyti tuomet, kai asmuo savo privačius interesus realizuoja viešai prieinamoje nematerialioje erdvėje – pavyzdžiui, jo susikurtame virtualiame profilyje. Taigi, nors asmuo net viešojoje erdvėje turi teisę gyventi savo pasirinktą gyvenimą ar vykdyti veiklą norima forma ir būdu nevaržomas aiškinimų, interpretacijų ir komentarų iš asmenų, kurie to nebuvo prašyti ir (arba) iš kurių to nebuvo tikimasi⁴²⁷, nepriklausomai nuo to, kas, kaip ir iš kur gavo tam tikrą informaciją apie jį ir ar apskritai jos turi, jo teisės pačiam spręsti, kada, kiek ir kokios informacijos apie save atskleisti internete, įgyvendinimą dažnai paneigia nenumatytas, netikėtas ar bent jau su šiuo subjektu nesuderintas trečiųjų asmenų elgesys. Tuo metu EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintą teisę į privataus gyvenimo gerbimą transformavus į bendrąją asmenybės teisę, ji savo turiniu tarptautiniame asmens teisių kataloge tapo plačiausia ir iš esmės išbaigta neapibrėžiama, todėl visiškai nestebina, kad jos apimtis ginčijama iš esmės nuo tada, kai buvo pirmą kartą suformuluota⁴²⁸.

426 Pavyzdžiui, „Bendrojo duomenų apsaugos reglamento“ 2 straipsnio 2 dalies c punkte, *supra* note 53, tiesiogiai nurodoma, kad jis netaikomas, kai asmens duomenis tvarko fizinis asmuo, užsiimdamas išimtinai asmenine ar namų ūkio veikla, o pagal „Bendrojo duomenų apsaugos reglamento“ 4 straipsnio 1 dalį, *supra* note 53, į duomenų subjekto sąvoką nepatenka juridinio asmens duomenys. Pasiakymų tekstai taip pat nebus arba ne visada bus visiškai arba iš dalies tvarkomi *automatizuotomis* priemonėmis, nebūtinai sudarys *susisteminto rinkinio dalį* ar bus skirti ją sudaryti.

427 Roessler, *supra* note 327: 84.

428 Van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *supra* note 113: 197.

Tai, *kas apskritai ir koku lygiu* bus laikoma intervencija į asmens pasirinkimų sritį, priklauso nuo konkrečiame kontekste vyraujančių socialinių normų, nes privatumas asmenis saugo tik nuo negalimų tikėtis intervencijų, kurių turinys privataus gyvenimo apsaugą reglamentuojančiose teisės normose nėra apibrėžtas. Tai būtų *objektyvus* – didelei visuomenės daliai būdingas privatumo lūkestis. Tačiau šiuolaikinėje technologijų sklaida grįstoje informacinėje visuomenėje nuolat randasi naujų, vis kitaip teisei į privatų gyvenimą pavojų keliančių reiškinių ir situacijų, kurie tolygiai keičia pačią privatumo koncepciją, o daugialypė, įvairiapusė ir itin dinamiška EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta privataus gyvenimo kategorija, apimanti ir visus CK 2.20–2.27 straipsniuose įvardytus teisinės apsaugos objektus, tolydžio kinta ir evoliucionuoja kartu su šiuolaikinės informacinės visuomenės, kaip visumos, bei atskirų jos narių raida. Dėl šios priežasties pateikti statiško privataus gyvenimo kategorijos turinio ne tik netikslinga, bet ir neįmanoma. Be to, privatumo lūkesčių riba taip pat yra susijusi su *subjektyviu* privatumo suvokimu, todėl tai, kas vienam atrodys privatu, įžaidu ar neteisėta, kitam galbūt bus viešo gyvenimo ar priimtino bendravimo dalis. Taigi, nors didžioji dauguma privatumo srityje atliekamų mokslinių tyrimų vis dar yra orientuoti į sunkiai bet kokiai apibrėžčiai pasiduodančios privataus gyvenimo sąvokos turinio atskleidimą⁴²⁹, autorės nuomone, informacinėje visuomenėje esminis prioritetas turėtų būti ne privataus gyvenimo, kaip veikiaus sociologinės nei aiškiai apibrėžtos teisinės konstrukcijos, apimančios beveik visus su asmens tapatybe, vystymusi, tobulėjimu ir raida susijusius gyvenimo aspektus⁴³⁰, koncepcijos paieškos, baigtinio privatumo sampratos elementų sąrašo sudarymas ar tyrimas, ar tam tikras klausimas laikytinas privačiu *per se*, o jei taip – tai koku mastu, arba *kas apskritai ir koku lygiu* laikoma intervencija į asmens privačių interesų sritį, o tai, *kokiomis priemonėmis ir kuria apimtimi* demokratinėje visuomenėje asmeniui galima suteikti konkrečiu atveju nustatytą privataus gyvenimo interesų apsaugą teisinėmis priemonėmis. Tai ypač aktualu tampa suvokus, kad absoliučiai *ex ante* užkirsti kelio teisės į privatų gyvenimą pažeidimams yra neįmanoma. Kaip teisingai pažymi D. Solove, privatumas nėra laisvė nuo socialinės kontrolės, o greičiau socialiai sukurta asmens apsaugos forma, todėl, anot jo, privatumas galėtų būti suprantamas kaip *gynybos būdų nuo atskirų, bet tarpusavyje susijusių problemų grupės visuma* arba *kaip grupė teisinių priemonių, kuriomis visuomenė užtikrina kiekvieno savo nario teisę ir galimybę nevaržomai naudotis savo privatumo laisve*⁴³¹, parenkamų pirmiausia atsižvelgiant į bendrą konkrečios informacijos prieinamumą ir žalos privačiam gyvenimui padarymo kontekstą⁴³². Tai visiškai atitinka taisyklę, kad EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga paprastai gali būti garantuota keletu skirtingų metodų⁴³³, o priemonių, skirtų užtikrinti, kad būtų laikomasi pozityvių

429 Van der Sloot, *supra* note 22: 351.

430 „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 46 dalis, *supra* note 2; Van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *supra* note 113: 339.

431 Solove, *Understanding Privacy*, *supra* note 122: 171; 174.

432 Abril, *supra* note 68: 47.

433 „EŽTT 2011 m. gegužės 10 d. sprendimo byloje *Max Rufus Mosley v. the United Kingdom* (toliau – „*Mosley v. the United Kingdom* bylos sprendimas“), Nr. 48009/08“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104712_107 dalis; „EŽTT 2009 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje *László Karakó v. Hungary*, Nr. 39311/05“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92500>.

valstybių narių įsipareigojimų asmenų tarpusavio santykių srityje, pasirinkimas iš esmės patenka į jų diskrecijos laisvę⁴³⁴. Taigi bendriausia prasme privatumui ginti skirti ieškiniai vertintini kaip intuityvus atsakas į socialiai orientuoto elgesio homogenizavimo grėsmę, kuriais individas siekia apsisaugoti nuo šios įvairios jo elgesį formuojančios įtakos ir užsitikrinti individualių veiksmų laisvę. Šia prasme privatus gyvenimo kategorija šiuolaikinėje visuomenėje gali būti laikomas plataus masto problemų sprendimo instrumentu⁴³⁵, arba, kaip minėta, grupe teisinių priemonių, kuriomis visuomenė užtikrina kiekvieno savo nario teisę ir galimybę nevaržomai naudotis savo privatumo laisve.

Šiuo metu visuotinai pripažįstama, kad teisė į privatus gyvenimą, kaip pamatinė demokratinės visuomenės vertybė⁴³⁶ ir esminis jos funkcionavimo elementas, *viena vertus*, užtikrina pagrindinį demokratijos reikalavimą – moralinę individų autonomiją, būtiną tinkamai dalyvauti socialiniame diskurse siekiant realizuoti savo *privatų* interesą, *antra vertus*, taip pat sukuria pamatus saviraiškos laisvei, sudarančiai sąlygas plėtoti kokybišką dialogą bei taip lemti tinkamą demokratijos funkcionavimą⁴³⁷, t. y. tenkina ir *viešąjį* interesą⁴³⁸. Paradoksalu, tačiau kilus ginčui dėl privatumo ir saviraiškos laisvės pusiausvyros užtikrinimo, interneto vartotojai aktyviai reikalauja savo informacijos apsaugos ir dažnai su jais susijusią informaciją vertina kaip jautrią, asmeninę ir slaptą⁴³⁹, tačiau savo teisę į privatus gyvenimą taip atkakliai ginantys asmenys linkę ignoruoti kitų asmenų privatumą apie juos rašydami anoniminius komentarus. Tokiais atvejais vienas iš teisinių privatus gyvenimo apsaugos užtikrinimo instrumentų yra lankytojams anonimiškai komentarus leidžiančių skelbti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimas, kurio kriterijai suformuoti atsižvelgiant į unikalią virtualios erdvės specifika, *inter alia*, į tai, kad visa apimantis interneto pobūdis, lengvas prieinamumas ir iš esmės neribotos galimybės nuolat platinti į jį patekusių informaciją kelia gerokai didesnę nei įprastai privatus gyvenimo pažeidimo riziką. Jis ir aptariamas toliau.

1.2. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės samprata ir jos ribos

XVIII amžiuje JAV ir Prancūzijoje įvykusios revoliucijos, dviejų iš eilės pasaulinių karų pasekmės bei asmenų teises varžiusių totalitarinių režimų žlugimas davė impulsą įsitvirtinti demokratijos idėjoms su visiškai naujomis vertybių sistemomis, siekusiomis įstatymų lygiu pripažinti prigimtinį kiekvieno asmens orumą, jo lygias bei neatimamas teises, *inter alia*, sukurti laisvą, teisingą ir taikų „pasaulį, kuriame žmonės turi žodžio bei įsitikinimų laisvę“⁴⁴⁰. Būtent šiuo tikslu JTO Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos

434 „*Mosley v. the United Kingdom* bylos sprendimas“, *supra* note 433. „EŽTT 2003 m. vasario 13 d. sprendimo byloje *Pascale Odièvre v. France*, Nr. 42326/98“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-60935_46 dalis.

435 Carolan, *supra* note 125: 3.

436 Sharma, *supra* note 211.

437 Solove, *Understanding Privacy*, *supra* note 122: 80.

438 Arlauskas, *supra* note 194: 68.

439 Branka Marusic, „Gate Keeper or Trespasser? EU ISP Liability Regime and Its Privacy Implications“, *Digitala Vetenskapliga Arkivet*, 2016 m., 9, <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1033468/FULLTEXT01.pdf>.

440 „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos“, *supra* note 2, preambulė.

19 straipsnyje buvo įtvirtinta kiekvieno asmens teisė „laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti, įskaitant laisvę nekludomam turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis ir nepaisant valstybės sienų“, kuri iš esmės atkartota Europos Tarybos 1950 m. lapkričio 4 d. priimtos EŽTK 10 straipsnio pavadinimu „Saviraiškos laisvė“ 1 dalyje, taip pat numatančioje kiekvieno asmens teisė „į saviraiškos laisvę, apimančią laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. <...>“. Panašios nuostatos vėliau buvo įtvirtintos ir daugelio EŽTK ratifikavusių demokratinių valstybių konstitucinės teisės aktuose. Pavyzdžiui, 1949 m. priimto Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinio įstatymo⁴⁴¹ 5 straipsniu garantuojama kiekvieno asmens teisė „savo nuomonę laisvai reikšti ir skleisti žodžiu, raštu ir vaizdu bei netrukdomai gauti informacijos iš visuotinai prieinamų šaltinių“, 1974 m. įsigaliojusio Švedijos Karalystės Akto dėl valdymo formos 2 skyriaus 1 straipsniu visuomenėje kiekvienam užtikrinama „žodžio laisvė: laisvė platinti pranešimus žodžiu, raštu, vaizdu arba kitais būdais, taip pat reikšti mintis, nuomonę jausmus“ ir „informacijos laisvė: teisė gauti informaciją bei dalyvauti kitiems asmenims reiškiant savo mintis“ <...>⁴⁴², detalizuojamos 1991 m. Žodžio laisvės konstituciniame įstatyme⁴⁴³, Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta žmogaus teisė „turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti“ bei nustatyta, kad „žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“, Estijos Respublikos Konstitucijos 19 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kiekvieno asmens „teisė į laisvą savirealizaciją“, o 45 straipsnyje skelbiama, kad „kiekvienas asmuo turi teisę laisvai skleisti idėjas, nuomones, įsitikinimus ir kitą informaciją žodžiu, raštu, spaudiniais, vaizdiniais ar kitomis priemonėmis. <...> Cenzūra neleidžiama“ ir pan. Iš esmės tokios pat nuostatos atspindėtos ir naujausiose atskirų šalių konstitucijose: 2000 m. įsigaliojusios Šveicarijos Konfederacijos Konstitucijos 16 straipsniu užtikrinama nuomonės ir informacijos laisvė, reiškianti, kad „kiekvienas asmuo turi teisę laisvai susidaryti nuomonę ir ją nekludomai reikšti bei platinti“, taip pat „priimti informaciją, ją gauti iš visų prieinamų šaltinių ir skleisti“, o 17 straipsnyje įtvirtinta žiniasklaidos laisvė ir uždrausta cenzūra⁴⁴⁴; 2012 m. įsigaliojusio Vengrijos Pagrindinio Įstatymo skirsnio „Laisvės ir atsakomybė“ IX straipsnyje garantuojama kiekvieno teisė „laisvai reikšti savo nuomonę“ ir nustatyta, jog „Vengrija pripažįsta ir saugo spaudos laisvę ir įvairovę, laiduoja sąlygas laisvai skleisti informaciją, būtiną demokratinei viešajai nuomonei formuoti“ ir kt. Tokiu būdu tapo visuotinai pripažinta, kad saviraiškos laisvė yra kertinis modernių demokratinių bendruomenių politinio bei socialinio gyvenimo komponentas, kurio turinį atspindinčios konstitucinės nuostatos įvairiose šalyse paprastai detalizuojamos civiliniuose ir baudžiamuosiuose įstatymuose ir (arba) jų turinys formuojamas teismų praktikos būdu. Tačiau ir nesant tiesiogiai įtvirtintų analogiškų nuostatų, EŽTK ją ratifikavusiose šalyse yra tiesioginio taikymo teisės aktas,

441 Darius Beinaravičius ir kt., sud., „Vokietijos Federacinė Respublika“, *Pasaulio valstybių konstitucijos*, vert. Yvonne Goldamer ir kt., t. 3 (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 1286; Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, sud., *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004), 39–41.

442 Darius Beinaravičius ir kt., sud., „Švedijos Karalystė“, *Pasaulio valstybių konstitucijos*, vert. Indrė Lankelienė ir Aušra Padskočimaitė, t. 3 (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 711.

443 *Ibid.*, 782–99.

444 Darius Beinaravičius ir kt., sud., „Šveicarijos Konfederacija“, *Pasaulio valstybių konstitucijos*, vert. Eglė Bakštytė ir kt., t. 3 (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 820.

kuriame nustatyta teisinė apsauga galioja nepriklausomai nuo saviraiškos laisvės egzistavimo nacionalinėje teisėje pagrindų, o atsižvelgiant į esminį saviraiškos laisvės vaidmenį pliuralizmu, tolerancija ir nuomonių įvairovė grįstoje demokratinėje visuomenėje, EŽTK 10 straipsnio 1 dalis ir ją atitinkančios nacionalinės teisės normos aiškintinos plačiai, kaip maksimalias saviraiškos laisvės galimybes suteikiančios nuostatos. Tai reiškia, kad EŽTK 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta saviraiškos laisvės garantija, koreliuojanti su atskirų šalių teisės normose įtvirtintomis taisyklėmis, taikytina ir tokiai informacijai ar idėjoms, kurios „valstybę ar bet kurią visuomenės dalį žeidžia, šokiruoja arba trikdo“⁴⁴⁵, įskaitant nepagarbią satyrą, kuri, kaip išraiškos būdas, yra būtinas demokratinės visuomenės požymis ir gali atlikti labai svarbų vaidmenį atvirai diskutuojant apie visuomenės rūpesčius⁴⁴⁶. EŽTT 10 straipsnio apsauga taip pat apima internete paskelbtos informacijos archyvus⁴⁴⁷, o iš saviraiškos pripažinimo kylanti žurnalistikos laisvė leidžia ir tam tikro laipsnio perdėtos informacijos teikimą ar net provokaciją⁴⁴⁸.

XX amžiaus devintajame dešimtmetyje sukūrus unikalią, visa apimančią *ateritorialią* interneto erdvę, dar vadinamą beprecedente žodžio laisvės įgyvendinimo priemone⁴⁴⁹, ir įsigalėjus socialiai aktyviam elgesio modeliui, pagal kurį informacinės visuomenės nariai saviraiškos laisvę ėmė įgyvendinti įvairiuose interneto tinklalapiuose kurdami viešai ir dažniausiai visiškai laisvai prieinamą interneto turinį, pripažinta, kad saviraiškos laisvė, kaip universali asmens teisė, privalo būti vienodai saugoma tiek materialioje, tiek virtualioje aplinkoje⁴⁵⁰. Atitinkamai Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos generalinė asam-

445 „EŽTT 2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas byloje *Zabotto Perrin v. France*, Nr. 4962/11“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126458> (toliau – „*Perrin v. France* bylos sprendimas“).

446 „*Perrin v. France* bylos sprendimas“, *supra* note 445; „EŽTT 2015 m. vasario 19 d. sprendimas byloje *Ernst August von Hannover v. Germany*, Nr. 53649/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152679> (toliau – „*Ernst August von Hannover v. Germany* bylos sprendimas“). EŽTT praktikoje pastebėta, kad baudžiamosios sankcijos už satyrinį komentarą aktualiomis temomis gali turėti atgrasantį poveikį. „EŽTT 2013 m. birželio 14 d. sprendimo byloje *Hervé Eon v. France*, Nr. 26118/10“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117742> (toliau – „*Eon v. France* bylos sprendimas“), 60–61 dalys.

447 „EŽTT 2009 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Times Newspapers Ltd (Nr. 1 ir 2) v. the United Kingdom*, Nr. 3002/03 ir 23676/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91706> (toliau – „*Times Newspapers Ltd (Nr. 1 ir 2) v. the United Kingdom* bylos sprendimas“); European Court of Human Rights, „Internet: Case-Law of the European Court of Human Rights“ (European Court of Human Rights, 2015 m. birželio mėn.), 19, https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_internet_ENG.pdf.

448 „EŽTT 1995 m. balandžio 26 d. sprendimo byloje *Michael Prager ir Gerhard Oberschlick v. Austria*, Nr. 15974/90“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57926> (toliau – „*Prager ir Oberschlick v. Austria* bylos sprendimas“), 38 dalis; „EŽTT 1999 m. gegužės 20 d. sprendimo byloje *Bladet Tromsø A/S ir Pål Stensaas v. Norway*, Nr. 21980/93“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58369> (toliau – „*Tromsø A/S ir Stensaas v. Norway* bylos sprendimas“), 59 dalis.

449 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 110 dalis, *supra* note 12; „EŽTT 2012 m. gruodžio 18 d. sprendimo byloje *Ahmet Yıldırım v. Turkey*, Nr. 3111/10“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115705> (toliau – „*Yıldırım v. Turkey* bylos sprendimas“), 48 dalis; „*Times Newspapers Ltd (Nr. 1 ir 2) v. the United Kingdom* bylos sprendimas“, *op. cit.*; „EŽTT 2009 m. spalio 20 d. sprendimo byloje *Markus Veikko Pentikäinen v. Finland*, Nr. 11882/10“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>, 27 dalis.

450 United Nations Human Rights Council, „Resolution A/HRC/RES/20/8. The Promotion, Protection and Enjoyment of Human Rights on the Internet“ (United Nations Human Rights Council, 2012 m.

blėja 2012 m. liepos 16 d. rezoliucijoje Nr. A/HRC/RES/20/8 „Žmogaus teisių internete skatinimas, apsauga ir naudojimas“ pažymėjusi, kad žmogaus teisių, ypač Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsnyje bei Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakte įtvirtintos teisės į saviraišką laisvę, įgyvendinimas internete yra išskirtinės svarbos šiuolaikinėse visuomenėse klausimas, interneto laisvę taip pat pripažino žmogaus teise ir valstybes paragino skatinti bei lengvinti prieigą prie interneto visose šalyse⁴⁵¹, o Europos Tarybos Ministrų komitetas 2014 m. balandžio 16 d. priėmė valstybėms narėms skirtą rekomendaciją dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių⁴⁵², kurioje įtvirtino saviraišką ir informacijos laisvę bei nustatė, kad kiekvienas interneto vartotojas nekludomas ir neribojamas turi teisę ieškoti, gauti ir skleisti savo pasirinktą informaciją, nuomones ir idėjas – ne tik palankias ar neutralias, bet ir tas, kurios gali įžeisti, trikdyti ar net šokiruoti, taip pat laisvę išreikšti save internete, gauti informaciją ir susipažinti su kitų asmenų nuomonėmis ir kitomis saviraiškomis formomis, įskaitant politines kalbas ir religinį požiūrį. Taigi šioje rekomendacijoje iš esmės buvo apibendrinta EŽTK 10 straipsnio taikymo praktika saviraišką laisvės srityje. Pažymėtina, kad 2007 m. Europos Tarybos Ministrų komitetas savo ruožtu valstybes narems paragino internete skatinti bendravimo ir kūrimo laisvę, o valstybės atstovams pasiūlė su visuomene bendrauti pirmiausia ne oficialiose, bet būtent interneto vartotojų valdomose svetainėse; siekiant užtikrinti ilgalaikį visų tautų, tautų, kultūrų ir kalbų atstovavimą, Europos Tarybos Ministrų komitetas visų pirma rekomendavo skatinti vartotojus, įskaitant bendruomenes, kurti interneto turinį, *inter alia*, skatinant viešąsias žiniasklaidos priemones naudoti jį ir bendradarbiauti su jų kūrėjais⁴⁵³. Be to, 2011 m. priimtoje Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje dėl naujosios žiniasklaidos sampratos valstybėms narėms pasiūlyta parengti strategijas, skirtas skatinti, plėtoti ar užtikrinti tokį tinkamą viešųjų paslaugų teikimo lygmenį, kad būtų laiduojamas patenkinamas pliuralizmo lygis, turinio įvairovė ir vartotojų pasirinkimas <...>⁴⁵⁴. Taigi pastaraisiais dešimtmečiais itin akivaizdi tendencija skatinti vartotojų kuriamo interneto turinio plėtrą, sudarančią sąlygas plėtoti kokybišką privačių bei viešųjų subjektų dialogą bei taip lemti tinkamą demokratijos funkcionavimą, t. y. tenkinti ne tik privatų, bet ir *viešąjį* interesą.

Interneto naudotojai noriai keičiasi informacija su kitais lankytojais, o leidimas interneto tinklalapių valdytojams virtualiuose puslapiuose talpinti savo medžiagą, įskaitant komentarus, pritraukia ne tik daugiau svetainės lankytojų, bet ir pajamų iš reklamos, kurios paprastai yra pagrindinis svetainės administravimo kaštų padengimo ir apskritai lėšų generavimo šaltinis. Dėl to dažniausiai virtualioje erdvėje funkcionuojančiuose interneto tinklalapiuose įdiegti techniniai sprendimai interneto vartotojams sudaro itin plačias savi-

---

liepos 16 d.), http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/20/8.

451 United Nations Human Rights Council, *supra* note 450.

452 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių“, *supra* note 346: 14.

453 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“, *supra* note 345.

454 „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2011 m. rugsėjo 21 d. rekomendacija Nr. CM / Rec (2011) 7 dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“, COE, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cc2c0 (toliau – „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“).

raiškos laisvės realizavimo įvairiomis formomis (raštu, garsu ir (arba) vaizdu) galimybes, nors pagal tai, ar interneto svetainės vartotojams sudaro galimybę skelbti savo komentarus, o jei taip – tai kokia apimtimi, visos interneto svetainės doktrinoje skaidomos į penkias rūšis⁴⁵⁵.

1. **Tik turinio peržiūrai skirtų svetainių**, kuriose komentarų rašyti neleidžiama (nors ir galima įvertinti siūlomo turinio kokybę žvaigždute ar kitu laipsnišku kriterijumi), yra mažuma⁴⁵⁶. Kadangi tik turinio peržiūrai skirtose svetainėse talpinamą informaciją visuomet skelbia pats interneto svetainės operatorius, o ne tretieji asmenys, ir jis visuomet dalijasi savo paties paskelbta informacija nepriklausomai nuo to, koks yra jos gavimo šaltinis, šių interneto svetainių valdytojų civilinės atsakomybės nustatymo kriterijai *nepatenka* į vykdomo mokslinio tyrimo sritį.
2. Tinklalapių, kuriuose *komentari* sudaro **nedidelę** siūlomo turinio dalį, kategorijai priklauso didžioji dalis interneto parduotuvių, nepriklausomai nuo jų formos: vienoje galima peržiūrėti ir įvertinti jų pačių produktus bei aptarnavimo paslaugų kokybę (www.apple.com, www.target.com), kitose – reitinguoti oficialiai parduvinėjamą trečiųjų asmenų produkciją (www.amazon.com, www.sears.com) ir pan. Šiais atvejais galima svarstyti apie interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už lankytojų komentarus, kurie pažeidžia pardavėjo teisę į privatumą, įskaitant komercinius interesus, kaip netinkamus atsiliepimus apie parduodamą produktą ar paslaugą, galimybę. Paprastai šiose svetainėse paskelbtais komentarais pažeidžiama komercinė reputacija, susijusi su verslo subjekto parduodamomis prekėmis, paslaugomis ar veikla (aptarnavimu, išpareigojimų laikymusi ir pan.), arba privataus pardavėjo teisė į privatumą gyvenimą plačiąja prasme. Vis dėlto ginčai dėl tokiose svetainėse paskelbtais komentarais padarytos žalos atlyginimo yra retesni nei toliau aptariamos kategorijos interneto portaluose.
3. **Vidutinė** vartotojų skelbiamų *komentarų* apimtis būdinga interneto naujienų svetainėms, leidžiančioms komentuoti savo straipsnius, nepriklausomai nuo to, jų valdytojai platina laikraščius ar ne, kuriose komentarų mastas (lyginant publikacijų ir komentarų santykį) yra panašus į *Delfi AS v. Estonia* byloje analizuoto tinklalapio www.delfi.ee ir *MTE & Index v. Hungary* byloje tirtu portalo www.index.hu komentarų apimtis⁴⁵⁷. Visiems šioms interneto tinklalapiams būdinga tai, kad

455 Megan Elise Griffith, „Downgraded to Netflix and Chill: Freedom of Expression and the Chilling Effect on User-Generated Content in Europe“, *Columbia Journal of European Law* 22 (2016 m.): 370. Šią klasifikaciją tikslingai aptarti siekiant suvokti galimo teisės į privatumą pažeidimo grėsmės mastą ir išryškinti į šio mokslinio tyrimo sritį patenkančių subjektų ratą.

456 Tokių interneto svetainių pavyzdžiai galėtų būti interneto paieškos sistemos (pavyzdžiui, www.google.com), elektroniniai žodynai ar kitos vienarūšės informacijos talpyklos (pavyzdžiui, www.dictionary.com), interneto bankų savitarnos tinklalapiai, internetinės pašto svetainės (www.post.lt), tik vaizdo ir (arba) garso įrašų talpinimui ar transliacijai skirti portalai, interneto tinklalapiai, kuriuose pristatomos prekės ar paslaugos ir nurodomi kontaktai, nesiekiant su interneto vartotojais palaikyti interaktyvaus ryšio, taip pat bet kurios kitos interneto svetainės, kuriame vartotojams nesudarytos techninės galimybės skelbti komentarų.

457 Tipiškais tokių tinklalapių pavyzdžiais laikytinos trys populiariausios Lietuvoje veikiančios interneto naujienų svetainės – www.delfi.lt, www.lrytas.lt ir www.15min.lt bei daugelis visame pasaulyje žinomų naujienų portalų – pavyzdžiui, www.nytimes.com, www.dailymail.com, įvairūs interneto

operatorius pats skelbia informaciją ir taip pat suteikia galimybes vartotojams ją komentuoti ir (arba) tam tikru mastu daro įtaką svetainės redakcinei krypčiai. Beveik visos tokios svetainės išlaikomos iš reklamos pajamų, nors kai kuriose iš jų nemokamai skelbiama tik dalis straipsnio, o norint perskaityti likusią dalį, skaitytojų prašoma susimokėti. Pastebėtina, kad daugelyje šių svetainių skelbiami su viešuoju interesu susiję straipsniai, kurie kelia didesnę interneto vartotojų susidomėjimą ir gali pritraukti daugiau netinkamų vartotojų komentarų. Tokios svetainės nuolat atnaujinama savo turinį ir turi daug didesnę lankytojų auditoriją, jų komentarai taip pat yra labiau skaitomi. Jose didesnė tikimybė sulaukti su publikacijomis nesusijusių pasisakymų. Tokių interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės pagrindu tyrimas sudarys *esminę* disertacijos dalį.

4. **Didelis** vartotojų skelbiamų komentarų **mastas** būdingas socialinės žiniasklaidos priemonėms ir kitoms svetainėms, kuriose vartotojų turinys sudaro jose prieinamos informacijos pagrindą. Šis pogrupis apima kelių kategorijų svetaines: *vartotojų turto pardavimo* (www.ebay.com, www.etsy.com, www.aliexpress.com, www.skelbiu.lt, www.domoplius.lt ir kt.), kuriose, kaip mažiau oficialiose nei antrosios kategorijos tinklalapiai, lankytojų komentarai kitiems interneto vartotojams apie pardavėjų patikimumą yra daug svarbesni, *vaizdo dalijimosi* (www.youtube.com, www.jmgur.com), *individualius komercinius tinklaraščius* (www.blogspot.com, www.wordpress.com) ir *standartinę socialinę žiniasklaidą*, leidžiančią vartotojams kurti ir plėtoti profilį, skelbti žodinį, garsinį ar vaizdinį turinį grupėje ar viešai ir peržiūrėti kitų asmenų profilius (www.facebook.com, www.twitter.com, www.linkedin.com). Šios grupės interneto tinklalapių valdytojų pajamos itin priklauso nuo reklamos ar komisinių pajamų, o kai kurios svetainės, pavyzdžiui, „YouTube“, netgi moka daug puslapių peržiūrų pritraukiantiems (tai turi įtakos ir komentarų skaičiui) naudotojams. Be to, daugelyje šių svetainių vartotojai raginami dalytis tam tikra informacija arba imtis tam tikrų veiksmų, kuriuos galima laikyti tokiau pat *kvietimu* įgyvendinti saviraiškos laisvę, kokį atliko *Delfi AS* (aktyvus vaidmuo turėjo reikšmės pateisinant civilinės atsakomybės *Delfi AS* taikymą). Tačiau šioms interneto svetainėms būdingas bendras didelis vartotojų kuriamo turinio mastas nebūtinai reikš didesnę lankytojų komentarų skaičių, todėl tokios interneto svetainės gali būti priskirtos ir *vidutinės* vartotojų skelbiamų komentarų apimties kategorijai. Taigi tokių platformų valdytojų civilinė atsakomybė kils panašiais pagrindais kaip ir turinčių *vidutinę* vartotojų skelbiamų komentarų apimtį.
5. **Beveik vien vartotojų kuriamo turinio**, kurio didžiąją dalį sudaro lankytojų komentarai, pagrindu veikiantys interneto tinklalapiai. Tai įvairūs, neretai – mėgėjiški diskusijų forumai bendrojo pobūdžio arba specializuotos tematikos klausimais (gyvūnų mylėtojų, statybos, vaikų priežiūros, teisės ar pan. – pavyzdžiui, www.supermama.lt, https://banga.tv3.lt, www.ekspertai.lt, www.draugas.lt, www.

žurnalai ir bulvarinės svetainės, kuriose vartotojams leidžiama komentuoti; kartais – ir atskirų interneto vartotojų tinklalapiai (www.slate.com, www.buzzfeed.com, www.huffpost.com) bei tinklaraščiai (pavyzdžiui, „London Muslim“ tinklaraštis, analizuotas „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendime“, *supra* note 18, www.gawker.com, www.fivethirtyeight.com ir pan.). Prie tokių interneto svetainių priskirtinas ir informacinis tinklalapis rekvizitai.vz.lt, kuriame skelbiama informacija apie įvairias įmones bei sudaroma galimybė palikti apie jas atsiliepimus.

vinted.lt, www.tevu-darzelis.lt, www.infolex.lt ir kt.), kuriuose vartotojai gali kurti savo temas, pasirinkti pradinę diskusijų tematiką (priešingai nei interneto naujienų portaluose, kuriuose jo valdytojas parenka komentuotiną temą), komentuoti savo ir kitų lankytojų potemes, jas bei komentarus vertinti ir reitinguoti, taip pat skelbti komentarus pagrindiniame puslapyje. Šiai interneto svetainių grupei priskirtini ir tinklalapiai, kuriuose prieinami lankytojų atsiliepimai apie gydytojus (pavyzdžiui, www.pincetas.lt), o ypač – Lietuvos teismuose daugiausia dėmesio sulaukiantys skundų teikimo portalai, kuriuose skelbiamas vien vartotojų skundų turinys (www.skundziu.lt, www.skundai.lt, www.skundait.com ar www.skundai.net, www.skusk.lt). Tokios interneto svetainės paprastai išlaikomos vien reklamos pajamomis, o komentatoriai pasisako anonimiškai, naudodami pseudonimus. Pastarųjų svetainių valdytojų civilinės atsakomybės klausimai neabejotinai patenka į šio mokslinio tyrimo sritį, tačiau neatmestina, jog tie patys civilinės atsakomybės taikymo būtinumo principai *mutatis mutandis* galėtų būti pritaikomi ir panašių vartotojų kuriamo turinio tipo svetainių administratoriams – tarkime, www.reddit.com, kuriame vartotojai vykdo tiek rašymo, tiek redakcinius procesus ir net talpina skelbimus, ar lt.wikipedia.org svetainės valdytojams⁴⁵⁸ ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kad apskritai interneto paslaugų teikėjų sampratos dėl jų įvairovės pateikti neįmanoma⁴⁵⁹, o interneto tinklalapį paprastai sunku priskirti tam tikrai vienai kategorijai⁴⁶⁰, tačiau beveik visose šiuolaikinėse svetainėse vartotojai gali skelbti savo turinį ir komentarų skelbimas visur yra analogiška veikla, bendrieji atsakomybės taikymo bei nediskriminavimo principai reikalauja atsižvelgti ne į formalų interneto svetainės pobūdį, o į jos valdytojo vaidmenį (veikimą ir (arba) neveikimą) neteisėtų komentarų skelbimo bei pašalinimo procese. Todėl šiame darbe vadovaujamas *funkciniu požiūriu*, pagal kurį interneto tinklalapių valdytojų vaidmuo vertinamas būtent jų dalyvavimo lankytojų pasisakymų skelbimo procese aspektu, o ne bendruoju jų ar jų interneto svetainės statusu elektroninėje erdvėje.

Ypač dažnai interneto tinklalapių lankytojai EŽTK 10 straipsnio 1 dalimi garantuojamos apimties saviraiškos laisvę, o Lietuvoje – ir Visuomenės informavimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisę rinkti informaciją ir ją skelbti visuomenės informavimo priemonėse, įgyvendina iš interneto svetainių rinkdami informaciją ir interneto svetainėse skelbdami komentarus, kurie gali būti teikiami arba i) reaguojant į interneto tinklalapių, kuriuose skelbiami jų lankytojų komentarai, valdytojų paskelbtas publikacijas ar kitokią medžiagą, arba ii) tiesiog tam skirtuose jokio turinio nesiūlančiuose interneto por-

458 „Laisvąją enciklopediją“ *Wikipedia* (www.wikipedia.org) nemokamai be jokių apribojimų gali skaityti, tobulinti ir pildyti bet kurie subjektai daugiau nei dviem šimtais kalbų, o lietuviškuosiuose šios enciklopedijos puslapiuose (lt.wikipedia.org) jau yra daugiau nei 195 tūkstančiai straipsnių ir jų skaičius nuolat auga. Ši svetainė išlaikoma iš aukų, skirtų finansuoti nedidelę svetainei reikalingą moderatorių, kūrėjų komandą ir infrastruktūrą, o jos tekstai rašomi, redaguojami ir aptariamai pačių naudotojų. Šiame tinklalapyje diskusijos temos ir komentarai apie konkretų įrašą gali lengvai išsiplėsti už pradinės tematikos ribų, ypač jei tekstas paskelbtas visuomenei itin aktualaus įvykio tema.

459 Sheryl N. Hamilton, „Made in Canada: A Unique Approach to Internet Service Provider Liability and Copyright Infringement“, *Michael Geist, sud., In the Public Interest: The Future of Canadian Copyright Law* (Toronto: Irwin Law Inc., 2005), 288; Dan Burk, „Toward an Epistemology of ISP Secondary Liability“, *Philosophy & Technology* 24 (2011 m.).

460 Brunner, *supra* note 98: 163–74; Griffith, *supra* note 455: 370; 377.

taluose. Tačiau Europos Tarybos Ministrų komitetas vienoje iš savo rekomendacijų⁴⁶¹ dar 2007 m. atkreipė dėmesį, kad informacinės ir ryšių technologijos, *viena vertus*, gali gero- kai sustiprinti tam tikrų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių, pavyzdžiui, teisės į saviraiškos laisvę ir informaciją, įgyvendinimą, *antra vertus*, jos gali turėti neigiamos įtakos šioms ir kitoms teisėms, laisvėms ir vertybėms – įskaitant, bet neapsiribojant, asmens privataus gyvenimo gerbimui ir korespondencijos slaptumui, žmogaus orumui ir net gyvybei. EŽTT taip pat dažnai akcentuoja, kad visuotinis interneto prieinamumas, jo gebėjimas saugoti ir vos per kelias sekundes perduoti didžiulius informacijos kiekius neribotam asmenų ratui ne tik išskirtinai palengvino informacijos sklaidą⁴⁶² kaip vieną iš esminių informacinės visuomenės vertybių, bet ir kartu dėl į jį patekusios informacijos nuolatinumo⁴⁶³ ir vargiai sustabdomo jos plitimo⁴⁶⁴ gali lemti daug rimtesnes asmens teisių ir laisvių, ypač – teisės į privataus gyvenimą pažeidimo pasekmes, įskaitant daug didesnę žalą mastą⁴⁶⁵ lyginant su įprastine spauda⁴⁶⁶. Į tai, kad neribotas ir nekontroliuojamas informacijos internete prieinamumas gali daryti *didelį* neigiamą poveikį pagrindinėms Chartijos 7 ir 8 straipsniuose įtvirtintoms teisėms į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugą⁴⁶⁷, yra atkreipęs dėmesį ir ESTT *Google Spain* byloje. Todėl, informacinės visuomenės nariams bet kurioje iš 2–5 pozicijose minėtų komentuoti leidžiančių interneto svetainių saviraiškos laisvę įgyvendinant skelbiant komentarus, kuriais aptariamos, vertinamos ir kritikuojamos įvairių fizinių bei juridinių, viešųjų bei privačiųjų, teigiamai ir neigiamai vertinamų asmenų savybės, reputacija, pasirinkimai ir veikla, nors šie pasisakymai dažniau priskiriami nuomonės nei faktinių teiginių kategorijai, kyla itin didelė privačių interesų pažeidimo grėsmė, nes interneto vartotojų komentarų turinys, *inter alia*, neperžengtinis trečiųjų asmenų, apie kuriuos komentarai ir skelbiami, privataus gyvenimo ribos, pirmiausia visuomet vertinamas iš subjektyvių saviraiškos laisvės besinaudojančio asmens pozicijų, kurios ne visuomet atitinka (o dažniausiai neatitinka) privatų gyvenimą saugančio asmens pasirinkimą. Pažymėtina, kad net jei tam tikrais atvejais nukentėjusysis jau yra atskleidęs konkrečių jo privataus gyvenimo turinį sudarančių faktų, vien savanoriškas jo sprendimas naudotis internetu kaip viena iš saviraiškos laisvės įgyvendinimo priemonių konkrečiame interneto tinklalapyje nereiškia sutikimo, kad šiuos faktus kopijuotų ar skelbtų bet kokie tretieji asmenys toje pačioje ar kitoje interneto svetainėje komentarų ar kita forma ir jokiū būdu negali būti laikomas teisės į privatų gyvenimą internete šioje srityje atsisakymas vien todėl, kad virtuali erdvė negali būti kontroliuojama taip pat efektyviai materiali. Be to, komen-

461 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“, *supra* note 345.

462 „*Times Newspapers Ltd (Nr. 1 ir 2) v. the United Kingdom* bylos sprendimas“, *supra* note 447; „*Yıldırım v. Turkey* bylos sprendimas“, *supra* note 449.

463 Kartą patalpinus informaciją, pažeidimas vyksta nuolat, iš naujo be jokių papildomų pastangų.

464 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 110 dalis, *supra* note 12.

465 Pavyzdžiui, dėl galimybės tą pačią informaciją vienu metu pateikti milijardams subjektų.

466 „EŽTT 2011 m. gegužės 5 d. sprendimo byloje *Editorial Board of Pravoye Delo ir Leonid Isaakovich Shtekel v. Ukraine*, Nr. 33014/05“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104685> (toliau – „*Editorial Board of Pravoye Delo ir Shtekel v. Ukraine* bylos sprendimas“), 63 dalis; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 157 dalis, *supra* note 12; „*Mosley v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 130 dalis, *supra* note 433.

467 „*Google Spain* bylos sprendimo“ 80–81 dalys, *supra* note 19.

taruose pateikta trečiųjų asmenų savybių ar veiklos kritika, taip pat kitokios prigimties į asmenį nukreiptas tekstas taipogi gali peržengti leistinas ribas ir dėl to pažeisti asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją bei sutrikdyti galimybę įgyvendinti EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintą teisę į privataus gyvenimo gerbimą. Taigi dėl to, kad teisės į privatų gyvenimą ribas bet kuris interneto vartotojas gali vertinti vis kitaip ir savo veiksmuose net nežvelgti kito asmens interesų pažeidimo, nors *de facto* tai bus jo neteisėtas elgesys, tokie komentarai tretiesiems asmenims gali padaryti turčinės ir neturčinės žalos. Tai reiškia, bet kokie interneto vartotojų komentarai apie trečiojo asmens privataus gyvenimo sritį kaskart iškelia dviejų konkuruojančių elementų – teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir į saviraiškos laisvę – santykio klausimą, o dažnai – ir poreikį reikšti reikalavimą komentarų autoriui dėl tokiu elgesiu padarytos žalos atlyginimo.

Visose demokratinėse pasaulio šalyse asmenims suteikiama iš teisės į privataus gyvenimo gerbimą kylanti galimybė internete reikšti savo nuomonę, pažiūras, idėjas ar kitas pozicijas ir (arba) kitaip dalyvauti virtualioje viešojoje erdvėje neatskleidžiant savo tapatybės – t. y. anonimiškai, tačiau asmens saviraiškos turinys ir jam keliami ribojimai nepriklauso nuo to, komentarai rašomi anonimiškai, ar ne, arba nuo interneto svetainėje leidžiamas anonimiškumo lygmens, kurio apimtis iš esmės priklauso nuo interneto tinklalapio valdytojo. Nei komentarų anonimiškumo faktas, nei anonimiškumo lygmuo negali lemti ir nukentėjusiojo teisių gynimo apimties, tačiau pastarųjų dviejų tarpusavyje konkuruojančių vertybių pusiausvyros užtikrinimo klausimas itin problemiškas tampa tuomet, kai komentarus apie trečiuosius asmenis anonimiškai paskelbia savo teise į privatų gyvenimą besinaudojantys subjektai, kurių, kaip pažeidusių teisėtus nukentėjusiųjų privataus gyvenimo interesus ir dėl to turinčių atlyginti nukentėjusiajam neteisėtais veiksmais padarytą žalą, nėra galimybės nustatyti. Todėl, įvertinę su ginčijamo turinio autoriui nustatymu susijusius sunkumus, galima bylinėjimosi išlaidų dydį, pažeistų teisių gynimo priemonių efektyvumą ir kitus aspektus bei faktą, kad visuotinai prieinamame ir itin didelius duomenų kiekius apimančiame internete paskelbti komentarai gali funkcionuoti neribotai tiek laiko, tiek apimties prasme, nors interneto tinklalapių valdytojais *per se* nelaikytini savo svetainėse paskelbtų pasisakymų autoriais⁴⁶⁸, nukentėjusieji reikalavimus dėl interneto svetainėse paskelbtais neteisėtais komentarais padarytos žalos atlyginimo ėmė reikšti paprastai lengviau identifikuojamiems, potencialiai finansiškai pajėgesniems ir efektyvesnių priemonių galintiems imtis interneto paslaugų teikėjams⁴⁶⁹, nuo kurių pasirinkto veiklos modelio faktiškai ir priklauso trečiųjų asmenų galimybė komentarus skelbti anonimiškai ar pasirašant pseudonimu, savo tapatumo neatskleidžiant ne tik plačiajai visuomenei, bet ir pačiam interneto svetainės administratoriui. Antra vertus, vien galimybės teikti anoniminius komentarus sudarymas nėra ir negali būti kvalifikuojamas kaip neteisėtas interneto tinklalapių valdytojų elgesys, todėl, nors teisinės priemonės, leidžiančios iš interneto tinklalapio valdytojo reikalauti anonimiškai paskelbtais komentarais padarytos žalos, egzistuoja daugelyje pasaulio šalių, nemaža dalis šiuo pagrindu pateiktų ieškinių yra atmetami. Taigi ginčai, kuriuose nuostolių dėl anoniminių komentarais padarytos žalos atlyginimo reikalaujama iš interneto tinklalapių valdytojų, tapo pirmuoju interneto demo-

468 Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *supra* note 97: 289.

469 Martinet Farano, *supra* note 17: 8.

kratizavimo teisiniu iššūkiu⁴⁷⁰, lėmusiu skirtingas teises pasekmes net savo prigimtimi panašiose bylose.

EŽTT nagrinėtų bylų *Delfi AS v. Estonia*, *MTE & Index v. Hungary*, *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* analizė liudija, jog interneto tinklalapių, kuriuose skelbiami jų lankytojų komentarai, valdytojai gali būti atsakingi už skaitytojų komentarais pažeistas tretiesiems asmenims EŽTK 8 straipsniu garantuojamas teises, jei jie interneto svetainėse skelbiant komentarus įgyvendina savo *savarankišką* saviraiškos laisvę EŽTK 10 straipsnio prasme⁴⁷¹, kuri gali būti suprantama kaip *teisė dalytis informacija*⁴⁷² ar *laisvė skleisti trečiųjų asmenų sukurtą ir paskelbtą informaciją*⁴⁷³, o atsižvelgiant į *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT nekvestionuotus pareiškėjų argumentus, – ir kaip *laisvė nekontroliuoti viso savo tinklalapiuose lankytojų skelbiamų komentarų turinio*⁴⁷⁴. EŽTT *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE & Index v. Hungary* bylose taip pat aiškiai nurodė, kad interneto tinklalapių valdytojai, tretiesiems asmenims teikiantys interneto komentarų platformą tam, kad joje būtų galima įgyvendinti saviraiškos laisvę, visuomenei dalijantis informacija ir idėjomis, traktuojami kaip *kviečiantys* juos įgyvendinti saviraiškos laisvę⁴⁷⁵, o interneto platformų tretiesiems asmenims teikimas naudotis saviraiškos laisve skelbiant komentarus yra tam tikro *ypatingo pobūdžio žurnalistikos veikla*⁴⁷⁶, dėl kurios interneto tinklalapių valdytojų veiksmai vertintini pagal spaudai taikytinus principus⁴⁷⁷. Tačiau tai, kad interneto platformų tretiesiems asmenims teikimas, sudarant sąlygas įgyvendinti saviraiškos laisvę skelbiant komentarus, EŽTT *konkrečiose bylose* pripažintas tam tikro *ypatingo pobūdžio žurnalistikos veikla*, dar nereiškia, kad visais atvejais vien leidimas skelbti komentarus bus prilygintas žurnalistikos veiklai Rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos prasme, nes esamas teisinis

470 Lilian Edwards, *Role and Responsibility of Internet Intermediaries in the Field of Copyright and Related Rights. WIPO Study*, 2011, 3–4, http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/doc/role_and_responsibility_of_the_internet_intermediaries_final.pdf; Martinet Farano, *supra* note 17: 8.

471 Van der Sloot, „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *supra* note 113: 212; 219–22; Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *supra* note 97: 288.

472 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 52, 58 dalys, *supra* note 12; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 49, 140 dalys, *supra* note 12.

473 Pati *Delfi AS* skunde EŽTT nurodė, kad jai Estijos teismų nustatyta pareiga vykdyti prevencinę trečiųjų asmenų saviraiškos laisvės įgyvendinimo cenzūros politiką pažeidė jos pačios saviraiškos laisvę. Žr. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 49 dalį, *ibid.*

474 *MTE* ir *Index* skundėsi „EŽTK“ 10 straipsnio, *supra* note 2, pažeidimu dėl to, kad Vengrijos nacionaliniai teismai sprendimais *neteisėtai suvaržė jų saviraiškos laisvę, o kartu – laisvę komentuoti internete*, nes interneto tinklalapius valdančios bendrovės savo saviraiškos laisvę tinkamai galėjo įgyvendinti tik arba nuolat stebėdamos, arba apskritai panaikinusios komentarų skiltį, kas iš esmės pažeistų viešąjį interesą ir demokratinės visuomenės esmę atitinkančią interneto vartotojų teisę laisvai reikšti mintis ir idėjas įvairiais aktualiais klausimais. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 3 dalis, *supra* note 12.

475 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 71 dalyje, *ibid.*, nurodyta būtinybė „įsitikinti, ar nacionalinės valdžios institucijos pagal EŽTK 10 straipsnį tinkamai suderino ieškovų, kaip *pagrindinių veikėjų, teikiančių interneto platformą trečiosioms šalims, arba kviečiančių jas saviraiškai, teisę iš vienos pusės <...>*“.

476 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 79 dalis, *ibid.*; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 112 ir 113 dalys, *op. cit.*

477 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 60 ir 61 dalys, *ibid.*

reglamentavimas, EŽTT praktika ir ESTT argumentai *Papasavvas*⁴⁷⁸ ir *L'Oréal*⁴⁷⁹ byloje leidžia daryti išvadą, kad saviraiškos laisvę *įgyvendinančiais* komentarus leidžiančiuose skelbti interneto tinklalapiuose pripažįstami tik Elektroninės komercijos direktyvoje nurodyto *techninio, automatinio ir pasyvaus* pobūdžio (bent jau vartotojų kuriamo turinio atžvilgiu) veiklos nevykdantys interneto tinklalapio valdytojai, kurie, *užuot* neutraliai teikę paslaugą tik techniškai ir automatiškai apdorodami klientų pateiktus duomenis, atlieka *aktyvų* vaidmenį, leidžiantį jam turėti žinių apie šiuos duomenis (tyrimo prasme – komentarus) ar juos kontroliuoti⁴⁸⁰. Tai reiškia, kad vartotojų komentarų skelbimo ir juo labiau – jų turinio atžvilgiu *pasyvūs* interneto tinklalapių valdytojai, niekaip nedalyvaudami šių komentarų skelbimo procese, komentarų požiūriu neįgyvendina savo saviraiškos laisvės ir todėl gali atsakyti tik už tų interneto vartotojų paskelbtų neteisėtų pasisakymų, įgyvendinant šių asmenų saviraiškos laisvę, palikimą interneto svetainėje, jeigu, sužinoję apie neteisėtą informacijos turinį, nedelsdami jos nepašalina arba neapriboja galimybes pasiekti vadovaudamiesi saviraiškos laisvės principu bei šiam tikslui nacionaliniu lygiu nustatyta tvarka⁴⁸¹. Vadinasi, sprenddami dėl civilinės atsakomybės už teisės į privatų gyvenimą pažeidimus anoniminiais ar pseudoniminiais komentarais taikymo, tiek EŽTT, tiek atskirų šalių teismai turi vertinti ne tik pačių pasisakymų (ne)teisėtumo pobūdį, bet ir *konkretaus interneto tinklalapio pobūdį bei jo valdytojo* šioje platformoje *turinio atžvilgiu pasirinkto elgesio modelį*, atsižvelgiant Elektroninės komercijos direktyvos ir nacionalinių įstatymų taikymo sritį ir jo vaidmenį trečiųjų asmenų privatų gyvenimą pažeidžiančių lankytojų komentarų skelbimo procese. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad <...> sprendžiant dėl subjektų, dalyvaujančių informacinės visuomenės paslaugų sferoje, atsakomybės, svarbu nustatyti teisinį tokių subjektų statusą. <...> Kadangi nurodytos atsakomybės išimties taikomos tik tada, kai informacinės visuomenės paslaugų teikėjas yra tarpinis teikėjas <...>, tai, sprendžiant civilinės atsakomybės taikymo klausimą, turi būti nustatyta, ar paslaugų teikėjo veikla leidžia jį pripažinti tarpiniu teikėju⁴⁸²; informacinės visuomenės paslaugų teikėjo statusas (tarpinis teikėjas ar ne) yra reikšmingas sprendžiant dėl atsakomybės (civilinės, administracinės, baudžiamosios) jam taikymo⁴⁸³.

Atsižvelgiant į tai, kad interneto tinklalapio valdytojo kvalifikavimas *aktyviu* savo saviraiškos laisvę komentarų skelbimu įgyvendinančiu subjektu nepriklauso nuo pačios interneto svetainės klasifikacijos kategorijos, ir siekiant aiškiai apibrėžti, kurių interneto svetainių valdytojų civilinės atsakomybės už savo pačių EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos saviraiškos laisvės ribų peržengimą nustatymo kriterijai tiriami darbe, toliau pristatomi

478 „*Papasavvas* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

479 „*L'Oréal* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

480 „*Google France* bylos sprendimo“ 113–114 ir 120 dalys, *supra* note 19; „*L'Oréal* bylos sprendimo“ 116 dalis, *ibid.*

481 „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 46 punktą, *supra* note 6.

482 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=53df0b63-64b3-4f82-a3a8-2e2eb16c4de7>.

483 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33; „Lietuvos Aukščiausiojo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33.

pasvyvių – tarpinių interneto paslaugų teikėjų ir aktyviai lankytojų komentarų skelbimo procese dalyvaujančių interneto tinklalapių valdytojų takoskyros kriterijai.

1.2.1. Interneto tinklalapių valdytojų teisinis statusas saviraiškos laisvės įgyvendinimo kontekste

Interneto tinklalapio valdytojas, virtualioje svetainėje vykdamas *sui generis* pobūdžio žurnalistikos veiklą ir paskelbtų komentarų atžvilgiu įgyvendinantis *savo paties* saviraiškos laisvę, teisine prasme yra šiuose pasisakymuose paskelbtos informacijos *skleidėjas*, todėl jis negali išvengti civilinės atsakomybės vien nurodęs, jog už interneto tinklalapyje skelbiamų komentarų turinį atsako tikrieji jų autoriai. Vadinasi, nustatyti, kuria apimtimi interneto paslaugų teikėjų veikla leidžiant skelbti komentarus pirmiausia laikytina tarpine, o kuria – atlieka žiniasklaidos funkciją, svarbu tiek teisinio tikrumo, tiek teisėtų lūkesčių požiūriu⁴⁸⁴. Dėl to dar 2003 m. Europos Tarybos Ministrų komitetas deklaracija dėl laisvės komunikuoti internete valstybėms narėms pasiūlė įtvirtinti tokias nacionalinės teisės normas, pagal kurias interneto paslaugų teikėjo atsakomybės laipsnis priklausytų nuo jo galimybės kontroliuoti svetainėje skelbiamą turinį ir žinojimo apie jo neteisėtą turinį pobūdį⁴⁸⁵, o 2011 m. Rekomendacijoje dėl naujosios žiniasklaidos sampratos⁴⁸⁶ rekomendavo suformuoti naują plačią žiniasklaidos sampratą, apimančią visus *veikėjus, susijusius su turinio* (pavyzdžiui, informacijos, analizės, komentavimo, nuomonės, švietimo, kultūros, meno ir pramogų teksto, garso, vaizdo, garso – vaizdo ar kita forma) *ir programų*, skirtų palengvinti interaktyvią masinę komunikaciją (pavyzdžiui, socialiniai tinklai), *ar kitos turinio pagrindu pagrįstos didelio masto interaktyvios patirties* (pavyzdžiui, internetiniai žaidimai) rengimu ir platinimu potencialiai dideliame asmenų skaičiui, kartu (visais šiais atvejais) išsaugančiais *redakcinę* kontrolę ar turinio *priežiūrą* (peržiūrą)⁴⁸⁷. Šiuo tikslu Rekomendacijoje dėl naujosios žiniasklaidos sampratos priede buvo išdėstyti konkretūs naujosios žiniasklaidos priemonės sampratą atitinkantys kriterijai: i) *siekis veikti kaip žiniasklaidai*; ii) *žiniasklaidos tikslas ir pagrindiniai siekiniai*⁴⁸⁸; iii) *redakcinė kontrolė*, kurią galima įrodyti remiantis pačių asmenų priimta veiklos politika dėl skelbiamo ar reklamuojamo turinio, ir iš to, kaip jį pristatomas ar rengiamas⁴⁸⁹; iv) *profesionalumo standartai*; v) *informavimo mastas ir sklaida* ir vi) *viešieji lūkesčiai* – bei pasiūlyta peržiūrėti teisinį reguliavimą atsižvelgiant į visų žiniasklaidos ekosistemoje paslaugas ar produktus teikiančių

484 Rebecca MacKinnon ir kt., *Fostering Freedom Online: The Role of Internet Intermediaries*, UNESCO Internet freedom series (Paris: UNESCO, 2015), 20.

485 Prie globos paslaugų teikėjas, pagal Elektroninės komercijos 14 straipsnį nedelsdamas nepašalinęs informacijos ar neapribojęs priegios prie jos, gali atsakyti solidariai su neteisėtą turinį pateikusiais asmenimis. „Europos Tarybos Ministrų komiteto deklaracija „Dėl laisvės komunikuoti internete“, *supra* note 344: 6–7.

486 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“, *supra* note 454.

487 *Ibid.*, 7 punktas.

488 Tačiau vertinamojo pobūdžio teiginiai neturėtų būti lemiamas veiksnys diskvalifikuojant paslaugas ar veiklas kaip žiniasklaidą arba sprendžiant dėl konkrečių subjektų pripažinimo žiniasklaidos priemonių valdytojais. *Ibid.*, priedo 26 punktas.

489 *Ibid.*, priedo 30 punktas.

subjektų poreikius, siekiant užtikrinti EŽTK 10 straipsnis garantuojamą asmenų teisę ieškoti, gauti ir perduoti informaciją ir išplėsti naujos kartos žiniasklaidos priemonėms taikytinas atitinkamas apsaugos priemones nuo trukdžių, kurie galėtų turėti neigiamą poveikį EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintoms teisėms, įskaitant riziką dėl nepagrįsto savęs suvaržymo ar cenzūravimo. Taigi Europos Tarybos narėms rekomenduota aiškiai apibrėžti kiekvieno naujosios žiniasklaidos srityje veikiančio subjekto teisinį statusą, nustatyti aiškias pareigas bei *laipsniškas* ir *diferencijuotas* atsakomybės vertinimo taisykles, atsižvelgiant į jų konkrečias funkcijas žiniasklaidos procese ir jų potencialią įtaką ir svarbą užtikrinant ar stiprinant gerą valdymą demokratinėje visuomenėje⁴⁹⁰, ir taip užtikrinti deramą konkretaus asmens teisinį statusą ir žiniasklaidos ekosistemoje faktinį vaidmenį atitinkantį apsaugos lygį. Tokiu būdu siekta ne tik to, kad kiekvienas asmuo, kurio teikiamos paslaugos priskirtinos žiniasklaidos, tarpininkavimo ar pagalbinei (papildomai) veiklai, galėtų remtis atitinkama (diferencijuota) apsaugos ir atsakomybės forma bei atitinkamu (laipsnišku) jos lygiu⁴⁹¹, bet ir to, kad skirtingą vaidmenį žiniasklaidos ekosistemoje atliekančių interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo procese būtų atsižvelgiama konkrečias šių asmenų funkcijas ir kitus juos individualizuojančius veiksnius.

Kaip EŽTT pažymėjo *Delfi AS v. Estonia* byloje, *kuo aktyviau* interneto svetainės operatoriaus įsitraukia į trečiosios šalies turinį prieš paskelbimą internete – ją cenzūruodamas, redaguodamas, parinkdamas gavėjus, savo iniciatyva prašydamas komentarų tam tikra iš anksto nustatyta tema arba priimdamas turinį kaip savo – tuo didesnė tikimybė, kad jis bus laikomas atsakingu už bet kokį jame esantį turinį⁴⁹², nes tokių asmenų veikla pagal bendrąją paslaugų teikimo interneto svetainėje koncepciją (t. y. paslaugų teikimo pobūdį ir mechanizmą) nepateks į Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės paslaugų 14 straipsnio taikymo sritį⁴⁹³. Taigi šiuo metu virtualioje erdvėje absoliučiai dominuojantys⁴⁹⁴ aktyvūs⁴⁹⁵ ir vis labiau įsigalintys mišrios prigimties⁴⁹⁶ interneto

490 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“ 7 punktas ir priedas, *supra* note 454.

491 *Ibid.*, priedo 7 punktas.

492 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 58 dalis, *supra* note 12.

493 Matthew Collins, *The Law of Defamation and the Internet* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 62. Tačiau aktyviai interneto svetainės turinį kontroliuojančius tinklalapių valdytojus reikėtų skirti nuo aktyvias apsaugos nuo neteisėto svetainės turinio priemones taikančių tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų, kurie dėl to, jog imasi aktyvių savanoriškų priemonių, nepraranda galimybės pasinaudoti „Elektroninės komercijos direktyvos“ 14 straipsnyje, *supra* note 6, numatytu atleidimu nuo atsakomybės. „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę“, *supra* note 35: 11; „Rekomendacijos“ preambulės 36 punktas, *supra* note 35.

494 Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *supra* note 97: 287.

495 Van der Sloot, „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *supra* note 113: 211.

496 Tai lemia būtinybę kaskart *atskirai* vertinti šių subjektų veiklos pobūdį konkretaus vartotojo (tinklalapio lankytojo) sukurtu turinio atžvilgiu. „*Google France* bylos sprendimo“ 19 ir 20 dalys, *supra* note 19; Brunner, *supra* note 98: 168; Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), *The Role of Internet Intermediaries in Advancing Public Policy Objectives* (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011), 20–21.

tinklalapių valdytojai, tam tikru mastu kontroliuojantys ar kitaip galintys turėti ir (arba) turintys žinių apie valdomų tinklalapių turinį, kurių nukentėjusieji paprastai ir prašo taikyti civilinę atsakomybę už anoniminius ar pseudoniminius komentarus padarytą žalą, atsidūrė už 2000 m. priimtos Elektroninės komercijos direktyvos taikymo ribų, kuri, atsižvelgiant į tuometinį visuomenės technologinį, socialinį ir teisinį pažangos lygį, buvo skirta nustatyti plačius horizontalaus pobūdžio atsakomybės ribojimus *per se* ir suvienodinti ES šalyse veikiančių *techninio, automatinio ir pasyvaus* pobūdžio veiklą vykdančių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų civilinės ir baudžiamosios⁴⁹⁷ atsakomybės taikymo išimtis⁴⁹⁸ nepriklausomai nuo to, ar pažeista trečiųjų asmenų teisė į privatų gyvenimą plačiąja prasme⁴⁹⁹, ar autorių teisės⁵⁰⁰, ar paskelbta su terorizmu susijusi medžiaga ir pan.⁵⁰¹, numatant, jog tokiam pasyvaus pobūdžio informacinės visuomenės paslaugų teikėjui, kurio veikla apsiriboja eksploatavimo techniniu procesu ir prieigos prie ryšių tinklo, kuriuo perduodama arba kuriame laikinai saugoma trečiųjų šalių suteikta informacija, suteikimu tik tam, kad perdavimas būtų efektyvesnis, atsakomybė netaikytina, jeigu jis, gavęs *faktinių žinių* arba sužinojęs apie neteisėtą veiklą, *nedelsdamas* ėmėsi priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ja naudotis. Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 42 punkte taip pat nustatyta, kad informacinės visuomenės paslaugų teikėjo veiklai keliamas *techninio, automatinio ir pasyvaus* pobūdžio veiklos reikalavimas reiškia, kad dėl savo vykdomos veiklos modelio jis *neturi žinių* apie perduodamą arba saugomą informaciją ir *negali jos kontroliuoti*, arba, kitaip tariant, *tarpiniu* informacinės visuomenės paslaugų teikėju gali būti pripažintas toks subjektas, kurio *vaidmuo* perduodamos ar saugomos informacijos požiūriu yra *neutralus*⁵⁰² (nors teisės doktrinoje pagrįstai kritikuojamas visiško neutralumo reikalavimas⁵⁰³). Taigi pagal Elektroninės komercijos

497 Commission of the European Communities, „First Report on the application of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce) COM(2003) 702 final“ (European Union, 2003 m.), 4.6, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2003/0702/COM_COM\(2003\)0702_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2003/0702/COM_COM(2003)0702_EN.pdf).

498 „Elektroninės komercijos direktyva“, *supra* note 6, siekia prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo užtikrinant laisvą informacinės visuomenės paslaugų judėjimą tarp valstybių narių, tačiau joje nustatytos tik vieningos tarpinių interneto paslaugų teikėjų atsakomybės netaikymo išimtis ir nereglamentuojamos pozityviosios atsakomybės taikymo sąlygos. Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *supra* note 97: 275; Tatiana Eleni Synodinou ir Philippe Jougleux, „The Legal Framework Governing Online Service Providers in Cyprus“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 125. „Elektroninės komercijos direktyvos“, *supra* note 6, nuostatos taip pat vertintinos kaip galiojančių teisės aktų patikslinimai ar paaiškinimai. Riordan, *supra* note 94: 384.

499 Įskaitant šmeižtu padarytus pažeidimus. „Papasavvas bylos sprendimas“, *supra* note 19.

500 „Scarlet Extended v. SABAM bylos sprendimas“, *supra* note 19.

501 Riordan, *op. cit.*, 384–85.

502 „Google France bylos sprendimo“ 113–114 ir 120 dalys, *supra* note 19; „L’Oréal bylos sprendimo“ 116 dalis, *supra* note 19.

503 Ian Walden, „Mine Host is Searching for a ‘Neutrality’ Principle!“, *Computer Law & Security Review* 26, nr. 2 (2010 m.); Federico Marini Balestra ir Riccardo Tremolada, „The EU Debate on Net Neutrality: What About Zero-Rating?“, *Computer and Telecommunications Law Review* 21, nr. 5 (2015 m.).

direktyvos nuostatas ir jas aiškinančią ESTT jurisprudenciją *tarpiniu* informacinės visuomenės paslaugų teikėju gali būti pripažintas toks subjektas, kurio vaidmuo neutralus, o veiksmai yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, dėl kurių jis neturi žinių apie perduodamą arba saugomą informaciją ir negali jos kontroliuoti⁵⁰⁴, ir būtent todėl jam taikomos Elektroninės komercijos direktyvoje įtvirtintos atsakomybės išimtys. Taip nėra, kai paslaugų teikėjas, užuot neutraliai teikęs paslaugą tik techniškai ir automatiškai apdorodamas klientų pateiktus duomenis, atlieka aktyvų vaidmenį, leidžiantį jam turėti žinių apie šiuos duomenis ar juos kontroliuoti⁵⁰⁵. Be to, ESTT jurisprudencijoje konstatuota, kad Elektroninės komercijos direktyvos 12–15 straipsniuose įtvirtintos atsakomybės nustatymo išimtys netaikytinos ir pasyvaus pobūdžio interneto tinklalapio valdytojams, jeigu šie žinojo apie faktus arba aplinkybes, kuriomis remdamasis *rūpestingas* ūkio subjektas *būtų turėjęs* konstatuoti tam tikro lankytojų kuriamo turinio neteisėtumą, ir tai žinodamas nedelsdamas nesiėmė veiksmų jiems pašalinti pagal Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnio 1 dalies b punktą⁵⁰⁶. Taigi Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnio 1 dalis, kurioje skelbiama, kad „*nenustatoma nei bendros prievolės stebėti informaciją, kurią jie perduoda arba saugo, nei bendros prievolės aktyviai domėtis faktais arba aplinkybėmis, rodančiomis nelegalią veiklą*“, yra skirta tik tokiems informacinės visuomenės paslaugas teikiantiems interneto rinkos dalyviams, kurių veikla yra techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio ir kuriems dėl to Elektroninės komercijos direktyvoje nustatytos jų atsakomybės taikymo išimtys⁵⁰⁷.

Virtualioje erdvėje ėmus dominuoti aktyviems interneto paslaugų teikėjams, vis dažniau raginama peržiūrėti Elektroninės komercijos direktyvos nuostatas⁵⁰⁸, kurios, skir-

---

Taip pat žr.: Riordan, *supra* note 94: 402; Valcke, Kuczerawy, ir Ombelet, „Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, eBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“, *supra* note 117: 107.

504 „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 42 punktą, *supra* note 6.

505 „Google France bylos sprendimo“ 113–114 ir 120 dalys, *supra* note 19; „L’Oréal bylos sprendimo“ 116 dalis, *supra* note 19.

506 „L’Oréal bylos sprendimo“ 123 dalis, *supra* note 19; „Google France bylos sprendimo“ 120 dalis, *supra* note 19.

507 Analogiškos „Elektroninės komercijos direktyvai“, *supra* note 6, nuostatos įtvirtintos „Europos Tarybos Ministrų komiteto deklaracijos „Dėl laisvės komunikuoti internete“, *supra* note 344, šeštajame principo, numatančiame, kad „*tais atvejais, kai paslaugų teikėjų funkcijos yra platesnės ir jie saugo turinį, gautą iš kitų šalių, valstybės narės juos gali laikyti bendrai atsakingais, jei jie nedelsdami nepašalins arba neuždraus naudotis informacija ar paslaugomis po to, kai tik sužinojo apie jų neteisėtą pobūdį, arba, jei reikalaujama atlyginti žalą, – apie faktus ar aplinkybes, atskleidžiančias veiklos ar informacijos neteisėtumą. Pagal nacionalinę teisę nustatydamos ankstesnėje pastraipoje nurodytus paslaugų teikėjų ipareigojimus, valstybės turi deramai atsižvelgti į asmenų, kurie pateikė informaciją, saviraiškos laisvę, taip pat į atitinkamą vartotojų teisę į informaciją*“. Tačiau, Martin Husovec nuomone, po ESTT „Telekabel bylos sprendimo“, *supra* note 19, bendros pareigos stebėti perduodamą ar saugomą informaciją arba aktyviai domėtis faktais arba aplinkybėmis, rodančiomis nelegalią veiklą, nustatymo draudimo paskirtis išliko neaiški. Husovec, „Holey Cap! CJEU Drills (Yet) Another Hole in the E-Commerce Directive’s Safe Harbors“, *supra* note 106: 10. Visgi informacinės visuomenės paslaugų teikėjas „Elektroninės komercijos direktyvos“ 12–14 straipsniais, *supra* note 6, negali remtis siekdamas užginčyti jam pareiktą ieškinį dėl civilinės atsakomybės ir atitinkamai nacionalinio teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių. „Papasavvas bylos sprendimo“ 57–58 dalys, *supra* note 19.

508 Sophie Stalla-Bourdillon, „The EU Commission and Its Official Communication on Online Platforms: Is the E-Commerce Directive Being Attacked by the Back Door?“, *Peep Beep!*, 2016 m. birželio 4 d., <https://peepbeep.wordpress.com/2016/06/04/the-eu-commission-and-its-official-com->

tos technologiškai neutralių interneto paslaugų teikėjų atsakomybės išimtims reguliuoti, neatitinka techninių inovacijų ir ekonomikos vystymosi tendencijų⁵⁰⁹, o joje nustatytas interneto paslaugų teikėjų skaidymas į aktyvius ir pasyvius pagrįstai įvardijamas kaip pasenęs, nepatogus, nepraktiškas ir šiandienos realiųjų neatitinkantis teisinis konstruktas⁵¹⁰, nes dažnai atskirti aktyvius bei pasyvius interneto paslaugų teikėjus yra itin sunku⁵¹¹. Vis dėlto šiame moksliniame tyrime su tam tikromis išlygomis neišvengiamai vadovaujamas požiūriu, kad interneto prieglobos paslaugų (angl. *hosting*) teikėju laikomas *techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio* – t. y. *neutralaus* vartotojų pateikto turinio atžvilgiu veiklą vykdančias asmuo, kuris dėl jos neturi žinių apie perduodamą arba saugomą informaciją ir negali jos kontroliuoti. Atsižvelgiant į tai, kad šioje disertacijoje analizuojami būtent tų interneto tinklalapio valdytojų, kuriems Elektroninės komercijos direktyva netaikoma, civilinės atsakomybės už lankytojų komentarais padarytus privataus gyvenimo pažeidimus taikymą pateisinantys kriterijai, toliau aptariamos Elektroninės komercijos direktyvos taikymo sąlygos, jas priešpastatant šios mokslinio tyrimo adresatams.

Pirma, Elektroninės komercijos direktyvoje įtvirtintos atsakomybės nustatymo išimtyms taikomos interneto tinklalapio valdytojams, teikiantiems *informacinės visuomenės paslaugas*, kurios pagal Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 18 dalį reiškia įvairią *ekonominę* veiklą, ypač prekių pardavimą internetu, įskaitant ir paslaugas, *už kurias jų gavėjai nemoka*, teikiamas prisijungus prie tinklo <...>⁵¹². Tai yra autonominė ES koncepcija, kuri turi būti aiškinama vienodai visos ES mastu. Remiantis Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 17 punktu, informacinės visuomenės paslauga reiškia bet kokią paslaugą, paprastai teikiamą i) už atlygį, ii) per nuotolį, iii) elektroninėmis priemonėmis, iv) atskiru paslaugos gavėjo prašymu, v) duomenims apdoroti (įskaitant skaitmeninį glaudinimą) ir saugoti, o Informacijos direktyvos 1 straipsnio 1 dalies b punkte nurodoma, kad informacinės visuomenės paslauga laikoma paslauga, teikiama i) *paprastai* už atlyginimą,

---

munication-on-online-platforms-is-the-e-commerce-directive-being-attacked-by-the-back-door/.

509 European Commission, „Online Services, Including E-commerce, in the Single Market No. SEC (2011) 1641 final“ (European Union, 2011 m.), 24–25, http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/communication2012/SEC2011_1641_en.pdf.

510 Martinet Farano, *supra* note 17: 10; Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *supra* note 97: 287; Ernesto Apa ir Federica De Santis, „Active or Passive? Court of Rome Rules on Role and Liability of ISPs“, *Portolano Cavallo*, 2011 m. gruodžio 12 d., <http://www.portolano.it/en/2011/12/active-or-passive-court-of-rome-rules-on-role-and-liability-of-isps/>; Ernesto Apa ir Federica De Santis, „ISP Liability for User-Uploaded Content – An Italian Perspective“, *Portolano Cavallo*, 2013 m. gegužės 20 d., <http://www.portolano.it/2013/05/isp-liability-for-user-uploaded-content-an-italian-perspective/>. Be to, iki šiol lieka neaišku, kada interneto paslaugų teikėjas turėtų būti laikomas pasyviu. Lavi, *supra* note 39: 47.

511 Van der Sloot, „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *supra* note 113: 212–13; 224.

512 Kaip jos suprantamos „Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. rugsėjo 9 d. direktyvoje (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarka (kodifikuota redakcija)“, *Europos Sąjungos oficialūs leidiniai*, L 241 (2015) (toliau – „Informacijos direktyva“) (neįtrauktų į šią apibrėžtį paslaugų orientacinis sąrašas pateiktas „Informacijos direktyvos“ I priede) ir „Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. lapkričio 20 d. direktyvoje 98/84/EB dėl sąlyginės prieiga grindžiamų paslaugų ir sąlyginės prieigos paslaugų teisinės apsaugos“, *Europos Sąjungos oficialūs leidiniai*, L 320 (1998).

ii) per atstumą, iii) elektroninėmis priemonėmis ir iv) asmeniškai paslaugų gavėjo prašymu teikiama paslauga. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 18 dalyje taip pat nustatyta, informacinės visuomenės paslauga – paprastai už atlyginimą elektroninėmis priemonėmis ir per atstumą individualiu informacinės visuomenės paslaugos gavėjo prašymu teikiama paslauga. Baigtinis informacinės visuomenės paslaugų sąrašas nėra pateikiamas, todėl į jų sampratą galima įtraukti vis naujas ir Elektroninės komercijos direktyvos priėmimo metu galimai dar neegzistavusias virtualios rinkos paslaugas.

Detalizuodamas informacinės visuomenės paslaugų teikimą „už atlyginimą“, ESTT *Papasavvas* byloje yra išaiškines, kad Elektroninės komercijos direktyvos 2 straipsnio a punkte minima informacinės visuomenės paslaugų sąvoka apima ir tas informacijos teikimo internetu paslaugas, už kurias teikėjui atlygina ne paslaugų gavėjas, bet atlyginama pajamomis, gaunamomis iš interneto tinklalapyje skelbiamos reklamos, o *Google France* byloje konstatuota, jog paslaugai kvalifikuoti kaip atlygintinai nereikalaujama faktinio atsiskaitymo su informacinių paslaugų teikėju, bet pakanka jo pagrįsto lūkesčio iš savo paslaugų gauti pajamų⁵¹³. Taigi tam tikrų veiksmų priskyrimas ekonominei veiklai siejamas ne su gaunamų ar numatomų gauti lėšų šaltiniu, subjektu ar atsiskaitymo būdu, bet su atlygintinumu kaip *sine qua non* paslaugų teikimo tenkinant ekonominius interesus sąlyga⁵¹⁴. Todėl vien aplinkybė, kad interneto paslaugų teikėjas gauna mokėjimą už tam tikro internetinio turinio ar nuorodų talpinimą, savaime netrukdo kliautis Elektroninės komercijos direktyvoje įtvirtintomis gynybos priemonėmis⁵¹⁵ (t. y. ir nereikia tokio turinio kontrolės).

513 Pavyzdžiui, atlygis už *Google Inc.* teikiamą nuorodų teikimo paslaugą „AdWords“ apskaičiuojamas pagal „maksimalią kainą už spustelėjimą“, kurią sudarydamas sutartį su *Google Inc.* dėl nuorodų teikimo paslaugų reklamuotojas nurodo galįs mokėti, bei nuo interneto vartotojų spustelėjimų ant tokios nuorodos skaičiaus. „*Google France* bylos sprendimas“, *supra* note 19. Kadangi ekonominės veiklos samprata *per se* suponuoja tokių paslaugų atlygintinumą, „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 18 dalyje, *supra* note 6, nurodyta, kad informacinės visuomenės paslaugomis nelaikomas elektroninis paštas arba lygiavertės individualios komunikacijos, kurias fiziniai asmenys naudoja *ne savo amato, verslo ar profesijos tikslams*, įskaitant jų naudojimą sutartims tarp tokių asmenų sudaryti <...>. Vis dėlto fizinių asmenų tinklaraščių, diskusijų forumų ar panašios prigimties svetainių valdymas visuomet yra viešoji veikla, galinti turėti savo komercinę vertę, pasekėjų ar partnerių tinklus bei kitų netiesioginių ekonominių padarinių, todėl ji neturėtų būti laikoma išimtinai privačia ar asmeninio pobūdžio. Pavyzdžiui, „Anglijos ir Velso aukštojo teismo 2010 m. liepos 23 d. sprendime byloje *Johanna Kaschke v. John Gray ir Alex Hilton*, bylos Nr. HQ08X00922“, BAILII. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2010/1907.html>, konstatuota, kad politinė interneto svetainė, kurioje vartotojai galėjo skelbti savo kuriamą turinį, neabejotinai teikė informacinės visuomenės paslaugas. Profesionalūs tinklaraštininkai iš savo svetainių administravimo paprastai gauna didelę dalį pajamų, todėl jų veikla akivaizdžiai gali būti vertinama kaip ekonominė. Riordan, *supra* note 94: 390.

514 Lietuvos teismų praktikoje teigiama, kad ir neatlygintinis prieigos prie tinklalapio ir galimybės skelbti jame informaciją pobūdis neužkerta kelio šią paslaugą pripažinti informacinės visuomenės paslauga, nes pagal pirmiau nurodytą apibrėžtį tokios paslaugos tik „paprastai, t. y. ne visada, yra atlygintinio pobūdžio“. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4. Tačiau konkrečiu atveju www.skundai.lt valdytojas taip pat gaudavo pajamų iš reklamos tinklalapyje („Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/57865394588200/2A-887-343/2014>), o pagal ESTT praktiką to pakanka atlygintinumui konstatuoti.

515 „*Google France* bylos sprendimo“ 116 dalis, *supra* note 19; „*L'Oréal* bylos sprendimo“ 115 dalis, *supra* note 19; „*Papasavvas* bylos sprendimo“ 42–44 dalys, *supra* note 19.

Tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikimas lemia ir kitus pirmiau minėtus informacinių visuomenės paslaugų teikimo požymius – jų teikimą i) per atstumą, ii) elektroninėmis priemonėmis ir iii) asmenišku paslaugų gavėjo prašymu. Šiuo atveju paslaugų „teikimas per atstumą“ reiškia, kad paslauga teikiama šalims nesant kartu vienoje vietoje, o Informacijos direktyvos I priede pateikiamas orientacinis paslaugų, pripažįstamų teikiamomis „ne per atstumą“, sąrašas⁵¹⁶. Paslaugos teikimas „elektroninėmis priemonėmis“ reiškia, kad iš pradžių paslauga elektronine įranga pasiunčiama ir priimama duomenimis apdoroti (įskaitant skaitmeninį tankinimą) ir saugoti, o galutinai perduodama ir priimama laidais, radijo, optinėmis, kitomis elektromagnetinėmis priemonėmis⁵¹⁷. Taigi informacinės visuomenės paslaugomis laikomos ne vien paslaugos, dėl kurių sutartys sudaromos internetu, bet ir įvairios kitos paslaugos – tai gali būti informacijos teikimas internetu, komerciniai pranešimai, priemonės informacijai ieškoti, prie jos priėti ir atlikti jos paiešką, informacijos perdavimas ryšių tinklais, prieigos prie ryšių tinklo suteikimas arba paslaugos gavėjo pateiktos informacijos pateikimas internete, arba tiesiogiai perduodamos paslaugos, pavyzdžiui, vaizdo perdavimo paslaugos pagal pareikalavimą arba komercinių pranešimų pateikimas elektroniniu paštu. Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 20 punkte nurodyta, kad „paslaugų gavėjo“ apibrėžimas aprėpia visus informacinės visuomenės paslaugų naudojimo būdus, kai jas naudoja ir asmenys, teikiantys informaciją atvirose tinkluose, pavyzdžiui, internete, ir asmenys, ieškantys informacijos internete dėl asmeninių ar profesinių priežasčių. Tuo metu žodžių konstrukcija „asmenišku paslaugų gavėjo prašymu“ atspindi idėją, kad paslauga teikiama perduodant duomenis asmenišku prašymu. Joms priešpriešinamos „ne asmenišku paslaugų gavėjo prašymu“ teikiamos paslaugos, t. y. teikiamos perduodant duomenis be atskiro pageidavimo, siekiant, kad juos vienu metu priimtų neribotas atskirų gavėjų skaičius (perdavimas naudojant žvaigždinį tinklo sujungimą)⁵¹⁸.

516 Tai paslaugos, teikiamos fiziškai dalyvaujant jų teikėjui ir gavėjui: a) paciento sveikatos tikrinimas arba chirurginis gydymas elektronine įranga jam fiziškai dalyvaujant; b) konsultacijos naudojant elektroninį katalogą parduotuvėje esančiam klientui; c) išankstinis lėktuvo bilietų užsakymas kelionių agentūroje kompiuteriniu tinklu fiziškai dalyvaujančiam klientui; d) elektroniniai žaidimai, žaidžiami salėje klientui fiziškai dalyvaujant. „Informacijos direktyva“, *supra* note 512.

517 Atitinkamai „ne elektroninėmis priemonėmis“ teikiamomis paslaugomis laikomos paslaugos: i) turinčios materialųjį turinį, nors ir teikiamos elektroniniais prietaisais, pavyzdžiui: a) grynųjų pinigų ar bilietų automatai; b) užmokesčio už naudojimąsi kelių tinklais, automobilių stovėjimo aikštelėmis ir kt. nustatymas, ir tais atvejais, kai elektroniniais prietaisais kontroliuojamas įvažiavimas ar išvažiavimas ir (arba) užtikrinamas teisingas apmokėjimas; ii) autonomiškos paslaugos: pastoviosios atminties kompaktinių diskų ar programinės įrangos diskelių platinimas; iii) paslaugos, teikiamos nenaudojant duomenų apdorojimo ir saugojimo sistemų: a) balso telefonijos paslaugos; b) telefakso ir telekso paslaugos; c) balso telefonijos paslaugos ir paslaugos, teikiamos fakso; d) gydytojo konsultacijos telefonu ar telefaksu; e) teisininko konsultacijos telefonu ar telefaksu; f) tiesioginis pardavimas ir pirkimas telefonu arba telefaksu. *Ibid.*

518 Tai televizijos transliavimo paslaugos (įskaitant užsakomų vaizdo programų televizijos paslaugas), nurodytos „Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. kovo 10 d. direktyvos 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva)“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 95 (2010), 1 straipsnio 1 dalies e punkte; radijo transliavimo paslaugos ir televizinis tekstas. *Ibid.*

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, konstatuotina, jog iš esmės *bet kuri ekonominė veikla, skirta paslaugoms internetu per atstumą elektroninėmis priemonėmis ir asmeniškų paslaugų gavėjo prašymu teikti, jei paslaugos teikėjas tiesiogiai ar netiesiogiai už tai gauna ar pagrįstai tikisi gauti atlyginimą, laikytina informacinės visuomenės paslauga Elektroninės komercijos direktyvos prasme*, jeigu pačiuose teisės aktuose nėra nurodyta kitaip. Tai reiškia, kad interneto vartotojams teikiama *galimybė skelbti komentarus taip pat gali būti laikoma informacinės visuomenės paslauga Elektroninės komercijos direktyvos požiūriu*⁵¹⁹. Kita vertus, to nepakanka, kad interneto tinklalapio valdytojas būtų galėtų remtis jam potencialiai gresiančios civilinės atsakomybės išimtimis.

Antra, Elektroninės komercijos direktyvos 12–14 straipsniuose nustatomos atsakomybės informacinių paslaugų teikėjams netaikymo sąlygos skirtos tik *techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio veiklą* vykdančiam informacinės visuomenės paslaugų teikėjui, kurio elgesys apsiriboja eksploatavimo techniniu procesu ir prieigos prie ryšių tinklo, kuriuo perduodama arba kuriame laikinai saugoma trečiųjų šalių suteikta informacija, suteikimu tik tam, kad perdavimas būtų efektyvesnis. Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 42 punkte nustatyta, kad informacinės visuomenės paslaugų teikėjui atsakomybės išimtis nustatomos būtent dėl to, kad jis dėl savo vykdomos veiklos modelio jis *neturi žinių* apie perduodamą arba saugomą informaciją ir *negali jos kontroliuoti*, nes jo vaidmuo perduodamos ar saugomos informacijos požiūriu yra *neutralus*. Negana to, Elektroninės komercijos direktyvos 12–14 straipsniuose nustatomos skirtingos atsakomybės informacinių paslaugų teikėjams netaikymo sąlygos atsižvelgiant į teikiamos informacinės visuomenės paslaugos pobūdį – tai gali būti: a) informacinės visuomenės paslaugos gavėjo pateiktos *informacijos perdavimas* elektroninio ryšio tinklu arba *prieigos* prie elektroninių ryšių tinklo *suteikimas*; b) *automatinis, tarpinis ir laikinas* paslaugos gavėjo pateiktos *informacijos saugojimas*, skirtas tik *tam, kad vėlesnis tos informacijos perdavimas kitiems* jos prašantiems paslaugos gavėjams *būtų efektyvus*; c) pateiktos *informacijos* informacinės visuomenės paslaugos gavėjo prašymu *saugojimas*.

Ši Elektroninės komercijos direktyva Lietuvos Respublikoje buvo įgyvendinta Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymu⁵²⁰ (toliau – Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas), kurio 12–14 straipsniuose iš esmės pakartotos atitinkamos Elektroninės komercijos direktyvos 12–14 straipsnių nuostatos.

Elektroninės komercijos direktyvos 12 straipsnis	Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 12 straipsnis
<p>„Paprastas perdavimo kanalas“</p> <p>1. Kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos <i>informacijos perdavimas</i> ryšio tinklu arba <i>prieigos prie ryšių tinklo suteikimas</i>, valstybės</p>	<p>„Informacijos perdavimas“</p> <p>1. Paslaugos teikėjas, <i>perduodantis</i> paslaugos gavėjo pateiktą <i>informaciją</i> elektroninių ryšių tinklu arba <i>suteikiantis galimybę naudotis</i> elektroninių ryšių tinklu, neatsako už teikiamą</p>

519 Lahe ir Turk, *supra* note 109: 469–470; Čekanaavičius, *supra* note 379: 261.

520 „Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas“, *Valstybės žinios* 65, 2380 (2006).

<p>narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už perduodamą informaciją, jeigu teikėjas:</p> <ol style="list-style-type: none"> neinicijuoja perdavimo; neparenka perduodamos informacijos gavėjo ir neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos. <p>2. Perdavimo ir prieigos suteikimo veiksmai, nurodyti šio straipsnio 1 dalyje, aprėpia automatinį, tarpinį ar trumpalaikį perduodamos informacijos saugojimą, jei tai daroma tik siekiant atlikti perdavimą ryšių tinklu ir tik tuo atveju, kai informacija nėra saugoma ilgiau, nei pagrįstai būtina perdavimui atlikti. <...></p>	<p>informaciją, jeigu paslaugos teikėjas:</p> <ol style="list-style-type: none"> neinicijuoja informacijos perdavimo; neparenka perduodamos informacijos gavėjo; neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos. <p>2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta informacijos perdavimo ir galimybės naudotis elektroninių ryšių tinklu suteikimo veikla apima <i>automatinį, tarpinį ir trumpalaikį</i> perduodamos informacijos saugojimą. Šis saugojimas skirtas tik tam, kad informacija būtų perduota elektroninių ryšių tinklu, jeigu informacija nėra saugoma ilgiau, negu pagrįstai būtina, kad ji būtų perduota.</p>
<p align="center">Elektroninės komercijos direktyvos 13 straipsnis</p>	<p align="center">Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 13 straipsnis</p>
<p>„Spartinimas“ (angl. <i>„Caching“</i>)</p> <p>1. Kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už tos <i>informacijos automatinį, tarpinį arba laikinį saugojimą</i>, kuris atliekamas tik tam, kad tolesnis informacijos perdavimas paslaugos gavėjams jų prašymų būtų spartesnis, bet tik tada, jei:</p> <ol style="list-style-type: none"> teikėjas nekeičia informacijos; teikėjas laikosi prieigos prie informacijos sąlygų; teikėjas laikosi taisyklių dėl informacijos atnaujinimo, nurodytų verslo srityje priimtinu ir plačiai naudojamu būdu; teikėjas nekliudo teisėtai naudotis technologija, kurią verslas plačiai pripažįsta ir naudoja, siekdamas gauti duomenų apie informacijos naudojimą ir teikėjas skubiai imasi priemonių panaikinti arba atimti galimybę pasiekti informaciją, kurią saugojo, sužinojęs, kad pradinis perdavimo šaltinis pašalintas iš tinklo arba atimta galimybė jį pasiekti arba kad jį pašalinti arba atimti galimybę jį pasiekti įsakė teismas arba administracinė institucija <...>. 	<p>„Laikinas informacijos saugojimas“</p> <p>1. Paslaugos teikėjas, perduodantis paslaugos gavėjo pateiktą informaciją elektroninių ryšių tinklu, neatsako už <i>automatinį, tarpinį ir laikinį tos informacijos saugojimą, skirtą tik tam, kad vėlesnis tos informacijos perdavimas kitiems jos prašantiems paslaugos gavėjams būtų efektyvus</i>, jeigu paslaugos teikėjas:</p> <ol style="list-style-type: none"> nepakeitė informacijos; nepakeitė prieigos prie informacijos sąlygų; laikosi šioje verslo srityje įprastų informacijos atnaujinimo taisyklių; nekliudo teisėtai naudotis technologija, kuri šioje verslo srityje yra pripažįstama ir naudojama siekiant gauti duomenų apie informacijos naudojimą; skubiai imasi priemonių pašalinti informaciją, kurią saugojo, arba panaikinti galimybę ją pasiekti, sužinojęs, kad pradinis perdavimo šaltinis yra pašalintas iš elektroninių ryšių tinklo ar panaikinta galimybė pasiekti pradinį perdavimo šaltinį arba jį pašalinti iš elektroninių ryšių tinklo ar panaikinti galimybę jį pasiekti nurodė teismas ar įstatymų numatytais atvejais kita valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga.

Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnis	Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 14 straipsnis
<p>„Informacijos pateikimas internete“</p> <p>1. Kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už informaciją, kurią <i>saugo</i> paslaugos gavėjo prašymu, tik tada, jei:</p> <p>a) teikėjas neturi faktinių žinių apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu nežino apie faktus ar aplinkybes, rodančias, kad verčiamasi neteisėta veikla arba teikiama neteisėta informacija arba</p> <p>b) teikėjas, gavęs tokių žinių arba apie tai sužinojęs, nedelsdamas panaikina šią informaciją arba atima galimybę ją pasiekti.</p> <p>2. Šio straipsnio 1 dalis netaikoma, kai paslaugos gavėjas veikia pagal teikėjo įgaliojimus arba jo kontroliuojamas.</p> <p>3. Šis straipsnis neturi įtakos teismo arba administracinės institucijos galimybei vadovaujantis valstybių narių teisinėmis sistemomis reikalauti, kad paslaugų teikėjas nutrauktų pažeidimą arba užkirstų jam kelią, jis taip pat neturi įtakos valstybių narių galimybei nustatyti procedūras, reglamentuojančias informacijos panaikinimą arba galimybės ją pasiekti atėmimą.</p>	<p>„Informacijos saugojimas“</p> <p>1. Paslaugos teikėjas, paslaugos gavėjo prašymu <i>saugantis jo pateiktą informaciją</i>, už ją neatsako, jeigu:</p> <p>1) neturi faktinių duomenų apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą arba apie tai, kad paslaugos gavėjo pateikta informacija įgyta, sukurta, pakeista ar naudojama neteisėtu būdu ir, kai reikalaujama atlyginti žalą, nežino apie faktus ir aplinkybes, rodančius neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą arba tai, kad paslaugos gavėjas teikia neteisėtu būdu įgytą, sukurta, pakeistą ar naudojamą informaciją;</p> <p>2) sužinojęs arba gavęs žinių apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą arba apie tai, kad paslaugos gavėjo pateikta informacija įgyta, sukurta, pakeista ar naudojama neteisėtu būdu, skubiai imasi veiksmų, kad panaikintų galimybę tokią informaciją pasiekti.</p> <p>2. Šio straipsnio 1 dalis netaikoma, kai paslaugos gavėjas veikia paslaugos teikėjo įgaliojimas arba jo kontroliuojamas.</p> <p>3. Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytos, sukurtos, pakeistos ar naudojamos informacijos panaikinimo tvarką, taip pat kriterijus, <i>kada paslaugos teikėjas laikomas sužinojęs apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą</i> arba <i>apie tai, kad paslaugos gavėjo pateikta informacija įgyta, sukurta, pakeista ar naudojama neteisėtu būdu</i>, nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.</p> <p>Įgyvendindama Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 14 straipsnį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. rugpjūčio 22 d. patvirtino Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurta, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašą⁵²¹.</p>

Atsižvelgiant į tai, kad Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės

521 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 881 „Dėl Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurta, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 94, 3784 (2007) (toliau – „Aprašas“).

paslaugų įstatymo 12⁵²²–13⁵²³ straipsniuose įvardytų subjektų veikla niekuomet nebus panaši į interneto tinklalapių valdytojų pasirinktą veiklos modelį, jų civilinės atsakomybės taikymą pateisinantys kriterijai darbe neanalizuojami, o šio tyrimo kontekste aktualiausia Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 14 straipsnyje nurodyta informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro *paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu ir informacijos saugojimas paslaugos gavėjo prašymu*, bei juose įtvirtintas įpareigojimas ES valstybėms narėms užtikrinti, kad informacinės visuomenės paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už tokį saugojimą tik tada, jei:

- a) teikėjas *neturi faktinių žinių* apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu nežino apie faktus ar aplinkybes, rodančias, kad verčiamasi neteisėta veikla arba teikiama neteisėta informacija, arba
- b) teikėjas, gavęs tokių žinių arba apie tai sužinojęs, *nedelsdamas panaikina* šią informaciją arba *atima* galimybę ją pasiekti⁵²⁴.

522 Šios nuostatos taikomos tik perduodamos informacijos požiūriu *visiškai pasyviai* informacinės visuomenės paslaugų teikėjui, *perduodančiam* paslaugos gavėjo pateiktą *informaciją* elektroninių ryšių tinklu arba *suteikiančiam* *galimybę naudotis* elektroninių ryšių tinklu, jei jo veikla apsiriboja priemonės keistos informacija suteikimu – apima tik *automatinį, tarpinį ir trumpalaikį* perduodamos informacijos saugojimą ir jis: 1) *neinicijuoja informacijos perdavimo* – t. y. jokiū būdu nesusijęs su perduodamos informacijos autoryste, kūrimu, skatinimu ar bet kokia kita aktyvia veikla jos perdavimo iniciatyvos požiūriu; 2) *neparenka perduodamos informacijos gavėjo* – t. y. konkretūs duomenys perduodami ar prašomi išimtinai trečiojo asmens; 3) *neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos* – t. y. ji pasiekia tikslą nepakeista, *nepriklausomai nuo to, kiek ir kokių galimybių paslaugos teikėjas turėjo tikrinti perduodamą informaciją ir ar faktiškai žinojo apie jos neteisėtumą*. Tai, pavyzdžiui, interneto tinklo ir (ar) fizinę priėgą bei priegos įrangą (pavyzdžiui, modemus ar abonento liniją) teikiantys subjektai, persiunčiantys įvairius duomenų paketus tarp IP adresų ir teikiantys pagalbinės paslaugas, domenu vardų sistemų (DNS) serverių valdytojai ir kt. Jie perduodamos informacijos paprastai nefiltruoja ir nenagrinėja, nors *teoriškai*, naudodami tam tikras technines priemones, gali turėti galimybę patikrinti ar iširti jų vartotojų perduodamos nešifruotos informacijos turinį bei naudoti gilaus paketinio tikrinimo (angl. *deep packet inspection* – DPI) technologiją. Riordan, *supra* note 94: 38; 396.

523 Šiame kontekste *automatinis* saugojimas suprastinas kaip informacinės visuomenės paslaugų teikėjo sistemose vykdomo automatizuoto techninio proceso dalis, o *tarpinis* informacijos saugojimas reiškia, kad toks paslaugų teikėjas nėra nei informacijos šaltinis, nei galutinis jos gavėjas, nei šiuos asmenis kontroliuojantis subjektas, bet tik tarpininkas visoje informacijos perdavimo grandinėje. *Laikinas* informacijos saugojimas iš esmės susijęs su pačia spartinio informacijos prigimtimi – kurti vietines trečiųjų asmenų perduodamų duomenų kopijas siekiant sumažinti interneto naudojimą ir sutrumpinti prisijungimo laiką, taip *laikiniai* pagerinant informacijos perdavimo našumą, kad vėlesnis tos informacijos perdavimas kitiems jos prašantiems paslaugos gavėjams būtų efektyvus, o talpyklos informacija periodiškai arba laipsniškai perrašoma naujesniais duomenimis. Kadangi sužinojus apie pirmiau išvardytas aplinkybes šių asmenų reikalaujama skubiai pašalinti arba panaikinti galimybę informaciją pasiekti, aptariamoms atsakomybės išimties įvardijamos kaip tarpinės tarp informaciją elektroninių ryšių tinklu perduodantiems arba suteikiantiems galimybę juo naudotis ir prieglobos paslaugų teikėjams nustatytą išimčių. *Ibid.*, 399–400.

524 Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjas, saugantis paslaugos gavėjo informaciją, gali pasinaudoti atsakomybės ribojimu, jeigu jis: i) sužino apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą arba apie neteisėtą informaciją ir ii) nedelsdamas imasi priemonių panaikinti tą informaciją arba kitaip atimti galimybę ją naudotis. Tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjo veiksmai, gavus pranešimą apie neteisėtą jo saugomą informaciją, ir kriterijai, kada informacinės visuomenės paslaugos teikėjas laikomas sužinojusi apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą arba apie neteisėtą informaciją, išdėstyti Apraše. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m.

Nors doktrinoje svarbiausiomis iš įtvirtintų Elektroninės komercijos direktyvoje pri-
pažįstamos būtent prieglobos paslaugų teikėjui nustatytos atsakomybės taikymo išimty⁵²⁵,
o Anglijos ir Velso teismuose Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnio nuostatos
vertinamos kaip suteikiančios „aiškia ir veiksmingą“ teisinę apsaugą⁵²⁶, detalesnė prieglo-
bos paslaugų teikėjo samprata teisės aktuose nėra pateikiama. Vis dėlto Rekomendacijos
4 straipsnio a punkte prieglobos paslaugų teikėjas apibrėžiamas kaip Elektroninės komer-
cijos direktyvos 14 straipsnyje nurodytų informacinės visuomenės paslaugų, kurias sudaro
paslaugų gavėjo pateiktos informacijos saugojimas jo prašymu, teikėjas, kuris savo veiklą
orientuoja į ES gyvenančius vartotojus, o Tvarkos 4 straipsnio 5 dalyje informacijos prieglo-
bos paslaugų teikėju laikomas asmuo, *faktiškai* teikiantis interneto tinklalapių prieglo-
bos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose paslaugas. Taigi šiuo atveju tampa itin aktualu
nustatyti, kada paslaugų teikėjas, užuot neutraliai teikdamas paslaugą tik techniškai ir au-
tomatiškai apdorodamas klientų pateiktus duomenis, atlieka aktyvų vaidmenį, leidžiantį
jam turėti žinių apie šiuos duomenis ar juos kontroliuoti⁵²⁷, dėl kurio jis nepripažintinas
prieglobos paslaugų, t. y. informacinės visuomenės paslaugų tarpiniu teikėju⁵²⁸ Elektroni-
nės komercijos direktyvos bei Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo prasme.

Pirma, iš Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės paslaugų
įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje pateiktos saugojimo paslaugos apibrėžties akivaizdu, jog
turi būti saugomas būtent *trečiųjų asmenų*, o ne interneto tinklalapio valdytojo sukurtas
ir (arba) pateiktas turinys – nepriklausomai nuo to, ar jis iškeltas savanoriškai, ar vykdant
kokias nors teises pareigas ir (arba) kilęs iš kitų jo teikiamų paslaugų aspektų⁵²⁹. Elektroni-
nės komercijos direktyvos bei Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 14 straips-
nio 2 dalyje taip pat nustatyta, kad jei informacinės visuomenės paslaugos gavėja veikia
(t. y. kuria arba skelbia informaciją) pagal informacinių paslaugų teikėjo *įgaliojimus* arba
jo *kontroliuojamas*, minėto straipsnio 1 dalis netaikoma. Šiuo požiūriu, kaip nustatyta
ESTT *Papasavvas* byloje, leidėjai ir kiti žiniasklaidos priemonių valdytojai, kurie patys
kuria, redaguoja ir platina originalų turinį, negali būti laikomi tarpiniais paslaugų teikėjais
pagal Elektroninės komercijos direktyvos 12–14 straipsnius⁵³⁰, nes informacijos autoriai,

---

vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013“, *supra* note 482.

525 Riordan, *supra* note 94: 401.

526 „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. sprendimo byloje *Tamiz v. Google Inc.*,
Nr. A2/2012/0691“, BAILII, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2013/68.html>, 57 dalis;
„EŽTT 2010 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Richard Davison v. the United Kingdom*, Nr. 52990/08“,
HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98191>.

527 „*Google France* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

528 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-
479/2012“, *supra* note 4; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje
byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33.

529 Riordan, *op. cit.*, 401.

530 „Elektroninės komercijos direktyvos“ 12–14 straipsniuose, *supra* note 6, nustatyti civilinės atsako-
mybės apribojimai netaikomi interneto tinklalapių turinčiais laikraščių leidyklai, kuriai atlyginama iš
šiamė tinklalapyje skelbiamos komercinės reklamos gaunamomis pajamomis, nes ji, savo interneto
tinklalapyje publikuodama elektroninę laikraščio versiją, iš principo žino savo skelbiamą informaciją
ir ją kontroliuoja – nepaisant to, ar prieiga prie minėto tinklalapio yra mokama. „*Papasavvas* bylos
sprendimo“ 45 dalis, *supra* note 19.

rengėjai, kūrėjai, kitokie iniciatoriai (angl. *originator*)⁵³¹ ar kitaip su jos sukūrimu susiję subjektai yra eliminuoti iš tarpinių paslaugų teikėjų veiklos apibrėžčių⁵³². Tai visiškai logiška ir dėl to, kad esminis skiriamasis žiniasklaidos bruožas yra visuomet aktyviais veiksmais įgyvendinama redakcinė laisvė, savo ruožtu apimanti teisę laikytis savo nuomonės bei spresti, kokią savo ar trečiųjų asmenų sukurtą ar paskelbtą informaciją skleisti visuomenei.

Antra, iš Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje pateiktos teikiamų paslaugų, taip pat iš Rekomendacijos 4 straipsnio a punkto akivaizdu, jog tai turi būti *saugojimo* (laikymo interneto svetainėje) paslauga, į kurią nepatenka jokia kita paslauga ar veikla – pavyzdžiui, saugomo turinio kūrimas, talpinimo organizavimas, filtravimas ar kitokia priežiūra⁵³³, nors, kaip nurodyta Rekomendacijos preambulės 15 punkte, tokių interneto paslaugų teikėjai paslaugų naudotojų prašymu ne tik *saugo* jų pateiktą informaciją, bet ir – dažnai dideliu mastu – *suteikia prieigą prie jos* kitiems naudotojams. Iš tiesų kone visais atvejais pateiktą informaciją siekiama perduoti ryšio tinklu, todėl prieglobos paslaugų teikėjai diegia techninius sprendimus, kad palengvintų informacijos paiešką ir prieinamumą vartotojams, taip pat ir per mobiliąsias programėles, užtikrina galimybę ją dalytis, įterpti, pakeisti ir (arba) integruoti į savo profilius bei kitas technines platformas. Be to, interneto tinklalapiuose gali būti siūlomos automatinės turinio rekomendacijos, su ankstesniuojų susijęs ar konkrečiam vartotojui svarbiausias interneto turinys arba tam tikros vieno formato informacijos konvertavimas į kitą. Tačiau bet kuriuo atveju šiuose teisės aktuose nustatytais atsakomybės netaikymo išimtimis gali remtis tik ribotą saugojimo ir prieigos paslaugą teikiantys subjektai, nevykdydantys į interneto svetainės lankytojų patalpinto turinio kontrolės.

Trečia, kaip minėta, interneto prieglobos paslaugų teikėjai gali būti laikomas tik asmuo, kurio veikla saugant trečiųjų asmenų pateiktą turinį tėra *techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio* – t. y. jo vaidmuo šio turinio atžvilgiu yra *neutralus*⁵³⁴, reiškiantis, jog paslaugų teikėjas „neturi žinių apie perduodamą arba saugomą informaciją ir negali jos kontroliuoti“⁵³⁵, nors doktrinoje iš dalies pagrįstai teigiama, kad šį neutralumo reikalavimą lėmė neteisingai suprasta Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 42 punkto formuluo⁵³⁶. Šis žinių apie turinio, taigi – ir komentarų, neteisėtumą neturėjimo kriterijus

531 Marusic, *supra* note 439: 9.

532 MacKinnon ir kt., *supra* note 484: 19; Karine Perset, „The Economic and Social Role of Internet Intermediaries“, Ataskaita (Paris: Organisation for Economic and Co-operation and Development (OECD), 2010 m. balandžio 8 d.), 9–10, <https://www.oecd.org/internet/ieconomy/44949023.pdf>.

533 Riordan, *supra* note 94: 401.

534 „Google France bylos sprendimo“ 113 ir 114 dalys, *supra* note 19.

535 Generalinis advokatas siūlė apskritai atsisakyti prieglobos paslaugų teikėjams keliamo neutralumo reikalavimo, tačiau tai nebuvo padaryta. „L'Oréal bylos sprendimo“ 140–146 dalys, *supra* note 19.

536 „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 42 punkte, *supra* note 6, nustatyta: „<...> nustatytos atsakomybės išimtis taikomos tik tada, kai informacinės visuomenės paslaugų teikėjo veikla apsiriboja eksploatavimo techniniu procesu ir prieigos prie ryšių tinklo, kuriuo perduodama arba kuriame laikinai saugoma trečiųjų šalių suteikta informacija, suteikimu tik tam, kad perdavimas būtų efektyvesnis; ši veikla yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, o tai reiškia, kad informacinės visuomenės paslaugų teikėjas neturi žinių apie perduodamą arba saugomą informaciją ir negali jos kontroliuoti“. „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 43 punkte, *supra* note 6, nurodoma, jog „paslaugos teikėjas gali pasinaudoti numatytais *paprasto perdavimo kanalo ir spartinimo* išimtimis, kai jis niekaip neprisideda prie perduodamos informacijos; <...>“. Prieglobos paslaugų teikėjo

pagal ESTT praktiką vertintinas dviem lygiais⁵³⁷. *Pirma*, tirtina, ar informacinės visuomenės paslaugų teikėjas pagal pasirinktą paslaugų teikimo pobūdį ir mechanizmą *bendriausia* prasme apskritai gali sužinoti apie turinio neteisėtumą – šiuo atveju vertinama bendroji paslaugų teikimo interneto svetainėje koncepcija, nuo kurios priklauso interneto tinklalapio valdytojo elgesys⁵³⁸. *Antra*, analizuotina, ar toks subjektas – net jei prisistato tik kaip techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio veiklą vykstantis informacinės visuomenės paslaugų teikėjas – *konkrečiu* atveju (ne)turėjo faktinių žinių apie neteisėtą veiklą ar informaciją arba – reikalavimų atlyginti žalą atveju – (ne)žinojo apie faktus ar aplinkybes, iš kurių neteisėtumas yra *akivaizdus* ir ar apie tai sužinojęs *nedelsdamas* ėmėsi priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ją naudotis. Nustatant, ar subjektas turėjo „faktinių žinių apie neteisėtą veiklą arba informaciją“, anot ESTT, pakanka, kad jis žinotų apie faktus ir aplinkybes, kuriomis remdamasis rūpestingas ūkio subjektas turėjo konstatuoti atitinkamą pažeidimą ir imtis veiksmų pagal minėtą 14 straipsnio 1 dalies b punktą⁵³⁹.

Visgi išorinis redakcinės kontrolės nepastebimumas *per se* nereiškia jos nebuvimo, nes apie redakcinę kontrolę galima spręsti iš pačių interneto tinklalapių valdytojų dėl skelbtino ar reklamuotino turinio priimtų sprendimų, jų pasirinktos veiklos politikos ir iš to, kaip konkretus turinys pristatomas ar pateikiamas⁵⁴⁰. Tradicinės žiniasklaidos priemonės ne visuomet skelbia aiškią rašytinę redakcinę politiką, tačiau ji gali būti randama vidinėse instrukcijose, turinio atrankos ar apdorojimo (tikrinimo ar patvirtinimo) kriterijuose,

---

atsakomybės išimčių taikymui keliama reikalavimai aptariami tik nuo „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 46 punkto, *supra* note 6, kuriame nustatyta, jog „norėdamas pasinaudoti atsakomybės apribojimu, informacinės visuomenės *paslaugos, kurių sudaro informacijos saugojimas*, teikėjas, gavęs faktinių žinių arba sužinojęs apie neteisėtą veiklą, privalo nedelsdamas imtis priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ją naudotis; informacija turi būti panaikinta arba galimybė ją naudotis turi būti atimta vadovaujantis saviraiškos laisvės principu ir šiam tikslui nacionaliniu lygiu nustatyta tvarka; ši direktyva valstybėms narėms palieka teisę nustatyti specifinius reikalavimus, kuriuos reikia nedelsiant patenkinti prieš panaikinant informaciją arba atimant galimybę ją pasiekti“. Van Eecke, „Online Service Providers and Liability: A Plea for a Balanced Approach“, *supra* note 102. Taigi būtų galima teigti, kad neutralumo kriterijus taikytinas tik „Elektroninės komercijos direktyvos“, *supra* note 6, ir „Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo“ 12 ir 13 straipsniuose, *supra* note 520, reglamentuojamoms informacijos perdavimo ir spartinimo paslaugoms.

537 Valcke, Kuczerawy, ir Ombelet, „Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, EBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“, *supra* note 117: 108.

538 Riordan, *supra* note 94: 403.

539 „L'Oréal bylos sprendimo“ 120 dalis, *supra* note 19. Tačiau „Tvarkos“ 12 punkte, *supra* note 3, reglamentuojamos ne informacijos prieglobos paslaugų teikėjo atsakomybės išimtys, bet nustatomi *išimtiniai atsakomybės* už saugomą informaciją *taikymo atvejai*, nurodant, kad ji kyla *tik jeigu*: i) jis teikia paslaugas turėdamas faktinių žinių apie šios „Tvarkos“ pažeidimus, vykdomus naudojantis jo teikiamomis paslaugomis arba naudojant jo tarnybinę stotį; arba ii) jis, sužinojęs apie tarnybinėje stotyje laikomą neskelbtiną informaciją, nedelsdamas jos nepanaikina arba nenutraukia prieigos prie jos, atsižvelgdamas į šios „Tvarkos“ 14 punkto, *supra* note 3, nuostatas, pagal kurias nutraukti prieigą prie tarnybinėje stotyje esančios informacijos privaloma: i) jeigu to reikalauja teismas; ii) jeigu informacijos prieglobos paslaugų teikėjas arba tinklo paslaugų teikėjas sužino apie jo tarnybinėje stotyje saugomą neskelbtiną informaciją, o prieigą nutraukti techniškai yra įmanoma. Toks reglamentavimas laikytinas pertekliniu ir tam tikru mastu prieštaraujančiu „Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo“ 14 straipsnio, *supra* note 520, nuostatomis.

540 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“ priedo 30 punktas, *supra* note 454.

įtraukta į paskirties (misijos) aprašymą arba naudojimosi sąlygas bei taisykles, kuriose gali būti labai išsamių turinių skirtų nuostatų, arba gali būti išreikšta kaip neoficialus išipareigojimas laikytis tam tikrų principų (pavyzdžiui, netiketas, *motto*, šūkis ir pan.). Į turinio redagavimo procesą gali būti įtraukti ir vartotojai (pavyzdžiui, jiems teikiant prašymus pašalinti informaciją), taip pat naudojamosi kitų toje pat srityje veikiančių asmenų ar kolegų peržiūra (angl. *peer review*), galutinį sprendimą priimant pagal vidinėse instrukcijose apibrėžtus procesus ir atsižvelgiant į nustatytus kriterijus (reaktyvusis moderavimas). Turinio redagavimo procesai taip pat gali būti automatizuoti – pavyzdžiui, įdiegus algoritmus, kurie *ex ante* atrenka tam tikro pobūdžio turinį⁵⁴¹. Tačiau moderniosios žiniasklaidos priemonėse vartotojų sukurto turinio atžvilgiu dažnai taikomas iš pirmo žvilgsnio nepastebimas *ex-post*, arba vėlyvasis, moderavimas, kurį galima nustatyti tik analizuojant interneto tinklalapio valdytojo pasirinktos veiklos specifiką. Tam tikrais atvejais redakcinė kontrolė gali būti aiškesnė konkrečios rūšies ar turinio, susijusio su pajamas generuojančia veikla (pavyzdžiui, reklamos), atžvilgiu, palyginti su kito pobūdžio turiniu (pavyzdžiui, vartotojų komentarais ar kt.), be to, dalį turinio gali tiesiogiai kontroliuoti trečiasis asmuo pagal atstovavimo arba tarpininkavimo sutartį. Tradicinės žiniasklaidos priemonės linkusios taikyti *ex ante* redakcinę kontrolę (arba išankstinį moderavimą) vienoms paslaugoms ar veiklai (pavyzdžiui, spausdintoms žiniasklaidos priemonėms ar kai kurioms transliacijoms), tačiau ne tokioms veiklos formoms, kurios, pavyzdžiui, apima kelių asmenų bendradarbiavimą, auditorijos dalyvavimą, skambučių ar pokalbių šou ir pan. Patikimas redakcinės kontrolės arba peržiūros rodiklis yra darbuotojų, kuriems pavesta kurti, praleisti, rinkti, nagrinėti, apdoroti ar patvirtinti turinį, buvimas. Ypač šiuo klausimu naudinga nustatyti redakcinės kolegijos, paskirtų revizorių ar stebėtojų (inspektorių), turinčių redakcines galias, arba priemonių, skirtų reaguoti į vartotojų prašymus ar skundus dėl turinio, egzistavimą⁵⁴². Redakcinė tinklalapio turinio kontrolė gali būti net suprantama iš įprastos praktikos ir papročių (konvencijų) komplekso, tačiau visais atvejais toks vartotojų kuriamo turinio stebėjimo ar redagavimo pasirinkimas turi būti savanoriškas ir negali būti išvedamas tik iš abstrakčios teorinės galimybės tai daryti⁵⁴³. Tuo metu paaiškėjus, kad tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjas žinojo apie faktus ir aplinkybes, kuriomis remdamasis rūpestingas ūkio subjektas turėjo konstatuoti atitinkamą pažeidimą, jis savaime nebus laikomas vykdančiu aktyvią interneto tinklalapio turinio kontrolę, tačiau jo veiksmai gali būti pripažinti neatitinkančiais *bonus pater familias*, arba *rūpestingo* ūkio subjekto kriterijaus⁵⁴⁴.

541 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“ priedo 32 punktą, *supra* note 454.

542 *Ibid.*, priedo 33–34 punktai.

543 Jei asmuo savanoriškai pasirenka vykdyti lankytojų komentarų turinio kontrolę, dėl kurios jis prisiima tam tikras redagavimo galias, vienintelis protingas pasirinkimas yra jį kvalifikuoti kaip tradicinį žiniasklaidos priemonės valdytoją. Lahe ir Turk, *supra* note 109: 462.

544 Tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų veiksmai, kuriais vykdomos teisinės pareigos (pavyzdžiui, turinio panaikinimas pagal teismo sprendimą), nelaikytini redakcine kontrole ankstesne prasme. „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“ priedo 35–36 punktai, *op. cit.* Taip pat žr. 493 išnašą.

Nors daugelis minėtų veiksmų yra techninio pobūdžio ir iš tiesų neutralūs vartotojų pateiktos informacijos atžvilgiu⁵⁴⁵, vis dėlto dauguma (jei ne visi) tarpinių interneto paslaugų teikėjų gali vykdyti jų svetainėse perduodamos ar saugomos informacijos kontrolę⁵⁴⁶, o šios atžvilgiu vis daugiau mišrios prigimties funkcijų ir paslaugų siūlančios interneto svetainės (ir jų valdytojai) dažnai apskritai patenka į tam tikrą tarpinę „pilkąją zoną“⁵⁴⁷. Pavyzdžiui, doktrinoje interneto naujienų tinklalapių valdytojų veikla komentarų rašymo atžvilgiu vertinama kaip grynai techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, o likusios informacijos požiūriu tą patį asmenį siūloma kvalifikuoti kaip aktyvų paslaugų teikėją; tai būdinga ir tradicinėms žiniasklaidos priemonėms, naudojančioms socialinius tinklus arba palengvinančioms naudotojo sukurtą turinį dalijimąsi⁵⁴⁸. Tokios mišrios prigimties paslaugos gali būti teikiamos interneto svetainėse, kuriose skelbiamas jų personalo ar pakviestų bendradarbių kuriamas turinys, arba teikiančiose skaitmeninių vaizdo įrašų prenumeratos paslaugą, kuri nuomoja arba kviečia kurti vaizdo įrašus ir paskirsto jas abonementams⁵⁴⁹, taip pat interneto paieškų svetainėse siūlant papildomas komercines paslaugas ir pan. Todėl net aukščiausios instancijos teismuose kyla keblumų nustatant ne tik interneto svetainių valdytojų pareigos veikti (pavyzdžiui, šalinti neteisėtus komentarus) momento pradžią⁵⁵⁰, bet ir apskritai parenkant atsakomybės taikymo pagrindą, nes galutinį teisinį kvalifikavimą iš esmės lemia interneto tinklalapio valdytojo veiklos pobūdis⁵⁵¹. Tai, kad tik nacionalinis teismas, geriau-

545 Riordan, *supra* note 94: 401–2.

546 Sophie Stalla-Bourdillon, „Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries’ Liability“, *supra* note 85: 287.

547 Peggy Valcke, Marieke Lenaerts, ir Aleksandra Kuczerawy, „Who’s Author, Editor and Publisher in User-Generated Content?“, *User Generated Content, in Social Networking: Law, Rights and Policy*, sud. Paul Lambert (Rochester, NY: Social Science Research Network, 2014), <https://papers.ssrn.com/abstract=2584916>.

548 „Google France bylos sprendimo“ 19 ir 20 dalys, *supra* note 19; Brunner, *supra* note 98: 168; MacKinnon ir kt., *supra* note 484.

549 MacKinnon ir kt., *ibid*.

550 Šios pareigos egzistavimas skirtingose jurisdikcijose gali būti vertinamas nevienodai tiek teisiniu, tiek ekonominiu požiūriu. Michael G. Faure, „Liability for Omissions in Tort Law: Economic Analysis“, *Journal of European Tort Law* 2, nr. 2 (2011 m.): 186–89.

551 Belgijoje jau 2006 m. teismai turėjo pasitelkti ekspertus sprendami, ar interneto svetainė news.google.be (<https://news.google.com/?hl=nl&gl=BE&ceid=BE:nl>), kurią sudaro kompiuteriu sukurta spaudos apžvalga, laikytina informacine interneto platforma, ar paieškos sistema, kurių valdytojams taikytini skirtingi atsakomybės principai. Philippe Laurent, „Google News Banned by Brussels High Court – Copiepresse SCRL v. Google Inc. – Prohibitory Injunction of the President of the High Court of Brussels, 5 September 2006“, *Computer Law & Security Review* 23, nr. 1 (2007 m.): 82–85. „Google France bylos sprendimo“ 117–119 dalyse, *supra* note 19, ESTT pažymėjo, kad vertinant, ar Google Inc. eksploatuojamoje interneto paieškos sistemoje teikiama mokama nuorodų teikimo paslauga „AdWords“ pripažintina aktyvia veikla, svarbu tai, kokį vaidmenį Google Inc. atlieka parengiant prie reklaminės nuorodos pridėtą komercinį pranešimą arba nustatant ar pasirenkant raktinius žodžius, tačiau konkretų Google Inc. vaidmenį palikta nustatyti nacionaliniam (Prancūzijos) teismui, kuris geriausiai gali žinoti konkrečią nagrinėjamos paslaugos teikimo tvarką. L’Oréal byloje ESTT nurodė būtinybę tirti, ar interneto prekybos platformos eBay valdytojas suteikė pagalbą, skirtą patobulinti nagrinėjamų pasiūlymų pirkti prekes teikimą ar juos reklamuoti, nes, nustačius jos teikimą, „reikia manyti, kad ji užėmė ne neutralią poziciją tarp atitinkamo kliento – pardavėjo ir potencialių pirkėjų, bet atliko aktyvų vaidmenį, leidžiantį turėti žinių apie šiuos pasiūlymų duomenis ar juos kontroliuoti“.

siai galėdamas žinoti konkrečios informacinės visuomenės paslaugos teikimo tvarką, gali ir turi nustatyti, ar konkretaus interneto tinklalapio vaidmuo atitinka techninio ir neutralaus paslaugos teikėjo sampratą, ar ne⁵⁵², reikia, kad iš esmės bet kuris komentarus interneto svetainėje leidžiantis skelbti interneto tinklalapio valdytojas gali neatitikti Elektroninės komercijos direktyvos taikymo sąlygų, tačiau taip pat bet kurie interneto tinklalapių valdytojai, savo lankytojams leidžiantys skelbti komentarus, gali ir atitikti Elektroninės komercijos direktyvoje išskirtą pasyvaus informacinės visuomenės paslaugų teikėjo sampratą⁵⁵³ joje įtvirtintų atsakomybės išimčių taikymo požiūriu. Apibendrinant darytina išvada, kad būtent pirmiau aptarta redakcinė turinio kontrolė ar peržiūra tinklalapio valdytojui leidžia apie komentarų turinį sužinoti be jokio atskiro trečiųjų asmenų pranešimo ir yra kertinis kriterijus sprendžiant dėl jo sužinojimo apie neteisėtus komentarus momento, nes *pasyvus – tarpinis* – interneto paslaugų teikėjas tokiu laikomas būtent dėl to, kad, nekontroliuodamas svetainės turinio, savaime neįgyja žinių apie komentarų neteisėtumą ir dėl to gali būti nelaikomas atsakingu už jų padarinius civilinės atsakomybės prasme. Tuo metu aktyvus interneto paslaugų teikėjas komentarų skelbimo požiūriu visuomet atlieka tam tikrą vaidmenį, jam leidžiantį apie komentarų neteisėtumą turėti žinių ir (arba) kontroliuoti jų turinį, dėl kurio ir galima kelti jo civilinės atsakomybės už tokių komentarų padarinius klausimą nepriklausomai nuo to, ar asmuo informavo svetainės valdytoją dėl komentarų neteisėtumo (išskyrus atvejus, kai komentarų neteisėtumas neakivaizdus) ir ar tikrieji jų autoriai žinomi, ar ne. Tai atitinka Estijos mokslo doktrinoje po *Leedo v. Delfi AS* bylos⁵⁵⁴ išreikštą poziciją, kad visais atvejais interneto tinklalapio valdytoją kvalifikuojant kaip pirminį skleidėją ar antrinį paskirstytoją⁵⁵⁵, turi būti įvertintos jo pasirinktos turinio redagavimo priemonės pagal įprastą veiklos modelį ir nustatytas šio asmens žinojimas ar pagrįstas turėjimas žinoti apie paskelbtų komentarų neteisėtumą iki pranešimo apie jo neteisėtumą gavimo. Būtent tai, kad interneto tinklalapio valdytojas dėl savo veiklos gali sužinoti ir teisine prasme sužino ar turi sužinoti apie komentarų neteisėtumą, šį subjektą leidžia ne tik laikyti pirminiu atsakovu, bet ir jį priskirti visuomenės informavimo priemonių valdytojams, kuriais pripažintini tik redakcinę interneto svetainės kontrolę vykdytys asmenys.

Ketvirta, įvertinus Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 42–46 punktų nuostatas, galima teigti, kad prieglobos teikėjas teikia *laikiną* paslaugą, o *nuolatinis* paslaugos pobūdis yra vienas iš kriterijų, leidžiantis atskirti prieglobos paslaugas nuo kitų tarpininkavimo paslaugų, tačiau, priešingai nei kartais nurodoma doktrinoje, jis nelaikytinas pagrindiniu⁵⁵⁶. Teisės aktai nenustato, kas yra laikinas, o kada tai – jau nuolatinis informacijos

---

„L'Oréal bylos sprendimo“ 140–146 dalys, *supra* note 19. Šioje byloje generalinis advokatas taip pat pateikė nuomonę, kad interneto paslaugų teikėjas, optimizuojantis ar reklamuojantis lankytojų pateiktą turinį, gali būti nelaikomas neutraliu.

552 „Google France bylos sprendimo“ 114 ir 119 dalys, *supra* note 19.

553 Lahe ir Turk, *supra* note 109: 452.

554 „Leedo v. Delfi AS bylos sprendimas“, *supra* note 33.

555 „Tamiz v. the United Kingdom bylos sprendimo“ 36 dalis, *supra* note 18.

556 Doktrinoje tai laikoma pagrindiniu kriterijumi, tačiau su tokia pozicija nesutiktina, nes turi būti konstatuotas ne tik *laikinas*, bet ir *tarpinis* bei *automatinis* informacijos saugojimo pobūdis. Lahe ir Turk, *op. cit.*, 451. „Tvarkos“ 13 punkte, *supra* note 3, nustatyta informacijos prieglobos paslaugų teikėjų pareiga teisės aktų nustatyta tvarka neatlygintinai teikti kriminalinės žvalgybos subjektams ir žvalgybos institucijoms šią informaciją, fiksuojamą savo ūkinei veiklai užtikrinti, – įskaitant asmenų,

saugojimas, tačiau jį vertinant gali būti atsižvelgiama į Visuomenės informavimo įstatymo 35 straipsnyje nustatytą terminą paskelbtos informacijos saugojimui, pagal kurio 1 dalį viešosios informacijos rengėjas ir skleidėjas privalo saugoti išspausdinto leidinio egzempliorių, audiovizualinius kūrinius ir transliuotų radijo ir (arba) televizijos programų įrašus ne trumpiau kaip *vienuis metus* nuo tos dienos, kai informacija buvo išplatinta. Šio reikalavimai netaikomi informacinės visuomenės informavimo priemonėms, tačiau jų valdytojai turi Vyriausybės įgaliosios institucijos nustatyta tvarka, terminais ir apimtimi užtikrinti, kad informacija apie turinio tvarkymą bus saugoma iki vienu metų. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo⁵⁵⁷ 66 straipsnio 4 ir 5 dalyse taip pat numatyta, kad abonento ar registruoto elektroninių ryšių paslaugų naudotojo srauto duomenys gali būti saugomi ne ilgiau kaip 6 mėnesius nuo ryšio datos, išskyrus atvejus, kai i) sąskaita yra teisėtai užginčyta arba ii) duomenys yra reikalingi įsiskolinimui išieškoti bei iii) Elektroninių ryšių įstatymo 77 straipsnio 3 dalyje nustatytais atvejais, kai terminas gali būti pratęstas dar 6 mėnesiams⁵⁵⁸.

Apibendrinant, Elektroninės direktyvos pagrindu visose ES šalyse išleistuose įstatymuose yra numatyta, jog tie interneto prieglobos paslaugų teikėjai valdytojai, kurie i) niekaip nepripusideda prie perduodamos ar saugomos informacijos neturi žinių apie interneto vartotojų perduodamą arba saugomą informaciją ir negali jos kontroliuoti, o ii) sužinoję apie neteisėtą informacijos turinį, nedelsdami ją pašalina arba apriboja galimybę pasiekti vadovaudamiesi saviraiškos laisvės principu bei šiam tikslui nacionaliniu lygiu nustatyta tvarka⁵⁵⁹ arba, kaip išaiškinta *Papasavvas* byloje, jei tokios nėra, siekdamas ją atitinkančio aiškinimo tikslų⁵⁶⁰, gali pasinaudoti atsakomybės netaikymo išimtimis, kurios pagal Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 14 punktą nesiejamos su informacinės visuomenės paslauga besinaudojančių interneto vartotojų tapatybės atskleidimu. Tačiau jeigu informacinės visuomenės paslaugų teikėjas žino, kad teikia neteisėtos informacijos

---

kuriems informacijos prieglobos paslaugų teikėjas teikia *nuolatinės* paslaugas, duomenis, autorės nuomone, turėtų būti suprantama ne kaip nuolatinis kartą perduotos informacijos saugojimas, bet kaip nuolatinis *automatinis, tarpinis ir laikinas* paslaugos gavėjo pateiktos (vis kitos) *informacijos saugojimas*, skirtas tik *tam, kad vėlesnis tos informacijos perdavimas kitiems* jos prašantiems paslaugos gavėjams būtų *efektyvus*. Tačiau, remdamasis „Aprašo“ 21 punktu, *supra* note 521, paslaugos teikėjas neteisėtą informaciją, kurią pasiekti panaikino galimybę, taip pat turi saugoti ne trumpiau kaip 3 mėnesius nuo šios galimybės panaikinimo, išskyrus tuos atvejus, kai paslaugos teikėjas su paslaugos gavėju susitaria kitaip. Pagal EŽTT praktiką interneto naujienų portalų, įskaitant ir *www.delfi.lt* bei *www.lrytas.lt*, valdytojai nelaikomi tarpinių interneto paslaugų teikėjais, nors jie skaitytojų komentarus saugo 14–30 dienų. *Limba ir Šidlauskas, supra* note 350: 882–83.

557 „Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas“ (toliau – „Elektroninių ryšių įstatymas“), *Valsitybės žinios* 69, 2382 (2004).

558 Kai „Elektroninių ryšių įstatymo“ 65 straipsnyje, *ibid.*, nurodyti duomenys reikalingi kriminalinės žvalgybos subjektams, žvalgybos institucijoms, ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokurorui, teismui ar teisėjui nusikalstamoms veikoms užkardyti, tirti, nustatyti, Vyriausybės įgaliosios institucijos – kriminalinės žvalgybos subjekto, žvalgybos institucijų – nurodymu ūkio subjektai, teikiantys elektroninių ryšių tinklus ir (arba) paslaugas, turi tokią informaciją saugoti ilgiau, negu nurodyta šio įstatymo 66 straipsnio 4, 5 ir 6 dalyse, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius papildomai.

559 „Elektroninės komercijos direktyvos“ preambulės 46 punktas, *supra* note 6. Šis reikalavimas apie sužinojus apie neteisėtą turinį ar veiklą nedelsiant pašalinti arba apriboti galimybę pasiekti tokį neteisėtą vartotojų kuriamą turinį laikytinas tarsi „kaina“, kurią toks interneto tinklalapio valdytojas „moka“ siekdamas išvengti atsakomybės jam taikymo. *Riordan, supra* note 94: 377.

560 „*Papasavvas* bylos sprendimo“ 57–58 dalys, *supra* note 19.

laikinojo saugojimo ar prieglobos paslaugas, jis taip pat gali būti pripažintas jos skleidėju pagal deliktinės atsakomybės nuostatas⁵⁶¹, nors ir nebus laikomas informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytoju Visuomenės informavimo įstatymo prasme⁵⁶².

Tai, kad tik nacionalinis teismas, geriausiai galėdamas žinoti konkrečios informacinės visuomenės paslaugos teikimo tvarką, gali ir turi nustatyti, ar konkretaus interneto tinklalapio vaidmuo atitinka techninio ir neutralaus paslaugos teikėjo sampratą, ar ne⁵⁶³, reiškia, kad iš esmės bet kuris komentarus interneto svetainėje leidžiantis skelbti interneto tinklalapio valdytojas gali būti pripažįstamas aktyviu *sui generis* žurnalistikos veiklą vykdančiu subjektu, taigi – ir neatitinkančiu Elektroninės komercijos direktyvos taikymo sąlygų, tačiau taip pat bet kurie interneto tinklalapių valdytojai, savo lankytojams leidžiantys skelbti komentarus, gali ir atitikti Elektroninės komercijos direktyvoje išskirtą pasyvaus informacinės visuomenės paslaugų teikėjo sampratą⁵⁶⁴. Vis dėlto, nors Europos Tarybos Ministrų komitetas valstybės nares dar 2007 m. paragino sukurti aiškią teisinę sistemą, apibrėžiančią visų pagrindinių internete veikiančių subjektų vaidmenų ir atsakomybės ribas, naudojant papildomas reguliavimo sistemas⁵⁶⁵, iki šiol nėra aiškesnių interneto svetainių valdytojų klasifikavimo į aktyvius – komentarų platformos sukūrimu ir administravimu vykdančius žurnalistikos veiklą – ir pasyvius kriterijų, o Elektroninės komercijos direktyvos aiškinimą dinamiškai besikeičiančioje teisinėje aplinkoje plėtojantis ESTT, kaip ir EŽTT, atskirose bylose nuolat ieško kompromisų, integruodamas skirtingas teises tradicijas turinčių šalių teisinius sprendimus⁵⁶⁶. Visgi iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad tarpiniais (pasyviais) interneto paslaugų teikėjais laikytini asmenys, kurie ne tik patys nekuria, neprisideda⁵⁶⁷ ir netalpina, bet ir niekaip nepalengvina ar juo labiau – neskatina interneto vartotojų į jų svetaines kelti tam tikro turinio, įskaitant komentarus, kurį tik laikinai saugo savo platformose, o jiems priešpriešinamais – aktyviais ir į Elektroninės komercijos direktyvos bei Informacinės visuomenės paslaugų 14 straipsnio taikymo sritį nepatenkančiais – subjektais pripažintini tie, kurie imasi iniciatyvos kurti ir valdyti interneto platformą, savo lankytojams leidžiančią paskelbti komentarus savo arba trečiųjų asmenų valia⁵⁶⁸ ir komentarų atsiradimo ar egzistavimo procese aktyviu elgesiu įgyvendina savarankišką saviraiškos laisvę: bet kuriame vartotojų komentarų paskelbimo visuomenei etape jų atžvilgiu atlieka kokį nors *savarankišką* ir *neutralumo kriterijų peržengiantį* vaidmenį – bet kuriuo *aktyviu* būdu juos inicijuoja, propaguoja, ragina ar skatina teikti⁵⁶⁹, skaityti

561 Collins, *supra* note 493: 175.

562 Pavyzdžiui, žr. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013“, *supra* note 482.

563 „Google France bylos sprendimo“ 114 ir 119 dalys, *supra* note 19.

564 Lahe ir Turk, *supra* note 109: 452.

565 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“, *supra* note 345.

566 Juliane Kokott ir Christoph Sobotta, „The CJEU – An Insiders’ View of an Integration Workshop“, *Human Rights Law Review* 34, nr. 1–6 (2014 m.): 11.

567 Žr. 536 išnašą.

568 Par Lionel Thoumyre, „Etude 464. La responsabilité pénale et extra-contractuelle des acteurs de l’Internet“, *Lamy droit des médias et de la communication*, 2009 m., <https://juriscom.net/wp-content/documents/resp20091115.pdf>.

569 Lahe ir Turk, *op. cit.*, 471.

bei platinti, reklamuoja, koreguoja ar atlieka bet kokius kitus veiksmus, dėl kurių komentarai rašomi, skaitomi, tampa lengviau ir plačiau prieinami, iš esmės nepriklausomai nuo tokio elgesio tikslų ir potencialių ar faktiškai kilusių padarinių. Būtent šis bet kokio pobūdžio *aktyvus* elgesys interneto svetainės lankytojų sukurtų pasisakymų atsiradimo, skatinimo, egzistavimo, sklaidos ar kitų jos funkcionavimo formų atžvilgiu, o ne komentarų turinio konkrečioje svetainėje apimtis, pobūdis, jų mastas ar skaičius interneto tinklalapio valdytoją leidžia pripažinti per interneto vartotojų pasisakymus įgyvendinančiu savo saviraiškos laisvę, dėl kurios jis nepatenka į prieglobos paslaugų teikėjų sampratą Elektroninės komercijos direktyvos prasme. Tokiu būdu savo svetainėse komentuoti leidžiančių interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvė apibrėžtina kaip teisė *skleisti ir dalytis* ne tik savo sukurta ar parengta, bet ir *jo interneto svetainėje (inter alia, integruotoje komentarų skiltyje, jei komentarai sudaro tik dalį siūlomo turinio) trečiųjų asmenų sukurta ir paskelbta informacija*⁵⁷⁰, nepriklausomai nuo to, ar ji skirta papildyti paties interneto tinklalapio valdytojo pateiktą turinį, ar išreikšti savarankišką komentatorių poziciją, *taip pat laisvė nekontroliuoti savo tinklalapiuose lankytojų skelbiamų komentarų turinio*. Toks interneto tinklalapių valdytojų pasirinkimas kurti ir administruoti lankytojų komentarams skirtą virtualią platformą pagal EŽTT praktiką pripažįstama *sui generis* žurnalistikos veikla, o jų saviraiškos laisvė, žalos privatiems interesams padarius anoniminiais interneto svetainėse paskelbtais komentarais, gali būti ribojama trečiųjų asmenų pažeistos teisės į privataus gyvenimo gerbimą linkme, ieškant tinkamos jos ir paskelbtų komentarų atžvilgiu savo teises įgyvendinusių interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės pusiausvyros.

1.2.1.1. Interneto tinklalapių valdytojų statusas Lietuvos Respublikos teisėje

Informacijos laisvė, Visuomenės informavimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje apibrėžiama kaip kiekvieno asmens teisė laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, yra vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų, svarbi įvairių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo prielaida, nes asmuo visavertiškai įgyvendinti daugelį savo konstitucinių teisių ir laisvių gali tik turėdamas laisvę nekludomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją. Konstitucija taip pat garantuoja ir saugo visuomenės interesą būti informuotai, *inter alia*, žiniasklaidos laisvę⁵⁷¹. Atitinkamai Visuomenės informavimo įstatymo 5 straipsnyje nustatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę rinkti informaciją ir ją

570 „Delfi AS v. Estonia 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 52 ir 58 dalys, *supra* note 12; „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 49 dalis, *supra* note 12.

571 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas byloje Nr. 36/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content> (toliau – „Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas“); „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. 10/02 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta242/content> (toliau – „Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas“); „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, *supra* note 59.

bei įvairias publikacijas visuomenės informavimo priemonėse skelbti savo pavarde, slapyvardžiu ar anonimiškai, o Visuomenės informavimo įstatymo 11 straipsniu kiekvienam asmeniui suteikiama teisė ginti informavimo laisvę, teismui skundžiant valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, pareigūnų sprendimus ir veiksmus, jeigu šie pažeidžia ar neteisėtai apriboja asmens teisę gauti, rinkti ar skleisti informaciją. Be to, Visuomenės informavimo įstatymo 10 straipsnio nuostatomis saviraiškos laisvė garantuojama, *inter alia*, nustatant draudimą taikyti neteisėtus informacijos laisvės apribojimus, įskaitant bet kokią viešosios informacijos cenzūrą ir veiksmus, kuriais siekiama kontroliuoti visuomenės informavimo priemonėse skelbiamos informacijos turinį iki šios informacijos paskelbimo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus. Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio dalyje taip pat nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje rengti ir (ar) skleisti informaciją gali visi asmenys, išskyrus šiame ir kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytus atvejus, o pagal Visuomenės informavimo įstatymo 29 straipsnio 2 dalį valstybė sudaro vienodas teisinės ir ekonominės sąlygas viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų <...> sąžiningai konkurencijai ir kontroliuoja, kad būtų išsaugotas visuomenės informavimo pliuralizmas ir sąžininga konkurencija, nė vienas asmuo nepiktnaudžiautų dominuojama padėtimi tarp viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų arba kurios nors atskiros visuomenės informavimo priemonių rūšies rinkoje.

Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 86 dalyje visuomenės informavimo priemonė apibrėžiama kaip laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos programa, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija, iš sampratos aiškiai eliminuojant tik oficialius, techninius ir tarnybinius dokumentus bei vertybinius popierius. Tvarkos 4 straipsnio 2 dalyje *elektroninės* visuomenės informavimo priemonės apibrėžiamos kaip visuomenės informavimo priemonių (spaudos leidinių, televizijos, radijo) interneto *tinklalapiai*, kuriuose elektronine forma perteikiama viešoji informacija, platinama įprastu būdu, nesvarbu, ar į interneto tinklalapį būtų perkeliamas visas turinys, ar tik jo dalis⁵⁷², pažymint, kad elektronines visuomenės informavimo priemones įstatymų nustatyta tvarka gali kurti ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, pageidaujantys vykdyti arba *faktiškai* vykdytys visuomenės informavimo veiklą viešo naudojimo kompiuterių tinkluose. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 16 dalyje papildomai nustatyta, kad informacinės visuomenės informavimo priemonėmis laikomos tos visuomenės informavimo priemonės, kuriomis teikiant informacinės visuomenės paslaugas skleidžiama viešoji informacija, o ši Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio

572 „Tvarkos“ 4 punkto 2 dalis, *supra* note 3, pagal kurią „elektroninėmis visuomenės informavimo priemonėmis *nelaikomi* valstybės institucijų ir įstaigų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų (darbuotojų) interneto tinklalapiai, skirti oficialiems dokumentams ir informacijai apie valstybės institucijos darbą platininti, taip pat asmenų privatūs interneto tinklalapiai, kuriuose dedama informacija apie pačius interneto tinklalapių įkūrėjus, jų duomenys, kūriniai, informacija apie jų gaminamą ir parduodamą produkciją, teikiamas paslaugas ir panašiai“, laikytina ne tik pertekline, bet ir neatitinkančia „Visuomenės informavimo įstatymo“, *supra* note 2, kaip aukštesnės teisinės galios akto, nuostatų. Todėl, jei „Tvarka“, *supra* note 3, reguliuoja kitą, darbe vadovaujamasi būtent „Visuomenės informavimo įstatyme“, *supra* note 2, pateiktomis apibrėžtimis. Lietuvos teismų praktikoje taip pat pripažįstama, kad privačių asmenų interneto tinklalapiai, kuriuose elektronine forma pateikiama viešoji informacija, laikytini elektroninėmis visuomenės informavimo priemonėmis. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013“, *supra* note 482.

78 dalyje apibrėžiama kaip informacija, skirta viešai skleisti, išskyrus <...> informaciją, kuri pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti viešai skleidžiama. Nors Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 91 dalyje žurnalistas apibrėžiamas fizinis asmuo, kuris profesionaliai renka, rengia ir teikia medžiagą viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui pagal sutartį su juo ir (ar) yra žurnalistų profesinės organizacijos narys, tačiau pagal Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendaciją „Dėl naujosios žiniasklaidos“ žurnalistu laikomas bet koks fizinis ar juridinis asmuo, kuris reguliariai arba profesiniais pagrindais renka informaciją ir ją skleidžia visuomenei per bet kokio tipo masines informavimo priemones, o visuomenės informavimo priemonių samprata apskritai tiesiogiai nėra siejama nei su veiklos profesionalumu, nei su reguliarumu ir iš esmės apsiriboja viešai skleidžiamos informacijos faktu. Tai atitinka ir ESTT 2008 m. gruodžio 16 d. prejudiciniame sprendime byloje Nr. C-73/07 pateiktą poziciją, kad veikla, susijusi su pagal nacionalinės teisės aktus viešais pripažįstamuose dokumentuose esančiais duomenimis, gali būti vertinama kaip „žurnalistikos veikla“, jei ja visuomenei siekiama skleisti informaciją, nuomones ar idėjas bet kokių perdavimo būdu. Šia veikla gali užsiimti ne tik visuomenės informavimo įmonės ir ja gali būti siekiama pelno⁵⁷³. Taigi šiuo metu galiojančiame Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtinta lankstaus turinio visuomenės informavimo priemonių samprata, pagal kurią iš esmės bet kurių asmenų bet kokiomis techninėmis priemonėmis viešai, neribotai ir atvirai internete skelbimas turinys gali būti laikomas naujosios kartos žiniasklaidos dalimi⁵⁷⁴, todėl nėra jokių kliūčių informacinės visuomenės informavimo priemone laikyti ir bet kuri interneto tinklalapį – įskaitant tinklaraščius⁵⁷⁵ ir tuos, kuriuose interneto svetainės valdytojas nesiūlo jokio turinio, tačiau savo lankytojams leidžia skelbti komentarus, nes su juo paskelbta informacija gali susipažinti, pateikti savo nuomonę ir atsiliepimus dėl jos visa visuomenė⁵⁷⁶. Tokie skundams teikti skirti interneto portalai teismų praktikoje dar vadinami alternatyviomis žiniasklaidos priemonėmis⁵⁷⁷.

Bet kuri visuomenės informavimo priemonė turi savo valdytoją, kuriam ir kyla šiame moksliniame darbe analizuojama civilinė atsakomybė už neteisėtų lankytojų komentarų

573 „ESTT Didžiosios kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimo byloje *Tietosuojaivaltuutettu v. Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy*, Nr. C-73/07“, CURIA, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=76075&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2882140>, 61 dalis.

574 Liutauras Ulevičius, „Conceptual Problems of Information Society Media“, *Societal Studies* 1, nr. 1 (2009 m.): 191–204.

575 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-444-70/2009“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/120136>; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-668/2013“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/662139>.

576 Kauno apylinkės teismas 2011 m. lapkričio 25 d. sprendimu konstatavo, kad interneto svetainė www.skundai.lt yra visuomenės informavimo priemonė, nes su juo paskelbta informacija gali susipažinti, pateikti savo nuomonę ir atsiliepimus dėl jos visa visuomenė. Analogiškos pozicijos laikytasi toje pačioje byloje priimtoje „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4. „Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-852-324/2012“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/379258>, ir „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33, interneto svetainė www.skundai.lt taip pat pripažinta visuomenės informavimo priemone.

577 „Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-670-777/2015“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/260496498589233/e2S-670-777/2015>.

padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 17 dalį informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytoju pripažįstamas asmuo, *faktiškai* valdantis informacinės visuomenės informavimo priemonę, kurioje rengiama ir (ar) skleidžiama viešoji informacija, arba rengiantis ir (ar) skleidžiantis tokios priemonės turinį. Tvarkos 11 punkte interneto svetainės valdytoju taip pat pripažįstamas *faktiškai* tinklalapį savo žinioje turintis ir administruojantis asmuo, nes tais atvejais, „kai interneto tinklalapio įkūrėjas ir valdytojas nėra tas pats asmuo, už interneto tinklalapio turinį atsako *valdytojas*“. Pabrėžtina, kad *faktinis* interneto tinklalapio valdymas nustatytinas ne vien formaliai vertinant ginčo kontekstą, tačiau tiriant, koks asmuo iš tiesų faktiškai valdo svetainę, nes pasitaiko atvejų, kai asmenys bando išvengti atsakomybės fiktyviai pakeisdami svetainės valdytoją⁵⁷⁸. Atsižvelgiant į būtinybę aiškiai atriboti nepatapatintinus informacijos prieglobos paslaugų teikėjus ir viešosios informacijos rengėjus ir (ar) platintojus arba skleidėjus⁵⁷⁹, pažymėtina, jog pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 20 dalį informacinės visuomenės paslaugos teikėju laikomas informacinės visuomenės paslaugą teikiantis asmuo, įskaitant užsienio juridinio asmens atstovybę ar filialą, o 2 straipsnio 21 dalyje skelbiama, jog informacinės visuomenės paslaugų *tarpiiniu* teikėju pripažintinas asmuo, kuris perduoda paslaugos gavėjo pateiktą informaciją elektroninių ryšių tinklu, suteikia galimybę naudotis elektroninių ryšių tinklu arba saugo paslaugos gavėjo pateiktą informaciją⁵⁸⁰. Kadangi Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 20 dalyje nurodytas informacinės visuomenės paslaugą teikiantis asmuo yra priešpriešinamas tarpiniam (prieglobos) paslaugų teikėjui⁵⁸¹, šiam moksliniam tyrimui aktuali Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 17 dalyje pateikta visuomenės informavimo priemonės valdytojo samprata sietina būtent su Visuomenės informavimo

578 Vienoje byloje nustatyta, kad „interneto svetainės www.skundai.lt turinio perkėlimas į www.skundai.lt.com, įsteigtą atsakovo ribotos atsakomybės bendrovės *Prime Vision Ltd* vardu, bei šios svetainės valdytojo / savininko pakeitimas, perleidžiant svetainę bendrovei *Company Services Ltd*, buvo atlikti tam, kad atsakovas išvengtų atsakomybės dėl jo valdomoje svetainėje www.skundai.lt patalpintos informacijos. <...> Formaliai interneto puslapių valdymą perkėlus užsienyje registruotoms bendrovėms (ofšorinėms įmonėms), *faktinį* minėtų svetainių valdymą ir toliau vykdo atsakovas. Šią aplinkybę netiesiogiai patvirtina byloje pateikti Valstybinės mokesčių inspekcijos pateikti duomenys apie atsakovo pajamas 2013 metais iš reklamos užsakovų. <...> atsakovas neketino sukurti teisiųjų padarinių, <...> kas sudaro pagrindą šiuos sandorius pripažinti negaliojančiais CK 1.86 straipsnio pagrindu. <...> atsakovas išlieka atsakingu už interneto svetainės www.skundai.lt valdymą. „Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“, *supra* note 514.

579 „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, *supra* note 59.

580 Toks subjektas visiškai atitinka „Elektroninės komercijos direktyvos“, *supra* note 6, ir „Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo“, *supra* note 520, 12–14 straipsniuose reglamentuojamų tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų sampratą. Tarpiniu informacinės visuomenės paslaugų teikėju laikytinas ir asmuo, kuris kitiems leidžia laisvai per atstumą jungtis prie jam priklausančios bevielio ryšio WI-FI priegigos (maršrutizatoriaus) (jis atsako už tai, kad sudaro sąlygas pažeisti trečiųjų asmenų teises, jei jungimosi prie interneto priegigos informacija yra konfidenciali ir nėra duomenų, kad kitas asmuo būtų turėjęs priegią prie interneto ar žinojęs konfidencialią informaciją). „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142-538/2014“, ETEIS-MAI, <http://eteismai.lt/byla/170107668911490/2A-142-538/2014>.

581 „Visuomenės informavimo įstatymo“ 51 straipsnyje, *supra* note 2, aiškiai atskirti tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ir viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų bei informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojų civilinės atsakomybės už interneto tinklalapio turinį pagrindai.

įstatymo prasme 2 straipsnio 20 dalyje įvardytu informacinės visuomenės paslaugos teikėju⁵⁸², kuris savo ruožtu taip pat gali perduoti informaciją laikinai saugoti informacijos prieglobos paslaugų teikėjui. Pats interneto tinklalapio valdytojas gali būti vertinamas ir kaip *viešosios informacijos rengėjas* Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 79 dalies, kurioje viešosios informacijos rengėju laikomas ir <...> informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, nepriklausomas kūrėjas, žurnalistas ar kitas asmuo, rengiantys ar pateikiantys skleistą viešąją informaciją, prasme, ir kaip *viešosios informacijos skleidėjas* pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 80 dalį, kurioje viešosios informacijos skleidėju pripažįstamas ir <...> informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas ar kitas asmuo, *skleidžiantis* viešąją informaciją visuomenei ir *atsakantis* už tos informacijos teisėtumą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas dar 2009 m. konstatavo, kad atsižvelgiant į konkrečių fizinių asmenų – internetinių tinklaraščių (dienoraščių) autorių veiklos pobūdį ir jų vykdomas viešosios informacijos teikimo visuomenei funkcijas, jie gali būti pripažįstami *sui generis* informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojais, taigi ir viešosios informacijos rengėjais ir (ar) skleidėjais⁵⁸³, o šiuo metu interneto tinklalapių, kuriuose skelbiami tik lankytojų komentarai, valdytojais Lietuvos teismuose paprastai pripažįstami viešosios informacijos skleidėjais⁵⁸⁴. Tokių interneto tinklalapių valdytojų veiksmai, anot EŽTT, vertintini pagal spaudai taikytinus principus⁵⁸⁵, nors, atsižvelgiant į ypatingą interneto pobūdį, šios pareigos ir atsakomybė tam tikru laipsniu gali skirtis nuo tradicinio leidėjo, ypač trečiųjų šalių turinio atžvilgiu⁵⁸⁶.

Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 86 dalyje apibrėžiamos visuomenės informavimo priemonės, atsižvelgiant į žiniasklaidos esmę ir paskirtį bei Rekomendacijoje dėl naujosios žiniasklaidos sampratos išdėstytus kriterijus, valdymas visuomet *privatomai* sietinas su tam tikro laipsniu svetainės turinio redakcinės kontrolės vykdymu, dėl kurio jos valdytojas turi galimybę apie komentarus turinį sužinoti iki trečiųjų asmenų pranešimo apie neteisėtą jų turinį gavimo. Klasikinis tokios situacijos pavyzdys pateiktinas iš Lietuvos Aukščiausiajame Teisme nagrinėtos bylos, kurioje nustatyta, kad „<...> *skundas netampa viešai matomas tol, kol www.skundai.lt valdytojas nepatikrina, ar naujas skundas atitinka nurodytus reikalavimus; jei atitinka, <...> valdytojas uždeda varnelę ir paspaudžia „rodyti viešai“. <...>*“⁵⁸⁷. Dėl aktyvia redakcine kontrole pasižyminčios interneto tinklala-

582 Pavyzdžiui, interneto tinklalapio www.skundai.lt valdytojas pripažintas informacinės visuomenės paslaugų teikėju. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4.

583 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-444-70/2009“, *supra* note 575; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-668/2013“, *supra* note 575.

584 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-600/2013“, *supra* note 269; „Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-852-324/2012“, *supra* note 576; „Kauno apygardos teismo 2012 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-677-260/2012“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/81660586729683/2A-677-260/2012>.

585 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 60 ir 61 dalys, *supra* note 12.

586 *Ibid.*, 62 dalis; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 113 dalis, *supra* note 12.

587 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4.

pių valdytojų veiklos Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad kiekvienas viešosios informacijos rengėjas ar jo dalyvis turi paskirti asmenį (vyriausiąjį redaktorių, redaktorių, programos vedėją ar kitą asmenį), kuris atsako už visuomenės informavimo priemonės turinį. Kai viešosios informacijos rengėjas ir dalyvis yra tas pats fizinis asmuo, jis atsako už savo visuomenės informavimo priemonės turinį. Vis dėlto tam, kad asmuo būtų pripažintas lankytojų turinį kontroliuojančiu skleidėju, svarbi ne teorinė svetainės turinio kontrolės galimybė, o būtent interneto tinklalapio valdytojo komentarų atžvilgiu pasirinkta ir taikoma politika. Jei interneto tinklalapio valdytojas niekada netikrina komentarų turinio ir oficialiai skelbia, kad to nedaro, iš jo negali būti reikalaujama atsakomybės vien dėl to, kad ji nesielgė kitaip. Tačiau jeigu jis tikrina turinį ir tai patvirtina tiek pasirinkta svetainės politika, tiek ankstesnės patirtys, o šįkart toks valdytojas pasirinko turinio netikrinti, jau gali būti keliamas jo civilinės atsakomybės klausimas.

Visgi vien interneto tinklalapio valdytojo teisinio statuso pripažinimas nukentėjusiajam nuo neteisėtų anoniminių komentarų savaimė nesuteikia teisinės apsaugos ir neužtikrina šių subjektų teisių ir pareigų pusiausvyros, nes visų pirma būtina nustatyti, ar interneto tinklalapio valdytojas vykdydamas neteisėtus veiksmus civilinės atsakomybės nuostatų prasme⁵⁸⁸. Todėl toliau aptariamos teisės normos, susijusios su interneto tinklalapio valdytojų elgesiu neteisėtų lankytojų komentarų atžvilgiu.

1.2.1.2. Interneto tinklalapių valdytojų elgesio komentarų atžvilgiu reguliavimas Lietuvoje

Konstitucijos 25 straipsnyje bei EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos saviraiškos laisvės, kaip saugotinos, bet ne absoliučios demokratinės visuomenės teisinės vertybės, teisinis statusas, prigimtis bei paskirtis lemia, kad ja besinaudojantys asmenys (tiek žurnalistai, tiek kiti asmenys) privalo elgtis sąžiningai informacijos adresato atžvilgiu, siekti pateikti tikslią ir patikimą informaciją, laikytis etikos normų⁵⁸⁹. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 6 dalies formuluotė tiesiogiai atskleidžia, jog visuomenės informavimas, Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 83 dalyje apibrėžiamas kaip viešosios informacijos teikimas visuomenei, yra viešojo intereso dalis, todėl viešosios informacijos skleidėjas, vykdydamas veiklą, turi suvokti ypatingą jo veiklos reikšmę didelei visuomenės daliai ir griežtai laikytis teisės aktų bei rekomendacinio pobūdžio dokumentų reikalavimų, *inter alia*, įtvirtintų Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekse (toliau – Kodeksas)⁵⁹⁰. Konstitucinis Teismas dar 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarime yra išaiškinęs, jog visi asmenys pagal Konstituciją turi pareigą neskleisti tokios informacijos, kurią skleisti draudžia įstatymai, o sužinoję, kad jie koku nors būdu dalyvauja skleidžiant informaciją,

588 Lahe ir Turk, *supra* note 109: 469.

589 „EŽTT 1998 m. rugpjūčio 25 d. sprendimo byloje *Hans Ulrich Hertel v. Switzerland*, Nr. 25181/94“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59366> (toliau – „*Hertel v. Switzerland* bylos sprendimas“), 46 dalis; „*Steel ir Morris v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 275; „EŽTT 2008 m. liepos 29 d. sprendimo byloje *Flux v. Moldova* (Nr. 6), Nr. 22824/04“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88063>, 26 dalis.

590 „Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas“, ETIKOSKOMISIJA, žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 19 d., <http://www.etikoskomisija.lt/teisine-informacija/etikos-kodeksas/item/69-lietuvos-visuomenes-informavimo-etikos-kodeksas>.

kurią skleisti draudžia įstatymai, arba kitaip prisideda prie tokios informacijos skleidimo, privalo tokią savo veiklą nedelsiant nutraukti⁵⁹¹.

Tvarkos 4 punkto 4 dalyje informacijos platinimas viešo naudojimo kompiuterių tinkluose apibūdinamas kaip informacijos pateikimas elektroninėse visuomenės informavimo priemonėse arba kituose interneto tinklalapiuose, siuntimas elektroniniu paštu neapibrėžtam gavėjų skaičiui arba pagal iš anksto sudarytus sąrašus, skleidimas elektroninėse konferencijose arba pateikimas visuomenei *kitokiu viešai prieinamu būdu viešo naudojimo kompiuterių tinkluose*, nesvarbu, ar paslauga mokama. Nors Lietuvoje tiesiogiai nereglamentuojamas interneto tinklalapių valdytojų elgesys neteisėtų anoniminių komentarų atžvilgiu, tačiau Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje numatyta viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų, žurnalistų ir leidėjų pareiga savo veikloje vadovautis i) Konstitucija ir įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, ii) humanizmo, lygybės, pakantos, pagarbos žmogui principais, iii) gerbti žodžio, kūrybos, religijos ir sąžinės laisvę, nuomonių įvairovę, iv) laikytis profesinės etikos normų, kurias pagal Visuomenės informavimo įstatymo 43 straipsnio 1 dalį nustato Kodeksas, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija „Dėl žurnalistinės etikos“⁵⁹², tarptautinės sutartys ir šis įstatymas, v) padėti plėtoti demokratiją, visuomenės atvirumą, skatina visuomenės pilietiškumą ir valstybės pažangą, stiprinti valstybės nepriklausomybę, ugdo valstybinę kalbą, tautinę kultūrą ir dorovę. Bet kurio interneto tinklalapio valdytojo veikla, neatsižvelgiant į tai, kad jo svetainė nėra tradicinė žiniasklaidos priemonė klasikine prasme, taip pat patenka į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos ir žurnalistų etikos inspektorius veiklos sritį.

Kodekso 1 straipsnyje skelbiama, kad įgyvendinant galimybę gauti ir skleisti informaciją, privalo garantuoti visas kitas žmogaus teises ir laisves bei nuolat siekti teisingos jų pusiausvyros, o Kodekso 7 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas informaciją skelbti tik etiškais ir teisėtais būdais⁵⁹³. Būtent todėl Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 dalyje nustatytos šios viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams tenkančios pareigos: 1) <...> neiškraipyti teisingos, nešališkos informacijos bei nuomonių ir panaudoti tai savanaudiškiems tikslams <...>; 2) privalo būti objektyviems ir nešališkiems, pateikti kuo daugiau nuomonių ginčytiniais politikos, ekonomikos ir kitais visuomenės gyvenimo klausimais; 3) fiksuodami įvairias viešas visuomenės akcijas – mitingus, eitynes, streikus, piketus ir kt. – neskatinti imtis neteisėtų ar desperatiškų veiksmų; 4) neskelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų; 5) saugoti ir gerbti žmogaus teisę į privatumą mirties ar ligos atveju, neminėti asmens duomenų skelbdami žinias apie savižudybes ar bandymus nusižudyti; 6) nepropaguoti ar patraukliai vaizduoti rūkymo, girtavimo ar narkotikų vartojimo. Rūkymo, girtavimo, narkomanijos vaizdavimas pateisinamas tik kaip kontekstas, siekiant tikroviškumo; 7) neskleisti tendencingos ir šališkos informacijos apie religiją, neturi diskriminuoti kitų religijų; 8) turi aiškiai pristatyti religines organizacijas ir jų pažiūras, kad žmonės nebūtų klaidinami; 9) nepropaguoti žmonių ar jų grupių antgamtinių, nerealių savybių, paranormalių reiškinių, išskyrus atvejus, kai tokia informacija pateikiama pramogai arba kaip tyrimo objektas. Kodekso 15–16 straipsniuose taip

591 „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, *supra* note 59.

592 „Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1993 m. liepos 1 d. rezoliucija Nr. 1003 (1993) „Dėl žurnalistinės etikos“, E-SEIMAS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c2bb8ec024f411e58a4198cd62929b7a?jfwid=5sjoj0g1g>.

593 „Kodeksas“, *supra* note 590.

pat įtvirtintas draudimas skelbti informaciją, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai skatina daryti nusikaltimus, pažeisti viešąją tvarką, mėgdžioti agresyvų elgesį, kuria propaguojamas ar patraukliai vaizduojamas rūkymas, girtavimas, narkotikų ar kitų kvaišalų vartojimas, azartiniai žaidimai, žmonių ar jų grupių antgamtinės, nerealios savybės, paranormalūs reiškiniai, išskyrus atvejus, kai tokia informacija pateikiama kaip pramoga arba įstatymais nedraudžiamo tyrimo objektas, taip pat neturi būti sudaromas įspūdis, kad astrologai, chironantai, parapsichologai, ekstrasensai, bioenergetikai gali duoti patikimų patarimų apie ateitį, sveikatą ir kitas sritis.

Visuomenės informavimo įstatymo 13 straipsnio „Asmens teisių, garbės ir orumo apsauga“ nuostatomis, „siekiant nepažeisti asmens teisių, apsaugoti jo garbę ir orumą“, renkant ir viešai skelbiant informaciją be asmens sutikimo draudžiama filmuoti, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus fizinio asmens gyvenamojoje patalpoje, fizinio asmens privačioje namų valdoje ir jai priklausančioje aptvortoje ar kitaip aiškiai pažymėtoje teritorijoje, nepaisant to, ar tas asmuo yra nurodytose vietose, taip pat neviešų renginių metu be organizatorių, turinčių teisę rengti tokius renginius, sutikimo, neleidžiama filmuoti ir fotografuoti žmogaus ir naudoti jo atvaizdų reklamai visuomenės informavimo priemonėse be jo sutikimo, filmuoti ir fotografuoti asmens su aiškiais fiziniais trūkumais be šio asmens sutikimo arba filmuoti ir fotografuoti asmenį jam esant bejėgiškos būklės dėl sveikatos sutrikimo, taip pat vaiko ar daryti jo garso ir vaizdo įrašus be nors vieno iš tėvų, globėjų ar rūpintojų ir paties vaiko sutikimo, naudoti vaikų fotografijas, garso ar vaizdo įrašus erotinio, pornografinio ir smurtinio pobūdžio informacijose, be mirusiojo ar žuvusiojo šeimos narių sutikimo filmuoti, fotografuoti mirusįjį ar žuvusįjį stambiu planu ar daryti jo vaizdo įrašus. Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad rengiant ir platinant viešąją informaciją, privaloma užtikrinti žmogaus teisę į privataus pobūdžio informacijos apsaugą, kurią, remiantis 2 dalimi, galima skelbti tik asmens sutikimu, išskyrus atvejus, kai ji i) padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, ii) informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą⁵⁹⁴, iii) jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar iv) asmenines savybes. Atitinkamai Kodekso 30 straipsnyje teigiama, kad žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai neturi skelbti žinių apie privatų žmogaus gyvenimą be jo sutikimo, nebent tos žinios būtų susijusios i) su viešuoju asmeniu, ii) yra svarbios visuomenei arba iii) fiksuojami teisės pažeidimai ar nusikalstama veika. Kodekso 35 straipsnyje pažymima, kad draudžiama skelbti duomenis apie asmenį, nukentėjusį nuo nusikalstamos veikos, be to asmens sutikimo, o asmeniui žuvus – be jo artimųjų sutikimo. Tačiau esminė draudžiama skelbti informacija, nurodyta Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnyje, yra ta, kuria: 1) raginama prievarta keisti Lietuvos Respublikos konstitucinę santvarką; 2) skatinama kėsintis į Lietuvos Respublikos suverenitetą, jos teritorijos vientisumą, politinę nepriklausomybę; 3) skleidžiama karo propaganda, kurstomas karas ar neapykanta, tyčiojimas, niekinimas, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, negalios, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar religijos pagrindu; 4) platinama, propaguojama ar reklamuojama

594 Tačiau doktrinoje keliamas klausimas dėl šios išlygos prieštaravimo „Konstitucijos“ 22 straipsnio, *supra* note 362, ir „CK“ 2.22 straipsnio, *supra* note 7, nuostatoms. Meškauskaitė, *supra* note 127: 368; 383.

pornografija, taip pat propaguojamos ir (ar) reklamuojamos seksualinės paslaugos, lytiniai iškrypimai; 5) propaguojami ir (ar) reklamuojami žalingi įpročiai ir narkotinės ar psichotropinės medžiagos; 6) platinama dezinformacija ir informacija, šmeižianti, įžeidžianti žmogų, žeminanti jo garbę ir orumą⁵⁹⁵; 7) pažeidžiama nekaltumo prezumpcija. Kodekso 31 straipsnyje taip pat nurodoma būtinybė laikytis nekaltumo prezumpcijos, Kodekso 36 straipsnyje įtvirtintas draudimas skelbti nusikalstamos veikos liudytojo asmens duomenis, pagal kuriuos galima nustatyti to asmens tapatybę, o Kodekso 37 straipsnyje nustatytas reikalavimas, nesant viešojo intereso žurnalistas, viešosios informacijos rengėjas neturi skelbti skolininkų asmens duomenų, informacijos apie jų mokumą. Tačiau, nors visuose išvardytuose punktuose įtvirtinta *neskelbtina* informacija, tačiau Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnyje nurodyta informacija yra *neteisėta* ir *neskelbtina visais atvejais* todėl, kad *pažeidžia* asmenų teises, o Visuomenės įstatymo 2 straipsnio 45 dalyje apibrėžiama privataus pobūdžio informacija, suprantama teisės į privataus gyvenimo apsaugą užtikrinimo pozicijai neskelbtina informacija apie žmogaus asmeninį ir jo šeimos gyvenimą, jo sveikatą ir kt., ir 13–14 straipsniuose reglamentuojama neskelbtina *privataus* pobūdžio informacija yra *teisėta*, bet *neviešintina nesant asmens sutikimo ar viešojo intereso*, todėl *neteisėtas* gali būti tik pats jos *paskleidimo aktas* (nors tai nebūtinai pažeis asmens teises). Prie teisėtos, tačiau neskelbtinos priskirtina ir Visuomenės informavimo įstatymo 18 straipsnyje yra išskirta *neteikiama* informaciją, kuri pagal įstatymus yra valstybės, tarnybos, profesinės, komercinės ar banko *paslaptis* arba yra *privataus pobūdžio*⁵⁹⁶. Tai leidžia daryti išvadą, kad Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnyje nurodytos informacijos neskelbtinumo reikalavimu saugomas ir *viešasis* interesas, o Visuomenės informavimo įstatymo 13, 14 ir 18 straipsniuose įtvirtintu imperatyvu nerinkti, neteikti ir neskelbti privataus pobūdžio informacijos pirmiausia siekiama užtikrinti *privatus* asmenų interesus.

595 „Visuomenės informavimo įstatymo“ 19 straipsnio 2 dalis, *supra* note 2, taikytina ir juridiniams asmenims, priešingai nei nurodoma „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 20 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-556-600/2013“, *supra* note 269, ir „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-556-169/2013“, *supra* note 269. Pažymėtina, kad „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 7 dalyje, *supra* note 2, asmens kritika apibrėžiama kaip asmens ar jo veiklos nagrinėjimas ir vertinimas <...> nesumenkinant dalykinės reputacijos, 15 straipsnyje įtvirtinta juridinio asmens, kurio dalykinei reputacijai ar kitiems teisėtiems interesams pakenkė tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija, teisė atsakyti, paneigiant tikrovės neatitinkančią informaciją ar patikslinant paskelbtą informaciją arba pareikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas ją paneigtų. 42 straipsnio 3 dalis viešosios informacijos rengėjus ir skleidėjus įpareigoja teikti asmenims informaciją, kurios paskelbimas, tų asmenų nuomone, pakenkė jų dalykinei reputacijai ar kitiems teisėtiems interesams, o 44 straipsnis įtvirtina visuomenės informavimo priemonių pareigą paneigti paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, kuri <...> pažeidžia juridinio asmens dalykinę reputaciją. „Visuomenės informavimo įstatymo“ 50 straipsnio 3 dalyje, *supra* note 2, nustatyta Žurnalistų etikos inspektorius teisė priimti sprendimą reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, <...> kenkiančią asmens dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams, arba sudarytų asmeniui galimybę pačiam atsakyti ir paneigti tokią informaciją. Pagal „CK“ 2.24 straipsnio 8 dalį, *supra* note 7, šio straipsnio taisyklės taikomos ir ginant pažeistą juridinio asmens dalykinę reputaciją.

596 Pagal „Visuomenės informavimo įstatymo“ 18 straipsnio 2 dalį, *supra* note 2, neteikiama ir ta informacija, kurią teikti draudžia kiti įstatymai, nes jos suteikimas pakenktų valstybės saugumo ir gynybos interesams, baudžiamajam asmenų persekiojimui, skatintų pažeisti valstybės teritorijos vientisumą ar viešąją tvarką arba jos nesuteikimas užkirstų kelią teisės pažeidimams ar būtų labai svarbus žmonių sveikatai apsaugoti.

Lietuvos teisinėje sistemoje *kiekvienas komentaras laikytinas atskira publikacija*, iš kurių kiekvieno neteisėtumo pobūdis turi būti analizuojamas *atskirai*⁵⁹⁷. Tačiau iš aptartų teisės aktų nuostatų būtų galima daryti išvadą, kad interneto tinklalapio valdytojas atsako tik už *savo* rašomas ir skelbiamas publikacijas, o ne už anoniminius lankytojų komentarus, kurie pagal esamą teisinį reguliavimą Lietuvoje *prima facie* priskirtini nuomonės kategorijai, nors gali turėti ir žiniai būdingų formuluočių⁵⁹⁸. Visgi Visuomenės informavimo įstatymo 13, 14, 19 ir 22 straipsnių *draudimai* nukreipti *ne į informacijos šaltinį kaip subjektą* ar į jos pateikimo *formą* – ar tai nuomonė, ar žinia, *bet į informacijos prigimties neteisėtumą* ir tokio neteisėto turinio *skelbimo ir platinimo* kaip *egzistavimo* visuomenės informavimo priemonėse *uždraudimą* apskritai, iš esmės *neteikiant reikšmės ir nediferencijuojant, koks subjektas* yra tokios neskelbtinos ar neplatintinos informacijos šaltinis⁵⁹⁹

597 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/20592523702351/3K-3-667/2006>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-51/2009“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/139099680624556/3K-3-51/2009>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33; „Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“, *supra* note 514.

598 Tiek EŽTT, tiek Lietuvos teisinėje sistemoje aiškiai skiriami faktai, kurie gali būti įrodomi, ir vertinamieji teiginiai, kurių teisingumas „nepasiduoda“ įrodinėjimui. „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 36 dalyje, *supra* note 2, nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse *skelbiamas* požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba *komentarai* apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl *jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai*, tačiau ji turi būti reikiama *sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenusilepiant ir neiškreipiant faktų ir duomenų*. „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 7 dalyje, *supra* note 2, kritika apibrėžiama kaip asmens ar jo veiklos nagrinėjimas ir vertinimas *neįžeidžiant asmens garbės ir orumo, nepažeidžiant jo privataus gyvenimo, nesumenkinant dalykinės reputacijos*. Pagrįsta ir objektyvi kritika yra ginama, jeigu yra reikiama *neįžeidžiant asmens, nesiekiant jo žeminti ar menkinti, o turint pozityvių tikslų* – norint išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus ir siekiant juos pašalinti. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006“, *supra* note 378; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006“, *supra* note 597; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33. Nuomonei priešpriešinamas pasisakymas yra *žinia*, kuri „Visuomenės informavimo įstatymo“ 2 straipsnio 88 dalyje, *supra* note 2, apibrėžiama kaip visuomenės informavimo priemonėse *skelbiamas* faktas arba *tikri (teisingi)* duomenys. Faktų laikomas tikras, nepramanytas įvykis, reiškinys, dalykas, o duomenys suprantami kaip fakto turinį atskleidžianti informacija. Faktus ir duomenis vienija žinia, kuri suprantama kaip informacija apie faktus ir jų duomenis, t. y. reiškinius, dalykus, savybes, veiksmus, įvykius, grindžiamas tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo bei įrodymo priemonėmis, todėl jai taikomas tiesos kriterijus. Komentarų forma reikšiant nuomonę apie įvykius, reiškinius, poelgius ir kitus faktus, gali būti paskelbiamos naujos žinios. Vertinant, ar komentaras paskleistas žinių, kaip faktinių teiginių, ar nuomonės forma, analizuotinas visas bylos aplinkybių kontekstas: teiginių formuluotės, jų pateikimo aplinkybės, forma, būdas, sakinio konstrukcijos. „Senato nutarimo“ 7 punkto 3 ir 5 dalys, *supra* note 359. Pagal EŽTT praktiką svarbu tirti, ar pateiktas realios situacijos vertinimas, ar nuomonė pareikšta be jokio faktinio pagrindo, ar vyko gyva diskusija, visuomeninė akcija, kurioms neabejotinai būdingas didesnis emocionalumo ir „perdėjimo“ laipsnis.

599 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taip pat konstatuota, jog informacijos neteisėtas pobūdis (neskelbtinumas) įstatyme nesiejamas su ją sukūrusiu ir paskleidusiu asmeniu. Pareigai šalinti neskelbtinos informacijos turinčius komentarus neturi reikšmės, kas yra informacijos autorius ar šaltinis, ar jie nustatyti ir kokia jų nuomonė (pozicija) dėl reikalavimo pašalinti informaciją, nes

ir *kokia – nuomonės ar žinios – forma* tai buvo išreikšta. Be to, Visuomenės informavimo įstatymo 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešąją informaciją visuomenei gali platinti ne tik pats viešosios informacijos rengėjas, bet ir kitas asmuo pagal sutartį su viešosios informacijos rengėju ar turėdamas šio leidimą, o Visuomenės informavimo įstatymas⁶⁰⁰ ir Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas⁶⁰¹ iš esmės *analogiškus reikalavimus* tiesiogiai kelia ir *trečiųjų asmenų pateikiamam ir interneto svetainėje skelbiamam turiniui*, nors reklama savo pobūdžiu yra gerokai neutralesnė nei komentarai, kurie yra *reakcijos* į paskelbtą straipsnį ar kitokią visuomeninę diskusiją⁶⁰². Kadangi Visuomenės informavimo įstatymo 13, 14, 19 ir 22 straipsniuose nurodyta informacija netampa teisėta vien dėl to, kad konkrečią informaciją komentaro ar kita forma paskelbė interneto svetainės lankytojas, teleologinis teisės aiškinimo metodas neleidžia daryti išvados, jog interneto tinklalapio valdytojas privalo užtikrinti tik *reklamines* trečiųjų asmenų teikiamos informacijos rūšies teisėtumą, o kitos trečiųjų asmenų teikiamos neskelbtinumo garantuoti neprivalo. Galiausiai Visuomenės informavimo įstatyme nustatyti informacijos neskelbtinumo *rei-*

---

tokiu atveju sprendžiama dėl neteisėtų veiksmy (neteisėtos informacijos viešo skelbimo) nutraukimo. „Lietuvos Aukščiausiojo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33. Didžiausią pasaulyje lankytojų auditoriją turinčios BBC Redakcinės gairės taip pat atspindi idėją, kad lankytojų keliamoms nuotraukoms, garso, vaizdo ir kitiems įrašams turi būti taikomos analogiškos taisyklės kaip ir pačių visuomenės informavimo priemonių ir (arba) žurnalistų skelbiamai medžiagai. Valcke, Kuczerawy, ir Ombelet, „Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, eBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“, *supra* note 117: 113.

600 „Visuomenės informavimo įstatymo“ 39 straipsnyje, *supra* note 2, nustatyta, kad reklama ir komerciniai audiovizualiniai pranešimai turi būti padorūs, teisingi ir aiškiai atpažįstami, juose negali būti žeminamas žmogaus orumas, diskriminuojama ar skatinama diskriminuoti dėl rasės, lyties, seksualinės orientacijos ar etninės kilmės, tautybės, pilietybės, religijos arba tikėjimo, negalios, amžiaus, taip pat neturi būti įžeidžiami religiniai jausmai ar politiniai įsitikinimai, skatinamas sveikatai ar saugai pavojingas elgesys, taip pat aplinkos apsaugai ypač žalingas elgesys. Reklama, komerciniai audiovizualiniai pranešimai neturi klaidinti vartotojo ir jam kenkti, taip pat neturi daryti neigiamo poveikio nepilnamečių psichikos sveikatai, fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi ir turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) neturi tiesiogiai skatinti nepilnamečių pirkti ar išsinuomoti, ar rinktis prekę ar paslaugą, naudojantis nepilnamečių nepatyrimu ir patiklumu; 2) neturi tiesiogiai skatinti nepilnamečių įtikinėti savo tėvus ar kitus asmenis pirkti reklamuojamas prekes ar paslaugas; 3) neturi formuoti nepilnamečių nuomonės, kad tam tikrų paslaugų ar prekių naudojimas suteiks jiems fizinį, psichologinį ar socialinį pranašumą prieš bendraamžius; 4) juose neturi būti naudojamos nepilnamečių pasitikėjimu tėvais, mokytojais ar kitais asmenimis; 5) neturi rodyti nepilnamečių, patekusių į pavojingas situacijas, kai nėra viešojo intereso.

601 Pagal „Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo“ 4 straipsnio 2 dalį (*Valstybės žinios* 57, 2854 (2013)) reklama draudžiama, jeigu joje: 1) pažeidžiami visuomenės moralės principai; 2) žeminama žmogaus garbė ir orumas; 3) kurstoma tautinė, rasinė, religinė, lyčių ar socialinė neapykanta ir diskriminacija, taip pat šmeižiama ar dezinformuojama; 4) skatinama prievarta, agresija, keliami panika; 5) skatinamas elgesys, keliantis grėsmę sveikatai, saugumui ir aplinkai; 6) piktnaudžiaujama prietaisais, žmonių pasitikėjimu, jų patirties ar žinių stoka; 7) be fizinio asmens sutikimo minimas jo vardas, pavardė, pateikiama jo nuomonė, informacija apie jo privatų ar visuomeninį gyvenimą, turtą, naudojamas fizinio asmens atvaizdas; 8) reklamos skleidimui naudojamos specialios pasąmonę veikiančios priemonės ir technologijos; 9) panaudota reklaminė medžiaga yra parengta pažeidžiant autorių teises į literatūros, meno, mokslo kūrinius ir (ar) gretutines teises; 10) niekinami Lietuvoje įregistruotų religinių bendruomenių religiniai simboliai.

602 Lahe ir Turk, *supra* note 109: 468.

kalavimai taip pat nepriklauso nuo interneto svetainės pobūdžio ar jos rūšies, nes tokia pati trečiųjų asmenų paskelbta informacija laikytina neteisėta ir būtų pripažinta nelegaliai paskelbta bet kurioje interneto svetainėje. Taigi Visuomenės informavimo įstatymo 13, 14, 19 ir 22 straipsniuose nurodyta informacija neskelbtina laikytina todėl, kad yra neteisėta dėl savo pobūdžio (prigimties) – ir iš esmės nepriklausomai nuo jos i) sukūrimo ar paskelbimo šaltinio (subjekto), ii) pateikimo nuomonės ar žinios forma ar iii) interneto svetainės pobūdžio ar jos rūšies. Be to, neteisėtos gali būti ne tik nurodytos informacijos rūšys, nes teisės normos neįtvirtina baigtinio neskelbtinos informacijos pagrindų sąrašo, o Lietuvos teismų praktikoje jau daugiau nei dešimtmetį pripažįstama netiesioginio teisės aktų, susijusių privačiu asmens gyvenimu, taikymo galimybė⁶⁰³.

Nustačius, kad Visuomenės informavimo įstatymo 13, 14, 19, 22, 39 straipsniuose nurodytos informacijos neskelbtinumas siejamas su informacijos prigimties ydingumu, iš esmės nediferencijuojant, koks subjektas yra tokios neskelbtinos ar neplatintinos informacijos šaltinis, kokia – nuomonės ar žinios – forma ir kokioje interneto svetainėje tai buvo išreikšta, darytina išvada, kad interneto tinklalapio valdytojo veiksmų neteisėtumas reiškiasi būtent EŽTK 8 straipsnį pažeidžiančių komentarų paskleidimu ir (arba) platinimu, kai su jais „be jokių apribojimų turi galimybę susipažinti bet kokie asmenys“⁶⁰⁴. Tačiau pagal Visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnį žala, atsiradusi dėl šio įstatymo pažeidimų, atlyginama CK nustatyta tvarka, o pagal CK 1.3 straipsnio 2 dalį, esant CK ir kitų įstatymų prieštaravimų, taikomos CK, nebent juo pačiu pirmenybė teikiama kitų įstatymų normoms. Dėl šios priežasties tikslių interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės pagrindų turime ieškoti CK, tačiau tai reikalauja atskiro mokslinio tyrimo ir nepatenka į šios disertacijos objekto ribas.

603 Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs: „Visuomenės informavimo priemonių laisvės skleisti privatus gyvenimo faktus, susijusius su asmens sveikata, ribos nustatytos Sveikatos sistemos įstatymo. <...> Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pacientų privatus gyvenimas yra neliečiamas; informacija apie pacientų gyvenimo faktus gali būti renkama ligos istorijai pacientų sutikimu ir, jei gydančio gydytojo nuomone, tai būtina diagnozuoti ligą, gydyti ar slaugyti. <...>. nepaisant to, jog nagrinėjamu atveju visuomenės informavimo priemonei **tiesiogiai negali būti taikomas bendrasis duomenims apie pacientų sveikatą nustatytas teisinis režimas**, atsakovas, skelbdamas ieškovų įvardytą informaciją, privalėjo laikytis įstatymų, reglamentavusių visuomenės informavimo priemonių teisę skelbti informaciją apie *privatų asmens gyvenimą*, be kita ko, – ir asmens sveikatą, ginčo publikacijų išspausdinimo metu. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/275755271714690/3K-7-2/2008>.

604 „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142-538/2014“, *supra* note 580; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“, *supra* note 275. Tai atitinka „MTE ir Index v. Hungary bylos sprendimo“ 79 dalyje, *supra* note 12, EŽTT padarytą išvadą, kad MTE ir Index veiksmas, administruojant www.mte.hu ir www.index.hu įdiegtas komentarų platformas, kurioje paskelbti šmeižiamojo pobūdžio komentarai, kvalifikuotini kaip svetainės esančių teiginių platinimas. Interneto tinklalapių valdytojai, suteikiantys teisę jokio atskiro turinio nesūlančiose interneto svetainėse rašyti skundus (nuomones, komentarus), nacionaliniuose teismuose pripažįstami būtent viešosios informacijos skleidėjais. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-600/2013“, *supra* note 269; „Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-852-324/2012“, *supra* note 576; „Kauno apygardos teismo 2012 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-677-260/2012“, *supra* note 584.

1.2.2. Komentarų skiltį turinčių interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribų vertinimo elementai

Europos Tarybos Ministrų komitetas dar 2011 m. išreiškė būtinybę interneto paslaugų teikėjams taikyti diferencijuotą ir laipsnišką požiūrį, reikalaujantį, kad kiekvienas asmuo, kurio teikiamos paslaugos priskiriamos žiniasklaidai, tarpininkavimo ar pagalbinei (papildomai) veiklai, galėtų remtis atitinkama (diferencijuota) apsaugos ir atsakomybės forma bei atitinkamu (laipsnišku) jos lygiu⁶⁰⁵. Rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos 58 punkte taip pat atkreiptas dėmesys, kad, nors žiniasklaidai „taikomos bendrosios teisinės nuostatos (būtent tos, kurios nėra skirtos specialiai žiniasklaidos priemonėms – t. y. įtvirtintos civilinės, komercinės, įmonių, mokesčių ar baudžiamosios teisės aktuose), atsižvelgiant į žiniasklaidos poreikius ir vaidmenį visuomenėje, tam tikras *bendrąsias teisės normas gali prireikti aiškinti konkrečiai žiniasklaidos rūšiai* (pavyzdžiui, šmeižto, sekimo, sustojimo ir paieškos, valstybės paslapčių ar įmonių konfidencialumo pažeidimų atžvilgiu ir kt.) arba jas tirti ypač kruopščiai, siekiant išvengti jų netinkamo taikymo, galinčio netiesiogiai pažeisti žiniasklaidos laisvę“. Be to, minėta rekomendacija patys žiniasklaidos priemonių valdytojai paskatinti rengti savireguliacijos priemones, įskaitant elgesio kodeksus, kuriomis atsižvelgiama į visuotinai pripažintus žiniasklaidos ir žurnalistų standartus arba jie tinkamai suformuojami. Tai tampa itin aktualu interneto tinklalapių valdytojų interneto komentarų platformų teikimą tretiesiems asmenims, EŽTT kvalifikuotą kvietimu įgyvendinti saviraiškos laisvę, pripažinus tam tikro *ypatingo pobūdžio žurnalistikos veiklą*⁶⁰⁶, dėl kurios interneto tinklalapių valdytojų veiksmai vertinimi pagal spaudai taikytinus principus⁶⁰⁷, o ne pagal Elektroninės komercijos direktyvoje ir Informacinių paslaugų visuomenės įstatymo 14 straipsnyje nustatytus kriterijus, ką iš dalies patvirtinta ir ESTT argumentai jau minėtoje ESTT *Papasavvas* byloje.

Saviraiškos laisvės, kaip vieno iš fundamentalių demokratinės visuomenės pagrindų, vienos iš esminių tokios visuomenės pažangos bei kiekvieno asmens savirealizacijos sąlygų, ribojimo būtinybė buvo įtvirtinta dar 1789 m. Prancūzijos Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos 11 straipsnyje pažymėjus, jog „<...> kiekvienas asmuo gali laisvai kalbėti, rašyti, spausdinti, bet įstatymo numatytais atvejais jis atsako už piktnaudžiavimą šia teise“⁶⁰⁸, o šiuo metu pagrindiniai saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje principai yra išplėtoti ir apibendrinti EŽTT praktikoje⁶⁰⁹ nustačius, kad pliuralizmu,

605 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“, *supra* note 454.

606 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo 79 dalis“, *supra* note 12; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 112–113 dalys, *ibid*.

607 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 60 ir 61 dalys, *ibid*.

608 Darijus Beinoravičius ir kt., sud., „Prancūzijos Respublika“, *Pasaulio valstybių konstitucijos*, vert. Vilija Badaraitė, Darijus Beinoravičius, ir Egidijus Jarašiūnas (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 349.

609 „*Hertel v. Switzerland* bylos sprendimo“ 46 dalis, *supra* note 589; „*Steel ir Morris v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 275; „EŽTT 2012 m. liepos 13 d. sprendimo byloje *Mouvement raëlien suisse v. Switzerland*, Nr. 16354/06“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112165>, 48 dalis; „EŽTT Didžiosios kolegijos 2013 m. balandžio 22 d. sprendimo byloje *Animal Defenders International v. United Kingdom*, Nr. 48876/08“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe>.

tolerancija ir nuomonių įvairovė grįstoje demokratinėje visuomenėje EŽTK 10 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad „Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis netrukdo valstybėms licencijuoti radijo, televizijos ar kino įstaigų“, aiškintina plačiai, teisinę apsaugą suteikiant ne tik palankiai ar neutraliai informacijai ar idėjoms, bet ir toms, kurios žeidžia, šokiruoja arba trikdo⁶¹⁰. Be to, žurnalistikos laisvė apima ir tam tikro laipsnio perdėtos informacijos teikimą ar net provokaciją⁶¹¹. Tuo metu EŽTK 10 straipsnio 2 dalies nuostata, pagal kurią „Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias i) nustato įstatymas ir kurios ii) demokratinėje visuomenėje yra būtinos iii) valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir nešališkumą“, atsižvelgiant į platų EŽTK 10 straipsnio 1 dalies pobūdį, aiškintina siaurąja prasme⁶¹². Taigi saviraiškos laisvės ribojimo būtinybę savo ruožtu plačiai interpretuojamos EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos teisės į privataus gyvenimo gerbimo požiūriu EŽTT analizuoja vertindamas šiuos EŽTK 10 straipsnyje nustatytus ribojimo kriterijus: i) teisėtumą, reiškiantį, kad ribojimas turi būti įtvirtintas įstatyme, kuris turi būti prieinamas potencialiems atsakovams ir suformuluotas tokiu būdu, kad jie galėtų numatyti jiems galinčias kilti pasekmes; ii) juo turi būti siekiama teisėto tikslo, kaip tai numatyta EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje; iii) toks ribojimas turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje.

Nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti panašūs saviraiškos laisvės ribojimo pagrindai, taipogi žymintys būtinybę saviraiškos laisvę riboti atsižvelgiant į kitų asmenų teises ir teisėtus interesus. Pavyzdžiui, Švedijos Karalystės Akto dėl valdymo formos 21 straipsnyje nustatyta, jog žodžio ir informacijos laisvės ribojimai gali būti taikomi tik siekiant demokratinėi visuomenei priimtinių tikslų, kurie detalizuoti 23 straipsnyje: siekiant užtikrinti nacionalinį saugumą, valstybės aprūpinimą, viešąją tvarką ir saugumą, apsaugoti asmens garbę, privataus gyvenimo neliečiamumą bei siekiant užkirsti kelią daromam nusikaltimui ar vykdant baudžiamąjį persekiojimą, o dėl kitų tikslų šios teisės gali būti ribojamos tik dėl ypač svarbių priežasčių⁶¹³. Švedijos Karalystės Akto dėl spaudos laisvės 4 straipsnyje netgi įtvirtinta, jog „asmuo, kuriam patikėta spręsti dėl piktnaudžiavimo spaudos laisve <...>, turi nuolat atsiminti, kad spaudos laisvė yra visuomenės pagrindas, kreipti daugiau dėmesio į išreikštą dalyką ir mintį, o ne į ištarus neteisėtumą, į tikslą, o ne į pateikimo būdą, o esant abejojnei – išteisinti, o ne nuteisti“⁶¹⁴. Atitinkamai Estijos Respu-

int/eng?i=001-119244, 100 dalis.

610 „Perrin v. France bylos sprendimas“, *supra* note 445.

611 „Prager ir Oberschlick v. Austria bylos sprendimo“ 38 dalis, *supra* note 448; „Tromsø A/S ir Stensaas v. Norway bylos sprendimo“ 59 dalis, *supra* note 448.

612 Konstitucinis Teismas taip pat yra išaiškines, jog įsitikinimų išraiškos, informacijos laisvės ribojimas visada turi būti suvokiamas kaip išimtinio pobūdžio priemonė; ribojimo išimtinumas reiškia, kad „Konstitucijoje“, *supra* note 362, numatytų galimų ribojimo pagrindų negalima aiškinti jų išplečiant. Birmontienė, *supra* note 127: 347.

613 Beinoravičius ir kt., *supra* note 442: 715–716.

614 *Ibid.*, 752.

blikos Konstitucijos 45 straipsnyje skelbiama, kad „*kiekvienas asmuo turi teisę laisvai skleisti idėjas, nuomones, įsitikinimus ir kitą informaciją žodžiu, raštu, spaudiniais, vaizdiniais ar kitomis priemonėmis. Ši teisė gali būti apribota įstatymu, siekiant apsaugoti viešąją tvarką, moralę ir kitų žmonių teises bei laisves, sveikatą, garbę ir gerą vardą. Ši teisė įstatymu taip pat gali būti apribota valstybės ir savivaldybių tarnautojams, siekiant apsaugoti valstybės ar verslo paslaptį arba konfidencialiai gautą informaciją, kuri jiems tapo žinoma dėl savo pareigų, taip pat siekiant apsaugoti kitų asmenų šeimos ir privataus gyvenimą, taip pat teisingumo labui <...>*“, o 19 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „*kiekvienas turi gerbti ir įvertinti kitų asmenų teises ir laisves ir, naudodamasis savo teisėmis ir laisvėmis bei vykdydamas savo pareigas, turi laikytis įstatymų*“. Be to, Estijos Respublikos Konstitucijos 17 straipsnyje nurodoma, kad „*nė vieno asmens garbė ir geras vardas negali būti apšmeižtas*“⁶¹⁵. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „*laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai*“, o pagal Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalį „*laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją yra nesuderinama su bet kokiais teisei priešingais veiksmais, kuriais kurstoma tautinė, rasinė, religinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba kitaip yra dezinformuojama visuomenė ar atskiri jos nariai*“. Taip pat Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalies nuostatos, *inter alia*, formuluotės „nusikalstami veiksmai“, negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančios, esą konstitucinė laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją yra nesuderinama tik su tokiais veiksmais, už kuriuos įstatymuose yra nustatyta baudžiamoji atsakomybė. Minėta konstitucinė laisvė yra nesuderinama ir su tokiais minčių, pažiūrų ir t. t., kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė, religinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba kitaip yra dezinformuojama visuomenė ar atskiri jos nariai, skleidimu, už kurį įstatymais yra nustatyta ne tik baudžiamoji, o ir kitokia teisinė atsakomybė. Kitaip (t. y. siauriau) aiškinant minėtą Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalies nuostatą, *inter alia*, formuluotę „nusikalstami veiksmai“, būtų nepaisoma konstitucinio atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio teisinės valstybės principo, kitų Konstitucijos nuostatų⁶¹⁶, nes informacijos laisvės (kaip ir įsitikinimų raiškos laisvės) konstitucinė samprata neapima konstitucines vertybes iš esmės paneigiančios tariamos laisvės atlikti Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje nurodytus nusikalstamus veiksmus⁶¹⁷. Už šiose teisės normose išvardytus veiksmus, kuriais yra kurstoma tautinė, rasinė, religinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba kitaip yra dezinformuojama visuomenė ar atskiri jos nariai, paprastai yra taikoma griežčiausia – baudžiamoji atsakomybė, tačiau tokie veiksmai, net jei nebus padaryti tiesiogine tyčia ir (arba) net nebus pradėtas ikiteisminis tyrimas, jei jais bus padaryta žalos, reikš ir deliktą civilinės atsakomybės prasme. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, jog „*naudodamasis informacijos laisve gali būti saistomas tokių reikalavimų, sąlygų, apribojimų ar bausmių,*

615 „Estijos Respublikos Konstitucija“ (angl. „*The Constitution of the Republic of Estonia*“, est. „*Eesti Vabariigi põhiseadus*“), RIIGITEATAJA, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013003/consolide>.

616 „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, *supra* note 59.

617 „Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas“, *supra* note 571.

kuriuos nustato įstatymai ir kurie demokratinėje visuomenėje būtini Lietuvos valstybės saugumui, teritorijos vientisumui, viešajai tvarkai, konstitucinei santvarkai apginti, teisminės valdžios nešališkumui garantuoti, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ir nusikaltimams, konfidencialios informacijos atskleidimui, apsaugoti žmonių sveikatą bei dorovę, taip pat jų privatų gyvenimą, orumą ir kitas teises“.

Be to, Visuomenės informavimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje imperatyviai nustatyta, jog laisvė rinkti, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei yra būtina apsaugoti konstitucinę santvarką, žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę. Tai atitinka Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnyje įtvirtintos visuomenės informavimo priemonėse draudžiamos skelbti informacijos rūšis, kuriomis: 1) raginama prievarta keisti Lietuvos Respublikos konstitucinę santvarką; 2) skatinama kėsintis į Lietuvos Respublikos suverenitetą, jos teritorijos vientisumą, politinę nepriklausomybę; 3) skleidžiama karo propaganda, kurstomas karas ar neapykanta, tyčiojimas, niekinimas, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, negalios, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar religijos pagrindu; 4) platinama, propaguojama ar reklamuojama pornografija, taip pat propaguojamos ir (ar) reklamuojamos seksualinės paslaugos, lytiniai iškrypimai; 5) propaguojami ir (ar) reklamuojami žalingi įpročiai ir narkotinės ar psichotropinės medžiagos; 6) platinama dezinformacija ir informacija, šmeižianti, įžeidžianti žmogų, žeminanti jo garbę ir orumą; 7) pažeidžiama nekaltumo prezumpcija.

Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje taip pat įtvirtintas reikalavimas rengiant ir platinant viešąją informaciją užtikrinti žmogaus teisę į privataus pobūdžio informacijos apsaugą, o 2 dalimi informaciją apie privatų gyvenimą leidžiama skelbti tik asmens sutikimu, nebent, kaip numatyta šio straipsnio 3 dalyje, tokia informacija i) padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, taip pat ii) kai informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą, iii) jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar iv) asmenines savybes. Pažymėtina, kad nors EŽTK 10 straipsnis valstybei *expressis verbis* nustato draudimą saviraiškos laisvės nepažeisti negatyviaja prasme, EŽTK narių taip pat reikalaujama užtikrinti *veiksmingą* naudojimąsi šia teise ir *efektyvias* saviraiškos laisvės apsaugos priemones, įskaitant ir asmenų tarpusavio santykių srityje⁶¹⁸. Todėl, jei nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintos saviraiškos laisvės ribas nustatančios teisės normos neapima visų EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų ribojimo pagrindų ar jie tradiciškai įtvirtinti negatyviaja prasme, jos turi būti aiškinamos taip, kad žodžio ir informacijos laisvė gali būti ribojama siekiant visų EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje išvardytų teisiųjų gėrių apsaugos tikslų, *inter alia*, pozityviuoju aspektu – vardan saviraiškos laisvės apsaugos efektyvumo tiek horizontaliuosiuose, tiek vertikaliosiuose teisiuosiuose santykiuose užtikrinimo.

Kiekvienam informacinės visuomenės nariui tapus ne tik tradicinės, bet ir virtualios erdvės nariu, interneto kontekste itin išryškėjo privataus ir viešojo interesų dermę laiduojančių teisės į privatų gyvenimą ir saviraiškos laisvės įgyvendinimo ribų nustatymo problematika, todėl Europos Tarybos Ministrų komitetas 2014 m. balandžio 16 d. priėmė

618 „EŽTT 2009 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland* (Nr. 2), Nr. 32772/02“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93265>.

valstybėms narėms skirtoje rekomendacijoje dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių, *inter alia*, nustatė, kad saviraiškos laisvė privalo būti įgyvendinama atsižvelgiant į kitų asmenų reputaciją ar teises, įskaitant jų teisę į privatumą⁶¹⁹. EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintos teisė į privatų gyvenimą bei teisė į saviraiškos laisvę yra lygiavertės, todėl bylos rezultatas iš esmės negali skirtis priklausomai nuo to, ar skundą pateikė asmuo dėl EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos saviraiškos laisvės suvaržymo, ar nukentėjusysis dėl EŽTK 8 straipsniuose įtvirtintų vertybių pažeidimo, o vertinimo ribos abiejose bylose turėtų iš esmės būti vienodos⁶²⁰. Tačiau tais atvejais, kai EŽTK 10 straipsnyje laidojama saviraiškos laisvę reikia riboti siekiant apsaugoti EŽTK 8 straipsniu garantuojamą kitų asmenų teisę į privatų gyvenimą, reputaciją ar kitas teises, jos tam tikrais atvejais viena kitai gali prieštarauti⁶²¹, todėl būtina rasti sąžiningą ir tinkamą šių teisių pusiausvyrą, kurią yra įsipareigojusios užtikrinti visos EŽTK ratifikavusios valstybės. Lietuvos kasacinio teismo praktikoje taip pat nustatyta, kad teisės skleisti informaciją apribojimus lemia jos santykis su kitomis teisinėmis vertybėmis – asmens garbe ir orumu, privatumu, gera reputacija, todėl kiekvienas, kuris naudojami informacijos teise, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve⁶²².

Nagrinėjamos temos kontekste specifika ta, kad aktyvus interneto tinklalapio valdytojas pats tiesiogiai nekuria ir nerašo komentarų, bet (šiuo atveju – anonimiškai) leidžia svetainės lankytojams savo nuomonėmis, samprotavimais ir pažiūromis arba papildyti interneto svetainės valdytojo kuriamą turinį, arba įgyvendinti savo saviraiškos laisvę, nesūlydamas jokio savarankiško turinio, o pats savo veiksmais vienu ar kitu mastu taip pat dalyvauja jų inicijavimo, skelbimo ir (ar) platinimo procese. Todėl EŽTK 10 straipsnyje laidojamos saviraiškos laisvės ir EŽTK 8 straipsniu saugomos teisės į privataus gyvenimo gerbimą tinkamos bei sąžiningos pusiausvyros paieškos paprastai sudėtingesnės tampa sprendžiant interneto tinklalapių valdytojų ir nukentėjusiųjų, besiremiančių savo teisių į privataus gyvenimo gerbimą pažeidimu interneto svetainėse anonimiškai paskelbtais lankytojų komentarais, ginčus, kurių specifika lemia poreikis suderinti konkuruojančius bent trijų subjektų interesus: *pirma*, interneto svetainių valdytojų siekį įgyvendinti savo savi-

619 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių“, *supra* note 346.

620 „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 292; „*Ernst August von Hannover v. Germany* bylos sprendimas“, *supra* note 446; „EŽTT Didžiosios kolegijos 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Caroline von Hannover v. Germany (Nr. 2)*, Nr. 40660/08 ir 60641/08“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> (toliau – „*Von Hannover v. Germany (Nr. 2)* bylos sprendimas“); „EŽTT 2007 m. birželio 14 d. sprendimo byloje *Hachette Filipacchi Associés v. France*, Nr. 71111/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81066> (toliau – „*Hachette Filipacchi Associés v. France* bylos sprendimas“), 41 dalis; „EŽTT 2010 m. spalio 12 d. sprendimo byloje *Constantin Timciuc v. Romania*, Nr. 28999/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101734>, 144 dalis; „*Mosley v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 111 dalis, *supra* note 433.

621 „*Hachette Filipacchi Associés v. France* bylos sprendimo“ 43 dalis, *supra* note 620; „EŽTT 2011 m. sausio 18 d. sprendimo byloje *MGN Limited v. the United Kingdom*, Nr. 39401/04“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102965> (toliau – „*MGN Limited v. the United Kingdom* bylos sprendimas“), 142 dalis; „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 84 dalis, *supra* note 292.

622 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006“, *supra* note 378; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006“, *supra* note 597; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33.

raiškos laisvę, *inter alia*, dalyvaujant tam tikrame skaitytojų komentarų kūrimo, skelbimo ar platinimo procese; *antra*, anonimiškai pasisakymus paskelbusių asmenų vienu metu jau įgyvendintas saviraiškos laisvės ir teisės į privatų gyvenimą apsaugos anonimiškumo pavidalu teisės; *trečia*, nukentėjusiųjų privataus gyvenimo interesus⁶²³. *Be to*, vertinant tam tikrą žurnalistikos veiklą vykdančių interneto tinklalapių, kaip visuomenės informavimo priemonių, valdytojų saviraiškos laisvės ribas, būtina atsižvelgti į esminį jų vaidmenį demokratinėje visuomenėje, nes nors jie taip pat negali peržengti tam tikrų ribų, ypač susijusių su kitų asmenų teisėmis, įskaitant reputaciją, bei turi užkirsti kelią konfidencialios informacijos atskleidimui, vis dėlto jų pagrindinė pareiga <...> skleisti visuomenei informaciją ir idėjas viešojo intereso klausimais⁶²⁴. Todėl, pavyzdžiui, žurnalistų baudimas už jų prisidėjimą prie kito asmens per interviu metu pateiktų pareiškimų sklaidos gali rimtai suvaržyti visuomenės informavimo priemonių indėlį į viešojo intereso klausimų svarstymą ir neturėtų būti taikomas, nebent tam būtų ypač svarbių priežasčių⁶²⁵. *Galiausiai* EŽTT taip pat yra pripažinęs tinkamo interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės reguliavimo svarbą ir sudėtingumą, įskaitant poreikį užtikrinti tinkamą skirtingų interesų ir pagrindinių teisių pusiausvyrą, reikalaujanti minėtoms situacijoms taikyti Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomenduojamas diferencijuotą ir laipsnišką požiūrį į naujosios žiniasklaidos priemones⁶²⁶ atspindinčias taisykles, dėl kurių kyla būtinybė įvertinti konkrečios visuomenės informavimo priemonės rūšį, nes garso ir vaizdo žiniasklaida dažnai turi daug

623 *Google Spain* byloje, nors ir kitame kontekste, taip pat vertinti trijų subjektų grupių interesai: <...> toks asmens duomenų tvarkymas paieškos sistemose <...> gali daryti didelį neigiamą poveikį pagrindinėms teisėms į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugą, todėl <...> vien paieškos variklio eksploatuotojo ekonominio intereso tvarkyti tokius duomenis nepakanka tam, kad būtų galima jį pateisinti. Tačiau, kadangi nuorodų pašalinimas iš rezultatų sąrašo, priklausomai nuo atitinkamos informacijos turinio, gali turėti poveikį teisėtam internetautų, kurie gali būti suinteresuoti turėti prieigą prie jos, interesui, <...> reikia visų pirma nustatyti teisingą šio intereso ir „Chartijos“ 7 ir 8 straipsniuose, *supra* note 2, įtvirtintų duomenų subjekto teisių pusiausvyrą. Nors šiuose straipsniuose įtvirtintos duomenų subjekto teisės paprastai yra viršesnės ir už šių internetautų interesus, ši pusiausvyrą konkrečiais atvejais gali priklausyti nuo atitinkamos informacijos pobūdžio ir jos ypatingumo duomenų subjekto privačiam gyvenimui, taip pat nuo visuomenės intereso gauti prieigą prie šios informacijos, kuris gali įvairuoti, nelygu, kokia šio asmens padėtis viešajame gyvenime. „*Google Spain* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

624 „EŽTT 1994 m. rugsėjo 23 d. sprendimo byloje *Jens Olaf Jersild v. Denmark*, Nr. 15890/89“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891> (toliau – „*Jersild v. Denmark* bylos sprendimas“), 31 dalis; „EŽTT 1997 m. vasario 24 d. sprendimo byloje *Leo De Haes ir Hugo Gijssels v. Belgium*, Nr. 19983/92“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58015> (toliau – „*De Haes ir Gijssels v. Belgium* bylos sprendimas“), 37 dalis; „*Tromsø A/S ir Stensaas v. Norway* bylos sprendimo“ 58 dalis, *supra* note 448.

625 „*Jersild v. Denmark* bylos sprendimo“ 35 dalis, *op. cit.* „EŽTT 2001 m. kovo 29 d. sprendimo byloje *Marc Thoma v. Luxembourg*, Nr. 38432/97“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59363> (toliau – „*Thoma v. Luxembourg* bylos sprendimas“), 62 dalis; „EŽTT 2006 m. gruodžio 14 d. sprendimo byloje *Verlagsgruppe News GmbH v. Austria*, Nr. 76918/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78561> (toliau – „*Verlagsgruppe News GmbH v. Austria* bylos sprendimas“), 31 dalis; „EŽTT 2013 m. gruodžio 10 d. sprendimo byloje *Print Zeitungsverlag GmbH v. Austria*, Nr. 26547/07“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126629> (toliau – „*Print Zeitungsverlag GmbH v. Austria* bylos sprendimas“), 39 dalis.

626 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 46, 58 ir 128 dalys, *supra* note 12; „*Editorial Board of Pravoye Delo ir Shtekel v. Ukraine* bylos sprendimo“ 63–64 dalys, *supra* note 466.

greitesnį ir galingesnį poveikį negu spausdinti leidiniai⁶²⁷. Kaip ne kartą yra pažymėjęs EŽTT, ieškant konkuruojančių EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisių pusiausvyros, atsakomybės pagrįstumo vertinimo metodai gali labai skirtis priklausomai nuo nagrinėjamos žiniasklaidos rūšies⁶²⁸.

Dėl unikalių interneto ypatybių įprastų žiniasklaidos priemonių atžvilgiu pagrįstais ir proporcingais laikytini teisės aktuose nustatyti ribojimai ir civilinių sankcijų rūšys nebūtinai yra tinkami ir pakankami internetinių deliktų atvejais⁶²⁹, ypač jei nukentėjusieji neturi galimybės reikalavimo dėl žalos atlyginimo už jų pasisakymų internete turinio sukeltus padarinius pareikšti tikriesiems komentarų autoriams, tačiau bet kuriuo atveju yra būtina įgyvendinti konstitucinį visiško nuostolių atlyginimo principą. Todėl, nors EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje nustatyti saviraiškos laisvės ribų nustatymo kriterijai – ši laisvė gali būti ribojama, jei: i) tai būtina ir proporcinga demokratinėje visuomenėje, nes atitinka primygtinį visuomenės poreikį⁶³⁰; ii) ribojimu siekiama teisėto tikslo; iii) tokį ribojimą numato įstatymas – taikomi įvairioms informacijos formoms ir perdavimo priemonėms, nes bet koks tokioms priemonėms taikomas apribojimas kliudo naudotis teise gauti ir perduoti informaciją⁶³¹, išskirtinai internetui būdingos savybės ir ypatybės (kaip minėta, visuotinis interneto prieinamumas, itin didelių informacijos kiekių aprėpiamumas, žaibiškas informacijos neribotam asmenų ratui perduodamumas, į jį patekusios informacijos nuolatinumas ir nekontroliuojamas plitimas gali lemti daug rimtesnes asmens teisių ir laisvių, ypač – teisės į privataus gyvenimą pažeidimo pasekmes) EŽTT išskėlė būtinybę interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvei nustatyti tam tikrus konkrečius ribojimus⁶³², taikomus nepriklausomai nuo kuriamo turinio tipo ir jo naudojimo komerciniais ar nekomerciniais tikslais⁶³³.

Interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už tiesiogiai teisę į privatų gyvenimą pažeidžiančių trečiųjų asmenų komentarų padarinius byloje paprastai neginčijama, jog saviraiškos laisvės ribojimu siekiama teisėto tikslo – trečiųjų asmenų privataus gyvenimo apsaugos, kurio esmė detaliai atskleista pirmiau pateiktuose šio tyrimo poskyriuose. Dėl šios priežasties toliau aptariamas kitų dviejų interneto svetainių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo pagrįstumo kriterijų turinys: tai i) teisėtumas, reiškiantis reikalavimą tokį ribojimą įtvirtinti įstatyme jo adresatams suprantamu ir prieinamu būdu bei ii) jo būtinumas demokratinėje visuomenėje, suponuojantis primygtinį socialinį poreikį ir iš jų kylantį proporcingumo principą.

627 „EŽTT 1991 m. balandžio 16 d. sprendimas byloje *Betty Purcell ir kt. v. Ireland*, Nr. 15404/89“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-893>.

628 „*Jersild v. Denmark* bylos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 624.

629 La Rue, *supra* note 1: 8-9 (27 dalis).

630 European Court of Human Rights, *supra* note 447: 18.

631 „EŽTT 1990 m. gegužės 22 d. sprendimo byloje *Autronic AG v. Switzerland*, Nr. 12726/87“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57630>, 47 dalis; „*De Haes ir Gijssels v. Belgium* bylos sprendimo“ 48 dalis, *supra* note 624; „EŽTT 2000 m. sausio 11 d. sprendimo byloje *News Verlags GmbH & Co. KG v. Austria*, Nr. 31457/96“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58587>, 39 dalis.

632 European Court of Human Rights, *supra* note 447: 17.

633 „EŽTT 2013 m. sausio 10 d. sprendimo byloje *Robert Ashby Donald, Marcio Madeira Moraes ir Olivier Claisse v. France*, Nr. 36769/08“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115845> (toliau – „*Donald, Moraes ir Claisse v. France* bylos sprendimas“), 34 dalis.

1.2.2.1. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo įtvirtinimo įstatyme samprata

EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reikalavimas, kad bet kurio asmens, taigi ir interneto tinklalapių valdytojų, saviraiškos laisvės ribojimo pagrindas būtų įtvirtintas nacionaliniame įstatyme, reikalauja ne tik teisinio pagrindo egzistavimo, bet ir jo prieinamumo suinteresuotam asmeniui bei galimybės numatyti konkrečių teisės taisyklių poveikį ir pasekmes⁶³⁴. Todėl konkreti teisės norma EŽTK 10 straipsnio 2 dalies prasme „įstatymu“ laikytina tik tuo atveju, jei ji suformuluota *pakankamai* tiksliai, kad asmuo pagal ją galėtų modeliuoti savo elgesį. Tai reiškia, kad konkrečios teisės normos adresatas turi turėti galimybę prognozuoti – jei reikia, gavęs atitinkamą teisinę konsultaciją – ir, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, numatyti, kokias pasekmes jam gali sukelti tam tikras pasirinktas elgesys.

Vis dėlto, nors teisinis apibrėžtumas yra pageidautinas, teisės normos turi būti pajėgios prisitaikyti prie besikeičiančių socialinių, ekonominių ir technologinių realiųjų, todėl įstatymų leidėjo nėra reikalaujama jas kurti taip, kad bet kuris asmuo konkrečias teises pasekmes numatytų absoliučiai tiksliai. Priešingai – teisės aktais neįmanoma išsamiai apibrėžti kiekvieno socialinės praktikos atvejo, todėl ilgainiui dėl daugelio įstatymų neišvengiamai kyla didesnių ar mažesnių yra neaiškumų, kurių aiškinimas ir taikymas yra teismų praktikos formavimo proceso dalis⁶³⁵, o tai visų pirma yra nacionalinių teismų prerogatyva⁶³⁶. Tikslumo lygis, kuriuo iš asmenų gali būti reikalaujama tam tikruose nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintų nuostatų laikymosi ar nesilaikymo pasekmių numatymo, labai priklauso bent nuo trijų aplinkybių: i) konkretaus teisės akto turinio; ii) jo reglamentavimo srities; ir iii) asmenų, kuriems jis skirtas, skaičiaus ir statuso⁶³⁷; profesionaliai veikiantiems asmenims paprastai taikomi griežtesni rūpestingumo ir atsargumo standartai, įskaitant ir reikalavimą itin atidžiai įvertinti galimą savo veiklos riziką⁶³⁸. Pavyzdžiui, *Delfi*

634 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 120 dalis, *supra* note 12; „EŽTT 2001 m. birželio 28 d. sprendimo byloje *VgT Verein gegen Tierfabriken v. Switzerland*, Nr. 24699/94“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59535>, 52 dalis; „EŽTT 2000 m. gegužės 4 d. sprendimo byloje *Aurel Rotaru v. Romania*, Nr. 28341/95“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>, 52 dalis; „EŽTT 2002 m. kovo 14 d. sprendimo byloje *Józef Gawęda v. Poland*, Nr. 26229/95“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60325>, 39 dalis; „EŽTT 2004 m. vasario 17 d. sprendimo byloje *Angelo Massimo Maestri v. Italy*, Nr. 39748/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61638>, 30 dalis.

635 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 121 dalis, *ibid.* „EŽTT Didžiosios kolegijos 2007 m. spalio 22 d. sprendimo byloje *Mathieu Lindon, Paul Otchakovsky-Laurens ir Serge July v. France* (toliau – „*Lindon, Otchakovsky-Laurens ir July v. France* bylos sprendimas“), Nr. 21279/02 ir 36448/02“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82846>, 41 dalis; „EŽTT Didžiosios kolegijos 2012 m. birželio 7 d. sprendimo byloje *Centro Europa 7 S.r.l. ir Francescantonio Di Stefano v. Italy*, Nr. 38433/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111399> (toliau – „*Centro Europa 7 S.r.l. ir Francescantonio Di Stefano v. Italy* bylos sprendimas“), 141 dalis.

636 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 120 dalis, *ibid.* „*Centro Europa 7 S.r.l. ir Francescantonio Di Stefano v. Italy* bylos sprendimo“ 140 dalis, *ibid.* „EŽTT 2012 m. birželio 7 d. sprendimo byloje *Jean Kruslin v. France*, Nr. 11801/85“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57626>, 29 dalis; „EŽTT 1998 m. kovo 25 d. sprendimo byloje *Hans W. Kopp v. Switzerland*, Nr. 23224/94“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58144>, 59 dalis.

637 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 122 dalis, *ibid.* „*Centro Europa 7 S.r.l. ir Francescantonio Di Stefano v. Italy* bylos sprendimo“ 142 dalis, *ibid.*

638 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 122 dalis, *ibid.* „*Lindon, Otchakovsky-*

AS v. Estonia byloje *Delfi AS* teigė, kad nacionalinėje teisėje nėra nuostatos, pagal kurią interneto paslaugų teikėjas turėtų būti laikomas profesionaliu trečiųjų asmenų jo svetainėje paskelbtų komentarų skleidėju nepriklausomai nuo to, ar jis žinojo apie jų konkretų turinį⁶³⁹, tačiau EŽTT pažymėjo, kad teisės aktai gali atspindėti įvairius požiūrius, kuriais būtų atsižvelgta į naujosios kartos žiniasklaidos prigimtį, ir Estijos teisinio reguliavimo kontekste pripažino, kad interneto žiniasklaidos priemonės valdytojas, interneto naujienų portalą eksploatuojantis ekonominiu tikslu, pagal nacionalinę teisę galėjo numatyti jo civilinės atsakomybės už aiškiai neteisėtų komentarų naujienų tinklalapyje skelbimą kilimo galimybę⁶⁴⁰. Ši išvada visų pirma grįsta tuo, jog *Delfi AS*, kaip profesionali leidėja, kurios valdomas interneto naujienų portalas yra vienas didžiausių Estijoje, turėtų būti susipažinusi su teisės aktais ir teismų praktika ir taip pat galėjo kreiptis dėl teisinės konsultacijos – juolab kad visuomenės susirūpinimas dėl netinkamo pobūdžio komentarų šioje svetainėje jau buvo išreikštas prieš paskelbiant šioje byloje analizuotus komentarus, o Teisingumo ministras buvo aiškiai viešai nurodęs, kad nukentėjusieji nuo neteisėtų komentarų galėtų reikšti ieškinius *Delfi AS* dėl žalos atlyginimo⁶⁴¹. Tai reiškia, kad *Delfi AS* galėjo įvertinti su jos veikla susijusią riziką ir pakankamu laipsniu numatyti jos padarinius⁶⁴². Lietuvos teismų praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, jog „profesionalo veiksmai vertinami taikant griežtesnius atidumo, rūpestingumo, dėmesingumo, atsargumo standartus. Profesinę atsakomybę gali lemti bet kuri, net ir pati lengviausia kaltės forma. <...> Todėl sprendžiant, ar yra žalą padariusio asmens kaltė, jo elgesys vertinamas vadovaujantis protingumo, rūpestingumo, atidumo kriterijais⁶⁴³“. Taigi priklausomai nuo to, kokią veiklą asmuo vykdo, kokioje srityje jis veikia ir koks jo statusas apskritai, skiriasi ir CK 6.263 straipsnyje bei CK 6.248 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai turinys, kuris tiriamas analizuojant konkretaus subjekto elgesį konkrečioje situacijoje⁶⁴⁴.

Apibendrinant, interneto tinklalapio valdytojo saviraiškos laisvės ribojimo *įtvirtinimo įstatyme* sąlyga reiškia, kad interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribų lankytojų anoniminių komentarų platinimo ir administravimo procese peržengimu pasireiškiantys neteisėti veiksmai gali būti konstatuoti tik nustačius pakankamai konkrečiai teisės aktuose įtvirtintos teisinės pareigos atitinkamai veikti neteisėtų komentarų atžvilgiu pažeidimą, kuris paprastai (nors nebūtinai) pasireiškia neveikimu. Vadinas, sprendžiant dėl

---

Laurens ir July v. France bylos sprendimo⁶⁴ 41 dalis, *supra* note 635; „EŽTT 1996 m. lapkričio 11 d. sprendimo byloje *Michel Cantoni v. France*, Nr. 17862/91“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-58068> (toliau – „*Cantoni v. France* bylos sprendimas“), 35 dalis; „*Chauvy, Esmenard ir Michel v. France* bylos sprendimo“ 43–45 dalys, *supra* note 292.

639 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 123 dalis, *supra* note 12. Be to, *Delfi AS* teigė, kad ji aiškiai uždraudė skelbti neteisėtus komentarus.

640 *Ibid.*, 115 ir 128 dalys.

641 *Ibid.*, 15 dalis.

642 Visgi Estijos mokslininkai abejoja, ar *Delfi AS* tikrai galėjo numatyti jai potencialiai gresiančią civilinę atsakomybę vien pagal bendrąsias deliktų teisės nuostatas, ir teigia, kad EŽTT argumentacija *Delfi AS v. Estonia* byloje rodo EŽTT siekį nuo teisės aiškinimo pereiti prie teisėkūros funkcijos. Susi, *supra* note 105: 299.

643 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2004“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/24094>.

644 Simona Selelionytė, „Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga“, *Jurisprudencija* 1, nr. 79 (2006 m.): 102–3.

interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės taikymo, visų pirma reikia nustatyti, ar jis apskritai anoniminių komentarų atžvilgiu turėjo konkrečią teisinę pareigą, o tik po to vertinti, ar jis tą konkrečią teisinę pareigą pažeidė – taip nustatoma, ar toks asmuo atliko neteisėtus veiksmus. Taigi EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reikalavimas, kad interneto tinklalapių valdytojų teisės į saviraiškos laisvę ribojimo pagrindas būtų numatytas nacionaliniame įstatyme, lemia būtinybę tirti neteisėtus veiksmus nacionalinės deliktų teisės normų kontekste, kurie CK 6.246 straipsnyje apibrėžiami kaip įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Juos nustačius, jau interneto tinklalapio valdytojas, kaip tai numato CK 6.248 straipsnio 3 dalis, turi įrodyti, kad jis buvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina, o byloje taip pat vertintina atsakovo, „jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybė neteisėtų veiksmų atlikimo metu *numatyti* žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą. Taip pat svarbi yra atsakomybės prigimtis ir įprasta gyvenimiška rizika⁶⁴⁵“. Antra vertus, jei interneto tinklalapio valdytojo elgesio neteisėtumas pasireiškia CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, neteisėti veiksmai tampa tam tikru kaltės sąlygos elementu ir tirtini kartu kaip neišskiriami⁶⁴⁶.

Pažymėtina, kad EŽTT konkrečiose bylose vertina ne atskiros valstybės narės įstatymų leidėjo pasirinktų metodų tinkamumą reguliuojant tam tikrą socialinių santykių sritį, bet apsiriboja nustatymu, ar taikomi metodai ir jų poveikis, taip pat konkrečių nuostatų taikymas bei pasekmės pagal nacionalinės teisės sistemos sandarą buvo *numatomos* konkrečioje situacijoje EŽTK 10 straipsnio 2 dalies prasme⁶⁴⁷. Tačiau bet kurio asmens saviraiškos laisvės ribojimas turi būti ne tik teisėtas ir numatomas, bet ir proporcingas, o tai reiškia – būtinas demokratinėje visuomenėje, todėl toliau aptariamas šis interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribų nustatymo kriterijus.

1.2.2.2. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo kriterijai

JT Žmogaus Teisių Tarybos Specialiojo pranešėjo 2011 m. parengtoje ataskaitoje dėl teisės į nuomonės ir saviraiškos laisvę skatinimo ir apsaugos konstatuota, jog daugeliu atvejų valstybės riboja, kontroliuoja, valdo ir cenzūruoja internetu platinamą turinį be jokio teisinio pagrindo arba remdamosi plačiai aiškinamais bei dviprasmiškais įstatymais,

645 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-388/2008“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/89154>.

646 Vytautas Mizaras, „Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos“, *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*, sud. Vytautas Mizaras ir Valentinas Mikelėnas (Vilnius: Justitia, 2007), 67; Benedict Winiger, Ernst Karner, ir Ken Oliphant, sud., *Essential Cases on Misconduct*, t. 3, Digest of European Tort Law (Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2018), 73.

647 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 127 dalis, *supra* note 12; „EŽTT 2004 m. birželio 29 d. sprendimo byloje *Jerzy Gorzelik, Rudolf Kolodziejczyk ir Erwin Sowa v. Poland*, Nr. 44158/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61637>, 67 dalis.

tinkamai nepagrįsdamos tokių veiksmų tikslo; ir (ar) tai daroma aiškiai nebūtinu ir (ar) neproporcingu tokiam tikslui pasiekti būdu. Tokie veiksmai yra akivaizdžiai nesuderinami su tarptautiniais valstybių įsipareigojimais asmens teisių apsaugos srityje ir dažnai neigiamai veikia teisės į nuomonės ir saviraiškos laisvę įgyvendinimą⁶⁴⁸. Atsižvelgiant į tai, kad interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimai gali būti ir pateisinami, ir nepateisinami, pažymėtina, jog šio darbo tikslui pasiekti aktualūs yra tik pateisinami – t. y. teisėti – šios laisvės ribojimo pagrindai, būtini visų pirma asmenų, kurių teisės pažeidžiamos anoniminiais lankytojų komentarais, EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintiems privataus gyvenimo interesams apsaugoti.

EŽTK 10 straipsnio 2 dalies nuostata, kurioje numatyta, kad saviraiškos laisvės ribojimas turi būti *būtinai* visuomenėje, plačiai interpretuojamos EŽTK 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos saviraiškos laisvės požiūriu aiškintina *siaurąja* prasme ir žymi *primygtinį* socialinį tokio ribojimo poreikį, dėl kurio egzistavimo pripažinimo EŽTK narėms suteikta tam tikra vertinimo laisvė. Pirmą kartą interneto tinklalapio valdytojų saviraiškos laisvės ribų, o tuo pat metu – ir civilinės atsakomybės už operatyviai nepašalintus neteisėtus trečiųjų asmenų (internetu vartotojų) komentarus (ar net prevencinių priemonių, užkertančių jiems kelią, nesiėmimą) vertinimo kriterijai, iki tol nebuvę suformuoti jokiam teisės akte, *tarptautiniu mastu* buvo išskirti didelio atgarsio visuomenėje sulaukusioje EŽTT 2013 m. spalio 10 d. išnagrinėtoje *Delfi AS v. Estonia* byloje⁶⁴⁹, analizuojant pagal Estijos deliktų teisę išnagrinėtos bylos *Leedo v. Delfi AS*⁶⁵⁰ sprendimų suderinamumą su EŽTK nuostatomis. Šioje garsiojoje byloje, kurioje *Delfi AS* skundėsi, kad nacionalinių teismų sprendimai, kuriais bendrovei taikyta civilinė atsakomybė už nukentėjusiajam trečiųjų asmenų komentarais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus, paneigė bendrovei EŽTK 10 straipsnyje garantuojamą laisvę perduoti informaciją, EŽTT, remdamasis *Delfi AS v. Estonia* bylos faktinėmis aplinkybėmis⁶⁵¹, šiek tiek modifikavo ir interneto erdvei pritaikė 2012 m. *Axel Springer AG v. Germany*⁶⁵² ir *Von Hannover v. Germany (Nr. 2)*⁶⁵³ bylose suformuotas žiniasklaidos priemonių saviraiškos laisvės ribojimo vertinimo taisyklės bei pirmą kartą išskyrė tokius interneto naujienų tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės už jo lankytojų neteisėtais komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą taikymo

648 La Rue, *supra* note 1: 8 (26 dalis).

649 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimas“ ir „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimas“, *supra* note 12.

650 „*Leedo v. Delfi AS* bylos sprendimas“, *supra* note 33.

651 Dėl unikalios interneto prigimties iš interneto tinklalapio valdytojo negali būti reikalaujama atlikti išankstinio komentarų redagavimo tradicinei žiniasklaidai įprastu būdu, o dėl supranacionalinio jo pobūdžio, paplitimo, lengvo prienamumo ir neribotų galimybių platinti jame cirkuliuojančią informaciją interneto erdvėje kyla didesnė teisės į privatų gyvenimą pažeidimo rizika. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 133 dalis, *op. cit.*

652 „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 89–95 dalys, *supra* note 292.

653 „*Von Hannover v. Germany (Nr. 2)* bylos sprendimo“ 108–113 dalyse, *supra* note 620, ir „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 89–95 dalyse, *supra* note 292, išskirti šie kriterijai: i) indėlis į visuotinės svarbos diskusiją; ii) asmens, apie kurį kalbama pranešime, žinomumas visuomenėje; iii) pranešimo tema; iv) ankstesnis jame aptariamo asmens elgesys; v) informacijos rinkimo metodas bei jos patikimumas; vi) pranešimo turinys, forma, jo paskelbimo pasekmės ir vii) pritaikytos sankcijos griežtumas. Abiem atvejais publikacijas buvo paskelbė žiniasklaidos priemonių valdytojai tradicinės spaudos leidiniuose (laikraščiuose, žurnaluose).

proporcingumo (t. y. būtinumo demokratinėje visuomenėje) vertinimo kriterijus⁶⁵⁴; tai **i**) komentarų kontekstas, **ii**) interneto tinklalapio valdytojo taikytos prevencinės ar operatyvų komentarų pašalinimą užtikrinančios priemonės, **iii**) tikrųjų komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip alternatyva interneto portalo valdytojo atsakomybei ir **iv**) nacionalinėje teisėje pritaikytos atsakomybės pasekmės pačiai *Delfi AS*⁶⁵⁵. 2015 m. birželio 16 d. EŽTT Didžiajai kolegijai, pagal EŽTK 43 straipsnį nagrinėjančiai tik sudėtingus EŽTK aiškinimo ar taikymo klausimus bei rimtas visuotinės svarbos problemas, balsų dauguma (15 prieš 2) su atskirąja bei pritariančiąja nuomonėmis 2013 m. spalio 10 d. EŽTT sprendimą palikus nepakeistą, pagal minėtus kriterijus buvo galutinai pripažinta, kad Estijos teismai interneto naujienų portalo valdytojos *Delfi AS* veiklą leidžiant skelbti komentarus pagal nacionalinę teisę pagrįstai kvalifikavo kaip *žurnalistinę*, o pačią *Delfi AS* – kaip komentarų skleidėją (angl. *publisher*) bei jai tinkamai taikė deliktinę civilinę atsakomybę už *neatidėliotinai savo iniciatyva nepašalintų* lankytojų komentarų trečiajam asmeniui sukeltas pasekmes. Tokiu būdu *Delfi v. Estonia* tapo pirmąja tarptautine byla, kurioje suformuluoti visų 47 Europos Tarybos narių teisės subjektams privalomi interneto naujienų tinklalapio valdytojo saviraiškos laisvės ribojimo, o kartu – ir civilinės atsakomybės už neatidėliotiną anoniminių tretiesiems asmenims galinčių padaryti žalos komentarų nepašalinimą kriterijai; ši byla tapo ir pirmuoju teisiniu pagrindu, kuriame tokie kriterijai buvo išskirti, apskritai.

Tačiau vos po pusmečio – t. y. 2016 m. vasario 2 d. – EŽTT, pirmą kartą taikydamas *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuluotus interneto naujienų tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės pagrįstumo vertinimo kriterijus⁶⁵⁶, savo aplinkybėmis panašioje *MTE & Index v. Hungary* byloje juos šiek tiek modifikavo ir papildė, o pačiame sprendime, greta komentarų konteksto, taikydamas *Delfi AS v. Estonia* byloje net nemintą *įprasto bendravimo internete stiliaus*⁶⁵⁷ kriterijų, vertino ir pačių komentarų turinį bei išskyrė du naujus, *Delfi AS v. Estonia* sprendime net nemintus interneto portalų atsakomybės už komentarų nepašalinimą kriterijus, – tai **iv**) nukentėjusiojo asmens elgesys bei **v**) komentarų pasekmės šiam nukentėjusiajam asmeniui⁶⁵⁸. Taip EŽTT pripažino Vengrijos teismus neužtikrinus EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos teisės į saviraiškos laisvę ir EŽTK 8 straipsnyje laiduojamos teisės į privataus gyvenimo gerbimą pusiausvyros bei konstatavo pagal *Vengrijos deliktų teisę* pritaikytos griežtos interneto portalų valdytojų atsakomybės už jo lankytojų komentarus nepagrįstumą (t. y. saviraiškos laisvę garantuojančio EŽTK 10

654 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 85 dalis, *supra* note 12.

655 Kaip minėta, EŽTT visiškai nepagrindė šių kriterijų pasirinkimo. *Ibid.*, 112–117, 131, 142 ir 143 dalyse; „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 85 dalis, *supra* note 12.

656 Papildomą nuomonę pateikęs teisėjas Pranas Kūris pagrįstai abejoja, ar šios bylos sprendimą lėmė *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuotų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo taisyklių taikymas. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimas“, *supra* note 12.

657 *Ibid.*, 77 dalis.

658 Nukentėjusiojo elgesys, kaip tradicinės spaudos leidėjų saviraiškos laisvės ir asmens teisės į privatą gyvenimą pusiausvyros užtikrinimo elementas, buvo išskirtas ir „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 89–95 dalyse, *supra* note 292, bei „*Von Hannover v. Germany* (Nr. 2) bylos sprendimo“ 108–113 dalyse, *supra* note 620. Kadangi komentarų pasekmės yra tiesiogiai susijusios su tinkamu nukentėjusiojo asmens elgesio vertinimu ir tampa ypač reikšmingos veiksmų neteisėtumą nacionalinėje deliktų teisėje siejant su kilusiu rezultatu, sunku pasakyti, kodėl juo nesiremta „*Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime“, *op. cit.*

straipsnio pažeidimą). Be to, nors *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo argumentacija buvo *expressis verbis* atsieta nuo kitokios prigimties interneto tinklalapių (pavyzdžiui, interneto diskusijų forumų, skelbimų lentų ir kitų, kuriuose vartotojai gali laisvai skelbti savo idėjas bet kokiomis temomis be jokio forumo valdytojo indėlio, taip pat nuo socialinės žiniasklaidos platformų, kurių valdytojas neteikia jokio turinio ir kur turinio teikėjas gali būti privatus asmuo, tinklalapį ar tinklaraštį valdantis kaip hobį⁶⁵⁹), EŽTT *MTE & Index v. Hungary* byloje pagal tuos pačius kriterijus vertino ir viešojo juridinio asmens *MTE* civilinės atsakomybės galimybę, pažymėjęs, kad *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirti saviraiškos laisvės ribų vertinimo aspektai yra susiję su pagrindiniais internete paslaugas teikiančiais asmenimis⁶⁶⁰.

Dar po metų, t. y. 2017 m. vasario 7 d., *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE & Index v. Hungary* bylų sprendimuose suformuluotomis taisyklėmis remtasi ir *Pihl v. Sweden* byloje, vertinant nekomerciniais pagrindais veikiančio interneto svetainės valdytojo atsakomybės už po neteisinga ir neobjektyvia tinklaraščio publikacija paskelbtus komentarus galimybę, o 2017 m. rugsėjo 19 d. tie patys *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuoti interneto tinklalapio valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje ir kartu – civilinės atsakomybės už teisę į privatų gyvenimą pažeidžiančių anoniminių komentarų padarinius taikymą pateisinantys kriterijai pagal analogiją taikyti ir *Tamiz v. the United Kingdom* byloje, kurioje apskritai buvo analizuojamas potencialios informacinės visuomenės tarpinių paslaugų teikėjo civilinės atsakomybės klausimas⁶⁶¹.

Taigi, nors EŽTT palaiko nuo bylos konteksto priklausančio interneto tinklalapio valdytojo saviraiškos laisvės ribojimo, siekiant už anoniminius komentarus padarytą žalą taikyti civilinę atsakomybę, kriterijų aiškinimo idėją⁶⁶², o *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo argumentacija buvo *expressis verbis* atsieta nuo kitokios prigimties interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės, šioje byloje suformuotais kriterijais vadovautasi tiek *MTE & Index v. Hungary* byloje vertinant viešojo juridinio asmens *MTE*, valdančio profesinei dalykinei informacijai skelbti skirtą interneto svetainę, tiek *Pihl v. Sweden* byloje analizuojant asociacijos, valdančios nekomercinį tinklaraštį, atsakomybės galimybę, tiek *Tamiz v. the United Kingdom* byloje aptariant potencialios prieglobos paslaugų teikėjos *Google Inc.* civilinės atsakomybės (ne)nustatymo klausimą. Pastarosios bylos sprendime, nepaisant nuorodos į *Delfi AS v. Estonia* bylą, kurioje tiesiogiai atsiribota nuo kitų interne-

659 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 116 dalis, *supra* note 12.

660 EŽTT mini tarpinį vaidmenį saviraiškos laisvės įgyvendinimo procese internete atliekančius subjektus, tačiau daro aiškią nuorodą į „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimą“, *ibid.*, o tai leidžia teigti, kad kalbama ne apie tarpinius informacinės visuomenės paslaugų teikėjus. Todėl, nors Vengrijos teismai bylą nagrinėjo dar iki sprendimų *Delfi AS v. Estonia* byloje priėmimo, jie galėjo ir turėjo remtis „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendime“, *supra* note 292, išskirtais žiniasklaidos priemonių valdytojų atsakomybės taikymo kriterijais, kurie *Delfi AS v. Estonia* byloje buvo tik pritaikyti interneto ypatumams. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 69 dalis, *supra* note 12. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 70 dalyje, *supra* note 12, nurodyta, kad *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirti kriterijai taikytini ir nesant esminio neapykantos kalbų elemento.

661 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 18.

662 Pavyzdžiui, „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 70 dalyje, *op. cit.*, konstatuota, kad *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirti kriterijai nustatyti siekiant įvertinti civilinės atsakomybės didelio interneto naujienų portalo valdytojui už neatidėliotiną paskelbtų neapykantą ir smurtą kurstančių komentarų nepašalinimą savo iniciatyva taikymą.

to platformų valdytojų atsakomybės⁶⁶³, EŽTT dar kartą pripažino, jog *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirti saviraiškos laisvės ribų vertinimo kriterijai gali būti tinkami sprendžiant dėl visų pagrindinių interneto paslaugų teikėjų atsakomybės⁶⁶⁴ ir juos pagal analogiją taikė net prieglobos paslaugų teikėjos *Google Inc.* elgesiui vertinti⁶⁶⁵. Šios aplinkybės bei faktas, kad techninis informacijos skleidimo būdas (pavyzdžiui, per televiziją, radiją, internetu ar kt.) nelemia kitokios asmens teisių apsaugos, leidžia daryti išvadą, kad aptariamai kriterijai *mutatis mutandis* taikytini vertinant įvairaus pobūdžio interneto svetainių valdytojų, o pagal analogiją – ir tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ar net, kaip Lietuvos teismuose, ir faktinių komentarų autorių atsakomybę⁶⁶⁶. Taigi minėtos interneto svetainių administratorių saviraiškos laisvės ribojimo būtinumą demokratinėje visuomenėje pagrindžiančios taisyklės laikytinos *universaliais* vartotojams pasisakymus leidžiančių skelbti tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančiais kriterijais, analizuotinais visais atvejais, kai sprendžiamas interneto portalo valdytojų civilinės atsakomybės už tretiesiems asmenims padarytos žalos, kurią lėmė laiku nepašalinti šių subjektų teisę į privatų gyvenimą pažeidę lankytojų komentarai, atlyginimo klausimas. Autorės nuomone, priešingas požiūris – kad EŽTT išskirti atsakomybės už trečiųjų asmenų pasisakymų sukeltas pasekmes nustatymo kriterijai taikytini tik interneto naujienų svetainių valdytojams (ir netaikyti visų kitų interneto svetainių, kurių tikslas nėra skelbti naujienas, administratoriams) būtų ydingas ir sudarytų formalias prielaidas kitiems interneto svetainių valdytojams nepagrįstai išvengti atsakomybės, o teismams užkirstų kelią tiesiogiai remtis pažangiausiaisiais tarptautinių teismų sprendimuose suformuotais išaiškinimais. Galimybę EŽTT išskirtus kriterijus taikyti ir kitokios prigimties tinklalapių valdytojams pagrindžia keletas priežasčių.

Pirma, dažnai interneto tinklalapių dėl įvairialypio vaidmens sunku priskirti kuriai nors vienai kategorijai⁶⁶⁷, tačiau bet kurios rūšies interneto svetainių valdytojai tretiesiems asmenims gali sudaryti galimybę skelbti komentarus. Praktika rodo, kad vartotojai gali skelbti savo (ir dažnai neredaguojamus) pasisakymus beveik visose šiuolaikinėse svetainėse⁶⁶⁸, todėl būtų tikslinga orientuotis būtent į komentarų skelbimo galimybę, o ne į interneto tinklalapio pobūdį ar jo valdytojo prigimtį.

Antra, daugeliu atvejų neteisėti komentarai kaip tik būdingi mažiau lankytojų turinčioms socialinės žiniasklaidos ir mėgėjiškoms svetainėms⁶⁶⁹. Vienoje iš bylų netgi tiesiogiai nustatyta, kad būtent artimos aplinkos žmonių (kolegų, klientų, verslo partnerių, šeimos narių) nuomonė, jų vertinimas turėjo lemti didesnius ieškovės išgyvenimus, bendravimo ne-

663 „*Tamiz v. the United Kingdom*“ bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 18.

664 *Ibid.*, 69 dalis.

665 *Ibid.*, 87 dalis.

666 Lietuvos teismų praktikoje *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuotos taisyklės taikomos ir sprendžiant dėl kitokios prigimties interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų neteisėtus komentarus ar net analizuojant pačių komentarų autorių atsakomybės klausimą. „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142-538/2014“, *supra* note 580.

667 Brunner, *supra* note 98: 163–74; Griffith, *supra* note 455: 370; 377.

668 Brunner, *ibid.*; Griffith, *ibid.*, 370.

669 Caddell, „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Delfi AS v Estonia revisited“, *supra* note 99: 51.

patogumus⁶⁷⁰. Tuo metu didžioji dalis Lietuvos teismuose nagrinėjamų ginčų kyla dėl analogiškose specializuotose skundų, kurie vidutiniam vartotojui suprantami tik kaip *neigiamo* pobūdžio atsiliepimai, teikimo interneto svetainėse⁶⁷¹ apie tam tikrų rinkos subjektų veiklą paskelbtų komentarų, kuriuose aptariami trečiųjų asmenų galimai įvykdyti komentatorių teisių pažeidimai, nors juos aprašant dažnai savarankiškai pažeidžiamos asmens, kurio elgesys komentuojamas, teisės. Lietuvos teismų praktikoje ne kartą pažymėta, kad dėl tinklalapio pobūdžio (skundų teikimo) kyla didesnė verslo reputacijos pažeidimo, verslo žlugdymo rizika⁶⁷², taigi nėra jokio racionalaus pagrindo nukentėjusiuosius ginti tik nuo interneto naujienų tinklalapiuose anonimiškai paskelbtų teisę į privatų gyvenimą pažeidžiančių komentarų, tačiau tapačios apsaugos netaikyti jų paskelbimo kitose interneto svetainėse atvejais.

Trečia, nukentėjusiojo praradimus iš esmės lemia komentarų teiginiai, jų pasklidimo internete mastas ir tuo sukeltos pasekmės, o ne tinklalapio pobūdis, jo valdytojų teisinis statusas ir ne tai, ar interneto tinklalapio valdytojas iš komentarų siekia ir (arba) gauna ekonominės naudos. Vargu ar pats EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje užfiksuotus komentarus būtų pateisinęs, jei jie būtų pateikti ekonomiškai komentarų skaičiumi bei jų turiniu nesuinteresuoto asmens interneto svetainėje, kitame populiariame, tik jokio turinio nesūlančiame interneto tinklalapyje⁶⁷³ arba, tarkime, *SLK* akcininko *L. Facebook* ar *Twitter* paskyroje⁶⁷⁴, nes *L.* teisės nuo to nebūtų pažeistos mažiau. Todėl pritaritina pozicijai, jog bendrieji atsakomybės taikymo bei nediskriminavimo principai reikalauja vertinti ne formalų interneto svetainės pobūdį ar jos valdytojo teisinę formą, bet būtent tinklalapio valdytojo vaidmenį neteisėtų komentarų skelbimo bei pašalinimo procese⁶⁷⁵, kaip tai pagrįstai daro Lietuvos teismai⁶⁷⁶. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, EŽTT išskirti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje, o šio tyrimo kontekste – civilinės atsakomybės už neteisėtais anoniminiais jų lankytojų

670 „Vilniaus apygardos teismo 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1006-340/2014“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/873817>.

671 Žr. „Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. kovo 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2S-670-777/2015“, *supra* note 577, kurioje atsakovė vietoje neveikiančio interneto tinklalapio www.skusk.lt prašė leisti paskelbti paneigimą kitoje svetainėje (www.skundziu.lt, www.skundai.lt, www.skundait.com ar www.skundai.net). Kaip panašios prigimties vertintas ir interneto tinklalapis www.rekvizitai.lt. Pastaruoju metu pradėjo veikti Nacionalinė vartotojų konfederacijos / Lietuvos vartotojų reikalų tarybos interneto svetainė <http://www.vartotojuskundai.lt/vartotoju-skundu-portalas>.

672 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

673 Brunner, *supra* note 98: 172.

674 Caddell, „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Delfi AS v Estonia Revisited“, *supra* note 99: 51.

675 Brunner, *op. cit.*, 163–74; Griffith, *supra* note 455: 370.

676 Lietuvos teismai nesuabsolutina EŽTT „*Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime“, *supra* note 12, pateikto išaiškinimo, jog ši byla nėra susijusi su kitokios prigimties interneto portalais, kuriuose skelbiami tik kitų asmenų komentarai, taip pat socialiniais tinklais, kurių valdytojai nesūlo jokio turinio, bei privačių asmenų tinklalapiais ar tinklaraščiais, o EŽTT suformuluotas taisyklės taiko ir tais atvejais, kai interneto paslaugų teikėjas neatitinka visuomenės informavimo priemonės – interneto tinklalapio – valdytojo statuso. Tokia teismų pozicija vertintina kaip pažangi ir pagrįsta, nes sprendžiant dėl civilinės atsakomybės pagrindą sudarančių neteisėtų veiksmų svarbiausias yra ne formalus interneto svetainės pobūdis ar jos valdytojo teisinė forma, bet būtent jo vaidmuo neteisėtų komentarų skelbimo bei šalinimo procese. Šidlauskienė, *supra* note 31: 47–48.

komentaris pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą taikymo kriterijai, autorės nuomone, turėtų būti taikomi visiems interneto tinklalapių valdytojams, kurie: a) sudaro sąlygas tretiesiems asmenims skelbti komentarus ir b) nesiima veiksmų neteisėtiems komentarams nedelsiant pašalinti nuo teisiškai reikšmingu pripažįstamo momento, jeigu jų veika nepatenka į Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo taikymo sritį.

Apibendrinant pirmiau aptartus argumentus, darytina išvada, kad vertinant bet kurio interneto tinklalapio valdytojo saviraiškos laisvės ribojimo būtinumą demokratinėje visuomenėje, taigi ir sprendžiant dėl jo civilinės atsakomybės už neteisėtai anoniminius lankytojų komentaris pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą, analizuotini toliau nurodyti kriterijai.

1. Anoniminių komentarų paskelbimo kontekstas ir šių komentarų turinys⁶⁷⁷.

Kompleksiškai įvertinus visose minėtose EŽTT bylose reikšmingomis pripažintas komentarų konteksto ir komentarų turinio aplinkybes, darytina pirminė išvada, kad komentarų kontekstas ir jų turinys analizuotinas pagal šiuos kriterijus: **i) straipsnio, įrašo ar kitos publikacijos ir jos tematikos ir (arba) visuomenėje kilusios diskusijos pobūdis bei jos atitiktis viešajam interesui; ii) interneto tinklalapio valdytojo vaidmuo komentarų sukūrimo ir skelbimo procese; iii) interneto tinklalapio valdytojo vykdoma komentarų (jų skilties) kontrolė, atsižvelgiant į valdytojo pasirinktą komentarų turinio redagavimo politiką ir pačių komentatorių teisę redaguoti savo komentarus; iv) interneto tinklalapio valdytojo statusas ir glaudžiai su juo susiję svetainės žinomumas, tikslas bei paskirtis: atsakomybės taikymas yra daug labiau pateisinamas populiaraus, profesionaliai valdomo ir komerciniu pagrindu veikiančio tinklalapio valdytojui, ypač jei jis ekonomiškai suinteresuotas komentarų skaičiumi ar turiniu; v) pačių komentarų neteisėtumo pobūdis, kuris (ypač akivaizdus) lemia pakankamą komentarų kontrolę vykdančio interneto tinklalapio valdytojo pareigą juos pašalinti netgi savo iniciatyva. Šios pradinės išvados išsamiau tiriamos antrojeje darbo dalyje.**

2. Komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei.

EŽTT išskirtas tikrųjų autorių atsakomybės galimybės kaip tam tikros interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo alternatyvos kriterijus turi būti suprantamas ne kaip šių autorių atsakomybės teisinio pagrindo paieškos, bet kaip teisinę atsakomybę nustatančių teisės taisyklių kontekste atliekamas *faktinių galimybių* taikyti civilinę atsakomybę šiems autoriams tyrimas, nes jei už komentarų padarinius neatsakytų tikrasis jų autorius, už juos neatsakys ir interneto svetainės valdytojas. Bendriausiu požiūriu šis kriterijus apibūdinamas taip: kuo mažiau galimybių civilinę atsakomybę už anoniminius komentaris sukeltus teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarinius taikyti patiems autoriams, tuo labiau gali būti pateisinama interneto tinklalapių valdytojų atsakomybė, ypač jei pastarieji veikia komerciniais pagrindais ir, taisyklėse deklaruodami neteisėtų komentarų draudžiamumą bei pačių komentarų autorių už neteisėtus pasisakymus atsakomybę, nesiima pakankamų priemonių nei užtikrinti taisyklių laikymosi, nei galimybes nustatyti

677 *Delfi AS v. Estonia*, supra note 12, ir *Pihl v. Sweden*, supra note 13, bylų sprendimuose pirmuoju kriterijumi buvo įvardytas komentarų kontekstas, o *MTE & Index v. Hungary*, supra note 12, ir *Tamiz v. the United Kingdom*, supra note 18, bylų sprendimuose – komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys. Kadangi pirmosiose bylose priimtuose sprendimuose taip pat buvo vertintas komentarų turinys, vėlesnioji EŽTT formuluotė vertintina kaip pirmojo kriterijaus pavadinimo patikslinimas.

komentarų autorių tapatybes. Vis dėlto šis kriterijus turi būti vertinamas atsižvelgiant į komentarų neteisėtumo pobūdį ir į tai, ar interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės reikalaujama dėl jo paties neteisėtų veiksmų, ar už komentarų autorių elgesio netinkamumą: jei interneto svetainės valdytojas atliko savarankiškus neteisėtus veiksmus, jo civilinės atsakomybės neturėtų šalinti komentarų autorių atsakomybės galimybė. Tokiu atveju šis kriterijus pats savaime interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės taikymo pagrindą bei poreikį nei paneigia, nei patvirtina.

3. Interneto tinklalapių valdytojo komentarų atžvilgiu taikytos priemonės.

Iš EŽTT sprendimų argumentacijos darytina išvada, kad tinklalapio valdytojas neturi imtis visų įmanomų prevencinių priemonių užkirsti kelią neteisėtų komentarų pasirodymui, tačiau privalo užtikrinti neatidėliotiną jau paskelbtų komentarų *pašalinimą* šia tvarka: a) *akivaizdžiai* neteisėtus komentarus šalinti nedelsiant po jų pasirodymo *savo iniciatyva* (išskyrus atvejus, kai interneto svetainėje yra įdiegta efektyvi, veiksminga ir greitai reagavimą užtikrinanti pranešimų apie tokius komentarus teikimo sistema); b) *neakivaizdžiai* neteisėtus komentarus pakanka ištrinti vos gavus apie tai pranešimą ir įsitikinus jo neteisėtumu. Plačiau apie tai – disertacijos 2.6 poskyryje.

4. Civilinės atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapio valdytojui (-ams).

Nagrinėjant interneto tinklalapio valdytojo atsakomybės už jame trečiųjų asmenų paskelbtus neteisėtus komentarus klausimą turi būti vertinami ne tik *konkrečiam* interneto svetainės valdytojui *ad hoc* kiliantys neigiami finansiniai ar nefinansiniai padariniai (ir platesniu nei sprendimo įvykdymo požiūriu), bet ir *apskritai* galimas teismo sprendimo *poveikis* visai saviraiškos laisve bei laisvos žiniasklaidos koncepcija pagrįstai demokratinei visuomenei. Nustačius, kad teismo sprendimas gali patikrinti saviraiškos laisvę ribojančių įvykių grandinę (ypač jį priimant šalyse, kurių politiniam režimui būdinga varžyti įvairias saviraiškos galimybes), atsakomybė tinklalapio valdytojui turėtų būti taikoma tik ypatingais atvejais ir ne daugiau, nei būtina teisėtam tikslui pasiekti. Itin išskirtiniais atvejais (pavyzdžiui, sprendžiant vienintelio nepriklausomo konkrečios šalies interneto žiniasklaidos portalo valdytojo atsakomybės klausimą) atsakomybė galėtų būti netaikoma kaip neatitinkanti demokratinės visuomenės poreikių⁶⁷⁸.

5. Nukentėjusiojo asmens elgesys⁶⁷⁹.

Delfi AS v. Estonia bylos sprendimuose⁶⁸⁰ pasigesta paties nukentėjusiojo veiksmų analizės, tačiau *MTE & Index v. Hungary* byloje jau pagrįstai atsižvelgta ne tik į *prieštarinę bendrovės verslo praktiką bei jos atžvilgiu inicijuotų tyrimų faktą*, bet tirta ir faktinį komentarų

678 Šidlauskienė ir Jurkevičius, *supra* note 134: 72.

679 Į nukentėjusiojo prisidėjimo prie anoniminių komentarų turinio analizės būtinybę dėmesį atkreipė atskirąją nuomonę prie „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“, *supra* note 12, pateikę teisėjai *Nona Tsotsoria* ir *András Sajó* (žr. šios nuomonės 36 dalį), tačiau pačiame „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendime“, *supra* note 12, nukentėjusiojo asmens elgesys kaip savarankiškas interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo vertinimo kriterijus nebuvo išskirtas. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 80–83 dalyse, *supra* note 12, interneto tinklalapių valdytojų neteisėtų komentarų atžvilgiu taikytų priemonių bei nukentėjusiojo asmens elgesio elementai aptarti kartu, tačiau, autorės nuomone, tai yra savarankiški kriterijai, analizuotini atskiruose poskyriuose.

680 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimas“, *supra* note 12, ir „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimas“, *op. cit.*

pagrindą sudaranti *asmeninė komentatorių patirtis*, taip pat nustatyta, jog nukentėjusiosios bendrovės *Index* ir *MTE* net neprašė pašalinti galimai neteisėtų komentarų⁶⁸¹. Autorės nuomone, *Delfi AS v. Estonia* byloje taip pat turėjo būti vertinami ir paties *nukentėjusiojo* (fizinio asmens – *SLK* akcininko), ir *jo valdomos bendrovės veiksmai*⁶⁸² – ir tiek iki pasirodant komentarams (t. y. vertinant faktinį komentarų pagrindą), tiek *po to* (ypač įvertinus, kad pats nukentėjusysis net 1,5 mėn. nesėmė jokių teisinės gynybos veiksmų, nors komentarus neabejotinai turėjo ir galėjo pamatyti anksčiau). Taigi vertinant nukentėjusiojo prisidėjimo prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo galimybę analizuotinas i) faktinis pasisakymų turinio pagrindas – ar ir *kiek* pasisakymų turinį lėmė paties nukentėjusiojo elgesys (kaip tai susiklostė, pavyzdžiui, *Tamiz v. the United Kingdom* byloje⁶⁸³) ir ii) nukentėjusiojo *veiksmai* po komentarų paskelbimo. Tačiau prašant tik pašalinti tam tikrą komentarą, pakanka nustatyti, kad jis peržengia EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintas saviraiškos laisvės ribas.

6. Komentarų pasekmės nukentėjusiajam asmeniui.

Objektyvi kiekvienoje byloje vertinamų komentarų paskelbimo pasekmė – jų prieinamumas neribotam asmenų ratui – paprastai aiški ir be gilesnės analizės, išskyrus atvejus, kai interneto svetainė mažai žinoma ir (ar) prieinama tik registruotiems interneto vartotojams, o *subjektyvios* pasekmės siejamos su konkrečiam nukentėjusiajam kilusiais neigiamais padariniais. *Delfi AS v. Estonia* byloje – tai *SLK* akcininko patirta neturtinė žala, *MTE & Index v. Hungary* byloje turėjo būti nustatyta neigiama komentarų įtaka bendrovės komercinei reputacijai, *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose – galimi neigiami padariniai konkrečių asmenų garbės ir orumo interesams. *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT pažymėjo, kad tam tikrais atvejais komentarai apie įmonę gali pakenkti ir su ja susijusių fizinių asmenų neturtiniams interesams (nors jie vertybiniu požiūriu patenka į visiškai kitą dimensiją), o teismų sprendimais gali būti siekiama nuo neteisėtų pareiškimų netiesiogiai apginti būtent šiuos fizinius asmenis. Visgi konkrečioje byloje nustatyta, kad dėl bendrovių (pareiškėjų) galimai neteisėtų veiksmų jau buvo vykdomas ne vienas tyrimas, todėl mažai tikėtina, jog aptariamai komentarai galėjo reikšmingai paveikti atitinkamų vartotojų požiūrį ir padaryti kokios nors papildomos ir didelės įtakos jų požiūriui ir potencialias nukentėjusiasias. Kadangi Vengrijos teismai netyrė, ar komentarai iš tikrųjų pakenkė ar galėjo pakenkti ieškovių teisei į dalykinę reputaciją, EŽTT konstatavo EŽTK 10 straipsnio pažeidimą. Tuo metu *Tamiz v. the United Kingdom* byloje galimas nukentėjusiojo teisių pažeidimas įvertintas kaip pernelyg menkas, kad pateisintų teismo procesą, kuris nepradėtas, neirodžius „esminio delikto“ kriterijaus.

1.2.3. Saviraiškos laisvės ribos viešųjų fizinių asmenų ir viešojo intereso srityje veikiančių juridinių asmenų teisės į privatų gyvenimą atžvilgiu

Nors EŽTK ir daugelio šalių nacionaliniuose įstatymuose nėra viešojo asmens sampratos, viešojo asmens teisė į privatų gyvenimą pirmą kartą buvo apginta Jungtinėje Karalystėje dar 1849 m. byloje *Prince Albert v. Strange*⁶⁸⁴. Netrukus – t. y. 1858 m. – Prancūzijoje

681 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 15 ir 18 dalys, *supra* note 12.

682 Įvertinus bylų faktinių aplinkybių panašumą, manytina, kad *Delfi AS v. Estonia* byloje, *supra* note 12, ši aplinkybė turėjo būti tiriama ir nustatyta.

683 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimas“, *supra* note 18.

684 Louis D. Brandeis ir Samuel D. Warren, „The Right to Privacy. Prince Albert v. Strange. Argued and

žinomos aktorės artimiesiems buvo priteistas neturtinės žalos atlyginimas dėl šios aktorės, gulinčios mirties patale, portreto paviešinimo⁶⁸⁵. Tačiau, nors tiek viešieji, tiek privatieji asmenys elektroninėje erdvėje susiduria su panašiomis teisės į privatų gyvenimą pažeidimo grėsmėmis, šiuolaikinėje teisėje visuotinai pripažįstama, kad viešasis asmuo turi ribotą teisę į privataus gyvenimo apsaugą. Didelės įmonės, kurių veikla siejasi su viešuoju interesu, taip pat neišvengiamai ir sąmoningai atsiveria kruopščiam savo veiksmų tiriamajam žvilgsniui, o tokių įmonių atžvilgiu priimtinos kritikos ribos, EŽTT vertinimu, yra platesnės⁶⁸⁶. Taigi toliau aptariamos dvi subjektų, turinčių siauresnes teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą ribas, grupės.

1.2.3.1. Saviraiškos laisvės ribos viešųjų fizinių asmenų teisės į privatų gyvenimą požiūriu

Teisės teorijoje skiriamos dvi viešųjų asmenų grupės: **i) viešieji asmenys**, kurie tokiais pripažįstami *ex officio* dėl savo veiklos, pareigų ar visuomeninės padėties – tai politikai, kiti valstybės ar savivaldybių pareigūnai, žymūs sportininkai, menininkai, verslininkai, televizijos laidų vedėjai ir kiti, kurių poelgiai vienaip ar kitaip veikia visuomenės gyvenimą, nors pastarųjų asmenų viešumas kelia tam tikrų abejonių ir teismų praktikoje nėra vertinamas vienareikšmiškai⁶⁸⁷; **ii) trumpalaikiai viešieji asmenys**, kurie dėl tam tikro įvykio ar poelgio sulaukia neilgai truncančio visuomenės dėmesio⁶⁸⁸ (pavyzdžiui, tai asmuo, išgelbėjęs skęstantį ar gaisre dūstantį vaiką ir pan.). Remiantis toliau nurodomuose teisės aktuose pateiktomis viešojo asmens apibrėžtimis, doktrinoje pirmosios kategorijos viešuosius asmenis dar siūloma skaidyti į dvi grupes: viešuosius asmenis *siaurąja* ir *plačiąja* prasmėmis⁶⁸⁹.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos Nr. 1165 (1998) dėl teisės į privatumą 7 punkte įtvirtinta, kad viešieji asmenys yra asmenys, užimančys pareigas valstybės tarnyboje ir (ar) naudojančys viešuosius išteklius, ir apskritai visi tie, kurie atlieka reikšmingą vaidmenį visuomeniniame gyvenime (politikos, ekonomikos, meno, socialinė, sporto ar bet kurioje kitoje srityje)⁶⁹⁰. EŽTT taip pat yra nurodęs, kad visuomenė yra suinteresuota gauti informaciją ne tik apie politikos ar kriminalinius klausimus, bet ir apie sportą ar scenos atlikėjus ir pan.⁶⁹¹, todėl, pavyzdžiui, *Axel Springer* byloje sprendė, kad TV serialų žvaigždė, apie kurio sulaikymą su narkotikais alaus festivalyje parašė įmonė pareiškėja, buvo pakankamai žinomas visuomenėje, kad galėtų būti laikomas visuomenės veikėju (viešuoju asmeniu)⁶⁹² <...>. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 77 dalyje

determined in the High Court of Chancery, 1849⁴, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 9 d., http://readingnewengland.org/app/books/righttoprivacy/popups/popup_AlbertvStrange.html.

685 Meškauskaitė, *supra* note 11: 239.

686 „*Steel ir Morris v. the United Kingdom*“ bylos sprendimo“ 94 dalis, *supra* note 275.

687 Meškauskaitė, *op. cit.*, 242.

688 Mikelėnas, *supra* note 306: 56.

689 Meškauskaitė, *op. cit.*, 243.

690 „Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1998 m. birželio 26 d. rezoliucija Nr. 1165 (1998) „Teisė į privatumą“, *supra* note 231.

691 „*Von Hannover v. Germany* (Nr. 2) bylos sprendimo“ 109 dalis, *supra* note 620.

692 „*Axel Springer AG v. Germany*“ bylos sprendimo“ 98 dalis, *supra* note 292.

viešasis asmuo apibrėžiamas kaip valstybės politikas, teisėjas, valstybės ar savivaldybės pareigūnas, politinės partijos ir (ar) asociacijos vadovas, kuris dėl einamų pareigų arba savo darbo pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje, arba kitas fizinis asmuo, jeigu jis turi viešojo administravimo įgaliojimus ar administruoja viešųjų paslaugų teikimą arba jeigu jo nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams. Taigi viešaisiais asmenimis *siaurąja prasme* gali būti laikomi subjektai, dirbantys valstybės tarnyboje ir (ar) naudojantys visuomeninius išteklius – tai politikai, valstybės tarnautojai, teisėjai, atsakingi įvairių valstybinių institucijų darbuotojai, tuo metu viešieji asmenys *plačiaja prasme* – tai ir visi tie, kurie atlieka reikšmingą vaidmenį visuomeniniame gyvenime (politikos, ekonomikos, meno, socialinėje, sporto ar bet kurioje kitoje srityje)⁶⁹³. Poreikį skirti viešuosius asmenis *plačiaja* ir *siaurąja* prasmėmis lemia nevienodas šių asmenų *viešumo lygis*, nes *siaurąja prasme* viešieji asmenys – politikai ir kiti oficialias pareigas einantys subjektai – yra matomi labiausiai, jų veikla ir asmenybės visuomenei yra svarbiausi, todėl visuotinai pripažįstama, jog jų kritikos ribos yra platesnės⁶⁹⁴, o privačių faktų slaptumo ribos – priešingai – siauresnės. Tuo metu vien tik tai, kad asmuo yra populiarus sportininkas, aktorius ar televizijos laidų vedėjas, savaime nelemia siauresnės jo teisės į privatų gyvenimą apimties⁶⁹⁵. Viešųjų asmenų *viešumo lygis* nėra vienodas dėl to, kad skiriasi jų pareigos ir įtaka visuomenės gyvenimui, todėl sprendžiant, ar konkretus asmuo yra viešasis konkrečios informacijos požiūriu (t. y. vertinant, ar tam tikra informacija skelbtina), būtina vadovautis keturiais EŽTT išskirtais kriterijais:

- 1) viešojo asmens statusas visuomenėje;
- 2) teisėtas visuomenės interesas žinoti viešojo asmens privataus gyvenimo detales (teisėtumo kriterijus);
- 3) diskusijos, kuriai vykstant paviešinamos konkrečios privataus gyvenimo detalės, kontekstas (pagrįstumo kriterijus);
- 4) viešojo asmens elgesys inicijuojant viešąją diskusiją.

Tai, kas išdėstyta, rodo, kad doktrinoje pateiktas siūlymas skirti viešuosius asmenis *siaurąja* ir *plačiaja* prasmėmis atitinka EŽTT suformuluotas taisykles, pagal kurias teisę į privatų gyvenimą labiausiai galima riboti politikams, valstybės ir vyriausybės vadovams, mažiau jis gali būti ribojamas valstybės tarnautojams, dar mažiau – teisėjams, o pats žemiausias teisės į privatų gyvenimą ribojimo lygmuo taikytinas privatiems asmenims. Taigi formulė „politikas – valstybės tarnautojas – teisėjas – privatus asmuo plius EŽTK 10 straipsnyje trijų įtvirtintų kriterijų testas“ yra universali taisyklė⁶⁹⁶, taikoma sprendžiant ginčus dėl viešojo asmens teisės į privataus gyvenimą ribojimo. Tačiau netgi tos pačios kategorijos viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą apsaugos apimtis gali skirtis priklausomai nuo to, ar asmuo aktyviai tebevykdo veiklą, ar jau prieš kurį laiką įvykęs jo pasitraukimas, nes, pa-

693 Meškauskaitė, *supra* note 11: 243–44.

694 „EŽTT 1992 m. balandžio 23 d. sprendimo byloje *Miguel Castells v. Spain*, Nr. 11798/85“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57772>, 46 dalis; „EŽTT 1998 m. birželio 9 d. sprendimo byloje *Ibrahim Incal v. Turkey*, Nr. 22678/93“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58197>, 54 dalis; „EŽTT 2001 m. vasario 6 d. sprendimo byloje *Enno Tammer v. Estonia*, Nr. 41205/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59207>, 62 dalis; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 132 dalis, *supra* note 12.

695 „Lietuvos Aukščiausiojo 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2008“, *supra* note 370.

696 Meškauskaitė, *op. cit.*, 244.

skleidus tikrovės neatitinkančias žinias, šiuolaikinio (šių dienų) viešojo asmens žinomumas ir domėjimasis juo labiau leidžia tokiam asmeniui realiai pasinaudoti atsikirtimais, paneigimu, tikrovę atitinkančių žinių paskleidimu nei asmeniui, kuris nustojo vykdyti aktyvią veiklą prieš kelerius metus. Kita vertus, ir reikšmingas visuomenines pareigas einantis asmuo turi būti ginami nuo nepagrįsto, perdėto, užgaulaus puolimo⁶⁹⁷.

CK 2.23 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas skleisti surinktą informaciją apie asmens privatų gyvenimą, nebent, atsižvelgiant į i) asmens einamas pareigas ar ii) padėtį visuomenėje, tokios informacijos sklaidimas atitinka iii) teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą tokią informaciją žinoti, o Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad rengiant ir platinant viešąją informaciją, privaloma užtikrinti žmogaus teisę į privataus pobūdžio informacijos apsaugą, kurią, remiantis 2 dalimi, galima skelbti tik asmens sutikimu, išskyrus atvejus, kai ji i) padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikaltamas veikas, ii) informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą, iii) jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar iv) asmenines savybes. Tai reiškia, kad jei konkreti faktinė informacija patenka į privataus gyvenimo sampratą plačiąja prasme (t. y. apima ir profesinės bei komercinės veiklos sritis), nepaisant to, kad ji *per se* nelaikytina nei šmeižtu, nei įžeidimu, nors ir gali formuoti neigiamą visuomenės nuomonę, jos skelbimas irgi gali būti neteisėtas. Šias teisės normas aiškinant kompleksiskai su Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 77 dalyje ir Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijoje Nr. 1165 (1998) dėl teisės į privatumą pateiktomis viešojo asmens sampratomis⁶⁹⁸, darytina išvada, kad baigtinio viešųjų asmenų sąrašo nėra ir negali būti, nes teisės aktai nurodo tik vertinamuosius kriterijus ir neįvardija, kokia turėtų būti ta visuomeninė veikla, kokios turėtų būti asmens pareigos ir kokia jo padėtis turėtų būti visuomenėje, kad asmuo būtų laikomas viešuoju. 2012 m. vasario 7 d. EŽTT *Axel Springer AG v. Germany* ir *Von Hannover v. Germany*⁶⁹⁹ byloje, sprenddamas išvymybių EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos žiniasklaidos saviraiškos laisvės pusiausvyros užtikrinimo klausimą, pabrėžė, kad iš esmės nacionaliniai teismai gali geriausiai įvertinti, kaip gerai žinomas yra asmuo, ypač kai jis daugiausiai žinomas nacionaliniu lygiu. Vadinas, viešuoju gali būti pripažįstamas bet kuris asmuo, dalyvaujantis bet kokioje visuomeninėje veikloje ir (arba) jeigu jo nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams, tačiau tam, kad asmuo, nelaikytinas viešuoju siaurąja prasme, būtų pripažintas viešuoju, neužtenka jo žinomumo: būtina vertinti ir tai, ar asmuo daro įtaką politiniame ir visuomeniniame gyvenime⁷⁰⁰.

Geriausiai viešųjų ir ne viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą santykis su teise į informacijos laisvę atskleidžiamas Kodekso 19 straipsnyje: žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir sklaidėjai privalo vadovautis taisykle, kad kritikos ribos privataus asmens

697 „EŽTT 2013 m. vasario 12 d. sprendimas byloje *Sorin Bugan v. Romania*, Nr. 13824/06“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-116372>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-693/2015“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/955252>.

698 „Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1998 m. birželio 26 d. rezoliucija Nr. 1165 (1998) „Teisė į privatumą“, *supra* note 231.

699 „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimas“, *supra* note 292; „*Von Hannover v. Germany* (Nr. 2) bylos sprendimas“, *supra* note 620.

700 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2007“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=18a0262d-174b-4b28-9c92-c13d05f7f7ef>.

atžvilgiu yra daug siauresnės nei viešojo asmens atžvilgiu, todėl informuodami apie privatų asmenį pirmenybę turi teikti privataus gyvenimo apsaugai, o apie viešąjį asmenį – visuomenės interesui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje netgi nurodoma, kad viešojo asmens pažeistų teisių pagrindinis gynybos būdas yra paskleistų žinių paneigimas, o priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas gali būti minimalus ar artimas minimaliam, net ir tuo atveju, kai pažeidimai yra gana skaudūs⁷⁰¹. Taigi vienas iš svarbiausių kriterijų vertinant, kuriai iš nurodytų vertybių teiktinas prioritetas, yra viešasis interesas, apibūdinamas kaip teisėtas realus visuomenės interesas gauti informaciją apie asmenų privatų gyvenimą, *jeigu tai informacijai pripažintina visuomeninė svarba*. Pastaroji aplinkybė atskleidžia esminę taisyklę – kad apie viešojo asmens privatų gyvenimą visuomenę galima informuoti tik *tokiu mastu, kokių to asmens privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams ir dėl to skelbiama informacija turi visuomeninę reikšmę*⁷⁰². Vadinasi, viešoju laikomas toks fizinis asmuo, kuris turi įtakos viešiesiems reikalams, o doktrinoje netgi teigiama, kad „negalima pripažinti privačiu reikalo, kuris veikia visuomenę“⁷⁰³, tačiau teisėtas ir pagrįstas interesas žinoti informaciją apie viešąjį asmenį labai priklauso ir nuo diskusijos konteksto, nes vienomis aplinkybėmis tam tikros informacijos atžvilgiu tas pats subjektas gali būti vertinamas kaip viešasis, kitomis – jau tik kaip privatus asmuo. Pavyzdžiui, Lietuvoje, atsižvelgiant į koncertinę veiklą, žinomumą Lietuvoje, viešoju asmeniui gali būti pripažįstamas dainininkas, priskiriamas prie visuomenės veikėjų kategorijos. <...> Tačiau, analizuojant bendrojo intereso žinoti skleidžiamą informaciją klausimą, kuris itin svarbus kriterijus, nustatant, kuriai iš susidūrusių teisinių vertybių suteikti prioritetinę apsaugą, svarbus tokios *informacijos paskelbimo tikslas*, nes visuomenės teisėtu poreikiu žinoti nelaikytinas aplinkybės, skirtos auditorijos smalsumui tenkinti, net jei asmuo yra gerai žinomas visuomenėje, o tokiau atveju saviraiškios laisvės reikalauja siauresniu aiškini-mo. Todėl konkrečioje byloje teismui kilo pagrįstų abejonių, ar seksualinė orientacija, tariamai atlikta specifinio pobūdžio operacija bei abejonės jo vaiko tėvystė buvo visuomeninės reikšmės klausimas, ir konstatuota, kad atsakovų rinkta ir paskelbta informacija apie itin intymias tariamas asmens privataus gyvenimo aplinkybes nepateisino visuomenės porei-kio kaip pagrindo informuoti visuomenę. Šiuo atveju informacijos skelbimo tikslas buvo paskalų skleidimas, siekiant patenkinti atitinkamos auditorijos smalsumą⁷⁰⁴, o vien tai, kad asmuo buvo viešai atskleidęs nemažai savo gyvenimo detalių (bent jau dėl vaiko gimimo), nereiškia, kad dėl ankstesnio bendravimo su žiniasklaida jis prarado privatumo, garbės ir orumo apsaugos galimybes. Be to, paskleista informacija iš esmės nebuvo susijusi su daly-kais, apie kuriuos asmuo yra bendravęs su žiniasklaida⁷⁰⁵.

Taigi nepriklausomai nuo to, ar tai viešasis asmuo siaurąja, ar plačiąja prasmėmis, asmens žinomumas bei reali įtaka visuomenėje savaime nereiškia galimybės skelbti bet

701 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/274613427307464/3K-3-142/2006>.

702 „Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas“, *supra* note 571.

703 Gintaras Švedas, „Visuomenės informavimo įstatymas bei žmogaus teisių ir laisvių apsaugos proble-mos“, *Teisės problemos*, nr. 3 (1997 m.).

704 „Von Hannover v. Germany (Nr. 2) bylos sprendimo“ 110 dalis, *supra* note 620; „Axel Springer AG v. Germany bylos sprendimo“ 91 dalis, *supra* note 292.

705 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2012“, *supra* note 402.

kokią privačią informaciją, o tik tą, kuriai pripažįstama visuomeninė svarba. Todėl net siaurąja prasme viešojo asmens privataus gyvenimo faktai gali būti atskleidžiami tik jeigu yra teisėtas ir pagrįstas visuomenės interesas, kuris suprantamas kaip visuomenės teisė gauti informaciją apie jo gyvenimą tais atvejais, kai būtina nuo neigiamų padarinių apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves⁷⁰⁶. Tai apima ir informacijos turinio bei įtakos viešiesiems reikalams vertinimą. Juo labiau apie viešąjį asmenį negali būti skleidžiami nieko bendro su jo veikla neturintys faktai ar apskritai neteisingi teiginiai. Pavyzdžiui, nėra pagrindo skelbti informaciją apie pareigūnės santykius šeimoje ir išlaikymo vaikui klausimo sprendimą⁷⁰⁷ ir pan. Prokurorai taip pat pripažįstami viešaisiais asmenimis, tačiau tai nesudaro pagrindo jų be sutikimo laisvalaikio metu fotografuoti sėdint lauko kavinėje, o nuotrauką įdėti į viešą vieno partijos nario „Facebook“ paskyrą ir rašyti komentarus, susijusius ir su jų asmeniniu gyvenimu, ir su dalykine veikla, tiksliai nurodant pareigas ir pavardes⁷⁰⁸. Konkrečioje byloje „labai reikšmingu ir esminis momentu“ teismų pripažinta tai, kad asmuo, įdėdamas nuotrauką ir komentarą, pažeidė prokurorų dalykinę reputaciją, kadangi komentaras, jog jie „aptarinėja keršto planus kaip susidoroti su visuomenininkais“, gali sukelti abejonių dėl jų vykdomos profesinės veiklos bei objektyvumo ir nešališkumo primant procesinius sprendimus. Tai pažemino ne tik fizinių asmenų garbę ir orumą, bet kartu ir prokuratūros, kaip valstybės institucijos, autoritetą, kadangi ieškovai yra jos dalis ir privalo ją tinkamai reprezentuoti visuomenės akyse⁷⁰⁹.

Daugiausiai interneto svetainių lankytojų dėmesio iš tiesų sulaukia ne tikros privataus gyvenimo detalės, o kritika arba dezinformacija, kuri paprastai žeidžia garbę ir orumą. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje kritika apibrėžiama kaip asmens ar jo veiklos nagrinėjimas ir vertinimas neįžeidžiant *asmens garbės ir orumo, nepažeidžiant jo privataus gyvenimo, nesumenkinant dalykinės reputacijos*. Pagrįsta ir objektyvi kritika, net jei ji trikdė, šokiruoja ar žeidžia, yra ginama, jeigu yra reikiama tinkamai – neįžeidžiant asmens, nesiekiant jo žeminti ar menkinti, o turint pozityvių tikslų – norint išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus ir siekiant juos pašalinti⁷¹⁰, todėl būtina aiškiai skirti kritiką nuo įžeidimo ar pažeminimo, kurie yra nesuderinami su EŽTK 10 straipsnyje laidojama teise į saviraiškos laisvę. Šiais atvejais taip pat galioja analogiškos taisyklės kaip tikrų privataus gyvenimo faktų atskleidimo atvejais – politikai, net ir pradėdantieji, turi toleruoti ir itin aštrią kritiką⁷¹¹, o, pavyzdžiui, viešosios ligoninės gydytojo, t. y. valstybės tarnautoju

706 Meškauskaitė, *supra* note 11: 250; 260.

707 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-41/2003“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/8729>.

708 „Pastebėta, kad Jūrų šventėje 2012-08-03 apie 21 valanda prie burlaivio „Meridianas Klaipėda“ Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas smagiai leidžia laiką su tos pačios prokuratūros prokurore. O gal jie meiluziai? O gal kartu aptarinėja keršto planus, kaip susidoroti su visuomenininkais?“ 2012-08-13 15.25 val. po ta pačia nuotrauka yra įdėtas komentaras „Saldį prokurorų porėle“. Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1546-460/2013“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/778946>.

709 *Ibid.*

710 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006“, *supra* note 378; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006“, *supra* note 597; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33.

711 Žr. disertacijos 2.2.8 poskyryje „Komentarų turinys *Tamiz v. the United Kingdom* byloje“ nurodytus

prilyginamo asmens, teikiančio viešąsias paslaugas, kritikos ribos, nors nėra tokios plačios kaip politikų atveju, gali būti platesnės negu eilinio privataus asmens.

Itin didelio visuomenės (ir komentatorių) dėmesio dėl savo poelgių sulaukia nusikalstamas veikas įvykdę ar tebevykdantys asmenys, kurie, teismų vertinimu, ypač jau teisti ir kaltinami naujomis nusikalstamomis veikomis, negali tikėtis visiško privatumo ir pagarbos, nes visuomenė gali būti informuojama apie tokių asmenų veiklą, nesuderinamą nei su įstatymu, nei su morale⁷¹². Taigi šie subjektai gali tikėtis bei įvertinti, jog jų gyvenimu, įskaitant ir bendravimą su tam tikrais asmenimis, giminystės ryšiais, asmeninėmis savybėmis ar išgyvenimais, kitomis asmeninio gyvenimo detalėmis bus domimasi; asmens elgesys, jo praeitis ir padarytos nusikalstamos veikos daro įtaką kitų visuomenės narių gyvenimui, kelia visuomenės susidomėjimą, taigi dėl teisėto visuomenės intereso žinoti privataus pobūdžio informaciją apie jo asmenį, informacijos apie jo privatų gyvenimą skleidimas be jo sutikimo yra viena iš Visuomenės informavimo įstatyme numatytų išimčių⁷¹³. Be to, kyla klausimas, kaip pasireiškia ne kartą teisto asmens teigiamas vertinimas visuomenėje ir ar apskritai žmogus, darantis nusikaltimus, gali būti teigiamai visuomenėje vertinamas⁷¹⁴. Net ir tai, jog atskleidžiamos tam tikros kriminalinę veiklą vykdžiusio asmens asmeninio gyvenimo detalės (tarp jų – susipažinimas su sutuoktine), nėra pagrindas pripažinti nei vieno iš jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo, nes sutuoktinė taip pat susijusi su visuomenės susidomėjimo sulaukusi asmeniu dėl jo nusikalstamų veikų⁷¹⁵. Tačiau tai bet kuriuo atveju nesuteikia teisės nei apie šį asmenį, nei apie jo artimuosius tam tikros informacijos skelbti vien smalsumo patenkinimo interesais – pavyzdžiui, apie tėvo sveikatą, kuri niekaip nesusijusi su susidomėjimo viešuoju asmeniu priežastimi.

Tam tikrais atvejais asmuo gali būti pripažintas viešuoju privataus gyvenimo ribojimo aspektu ne klasikinė – nuo jo žinomumo visuomenėje priklausančia – prasme, bet, pavyzdžiui, dėl pasirinkimo atlikti veiksmus, priskirtus viešųjų interesų sričiai, nors dėl to savaime jo žinomumas visuomenėje nepadidėja. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „dėl fizinio asmens bankroto procese egzistuojančio viešojo intereso fizinio asmens bankroto įstatymas priskirtinas viešajai teisei, todėl asmuo, inicijuojantis sau bankroto bylos iškėlimą, patenka į viešosios teisės reguliavimo sritį ir susiduria su tam tikrais privataus gyvenimo apribojimais“; „fizinis asmuo, inicijuodamas bankroto bylos sau iškėlimą, sutinka, kad viešojo teisė ribos jo privatų gyvenimą“⁷¹⁶. Tačiau toks fizinio asmens bankroto atkūrimo tikslas lemia ir tai, kad bankrutuojančių fizinių asmenų teisės į privatų gyvenimą ribojimas pateisinamas ne visose, o tik konkrečioje – finansinių interesų

---

aštresniu stiliumi parašytus komentarus, kuriuos turėtų toleruoti ir pradedantysis politikas.

712 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621/2002“, *supra* note 398.

713 „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-901/2013“, *supra* note 401.

714 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621/2002“, *op. cit.*

715 „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-901/2013“, *op. cit.*

716 Tačiau bankroto administratorius neįgyja teisės kreiptis į teismą dėl galimo fizinių asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-190-706/2015“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/1033145>.

– srityje. Antra vertus, kartais teismai viešojo asmens sampratą naudoja visai kitame kontekste. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų nustačius, kad nukentėjusysis nuo nepagrįstų komentarų „neabejotinai nelaikytinas viešu asmeniu (politikų, asmeninio (politinio) pasitikėjimo valstybės tarnautoju, pareigūnu ar pan.)“; padaryta išvada, jog interneto erdvėje patalpinti komentarai negalėjo realiai pakenkti jo karjerai, nes nėra jokių objektyvių duomenų, kurie leistų manyti, kad byloje nustatytas šmeižtas pakenkė jo kaip specialisto karjeros bei atlyginimo galimybėms, vidinei motyvacijai ir perspektyvoms⁷¹⁷. Taip pat įdomiai atrodo „būsimo viešojo asmens“⁷¹⁸ kategorija, skirta apibūdinti asmeniui, kandidatuojančiam į renkamas pareigas savivaldybėje, nes iš principo tai yra nebe būsimas, o rinkimų kampanijos metu jau esamas viešasis asmuo.

Apibendrinant, viešojo fizinio asmens kategorija reiškia, kad asmuo, nors ir besinaudojantis EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privatų gyvenimą, dėl savo statuso negali tikėtis jos gynimo eiliniams asmenims įprastu mastu, nes dėl šio i) asmens žinomumo, ii) ilgalaikės ar atsitiktinės veiklos nulemtos įtakos visuomenei ir iii) tam tikrai jo privataus gyvenimo srities informacijai gali būti pripažįstama visuomeninė svarba arba konstatuota pareiga toleruoti net ir itin neigiamą jo veiklos ar savybių vertinimą, nes tokia yra demokratinės visuomenės pliuralizmo, plačių pažiūrų ir bendruomeninio diskurso sąlyga bei vystymosi prielaida. Vis dėlto teisinga informacija apie viešąjį asmenį gali būti skelbiama tik tokiu mastu, koku to asmens privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti įtakos viešiesiems reikalams ir dėl to turi visuomeninę reikšmę, o jos paskelbimas būtinas siekiant nuo neigiamų padarinių apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves. Teisėtas ir pagrįstas interesas žinoti informaciją apie viešąjį asmenį visada labai priklauso nuo diskusijos konteksto, nes vienas aplinkybėmis tam tikros informacijos atžvilgiu tas pats subjektas gali būti vertinamas kaip viešasis, kitomis – jau tik kaip privatus asmuo. Viešųjų asmenų viešumo lygis taip pat lemia ir aukštesnį jiems tenkančią kritikos tolerancijos lygmenį, tačiau net politinėse diskusijose nėra leidžiama skleisti tikrovės neatitinkančių žinių ir esmingai iškraipyti svarbių asmens gyvenimo faktų⁷¹⁹. Taigi viešųjų fizinių asmenų teisė į privatų gyvenimą taip pat yra ginama, tačiau gali būti ribojamas jos teisinės apsaugos mastas.

1.2.3.2. Saviraiškos laisvės ribos juridinių asmenų teisės į privatų gyvenimą aspektu

Analizuojant tolerancijos kritikai laipsnį, svarbu įvertinti ne tik viešojo fizinio asmens statusą, bet ir įmonės pobūdį (didelė, žinoma įmonė ir pan.)⁷²⁰, nes pagal EŽTT praktiką didelės įmonės, kurių veikla siejasi su viešuoju interesu, neišvengiamai ir sąmoningai atsiveria kruopščiam tiriamajam savo veiksmų žvilgsniui, todėl jos turėtų būti tolerantiš-

717 „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-555-462/2014“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/832790>.

718 „Kauno apygardos teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-52-317/2015“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/1007421>.

719 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/271564763999141/2K-32-699/2016>.

720 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

kesnės kritikai⁷²¹. Be to, ne bet kokia kritika didelėms žinomoms įmonėms gali padaryti žalos. Tačiau, nors tokių įmonių atžvilgiu priimtinos kritikos ribos, EŽTT vertinimu, yra platesnės⁷²², vien dėl to, kad subjektas yra didelė įmonė, iš jos neturėtų būti atimta gynybos dėl difamacinių teiginių teisė⁷²³, o šalia visuomenės intereso dalyvauti atvirose diskusijose apie verslo praktiką egzistuoja konkuruojantis interesas apsaugoti įmonių komercinę sėkmę ir gyvybingumą.

Esant objektyvių duomenų apie neigiamą įmonės reputaciją ar veiklos *prieštaringumą*, tai vertintina kaip *prisidėjimas* savo veiksmais prie galimos kritikos⁷²⁴ (CK 6.253 straipsnio 5 dalis, 6.282 straipsnio 1 dalis), o tokiu atveju paprastas neigiamas komentaras paprastai negali padaryti didelės ir reikšmingos žalos. Todėl tokio asmens teisės civilinės atsakomybės institutu ginamos įrodžius, kad komentarų padariniai yra *rimti* neigiami asmens vertinimo poslinkiai: finansiniai nuostoliai, neigiamas poveikis savininkams ir darbuotojams, kiti neigiami padariniai ar panašaus pobūdžio aplinkybės⁷²⁵. Tuo metu jeigu juridinio asmens individualios savybės ir jo veiklos pobūdis niekuo neišsiskiria poveikio viešajam interesui požiūriu, o jo reputacija visuomenėje neutrali, pakanka nustatyti, kad dėl paskleistos informacijos pasikeitė (vertinant iš anksto – gali pasikeisti) jo savybių, veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas. Tačiau bet kuriuo atveju valstybė naudojami vertinimo laisve dėl pagal nacionalinę teisę su teikiama priemonių, įgalinančių įmonę ginčyti teiginių, kurie kelia pavojų jos reputacijai, tikrumą bei riboti patiriamus nuostolius⁷²⁶.

***

Tik nustačius, kad konkretaus interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės reikalaujama ne už trečiųjų asmenų saviraiškos laisvės ribų peržengimą, bet už netinkamą paties svetainės valdytojo saviraiškos laisvės įgyvendinimą komentarų skelbimo procese, teismai gali tirti, ar konkrečiu atveju egzistuoja pagal EŽTK 10 straipsnio 2 dalį reikalaujamas *įstatyme* nustatytas saviraiškos laisvės ribojimo pagrindas, *ar juo siekiama teisėto tikslo ir ar jis būtinas demokratiniame visuomenėje kaip atitinkantis primygtinį visuomenės poreikį*. Nacionaliniai teismai, taikydami EŽTT praktikoje nustatytus EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų konkuruojančių vertybių pusiausvyros užtikrinimo kriterijus, turi didelę

721 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/833547>.

722 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“, *supra* note 721.

723 „*Steel ir Morris v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 94 dalis, *supra* note 275.

724 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

725 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2004“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/42936>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-100/2009“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/113995>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“, *supra* note 275; „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142-538/2014“, *supra* note 580.

726 „*Steel ir Morris v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 94 dalis, *op. cit.*

veiksmų diskrecijos laisvę⁷²⁷, kurios įgyvendinimą EŽTT iš esmės vertina teisių turėtojams sukeltų pasekmių aspektu, o kitokio nei nacionalinių teismų požiūrio gali laikytis tik esant svarioms priežastims⁷²⁸. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad konkrečios interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarus tretiesiems asmenims padarytą žalą vertinimo taisyklės gali būti taikomos tik savo esme panašiose bylose, toliau darbe pristatytinos ir palygintinos *Delfi AS v. Estonia*, *MTE & Index v. Hungary*, *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylų faktinės aplinkybės, šiose šalyse ginčo nagrinėjimo metu galiojęs teisinis reguliavimas bei glausta nacionalinių teismų sprendimų esmė (*ratio decidendi*), sudaranti pagrindą analogiškos prigimties bylose taikyti *stare decisis* principą⁷²⁹. Vėliau analizuojami EŽTT praktikos pagrindu išskirti civilinės atsakomybės interneto portalo valdytojams už anoniminius komentarus padarytą teisės į privatumą pažeidimą taikymą pateisinantys kriterijai, pagal poreikį atsižvelgiant į konkrečių atskirose valstybėse nagrinėtų bylų specifiką, o ypač – į jose nustatytų faktinių aplinkybių bei teisinio reguliavimo panašumus bei skirtumus. Taigi toliau aptariami konkretūs atvejai, kuriais EŽTT pripažino ar nepripažino interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumą civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus padaryto teisės į privatumą pažeidimo nulemtą žalą taikymo tikslu.

---

727 „*Evans v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 77 dalis, *supra* note 314; „*Donald, Moraes ir Claisse v. France* bylos sprendimo“ 40 dalis, *supra* note 633.

728 „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 88 dalis, *supra* note 292; „*Von Hannover v. Germany* (Nr. 2) bylos sprendimo“ 107 dalis, *supra* note 620; „*MGN Limited v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 150 ir 155 dalys, *supra* note 621; „EŽTT 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje *Palomo Sánchez ir kt. v. Spain*, Nr. 28955/06, 28957/06, 28959/06 ir 28964/06“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-106178> (toliau – „*Sánchez ir kt. v. Spain* bylos sprendimas“).

729 EŽTT bylas nagrinėja atsižvelgdamas į kiekvienos EŽTK dalyvės socialinį, teisinį ir technologinį išsivystymą (Meškauskaitė, *supra* note 11: 25), tačiau EŽTK narėms taip pat privaloma vadovautis EŽTT plėtojama praktika. Apie precedentą Lietuvoje žr.: Egidijus Kūris, „Teismo precedentas kaip teisės šaltinis Lietuvoje: oficiali konstitucinė doktrina, teisinio mąstymo stereotipai ir kontrargumentai“, *Jurisprudencija* 2, nr. 116 (2009 m.): 131–149.

II DALIS

2. ATSKIRŲ INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ ANONIMINIAIS KOMENTARAIS PADARYTĄ TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMĄ TAIKYMĄ PATEISINANČIŲ KRITERIJŲ PROBLEMATIKA

Teisės į orumą ir asmens moralinės autonomijos pripažinimas, sudarantys pagrindą naudotis teisės į privatų gyvenimą ir saviraiškos laisvės teikiamomis garantijomis, ypač – teise į socialinį identitetą ir teise nustatyti bei plėsti santykius su kitais žmonėmis ir išoriniu pasauliu, gali ne tik tiesiogiai arba netiesiogiai sukelti rimtų grėsmių pačiam mįnėtomis teisėmis besinaudojančiam subjektui, bet ir peržengti trečiųjų asmenų privataus gyvenimo ribas. Interneto tinklalapiuose skelbiamais anoniminiais komentarais tai gali būti padaryta dvejopai: a) juose be asmens sutikimo atskleidžiant privataus gyvenimo turinį sudarančią informaciją; b) paskleidžiant įžeidžiančius, šmeižiančius, žeminančius, neapykantą kurstančius ar kitaip neteisėtus teiginius, kurie tam tikru mastu trikdo naudojimąsi teise į privatų gyvenimą. Praktika rodo, kad komentarų skelbimo procese labiausiai paplitęs būtent pastarasis teisės į privatų gyvenimą pažeidimo variantas.

Šiuolaikinė prievolių teisė pagrįsta dar Gajaus institucijose (lot. *Gaii Institutiones*) pirmą kartą įtvirtintu sutarties ir delikto, kaip savarankiškų prievolės atsiradimo pagrindų, išskirimu⁷³⁰, pagal kurį „kiekviena prievolė kyla arba iš sutarties, arba delikto“⁷³¹. Šis dichotominis prievolių atsiradimo pagrindų skirstymas dėl romėnų teisės recepcijos tapo vienu svarbiausių modernųjų XIX–XX amžiaus Europos kodifikacijų požymiu⁷³². Kadangi interneto tinklalapių valdytojai su nukentėjusiais nuo anoniminių jų svetainių lankytojų komentarų nėra ir paprastai negali būti sudarę jokių sutarčių, interneto svetai-

730 Justinianas šalia sutarties ir delikto prievolių atsiradimo pagrindais laikė kvazisutartis ir kvazideliktus, tačiau pastarųjų išskyrimas šiuolaikinėje deliktų teisėje neturi didelės reikšmės, nes patenka į bendrąją delikto sąvoką. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, supra note 28: 2984.

731 Lot. *omnis enim obligatio vel ex contractu nascitur vel ex delicto*. Gajaus institucijos (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2012), 291; Geoffrey Samuel, „Western Law of Obligations“, *European Private Law*, sud. Mauro Bussani ir Franz Werro, t. 1 (Berne: Stämpfli, 2009), 134. Šio dualizmo genėzė neatsiejama nuo to laikmečio filosofinio konteksto, susijusio su Aristotelio „Nikomacho etika“, kurioje civiliniai teisiniai santykiai suskirstomi į kylančius dėl šalių valios ir be šalių valios, o jų pagrindu išskiriamas mainų teisingumas (lot. *iustitia commutativa*), taikomas savo noru prisėmus įsipareigojimus, ir pataisomasis teisingumas (lot. *iustitia correctiva*), taikomas nesavanoriškų (deliktinių) įsipareigojimų atveju. Evelina Ivanauskienė, *Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 8; 123.

732 „Prancūzijos civilinio kodekso“, supra note 178, kuris savo intelektine reikšme ir istorine paplitimo galia neginčijamai yra svarbiausias tarp didžiųjų Vidurio ir Vakarų Europoje XVIII ir XIX šimtmečių sandūroje įsigaliojusių kodifikacijų, struktūra iš esmės atitinka Gajaus institucijų, supra note 731, struktūrą. Mindaugas Maksimaitis, *Užsienio teisės istorija: vadovėlis*, 2-asis leid. (Vilnius: Justitia, 2002), 364. Jis darė įtaką ne tik lotyniškosios kilmės Europos tautų, bet ir Rytų Europos, Artimųjų Rytų, Vidurinės ir Pietų Amerikos, netgi kai kurių Šiaurės Amerikos teritorijų bei kitų Europos šalių – ypač Vokietijos teisės raidai“. Zweigert ir Kötz, supra note 168: 141.

nių valdytojų civilinė atsakomybė nukentėjusiesiems nuo neteisėtų komentarų vertintina kaip *deliktinė*⁷³³. Modernusis civilinės deliktinės atsakomybės institutas pagrįstas *neminem laedere* (lot. „nedaryk žalos“) principu, kuris kiekvieną asmenį įpareigoja elgtis taip, kad kitiems asmenis nepadarytų žalos, o ją padarius – visiškai kompensuoti nuostolius, todėl „įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris sudarytų prielaidas atsirasti <...> situacijai, kad asmuo, patyręs žalą, *inter alia*, moralinę, negalėtų gauti teisingo žalos atlyginimo“⁷³⁴, tačiau asmens teisė reikalauti <...> žalos atlyginimo nereiškia, kad įstatyme negali būti apibrėžtos įvairios žalos atsiradimo sąlygos ir pagrindai <...>⁷³⁵. Atsižvelgiant į tai, Konstitucinis Teismas yra pripažinęs įstatymų leidėjo pareigą įstatymu apibrėžti informacijos, kurią skleisti draudžiama arba kurios skleidimas yra ribojamas, turinį, būdus, kuriais tam tikros informacijos neleidžiama skleisti ir kitas atitinkamos informacijos skleidimo sąlygas, jeigu tai bent kaip riboja informacijos laisvę, bei atsakomybę už minėtų draudimų ir ribojimų nepaisymą, įskaitant atsakomybę už informacijos, kurią skleisti draudžiama, skleidimą⁷³⁶. Tokiu būdu nukentėjusysis, dėl neteisėtų anoniminių komentarų patyręs žalą, nuo teisių pažeidimo momento įgyja teisę reikalauti jos atlyginimo.

Bendrieji teisinės atsakomybės principai⁷³⁷ suponuoja, kad neigiami saviraiškos laisvės ribų peržengimo padariniai turėtų tekti būtent tiesiogiai neteisėtą anoniminių komentarų turinį sukūrusiems asmenims. Nukentėjusieji reikalavimus dėl anoniminių komentarais padarytos žalos atlyginimo iš tiesų paprastai linkę reikšti tikriesiems jų autoriams, tačiau, jeigu jų tapatybės negalima nustatyti arba atsakomybės tikriesiems komentarų autoriams taikymas nukentėjusiesiems suponuoja itin neproporcingas finansines, laiko ar kitokios rūšies sąnaudas, šie reikalavimus dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimu patirtų nuostolių atlyginimo reiškia paprastai lengviau identifikuojamiems ir pasiekiamiems interneto tinklalapių valdytojams, jei tokia galimybė pripažįstama pagal nacionalinę teisę. Kadangi

733 Lietuvos teismų praktikoje nepripažįstama sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos galimybė. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-520/2012“, ETEISMAI, <https://eteismai.lt/byla/119612454970418/3K-3-520/2012>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88-684/2015“, ETEISMAI, <https://eteismai.lt/byla/157440213996270/3K-3-88-684/2015>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221-219/2015“, ETEISMAI, <https://eteismai.lt/byla/124455724133133/3K-3-221-219/2015>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“, ETEISMAI, <https://eteismai.lt/byla/133303260563435/3K-3-327-687/2015>. Tačiau doktrinoje pagrįstai reiškia priešinga pozicija. Ivanauskienė, *supra* note 731: 227–28.

734 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas byloje Nr. 36/2006-8/2009-49/2009 „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta164/content> (toliau – „Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas“).

735 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas byloje Nr. 09/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo“, Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo (1998 m. kovo 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“ (1992 m. balandžio 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta187/content>.

736 „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, *supra* note 59.

737 Vaišvila, *supra* note 140: 468–72.

visiško žalos atlyginimo idėja yra visų demokratiškos valstybių santvarkos pagrindą sudarančio teisinės valstybės principo sudėtinė dalis, o tikrųjų autorių anonimiškumas taip pat sudaro jų konstitucinės teisės į privatų gyvenimą dalį, daugelyje teisinių sistemų, atsižvelgiant į interneto tinklalapių administratorių vaidmenį komentarų skelbimo ir teisės į privataus gyvenimą pažeidimo pasekmių sukėlimo procese, pripažįstama galimybė reikalavimą dėl žalos atlyginimo reikšti būtent jiems. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti⁷³⁸, o teisės aktuose nustatytos ir taikomos priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui, neriboti asmenų teisių labiau negu būtina teisėtam ir visuotinai reikšmingam, konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti, nesudaryti prielaidų piktnaudžiauti teise⁷³⁹. Taigi Lietuvoje asmenys, kurie dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais komentarais patyrė žalos, turi teisę reikalauti jos atlyginimo remdamiesi bendraisiais deliktinės civilinės atsakomybės taikymo pagrindais – įrodę interneto tinklalapio valdytojo neteisėtus veiksmus dėl anoniminių komentarų paskleidimo ir padarinių, kilusių žalą ir šių dviejų civilinės atsakomybės sąlygų ryšį, o interneto svetainės valdytojui nepaneigus savo kaltės prezumpcijos. Visgi nesant aiškių orientyrų, kokiais atvejais apskritai keltinas interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus, pažeidusiais trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą, padarytą žalą klausimas, šios kategorijos bylose kyla nemažai teisinių problemų, pradedant pirmoje disertacijos dalyje jau aptartu tinkamu interneto tinklalapio valdytojų bei prieglobos paslaugų teikėjų atskyrimu ir baigiant adekvačiu kiekvienos ginčo situacijos kvalifikavimu.

Pagal *civilinės atsakomybės* interneto tinklalapių valdytojams už jo svetainėje paskelbtų pasakymų pasekmes *taikymo galimybę* bei šios ir tikrųjų autorių komentarų autorių *atsakomybės sąveiką* teisinės sistemos yra skirstomos į keturias grupes⁷⁴⁰.

Pirmajai grupei priskirtinas JAV įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriame nustatyta išimtinė tiesioginė anoniminių komentarų autorių civilinė atsakomybė, o interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo galimybė nepripažįstama⁷⁴¹. Tačiau tikrųjų

738 „Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas“, *supra* note 734.

739 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 27 d. nutarimas byloje Nr. 33/06 „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 51 straipsnio (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 3 daliaies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta515/content>.

740 Ši klasifikacija vertintina sąlyginė, nes kai kuriose šalyse – pavyzdžiui, Kipre, interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės klausimas dar nebuvo kilęs. Synodinou ir Jouglex, *supra* note 498: 127.

741 „JAV kodeksas“ (angl. „*The United States Code*“), GOVINFO, žiūrėta 2018 m. birželio 30 d., <https://www.govinfo.gov/app/collection/USCODE>; „JAV kodekso 47 dalis „Apsauga nuo privataus blokavimo ir įžeidžiančios medžiagos stebėjimo“ (angl. „*Protection for Private Blocking and Screening of Offensive Material*“), GOVINFO, žiūrėta 2018 m. birželio 30 d., <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2017-title47/html/USCODE-2017-title47.htm>; Jennifer Garnett, „European Court Finds Liability for Defamatory Comments by Anonymous Users“, JOLT Digest, *JOLT LAW HARVARD*, (2013 m. spalio 19 d.), <http://jolt.law.harvard.edu/digest/european-court-finds-liability-for-defamatory-comments-by-anonymous-users>; Christopher Zara, „Websites Liable For Anonymous Comments? European Court Upholds Defamation Case Against Estonian News Portal“, *International Business Times*, 2013 m. spalio 11 d., <https://www.ibtimes.com/websites-liable-anonymous-comments-european-court-upholds-defamation-case-against-estonian-news>; Perry ir Zarsky, *supra* note

pasisakymų autorių identifikavimo galimybė nėra absoliuti ir pagal JAV teismų praktiką priklauso nuo to, kiek ieškovas iš anksto sugeba pagrįsti ginčo komentarų neteisėtumą⁷⁴². Taigi, jei tikrasis komentarų autorius nenustatomas, nukentėjusysis iš esmės lieka be teisinės gynybos instrumentų⁷⁴³, todėl toks teisinis reguliavimas sulaukia pagrįstos kritikos⁷⁴⁴.

Antrajai grupei priklauso šalys, kuriose galiojantis teisinis režimas pirmenybę teikia kalte grįstai interneto tinklalapių valdytojų civilinei atsakomybei ir neįtvirtina tikrųjų komentarų autorių nustatymo mechanizmo (pavyzdžiui, Izraelis)⁷⁴⁵.

Trečiosios grupės šalyse (iš esmės – ES jurisdikcijoje) nukentėjusysis turi teisę aiškintis komentarų autorių (ES šalys narės turi teisę pačios nuspręsti, ar nacionalinėje teisėje įtvirtinti galimybę atskleisti komentarų autorių asmens duomenis⁷⁴⁶), tačiau lygiagrečiai gali reikalauti civilinės atsakomybės iš interneto tinklalapio valdytojo⁷⁴⁷.

Galiausiai *ketvirtajai* kategorijai priskirtinose šalyse pagrindiniu atsakovu laikytinas komentarus paskleidęs asmuo ir tik jei jis teisine prasme yra nepasiekiamas (neidentifikuojamas, išieškojimas iš jo reikštų neproporcingas laiko ar finansines sąnaudas, mirties, likvidavimo, nemokumo ir pan. atvejais), įgyjama galimybė reikalavimą dėl anoniminiais komentarais padarytos žalos reikšti interneto tinklalapio valdytojui. Pastarasis teisinis reglamentavimas, kuriame pirmenybę teikiama tikrųjų komentarų autorių civilinei atsakomybei, pasirinktas Jungtinėje Karalystėje⁷⁴⁸.

Vis dėlto nepriklausomai nuo teisinio reguliavimo formos ir būdo daugelis valstybių, atsižvelgdamos į beprecedentę interneto paslaugų teikėjų galimybę spręsti, kaip ir kas bus platinama internete, vis labiau siekia juos teisiškai kontroliuoti ir pripažinti teisiškai atsakingais už tai, kad šie nepašalina prieigos prie neteisėtu laikomo turinio⁷⁴⁹.

Techninių galimybių bei socialinio elgesio modelių įvairovė pasižyminčioje elektroninėje erdvėje tinkamas ir sklandus interneto paslaugų teikėjų egzistavimas yra būtina

---

91: 214; Ronen Perry ir Tal Z. Zarsky, „Who Should Be Liable for Online Anonymous Defamation“, *University of Chicago Law Review Online* 82, nr. 1 (2015 m.): 163.

742 Ieškovas, siekdamas identifiukuoti faktinius komentarų autorius, teismui turi tiksliai nurodyti neteisėtai laikomus komentarus ir iš anksto pateikti įrodymus, kuriais grįs savo reikalavimus jų autoriams, o teismas konkrečiu atveju sprendžia, ar yra pagrindas atskleisti teisę į anoniminę saviraišką pasinaudojusį komentatorių tapatybę, nes pastariesiems nepagrįsto tapatybės atskleidimo atveju nėra garantuojamas pakankamas teisių gynimas. Martin ir Fargo, *supra* note 14: 333–34; 341–47; Perry ir Zarsky, *supra* note 91: 215–16.

743 Omer, *supra* note 67: 292.

744 Perry ir Zarsky, *op. cit.*, 213–214.

745 *Ibid.*, 217–218; 255.

746 Sylvia Kierkegaard, „ECJ Rules on ISP Disclosure of Subscribers’ Personal Data in Civil Copyright Cases – Productores de Música de España (Promusicae) v Telefónica de España SAU (Case C-275/06)“, *Computer Law & Security Review* 24, nr. 3 (2008 m.): 273.

747 Matthias Leistner, „Structural Aspects of Secondary (Provider) Liability in Europe“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 9, nr. 1 (2014 m.): 75–90.

748 Perry ir Zarsky, *op. cit.*, 224–228.

749 Ypač griežta interneto svetainių turinio kontrolė taikoma Kinijoje ir Tailande. Kevin Bankston, David Sohn, ir Andrew McDiarmid, „Shielding the Messengers: Protecting Platforms for Expression and Innovation“ (Center for Technology and Democracy, 2012 m. gruodžio 12 d.), 14, <https://www.cdt.org/files/pdfs/CDT-Intermediary-Liability-2012.pdf>; Article 19, „Internet Intermediaries: Dilemma of Liability Q and A“, *ARTICLE 19*, 2013 m. rugpjūčio 29 d., <https://www.article19.org/resources/internet-intermediaries-dilemma-liability-q/>.

kiekvienos modernios demokratinės visuomenės funkcionavimo ir jos narių teisės į saviraiškos laisvę bei galimybės gauti informacijos prielaida. Tačiau, nors Europos deliktų teisės grupės⁷⁵⁰, Europos deliktų ir draudimo teisės centro⁷⁵¹ bei Europos deliktų teisės instituto prie Austrijos Mokslų Akademijos⁷⁵² (toliau – Europos deliktų teisės institutas) inspiruotas deliktų teisės *europaizacijos* procesas *soft law* instrumentų būdu šiandien neabejotinai veikia visas šio instituto sferas, deliktų teisė istoriškai išliko nacionalinio reguliavimo objektu⁷⁵³. Taigi net pripažįstant, kad visiems tapačios, vientisos ir visur prieinamos interneto erdvės, paprastai priešpriešinamos tam tikromis išskirtinėmis teisinio reguliavimo ypatybėmis pasižyminčioms nacionalinėms atskirų valstybių jurisdikcijoms, dalyviams iš esmės nebūtų pateisinamas skirtingų civilinės atsakomybės taikymo standartų taikymas, iki šiol nėra jokių tarptautinių vieningas interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimą anoniminiais komentarais taikymą pateisinančius kriterijus ir sąlygas reglamentuojančių teisės aktų. Šių klausimų nereglamentuoja ir kone vieninteliai Europos mastu pripažįstami deliktų teisės šaltiniai⁷⁵⁴ – PETL ir DCFR⁷⁵⁵. Tokiame teisinio reguliavimo vakuume kontekste interneto svetainių valdytojų civilinės atsakomybės nukentėjusiesiems dėl anoniminių komentarų klausimai sprendžiami pagal nacionalinę deliktų teisę kaip tradiciškai labiausiai žmogaus teisių koncepcijos veikiama privatinės teisės sritį, tačiau visuotinai įsivyravusi tendencija atsakomybės už anoniminiais interneto svetainių lankytojų saviraiškos laisvės ribas peržengiančiais pasisakymais sukeltų privataus gyvenimo deliktų padarinius reikalauti būtent iš interneto tinklalapių valdytojų išryškino didelį skirtingų interneto paslaugų teikėjų atsakomybės nustatymo režimų kontraversiškumą bei jų teisinės padėties neapibrėžtumą

750 Angl. *European Group on Tort Law*. Plačiau žr. European Group on Tort Law, „European Group on Tort Law (EGTL)“, *EGTL*, žiūrėta 2017 m. balandžio 8 d., <http://www.egtl.org/>.

751 Angl. *European Centre of Tort and Insurance Law*. Plačiau žr. European Centre of Tort and Insurance Law, „Publications“, *ECTIL*, žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d., <http://www.ectil.org/>.

752 Angl. *Institute for European Tort Law of the Austrian Academy of Sciences*. Institute for European Tort Law of the Austrian Academy of Sciences, „Institute for European Tort Law of the Austrian Academy of Sciences (ETL)“, *OEAW*, žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d., <https://www.oeaw.ac.at/etl/research/>.

753 Federica Giovanella ir Melanie Dulong, „Community Wireless Networks, Intermediary Liability and the McFadden CJEU Case“, *Communications Law* 22, nr. 1 (2017 m.): 18.

754 „Reglamentas Roma II“, *supra* note 252, ir „Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“, *supra* note 251, reglamentuoja tik tam tikrus procesinius klausimus, todėl tyrimo objektui neturi tiesioginės reikšmės.

755 Nors nei PETL, nei DCFR nebuvo orientuoti į privalomo teisės akto sukūrimą ir nei vienas iš jų oficialiai nelaikytinas nei Europos civilinio kodekso, nei Europos deliktų teisės kodekso projektu, jie abu iš esmės atitinka bendrą nacionalinių deliktų įstatymų Europoje pagrindą ir šios srities *acquis communautaire*. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 16. Todėl tai yra *prima facie* autoritetingi šios srities šaltiniai ir pavyzdiniai Europos deliktų teisės normų kūrimo modeliai. Martijn W. Hesselink, „The Common Frame of Reference as a Source of European Private Law“, *Tulane Law Review* 83, nr. 4 (2009 m.): 919–71. „Elektroninės komercijos direktyva“, *supra* note 6, kurioje nustatytos tik vieningos tarpinių interneto paslaugų teikėjų atsakomybės išimties, interneto tinklalapių valdytojams apskritai netaikytina. Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *supra* note 97: 275; Kur, *supra* note 55: 525.

lemiantį civilinės atsakomybės taikymo taisyklių fragmentiškumą. Jį, *inter alia*, vien Europos regione atspindi conceptualūs net tai pačiai teisės šeimai⁷⁵⁶ priklausančių šalių teisinio reglamentavimo skirtumai⁷⁵⁷ netgi tokiais esminiais klausimais kaip *nukentėjusiesiems teikiama apsaugos apimtis*⁷⁵⁸ ar *civilinei atsakomybei kilti būtinų sąlygų skaičius* ir (ar) *jų turinys*, dėl kurių nepavyko sutarti nei PETL, nei DCFR rengėjams⁷⁵⁹, jau nekalbant apie tai, kad vienos deliktų teisės sistemose asmens elgesio neteisėtumas siejamas su veiksmų tinkamumu, kitose – su gautu rezultatu⁷⁶⁰. Be to, ne visose šalyse neteisėtumas ir kaltė apskritai vertintini kaip dvi atskiros savarankiškos deliktinės atsakomybės sąlygos, o pati civilinė atsakomybė interneto tinklalapių valdytojams už anoniminiais komentarais padarytus privatumo pažeidimus gali būti taikoma ir griežtoji⁷⁶¹, ir su kalte, kuri savo ruožtu gali būti preziumuojama arba ne⁷⁶². Itin vaizdingai interneto tinklalapių valdytojų teisinės padėties netgi artimose šalyse neapibrėžtumą atskleidžia Lietuvos jurisprudencijoje praėjus trejiems metams nuo *Leedo v. Delfi AS* bylos išnagrinėjimo Estijos Aukščiausiąjame Teisme konstatuotas faktas, jog tai, kad „*dėl naujausių technologijų ne visada galima nustatyti žinučių autorius <...>, nesudaro pagrindo spręsti, jog duomenų paskleidimu padarytą žalą turi atlyginti visuomenės informavimo priemonė <...>, todėl civilinės atsakomybės sąlygų nustatinėjimas ir jų įrodymas neturi teisinės reikšmės*“⁷⁶³, nors tokia pozicija iš esmės neatitinka šio mokslinio tyrimo rezultatų.

Europos Tarybos Ministrų komitetas dar 2007 m. valstybės nares paskatino inicijuoti viešąsias diskusijas dėl interneto paslaugų ir turinio teikėjų bei interneto vartotojų atsakomybės ir paraginti juos imtis savireguliacijos priemonių, siekiant optimizuoti informac-

756 Europoje skiriamos romanų, germanų, skandinavų ir bendrosios teisės šeimos (Zweigert ir Kötz, *supra* note 25), tačiau šis skirstymo modelis nėra pakankamas spręsti apie tam tikrai teisės šeimai priklausančios nacionalinės deliktų teisės sistemos ypatumus.

757 Jansen, *supra* note 26.

758 Plačiausia teisinė apsauga taikoma generalinio delikto šalyse, o germaniškosiose ji ribojama saugomų vertybių sąrašu, neapimančiu neturtinių ir ekonominių interesų. Jungtinėje Karalystėje neturtiniai ir grynai ekonominio pobūdžio interesai apskritai nepatenka į deliktų teisės sritį. Wagner, *supra* note 27: 2; Palmer ir Bussani, *supra* note 27.

759 Daugelyje Europos šalių bei *soft law* aktuose pripažįstamos trys civilinės atsakomybės sąlygos: žala, kaltė ir priežastinis ryšys, o neteisėti veiksmai, kaip savarankiška teisinė kategorija, yra skiriami ne visose šalyse. Pavyzdžiui, Vokietijoje, Austrijoje ir Olandijoje neteisėtumas yra pagrindinė atsakomybės sąlyga, generalinio delikto ir Šiaurės šalyse jis neatskiriamas nuo kaltės, o Anglijoje neteisėtumo sąvoka apskritai nežinoma; kai kuriose šalyse ši sąlyga svarbi tik civilinės atsakomybės su kalte arba tik griežtosios atsakomybės atveju. Tačiau neteisėtumo sąlygos turinys skiriasi net ji savarankiška civilinės atsakomybės kategorija pripažįstančiose šalyse. *Principles of European Tort Law*, *supra* note 38: 26; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2987; *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, *supra* note 28: 3:129; Koziol, *supra* note 38: 688–89.

760 *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, *supra* note 28: 3:129; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2987–88.

761 Žr. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 80 ir 83 dalis, *supra* note 12.

762 Interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės pagrindą sudarantis veiksmų neteisėtumas Lietuvoje suponuoti „CK“ 6.248 straipsnio 3 dalyje, *supra* note 7, įtvirtintos kaltės prezumpcijos taikymą.

763 Lietuvos teismų pozicija disertacijos rašymo metu yra pasikeitusi. „Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-852-324/2012“, *supra* note 576.

jos kokybę ir patikimumą internete bei skatinti profesinę atsakomybę, ypač atsižvelgiant į elgesio kodeksų laikymąsi ir stebėseną⁷⁶⁴, tačiau Šveicarijos lyginamosios teisės instituto 2015 m. pabaigoje parengtas lyginamasis tyrimas dėl neteisėto interneto turinio blokavimo, filtravimo ir panaikinimo visose 47 Europos Tarybos valstybėse narėse parodė, kad daugelyje šalių iki šiol nėra įstatyminio ar alternatyvaus teisinio reguliavimo, nustatančio neteisėtos trečiųjų asmenų paskelbtos informacijos blokavimo, filtravimo ir pašalinimo (angl. *take down*) iš interneto tvarką⁷⁶⁵. Todėl interneto tinklalapių valdytojų teisių ir pareigų apibrėžimas, kaip ir atsakomybės už netinkamą veikimą ar neveikimą nustatymas, kelia didelių teisinių problemų⁷⁶⁶.

Pagal tai, kaip atskirose šalyse reguliuojamas ir vertinamas interneto svetainių administratorių elgesys, visos jurisdikcijos gali būti skirstomos į dvi grupes. *Pirmajai grupei* priklauso šalys, kuriose apskritai nėra jokių konkrečių teisės aktų, nustatančių neteisėto interneto turinio blokavimo, filtravimo ir pašalinimo iš interneto tvarką, dažnai nurodant, kad įstatymų leidėjui neįmanoma prisitaikyti prie technologijų raidos tempo⁷⁶⁷. Šios grupės valstybėse – tokiose kaip Vokietija, Austrija, Jungtinė Karalystė, Olandija, Airija, Lenkija, Čekija ir Šveicarija – teisė į privatų gyvenimą pažeidžiančiam interneto turiniui drausti, tikrinti ar šalinti taikomos bendrosios teisinės nuostatos⁷⁶⁸, tačiau jų nepritaikymas spręsti internetiniams deliktams kelia rimtų teisinių iššūkių. Dėl to pastaraisiais metais, siekiant užpildyti teisinio reguliavimo spragas ir spręsti konkrečius probleminius klausimus, buvo ieškoma įvairių teisinių mechanizmų. Vienose jurisdikcijose pasirinkti kombinuoti sprendimai – sureguliuojant tik tam tikras konkrečias sritis, tačiau didžiąja dalimi išlaikant nereglamentuotą sistemą, dalyje valstybių (Vokietijoje⁷⁶⁹, Jungtinėje Karalystėje⁷⁷⁰, Austrijoje⁷⁷¹) teisinio reguliavimo vakuumas buvo pildomas privačiam sektoriui interneto turinio blokavimo, patikros ir šalinimo klausimais priimant savire-

764 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“, *supra* note 345.

765 Swiss Institute of Comparative Law, *Comparative Study on Blocking, Filtering and Take-down of Illegal Internet Content* (Council of Europe, 2017), <https://edoc.coe.int/en/internet/7289-pdf-comparative-study-on-blocking-filtering-and-take-down-of-illegal-internet-content-.html>.

766 Atskirose ES narėse skirtingai įgyvendintos net „Elektroninės komercijos direktyvos“, *supra* note 6, nuostatos, todėl skirtingos valstybės informacinės visuomenės paslaugų teikėjams už teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taiko bendruosius deliktų teisės principus arba vysto specialias savitas jų atsakomybės koncepcijas. Thomas Hoeren ir Silviya Yankova, „The Liability of Internet Intermediaries – The German Perspective“, *International Review of Industrial Property and Copyright Law*, nr. 43 (5) (2012 m.): 501; Synodinou ir Jogleux, *supra* note 498: 125. Tačiau netgi vienodai „Elektroninės komercijos direktyvą“, *supra* note 6, įgyvendinusiose šalyse skiriasi komentarų platformos administravimu *sui generis* žurnalistikos veiklą vykdančių interneto tinklalapių valdytojų kategorijų aiškinimas, dėl kurių panašiose bylose gaunami iš esmės skirtingi rezultatai. Taigi bene daugiausiai teisinių problemų ir net kontraversišku situacijų kyla atskirose šalyse sprendžiant dėl interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už tretiesiems asmenims anoniminius komentarus padarytą žalą, kurią reglamentuoja nacionalinė deliktų ar net baudžiamoji teisė. Žr. „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimą“, *supra* note 13; Brüggemeier, Ciacchi, ir O’Callaghan, *supra* note 154: 28–29.

767 Swiss Institute of Comparative Law, *op. cit.*, 3.

768 *Ibid.*, 3; 12; 16.

769 *Ibid.*, 28.

770 *Ibid.*, 13.

771 *Ibid.*, 28.

guliacinius instrumentus (nors šis modelis kritikuojamas dėl nepakankamų garantijų⁷⁷²), o dar kitose šalyse (pavyzdžiui, Olandijoje, Belgijoje, mažesniu mastu – ir Vokietijoje) maksimalios skirtingus interesus turinčių interneto vartotojų, įgyvendinančių saviraiškos laisvę, ir jos įgyvendinimo metu pažeistų trečiųjų asmenų pusiausvyros ieškoma teismams sprendžiant konkrečius ginčus *ad hoc*⁷⁷³. Vis dėlto atskiromis kryptimis net kaimyninėse šalyse formuojama teisinė praktika tarpnacionaliniu mastu veikiančioms svetainių operatoriams sudaro teisinio netikrumo situaciją. *Antrajai* grupei priklausančiose šalyse, kurių yra mažuma⁷⁷⁴, galioja konkretūs teisės aktai, skirti specialiai interneto turinio blokavimo, filtravimo ir šalinimo klausimams, susijusiems su teisės į privatų gyvenimą pažeidimu. Tokiuose teisės aktuose paprastai numatomi teisiniai pagrindai, kuriais remiantis gali būti pateisinamas interneto turinio blokavimas ar pašalinimas, administracinė ar teismo institucija, kompetentinga imtis atitinkamų veiksmų, ir privalomos procedūros⁷⁷⁵, tačiau minėti pagrindai ir procedūros skiriasi net šiai valstybių grupei priklausančiose šalyse (Prancūzijoje, Rusijoje, Turkijoje)⁷⁷⁶, o jų deliktų teisėje nėra įtvirtintų jokių specifinių interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės taikymo kriterijų. Be to, nors šios grupės šalių teisės aktuose neteisėto interneto turinio blokavimo, filtravimo ir šalinimo pagrindai yra išsamūs ir aiškiai apibrėžti, įstatymai negali numatyti visų potencialių grėsmių, todėl kai kuriose jurisdikcijose teisėkūros ar teisės aiškinimo būdu buvo iš esmės išplėstas pagrindų, leidžiančių teisėtai blokuoti ar pašalinti interneto turinį, sąrašas⁷⁷⁷. Neabejotina, kad teismuose *ad hoc* nustatomi neteisėto turinio šalinimą pateisinantys pagrindai gali pernelyg suvaržyti ne tik interneto lankytojų, bet ir pačių interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvę.

Europos Komisijos 2018 m. kovo 1 d. priimta rekomendacija dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių⁷⁷⁸, nustatanti pagrindinius neteisėtos lankytojų paskelbtos medžiagos šalinimo principus, taip pat neišsprendė šiame moksliniame tyrime analizuojamos aktyvių interneto svetainių valdytojų civilinės atsakomybės už lankytojų komentarų padarinius nustatymo problematikos, nes: *pirma*, Rekomendacija skirta tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų elgesiui reguliuoti, o komentarų platformos administravimu *sui generis* žurnalistikos veiklą vykdančioms interneto tinklalapių valdytojams šios nuostatos taikytinos tik *mutatis mutandis*, todėl, tikėtina, Rekomendacijos taikymo praktika šiems asmenims bus formuojama *ad hoc*; *antra*, Rekomendacijoje neskiriami akivaizdžiai ar neakivaizdžiai neteisėti komentarai, todėl nustatyta vienoda visos medžiagos šalinimo tvarka; *trečia*, Rekomendacija neapima civilinės atsakomybės taikymo ir vertinimo klausimų. Taigi, nors Rekomendacijos nuostatos tam tikrais atvejais ir galėtų padėti apibrėžti veiksmų neteisėtumą, jomis nesprenžiami interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už jų saviraiškos laisvės ribų peržengimą anoniminių

772 Swiss Institute of Comparative Law, *supra* note 5; 28.

773 *Ibid.*, 3; 13; 28.

774 *Ibid.*, 5.

775 *Ibid.*, 3.

776 *Ibid.*, 16. Prie šios grupės šalių galima priskirti ir Suomiją bei Ispaniją, tačiau jose neteisėto turinio blokavimo, atrankos ir šalinimo klausimai reglamentuojami fragmentiškai, orientuojantis į intelektinės nuosavybės pažeidimus, vaikų išnaudojimą ir pan.

777 *Ibid.*, 3.

778 „Rekomendacija“, *supra* note 35.

komentarų skelbimo procese taikymo klausimai. Tokiame kontekste bylos dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus pažeistą teisę į privatų gyvenimą nacionaliniuose teismui paprastai gerokai viršija vidutinę civilinių bylų nagrinėjimo tose šalyse trukmę ir neretai netgi pasiekia EŽTT, kuris konstatuoja EŽTK pažeidimus. Nuoseklios interneto tinklalapių valdytojų elgesio neteisėtų komentarų atžvilgiu vertinimo koncepcijos vakuumas kelia grėsmę ne tik interneto tinklalapių valdytojų, kaip verslo ar – priešingai – viešuosius interesus tenkinančių subjektų, veiklos tvarumui, bet ir visos teisinės sistemos stabilumui, nes ir toliau išlieka itin didelė rizika kaskart nustatyti per plačias arba per siauras interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už šių svetainių lankytojų anoniminius komentarus padarytus trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimus ribas, taip pažeidžiant EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisių į privatų gyvenimą bei saviraiškos laisvę pusiausvyrą ir privačius civilinės teisės subjektų interesus.

Interneto tinklalapių valdytojų komentarų skelbimo procese įgyvendinamos saviraiškos laisvės ribojimo pagrindai turi atitikti EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kriterijus. Visos trečiosios ir ketvirtosios grupių, išskirtų pagal *civilinės atsakomybės* interneto tinklalapių valdytojams už jo svetainėje paskelbtų pasisakymų pasekmes *taikymo galimybę* bei šios ir tikrųjų komentarų autorių *atsakomybės sąveiką*, šalys priklauso EŽTT jurisdikcijai, tačiau nei EŽTK, nei kituose tarptautinės teisės aktuose nėra įtvirtinta jokių interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės nustatymo gairių, o EŽTT, nesaistomas savo paties precedentų, bylas nagrinėja remdamasis laisvo ir lankstaus aiškinimo koncepcija, atsižvelgdamas į kiekvienos EŽTK dalyvės socialinį, teisinį ir technologinį išsivystymą⁷⁷⁹. Todėl iš esmės kiekvieno EŽTT sprendimo precedentiškumas turi būti aiškinamas nacionalinio teisinio reguliavimo ir konkrečios bylos faktinių aplinkybių kontekste, nes konkrečiau interneto svetainės valdytojo veiksmų neteisėtumas visų pirma nustatomas pagal nacionalinę teisę⁷⁸⁰, kurioje taip pat privaloma atsižvelgti į esamų teismų sprendimų *ratio decidendi* ir paisyti *stare decisis* principo. Dabartinė EŽTT praktika interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės taisyklių formavimo procese apskritai vertintina tik kaip pradinė ir ribotą precedentinę galią⁷⁸¹ turinti jurisprudencija, tačiau tai nepašalina iš EŽTK 8 straipsnio EŽTK valstybės narėms kylančios pozityvios pareigos savo jurisdikcijoje užtikrinti efektyvią teisės į privatų gyvenimą apsaugą⁷⁸², įskaitant ir priedermę garantuoti tinkamą interneto tinklalapių valdytojų, interneto vartotojų bei jų pasisakymų adresatų – privataus gyvenimo apsaugos siekiančių trečiųjų asmenų – teisių ir teisėtų interesų pusiausvyrą, ir, kaip parodė pastarųjų metų EŽTT jurisprudencijos tendencijos, net konkrečioje teisės srityje buvęs ar esamas EŽTT praktikos vakuumas vėliau gali lemti valstybės įsipareigojimą pagal EŽTK nevykdymo konstatavimą. Todėl, net nesant jokių tarptautinių ar ES mastu galiojančių, taigi – visuotinai taikytinų teisės aktų, interneto tinklalapių valdytojų civili-

779 Meškauskaitė, *supra* note 11: 25.

780 Rikke Frank Jørgensen ir Anja Møller Pedersen, „Online Service Providers as Human Rights Arbiters“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, Law, Governance and Technology Series (Springer, Cham, 2017), 179–99.

781 Spano, *supra* note 40: 665–79; McCarthy, *supra* note 47: 44.

782 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 28 dalis, *supra* note 13, nors EŽTK 8 straipsnio pažodine prasme valstybėms buvo nustatyta tik negatyvioji pareiga susilaikyti nuo asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimų. Taip pat žr. „*Mosley v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 106 dalį, *supra* note 433.

nės atsakomybės klausimai pagal atskirų valstybių teisės nuostatas turi būti sprendžiami įdėmiai atsižvelgiant į EŽTT šioje srityje jau suformuotus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės nustatymo proporcingumo kriterijus, kurie, prieš tai pristaciaus atskirų šalių teismuose jau spęstų ginčų faktines bei teisinės aplinkybes, ir aptariami toliau.

2.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėtų bylų faktinė ir teisinė aplinka

Paradoksalu, tačiau pripažįstant, kad visiems vienodos virtualios aplinkos dalyviams iš esmės nebūtų pateisinamas skirtingų atsakomybės nustatymo standartų taikymas, būtent *atskirų* valstybių teismams teko itin nelengva užduotis – subalansuoti demokratinėje visuomenėje tokių svarbių interneto tinklalapio valdytojų, interneto vartotojų (komentatorių) bei jų pasisakymų adresatų (trečiųjų asmenų) teises bei pareigas *visuotinai* priimtinu mastu. Dėl to atsirado ne tik tam tikrų iššūkių, bet ir konkrečių problemų, dėl kurių analizuojamos bylos buvo nagrinėjamos EŽTT, o vėliau tapo mokslinių tyrimų objektu, tačiau teisininkų bei žiniasklaidos atstovų bendruomenėse tikrą ažiotažą sukėlęs *Delfi v. Estonia* bylos sprendimas iki šiol vadinamas netikėtu⁷⁸³, kontraversišku⁷⁸⁴, varžančiu saviraiškos laisvę⁷⁸⁵, trikdančiu interneto erdvės dalyvių teisių ir pareigų pusiausvyrą⁷⁸⁶ ir ribojančiu jų teises⁷⁸⁷, galinčiu radikaliai pakeisti informacinių paslaugų teikėjų veiklos teisinę aplinką⁷⁸⁸ bei netgi turėti socialinių pasekmių⁷⁸⁹, o jame suformuluotos interneto naujienų tinklalapio valdytojų atsakomybės taisyklės doktrinoje pagrįstai kritikuojamos dėl teisinio apibrėžtumo stokos⁷⁹⁰.

783 Gheorghe Bocsan, „EU Law Impact on Fighting Personality Rights Infringements, Hate Speech and Discrimination through Internet and Information Technology Section II: Studies, Articles, Opinions“, *Revista Universul Juridic* 2017 (2017 m.): 79–101; Synodinou, *supra* note 46: 63.

784 Sophie Stalla-Bourdillon, „MTE v Hungary: Is the ECtHR Rewriting Delfi v Estonia?“, *Inform's Blog*, 2016 m. vasario 9 d., <https://inform.org/2016/02/09/mte-v-hungary-is-the-ecthr-rewriting-delfi-v-estonia-sophie-stalla-bourdillon/>; Sophie Stalla-Bourdillon, „On Delfi v Estonia... Is It Time to Adopt a Good-Samaritan Style Exemption?“, *Peep Beep!*, 2015 m. birželio 19 d., <https://peepbeep.wordpress.com/2015/06/19/on-delfi-v-estonia-is-it-time-to-adopt-a-good-samaritan-style-exemption/>; Angelopoulos, „MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression“, *supra* note 96.

785 McCarthy, *supra* note 47: 39; Pdraig Reidy, „European Ruling Spells Trouble for Online Comment“, *Index on Censorship*, 2013 m. spalio 10 d., <https://www.indexoncensorship.org/2013/10/european-ruling-spells-trouble-online-comment/>.

786 Weinert, *supra* note 48: 135–39.

787 McNamee ir Pérez, *supra* note 49.

788 Garnett, *supra* note 741; Cox, *supra* note 50; Dirk Voorhoof, „Qualification of News Portal as Publisher of Users' Comment May Have Far-Reaching Consequences for Online Freedom of Expression: Delfi AS v. Estonia“, *Strasbourg Observers*, 2013 m. spalio 25 d., <https://strasbourgobservers.com/2013/10/25/qualification-of-news-portal-as-publisher-of-users-comment-may-have-far-reaching-consequences-for-online-freedom-of-expression-delfi-as-v-estonia/>; Dirk Voorhoof, „Delfi AS v. Estonia: Grand Chamber Confirms Liability of Online News Portal for Offensive Comments Posted by Its Readers“, *Strasbourg Observers*, 2015 m. birželio 18 d., <https://strasbourgobservers.com/2015/06/18/delfi-as-v-estonia-grand-chamber-confirms-liability-of-online-news-portal-for-offensive-comments-posted-by-its-readers/>.

789 McCarthy, *op. cit.*, 39.

790 Van der Sloot, *supra* note 15: 448; Lavi, *supra* note 39: 48; Hall, *supra* note 105: 109; Daphne Keller,

Atsižvelgiant į tai, kad konkrečios interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už tretiesiems asmenims padarytą žalą, kurią lėmė laiku nepašalinti šių subjektų privatų gyvenimą pažeidę lankytojų komentarai, vertinimo taisyklės gali būti taikomos tik savo esme panašiose bylose, o kiekvienoje nacionaliniuose teismuose nagrinėtoje byloje analizuoti iš dalies skirtingi probleminiai aspektai, iš pradžių šiame poskyryje pristatomos *Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylų faktinės aplinkybės bei nacionalinių teismų glausta sprendimų esmė (*ratio decidendi*), sudaranti pagrindą tos prigimties bylose taikyti *stare decisis* principą. Vėliau, palyginus minėtų ginčų faktines aplinkybes, analizuojami EŽTT praktikoje išskirti civilinės atsakomybės interneto portalo valdytojui taikymo proporcingumo vertinimo kriterijai, pagal poreikį atsižvelgiant į konkrečių atskirose valstybėse nagrinėtų bylų specifiką, o ypač – į jose nustatytą faktinių aplinkybių bei teisinio reguliavimo panašumus bei skirtumus.

2.1.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėtų bylų faktinių aplinkybių panašumai ir skirtumai

Delfi AS v. Estonia bylos faktinės aplinkybės. 2006 m. sausio 24 d. viename iš didžiausių Estijos naujienų portalų – bendrovei *Delfi AS* priklausančiame tinklalapyje www.delfi.ee – buvo paskelbta publikacija „*SLK sunaikino planuotą ledo kelią*“⁷⁹¹ apie tai, kad dėl viešasis keltų transporto paslaugas teikiančios laivininkystės bendrovės *SLK* pakeistų maršrutų keltais buvo pažeistas ledas ir todėl kelioms savaitėms teko atidėti žiemą žemyninę Estijos dalį ir jos salas jungiančių pigesnių ir greitesnių ledo kelių atidarymą. Straipsnį buvo galima komentuoti neregistruotiems anoniminiams vartotojams, komentarai nebuvo redaguojami, o komentavimo taisyklėse buvo nurodyta, jog už komentarų turinį atsako pats jų autorius. Šiose taisyklėse taip pat nustatyta, kad *Delfi AS* skaitytojų komentarams suteikia tik techninę platformą, tačiau ji turi teisę pašalinti geros praktikos neatitinkančius komentarus, o jų autoriams apskritai apriboti komentavimo galimybę.

Straipsnis, parašytas didelei visuomenės daliai aktualia tema, per parą sulaukė 185 anoniminių skaitytojų komentarų, iš kurių maždaug dvidešimties (20) (t. y. 10,81 proc.) turinį sudarė grasinančio bei įžeidžiančio pobūdžio pasisakymai *SLK* stebėtojų tarybos nario ir pagrindinio akcininko L. atžvilgiu. Šis po šešių savaitių, t. y. 2006 m. kovo 9 d., L. per advokatą kreipėsi į *Delfi AS*, reikalaujamas nedelsiant pašalinti neteisėtus komentarus bei išmokėti 32 000 EUR neturtinės žalos kompensaciją. Tą pačią dieną *Delfi AS* minėtus komentarus pašalino, tačiau 2006 m. kovo 23 d. neturtinę žalą atlyginti atsisakė, nes komentarai buvo pašalinti remiantis „pastebėk ir pašalink“ (angl. *notice and take down*) principu.

„New Intermediary Liability from the Court of Human Rights, What Will They Mean in the Real World?“, *Inform's Blog*, 2016 m. balandžio 18 d., <https://inform.org/2016/04/19/new-intermediary-liability-from-the-court-of-human-rights-what-will-they-mean-in-the-real-world-daphne-keller/>; Daphne Keller, „Policing Online Comments in Europe: New Human Rights Case in the Real World“, *Inform's Blog*, 2016 m. balandžio 21 d., <https://inform.org/2016/04/21/policing-online-comments-in-europe-new-human-rights-case-in-the-real-world-daphne-keller/>.

791 Angl. „*SLK Destroyed Planned Ice Road*“. *SLK* – tai bendrovės *AS Saaremaa Laevakompanii* pavadinimo santrumpa. Ledo keliai – tai viešieji keliai per užšalusią jūrą, žiemą jungiantys žemyninę Estijos dalį ir jos salas.

2008 m. birželio 27 d. Harju apylinkės teismas, Talino apeliacinio teismo nurodymu iš naujo išnagrinėjęs *SLK* akcininko L. 2006 m. balandžio 13 d. ieškinį dėl neturtinės žalos, konstatavo, kad *Delfi AS* atsakomybė vertintina ne pagal Informacinės visuomenės paslaugų įstatymą⁷⁹², o pagal Estijos prievolių įstatymą⁷⁹³, Estijos civilinio kodekso bendrosios dalies⁷⁹⁴ ir Estijos Respublikos Konstitucijos⁷⁹⁵ nuostatas.

MTE & Index v. Hungary bylos faktinės aplinkybės. 2010 m. vasario 5 d. *MTE* – Vengrijos interneto turinio tiekėjų savireguliacijos asociacija, užtikrinanti interneto turinio tiekėjų profesinės veiklos ir etikos kodeksų nuostatų laikymąsi, paskelbė savo nuomonę pavadinimu „Dar vienas neetiškas komercinio elgesio atvejis internete“ apie klaidinančią dviejuose tai pačiai bendrovei priklausančiuose nekilnojamojo turto valdymo (angl. *management*) tinklalapiuose taikomą praktiką, pagal kurią vartotojams 30 dienų būdavo teikiamos nemokamos reklamos paslaugos, o pasibaigus šiam laikotarpiui jos be jokio išankstinio vartotojų įspėjimo būdavo apmokestinamos. Negana to, bet kokie pasenę skelbimai bei asmens duomenys iš interneto svetainių būdavo pašalinami tik vartotojui sumokėjus visus pradelstus be jo žinios skaičiuotus mokesčius. Nuomonėje pažymėta, kad prielaidas tokiam bendrovės elgesiui sudarė tai, kad interneto svetainėje besiregistruojantys vartotojai privalėjo sutikti su taisyklėmis, kurias paslaugų teikėjas (nekilnojamojo turto tinklalapių administratorius) galėjo vienašališkai pakeisti.

MTE tinklalapyje skelbiamus straipsnius galėjo komentuoti registruoti vartotojai, tačiau komentarų turinys nebūdavo redaguojamas, o patys komentarai galėjo būti teikiami naudojant pseudonimą. Tinklalapyje taip pat buvo pažymėta, kad trečiųjų asmenų teises pažeidžiantys komentarai į portalą negali būti keliami, bet, tokių pasitaikius, jie būdavo šalinami tik gavus atskirą bet kurio skaitytojo prašymą. Be to, buvo nurodyta, kad komentarų autorių nuomonė neatspindi *MTE* pozicijos, o už komentarų turinį atsako jų autoriai. Ši nuomonė sulaukė keleto pseudonimais pasivadinusių vartotojų neigiamų komentarų.

2010 m. vasario 8 d. *Zöld Újság Zrt* valdomame interneto tinklalapyje *www.vg.hu* pažodžiui buvo atkartota nuomonė pavadinimu „Dar vienas apiplėšimo skandalas“. Kaip galima suprasti iš viešai skelbiamos bylos medžiagos, šiame portale nesulaukta jokių komentarų, todėl jame taikomų komentavimo taisyklių aptarti nėra prasminga.

Panašiu metu privati ribotos civilinės atsakomybės bendrovė – *Index*, vieno iš didžiausių interneto naujienų portalų Vengrijoje savininkė, vartotojų apsaugos skylyje publikuotame straipsnyje aptarė *MTE* nuomonę ir paskelbė visą jos tekstą. *Index* tinklalapyje skelbiamus straipsnius galėjo komentuoti registruoti vartotojai, tačiau komentarai galėjo būti teikiami naudojant pseudonimą, o komentarų turinys būdavo redaguojamas tik iš dalies. Tinklalapyje taip pat buvo pažymėta, kad trečiųjų asmenų teises pažeidžiantys komentarai

792 2007 m. birželio 25 d. Harju apylinkės teismo sprendimu L. ieškinys buvo atmestas dėl to, kad *Delfi AS* atsakomybė nekyla pagal Elektroninės komercijos direktyvą įgyvendinančią Informacinės visuomenės paslaugų įstatymą, o *Delfi AS* negali būti vertinama kaip komentarų skleidėja ir neprivalo jų stebėti. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 23 dalis, *supra* note 12.

793 „Estijos prievolių įstatymas“ (angl. „*Law of Obligations Act*“, est. „*Võlaõigusseadus*“), RIIGITEATAJA, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide>.

794 „Estijos civilinio kodekso bendroji dalis“ (angl. „*General Part of the Civil Code Act*“, est. „*Tsiviilseadustiku üldosa seadus*“), RIIGITEATAJA, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013019/consolide>.

795 „Estijos Respublikos Konstitucija“, *supra* note 615.

į portalą negali būti keliami, o tokių pasitaikius, jie būdavo šalinami arba gavus atskirą bet kurio skaitytojo prašymą (įprasta tvarka), arba, esant būtinybei, komentaras galėjo būti pašalintas *Index* iniciatyva (tiesa, neaišku, kokiomis sąlygomis). Be to, buvo nurodyta, kad komentarų autorių nuomonė neatspindi *Index* pozicijos, o už komentarų turinį atsako jų autoriai.

Vienas iš *Index* vartotojų, naudodamas pseudonimą, po šia publikacija pateikė neetišką komentarą.

2010 m. vasario 17 d. interneto tinklalapiuose kritikuotus nekilnojamojo turto tinklalapius valdanti bendrovė Budapešto srities teismui pateikė ieškinį, kuriuo iš *MTE*, *Index* ir *Zöld Újság Zrt* reikalavo atsakomybės dėl to, kad nuomonės turinys buvo klaidingas ir įžeidžiantis, o vėlesni komentarai pažeidė bendrovės teisę į gerą reputaciją.

Sužinojusios apie artėjantį teismo procesą, atsakovės nedelsdamos pašalino ginčijamus komentarus.

MTE ir *Index* atsikirsdamos nurodė, kad jos, kaip tarpininkės, neatsako už vartotojų komentarus, bei pažymėjo, kad ieškovės verslo praktika, turinti įtakos plačiam vartotojų ratui, sulaukė daugybės skundų vartotojų apsaugos institucijoms ir paskatino daugelį šios bendrovės atžvilgiu iniciuotų teisinių procedūrų.

Pihl v. Sweden bylos faktinės aplinkybės. 2011 m. rugsėjo 29 d. mažos, ne pelno siekiančios asociacijos tinklaraštyje buvo paskelbtas įrašas apie pareiškėjo *Pihlo* dalyvavimą Nacių partijos veikloje. Tinklaraštyje leista komentuoti, bet buvo aiškiai nurodyta, kad komentarai prieš skelbiant netikrinami, o už jų turinį atsako jų autoriai. Komentatorių taip pat buvo prašoma laikytis tinkamo elgesio standartų ir įstatymų. Kitą dieną po įrašo pasirodymo jis sulaukė šmeižiamojo anoniminio komentaro, neva *Pihlas* yra hašišą vartojantis narkomanas.

2011 m. spalio 8 d. *Pihlas* pateikė atsakomąjį komentarą, nurodydamas, kad tinklaraštyje pateikta informacija yra neteisinga ir nedelsiant privalo būti pašalinta. Jau kitą dieną asociacija pašalino tinklaraščio įrašą ir komentarą bei paskelbė naują įrašą apie ankstesniojo klaidingumą ir už tai atsiprašė. Tačiau pradinis tinklaraščio įrašas bei komentaras vis dar buvo prieinami internete per paieškos sistemas.

Pihlas kreipėsi į teismą, prašydamas iš tinklaraštį valdančios asociacijos priteisti 1 Švedijos kronos (apie 10 euro centų) dydžio žalos, padarytos šmeižiamuoju įrašu ir komentaru, atlyginimo. *Pihlas* ieškinį grindė tuo, kad dėl asociacijos veiksmų komentaras tinklaraštyje išliko ir buvo prieinamas 9 dienas, o komentaro autoriaus rasti neįmanoma, nes IP adresas, iš kurio jis paskelbtas, registruotas Prancūzijoje.

Tamiz v. the United Kingdom bylos faktinės aplinkybės. 2011 m. balandžio 27 d. tinklaraštyje *Londono musulmonai*, priglobtame (veikiančiame) *Blogger.com* svetainėje, pasirodė įrašas su *Tamizo* nuotrauka ir tekstu: „*Payamas Tamizas, Tory* (Jungtinės Karalystės konservatorių – *aut. past.*) *musulmonų tarybos kandidatas su trumpa kelių dienų barzdele atsistatydino po Taneto* (miesto pavadinimas – *aut. past.*) *merginų apšaukimo kekšėmis. Tamizas, kuris savo „Twitter“ paskyroje save pristato kaip „ambicingą britų musulmoną“, taip originaliai studijuoja teisę, kad būtų galima pamanyti, jog šis Tory partijos šiknius su Spoko iš „Star Trek“ seriale⁷⁹⁶ ausimis galėjo pasinaudoti išskirtine (sergančia) smegenų ląstele, prieš pateikdamas šias užgaulias replikas“.*

796 Tai seriale, kurio veikėjas turi neįprastai dideles ausis, pavadinimas.

galėjo pasinaudoti funkcija „Pranešti apie piktnaudžiavimą“. Pačioje *Blogger.com* svetainėje buvo detalai atskleistas draudžiamas skelbti turinys⁷⁹⁷. Tinklaraščio įrašas sulaukė maždaug keturiasdešimt šešių anoniminių komentarų. Vienas iš jų, vadinamas A, buvo toks: „Aš labai gerai žinau p. *Tamizą* ir esu nustebęs, kad tai paaiškėjo tik po tokio ilgo laiko, *Payamas* Tanete yra žinomas narkotikų platintojas, kurį jo buvęs darbdavys *Tescos* Ramsgeite (miesto pavadinimas – *aut. past.*) buvo padavęs teismą dėl vagystės. Jo visa šeima yra nusikaltėliai, jo motina ponia [L.] buvo keletą kartų Meidstono (miesto pavadinimas – *aut. past.*) Karūnos teismo buvo nuteista vagystės ir vagiliavimą iš parduotuvių“

2011 m. balandžio 28–29 d. *Tamizas* pasinaudojo funkcija „Pranešti apie piktnaudžiavimą“, pranešdamas, jog tinklaraščio komentarus laiko šmeižiamaisiais.

2011 m. birželio 29 d. *Tamizas* nusiuntė laišką *Google UK Ltd – Google Inc.* patronuojamajai įmonei, kuriame skundėsi dėl paties tinklaraščio įrašo ir A komentaro. 2011 m. liepos 5 d. *Google UK Ltd* gavo *Tamizo* laišką ir persiuntė jį patronuojančiajai įmonei – *Google Inc.*

2011 m. liepos 8 d. *Google Inc.* elektroniniu paštu paprašė patikslinti, ar komentaras tikrai nepagrįstas, nes iš laiško turinio tai nebuvo akivaizdu. *Tamizas* tą pačią dieną patvirtino, kad komentaras A buvo „klaidingas ir šmeižiamasis“ ir pateikė skundą dėl komentaro B, kuriame skelbta: „Negalima paneigti, ar tai, ką jis pasakė, yra tiesa, bet ar tai ne tas pats *Payamas Tamizas*, kuris kviečiasi merginas į savo „namų vakarėlius“ praktiškai kiekvieną savaitgalį su draugais ir miega su jomis? Ar tai ne veidmainiška?“

2011 m. liepos 19 d. *Google Inc.* „Blogger komanda“ išsiuntė *Tamizui* el. laišką, siekdamą gauti leidimą persiųsti jo skundą tinklaraščio puslapio autoriui ir patvirtinti, kad ji pati nepanaikins ginčijamų komentarų.

2011 m. liepos 22 d. *Tamizas* davė būtiną sutikimą ir nurodė, kad likusieji komentarai, byloje įvardyti C, D, E, F ir G, taip pat buvo šmeižiamieji.

2011 m. rugpjūčio 10 d. *Tamizas* kreipėsi į teismą, siekdamas gauti leidimą pateikti ieškinį *Google Inc.* dėl šmeižiamųjų komentarų (A iki G).

2011 m. rugpjūčio 11 d. *Google Inc.* persiuntė skundą tinklaraštininkui, kuris 2011 m. rugpjūčio 14 d. pašalino tinklaraščio įrašą ir visus komentarus. Apie tai *Tamizas* buvo informuotas kitą dieną.

2011 m. rugsėjo 22 d. *Tamizui* buvo suteiktas leidimas pareikšti ieškinį *Google Inc.* dėl šmeižiamųjų komentarų. *Tamizas* į ieškinį įtraukė argumentus dėl H komentaro neteisėtumo ir jį pateikė teismui.

Schematiškai visų analizuotų bylų faktinės aplinkybės pristatomos toliau pateiktoje lentelėje.

⁷⁹⁷ *Google Inc.*, „Blogger“ turinio politika“, *BLOGGER*, žiūrėta 2018 m. liepos 20 d., <https://www.blogger.com/content.g?hl=lt>.

1 lentelė.

Byla	<i>Delfi AS v. Estonia</i>	<i>MTE & Index v. Hungary</i>	<i>Pihl v. Sweden</i>	<i>Tamiz v. the United Kingdom</i>
<i>Interneto svetainės pobūdis</i>	Interneto naujienų svetainė www.delfi.ee	Interneto turinio tiekėjų asociacijos svetainė www.mte.hu	Tinklaraštis	Tinklaraštis
<i>Interneto svetainės populiarumas</i>	Vienas iš pagrindinių naujienų portalų šalyje.	Interneto svetainėje vyrauja profesinio pobūdžio informacija, todėl ji turi tikslinę auditoriją.	Menkai žinomas.	Nėra duomenų ⁷⁹⁸
<i>Tinklalapio valdytojas ir jo veiklos tikslas</i>	Privatusis juridinis asmuo Pelno siekimas	Viešasis juridinis asmuo (asociacija) Pelno siekimas	Viešasis juridinis asmuo (asociacija) Viešųjų interesų tenkinimas	Nėra tikslių duomenų Pelno siekimas ⁷⁹⁹
<i>Publikacijos / diskusijos pobūdis viešojo intereso požūriū</i>	Viešojo intereso tema	Viešojo intereso tema	Viešojo intereso tema	Viešojo intereso tema
<i>Publikacijos turinys stiliaus ir teisingumo požūriū</i>	Tinkamas / teisingas	Tinkamas / teisingas	Tinkamas / neteisingas	Galimai tinkamas / teisingas ⁸⁰⁰

798 2011 m. Jungtinėje Karalystėje ir Velse gyveno 2 706 066 musulmonų bendruomenės atstovai, todėl ši svetainė galėtų būti vertinama kaip santykinai populiar. „London – Muslim Population 2011 [Statistics]“, MUSLIMSTATISTICS, žiūrėta 2018 m. liepos 22 d., <https://muslimstatistics.wordpress.com/2014/09/21/london-muslim-population-2011-statistics/>.

799 Preziumuojama pagal kontekstą.

800 Vien aštrėnisis įrašo stilius, ypač viešojo asmens atžvilgiu, savaime neturėtų reikšti jo netinkamumo. Apie įrašė nurodytų faktų tikrumą galima spręsti iš jo komentarų turinio.

<i>Vartotojų registracija ir komentavimas</i>	Be registracijos	Registruoti vartotojai	Registruoti vartotojai	Registruoti vartotojai	Be registracijos	Be registracijos
<i>Draudžiami komentarai</i>	Anonimiškai	Anonimiškai	Anonimiškai	Anonimiškai	Anonimiškai	Anonimiškai
	Prieštaraujantys gerai praktikai. Tokiais laikomi grasinamojo ir (ar) įžeidžiamojo pobūdžio, kursantys priešiskumą, nesantaiką, smurtą ir kitokią neteisėtą veiklą, nėsivankūs ir vulgarūs komentarai, taip pat nesusię	Pažeidžiantys trečiųjų asmenų teises.	Pažeidžiantys trečiųjų asmenų teises.	Pažeidžiantys trečiųjų asmenų teises. Moderavimo taisyklėse kaip ypač draudžiami išskirti komentarai, pažeidžiantys Vengrijos įstatymus, reiškiantys ar skatinantys vykdyti nusikalstamą ar kitokį neteisėtą elgesį, taip pat vulgarūs, agresyvūs ar grasinantys ⁸⁰¹ .	Neatitinkantys įstatymų ir tinkamo elgesio standartų.	Teroristinio pobūdžio, skatinantys neapykantą ⁸⁰² , smurtą ar kitą neteisėtą veiklą ⁸⁰³ , tie, kuriais priekabiaujama, tyčiojama, grasinama, siekiama tik šokiruoti, skelbiama asmeninė ir konfidenciali kitų asmenų informacija ⁸⁰⁴ , „šlamštas“ ⁸⁰⁵ , platinamos kenkejiškos programos, pažeidžiamos autorių teises ar pateikiamos nuorodos į jas pažeidžiančias svetaines. Taip pat draudžiami komentarai, vaizduojantys nuogybes ar seksualinę veiklą apie nepilnamečius

801 Kas yra vulgarus, agresyvus ar pavojingas komentaras, turi teisę spręsti moderatoriai, atsižvelgdami į diskusijos temą. „MTE & Index v. Hungary bylos sprendimo“ 10 dalis, *supra* note 12.

802 Neapykanta čia pripažįstamas turinys, kuriuo skatinama smurtuoti prieš asmenis ar jų grupes dėl rasės ar etninės kilmės, religijos, negalios, amžiaus, tautybės, veterano statuso, seksualinės orientacijos, lyties, lytinės tapatybės ar kitos savybės, susijusios su sisteminė diskriminacija ar menkinimu, arba kurio pagrindinė paskirtis yra neapykantos kurstymas remiantis šiomis savybėmis. *Ibid*.

803 Pavyzdžiui, skatinama vairuoti neblaiviems, pirkti ar reklamuoti nelegalius vaistus ir pan. *Ibid*.

804 Pavyzdžiui, kitų asmenų kredito kortelių numerių, socialinio draudimo numerių, įrašūs neįtrauktų telefono numerių ir vairuotojo pažymėjimų numerių. Tačiau pagal *Blogger.com* politiką daugeliu atvejų informacija, kuri jau prėinama kitur internete arba viešuosiuose įrašuose, nelaikoma privacia ar konfidencialia. *Ibid*.

805 Svetainėje „*Blogger.com*“ pateikiami „šlamšto“ pavyzdžiai: tinklelarašiai, kurių paskirtis – pritraukti ir pažeisti patieskos srautuose, kituose tinklelarašiuose skelbiami komentarai, kuriais siekiama tik reklamuoti savo svetainę ar produktą, ir esamas turinys iš kitų šaltinių, surinktas iš esmės siekiant gauti pajamų ar kitais asmeniniais tikslais. *Ibid*.

	su tema ir tie, kuriuose pateikiama su tema nesusijusios nuorodos, „šlamštas“, reklama.	Neredaguojami	Neredaguojami	Iš dalies ⁸⁰⁶ redaguojami	Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas); <i>Index</i> iniciatyva.	Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas).	Neredaguojami	Neredaguojami	arba be juose vaizduojamo pilnametčio asmens sutikimo, pornografiją ir kitoki nelegalų seksualinį turinį, įskaitant tą, kuriame vaizduojamas arba kuriuo skatinamas žaginimas, kraujomaiša, zoofilija, nekrofilija, seksualinis potraukis vaikams, pedofilija, vaikų seksualinis išnaudojimas, kuriuose yra komercinių pornografijos svetainių skelbimų arba nuorodų į jas.
<i>Komentarų redagavimas</i>	Neredaguojami	Neredaguojami	Neredaguojami	Iš dalies ⁸⁰⁶ redaguojami	Gavus pranešimą	Gavus pranešimą	Neredaguojami	Neredaguojami	Neredaguojami
<i>Komentarų šalinimo tvarka</i>	Taikoma automatinė žodžių atrankos ir blokavimo sistema; Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas).	Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas).	Gavus pranešimą	Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas); <i>Index</i> iniciatyva.	Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas).	Gavus pranešimą (<i>notice-and-take-down</i> principas).	Neredaguojami	Neredaguojami	Teismo nurodymu
<i>Naudojimosi išteisimine ginčų sprendim o tvarka</i>	Po 6 savaitių nuo komentarų pasirodymo	Nesinaudota	Nesinaudota	Nesinaudota	Nesinaudota	Po 9 dienų nuo įrašo su komentarais paskelbimo	Po 9 dienų nuo įrašo su komentarais paskelbimo	Po 9 dienų nuo įrašo su komentarais paskelbimo	Apie neteisėtus komentarus galima pranešta po 1-2 dienų, naudojant specialią svetainės funkciją. Teismai rėmėsi po 2 mėnesių užfiksuotu pranešimu.
<i>Komentarų pašalinimo momentas</i>	Kreipimosi gavimo diena	Vos sužinojus apie teismo procesą	Vos sužinojus apie teismo procesą	Vos sužinojus apie teismo procesą	Vos sužinojus apie teismo procesą	Kita diena po kreipimosi	Kita diena po kreipimosi	Kita diena po kreipimosi	3,5 mėnesio po paskelbimo, arba 1 mėnuo ir 1 savaitė po kreipimosi į prieglobos paslaugų teikėją, arba 3 dienos nuo pranešimo tinklaraščio valdytojui.

806 Iš bylos duomenų negalima nustatyti tokio dalinio redagavimo sąlygų bei apimtys.

<i>Nukentėjęs subjektas</i>	Bendrovės, apie kurią paskelbta publikacija, akcininkas – fizinis asmuo.	Privatusis juridinis asmuo	Privatusis juridinis asmuo	Fizinis asmuo	Viešasis fizinis asmuo
<i>Pažeisto / ginamo intereso pobūdis</i>	Garbė ir orumas	Komeracinė reputacija	Komeracinė reputacija	Garbė ir orumas	Garbė ir orumas
<i>EŽTT skundą pateikęs subjektas</i>	<i>Delfi AS</i> , valdanti svetainę www.delfi.ee .	<i>MTE</i> , valdanti svetainę www.mte.hu	<i>Index</i> , valdanti svetainę www.index.hu	Nukentėjusysis – fizinis asmuo	Nukentėjusysis – fizinis asmuo
<i>Kreipimosi į EŽTT pagrindas</i>	EŽTK 10 straipsnis	EŽTK 10 straipsnis	EŽTK 10 straipsnis	EŽTK 8 straipsnis	EŽTK 8 straipsnis

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima konstatuoti šių *Delfi AS v. Estonia*, *MTE & Index v. Hungary*, *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose nustatytų faktinių aplinkybių panašumus.

1. Tinklalapiai www.delfi.ee⁸⁰⁷ ir www.index.hu yra vieni iš pagrindinių naujienų portalų savo šalyse.
2. Tinklalapiai www.delfi.ee ir www.index.hu veikia komerciniais pagrindais ir yra valdomi privačiųjų juridinių asmenų. Iš *Tamiz v. the United Kingdom* bylos duomenų galima preziumuoti, kad *Londono musulmonų* tinklaraštis taip pat veikia komerciniais pagrindais.
3. Svetainė www.mte.hu ir tinklaraštis, kuriame paskelbtas įrašas *Pihl v. Sweden* byloje, yra nekomerciniai tinklalapiai, valdomi ne pelno siekiančių juridinių asmenų.
4. Visi komentuoti interneto tinklalapiuose paskelbti straipsniai ir tinklaraščių įrašai publikuoti viešojo intereso (visuomenei jautriomis) temomis⁸⁰⁸.
5. Visi komentarų sulaukę straipsniai ir tinklaraščio įrašai buvo parengti tinkamu stiliumi⁸⁰⁹.
6. Visų interneto portalų skaitytojai turėjo galimybę komentuoti juose publikuotus straipsnius.
7. Visuose interneto tinklalapiuose buvo nurodyta, jog už komentarų turinį atsako jų autoriai.
8. Visuose interneto tinklalapiuose komentarų skiltis nebuvo redaguojama (t. y. komentarų turinys priklausė išimtinai nuo komentatorių), o komentarai buvo šalinami tik gavus nukentėjusiojo asmens prašymą juos pašalinti pagal *notice-and-take-down* principą.
9. Visi ginčo komentarai buvo parašyti aštresniu stiliumi.
10. Bylų nagrinėjimo teisme metu komentarai jau buvo pašalinti.

Esminiai minėtų bylų faktinių aplinkybių skirtumai yra šie:

1. *Tinklalapio valdytojo teisinis statusas ir su juo susijęs ekonominis interesas*. Tinklalapiai www.delfi.ee, www.index.hu ir galimai *Londono musulmonų* tinklaraštis, patalpintas www.blogger.com, veikia komerciniais pagrindais, tuo metu www.mte.hu ir tinklaraštis, kuriame paskelbtas tekstas analizuotas *Pihl v. Sweden* byloje, veikia nekomerciniais pagrindais.
2. *Paskelbtų publikacijų turinys*. *Pihl v. Sweden* byloje tinklaraščio įrašas grįstas klaidinga informacija, taigi jo turinys buvo neteisingas⁸¹⁰. *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE*

807 Paraiškos teikimo metu *Delfi AS* naujienų portale kasdien būdavo paskelbiama iki 330 naujų straipsnių estų bei rusų kalbomis. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 11 dalis, *supra* note 12.

808 www.delfi.ee – apie bendrovės *SLK* veiksmus, kuriais buvo sulaužytas ledas ir užkirsta galimybė naudotis pigesnę ir greitesnę susisiekimą nei *SLK* užtikrinančiais viešaisiais ledo keliais, www.index.hu ir www.mte.hu – apie neskaidrius nekilnojamojo turto svetainių valdytojų veiksmus, kuriais, neįspėjus vartotojų, apmokestinama pradžioje nemokamai teikta paslauga, „*Pihl v. Sweden* byloje“, *supra* note 13, – apie *Pihlo* dalyvavimą Nacių partijos veikloje, o „*Tamiz v. the United Kingdom* byloje“, *supra* note 18, – apie galimai neetiškus pradedančiojo politiko *Tamizo* veiksmus.

809 „*Tamiz v. Google Inc.* bylos sprendime“, *supra* note 526, užfiksuotas aštresnis įrašo stilius viešojo asmens atžvilgiu savaime neturėtų reikšti jo netinkamumo.

810 „*Tamiz v. the United Kingdom* byloje“, *supra* note 18, teismai netyrė paties įrašo teisėtumo, todėl jo neteisėtumas galėtų būti nebent preziumuojamas iš nukentėjusiojo reakcijos. Visgi vien aštresnis

☞ *Index v. Hungary* valdomuose tinklalapiuose pateikta informacija buvo objektyvi ir atitiko tikrovę.

3. *Vartotojų registracija ir komentavimo galimybės*. Tinklalapyje www.delfi.ee, Švedijos ir Anglijos tinklaraščiuose leista komentuoti anonimiškai, be registracijos, o Vengrijos portaluose pasisakyti galėjo tik registruoti vartotojai (tačiau buvo galima naudoti pseudonimą).
4. *Draudžiamų komentarų pobūdžio* aprašymas pasižymi didžiausiais skirtumais, tačiau visais atvejais komentarais draudžiama pažeisti teisės aktus, įprastus geros praktikos standartus ir trečiųjų asmenų teises.
5. *Komentarų redagavimas*. Tik www.index.hu tinklalapyje komentarų turinys buvo iš dalies redaguojamas, o www.delfi.ee tinklalapyje veikė žodžių atrankos sistema, automatiškai blokuojanti nepadorių žodžių šaknis turinčius komentarus.
6. *Iš dalies skirtinga neteisėtų komentarų šalinimo sistema*. Nors Švedijos tinklaraščio valdytoja gaudavo el. laišką apie komentario paskelbimą, iš pirmose trijose bylose paminėtų tinklalapių komentarai buvo šalinami tik remiantis *notice-and-take-down* principu. Visgi iš www.index.hu tinklalapio jie kartais būdavo šalinami pačios *Index* iniciatyva. Tuo metu iš *Google Inc.* valdomo *Blogger.com* tinklalapio, kuriame buvo priglobtas *Londono musulmonų* tinklaraštis, *Google Inc.* komentarus šalindavo tik jų neteisėtumą konstatavus teismui⁸¹¹.
7. *Naudojimasis ikiteisimine ginčo sprendimo tvarka*. *Delfi AS v. Estonia* bylos atveju nukentėjusysis (nors ir praėjus 6 savaitėms po komentarų pasirodymo) pateikė prašymą pašalinti neteisėtus komentarus, kuriuos *Delfi AS* pašalino jau kreipimosi dieną. *Pihl v. Sweden* byloje nukentėjusysis *Pihlas*, praėjus 9 dienoms po tinklaraščio įrašo su komentarais paskelbimo, po juo pateikė komentarą apie informacijos neteisingumą ir jau kitą dieną buvo pašalintas ne tik komentaras, bet ir tinklaraščio įrašas. *Tamiz v. the United Kingdom* byloje nukentėjusysis *Tamizas*, anot jo paties, apie neteisėtą komentarą, naudodamasis funkcija „Pranešti apie piktnaudžiavimą“, pranešė po 1–2 dienų, tačiau teismai rėmėsi po 2 mėnesių užfiksuotu pranešimu, o faktiškai komentarai buvo pašalinti po 3,5 mėnesio po paskelbimo, arba po 1 mėnesio ir 1 savaitės po kreipimosi į prieglobos paslaugų teikėją *Google Inc.*, valdančią *Blogger.com*, kurioje priglobtas *Londono musulmonų* tinklaraštis, arba po 3 dienų nuo pranešimo tinklaraščio valdytojui. *MTE & Index v. Hungary* bylos atveju nukentėjusioji bendrovė į tinklalapių valdytojus nesikreipė, tačiau kreipėsi tiesiai į teismą.
8. *Nukentėjusiųjų subjektų netapatumas*. www.delfi.ee patalpinta publikacija buvo susijusi su bendrovės (*SLK*) vykdoma komercine veikla, o neteisėti komentarai paskelbti apie pagrindinį jos akcininką ir stebėtojų tarybos narį – fizinį asmenį, vėliau gynusį būtent savo (o ne bendrovės) asmenines neturtines teises. Tuo metu Vengrijos, Švedijos ir Anglijos portaluose ir pagrindinis tekstas, ir komentarai publikuoti apie tą patį asmenį, tik *MTE & Index v. Hungary* byloje – apie juridinius, o *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* – apie fizinius. Be to, *Tamizas* buvo viešasis asmuo.

rašymo stilius savaime nereiškia įrašo neteisėtumo.

811 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 6 dalis, *supra* note 18. Tokia tvarka nustatyta atsižvelgiant į JAV teisinį reguliavimą, kur registruota *Google Inc.*

9. Skirtingas *pažeisto intereso pobūdis* kyla iš pirmiau minėto aspekto: *SLK* akcininkas, kaip ir Švedijos rezidentas *Pihlas* bei Anglijos gyventojas *Tamizas*, gynė savo, kaip fizinių asmenų, neturtinę teisę į garbę ir orumą, kylančią iš žmogaus teisės integruojančio orumo, o *MTE & Index v. Hungary* byloje juridinis asmuo gynė moraliniu ir vertybiniu požiūriu pirmajai netapačią komercinę (verslo) reputaciją⁸¹².
10. *EŽTT skundą pateikusių asmenų ir kreipimosi į EŽTT teisinio pagrindo netapatumas*. *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE & Index v. Hungary* bylose į EŽTT kreipėsi komentaru skiltį turinčių interneto tinklalapių valdytojai, skųsdamiesi EŽTK 10 straipsnio pažeidimu. Tuo metu *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose skundus pateikė privatūs fiziniai asmenys, teigdami, kad valstybė, interneto svetainės valdytojui netaikydama atsakomybės už šmeižiamąjį tinklaraščio įrašą ir anoniminius komentarus, pažeidė jiems EŽTK 8 straipsnio garantuojamą teisę į privatumą ir reputaciją.

Kaip matyti, teismų nustatytos faktinės aplinkybės *MTE & Index v. Hungary* ir *Delfi AS v. Estonia* bylose yra labai panašios, nes komerciniais pagrindais veikiantys interneto tinklalapiai www.delfi.ee ir www.index.hu yra vieni iš pagrindinių naujienų portalų savo šalyse, kurių valdytojai publikacijas leidžia komentuoti neredaguodami skaitytojų skelbiamo turinio. Nors Vengrijos portaluose pasisakyti galėjo tik registruoti vartotojai (tačiau buvo galima naudoti pseudonimą), o *Index* neteisėtus komentarus kartais pašalindavo savo iniciatyva, iš esmės šių bylų faktinės aplinkybės skyrėsi tik *savo teises gynusiųjų subjektų netapatumu*, su juo tiesiogiai susijusiu *pažeisto intereso pobūdžiu* ir *naudojimosi ikiteisimine ginčų sprendimo tvarka aplinkybėmis*. Tai, kad per pusmetį EŽTT panašiu klausimu buvo priimti du skirtingi sprendimai, o kitų dviejų EŽTT nagrinėtų bylų faktinės aplinkybės taip pat nėra kardinaliai skirtingos, neabejotinai skatina analizuoti, kaip ir kokių mastu komentaru skiltį turinčio interneto portalų valdytojas gali (ir privalo) užtikrinti, kad komentaru turinys nepažeistų trečiųjų asmenų teisių, o atskiros valstybės nebesulauktų analogiškų (EŽTK 10 straipsnio pažeidimo konstatavimo) pasekmių. Tačiau prieš atliekant atskirų bylų teisinę analizę, tikslinga palyginti Estijoje, Vengrijoje, Anglijoje ir Švedijos Karalystėje jų nagrinėjimo metu galiojusį teisinį reguliavimą.

2.1.2. Teisinio reguliavimo bylų nagrinėjimo Estijos, Vengrijos, Švedijos Karalystės ir Anglijos nacionaliniuose teismuose metu palyginimas

Deliktų teisės sistemos tik iš dalies sutampa su tradicine *teisės šeimų* klasifikacija ir yra skirstomos į *generalinio delikto (prancūziškąją)*⁸¹³, *germaniškąją*⁸¹⁴, *skandinaviškąją* bei

812 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 84 dalis, *supra* note 12; „*Uj v. Hungary* bylos sprendimo“ 22 dalis, *supra* note 298.

813 Šiai grupei, be Prancūzijos, Belgijos ir Liuksemburgo, priklausančios Italijos deliktų teisė papildyta germaniška, tik teismų praktikoje pakoreguota *danno ingiusto* koncepcija (*Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2986), o Ispanija pripažįsta savitą trinarę deliktinės atsakomybės sistemą. Žr. Christian von Bar ir Ulrich Drobnig, *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: A Comparative Study* (München: Sellier European Law Publishers, 2004), 47–48.

814 Vokietijos deliktų teisės modeliu seka Portugalija, Šveicarija ir Estija, kurios, priešingai nei Vokietijos, teisės aktai įtvirtina kaltės prezumpciją, o Šveicarija turi ganėtinai atnaujintą ir pakankamai savaran-

*bendrosios teisės*⁸¹⁵, o naujausiuose šaltiniuose jau išskiriama penktoji – *sui generis* – deliktų teisės sistema⁸¹⁶. Be to, kai kurių šalių deliktų teisės normos sistemos net negali būti priskiriamos vienai deliktų teisės grupei⁸¹⁷. Kadangi visos bylos EŽTT pasiekė iš šalių, priklausančių skirtingoms deliktų teisės grupėms, o EŽTT skundus dėl pagal nacionalinę teisę jau išspręstų bylų nagrinėja iš EŽTK perspektyvos, toliau tikslinga aptarti ir palyginti Estijoje, Vengrijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje įtvirtintas teisės taisykles, taikytas sprendžiant dėl atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams taikymo. Šiuo tikslu iš pradžių pristatomos kiekvienoje šalyje įtvirtintos aktualios teisės normos, o lyginamuoju aspektu pateikiamas jų apibendrinimas.

Estijos Respublikoje galiojės teisinis reguliavimas *Leedo v. Delfi AS* bylos nagrinėjimo metu. Be 1.2.2 poskyryje minėtų Estijos Respublikos Konstitucijos 17, 19 ir 45 straipsnių nuostatų, *inter alia*, numatančių kiekvieno asmens pareigą gerbti ir įvertinti kitų asmenų teises ir laisves ir, naudojantis savo teisėmis ir laisvėmis bei vykdant savo pareigas, laikytis įstatymų⁸¹⁸, Estijos civilinio kodekso bendrosios dalies 138 straipsnyje įtvirtinta, kad „*teisės turi būti įgyvendinamos sąžiningai. Teisė negali būti įgyvendinama neteisėtu būdu ar siekiant padaryti žalos kitam asmeniui*“⁸¹⁸. Konkretaus ginčo nagrinėjimo metu Estijos prievolių įstatymo 134 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad „*esant prievolei kompensuoti žalą, atsiradusią dėl <...> asmenybės teisių (angl. personality rights) pažeidimo, ypač dėl šmeižto, įpareigotas asmuo nukentėjusiam asmeniui atlygina neturtinę žalą tik tuo atveju, jei tai pateisinama pažeidimo sunkumu, ypač dėl fizinio ar emocinio kančių*“⁸¹⁹. Estijos prievolių įstatymo 1043 straipsnyje numatyta, kad „*asmuo (teisės pažeidėjas), neteisėtai padaręs žalą kitam asmeniui (nukentėjusiajam), privalo atlyginti žalą, jei teisę pažeidęs asmuo yra kaltas dėl padarytos žalos arba yra atsakingas už padarytą žalą pagal įstatymą*“. Atitinkamai Estijos prievolių įstatymo 1045 straipsnio 1 dalies, pagal germaniškąją deliktų teisės tradiciją vardinančios teisės saugamos vertybės, kurių pažeidimas, pasireiškiantis žalos padarymu, civilinės atsakomybės prasme pripažįstamas neteisėtais veiksmais⁸²⁰, 4 punkte buvo įtvirtinta, kad „*žalos padarymas yra neteisėtas, jei jis kyla dėl nukentėjusiojo asmenybės teisės pažeidimo*“.

Leedo v. Delfi AS bylos nagrinėjimo metu Estijos prievolių įstatymo 1046 straipsnyje pavadinimu „*Žalos asmenybės teisėms padarymo neteisėtumas*“ taip pat buvo nustatyta:

---

kišką teisinį reglamentavimą; Austrijos, deliktų teisėje įtvirtinusios generalinio delikto principą, teisės aiškinimo taisyklės išplėtos remiantis germaniškąja tradicija. Žr. Von Bar, *supra* note 173: 38.

815 Reinhard Zimmermann, „The Present State of European Private Law“, *American Journal of Comparative Law* 57, nr. 2 (2009 m.): 22.

816 Christopher Osakwe, *Russian Civil Code. Parts 1–3: Text and Analysis* (Moscow: Wolters Kluwer, 2008), 200–204.

817 Olandijos deliktų teisė atspindi generalinio delikto bei germaniškojo modelio kompromisą. Von Bar, *supra* note 173: 37.

818 „Estijos civilinio kodekso bendroji dalis“, *supra* note 794.

819 „Estijos prievolių įstatymas“, *supra* note 793. Nuo 2010 m. gruodžio 31 d. ši dalis skamba taip: „Esant prievolei atlyginti žalą, atsiradusią dėl asmens laisvės atėmimo, kūno sužalojimo ar asmens sveikatos sutrikdymo ar kitų asmens teisių pažeidimų, įskaitant asmens šmeižtą, nukentėjusiajam turi būti sumokėta pagrįsta pinigų suma kaip kompensacija už neturtinę žalą“.

820 DCFR komentare nurodoma, jog šiame „Estijos prievolių įstatymo“ straipsnyje, *ibid.*, išvardytos svarbiausios žalos padarymo formos. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2984–85.

1. Asmens garbės pažeidimas, *inter alia*, paskleidžiant nepagrįstą vertinimą, neteisėtas asmens vardo ar pavardės ar atvaizdo naudojimas, arba asmens privataus gyvenimo neliečiamumo arba kitos asmenybės teisės pažeidimas yra neteisėtas, nebent įstatymas numatytų kitaip. Nustatant tokį neteisėtumą, vertinamas pažeidimo pobūdis, jo priežastys ir motyvai bei pažeidimo sunkumas, atsižvelgiant į siekiamą tikslą⁸²¹.
2. Asmenybės teisės pažeidimas nėra neteisėtas, jei pažeidimas yra pateisinamas atsižvelgiant į kitas įstatymų saugomas teises ir trečiųjų asmenų teises ar viešuosius interesus. Tokiais atvejais neteisėtumas nustatomas remiantis įvairių įstatymų saugomų teisių ir teisėtų interesų palyginimu⁸²¹.

Estijos prievolių įstatymo 1047 straipsnio pavadinimu „Neteisėtumas dėl neteisingos informacijos atskleidimo“ turinys:

1. Asmenybės teisių pažeidimas ar intervencija į asmens ekonominę ar profesinę veiklą skleidžiant neteisingą informaciją, arba apie asmenį ar asmens veiklą skleidžiant nevisapusišką ar klaidinančią informaciją, yra neteisėtas, nebent asmuo, atskleidęs tokią informaciją, įrodo, kad tokios informacijos atskleidimo metu jis nežinojo ir neturėjo žinoti, kad tokia informacija yra neteisinga arba neišsami.
2. Šmeižiamųjų teiginių apie asmenį ar dalykus, galinčius neigiamai paveikti asmens ekonominę padėtį, paskleidimas laikomas neteisėtu, nebent juos paskleidęs asmuo įrodo šių teiginių teisingumą.
3. <...> informacijos ar kitos medžiagos atskleidimas nelaikomas neteisėtu, jei asmuo, kuris atskleidžia informaciją ar kitą medžiagą, arba asmuo, kuriam tai atskleidžiama, yra teisėtai suinteresuoti šiuo atskleidimu, ir jei asmuo, kuris atskleidžia informaciją, patikrino informaciją ar kitą medžiagą su kruopštumu, atitinkančiu galimo pažeidimo sunkumą.
4. Atskleidus neteisingą informaciją, nukentėjusysis gali reikalauti, kad asmuo, atskleidęs tokią informaciją, paneigtų informaciją arba savo sąskaita paskelbtų jos atitaisymą, neatsižvelgiant į tai, ar informacijos atskleidimas buvo neteisėtas, ar ne.

Estijos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „atskleidimas“ reiškia žinių perdavimą tretiesiems asmenims, o skleidėju laikytinas šią informaciją tretiesiems asmenims perdavęs asmuo. Asmuo, kuris perdavė informaciją žiniasklaidos priemonei, gali būti laikomas skleidėju, net jei jis nebuvo straipsnio leidėjas⁸²¹.

Estijos prievolių įstatymo 1050 straipsnyje pavadinimu „Kaltė kaip atsakomybės pagrindas“ buvo įtvirtinta:

1. Jei įstatymas nenustato kitaip, pažeidėjas nėra atsakingas už žalos padarymą, jei įrodo, kad jis nėra kaltas dėl jos atsiradimo.
2. Vertinant asmens kaltę šio skyriaus tikslais, atsižvelgiama į situaciją, amžių, išsilavinimą, žinias, sugebėjimus ir kitas asmenines asmens charakteristikas.
3. Jei už žalą yra atsakingi keli asmenys ir, pagal įstatymus, vienas ar keli iš jų yra atsakingi už neteisėtai padarytos žalos atlyginimą nepaisant jų kaltės, tarp jų paskirstant pareigą atlyginti žalą turi būti atsižvelgiama į asmenų, atsakingų už žalos atlyginimą, elgesio neteisėtumą ir kaltės formą.

821 „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 41 dalis, *supra* note 12.

Estijos prievolių įstatymo 1055 straipsnyje pavadinimu „Žalingų veiksmų draudimas“ buvo nustatyta:

1. Jei neteisėta žala yra tęstinio pobūdžio arba yra neteisėtos žalos atsiradimo grėsmė, nukentėjusysis arba asmuo, kuriam gresia pavojus, turi teisę reikalauti nutraukti žalą padarantį elgesį arba pašalinti tokio neteisėto elgesio grėsmę. <...>
2. Teisė reikalauti nutraukti šio straipsnio 1 dalyje nurodytą žalos padarantį elgesį netaikoma, jei pagrįstai galima tikėtis, kad toks elgesys gali būti toleruojamas žmonių sambūvio sąlygomis arba atsižvelgiant į didelį visuomenės interesą. Tokiais atvejais nukentėjusysis turi teisę reikalauti atlyginti neteisėtai padarytą žalą <...>.

Vengrijoje galiojęs teisinis reguliavimas MTE & Index v. Hungary bylos nagrinėjimo metu. Civilinės bylos, kurioje *MTE ir Index* Vengrijos teismuose buvo patrauktos atsakovėmis, nagrinėjimo metu galiojo 1959 m. Vengrijos Respublikos civilinis kodeksas⁸²² (toliau – Vengrijos civilinis kodeksas). Vengrijos civilinio kodekso 339 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad asmuo, padaręs žalos kitam asmeniui pažeisdamas teisę, yra atsakingas už tokią žalą. Jis atleidžiamas nuo atsakomybės, jeigu gali įrodyti, kad jis elgėsi taip, kaip paprastai galima tikėtis konkrečioje situacijoje. Atitinkamai Vengrijos civilinio kodekso 339 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtinta taisyklė, kad teismas, esant ypatingoms ir teisingoms aplinkybėms, turi teisę žalą padariusį asmenį iš dalies atleisti nuo atsakomybės.

Vengrijos civilinio kodekso 75 straipsnyje buvo nustatyta:

1. Asmenybės teisės turi gerbti visi. Asmens teisės yra saugomos pagal šį įstatymą.
2. Taisyklės, nustatančios asmens teisių apsaugą, taikomos ir juridiniams asmenims, išskyrus tuos atvejus, kai tokia apsauga dėl savo pobūdžio gali būti taikoma tik fiziniams asmenims.
3. Asmens teisės nelaikomos pažeistomis elgesiu, kuriam teisių turėtojas davė sutikimą, išskyrus atvejus, kai toks sutikimas pažeidžia ar kelia grėsmę visuomenės interesams. Bet kuriuo kitu atveju asmens teisės ribojanti sutartis ar vienašalis pareiškimas yra niekinis ir negaliojantis.

Vengrijos civilinio kodekso 78 straipsnyje taip pat buvo įtvirtinta:

1. Asmens teisių apsauga taip pat apima reputacijos apsaugą.
2. Žalingo ir neteisingo fakto, susijusio su kitu asmeniu, arba tikro fakto, susijusio su kitu asmeniu, su neteisinga reikšme pateikimas, paskelbimas ar platinimas laikytinas šmeižtu.

Nors Estijos deliktų teisė atspindi Vokietijos deliktų teisės modelį⁸²³, pagal kurį deliktų teisės teikiamos apsaugos apimtis ribojama ginamų vertybių sąrašu⁸²⁴, o Vengrijos deliktų

822 „Vengrijos Respublikos civilinis kodeksas“ (angl. „*The Civil Code of the Republic of Hungary*“), ESDAC, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SW3qiPx6WaoJ:https://esdac.jrc.ec.europa.eu/Library/Themes/Contamination/workshop_Nov2003/legislation/HungaryCivilCode.doc+&cd=3&hl=en&ct=clnk&gl=lt.

823 Janno Lahe, „Fault in the Three-stage Structure of the General Elements of Tort“, *Juridica International*, nr. XII (2007 m.): 152; 154; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, supra note 28: 2984.

824 Vokietijos deliktų teisė yra pagrįsta ginamų vertybių (vok. *Rechtsgüter*) vardijimu, nes „Vokietijos civilinio kodekso“ (vok. „*Bürgerliches Gesetzbuch*“; toliau – „BGB“), GESETZE, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html, 823 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmuo yra atsakingas už žalą, pasireiškiančią nukentėjusiojo gyvybės atėmimu,

teisės normos formavosi veikiamos Prancūzijos teisės nuostatų ir įtvirtina plačiausią teisinę apsaugą suponuojančią generalinio delikto taisyklę⁸²⁵, šių valstybių deliktinės civilinės atsakomybės taikymo taisyklės turi daugiau panašumų nei skirtumų. *Pirma*, nepaisant to, kad Estijos prievolių įstatymo 1045 straipsnio 1 dalyje pagal germaniškąją deliktų teisės tradiciją išvardytos svarbiausios teisės saugomos vertybės, kurių pažeidimas, pasireiškiantis žalos padarymu, Estijos deliktų teisės prasme pripažįstamas neteisėtais veiksmais, šių teisės saugomų objektų sąrašas nėra išsamus, todėl gali būti plečiamas. Tai yra esminis Vokietijos ir Estijos deliktų teisės skirtumas⁸²⁶. *Antra*, pagal abiejų šalių deliktų teisę (Estijos prievolių įstatymą ir Vengrijos civilinį kodeksą) civilinei atsakomybei kilti būtinos keturios civilinės atsakomybės sąlygos – neteisėti veiksmai⁸²⁷, žala, šių dviejų elementų priežastinis ryšys ir kaltė. *Trečia*, tiek Estijos prievolių įstatymo 1050 straipsnio 1 dalyje, tiek Vengrijos civilinio kodekso 339 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje įtvirtinta kaltės prezumpcija⁸²⁸, kuri nėra būdinga daugeliui kontinentinės teisės tradicijos šalių. Ji reiškia, kad nukentėjusiajam pagrindus priežastinio ryšio saistomus žalos ir neteisėtumo elementus, paneigti kaltę tampa atsakovo pareiga⁸²⁹. *Ketvirta*, Estijos deliktų teisėje, pažeidus tokias absoliučias teisės saugomas vertybes kaip gyvybę, sveikatą ar nuosavybę, veikslių neteisėtumas yra siejamas su žalos padarymu, taigi šiuo atveju neteisėti veiksmai konstatuojami dėl žalingo jų rezultato⁸³⁰. Pagal Vengrijos civilinį kodeksą veikslių neteisėtumas taip pat siejamas su žala kaip rezultatu⁸³¹. Toks teisinis reglamentavimas iš esmės atitinka

---

kūno, sveikatos, laisvės, nuosavybės ar kitos teisės pažeidimu. „BGB“ 823 straipsnyje minima „kitos teisės“ sąvoka Vokietijos teismų praktikoje traktuojama kaip apimanti tik *erga omnes* ginamas teises, tokias kaip daiktines (*in rem*) ir pramoninės nuosavybės teises, teisę į įkurtą ir veikiantį verslą, teisę į vardą, atvaizdą ir kitas su asmenybe susijusias teises (vok. *Persönlichkeitsrecht*). Walter van Gerven, Jeremy Lever, ir Pierre Larouche, *Common Law of Europe Casebooks: Tort Law* (Oxford; Portland: Hart Publishing, 2000), 63, 142, 206–7; Wagner, *supra* note 27: 2. Kadangi į ginamų vertybių sąrašą patenka tik absoliučios teisės, grynai ekonominio pobūdžio vertybės nėra ginamos, ir pagal bendrąją taisyklę neatsargiais veiksmais padaryta grynai ekonominio pobūdžio žala nėra atlyginama. Tyčiniai žalos padarymo atvejais gali būti taikomas „BGB“ 826 straipsnis, neįtvirtinantis jokių ribojimų dėl pažeistų vertybių pobūdžio ir numatantis, kad asmuo yra atsakingas, jeigu jis (ji) tyčia padarė žalą *contra bonos mores* priešingu būdu. Simona Selelionytė-Drukeitinienė, „Grynai ekonominio pobūdžio žala kaip specifinė žalos kategorija Lietuvos Respublikos deliktų teisėje“, *Jurisprudencija*, nr. 4 (118) (2009 m.): 129.

- 825 Wagner, *supra* note 27: 2; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2984.
- 826 *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2985.
- 827 *Ibid.*, 2986.
- 828 Vokietijos deliktų teisėje kaltės prezumpcija neįtvirtinta. Von Bar, *supra* note 173: 38; *Ibid.*, 2995.
- 829 Kaltės prezumpcijos elementas skiria *lietuviškąjį* ir *prancūziškąjį* deliktus, nes užsienio šalyse kaltė paprastai preziumuojama tik kilus sutartinei atsakomybei. Valentinas Mikelėnas, *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai* (Vilnius: Justitia, 1995), 130; 237; 241.
- 830 Taivo Liivak ir Janno Lahe, „Delictual Liability for Damage Caused by Fully Autonomous Vehicles: The Estonian Perspective“, *Masaryk University Journal of Law and Technology* 12, nr. 1 (2018 m.): 55. Požiūris, pagal kurį elgesio neteisėtumas kyla iš žalingo rezultato, tebevyrauja Vokietijoje. Pagal jį kiekvienas teisės ar teisėto intereso, išvardytų „BGB“ 823 straipsnio 1 dalyje, *supra* note 824, pažeidimas veiksmu automatiškai reiškia neteisėtumą. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2987.
- 831 *Ibid.* Griežtosios civilinės atsakomybės atvejais veikslių neteisėtumas akivaizdžiai siejamas su ki-

CK nustatytas taisyklės, kurios kaip būtinąsias civilinės atsakomybės sąlygas taip pat numato neteisėtus veiksmus, žalą, priežastinį ryšį ir kaltę, preziumuojamą pagal CK 6.248 straipsnio 3 dalį. Lietuvos teisės aktai, teismų praktika bei teisės doktrina *expressis verbis* nenurodo, ar veiksmų neteisėtumas sietinas su veiksmų, ar rezultato⁸³² ydingumu kaip žalos padarymu, tačiau tiek neteisėtus veiksmus apibrėžiančio CK 6.246 straipsnio, tiek kaltės sampratą atskleidžiančio CK 6.248 straipsnio, tiek ir generalinio delikto doktriną įtvirtinančios CK 6.263 straipsnio 1 dalies nuostatos akivaizdžiai pabrėžia elgesio svarbą⁸³³. Visgi, jei interneto tinklalapio valdytojo ar bet kurio kito subjekto elgesio neteisėtumas pasireiškia CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, neišvengiamai kyla neteisėtumo ir kaltės, kaip *expressis verbis* įtvirtintų atskirų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų, sutapties problema⁸³⁴. Dėl to teisės doktrinoje teigiama, kad pažeidus konkrečią teisės aktuose nustatytą pareigą, neteisėtumas ir kaltė analizuotini atskirai, o CK 6.263 straipsnyje įtvirtintos bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo atveju neteisėti veiksmai tampa tam tikru kaltės sąlygos elementu ir tirtini kartu kaip neišskiriami⁸³⁵ du to paties reiškinių aspektai. Tačiau bet kuriuo atveju pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 178 straipsnį būtent nukentėjusiajam tenka neteisėtų veiksmų, kilusios žalos ir jų priežastinio ryšio įrodinėjimo pareiga, nes vien neturtinės teisės pažeidimas *ex facto* nereiškia ir neturtinės žalos padarymo⁸³⁶, o civilinės atsakomybės taikymui būtina nustatyti, ar konkretus elgesys lėmė žalą, ar tik padidino kitų asmenų padarytų pažeidimų riziką⁸³⁷.

Tai, kas išdėstyta, leidžia teigti, jog deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą taikymo pagrindai, pagal kuriuos Vengrijoje ir Estijoje spręsta dėl interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės, turi panašumų ne tik tarpusavyje, bet ir su CK įtvirtintu teisiniu reguliavimu. Tuo metu Švedijos Karalystėje ir Anglijoje interneto tinklalapių valdytojams taikytinos atsakomybės už anoniminiais komentarais pažeistą teisę į privatų gyvenimą taisyklės nuo minėtųjų pirmiau skiriamos iš esmės dėl dviejų priežasčių. *Pirma*, Anglijos teisinė sistema grįsta išimtinai atskirų deliktų reglamentavimu⁸³⁸, nors pastaruoju metu vis sunkiau atskirti neatsargumo

---

lusiu rezultatu. Winiger, Karner, ir Oliphant, *supra* note 646: 3:72. Tačiau ir tai nepašalina būtinybės įrodyti žalą ir jos bei neteisėtų veiksmų priežastinį ryšį.

832 *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2987.

833 Simona Drukteinienė ir Solveiga Palevičienė, „IEL Tort Law #49 [Lithuania]“, *International Encyclopaedia of Laws: Tort Law*, sud. Britt Weyts (Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2017), 51, 53 ir 58 dalys.

834 Mizaras, *supra* note 646: 67; Winiger, Karner, ir Oliphant, *supra* note 646: 3:73.

835 *Ibid.*

836 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002); „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-294/2003“, *supra* note 365, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1000/2003“, *supra* note 365.

837 Stacey Dogan, „Principled Standards vs. Boundless Discretion: A Tale of Two Approaches to Intermediary Trademark Liability Online“, *Boston University School of Law, Law & Legal Theory Research Paper*, nr. 14–58 (2014 m.): 522.

838 Gerhard Wagner, „Comparative Tort Law“, *The Oxford Handbook of Comparative Law*, sud. Mathias Reimann ir Reinhard Zimmermann (Oxford: Oxford University Press, 2006), 1003; Zimmermann,

delikto taikymo sritį nuo kitų deliktų veikimo sferos⁸³⁹. Bendrosios teisės sistemoje taip pat kaip savarankiška civilinės atsakomybės sąlyga neskiriami neteisėti veiksmai⁸⁴⁰. Antra, nepaisant to, kad Skandinavijos šalių deliktų teisė primena germaniškąją deliktų teisės koncepciją (nors taipogi nepripažįsta neteisėtumo savarankiškumo)⁸⁴¹ bei yra grindžiama iš dalies į bendrosios teisės modelį panašia „kaltės taisykle“, šiose šalyse teisės į privatų gyvenimą pažeidimai lemia baudžiamosios, o ne civilinės atsakomybės taikymą⁸⁴². Dėl to toliau pristatomos Švedijos Karalystėje bei Anglijoje nagrinėjant bylas prieš interneto paslaugų teikėjus taikytos teisės normos.

Teisinis reguliavimas Švedijos Karalystėje Pihlo iškeltos bylos nagrinėjimo metu.

Švedijos Karalystė, kurioje ilgainiui susiformavo savita nacionalinio teisinio reguliavimo praktika – įstatymu paversti visuotinį paprotį bei tradicijas⁸⁴³, niekada neturėjo ir dabar neturi vientisos konstitucijos, kurios yra būdingos daugeliui pasaulio šalių⁸⁴⁴, tačiau dar 1809 m. Akto dėl valdymo formos 86 skyriuje buvo nustatyta karaliaus pavaldinių laisvė spausdinti savo kūrinius be išankstinio valstybės institucijų leidimo ir įtvirtinta jų atsakomybė už piktnaudžiavimą spaudos laisve⁸⁴⁵. Dabartinę Švedijos Karalystės Konstituciją pagal jos 1 dalį, *inter alia*, sudaro 1949 m. Aktas dėl spaudos laisvės su 1974 m. pataisomis ir 1991 m. Pagrindinis įstatymas dėl žodžio laisvės⁸⁴⁶.

Švedijos Karalystės žalos atlyginimo įstatymo⁸⁴⁷ 2 skirsnio 1 straipsnyje numatyta, kad „kiekvienas, kuris tyčia ar dėl neatsargumo padaro žalos asmeniui ar turtui, turi ją atlyginti“. Tačiau Švedijos Karalystėje šmeižtas yra baudžiamoji veika, todėl dėl interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už šmeižto požymių turinčius anoniminius komentarus sprendžiama pagal Švedijos baudžiamojo kodekso II dalies 5 skyriaus 1 straipsnį: „Asmuo, kuris nurodo, kad kas nors padarė nusikalstamą veiką ar pasirinko smerktiną gyvenimo būdą arba kitaip pateikia informaciją, siekdamas parodyti nepagarbą kitiems asmenims, gali būti baudžiamas bauda už šmeižtą. Jei jis buvo įpareigotas pareikšti savo nuomonę arba, atsižvelgiant į aplinkybes, informacijos pateikimas šiuo klausimu buvo pateisinamas, arba jei jis gali įrodyti, kad informacija yra teisinga arba kad jis jai turėjo pagrįstą priežastčių, jokia bausmė nebus taikoma⁸⁴⁸“.

---

supra note 815; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2985; Patrick O’Callaghan, *Refining Privacy in Tort Law* (Heidelberg: Springer-Verlag, 2013), 154.

839 *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *ibid.*

840 *Ibid.*, 2986.

841 Christian von Bar, *The Common European Law of Torts: Volume Two* (Oxford: Clarendon Press, 2000), 211–219 dalys; Von Bar, *supra* note 173: 39; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 28: 2985.

842 Brüggemeier, Ciacchi, ir O’Callaghan, *supra* note 154: 28–29; Andersson, *supra* note 154: 210–29.

843 Beinoravičius ir kt., *supra* note 442: 708.

844 *Ibid.*, 699.

845 *Ibid.*, 700.

846 *Ibid.*, 751–799.

847 „Švedijos Karalystės žalos atlyginimo įstatymas“ (angl. „Statute on Damages“, šved. „Skadeståndslag“), 1972:207, LAGEN, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., <https://lagen.nu/1972:207>.

848 „Švedijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“ (angl. „The Swedish Penal Code“, šved. „Brottsbalken“), 1962:700, GOVERNMENT, žiūrėta 2018 m. liepos 1 d., <https://www.government.se/govern->

Švedijos Karalystės įstatymo dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas⁸⁴⁹, kuris skirtas reguliuoti elektroninių pranešimų tarpininkavimo paslaugoms, o šioje byloje taikytas pagal analogiją, 5 straipsnyje reglamentuojama paslaugos teikėjo pareiga ištrinti pranešimus⁸⁵⁰ ar kitaip padaryti juos nepasiekiamus toliau nurodomais atvejais:

1. Jei vartotojas elektroninėje platformoje paskelbia pranešimą, paslaugos teikėjas turi jį pašalinti ar kitaip užkirsti kelią tolesnei jo sklaidai, jei:
  - 1) pranešimo turinys akivaizdžiai yra toks, koks nurodytas Švedijos baudžiamojo kodekso 16 skyriaus 5 skirsnyje dėl sukilimo kurstymo, 16 skyriaus 8 skirsnyje dėl agitacijos prieš tautinę etninę grupę, 16 skyriaus 10a skirsnyje dėl vaikų pornografijos nusikaltimų arba 16 skyriaus 10b skirsnyje dėl neteisėto smurto vaizdavimo, arba
  - 2) akivaizdu, kad vartotojas, pateikdamas pranešimą, pažeidė autorių teises ar kitas teises, saugomas pagal Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymo⁸⁵¹ 5 skirsnį.
2. Siekiant įvykdyti 1 dalyje numatytą pareigą, paslaugų teikėjui leidžiama peržiūrėti paslaugos pranešimų turinį.
3. Straipsnio 1 dalyje nustatyta pareiga, o 2 dalyje įtvirtinta teisė taip pat taikoma paslaugos teikėjo paslaugai administruoti paskirtiems (pasitelktiems) asmenims.

Švedijos Karalystės įstatymo dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas 4 straipsnyje nurodoma, kad, norėdamas įvykdyti 5 straipsnyje nustatytus įpareigojimus, elektroninės pranešimų platformos paslaugų tiekėjas *paslaugos priežiūrą vykdo tokiu mas-tu, kuris yra pagrįstas atsižvelgiant į paslaugos apimtį ir tikslą*.

Švedijos Karalystės įstatymo dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo, kuris tyčia ar dėl didelio neatsargumo pažeidžia šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalį, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimo bausme ne ilgiau kaip šešiams mėnesiams arba, jei yra nusikaltimą sunkinančių aplinkybių, – ne ilgesne kaip dvejų metų laisvės atėmimo bausme. Už nedidelius pažeidimus bausmė neskiriama. Be to, Švedijos Karalystės įstatymo dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas 7 straipsnio 1 dalis netaikoma, jei elgesys yra baudžiamas pagal Švedijos baudžiamąjį kodeksą arba Švedijos Karalystės literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymą.

Atsižvelgiant į tai, kad Švedijos Karalystėje interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už anoniminiais komentarais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą klausimai sprendžiami pagal iš esmės kitokias nei Estijoje, Vengrijoje ir Lietuvoje galiojančias taisykles, aptartos teisės normos su jomis nelyginamos. Tačiau Švedijos Karalystės įstatymo dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas 4 straipsnio nuostata, pagal kurią elektroninės pranešimų platformos paslaugų tiekėjas paslaugos priežiūrą vykdo tokiu

---

ment-policy/judicial-system/the-swedish-penal-code/.

849 „Švedijos Karalystės įstatymas dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas“ (angl. „Act on Responsibility for Electronic Bulletin Boards“, šved. „Lag om ansvar för elektroniska anslags-tavlor“), SFS 1998:112, CYBERLAWDB, žiūrėta 2018 m. liepos 1 d., <http://www.cyberlawdb.com/geld/wp-content/uploads/2010/04/bulletin.pdf>.

850 Pranešimas čia reiškia tekstinę, vaizdinę, garsinę ir kitokią informaciją.

851 „Švedijos Karalystės literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymas“ (angl. „Act on Copyright in Literary and Artistic Works“, šved. „Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk“), SFS 1960:729, WIPOLEX, žiūrėta 2018 m. liepos 1 d., <https://wipolex.wipo.int/en/text/290912>.

mastu, kuris yra pagrįstas atsižvelgiant į paslaugos apimtį ir tikslą, atspindi deliktų teisėje kaltės vertinimo pagrindu esantį *bonus pater familias* standartą ir gali būti aktuali lyginant jo apimtį atskirose nacionalinėse sistemose.

Teisinis reguliavimas Anglijoje Tamiz v. Google Inc. bylos nagrinėjimo metu. Pagal Anglijos teisę nukentėjusysis pirmiausia turi įrodyti, kad jo atžvilgiu buvo įvykdytas „realus ir esminis“ deliktas⁸⁵². Ieškovas, norėdamas pateikti ieškinį atsakovui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta ar buveinė yra ne Jungtinės Karalystės jurisdikcijoje, paprastai turi gauti nacionalinių teismų leidimą, išduodamą nepranešus būsimajam atsakovui, tačiau šis gali prašyti jį panaikinti⁸⁵³ – taip pat ir dėl to, kad ginčo publikacijos individualiai ar kolektyviai nesudarė „realaus ir esminio delikto“, kuris nėra preziumuojamas⁸⁵⁴.

Tam, kad asmuo galėtų būti laikomas teisiškai atsakingu už šmeižiamojo pobūdžio pareiškimo paskelbimą (šmeižto deliktą), Anglijos teisė reikalauja bent minimalaus jo žinijimo apie dalyvavimą atitinkamų pasisakymų skelbimo procese⁸⁵⁵. Todėl asmuo, kurio vaidmuo apsiriboja tik galimai nepageidaujamo turinio platinimu, nelaikytinas leidėju ta prasme, kuri reikalinga atsakomybei už šmeižtą kilti, nebent jis žinojo ar privalėjo imtis protingų rūpestingumo priemonių, kad sužinotų, jog publikacija gali būti šmeižianti. Pagal *Tamiz v. Google Inc.* bylos nagrinėjimo metu galiojusio Jungtinės Karalystės 1996 m. defamacijos įstatymo⁸⁵⁶ (toliau – Defamacijos įstatymas) 1 straipsnio 1 dalį asmuo ginčo dėl šmeižto nagrinėjimo procese galėjo gintis įrodęs, kad:

- a) jis nebuvo skundžiamo pareiškimo autorius, redaktorius ar leidėjas;
- b) jis elgėsi pagrįstai ir rūpestingai jo paskelbimo atžvilgiu;

852 EŽTT *Tamiz v. the United Kingdom* byloje, *supra* note 18, remdamasis „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2005 m. vasario 3 d. sprendimu byloje *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel*, Nr. A2/2004/1540“, BAILII, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2005/75.html>, padarė išvadą, kad pagrindinis „realaus ir esminio“ delikto kriterijaus tikslas – užtikrinti tinkamą EŽTK 8 ir 10 straipsniais garantuojamų teisės į privatų gyvenimą ir saviraiškos laisvės pusiausvyrą. „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 18. Šią „realaus ir esminio“ delikto taisyklę atspindi ir „Jungtinės Karalystės 2013 m. defamacijos įstatymo“ (angl. „*The Defamation Act 2013*“), LEGISLATION, žiūrėta 2018 m. liepos 10 d., http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/pdfs/ukpga_20130026_en.pdf (toliau – „2013 m. Defamacijos įstatymas“), 1 straipsnis, pagal kurį pareiškimas gali būti laikomas šmeižiamuoju tik jeigu jo paskelbimas padarė arba gali padaryti *didelės* žalos ieškovo reputacijai.

853 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 50 dalis, *ibid*.

854 „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2005 m. vasario 3 d. sprendime byloje *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel*, Nr. A2/2004/1540“, *supra* note 852, nurodyta, kad tęsiant Anglijos teismų išteklį, įskaitant esminį teisėjo ir galbūt prisiekusiųjų laiką, naudojimą nagrinėjant ieškinį dėl menkai išvelgiamo pavojaus būtų piktnaudžiaujama procesu. Taip pat žr. „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2006 m. gegužės 12 d. sprendimą byloje *Mohammed Hussein Al Amoudi v. Jean Charles Brisard And Jcb Consulting International Sarl*, Nr. HQ04X03998, 1062 (QB)“, HIGH-COURT-JUSTICE, <https://high-court-justice.vlex.co.uk/vid/hq04x03998-52882840>; „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 50–53 dalys, *op. cit*.

855 „Anglijos ir Velso aukštojo teismo 2006 m. kovo 10 d. sprendimas byloje *John Bunt v. David Tilley, Paul Hancock, Christopher Stevens, AOL UK Ltd, Tiscali UK Ltd, British Telecommunications plc*, Nr. 5EX90059“, 5RB, <http://www.5rb.com/wp-content/uploads/2013/10/Bunt-v-Tilley-QBD-10-Mar-2006.pdf>.

856 „Jungtinės Karalystės 1996 m. defamacijos įstatymas“ (angl. „*The Defamation Act 1996*“), LEGISLATION, žiūrėta 2018 m. liepos 10 d., https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/31/pdfs/ukpga_19960031_en.pdf.

- c) jis nežinojo ir negalėjo numatyti, kad tai, ką jis padarė, lemia ar prisideda prie šmeižiamojo pareiškimo paskelbimo.

Remiantis Defamacijos įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi, šio straipsnio tikslais *autorius* reiškia pareiškimo iniciatorių (kilmės šaltinio prasme (angl. *originator*) – *aut. past.*, t. y. autorių, kūrėją, rengėją, išradėją, sumanytoją, pradininką ir kt.), tačiau neapima asmens, kuris apskritai neketino jo paskelbti; *redaktorius* suprantamas kaip asmuo, už pareiškimo turinį arba sprendimą jį paskelbti turintis redakcinę ar lygiavertę atsakomybę; o *leidėjas* – tai komercinis leidėjas, t. y. asmuo, kurio verslas yra leisti medžiagą visuomenei ar visuomenės daliai ir kuris šio verslo vykdymo metu išleidžia medžiagą, apimančią (ginčijamą – *aut. past.*) pareiškimą⁸⁵⁷. Atitinkamai Defamacijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalies e punkte buvo nustatyta, kad asmuo nelaikytinas pareiškimo autoriumi, redaktoriumi ar leidėju, jeigu jis (pareiškimo skelbimo procese – *aut. past.*) dalyvauja tik kaip prieigos prie ryšių sistemos, kurios priemonėmis pareiškimą perduoda arba padaro prieinamą asmuo, kuriam jis neturi veiksmingos kontrolės, operatorius arba teikėjas. Tokie subjektai gali būti vertinami kaip informacinės visuomenės paslaugų teikėjai. Vertindami informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybę dėl šmeižto, Anglijos teismai skiria informacinės visuomenės i) paslaugų teikėjus, kurių vaidmuo yra automatinis ir (arba) apsiriboja pasyvios terpės, skirtos trečiųjų asmenų pateiktam turiniui perduoti tarp interneto vartotojų, suteikimu, ir ii) paslaugų teikėjus, teikiančius paslaugas ir valdančius platformas, kuriose trečiųjų asmenų šmeižiamojo pobūdžio turinys yra saugomas laikino ir trumpalaikio saugojimo ribas peržengiančiu būdu, ir dėl to tampa prieinamas kitiems interneto vartotojams. Tokie informacinės visuomenės paslaugų teikėjai potencialiai gali būti atsakingi už trečiųjų šalių pateiktą turinį kaip už šmeižtą dėl jo praleidimo (t. y. savo neveikimo) ar pritarimo jam (sutikimo). Pavyzdžiui, jei jie nepašalina šmeižiamojo turinio po to, kai buvo įspėti apie jo egzistavimą, jei jie gali pašalinti turinį, ir iš bylos aplinkybių galima daryti išvadą, kad toks jų neveikimas reiškia pritarimą publikacijos skelbimui arba leidimą ją toliau skelbti⁸⁵⁸.

Pagal Defamacijos įstatymo 1 straipsnio 5 dalį nustatant, ar asmuo ėmėsi tinkamų rūpestingumo priemonių arba ar turėjo pagrindo manyti, kad tai, ką jis padarė, lemia arba prisideda prie šmeižiamojo pareiškimo paskelbimo, vertinama:

- a) jo atsakomybės už pareiškimo turinį arba sprendimą jį paskelbti apimtis,
- b) paskelbimo pobūdis ar aplinkybės ir
- c) ankstesnis autoriaus, redaktoriaus ar leidėjo elgesys ar charakteristika.

Pažymėtina, kad 2013 m. Defamacijos įstatymas įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d., todėl *Tamiz v. Google Inc.* bylos nagrinėjimo metu jis negalėjo būti taikomas.

Atsižvelgiant į šio mokslinio tyrimo tikslą, fragmentišką nacionalinį teisinį reguliavimą ir į skirtingą analizuojamų bylų pobūdį, kuriose teismų pateiktų motyvų pagrįstumas EŽTT vertintas pagal tapačius interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijus, toliau pristatomi ir lyginami keturiuose analizuojamose bylose nacionalinių teismų priimtų sprendimų argumentacijos bendrumai ir skirtybės.

857 Plačiau apie tai: Jan Oster, „Communication, Defamation and Liability on Intermediaries“, *Legal Studies* 35 (2015 m.): 357–64.

858 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 43 ir 44 dalys, *supra* note 18.

2.1.3. *MTE & Index v. Hungary, Delfi AS v. Estonia, Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose nacionalinių teismų priimtų sprendimų argumentacijos bendrumai ir skirtybės

Šiame poskyryje atskleidžiami esminiai kiekvienos šalies teismuose nagrinėtos bylos motyvai bei argumentai, kurie vėliau lyginami tarpusavyje neatsižvelgiant į konkrečios šalies teisinį reguliavimą.

2.1.3.1. Pagrindiniai Estijos teismų sprendimų motyvai

2008 m. birželio 27 d. Harju apylinkės teismas civilinėje byloje *Viačeslav Leedo v. Delfi AS* pažymėjo, kad *Delfi AS*, pati i) sudariusi sąlygas skelbti neredaguojamus komentarus, kurių nemaža dalis ii) peržengė pagrįstos kritikos ribas, buvo pateikti vulgaria ir žeminančia forma bei dažnai niekuo nesiskyrė nuo paprastų įžeidimų, iii) nors komentavimo taisyklės ir draudė skelbti gerai praktikai prieštaraujančius komentarus, taip pat iv) pasilikusi sau *išimtinę* teisę juos šalinti ir v) įdiegusi *neefektyvią* komentarų filtravimo sistemą, pagal kurią vartotojai galėjo pranešti apie netinkamą pasisakymą, laikytina komentarų *skleidėja*, todėl negali išvengti atsakomybės vien remdamasi vienašaliu tinklalapyje pateiktu pareiškimu, kad ji už komentarų turinį neatsako. Teismas taip pat nurodė, kad *SLK* akcininko L. garbę, orumą bei reputaciją pažeidę komentarai apskritai nepatenka į saviraiškos laisvės apsaugos ribas, nes komentaruose nevyko jokia *diskusija*, bet ieškovas buvo tiesiog įžeidinėjamas siekiant (turint *tikslą*) jį pažeminti⁸⁵⁹, o *Delfi AS* įdiegta pranešimo apie netinkamus pasisakymus sistema buvo *nepakankama* ir neleido tinkamai užtikrinti kitų asmenų neturtinių teisių. Todėl, remdamasis Estijos prievolių įstatymu, pirmosios instancijos teismas nukentėjusiajam iš *Delfi AS* priteisė 5000 Estijos kronų (apie 320 EUR) neturtinei žalai atlyginti.

2008 m. gruodžio 16 d. Talino apeliacinis teismas palaikė pirmosios instancijos teismo sprendimą, pabrėždamas, kad *Delfi AS* nebuvo įpareigota vykdyti išankstinės interneto svetainėje paskelbtų komentarų kontrolės, tačiau pačiai *Delfi AS* nusprendus juos kontroliuoti, ji turėjo sukurti kitą veiksmingą sistemą, kuri užtikrintų greitą neteisėtų komentarų iš tinklalapio pašalinimą. Apeliacinis teismas nustatė, kad komentarų turinys buvo neteisėtas: šie vertinamieji teiginiai pripažinti lingvistiškai netinkamais, nes bet kuriam *protingam skaitytojui* yra *akivaizdi* jų vulgari reikšmė, siekis pažeminti žmogaus orumą ir jį išjuokti. Sutikdamas, jog komentaruose nevyko jokia *diskusija*, bet ieškovas buvo tiesiog įžeidinėjamas *siekiant* jį pažeminti, teismas taip pat nurodė, kad *Delfi AS* neteisėtiems komentarams aptikti taikytos priemonės buvo nepakankamos, o pareigos stebėti *www.delfi.ee* tinklalapyje skelbiamus komentarus perkėlimas potencialiems nukentėjusiesiems prieštarauja *sąžiningumo principui*. Be to, pabrėžta, kad *Delfi AS* vaidmuo komentarų požiūriu nebuvo tarpinis, techninis, automatinis ir pasyvus, o priešingai – ji tinklalapyje kvietė⁸⁶⁰

859 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalies 15 punktą, *supra* note 12.

860 Tačiau *Delfi AS* nekvieta rašyti neteisėtų komentarų, o priešingai – įspėjo jų nerašyti bei taikė kitus apsaugos mechanizmus. Žr., pavyzdžiui, McNamee ir Pérez, *supra* note 49: 9, ir Brunner, *supra* note 98: 168–169.

skaitytojus komentuoti savo publikacijas. Taigi *Delfi AS* laikytina turinio, o ne techninių paslaugų teikėja⁸⁶¹.

2009 m. birželio 10 d. Estijos Aukščiausiasis Teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko iš esmės nepakeistą, tik šiek tiek pakeitė argumentus. Kasacinės instancijos teismas nurodė, kad šioje byloje visų pirma turi būti išspręsti šie klausimai: i) ar *Delfi AS*, kaip atsakovė, yra *skleidėja* Estijos prievolių įstatymo prasme; ii) ar paskleistų komentarų turinys yra *neteisėtas*; iii) ar *Delfi AS* yra *atsakinga* už neteisėto turinio komentarų paskelbimą.

Estijos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį, kad *Delfi AS* į teismą kreipėsi dėl *savo* pačios saviraiškos laisvės pažeidimo⁸⁶², o tai rodo, kad pati *Delfi AS* save, o ne komentarų autorius suvokė kaip jų skleidėją. Tačiau komentarų skleidėjais Estijos prievolių įstatymo prasme buvo pripažinti tiek *Delfi AS*, tiek faktiniai komentarų autoriai, todėl nukentėjusysis turi teisę pasirinkti, kam reikšti reikalavimą⁸⁶³. Estijos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad naujienų ir komentarų paskelbimas interneto portale yra žurnalistikos veikla, kurioje paskelbimas ir (arba) atskleidimas yra vertinamojo sprendimo apie asmenį ir (arba) informacijos, leidžiančios priimti tokių sprendimą, pateikiamas trečiosioms šalims, tačiau dėl interneto pobūdžio iš portalo operatoriaus negalima pagrįstai reikalauti redaguoti komentarus prieš juos publikuojant tokiu pat mastu kaip iš spausdintinės žiniasklaidos leidėjo, nes šis per *redagavimo* procesą tampa komentaro paskelbimo *iniciatoriumi*, o internete paskelbtų komentarų iniciatorius yra jų autorius, kuris komentarus visuomenei skleidžia per *Delfi AS* portalą. Atsižvelgiant į tai, *Delfi AS* nelaikytina asmeniu, *kuriam* informacija paskleista.

Estijos Aukščiausiasis Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad pati *Delfi AS* savo iniciatyva sukūrė ir į savo interneto svetainę integravo komentarų skiltį, kviesdama lankytojus į svetainę *papildyti Delfi AS* paskelbtas *naujienas jų pačių* vertinimais ir nuomonėmis (komentarais) ir komentarų aplinkoje aktyviai ragino tai daryti. Apsilankymų interneto tinklalapyje skaičius priklausė nuo komentarų skaičiaus; pajamos, gautos iš skelbimų, paskelbtų portale, savo ruožtu priklausė nuo apsilankymų skaičiaus. Nuo komentarų skaičiaus priklausė ir skaitytojų mastas, savo ruožtu lėmęs didesnę užsakomos reklamos kiekį ir didesnes *Delfi AS* pajamas, todėl *Delfi AS* turėjo ekonominį interesą siekti kuo didesnio komentarų skaičiaus. *Delfi AS* pati parengė komentavimo taisykles, kurias pažeidus tik ji *vienintelė* komentarus galėjo *pakeisti* ar *pašalinti*, o komentarų autoriai savo pasisakymų koreguoti negalėjo: jie tik kaip ir bet kuris kitas asmuo savo komentarą galėjo pažymėti kaip netinkamą, paspausdami mygtuką „siūlau šalinti“. Taigi *tik nuo Delfi AS priklausė, kuris komentaras bus matomas, o kuris – ne*, o vien faktas, kad *Delfi AS* nėra komentarų autorė, nereiškia, kad ji nekontroliuoja komentarų aplinkos, ypač kai *Delfi AS* nepasinaudojo savo galimybe komentarus pašalinti. Įvertinus tai, kad pati *Delfi AS* sudarė sąlygas ir skatino teikti neredaguojamus *Delfi AS* skelbiamų naujienų turinį *papildančius* komentarus, kuriuos pagal *savo pačios sukurtas* taisykles keisti ar panaikinti galėjo tik ji pati ir kurių pasirodymu ji *siekė* ekonominės *naudos*, *Delfi AS* buvo pripažinta komentarų *skleidėja*, o

861 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 28 ir 29 dalys, *supra* note 12.

862 *Ibid.*, 31 dalies 14 punktas.

863 *Ibid.*

ne asmeniui, kuriam jie buvo paskelbti. Tokiu būdu *Delfi AS* svetainėje paskelbtas teiginys, kad už komentarų turinį atsako jų autoriai⁸⁶⁴, pripažintas teisiškai nereikšmingu.

Estijos Aukščiausiasis Teismas labai svarbia aplinkybe pripažino patį komentarų turinį, kuriame nebuvo jokios *papildomai portalo operatoriaus iniciatyva* tikrintinos informacijos, o jų neteisėtumas – vulgarus, šmeižiamasis, žeminantis orumą ir grasinamasis pobūdis – buvo lingvistiškai akivaizdus be jokio papildomo tyrimo. Kadangi komentarai buvo sukurti ir paskelbti vien siekiant pažeisti asmens garbę ir gerą vardą, *Delfi AS* teiginys, kad ji nežinojo ir neturėjo žinoti apie jų neteisėtumą, pripažintas nepagrįstu. Taigi teismas konstatavo, kad aiškiai neteisėto pobūdžio komentarų paskelbimas yra neteisėtas, o Estijos prievolių įstatymo 1046 straipsnį aiškinant Estijos Konstitucijos kontekste, žalos asmens garbei padarymas taip pat yra neteisėtas. Atsižvelgiant į tai, jog įstatymas numatė *Delfi AS* pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais ir (arba) neveikimu nedarytų kitam asmeniui žalos, buvo konstatuota, kad *Delfi AS* turėjo *užkirsti kelią* aiškiai neteisėto turinio komentarams, o to nepadarius, juos nedelsiant turėjo pašalinti savo iniciatyva. Tačiau *Delfi AS* komentarų nepašalino ir po paskelbimo, nors apie komentarų neteisėtą turinį turėjo ir galėjo žinoti.

Apibendrinant, Estijos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad tiek spausdintinės žiniasklaidos leidėjai, tiek interneto naujienų tinklalapių valdytojai, kaip ekonomiškai viešai prieinamų komentarų publikavimu suinteresuoti *verslininkai*, yra komentarų leidėjai ir (arba) skelbėjai, o interneto portalų valdytojų vykdomas komentarus pateikiančių asmenų saviraiškos laisvės ribojimas yra pateisinamas portalo operatoriaus – *verslininko pareiga gerbti trečiųjų asmenų garbę ir gerą vardą*, kuri kyla iš Estijos Konstitucijos 17 straipsnio ir Estijos prievolių įstatymo 1046 straipsnio, ir *vengti žalos jiems padarymo* (Estijos prievolių įstatymo 1045 straipsnio 1 dalies 4 punktą)⁸⁶⁵. Nustačius *Delfi AS*, kaip *verslininkės, pareigos gerbti trečiųjų asmenų garbę ir gerą vardą* bei *vengti žalos šioms asmenims padarymo* pažeidimą ir *Delfi AS* nepaneigus savo kaltės dėl akivaizdžiai neteisėtų komentarų, apie kurių turinį jai neabejotinai *turėjo būti žinoma*, nepašalinimo buvimo (Estijos prievolių įstatymo 1050 straipsnio 1 dalis), teismas sprendė, kad *Delfi AS* saviraiškos laisvė gali būti ribojama remiantis Estijos prievolių įstatymo 1045 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 1046 straipsnio 1 dalimi, 1047 straipsnio 1, 2 ir 4 dalimis, 1055 straipsnio 1–2 dalimis ir 134 straipsnio 2 dalimi.

2009 m. gruodžio 4 d. *Delfi AS* kreipėsi į EŽTT, nurodydama, kad nacionaliniai teismai pažeidė EŽTK 10 straipsniu garantuojamą *Delfi AS* saviraiškos laisvę.

864 Analogiška nuoroda yra ir www.delfi.lt, atsidarius bet kurio šioje svetainėje paskelbto straipsnio komentarų skiltį: „Dėmesio! Jūs skaitote diskusijų skiltį. Nuomones rašo DELFI skaitytojai. Nuomonės nėra redaguojamos ar patikrinamos. Skaitytojų diskusijos turinys neatspindi DELFI redakcijos nuomonės“. *Delfi, UAB, DELFI*, žiūrėta 2018 m. gegužės 13 d., www.delfi.lt.

865 Estijos Aukščiausiasis Teismas aiškiai nenurodė, ar *Delfi AS* civilinės atsakomybės pagal „Estijos prievolių įstatymą“, *supra* note 793, būtų išvengusi ir neatidėliotino komentarų pašalinimo atveju (veikimas *ex post*), ar tam, kad *Delfi AS* atsakomybė nebūtų taikyta, bendrovė privalėjo imtis prevencinių priemonių, apskritai užkertančių kelią skelbti tokius komentarus (veiksmų *ex ante*). Konkretų ginčą sprendęs EŽTT vadovavosi prielaida, kad neatidėliotinas jau paskelbtų komentarų pašalinimas pagal Estijos nacionalinės teisės aktus būtų buvęs pakankamas pagrindas *Delfi AS* netaikyti civilinės atsakomybės. Žr. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 153 dalį, *supra* note 12.

2.1.3.2. Esminiai Vengrijos teismų sprendimų argumentai

2011 m. kovo 31 d. pirmosios instancijos teismas nurodė, kad komentarai, kaip ir skaičiuotojų laiški, priskirtini tai pačiai *redaguotino turinio* kategorijai, o kadangi jie buvo agresyvūs, įžeidžiantys, žeminantys ir peržengė leistinos saviraiškos laisvės ribas, komentarais buvo pažeista ieškovo teisė į gerą reputaciją. Todėl *MTE* ir *Index* turi atsakyti už galimybės juos paskelbti sudarymą neatsižvelgiant į vėlesnį komentarų pašalinimą. Tačiau teismas taip pat įvertino faktą, kad atsakovų paskelbta nuomonė prisidėjo prie tebesitęsiančios socialinės ir profesinės diskusijos apie abejotiną nekilnojamojo turto svetainių elgesį ir nevirsijo priimtino kritikos lygio, o ieškovė klientų tinkamai neinformuodavo apie savo verslo politiką, dėl kurios vartotojų apsaugos institucijose yra pradėta nemažai procedūrų. Taigi teismas ieškinį tenkino iš dalies.

MTE ir *Index* pateikė apeliacinius skundus, nurodydamos du pagrindinius argumentus: i) ieškovė net neprasė pašalinti ginčo komentarų, o tai padarė pačios *MTE* ir *Index* iniciatyva, vos sužinojus apie ieškovės inicijuotą teismo procesą; ii) *MTE* ir *Index* veikė kaip informacijos prieglobos paslaugų teikėjos, o neredaguojami lankytojų komentarai negali būti tapatinami su redaguojamais skaičiuotojų laiškais.

2011 m. spalio 27 d. Budapešto regiono apeliacinis teismas sprendimą iš esmės paliko nepakeistą, bet iš dalies pakeitė motyvus, nurodydamas, kad nors neredaguoti komentarai atspindi tik juos teikusiu vartotojų nuomones, tačiau už juos atsakingas tinklalapio valdytojas. Teismas *MTE* ir *Index* nevertino kaip prieglobos paslaugų teikėjų ir nesivadovavo Elektroninės komercijos direktyvą į Vengrijos teisę perkėlusiu Vengrijos Respublikos elektroninės komercijos paslaugų įstatymu, nes: i) jis netaikomas „informacijos perdavimui, įskaitant sutartinius pareiškimus, kuriuos, naudodamiesi informacinės visuomenės paslaugomis, teikia asmenys, veikiantys už ekonominės ar profesinės veiklos arba viešųjų pareigų ribų“. Taigi šių teisės taikymo sritis neapima ne ekonominės ar profesinės veiklos sferoje veikiančių asmenų veiksmų, net jei tai susiję su veiksmais internetu; ii) šio įstatymo tikslais elektroninės komercijos paslauga suprantama kaip informacinės visuomenės paslauga, skirta parduoti, pirkti, keistis ar gauti bet koku kitoku būdu materialų, apyvartinį kilnojamąjį turtą – įskaitant pinigus, finansinius vertybinius popierius ir gamtines jėgas, kurios gali būti traktuojamos taip pat kaip ir turtas – paslauga, nekilnojamas turtas ar teisė, turinti piniginę vertę. Vadinasi, šio teisės akto taikymas sietinas su komercinio pobūdžio elektroninėmis paslaugomis, kurių tikslas – parduoti, pirkti ar keistis tam tikru turtu, o konkretūs komentarai laikytini privačiais pasisakymais. Dėl to teismas už galimybės teikti komentarus sudarymą (jų paskelbimą) *MTE* ir *Index* taikė Vengrijos civiliniame kodekse už neturtinių asmens teisių gynimą nustatytą objektyvią atsakomybę, neatsižvelgdamas į vėlesnį komentarų pašalinimą, kuris, teismo nuomone, reikšmingas tik vertinant kompensacijos priteisimo faktą.

2012 m. birželio 13 d. Vengrijos Aukščiausiasis Teismas (vengr. *Kúria*) atmetė kasatorių *MTE* ir *Index* argumentus, kad galiojančiuose teisės aktuose nei *MTE*, nei *Index* nebuvo įtvirtinta pareiga stebėti ar redaguoti skaičiuotojų keliamų komentarų turinio, nurodydamas, kad bendrovės, skaičiuotojams sudarydamos galimybę savo tinklalapiuose rašyti komentarus, prisiėmė objektyvią atsakomybę už bet kokius žalingus ar neteisėtus skaičiuotojų komentarus. Apibendrindamas teismas konstatavo, kad apeliančių atsakomybė kyla

dėl komentarų, pažeidusių nekilnojamojo turto svetainės valdančio juridinio asmens teisę į gerą reputaciją, paskelbimo.

2014 m. gegužės 27 d. Vengrijos Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad atsakomybė už komentarų turinį visų pirma kyla jų autoriams, tačiau, kai šie nežinomi, už netinkamą komentarų turinį turėtų atsakyti būtent tinklalapio valdytojas, nes kitaip nukentėjusysis vargu ar apskritai gautų kompensaciją už savo teisių pažeidimus. Taigi Konstitucinis Teismas konstatavo, kad nors tinklalapio valdytojo atsakomybė už skaitytojų komentarus akivaizdžiai riboja spaudos laisvę, tačiau tokiu teisiniu reguliavimu siekiama konstituciškai pateisinamo tikslo – apsaugoti pažeistas asmens neturtines teises. Todėl pripažinta, kad interneto tinklalapio valdytojų atsakomybės už skaitytojų komentarais pažeistą teisę į gerą reputaciją nustatymas yra konstituciškai pateisinamas.

2013 m. kovo 28 d. *MTE* ir *Index* kreipėsi į EŽTT, teigdamas, kad nacionaliniai teismai, interneto tinklalapių valdytojams pripažindami pareigą kontroliuoti skaitytojų komentarų turinį ir taikydami atsakomybę už trečiųjų asmenų veiksmus, EŽTK 10 straipsnį.

2.1.3.3. Švedijos Karalystės teismų sprendimų esmė

2011 m. lapkričio 11 d. Linšiopingo apylinkės teismas *Pihlo* ieškinį atmetė.

2012 m. liepos 10 d., t. y. po devynių mėnesių, aukštesnės instancijos teismui dėl procedūrinių pažeidimų bylą gražinus nagrinėti iš naujo, 2013 m. kovo 11 d. *Pihlo* ieškinys vis tiek buvo atmetas. Teismas nurodė, kad, įvertinus turinį ir kontekstą, kuriame komentaras buvo paskelbtas, jis yra šmeižiamasis, tačiau nėra jokio teisinio pagrindo asociacijai taikyti atsakomybę už tai, kad ji komentario nepašalino anksčiau, negu tai buvo padaryta.

2013 m. lapkričio 28 d. apeliacinis teismas sprendimą paliko nepakeistą, o 2014 m. kovo 19 d. Švedijos Aukščiausiasis Teismas atsisakė priimti *Pihlo* skundą.

2014 m. lapkričio 22 d. *Pihlas* kreipėsi į EŽTT dėl EŽTK 8 straipsnio pažeidimo.

2015 m. liepos 25 d. Švedijos Teisingumo kancleris, remdamasis Didžiajai kolegijai perduotu EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje 2013 m. priimtu sprendimu, atmetė *Pihlo* prašymą atlyginti žalą dėl to, kad valstybė nesilaikė pozityvios pareigos pagal EŽTK 8 straipsnį užtikrinti asociacijos atsakomybę pareiškėjui už šmeižiamuosius komentarus. Švedijos Teisingumo kancleris nurodė, kad valstybės narės nėra įpareigos priimti teisės aktus, kiekvienu atveju leidžiančius tinklaraščio valdytojui taikyti atsakomybę už jame paskelbtus komentarus, o priešingai – kiekvienu konkrečiu atveju turi būti užtikrinta EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos teisės į privatų gyvenimą ir EŽTK 10 straipsnyje garantuojamos saviraiškos laisvės pusiausvyra.

2.1.3.4. Anglijos teismų sprendimų *Tamiz v. Google Inc.* byloje esmė

2012 m. kovo 2 d. Anglijos ir Velso aukštasis teismas panaikino *Tamizui* išduotą leidimą pareikšti ieškinį *Google Inc.*, remdamasis dviem pagrindiniais argumentais: i) svarbi, nors teisės požiūriu ir ne lemiamą aplinkybę yra ta, kad *Google Inc.* skelbė ir laikėsi gerai žinomos politikos, pagal kurią be teismo nurodymo nešalino neteisėtos medžiagos; ii) *Google Inc.* būtų praktiškai neįmanoma vykdyti redakcinės turinio kontrolės⁸⁶⁶, nes Blogger.

866 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 27 dalis, *supra* note 18.

com tinklaraštyje buvo daugiau nei pusė trilijono žodžių, o kas minutę jis buvo papildomas 250 000 naujų žodžių.

2013 m. vasario 14 d. Anglijos ir Velso apeliacinis teismas atmetė *Tamizo* apeliacinį skundą dėl 2012 m. kovo 2 d. Anglijos ir Velso aukštojo teismo sprendimo, nors pažymėjo, kad sprendžiant, ar *Google Inc.* buvo skleidėja, aktualus laikotarpis nuo pranešimo *Google Inc.* apie skundą, bei nurodė, kad Anglijos ir Velso aukštasis teismas nepagrįstai *Google Inc.* vaidmenį šiuo laikotarpiu vertino kaip visiškai pasyvų, nes „būtent *Google Inc.* nustato *Blogger.com* paslaugų teikimo sąlygas ir ji gali lengvai pašalinti arba užblokuoti prieigą prie bet kurio jų neatitinkančio tinklaraščio“. Nors dėl įmonės politikos ir praktinių priežasčių *Google Inc.* nevykdo išankstinės tinklaraščių turinio ar juose paskelbtų komentarų kontrolės, tačiau ji apibrėžia leidžiamo turinio ribas ir turi galios bei pajėgumų pašalinti arba užblokuoti prieigą prie įžeidžiančios medžiagos, į kurią atkreipiamas dėmesys. Antra vertus, nepaisant fakto, kad *Google Inc.* aiškiai palengvina tinklaraščių paskelbimą (įskaitant juose skelbiamus komentarus), jos vaidmuo neprilygsta *pirminiam* skleidėjui – pavyzdžiui, pagrindiniam tinklaraščio ar įrašo autoriui, leidėjui ar redaktoriui, nes ji nekuria arba neturi jokių išankstinių žinių apie jų turinį arba efektyvios turinio kontrolės. Tinklaraščių kūrėjai ar komentarų autoriai taip pat yra aiškiai nepriklausomi nuo *Google Inc.* ir jokia būdu neveikia jos vardu ar naudai⁸⁶⁷. Visa tai *Google Inc.* neleidžia prilyginti ir *antriniam* skleidėjui – pavyzdžiui, teksto platintojui (distributoriui), nes tokiu pripažįstamas tik asmuo, kuris žino ar privalo imtis protingų ir pagrįstų priemonių, siekdamas sužinoti, kad publikacija ar komentarai gali būti įžeidžiantys, o *Google Inc.* šios pareigos neturėjo⁸⁶⁸. Visgi nustačius, kad *Google Inc.* leido tinklaraštyje išlikti šmeižiamojo pobūdžio medžiagai po pranešimo apie ją gavimą, būtų galima daryti išvadą, kad ji save su ja susiejo arba už prisiėmė atsakomybę už tolesnį šios medžiagos pateikimą tinklaraštyje ir taip tapo medžiagos leidėja, jei *Google Inc.* turėjo pakankamai laiko pašalinti šmeižiamuosius komentarus. Kadangi penkių savaičių laikotarpis nuo pranešimo apie A ir B komentarus iki jų pašalinimo buvo pakankamai ilgas, ieškinio negalima atmesti dėl to, kad *Google Inc.* aiškiai nebuvo leidėjas⁸⁶⁹; nors Defamacijos įstatymo 1 straipsnio 1 dalies a–c punktų sąlygos iki pranešimo apie neteisėtus komentarus buvo aiškiai tenkintos, tačiau nebuvo pagrindo įtikinamai teigti, kad per laikotarpį po pranešimo gavimo *Google Inc.* nežinojo ir neturėjo jokio pagrindo manyti, kad jos elgesys (neveikimas) reikš šmeižiamojo pareiškimo paskelbimą. Todėl teismas nesutiko, kad jei *Google Inc.* būtų pripažinta skleidėja, ji turėtų neginčijamą apsaugą pagal Defamacijos įstatymo 1 straipsnį. Vis dėlto Anglijos ir Velso apeliacinis teismas pripažino pagrįstu Anglijos ir Velso aukštojo teismo argumentą, kad tiek žalos, tiek bet kokio galimo jos įrodymo tikimybė šiuo atveju yra minimali, o reikalavimo nagrinėjimo išlaidos būtų neproporcingos siekiamam tikslui⁸⁷⁰, kitaip tariant – šiuo atveju nėra „realaus ir esminio delikto“, nes „labai neįtikėtina“, kad didelis skaičius skaitytojų skaitytų ginčo komentarus praėjus dviem mėnesiams po jų pirmojo paskelbimo⁸⁷¹. Be

867 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 35 dalis, *supra* note 18.

868 *Ibid.*, 36 dalis.

869 *Ibid.*, 37 dalis.

870 *Ibid.*, 39 dalis.

871 Kaip nurodė Anglijos ir Velso apeliacinis teismas, „tariamai šmeižiamieji komentarai paskelbti nuo 2011 m. balandžio 28 d. iki balandžio 30 d., netrukus po balandžio 27 d. tinklaraščio įrašo. Pagal paties tinklaraščio pobūdį, po jų seka daugybės kitų komentarų grandinė ir, nors komentarai vis dar

to, „labai neįtikėtina“, jog bet koks didesnis skaičius skaitytojų būtų skaitęs komentarus per laikotarpį nuo *Google Inc.* pranešimo apie jų neteisėtumą gavimo iki viso tinklaraščio įrašo pašalinimo. Dėl šios priežasties bet kokia žala *Tamizo* reputacijai, kylanti dėl komentarų paskelbimo per laikotarpį po *Google Inc.* pranešimo apie jų neteisėtumą pateikimo, būtų nereikšminga. Taigi teismas konkrečioje *Tamiz v. Google Inc.* byloje konstatavo būtinybę išlaikyti tinkamą EŽTK 10 straipsnyje garantuojamos žodžio laisvės ir asmens reputacijos apsaugos pusiausvyrą bei stabdyti piktnaudžiavimą procesu dėl šmeižto bylų, kurios neatitinka teisėto tikslo apsaugoti ieškovo reputaciją. Teismas nepritarė ir teiginiui, kad įvairios kitos aplinkybės, kaip antai apelianto vardo ir pavardės retumas konkrečioje jurisdikcijoje, sudarytų pagrindą keisti ankstesnį sprendimą⁸⁷².

2013 m. liepos 1 d. Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas atsisakė priimti kasacinį skundą.

2013 m. gruodžio 31 d. *Tamizas* kreipėsi į EŽTT dėl EŽTK 8 straipsnio pažeidimo.

Esminiai Estijos, Vengrijos, Anglijos ir Švedijos Karalystės teismų priimtų sprendimų broožai pateikiami lentelėje.

---

bus prieinami, jie bus nugrimzdę į istoriją. <...> pirmasis momentas, nuo kurio *Google Inc.* galėtų būti atsakinga už komentarus, būtų šiek tiek po pranešimo apie skundą dėl jų (2011 m. liepos mėn.)“.

„*Tamiz v. Google Inc.* bylos sprendimo“ 50 dalis, *supra* note 526.

872 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 38 ir 39 dalys, *supra* note 18.

2 lentelė.

Byla	<i>Delfi AS v. Estonia</i>	MTE & Index v. Hungary	Pihl v. Sweden	<i>Tamiz v. the United Kingdom</i>
<i>Interneto svetainės pobūdis</i>	Interneto naujienų svetainė www.delfi.ee	Interneto turinio tiekėjų asociacijos svetainė www.mte.hu	Tinklaraštis	Tinklaraštis
<i>Subjekto, kuriam pareikštas reikalavimas, teisinis statusas</i>	Visuomenės informavimo priemonės valdytoja	Visuomenės informavimo priemonių valdytojos	Visuomenės informavimo priemonės valdytoja	Prieglobos paslaugų teikėja
<i>Taikyti teisės aktai</i>	Estijos prievolių įstatymas; Estijos civilinis kodeksas.	Vengrijos civilinis kodeksas	Švedijos Karalystės baudžiamasis kodeksas; Pagal analogiją – Švedijos Karalystės įstatymas dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas.	Defamacijos įstatymas
<i>Sprendimų argumentacijos ypatumai</i>	Naujienų skelbimas ir leidimas jas anonimiškai komentuoti pripažintas <i>Delfi AS</i> vykdoma žurnalistikos veikla. Akcentuota, kad komentarami buvo akivaizdžiai neteisėti, skirti tik pažeminti ir išjuokti asmeni; juose nebuvo jokios <i>papildomai</i> tikrintinos informacijos.	Iš esmės neanalizuotas <i>MTE</i> ir <i>Index</i> , kaip žiniasklaidos atstovų, statusas. Pripažinta, kad bendrovės, sudariusios galimybę komentuoti savo paskelbtus straipsnius, prisiėmė <i>objektyvią</i> atsakomybę už bet kokius žalingus ar neteisėtus skaitytųjų komentarus, o neatidėliotinas komentarami pašalinimas pripažintas teisiškai nereikšmingu. Tinkamai arba apskritai neanalizuotos civilinės atsakomybės sąlygos.	Komentaras pagal turinį ir paskelbimo kontekstą pripažintas šmeižiamuoju, tačiau asociacijai nenustatyta pareiga jį pašalinti anksčiau, negu tai buvo padaryta. Nenustatytas asociacijos elgesio ydingumas.	Pripažinta, kad praejus dviem ir daugiau mėnesių nuo komentary paskelbimo, tiek žalos, tiek galimo jos įrodymo tikimybė – minimali, o pati žala būtų nereikšminga, todėl nėra „realaus ir esminio“ delikto.

	<i>Delfi</i> AS buvo pasilikusi sau išimtinę teisę šalinti komentarus, bet neįdiegusi efektyvios komentarų filtravimo sistemos. Analizuotos visos civilinės atsakomybės sąlygos.			
<i>Nukentėjusiojo reikalavimas</i>	Nukentėjusysis pritenzija <i>Delfi</i> AS prašė atlyginti 500 000 Estijos kronų – apie 32 000 EUR neturtinės žalos ⁸⁷³ .	Duomenų apie reikalavimų dydžius nėra	1 Švedijos krona (apie 10 euro centų)	-
<i>Bylos baigtis</i>	Priteista 320 EUR neturtinės žalos.	Ieškinys tenkintas iš dalies: pripažintas nukentėjusiosios teisės į gerą reputaciją pažeidimas, bet iš <i>MTE</i> bei <i>Index</i> priteistos tik bylinėjimosi išlaidos: pirmojoje instancijoje – po 5 000, apeliacinėje – po 36 000, o kasacinėje – po 75 000 Vengrijos forintų (HUF) (iš viso – po 375,15 EUR).	Reikalavimas atmestas	Leidimas pradėti procesą panaikintas ir byla nenagrinėta.

873 „*Delfi AS v. Estonia*“ bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 18 dalis, *supra* note 12.

Apibendrinant išskirtini toliau nurodomi *Leedo v. Delfi AS*, *Tamiz v. Google Inc.* ir *Vengrijos* bei *Švedijos Karalystės* teismuose priimtų sprendimų bendrumai bei skirtybės.

1. *Leedo v. Delfi AS* ir *Vengrijos* bei *Švedijos Karalystės* teismuose nagrinėtose bylose atsakovai pripažinti visuomenės informavimo priemonių valdytojais, o ne prieglobos paslaugų teikėjais Elektroninės komercijos direktyvą įgyvendinančių įstatymų prasme. Tuo metu *Google Inc.*, valdanti *Blogger.com* platformą, *Tamiz v. Google Inc.* byloje pripažinta tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėja.
2. Vengrijoje ir Estijoje interneto tinklalapių valdytojų atžvilgiu taikytos bendrosios nacionalinėje teisėje (Estijos prievolių įstatyme ir Estijos civiliniame kodekse bei Vengrijos civiliniame kodekse) įtvirtintos civilinės atsakomybės taisyklės. Tuo metu *Tamiz v. Google Inc.* remtasi specialiuoju Defamacijos įstatymu, o Švedijos Karalystėje *Pihlo* iškeltoje byloje dėl tinklaraščio valdytojo atsakomybės spęsta pagal Švedijos baudžiamąjį kodeksą ir pagal analogiją taikant Švedijos Karalystės įstatymą dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas.
3. *Delfi AS v. Estonia* byloje ne tik straipsnių publikavimas, bet ir galimybės komentuoti www.delfi.ee tinklalapyje sudarymas pripažintas žurnalistine veikla⁸⁷⁴, todėl *Delfi AS* taikyta žiniasklaidos priemonių valdytojams nustatyta atsakomybė⁸⁷⁵. Tuo metu *MTE* ir *Index* civilinė atsakomybė nustatyta vien dėl paties straipsnio publikacijos fakto ir galimybės jį komentuoti sudarymo, iš esmės neanalizuojant šių bendrovių, kaip žiniasklaidos atstovų, statuso⁸⁷⁶. *Pihlo* iškeltoje byloje neakcentuotas asociacijos, kaip visuomenės informavimo priemonės valdytojos, statusas, tačiau į tai buvo atsižvelgta⁸⁷⁷.
4. Tiek *Leedo v. Delfi AS* byloje, tiek Vengrijos teismuose sprendžiant dėl *MTE* ir *Index* civilinės atsakomybės turėjo būti nustatytos visos keturios civilinės atsakomybės sąlygos. Tačiau tik Estijos teismuose *Delfi AS* galėjo gintis savo kaltės dėl paskelbtų komentarų buvimu, o civilinė atsakomybė jai kilo tik nepaneigus savo kaltės nebuvimo⁸⁷⁸ – t. y. už tai, kad *Delfi AS* nesiėmė visų priemonių užkirsti kelią tokiems komentarams pasirodyti viešojoje erdvėje. Tuo metu *MTE* ir *Index* faktiškai taikyta objektyvi civilinė atsakomybė⁸⁷⁹, kilusi vien už žalos padarymo faktą,

874 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 112 dalis, *supra* note 12; „*Leedo v. Delfi AS* bylos sprendimo“ 14 dalis, *supra* note 33.

875 EŽTT taip pat nurodė, kad atvira komentarų erdvė sudaro naujienų portalo dalį. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 89 dalis, *ibid*.

876 *MTE* ir *Index* visuomenės informavimo priemonėmis aiškiai pripažintos tik Vengrijos Konstitucinio Teismo sprendime, tačiau tai neturėjo įtakos bendrosios kompetencijos teismų sprendimams. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 25 ir 65 dalys, *supra* note 12.

877 Linšiopingo apylinkės teismas nurodė, kad reikalavimą dėl tinklaraščio įrašų padarytos žalos atlyginimo pagal „Švedijos Karalystės pagrindinį įstatymą dėl saviraiškos laisvės“ (angl. „*Fundamental Law on Freedom of Expression*“, šved. „*Yttrandefrihetsgrundlagen*“), SFS 1991:1469, LAGEN, žiūrėta 2018 m. liepos 5 d., <https://lagen.nu/1991:1469>) turi nagrinėti Stokholmo apylinkės teismas. Tačiau teismas pripažino esantis kompetentingas nagrinėti pareiškėjo ieškinį dėl žalos atlyginimo tiek, kiek ji susijusi su tinklaraštyje paskelbtu komentaru. Žr. „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 9 dalį, *supra* note 13.

878 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalies paskutinis sakiny, *supra* note 12.

879 T. y. kylanti vien dėl paties straipsnio publikacijos fakto ir galimybės jį komentuoti sudarymo, nepriklausomai nuo komentarų neteisėtumo pobūdžio ir vėlesnio komentarų pašalinimo. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 22, 29 ir 80 dalys, *op. cit*.

nepriklausomai nuo bendrovių atliktų veiksmų (faktiškai dėl pasirinkto veiklos modelio): ji konstatuota nustačius, kad *MTE* ir *Index* paskelbė straipsnius, sudarę galimybes juos viešai komentuoti ir kad tie komentarai padarė žalą⁸⁸⁰.

5. *Bylos rezultatas. Leedo v. Delfi AS* byloje nukentėjusiajam priteista 320 EUR nuostolių neturtinei žalai atlyginti, Vengrijos teismuose pripažintas nukentėjusios teisės į gerą reputaciją pažeidimas, tačiau iš *MTE* bei *Index* priteistos tik bylinėjimosi išlaidos, *Pihlo* reikalavimas buvo atmestas, o *Tamiz v. Google Inc.* byloje – net nepradėtas nagrinėti.

Atsižvelgiant į tai, kad iš *Delfi AS*, *MTE* bei *Index* priteistos nedidelės pinigų sumos, o *Pihlas* taip pat reikalavo simbolinės (apie 10 euro centų) žalos atlyginimo sumos, akivaizdu, kad į EŽTT buvo kreiptasi ne tiek dėl interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už anoniminius komentarus padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus masto, kiek dėl paties jos taikymo ar netaikymo fakto. Todėl toliau analizuojama, kaip kiekvienoje iš keturių bylų taikyti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo kriterijai, tiriama jų aiškinimo bei taikymo dinamika ir nagrinėjami probleminiai turinio aspektai tam, kad būtų galima apibrėžti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančius kriterijus šio mokslinio tyrimo tikslo prasme.

2.2. Komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys

Komentarų kontekstas, apimantis ir ginčijamų komentarų turinio elementą, yra patirtinė ir viena iš svarbiausių komentarų skiltį turinčių interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinanti sąlygų⁸⁸¹, nuo kurios tinkamo vertinimo didžiąja dalimi priklauso visos bylos baigtis.

2.2.1. Komentarų kontekstas *Delfi AS v. Estonia* byloje

Delfi AS v. Estonia byloje neginčijamai nustatyta, kad **i**) komentarų sulaukęs *Delfi AS* straipsnis buvo subalansuotas, jame nebuvo jokių netinkamų teiginių ir jis pats savaime trečiųjų asmenų teisių nepažeidė. Tačiau net iš pažiūros neutrali tematika internete gali išprovokuoti aršias diskusijas, o konkreti publikacija buvo apie **ii**) *SLK* bendrovės galimai įvykdytą *didelai visuomenės daliai reikšmingų* ledo kelių laužymą ir galėjo sulaukti bei sulaukė **iii**) *gerokai daugiau komentarų nei įprastai* (185), kas neabejotinai turėjo būti **iv**) suprantama ir numatoma **v**) *didelio* (vieno iš *didžiausių* Estijoje) **vi**) *profesionaliai* valdomo **vii**) *komercinės prigimties* **viii**) interneto naujienų tinklalapio **ix**) *valdytojai Delfi AS*, turinčiai pravačiojo juridinio asmens (verslininkės) *teisinį statusą* ir jau **x**) *anksčiau sulaukusiai* viešo kitų žiniasklaidos priemonių ir aukščiausiųjų valstybės pareigūnų *dėmesio dėl šmeižiamųjų ir žeminančių komentarų skelbimo*⁸⁸². EŽTT ypač atsižvelgė į **xi**) *komentarų*

880 Kita vertus, kai kurie *Delfi AS v. Estonia* byla nagrinėję teisėjai atskirojoje nuomonėje teigia, kad *Delfi AS de facto* taip pat buvo pritaikyta griežtoji civilinė atsakomybė. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ atskirosios teisėjų *Nonos Tsotsoria* ir *András Sajó* nuomonės 20, 35–37 dalys, *supra* note 12.

881 Šidlauskienė ir Jurkevičius, *supra* note 135: 287.

882 Tinklalapio www.delfi.ee komentarų skiltis Estijoje buvo pagarsėjusi šmeižiamaisiais ir žeminančiais komentarais, dėl kurių 2005 m. rugsėjo 22 d. savaitraščio „*Eesti Ekspress*“ redakcijos kolegija pa-

skilties interneto svetainėje www.delfi.lt paskirtį, kuri integruota tiesiogiai siekiant kvieisti ir skatinti lankytojus joje papildyti pačios Delfi AS skelbiamas naujienas savo vertinimais ir savo nuomonėmis (kaip komentarais)⁸⁸³ tam, kad būtų patenkinti **xii**) būtent Delfi AS ekonominiai interesai: nuo komentarų skaičiaus (bent netiesiogiai) priklausė lankytojų skaičius, o didesnis jų skaičius savo ruožtu lemia daugiau pajamų iš reklamos (t. y. reklamos kiekis priklauso nuo lankytojų masto). Be to, **xiii**) komentarų skiltis bylos nagrinėjimo metu buvo populiariausia tarp visų komentavimo galimybių siūlančių interneto platformų. Galiausiai **xiv**) atsižvelgta į Delfi AS vaidmenį – faktinį elgesį – siekiant pritraukti kuo daugiau komentarų apie Delfi AS publikacijas – nes pati Delfi AS aktyviai kvietė ir skatino teikti komentarus⁸⁸⁴, tačiau jų **xv**) neredagavo nepaisant to, kad **xvi**) pagal pačios Delfi AS parengtas komentavimo www.delfi.lt svetainėje taisykles **xvii**) skaitytojams buvo draudžiama skelbti komentarus be reikšmingo turinio ar nesusijusius su straipsnio tema, taip pat komentarus, prieštaraujančius gerai praktikai, grasinančius, įžeidžiančius, nepadorius, nešvankius ir vulgarius, kurstančius priešišumą, nesantaiką, smurtą, neteisėtą veiklą ir pan.⁸⁸⁵, nurodant, kad jie gali būti pašalinti ir jų autorių komentavimo galimybės gali būti apribotos. Be to, nors komentavimo taisyklės draudimus nustatė interneto svetainės lankytojams, **xviii**) tik Delfi AS turėjo išimtinę savo svetainėje pasirodžiusių komentarų keitimo ar panaikinimo galimybę, o patys autoriai nuo jų paskelbimo neturėjo jokių techninių negalėjų šių komentarų pakeisti ar ištrinti. Taigi Delfi AS vykdė esminę jos tinklalapyje paskelbtų komentarų kontrolę, o vien faktas, kad ne ji buvo komentarų autorė, niekaip nereiškia, kad ji negalėjo kontroliuoti komentarų erdvės. Dėl visų nurodytų priežasčių, įskaitant tai, Delfi AS, būdama ekonomiškai suinteresuota sulaukti kuo daugiau jos pačios straipsnius papildančių komentarų, savo lankytojus kvietė ir skatino juos rašyti, tačiau išlaikė išimtinę teisę šiuos komentarus redaguoti, trinti ar kitaip kontroliuoti ne tik jų turinį, bet ir egzistavimą apskritai, EŽTT palaikė Estijos Aukščiausiojo Teismo padarytą išvadą,

---

skelbė atvirą laišką Teisingumo ministrui, Vyriausiajam prokurorui ir Teisingumo kancleriu, Delfi AS svetainę pavadinama žiaurus ir arogantiško pasityčiojimo šaltiniu bei išreikšdama susirūpinimą dėl nenutrūkstamo žmonių pasipiktinimo viešosiomis Estijos interneto svetainėmis. 2005 m. rugsėjo 29 d. „Eesti Ekspress“ leidime minėti subjektai pateikė atsakymą, kuriame Teisingumo ministras pabrėžė įžeidžiamų asmenų teisę ginti savo garbę ir reputaciją teisme, reikalaujant žalos atlyginimo, Vyriausiasis prokuroras nurodė baudžiamosios teisės nuostatas, pagal kurias baudžiama už grasinimus, socialinės neapykantos kurstymą ir seksualinę nepilnamečių prievartą bei pažymėjo, kad atsakomybė už šmeižtą ir įžeidimus taikoma civilinio proceso tvarka, o Teisingumo kancleris atkreipė dėmesį į teisines nuostatas, kuriomis siekiama užtikrinti saviraiškos laisvę, asmenų garbės ir gero vardo apsaugą, įskaitant „Estijos prievolių įstatymo“ 1043 ir 1046 straipsnius, *supra* note 793. „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 15 dalis, *supra* note 12.

883 Palyginimui, 2018 m. liepos 11 d. www.delfi.lt komentavimo taisyklėse skelbiama, jog šios svetainės diskusijų sistema leidžia skaitytojams išsakyti savo nuomonę apie kasdien DELFI publikuojamas žinias ir įvykius. Taip pat skaitytojai gali paskelbti ta pačia tema turimos **papildomos** informacijos, pasidalyti idėjomis su bendraminčiais arba tiesiog pasiginčyti su oponentais. Delfi, UAB, DELFI, žiūrėta 2018 m. liepos 11 d., www.delfi.lt.

884 „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 89 dalyje, *supra* note 12, pažymėta, kad Delfi AS straipsniams dažnai suteikdavo provokuojamus pavadinimus, o komentarų skaičių rodydavo pagrindiniame puslapyje iškart po publikacijos antrašte raudonomis paryškintomis raidėmis.

885 Palyginimui, www.delfi.lt 2018 m. liepos 11 d. draudė skelbti tuos komentarus, kurie: a) yra vulgariūs; b) skatina smurtą; c) yra grasinantys; d) įžeidžia mažumas; e) skatina tautinę, rasinę, religinę ar kitokią neapykantą; d) yra pasirašyti apsimetus kitu, realiai egzistuojančiu asmeniu ar bendrove. Delfi, UAB, DELFI, žiūrėta 2018 m. liepos 11 d., www.delfi.lt.

kad *Delfi AS* dalyvavimo komentarų skelbimo procese laipsnis neatitinka pasyvaus, grynai techninio pobūdžio informacinės visuomenės paslaugų teikėjo sampratos; priešingai – *Delfi AS* vaidmuo visame komentarų pasirodymo viešojoje interneto erdvėje procese buvo tiek aktyvus, kad leido ją pripažinti komentarų skleidėja, *inter alia*, kaip teisėtu saviraiškos laisvės ribojimo pagrindu EŽTK 10 straipsnio 2 dalies prasme.

Visi nurodyti kriterijai, atsižvelgiant į jų lingvistę, semantinę bei chronologinę analizę, gali būti skaidomi į toliau pateikiamas *bendros socialinės aplinkos, interneto svetainės prigimties, jos valdytojo teisinio statuso ir faktinio elgesio* aplinkybių grupes, iš kurių bent vienos požymių nebuvimas gali tapti reikšminga aplinkybe sprendžiant dėl galimai kitokios situacijos vertinimo baigties.

Socialinės aplinkos vertinimo kriterijai:

1. straipsnio, tinklaraščio įrašo ar kitokio turinio interneto svetainėje *iki* neteisėtų lankytojų pasisakymų paskelbimo buvimas ar nebuvimas;
2. straipsnio, tinklaraščio įrašo ar kitokio pobūdžio medžiagos tematikos ir visuomenėje kilusios diskusijos pobūdis bei jų atitiktis viešajam interesui⁸⁸⁶;
3. bendroji interneto svetainės reputacija viešojoje erdvėje iš įvairių visuomenės grupių ir sluoksnių pozicijų;
4. ankstesni neteisėtų pasisakymų šioje svetainėje paskelbimo atvejai ir jų baigtys, taip pat bendras neteisėtų komentarų pobūdis ir mastas visų komentarų atžvilgiu.

Interneto svetainės pobūdžio vertinimo kriterijai:

1. interneto svetainės paskirtis *turinio* (naujienų, skundų, sveikinimų, žaidimų ir kt.) ir jo *rūšių* (rašytinio, vaizdinio, garsinio ir pan.) atžvilgiu;
2. interneto svetainės tikslas tenkinamų *interesų* požūriu (tenkina tik privačius ar ir viešuosius interesus);
3. interneto svetainės prigimtis – funkcionavimas komerciniais ir (arba) nekomerciniais pagrindais;
4. interneto tinklalapio valdymo specifika – profesionaliais ar mėgėjiškais pagrindais;
5. interneto svetainės žinomumas ir paplitimas visuomenėje – tiek per prieinamumo galimybę (laisvai prieinamas ar ne) ir skirtingų kalbų įvairovę, tiek per lankytojų ir (arba) auditorijos srautą, tiek per pačios svetainės, prekės ženklo ar vardo įžymumą iš vidutinio interneto vartotojo pozicijų⁸⁸⁷;
6. konkrečios svetainės komentarų skilties populiarumas visuomenėje.

Valdytojo teisinio statuso vertinimo kriterijai:

1. interneto tinklalapio valdytojo statusas bendrąja prasme – *verslininkas*, privatus fizinis asmuo ar viešasis juridinis asmuo;
2. interneto tinklalapio administratoriaus vaidmuo *konkrečios* interneto svetainės valdymo atžvilgiu.

886 Bene kasdien net tarp profesionaliai parengtų žiniasklaidos publikacijų galima aptikti tokių, kuriose esama neapykantos kalbos elementų – rasizmo, diskriminacijos ar ksenofobijos, pavyzdžiui, pabėgėlių atžvilgiu. Ieva Balsiūnaitė, „Neapykantos kalbos raiška Lietuvos interneto dienraščių publikacijose apie pabėgėlius“, *Žurnalistikos tyrimai*, nr. 11 (2016 m.): 78.

887 Lietuvos teismų praktikoje vertinamas interneto tinklalapio tikslingumas ir jo auditorija, ko šiek tiek pasigendama EŽTT sprendimuose. Žr. 1.2.2.2. poskyrį ir „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“, *supra* note 721.

Interneto svetainės valdytojo vaidmens komentary atžvilgiu vertinimo kriterijai:

1. komentary skilties integravimo į interneto svetainę tikslas;
2. šio valdytojo *vaidmuo* komentary pasirodymo atžvilgiu – iniciatorius, kūrėjas, redaktorius ar pan.;
3. interneto tinklalapio valdytojo *ekonominis suinteresuotumas* skelbti komentarus – nuo jų egzistavimo fakto, skaičiaus ar kokybės valdytojo gaunama tiesioginė ar netiesioginė *ekonominė nauda*;
4. tinklalapio valdytojo turima komentary skilties *kontrolė* ir jos vykdymo istorija.

Būtent pagal šiuos komentary konteksto kriterijus įvertintas interneto tinklalapio valdytojo vaidmens aktyvumas komentary skelbimo procese gali sudaryti pagrindą interneto tinklalapio valdytoją pripažinti komentary *skleidėju*.

Atlikus *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimų analizę, konstatuotinos tokios teisiškai reikšmingos komentary konteksto aplinkybės, kurios pristatomos per *bendros socialinės aplinkos, interneto svetainės prigimties, jos valdytojo teisinio statuso ir jo vaidmens komentary atžvilgiu* kriterijų prizmę.

Socialinės aplinkos vertinimo kriterijai:

1. komentary sulaukęs *Delfi AS* straipsnis buvo *subalansuotas*;
2. jis paskelbtas viešojo intereso tematika po viešai kilusios diskusijos apie *didelei visuomenės daliai reikšmingų* ledo kelių laužymą⁸⁸⁸;
3. *Delfi AS* jau anksčiau buvo sulaukusi neigiamo vertinimo ir viešo kitų žiniasklaidos priemonių bei aukščiausiųjų valstybės pareigūnų dėmesio dėl šmeižiamųjų ir žeminančių komentary skelbimo bei įspėta dėl galimo civilinės atsakomybės taikymo, o jos svetainė net pavadinta žiaurais ir arogantiško pasityčiojimo šaltiniu⁸⁸⁹;
4. Estijoje *www.delfi.ee* tinklalapio komentary skiltis buvo pagarsėjusi šmeižiamaisiais ir žeminančiais komentarais, tačiau šmeižo požymių turintys komentarai sudarė mažiau nei 0,5 % visų skaitytojų pasisakymų⁸⁹⁰. *Delfi AS v. Estonia* byloje pabrėžta, kad portalo valdytoja, paskelbusi straipsnį visuomenei aktualiu klausimu, galėjo tikėtis neigiamų reakcijų (ypač įvertinus bendrą komentary pobūdį), pasiekiančių nepelnytų įžeidinėjimų ir neapykantos lygį. *Delfi AS* anksčiau kai kuriuos lankytojų pasisakymus buvo pašalinusi savo iniciatyva.

Interneto svetainės pobūdžio vertinimo kriterijai:

1. *www.delfi.ee* – interneto žiniasklaidos (naujienu) portalas, skelbiantis rašytinę, vaizdinę ir garsinę medžiagą;
2. tenkina viešąjį interesą skleisti informaciją, įskaitant bendrojo intereso klausimus, bei sudaro galimybę kitiems asmenims keistis informacija, idėjomis ir nuomonėmis;
3. valdomas komerciniais pagrindais;
4. valdomas profesionaliai;

888 Tačiau ledo kelių naudojimo galimybės priklauso išimtinai nuo metų laiko, todėl šios tematikos straipsnio aktualumas komentary šalinimo metu (kovo mėnesį) turėjo būti minimalus.

889 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 15 dalis, *supra* note 12.

890 2009 m. rugpjūčio mėn. *Delfi AS* svetainėje buvo paskelbta 190 000 komentary, iš kurių moderatoriai pašalino 15 000 (apie 8 %), daugiausia sudarytų iš šlamšto ar nereikšmingų pasisakymų. *Ibid.*, 30 dalis.

5. vienas iš didžiausių ir populiariausių interneto naujienų tinklalapių, gerai žinomas visuose gyventojų sluoksniuose ir laisvai prieinamas neribotai lankytojų auditorijai estų, rusų ir anglų kalbomis;
6. www.delfi.ee komentarų skiltis bylos nagrinėjimo metu buvo populiariausia tarp visų Estijoje komentavimo galimybę siūlančių interneto platformų ir beveik kiekvienas jos straipsnis sulaukdavo komentarų.

Valdytojo teisinio statuso vertinimo kriterijai:

1. *Delfi AS* – privatusis ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kurio tikslas – siekti pelno (t. y. interneto tinklalapio valdytojo *statusas* – *verslininkas*);
2. *Delfi AS* interneto svetainę www.delfi.ee valdė kaip savo vykdomos komercinės veiklos dalį (projektą).

Interneto svetainės valdytojo vaidmens komentarų atžvilgiu vertinimo kriterijai:

1. komentarų skilties integravimo į interneto svetainę *tikslas* – pačios *Delfi AS* skelbiamų naujienų *papildymas*⁸⁹¹ lankytojų vertinimais ir nuomonėmis (komentarais);
2. šio valdytojo *vaidmuo* komentarų pasirodymo atžvilgiu – *iniciatorius*;
3. interneto tinklalapio valdytojo *ekonominis suinteresuotumas skatinti* skelbti komentarus – nuo jų skaičiaus priklausanti verslininko *ekonominė nauda*;
4. *Delfi AS* vykdė *esminę* jos tinklalapyje *paskelbtų komentarų kontrolę*: pagal *Delfi AS parengtas* komentavimo *taisykles* skaitytojams buvo *draudžiama* skelbti neteisėtus komentarus, tačiau tik *Delfi AS* turėjo *išimtinę* jau pasirodžiusių komentarų *keitimo ar panaikinimo galimybę*, o patys autoriai po paskelbimo nebegalėjo šių komentarų pakeisti ar ištrinti. Keletą kartų *Delfi AS* jau buvo šalinusi komentarus savo iniciatyva.

Apibendrinant, *Delfi AS v. Estonia* byloje reikšmingiausiomis konteksto aplinkybėmis, pripažįstant *Delfi AS* taikytos civilinės atsakomybės pagrįstumą, laikyta tai, kad: **i**) komentarų platforma buvo integruota pačios *Delfi AS*, kuri **ii**) buvo ekonomiškai suinteresuota kuo didesniu komentarų skaičiumi, iniciatyva, ir **iii**) vienintelė *Delfi AS* turėjo techninių galimybių kontroliuoti komentarų skiltį. Be to, **iv**) *Delfi AS* turėjo numatyti, kad publikacija visuomenei jautria tema gali sulaukti įvairių atsiliepimų. Iš šių nurodytų kriterijų apibendrinimo darytinos kelios tarpinės išvalgos.

Pirma, ne bet kuris verslininko statusą turintis ir konkrečios svetainės eksploatavimu užsiimantis pelno siekiantis asmuo gali būti *prilygintas* komentarų *skelbėjui*, o tik toks, kuris skaitytojus aktyviai *ragina* skelbti pasisakymus siekdamas *papildyti* savo *skelbiamą* turinį (paprastai) tam, kad padidėtų jo ekonominė nauda (tačiau jos realumo įrodyti nereikia). Taigi interneto tinklalapio valdytojas *visų pirma* turi imtis komentarų skelbimo *iniciatyvos* siekdamas *papildyti savo* skelbiamą *turinį* – ir ne tik sukurdamas galimybę juos rašyti, bet ir raginti skaitytojus tai daryti. *Antra*, *Delfi AS v. Estonia* bylos aplinkybių analizė liudija, kad pati komentarų skilties ir turinio kontrolė gali būti *esminė* ir *neesminė*,

891 Kai kurie autoriai teigia, kad *Delfi AS* nukreipė skaitytojus rašyti komentarus. Lahe ir Turk, *supra* note 109: 465. Tačiau kiti autoriai pagrįstai teigia nebuvus nustatyta, kad *Delfi AS* kaip nors skatino rašyti ar skaityti komentarus, kad ėmėsi papildomų priemonių siekdama padidinti komentarų prieinamumą ar kad *Delfi AS* apie komentarų neteisėtumą sužinojo anksčiau, nei gavo prašymą juos pašalinti. Todėl bendrovė turėtų galėti remtis Elektroninės komercijos direktyvoje nustatytais išimtimis. Brunner, *supra* note 98: 168–169; McNamee ir Pérez, *supra* note 49: 9.

o tai reiškia, kad neesminė lankytojų turinio atžvilgiu vykdoma kontrolė, net ir esant pirmajai (pirmiau nurodytai) prielaidai, gali būti nepakankama interneto svetainės valdytojo vaidmenį prilyginti komentarų skleidėjui ir nepateisinti atsakomybės jam taikymo. *Trečia*, konkrečios bylos kontekste pati *Delfi AS* savo lankytojams neužtikrina komentavimo taisyklėse keliamų sąlygų (draudimų) laikymosi ir tam tikra prasme nesilaikė jų pati, todėl jų egzistavimas, *viena vertus*, yra deklaratyvus, *antra vertus* – kelia klausimą dėl tokių taisyklių, kaip savireguliacijos instrumento, statuso EŽTK 10 straipsnio 2 dalies požiūriu. *Ketvirta*, aptartas aplinkybes būtina kompleksiskai įvertinti su komentarų konteksto aplinkybėse nepaminėtu, tačiau kitose EŽTT *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo dalyse minimu *aiškiai* neteisėtu komentarų turiniu.

2.2.2. Komentarų turinys *Delfi AS v. Estonia* byloje

2006 m. sausio 24–25 d., kai visos interneto svetainės www.delfi.ee publikacijos per dieną sulaukdavo vidutiniškai apie 10 000 komentarų, konkretus *Delfi AS* paskelbtas straipsnis per parą pritraukė 185 anoniminių skaitytojų pasisakymus. Toks paskelbtų komentarų skaičius viršijo įprastai vienam straipsniui tenkančių skaitytojų reakcijų skaičių. Iš jų bent dvidešimties (20) (t. y. 10,81 proc.) turinį sudarė grasinančio bei įžeidžiančio pobūdžio pasisakymai *SLK* stebėtojų tarybos nario ir pagrindinio akcininko L., kuris straipsnyje nebuvo aptariamasis, atžvilgiu⁸⁹²:

- „1. *Väinameri* sąsiauryje yra srovių; 2) atviras vanduo yra arčiau nurodytų vietų, o ledas yra plonesnis. Pasiūlymas – padarykime kaip 1905 m., eikime į Kuresarę su lazdomis ir įdėkime [L.] ir [Le.] į maišą.
2. Kruvinos išmatų galvos... jie vis tiek maudosi piniguose monopolijos ir valstybės subsidijų dėka ir dabar jau pradėjo bijoti, kad automobiliai kelias dienas gali važiuoti į salas be jokio jų piniginės papildymo. Sudek savo laive, ligotas žyde!
3. Gerai, kad [L.] iniciatyva nenutraukė pykčio liejimo vardan pykčio krypties. Pirmyn, vaikinai, L. į krosnį! Eikit į priekį, vaikinai, [L.] į orkaitę!
4. Mažasis L., eik ir nusiskandink pats.
5. Aha... „man sunku patikėti, kad tai įvyko atsitiktinai...subingalviai *fck*“.
6. Niekšas!!! (rusiškai)
7. Ko Jūs čia verkšlenate, nugalėkim šį šunsnuokį kartą ir visiems laikams. Ateityje kiti žinos, kuo rizikuoja, net jei turės tik vieną mažą gyvenimą.
8. ...prakeikta teisė. Nulinčiuokim, kas įspėtųme kitus salos gyventojus ir kitus asmenis. Tuomet nieko panašaus nebus padaryta ateityje! Bet koku atveju [L.] labai to nusipelnė, ar ne.
9. Geras žmogus gyvena ilgą laiką, apdergtas išmatomis žmogus – dieną ar dvi.
10. Jeigu būtų ledo kelias, vienas galėtų lengvai sutaupyti 500 [EEK] visam automobiliui, *fckng* L. moka už šitą ekonomiškumą, kodėl Jūsų keltams, jei jie tokie geri ledlaužiai, užtrunka tris valandas, eikite ir sulaužykite ledą Pernu uoste... vietoj jų, *fcking* beždžione, aš vis tiek pasieksiu [ledo] kelią ir jei nuskęsiu, tai bus tavo kaltė.
11. Ar niekas negali pasipriešinti šitiems išmatoms?
12. *Saremos* ir *Hyjumos* salų gyventojai, padarykite 1:0 prieš šį kvailį.

892 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 17 ir 18 dalys, *supra* note 12.

13. Įdomu, ar L. nebus sutriuškintas *Saremos* saloje? Pakreipkite žmones šia linkme.
14. Žmonės keletą dienų internete apie tai kalbės, bet sukčiai (taip pat tie, kurie remiami ir kuriuos mes patys išsirinkome mums atstovauti), uždirba pinigus ir nekreipia dėmesio į šią liepsną – tai niekam nerūpi (angl. *no one gives a shit about this*). Kai tik [M.] ir kiti didieji sukčiai taip pat tarnavo bosui, bet jų godumas smogė atgal (Ilsėkitės ramybėje). Anksčiau ar vėliau tai taip pat atsigręs prieš šiuos sukčius. Ką jie sėja, tą ir pajaus, tačiau jie vis dėlto jie turėtų būti apriboti (linčo teismu, nes valstybė yra bejėgė jų atžvilgiu – iš tikrųjų jie yra tie, kurie valdo valstybę), nes jie gyvena tik šiandiena. Rytoj nors ir tvanas.
15. Šis V. vieną dieną nukentės nuo mano pyrago. Prakeikimas, kai tik uždėsite katilą ant ugnies, iš saunos kamino kils dūmai, čia pasirodys varnos iš *Saremos*, galvojančios, kad... kiaulė bus paskersta. negali būti.
16. Šunsnuokiai!!! Ofelia taip pat turi ledo klasę, todėl tai nėra pasiteisinimas, kodėl Ola buvo reikalaujama!!!
17. Estijos valstybė, vadovaujama ir finansuojama niekšų, žinoma, netrukdyt ir nebaus už antisocialius šunsnuikių veiksmus. Bet gerai, kiekvienas [L.] turi savo Jonines (dabartinė šio posakio reikšmė – turi neišvengiamą savo likimą – *aut. past.*)... ir viso to apskritai negalima lyginti su avinų (kastruotų patinų – *aut. past.*) Joninėmis (lemtimi – *aut. past.*). Iš tikrųjų atsiprašau už [L.] – žmogų galiausiai... :D :D :D.
18. ...jei po tokių veiksmų [L.] staiga tektų pasiimti atostogas dėl ligos (t. y. taptų laikinai nedarbingas), o kitą kartą ledo kelias vėl bus sunaikintas...ar jis tada turės drąsos trečią kartą veikti kaip kiaulė? :)
19. *Fucking* šunsnuokis tas L... Aš galėjau grįžti namo su savo kūdikiu greitai... Vis tiek jo kompanija negali garantuoti normalios perkėlimo paslaugos ir kainos yra tokios, kad... tikras šliaužimas... kyla klausimas, kieno kišenės ir burnas jis užpildė pinigais, kad kaip kiaulė veiktų iš metų į metus.
20. Jūs negalite pagaminti duonos iš šūdo; ir popierius, ir internetas gali atlaikyti viską; ir tik savo paties linksmybei (iš tikrųjų valstybei ir [L.] nerūpi tautos nuomone)... tik dėl linksmumo, be jokio godumo pinigams – aš nusišlapinčiau į [L.] ausį, o tada aš taip pat nusiutuštinčiau ant jo galvos:)

2009 m. birželio 10 d. Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendime *Leedo v. Delfi AS* byloje⁸⁹³ šie komentarai (nuomonės) kvalifikuoti *šmeižiamaisiais*, nes yra „vulgarūs“, „įžeidžiantys siekiant pažeminti“, „žeminantys žmogaus garbę ir orumą“, „išjuokiantys asmenį“ bei „grasinančio pobūdžio“. Tuo pat metu šie pasisakymai, konstatavus, jog jie kyla ne iš kokios nors konkrečios informacijos, bet buvo sukurti ir paskelbti tik siekiant pažeisti nukentėjusiojo asmens garbę ir gerą vardą, pripažinti *aiškiai* neteisėtais, nes bet kuriam protingam skaitytojui be jokio papildomo tyrimo akivaizdi būtent tokia jų reikšmė. Taigi, atsižvelgiant į įstatyme numatytą pareigą vengti žalos padarymo (tai atitiktų CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai – *aut. past.*), konstatuota, kad *Delfi AS* turėjo *užkirsti kelią* tokių *aiškiai* neteisėto turinio komentarų paskelbimui, todėl *aiškiai* neteisėto pobūdžio komentarų paskelbimas taip pat laikytinas neteisėtu. Tokiu būdu *Delfi AS* pripažinta atsakinga už nukentėjusiojo garbės ir gero vardo pažeidimu pada-

893 „*Leedo v. Delfi AS* bylos sprendimo“ 16 dalis, *supra* note 33; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 12.

rytos žalos atlyginimą, tačiau, nors atsakomybė interneto tinklalapio valdytojui taikyta būtent už komentarų turinio nulemtas pasekmes ir dėl to tokiose bylose komentarų turinio analizė turėtų būti vienas iš kertinių bylos tyrimo aspektų, patys komentarai sprendime plačiau netirti ir neanalizuoti.

EŽTT 2013 m. spalio 10 d. *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime tie patys www.delfi.ee svetainės komentarų skiltyje paskelbti skaitytojų pasisakymai taip pat įvardyti kaip *šmeižiamieji* (9, 23, 30, 48, 50, 53, 64, 69, 75, 84, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 94), 84 dalyje aiškiai konstatuojant, kad komentarai buvo *šmeižiamosios prigimties*, tuo metu akivaizdžiai neteisėtų komentarų terminas vartotas tik kartą – 29 punkte cituojant Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendimo ištrauką. Taigi būtent Estijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 10 d. sprendimas *Leedo v. Delfi AS* byloje laikytinas aiškiai neteisėto komentarų turinio sąvokos kilmės šaltiniu, kuriam EŽTT Pirmosios sekcijos kolegija neteikė svarbesnės reikšmės. Tačiau 2015 m. birželio 16 d. *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime aiškiai neteisėtam komentarų pobūdžiui jau suteikta *esminė* reikšmė, nors *aiškaus* komentarų neteisėtumo sąvoka tik paminėta⁸⁹⁴, *inter alia*, nurodant, kad „šalys *neginčija*, jog komentarai buvo aiškiai neteisėto turinio“⁸⁹⁵, kurių dauguma prilygo neapykantos arba smurto kurstymui, ir iš esmės nebuvo atskleista. Kaip pagrįstai pažymima *Delfi AS v. Estonia* byloje dviejų teisėjų priimtoje atskirojoje nuomonėje, visame EŽTT sprendime komentarų neteisėtumo pobūdžio aprašymas ir apibūdinimas skiriasi, jis lieka *neapibrėžtas* ir *neaiškus*, o tai, kas pagal EŽTT ir nacionalinius teismus laikytina aiškiai neteisėtu turiniu, taip pat suprantama netapaciai. Pavyzdžiui, jei Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendime aiškus komentarų neteisėtumas reiškė „*vulgarumą*“, „*įžeidimą siekiant pažeminti*“, „*grasinimą*“ ir siekį „*pažeminti žmogaus orumą ir išjuokti asmenį*“, kuriuos vienijo *šmeižto* teisinė koncepcija, tai 2015 m. birželio 16 d. *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo 110 dalyje *šmeižtas* dukart tiesiogiai *atsietas* nuo kitų aiškiai neteisėtų pasisakymų, pažymėjus, kad *šmeižtas* ir *kitų* rūšių *aiškiai neteisėtos* kalbos, įskaitant *neapykantos* ir *smurto kurstyimą*, internetu vos per kelias sekundes gali būti paskleidžiamos pasauliniu mastu <...>⁸⁹⁶. Negana to, *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo 114 dalyje, remiantis Estijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 10 d. teismo sprendime pateiktais komentarų apibūdinimais⁸⁹⁷, jau nurodyta, kad dauguma komentarų pagal savo prigimtį *prilygsta neapykantos ir smurto prieš L. kurstymui*⁸⁹⁸. Iš to, kas išdėstyta, akivaizdu, kad EŽTT 2015 m. birželio 16 d. Didžiosios kolegijos priimtame *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime, *viena vertus*, deklaruojamas Estijos Aukščiausiojo Teismo išvadų, kuriomis nustatytas akivaizdus *šmeižiamojo pobūdžio* komentarų

894 Be toliau aptariamų atvejų, „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“, *supra* note 12, 128 dalyje du kartus įvardytas Estijos teismuose pagal nacionalinius įstatymus konstatuotas aiškus komentarų neteisėtumas, o 156 ir 159 dalyse aiškaus neteisėtumo sąvoka vartojama be jokio pagrindo.

895 *Ibid.*, 136 ir 140 dalys.

896 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendime“, *supra* note 12, neapykantos kalbos paminėtos tik kartą, tam nesuteikiant didesnės reikšmės – 86 dalyje nurodžius, jog *Delfi AS*, atsižvelgdama į straipsnio tematiką, galėjo suvokti sulauksianti neigiamų reakcijų apie keltų bendrovę ir ją valdančius asmenis ir kad turint omenyje bendrą www.delfi.ee pasirodančių komentarų pobūdį, buvo aukštesnė nei vidutinė rizika sulaukti tokių komentarų, kurie peržengs pagrįstos kritikos ribas ir pasiekis nepagrįstą įžeidinėjimų bei neapykantos kalbų kurstyimo lygį.

897 Jame buvo nurodyta, kad ginčo komentarai „*žemino žmogaus orumą*“ ir buvo „*akivaizdžiai neteisėti*“. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 114 dalis, *op. cit.*

898 „*Leedo v. Delfi AS* bylos sprendimo“ 18 dalis, *supra* note 33; *Ibid.*, 31 dalis.

neteisėtumas pripažinimas, lygiagrečiai pateikiant įvairialypį jų apibūdinimą, *antra vertus*, šie pasisakymai *perkvalifikuoti* iš žeminančių garbę ir gerą vardą į neapykantos ir smurto kurstymą ir būtent tai *de facto* pripažinta esminiu akivaizdžiai neteisėtų komentarų kriterijaus požymiu. Be to, EŽTT, sprendime nurodydamas, kad šalys *neginčija* aiškiai neteisėto komentarų turinio⁸⁹⁹, kurių dauguma prilygo neapykantos *arba* smurto kurstymui, aiškiai net neatskyrė, kurie komentarai pripažinti kurstančiais neapykantą, o kurie – smurtą, o galiausiai net pažymėjo, kad ne visi (*aut. past.*), o tik *dauguma*⁹⁰⁰ komentarų *kurstė neapykantą ir tiesiogiai skatino smurtauti*⁹⁰¹, būtent kurie ir nepateko į EŽTK 10 straipsnio apsaugos sritį kaip nesuderinami su EŽTK saugomomis vertybėmis. Tai leidžia teigti, kad dalis komentarų galimai apskritai buvo teisėti ar bent jau žemesnio neteisėtumo lygmens, tačiau, nors šio EŽTT sprendimo analizė aiškiai rodo *tam tikrą laipsnišką vertinamaisiais kriterijais pagrįstą interneto svetainių lankytojų veiksmų neteisėtumo gradaciją*, nei EŽTT, nei nacionalinių teismų sprendimai atsakymo į klausimą, kurie komentarai laikytini aiškiai, o kurie – neakivaizdžiai neteisėtais ar net teisėtais, šiuo atveju nepateikia. Pavyzdžiui, pagrįstai keltinas klausimas, ar akivaizdžiai neteisėtu turiniu laikytinas tik neapykantos ir smurto kurstymas, ar 9 komentaras „geras žmogus gyvena ilgą laiką, apdergtas išmatomis žmogus – dieną ar dvi“ iš tiesų reiškia smurto propagavimą ir kiek realiai toks komentaras gali turėti įtakos lyginant su analogiškais ne virtualioje aplinkoje išsakytais teiginiais. Be to, kai kurie pasisakymai, tarkime, 5 komentaras „sunku patikėti, kad tai įvyko atsitiktinai...subingalviai *fck*“; 6 komentaras „niekšas“; 11 komentaras „Ar niekas negali pasipriešinti šitiems išmatoms?“; 12 komentaras „Saremos ir Hyjumos salų gyventojai, 1:0 prieš šį kvailį“; 13 komentaras „Įdomu, ar jis nebus sutriuškintas Saremos saloje? Sukilkite su savo žmonėmis taip pat“ ir pan., atsižvelgiant į visuomenei itin svarbių ledo kelių suardymą, gali būti pripažinti adekvačia jos narių reakcija, turint omenyje interneto erdvei būdingas „aštresnes“ natūralios kalbos konstrukcijas. Apskritai EŽTT nacionaliniuose teismuose neteisėtomis pripažintos komentarų formuluotės neanalizuotos ir vertintos ne *atskirai*, bet veikiau kaip vientisas pasisakymų *kompleksas*⁹⁰², todėl kyla klausimas, ar atskirų šalių teismuose turėtų būti tiriamas *kiekvieno* komentaro neteisėtumas⁹⁰³, ar pakaktų įvertinti komentarų *visumos* teisėtumą, o jei taip – kokie turėtų būti tokio vertinimo kriterijai. Taigi didžiausiu *Delfi AS v. Estonia* byloje priimtų sprendimų argumentacijos trūkumu laikytina tai, kad jame taip ir nebuvo atskleista iš Estijos teismų argumentacijos perimta *akivaizdaus neteisėtumo* samprata, neaptarti kiti galimi *akivaizdaus neteisėtumo* atvejai ir net nepateikti jo nustatymo kriterijai, nors pusmečiu vėliau nagrinėtoje *MTE & Index v. Hungary*

899 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 136 ir 140 dalys, *supra* note 12.

900 Net ne visi – *aut. past. Ibid.*, 117 dalis.

901 Iš esmės tapati pozicija kartojama „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 115 dalyje, *ibid.*, kurioje aiškiai neteisėtais pasisakymais įvardijami teiginiai, pažeidžiantys kitų asmenų teises ir prilygstantys neapykantos ir smurto prieš juos kurstymui, taip pat 141 ir 153 dalyse, pastarojoje vėlgi nurodant, kad komentarai buvo aiškiai neteisėto pobūdžio dėl to, kad jais kurstyta neapykanta ir smurtas.

902 Tokia EŽTT pozicija, neanalizuojant atskirų komentarų neteisėtumo, pagrįstai kritikuojama: Angelopoulos, *supra* note 52.

903 Autorės nuomone, kiekvieno komentaro neteisėtumą derėtų vertinti atskirai, kaip tai daro Lietuvos teismai. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33; „Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“, *supra* note 514.

byloje komentarų neteisėtumo pobūdis, aiškiai skiriant *akivaizdžiai* ir *neakivaizdžiai* neteisėtą turinį, pripažintas esminiu šios ir *Delfi AS v. Estonia* bylų skirtumu.

Visgi iš to, kas išdėstyta, galima daryti keletą tarpinių išvagalų.

Pirma, tiek Estijos Aukščiausiojo Teismo, tiek EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje Didžiosios kolegijos priimtų sprendimų argumentacija leidžia daryti išvadą, jog civilinės atsakomybės *Delfi AS* taikymo prielaidas sudarė būtent *aiškus (akivaizdus)* skaitytojų komentarų neteisėtumas, todėl, vertinant civilinės atsakomybės interneto svetainės operatoriui taikymo galimybę, aktuali *aiškiai (akivaizdžiai)* ir *neaiškiai (neakivaizdžiai) neteisėtų* komentarų takoskyra. Įvertinus tai, kad ir Estijos Aukščiausiojo Teismo, ir EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje priimtame sprendime *aiškus (akivaizdus)* rašytinių lankytojų reakcijų neteisėtumas *expressis verbis* buvo susietas su faktu, jog jam nustatyti nereikia jokie išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio ar teisinio* tyrimo⁹⁰⁴, darytina išvada, jog *aiškus (akivaizdus)* ir *neaiškus (neakivaizdus)* komentarų neteisėtumas diferencijuotinas pagal išsamesnio papildomo – bent jau lingvistinio ir (ar) teisinio – tyrimo poreikio šių komentarų neteisėtumui įvertinti egzistavimą ar nebuvimą, arba, kaip nurodoma Rekomendacijos preambulės 25 punkte, pagal tai, ar „<...> turinys yra tokios rūšies, kad nėra būtina įvertinti su juo susijusių aplinkybių“⁹⁰⁵. Atsižvelgiant į tai, kad Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendime aiškiai neteisėtais pripažinti nukentėjusiojo – SLK akcininko L. – garbę ir gerą vardą pažeidžiantys komentarai kaip nekylantys iš jokios pagrįstos informacijos, bet yra sukurti ir paskelbti vien *siekiant* pažeisti teisę į garbę ir gerą vardą, *akivaizdus ir neakivaizdus* komentarų neteisėtumas nustatytinas, *inter alia*, įvertinus jų paskelbimo tikslą ir taip pat vertintinas *semantine prasme*. Vis dėlto *aiškumo (akivaizdumo) kriterijus* yra itin vertybine ir moraline prasme determinuota kategorija, priklausanti ne tik nuo tam tikros šalies kultūrinio lygmens, bet ir nuo subjektyvios teisėjo gyvenimiškos patirties bei pažiūrų, todėl EŽTT sprendime neanalizavus pačių komentarų turinio ir tiksliai neįvardijus komentarų kvalifikavimo *aiškiai (akivaizdžiai) neteisėtais* kriterijų, atskirų valstybių teismams ir toliau išlieka didelė rizika netinkamai kvalifikuoti komentarų neteisėtumo laipsnį bei galiama sulaukti EŽTK 10 straipsnio pažeidimo padarinių.

Antra, nors komentarų neteisėtumo pobūdis visų pirma tiriamas interneto svetainės lankytojų veiksmų atžvilgiu, jis *akivaizdžiai* – bent jau netiesiogiai – žymi ir tam tikrą interneto portalo operatoriaus veiksmų neteisėtumo vertinimo komponentą, tačiau lieka *neaišku*, iš kurio asmens pozicijų turi būti vertinamas tokio papildomo tyrimo komentarų neteisėtumui nustatyti poreikio buvimas ar nebuvimas. Pavyzdžiui, Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendime konstatuota, kad, „vertinamieji teiginiai yra netinkamai, jei *protingam ir nuovokiam* (angl. *sensible*) *skaitytojui* akivaizdi vulgari jų reikšmė ir *siekis* pažeminti žmogaus orumą bei asmenį išjuokti“, tačiau netrukus nurodyta, kad „komentaruose nebuvo jokios informacijos, kurią būtų reikėję papildomai tikrinti interneto svetainės valdytojo iniciatyva, todėl tvirtinimai, kad *internetu tinklalapio valdytojas nežinojo ar negalėjo žinoti* apie pasisakymų neteisėtumą, yra nepagrįsti“⁹⁰⁶. Iš to seka dvi tarpinio pobūdžio išvagos. *Pirma*, jei komentarų neteisėtumo pobūdis vertintinas iš *protingo ir nuovokaus* skaitytojo

904 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 117 dalis, *supra* note 12.

905 Tačiau „Rekomendacijos“ 4 straipsnio b punkte, *supra* note 35, neteisėtas turinys apibrėžiamas tiesiog kaip bet kokia ES arba valstybės narės teisės neatitinkanti informacija.

906 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalies 16 punktą, *op. cit.*

pozicijų, kuris paprastai neturi (nors ir gali turėti) specialiųjų teisinių žinių, akivaizdaus komentarų neteisėtumui konstatuoti pakanka juos įvertinti *lingvistine* ir *semantine* prasme, kas ir buvo padaryta Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendime. *Antra*, būtina nustatyti, ar interneto tinklalapio valdytojas komentarų neteisėtumo pobūdį iš tiesų turi vertinti iš protingo jo svetainės lankytojo pozicijų, kuri neabejotinai reikštų *žemesnio* atidumo standarto svetainės operatoriui taikymą. Tačiau kaip ir pagal kokius kriterijus profesionalus ar net neprofesionalus interneto tinklalapio valdytojas turėtų nuspręsti, kada ir koks pasisakymų neteisėtumas vidutiniam interneto vartotojui yra akivaizdus, o kada ir koks – jau nebe? Šiame kontekste tampa aktualus EŽTT *Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendime pasirinktas *akivaizdaus* komentarų neteisėtumo susiejimas su faktu, kad jam nustatyti nereikia jokio išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio ar teisinio* tyrimo⁹⁰⁷, o tokio papildomos *teisinės* analizės poreikio vertinimo – bent jau bendriausia prasme – gali būti reikalaujama tik iš komercinę ar profesinę veiklą vykdančių subjektų, iš kurių, kaip turinčių specialiųjų žinių, tikimasi aukšto rūpestingumo ir apdairumo laipsnio bei ypatingo atidumo vertinant savo veiklos pasekmių riziką⁹⁰⁸. Taigi *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo 117 dalyje EŽTT pateikta pozicija, kad *Delfi AS* skundas nagrinėjamas atsižvelgiant į Estijos Aukščiausiojo Teismo vertintus komentarus, kurių *dauguma kurstė neapykantą ir tiesiogiai skatino smurtauti*, o jų neteisėto pobūdžio nustatymas nereikalavo jokios kalbinės ar *teisinės* analizės, nes neteisėtumas buvo akivaizdus, orientuoja būtent į interneto tinklalapio valdytojui taikytino *bonus pater familias* elgesio, kaip kaltės vertinimo atskaitos taško, standartą ir leidžia daryti išvadą, jog dėl profesionalaus interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės kaltės pagrindu negali būti sprendžiama jo veiksmus vertinant (tik) pagal tretiesiems asmenims taikytiną rūpestingumo kriterijų. Ši pozicija grįžtina požiūriu, kad interneto tinklalapio valdytojas, kaip profesionalas (bent jau *Delfi AS v. Estonia* bylos prasme), turi daugiau galimybių įvertinti neteisėtą komentarų pobūdį ir jų interneto tinkle neturėtų likti vien dėl to, kad kai kuriems skaitytojams toks neteisėtumas dėl specialiųjų žinių stokos nėra akivaizdus.

Trečia, jei į interneto tinklalapio valdytojui taikytino *bonus pater familias* standarto turinį patenka teisinė komentarų pobūdžio analizė, lieka neaiškus *akivaizdaus* ar *neakivaizdaus* komentarų *neteisėtumo* ir tinkamo pažeistos vertybės teisinio kvalifikavimo tarpusavio santykis. Pastebėtina, kad Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendime aiškiai neteisėtais pripažinti nukentėjusiojo – *SLK* akcininko L. – *garbę ir gerą vardą* pažeidžiantys komentarai, sukurti ir paskelbti vien turint tikslą pažeisti teisę į *garbę ir gerą vardą*, *Delfi AS v. Estonia* pirmosios sekcijos sprendime ypač atsižvelgta į šių komentarų *šmeižiamąją, įžeidžiamąją ir grasinamąją*⁹⁰⁹ prasmes, o *Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo 110 dalyje šmeižtą dukart tiesiogiai *atsiejus* nuo *kitų* aiškiai neteisėtų kalbų, įskaitant *neapykantos ir smurto kurstymą*, jau konstatuota, kad dauguma konkrečių komentarų *kurstė neapykantą ir tiesiogiai skatino smurtauti*. Šios EŽTT praktikos analizė leidžia daryti vienareikšmę išvadą, kad į EŽTK 10 straipsnio apsaugos sritį nepatenka *akivaizdžiai neapykantą bei smurtą skatinantys skaitytojų komentarai* (angl. *hate speech*),

907 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 117 dalis, *supra* note 12.

908 *Ibid.*, 122 dalis; „*Lindon, Otchakovsky-Laurens ir July v. France* bylos sprendimo“ 41 dalis, *supra* note 635; „*Cantoni v. France* bylos sprendimas“, *supra* note 638; „*Chauvy, Esmenard ir Michel v. France* bylos sprendimas“, *supra* note 292.

909 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 94 dalis, *op. cit.*

inter alia, ir tie, kuriais *tiesiogiai grasinama* fizinio asmens *integralumui*. Iš to, kas išdėstyta, darytinos dvi tarpinės išvalgos. *Pirma*, komentarams kaip akivaizdžiai neteisėtiems kvalifikuoti reikalinga atskleisti neapykantos kalbų sampratą, kurių kvalifikavimas ne tik nacionaliniams teismams, bet ir net pačiam EŽTT yra itin sudėtingas ir delikatus dalykas⁹¹⁰, nes neapykantos kalbos gali apimti ir apima daugybę neapykantos žinučių – nuo įžeidžiančių, žeminančių, užgaulių ir negatyvių stereotipinių pastabų ir komentarų iki bauginančių, provokuojančių ar prieš konkrečius asmenis ir grupes smurtą ir žiaurumą kurstančių teiginių⁹¹¹. Nei EŽTK, nei EŽTT formuojama praktika nepateikia aiškiai (akivaizdžiai) neteisėtų komentarų apibrėžimo, o ES taip pat neturi nei vieningos ir išsamios akivaizdžiai neteisėtų komentarų, nei neapykantos kalbų sampratos, nes įvairūs pasiūlymai kovoti su neapykantą kurstančiu turiniu yra pernelyg fragmentiški ir apima ne visus galimus jos formatus⁹¹². Vis dėlto Europos Tarybos Ministrų Komitetas dar 1997 m. rekomendacijoje „Dėl neapykantos kalbų“ jas apibrėžė kaip apimančias visas saviraiškos formas, kuriomis *skleidžiama* ir (arba) *platinama, kurstoma, skatinama* ar *pateisinama* rasinė neapykanta, ksenofobija, antisemitizmas ar kitos iš nepakantumo kylančios netolerancija grindžiamos neapykantos formos, įskaitant agresyviojo nacionalizmo ir etnocentrizmu pasireiškiančią netoleranciją, diskriminaciją, nesantaiką bei priešišumą mažumoms, migrantams ir imigrantų kilmės žmonėms⁹¹³. Iš privalomų ES teisėje galiojančių teisės aktų neapykantos

910 Dėl jų kvalifikacijos sunkiai sutaria net EŽTT teisėjai. Dirk Voorhoof ir Eva Lievens, „Offensive Online Comments, Delfi Confirmed but Tempered“, *Inform's Blog*, 2016 m. vasario 17 d., <https://inform.org/2016/02/17/offensive-online-comments-delfi-confirmed-but-tempered-dirk-voorhoof-and-eva-lievens/>. Sprendžiant dėl teiginių kvalifikavimo neapykantos kurstymu, dažnai priimamos atskirosios teisėjų nuomonės, o galutinį bylos rezultatą lemia balsų dauguma. Be to, diskusijų kyla net tarp sprendimą palaikančių teisėjų, kurie taip pat pateikia savo nuomones. „*Lindon, Otchakovsky-Laurens ir July v. France* bylos sprendimas“, *supra* note 635; „EŽTT 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *I. A. v. Turkey*, Nr. 42571/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70113>; „EŽTT 2015 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Doğu Perinçek v. Switzerland*, Nr. 27510/08“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235> (toliau – „*Perinçek v. Switzerland* bylos sprendimas“). EŽTT „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendime“, *supra* note 12, neapykantos kurstymas yra tarsi atsietas nuo kurstymo smurtauti, o apie rasizmą antrajame komentare, kuris (net ne vienintelis iš dvidešimties) turi stereotipinių antisemitinių apraiškų ir baigiasi nuoroda į nukentėjusiojo SLK akcininko L., kaip žydo, naikinimą ugnimi: „<...>. Sudek savo laive, ligotas žyde!“, apskritai neužsiminta, nors, autorės nuomone, šiuose pasisakymuose galima įžvelgti ne tik smurto ir neapykantos kurstymo elementų. Kai kurios ES valstybės, pavyzdžiui, Suomija, Belgija, Islandija ir Danija, nepritaria „neapykantos kalbų“ terminui, nes jis „galimai riboja demokratines diskusijas dėl religijos ir mažumų“. Article 19, „Hate Speech“, *ARTICLE 19*, žiūrėta 2016 m. vasario 9 d., <https://www.article19.org/hatespeech-more.html>.

911 Rita Izsák, „Report of the Special Rapporteur on minority issues“ (United Nations Human Rights Council, 2015 m. sausio 5 d.), 11, 52 dalis, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/000/32/PDF/G1500032.pdf>. Neapykantos kalbos yra itin plati sąvoka, apimanti įvairialypį išraiškos spektrą. Article 19, „Hate Speech’ Explained: A Toolkit“, *ARTICLE 19*, žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d., <https://www.article19.org/resources/hate-speech-explained-a-toolkit/>.

912 Carsten Ullrich, „Standards for Duty of Care? Debating Intermediary Liability from a Sectoral Perspective“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*, nr. 8 (2017 m.): 119.

913 Šios rekomendacijos 4 principu nustatyta, kad jeigu neapykantos kalba siekiama paneigti EŽTK įtvirtintas teises ir laisves ar jas apriboti daugiau nei numatyta EŽTK, tokiems pasisakymams EŽTK 10 straipsnio apsauga neturėtų būti suteikiama, o 5 principu raginama atkreipti ypatingą dėmesį į neapykantos kalbų kurstymą. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. spalio 30 d. rekomendacija

kalbos detalizuojamos tik Pamatiniam sprendime dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškoms baudžiamosios teisės priemonėmis, kuriame nustatyta, kad kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių užtikrinti baudžiamumą už tokias tyčines veikas kaip viešą smurto ar neapykantos, nukreiptos prieš asmenų grupę, apibūdinamą pagal rasę, odos spalvą, religiją, kilmę ar tautinę arba etninę kilmę, ar tokiai grupei priklausančių asmenį, kurstymą, nepriklausomai nuo to, ar tai daroma viešai skleidžiant ar platinant rašytinę, vaizdinę ar kitokią medžiagą, taip pat už viešą pritarimą genocido nusikaltimams, nusikaltimams žmoniškumui ir karo nusikaltimams, kaip apibrėžta Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Statuto 6, 7 ir 8 straipsniuose, nukreiptiems prieš asmenų grupę, apibūdinamą pagal rasę, odos spalvą, religiją, kilmę ar tautinę arba etninę kilmę, ar tokiai grupei priklausančių asmenį, atsisakymą šiuos nusikaltimus pripažinti ar didelį jų menkinimą, kai veikos gali kurstyti smurtą ar neapykantą prieš tokią grupę ar tokiai grupei priklausančių asmenį⁹¹⁴. Būtent taip neapykantos kalbos suprantamos ir Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodekse⁹¹⁵. Aptartas neapykantos kalbų turinys iš esmės atitinka 2009 m. išleistose Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros Metodinėse rekomendacijose dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionalistiniais, ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminacinio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų (toliau – Metodinės rekomendacijos) 15 punkte pateiktą konkrečios nusikalstamų veikų kategorijos – *neapykantos nusikaltimų – sampratą, kuriai priskiriamos nusikalstamos veikos, padarytos prieš asmenis, visuomenę, turtinę nuosavybę, jeigu jos motyvuotos teisės pažeidėjo išankstinių, prietarais ar stereotipais grįstų neigiamų nuostatų dėl tam tikro individo ar žmonių grupės rasinės, etninės, tautinės kilmės, religijos, lyties seksualinės orientacijos, amžiaus, socialinės padėties, neįgalumo, įsitikinimų ar pažiūrų*⁹¹⁶. EŽTT praktikoje taip pat pabrėžiama reikiamybė

Nr. R (97) 20 valstybėms narėms dėl „neapykantos kalbų“, 108, RM, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000011680505d5b>. Plačiau čia: Izsák, *supra* note 911: 11–13, 52–60 dalys.

914 Jame taip pat nustatyta, kad kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių užtikrinti baudžiamumą už tokią tyčinę veiką kaip viešą pritarimą nusikaltimams, apibrėžtiems Tarptautinio karo tribunolo įstatų 6 straipsnyje, nukreiptiems prieš asmenų grupę, apibūdinamą pagal rasę, odos spalvą, religiją, kilmę ar tautinę arba etninę kilmę, ar tokiai grupei priklausančių asmenį, atsisakymą šiuos nusikaltimus pripažinti ar didelį jų menkinimą, arba kai veikos gali kurstyti smurtą ar neapykantą prieš tokią grupę ar tokiai grupei priklausančių asmenį. „Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškoms baudžiamosios teisės priemonėmis“, *Europos Sąjungos oficialūs leidinys*, L 328 (2008).

915 „Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksas“, ZEIT, žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 18 d., http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2017/03/5222_kovos-su-neapykantos-kurstymu-internete-elgesio-kodeksas-2016.pdf.

916 Joje taip pat nustatyta, kad visi neapykantos nusikaltimai paprastai yra skirstomi į dvi kategorijas: i) neapykantos kalbą (neapykantos kurstymą), kurios dažniausiai padaromos naudojant kalbines priemones, t. y. išreiškiant tam tikrus teiginius, žodžius, panaudojant įvairius kurstomojo, diskriminacinio pobūdžio prasmę turinčius simbolius (ženklus ir kitus objektus); ii) kitus neapykantos nusikaltimus, kurių sudėtį sudaro ne žodiniai, bet su fiziniais išpuoliais susiję incidentai, pavyzdžiui, psichinis ar fizinis smurtas, arba nusikaltimai tokių žmonių grupių ar jų narių nuosavybei, pasireiškiantys vandalizmu, įvairiais išpuoliais. Šio mokslinio tyrimo prasme mums neabejotinai aktualiausi komentaruose raštu pateikti neapykantą kurstančios kalbos, kurių, kaip pažymėta Metodinių rekomendacijų 53 punkte, daugiausia ir būtent padaroma elektroninėje (virtualioje) erdvėje. „Lietuvos

aukščiausiu lygmeniu kovoti prieš visų formų ir pasireiškimų rasinę diskriminaciją⁹¹⁷ ir iš esmės nevestionuojama būtinybė nacionalinių įstatymų nustatytais atvejais proporcingai riboti saviraiškos laisvę kovos su įvairiais rasizmo pasireiškimais kontekste, įskaitant baudžiamųjų sankcijų skyrimą, nes jie paprastai *ypač rimtai* pažeidžia *pagrindines* teises⁹¹⁸. Taigi išimtinai rasistinio pobūdžio pasisakymams, kaip nesuderinamiems su EŽTK saugomomis vertybėmis, kuriais, pavyzdžiui, neigiamas holokaustas, pateisinama pronacistinė politika, visi musulmonai siejami su rimtais terorizmo veiksmais ar žydai pristatomi kaip blogio šaltinis Rusijoje⁹¹⁹, taip pat netaikoma EŽTK 10 straipsnyje nustatyta apsauga⁹²⁰, o tam, kad kovai su rasistiniais pasisakymais būtų teikiamas prioritetas neatsakingos saviraiškos laisvės, kuri pažeidžia gyventojų dalių ar grupių orumą, net saugumą, požiūriu⁹²¹, neapykantos kurstymu nebūtinai reikalaujama raginimo daryti tam tikrą smurtinę ar kitokią nusikalstamą veiką – tam pakanka kėsिनimosi į asmenis, padaryto *įžeidžiant, išjuokiant ar šmeižiant* tam tikras gyventojų dalis ir grupes⁹²². Vadinasi, bendriausia prasme EŽTT praktikoje neapykantomis kalbomis laikomi ar turėtų būti teiginiai, kuriais *kurstomas* ar *pateisinamas smurtas, neapykanta* ar *netolerancija*⁹²³. Tai iš esmės atitinka doktrinoje sutinkamą neapykantos kalbų apibūdinimą kaip ypatingą įžeidžiančios kalbos formą, kurioje naudojami stereotipai, siekiant išreikšti neapykantos ideologiją⁹²⁴, arba kaip

---

Respublikos Generalinės prokuratūros Metodinės rekomendacijos dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionalistiniais, ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminacinio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų“, PROKURATŪROS, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/met-rek-del-neapykantos-2009-12-23.pdf>.

- 917 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91/2010“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=5e839aaaf-b4ed-4acc-b205-89ed2c2aaaad>
- 918 „EŽTT 2004 m. gruodžio 17 d. sprendimo byloje *Constantin Cumpănă ir Radu Mazăre v. Romania*, Nr. 33348/96“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67816>, 115 dalis.
- 919 „EŽTT 1998 m. rugsėjo 23 d. sprendimo byloje *Marie-Françoise Lehideux ir Jacques Isorni v. France*, Nr. 24662/94“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58245>, 47 ir 53 dalys; „EŽTT 2003 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Roger Garaudy v. France*, Nr. 65831/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-44357>; „EŽTT 2004 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Mark Anthony Norwood v. the United Kingdom*, Nr. 23131/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67632> (toliau – „*Norwood v. the United Kingdom* bylos sprendimas“); „EŽTT 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Hans-Jürgen Witzsch v. Germany*, Nr. 7485/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72786> ir „EŽTT 2007 m. vasario 20 d. sprendimas byloje *Pavel Ivanov v. Russia*, Nr. 35222/04“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79619>.
- 920 „EŽTT 2007 m. vasario 20 d. sprendimas byloje *Pavel Ivanov v. Russia*, Nr. 35222/04“, *supra* note 919; „EŽTT 2004 m. rugsėjo 2 d. sprendimas byloje *W. P. ir kt. v. Poland*, Nr. 42264/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-66711>; „*Norwood v. the United Kingdom* bylos sprendimas“, *supra* note 919; „EŽTT 1988 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Michael Kühnen v. Germany*, Nr. 12194/86“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-230>; „EŽTT 2009 m. liepos 16 d. sprendimo byloje *Daniel Féret v. Belgium*, Nr. 15615/07“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93626>, 72 ir 73 dalys.
- 921 „EŽTT 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Daniel Féret v. Belgium*, Nr. 15615/07“, *ibid*.
- 922 „EŽTT 2012 m. vasario 9 d. sprendimo byloje *Tor Fredrik Vejdeland ir kt. v. Sweden*, Nr. 1813/07“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109046>, 54 dalis.
- 923 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2018“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/132265600987849/2K-91-976/2018>.
- 924 Limba ir Šidlauskas, *supra* note 350: 877.

bet kokią komunikaciją, kuria asmuo ar jų grupė vertinami priešišškai ar menkinami dėl tam tikrų individualių ar grupinių požymių, tokių kaip rasė, odos spalva, etniškumas, lytis, seksualinė orientacija, tautybė, negalia, religija ar kitos ypatybės⁹²⁵, taip pat misoginistika (panieka ir įsišaknijęs priešiškus moterims) ar diskriminacija kitais pagrindais⁹²⁶.

Pažymėtina, kad 2011 m. gegužės 16 d. JTO Žmogaus Teisių Tarybos Specialiojo pranešėjo dėl teisės į nuomonės ir saviraiškos laisvę skatinimo ir apsaugos ataskaitos 25 dalyje kaip vienodai neteisėtas informacijos rūšis išskyrė vaikų pornografiją, neapykantos kurstymą, šmeižtą, tiesioginį ir viešą genocido kurstymą bei nacionalinės, rasinės ar religinės neapykantos propagavimą, kuris skatina diskriminaciją, priešiškus ar smurtą. Rekomendacijos preambulės 1 ir 28 dalyse nusikalstamas neapykantos kurstymas ir terorizmas įvardytas lygiagrečiai su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu, vaikų pornografija⁹²⁷ ir ryšių su vaikais mezgimu seksualiniais tikslais, o iš rekomendacijos preambulės 25 dalies formuluotės darytina išvada, jog medžiaga, susijusi su seksualine prievarta prieš vaikus, laikytina aiškiai neteisėta. Tai atitinka doktrinoje pateiktą siūlymą aukštesnį interneto tinklalapių valdytojų rūpestingumo ir apdairumo standartą taikyti: i) tarptautinių nusikaltimų pobūdį atitinkančiam turiniui, kurio atskaitos tašku gali būti laikomas Budapešto konvencijoje dėl elektroninių nusikaltimų⁹²⁸ pateiktas nusikalstamų veikų katalogas – tai vaikų pornografija, intelektualinės nuosavybės pažeidimai ir įvairūs su technodiniais aspektais susiję neteisėti veiksmai⁹²⁹; ii) žalingam, tarptautinių etikos standartų neatitinkančiam turiniui, kuris kiekvienoje jurisdikcijoje vienareikšmiškai pripažįstamas neteisėtu arba papuola į tam tikrą „pilkąją“ neteisėtumo zoną: tai neapykantos kalbos, ksenofobija, rasizmas, karo nusikaltimų ir istorinių faktų neigimas ir pan.⁹³⁰. Taigi komentarai, kurių turinys atskleidžia, skatina, inicijuoja ar propaguoja seksualinę vaikų prievartą, jų seksualinį išnaudojimą, vaikų pornografiją ir ryšių su vaikais mezgimą seksualiniais tikslais, yra akivaizdžiai amoralūs, nepateisinami, žeminantys ir jokiais atvejais nevertintini kaip saviraiška lygiai taip pat, kaip bet koks neapykantos kurstymas. Pastarosios taisyklės tiesiogiai koreliuoja su PETL 2:102 straipsnio 2 dalies nuostata, pagal kurią *gyvybei, fiziniam ir psichiniam integralumui, orumui* ir laisvei suteikiama plačiausia apsauga. Tai reiškia, kad akivaizdžiai neteisėtais komentarais paprastai pažeidžiamos aukščiausiai deliktų teisės hi-

925 John T. Nockleby, „Hate Speech“, *Encyclopedia of the American Constitution*, sud. Leonard W. Levy, Kenneth L. Karst, ir Adam Winkler, 2-asis leid. (New York: Macmillan, 2000), 1277–78.

926 Ellie Keen ir Mara Georgescu, *Bookmarks. A Manual for Combating Hate Speech Online through Human Rights Education*, Revised edition (Ukraine: Council of Europe, 2016), 11.

927 Nors vaikų pornografija pirmiausia orientuota į vizualinę pateiktį, tačiau komentaruose, ypač vaikams skirtose interneto svetainėse, jie neabejotinai gali būti kviečiami atlikti tam tikrus veiksmus ar skatinami užsiimti vaikų prostitucija, kuri suprantama kaip siekis vaiką išnaudoti seksualiniams veiksams, kaip užmokestį už tai duodant arba žadant pinigų ar bet kuri kitoki atlygį arba kompensaciją, nesvarbu, ar tas užmokestis, pažadas ar kompensacija duodami vaikui, ar trečiajam šaliai. „Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kurią pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 335 (2011).

928 „Budapešto konvencija dėl elektroninių nusikaltimų“, *Valstybės žinios* 36, 1188 (2004).

929 Pavyzdžiui, įsilaužimui ar kitokiam neteisėtam įsibrovimui į informacines sistemas, duomenų vagestei, sukčiavimui ir pan. Yannopoulos, „The Immunity of Internet Intermediaries Reconsidered?“, *supra* note 107: 53–54.

930 *Ibid.*

erarchijoje įtvirtintos vertybės, ypač orumas ir *fizinis bei* ir psichinis *integralumas*, o iš viso to, kas išdėstyta pirmiau, seka *antroji* įžvalga, kad komentarų *neteisėtumo akivaizdumas* siejamas su faktu, jog konkretus teiginys apskritai negali patekti ir *nepatenka į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo sritį*.

Vertindamas, ar konkrečiu neapykantos kalbų atveju saviraiškos laisvės įgyvendinimo ribojimas būtinas demokratinėje visuomenėje, EŽTT paprastai vadovaujasi trimis nurodytais kriterijais⁹³¹ (nors *Delfi AS v. Estonia* byloje jų netaikė):

1) ar svarstomi teiginiai buvo pateikti *įtemptame* politiniame ar socialiniame kontekste, kuriam esant, bendriausia prasme paprastai pripažįstamas tam tikro saviraiškos laisvės įgyvendinimo ribojimo būtinumas (pavyzdžiui, kilus neteisėtam ginkluotam konfliktui⁹³² ar musulmonų ir kitų ne europiečių integracijos į Prancūzijos bendruomenę problemoms⁹³³, taip pat susikloščius įtemptiems santykiams tarp tautinių mažumų iškart po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo⁹³⁴).

2) ar teiginiai, *aiškinant juos sąžiningai ir vertinant tiesioginiame ar platesniame kontekste*, gali būti vertinami kaip tiesioginis ar netiesioginis *raginimas naudoti smurtą ar smurto, neapykantos ar netolerancijos pateisinimas*; jei bendro pobūdžio teiginiais puolama arba negatyviai pateikiama visa etninė, religinė ar kita grupė, neapykantos kurstymu nebūtinai reikalaujama raginimo daryti tam tikrą smurtinę ar kitokią nusikalstamą veiką – tam pakanka kėsintis į asmenis, padaryto *įžeidžiant, išjuokiant ar šmeižiant* tam tikras gyventojų dalis ir grupes⁹³⁵. Diskriminacija, grindžiama seksualine orientacija, laikoma tokia pat rimta (pavojinga, sunkia), kaip ir diskriminacija, grindžiama rase, kilme ar odos spalva⁹³⁶, o JAV praktika rodo, kad realių grėsmių kyla neapykantą kurstant lyties pagrindu⁹³⁷, ypač ją akumuliuojant su socialinio statuso, rasės ar kitais elementais.

3) koku būdu išsakyti teiginiai ir tai, ar jie gali *tiesiogiai ar netiesiogiai paskatinti* žalingų padarinių atsiradimą⁹³⁸. Šiame kontekste aktualu atkreipti dėmesį į EŽTT *Delfi AS*

931 „*Perinçek v. Switzerland* bylos sprendimo“ 204–208 dalys, *supra* note 910.

932 Pavyzdžiui, kovą pradėjęs Kurdistano darbininkų partijai, kaip neteisėtai karinei organizacijai ir pan. „EŽTT 1997 m. lapkričio 25 d. sprendimo byloje *Mehdi Zana v. Turkey*, Nr. 18954/91“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115_57-60 dalys; „EŽTT 1999 m. birželio 8 d. sprendimo byloje *Kamil Tekin Sürek v. Turkey (Nr. 1)*, Nr. 26682/95“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58279_52 ir 62 dalys; „EŽTT 1999 m. liepos 8 d. sprendimo byloje *Kamil Tekin Sürek v. Turkey (Nr. 3)*, Nr. 24735/94“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58281_40 dalis; „EŽTT 2007 m. sausio 23 d. sprendimo byloje *Bülent Falakaoğlu ir Fevzi Saygılı v. Turkey*, Nr. 22147/02 ir 24972/03“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79196_33 dalis; „EŽTT 2009 m. vasario 17 d. sprendimo byloje *Fevzi Saygılı ir Bülent Falakaoğlu (Nr. 2)*, Nr. 38991/02“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91357_28 dalis.

933 „EŽTT 2008 m. liepos 10 d. sprendimo byloje *Gilles Soulas ir kt. v. France*, Nr. 15948/03“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87370_38-39 dalys.

934 „EŽTT 2008 m. lapkričio 4 d. sprendimo byloje *Danutė Balsytė-Lideikienė v. Lithuania*, Nr. 72596/01“, HUDOC, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89307_78 dalis.

935 „EŽTT 2012 m. vasario 9 d. sprendimas byloje *Tor Fredrik Vejdeland ir kt. v. Sweden*, Nr. 1813/07“, *supra* note 922.

936 *Ibid.*

937 Ann Bartow, „Internet Defamation as Profit Center: The Monetization of Online Harassment“, *Harvard Journal of Law and Gender* 32, nr. 2 (2009 m.), <https://papers.ssrn.com/abstract=1447472>.

938 „Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-9-594/2017“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/1405137>.

v. *Estonia* byloje išreikštą poziciją, kad informacijos skleidimo internetu paprastumas, apimtis ir greitis bei kartą atskleistas informacijos išlikimas (nuolatinis pobūdis) gali labai pasunkinti neteisėtų kalbų internete poveikį, palyginus su tradicine žiniasklaida⁹³⁹.

Tai, kas išdėstyta, aiškiai atskleidžia, kad EŽTT sprendimus dėl saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo bylose dėl „neapykantos kalbų“ paprastai lemia įvairių socialinių, politinių, teisinių ir net ekonominių veiksnių sąveika, o ne izoliuotai vertinamas vienas iš jų, todėl EŽTK 10 straipsnio reikalavimų vertinimas šios kategorijos bylose yra labai susijęs su konkrečios bylos kontekstu⁹⁴⁰. Toks vieningos neapykantos kurstymo koncepcijos trūkumas, ypač atsižvelgiant į itin skirtingą *Delfi AS v. Estonia* byloje užfiksuotų pasisakymų pobūdį, iš esmės neužtikrina teisinio reguliavimo pasekmių ir atitinkamai – konkretaus teismo sprendimo numatomumo, kaip to reikalaujama pagal EŽTK 10 straipsnio 2 dalį, o internete tebelieka pakankamai didelis neapykantą kurstančio turinio kiekis, kuris pripažįstamas didele ES problema, keliančia rimtą grėsmę fizinį ir juridinių asmenų saugumui bei menkinančia pasitikėjimą skaitmenine ekonomika⁹⁴¹. Bet kuriuo atveju, paprastai neapykantos kalboms priskiriamos pačios sunkiausios jos formos, kuriomis skatinama diskriminacija, priešiškumas ir smurtas (žiaurumas)⁹⁴², todėl darytina išvada, jog neapykantos kalbos nukreipia į aukščiausių veiksnių neteisėtumo laipsnį. Antra vertus, 2018 m. kovo 1 d. Rekomendacijos turinio analizė atskleidžia, jog absoliučiai aukščiausias internete skelbiamo turinio neteisėtumo lygmuo tenka būtent terorizmo elementų turinčiam turiniui, kuris pagal Rekomendacijos preambulės 31 ir 33 punktus apima neteisėtą ir beatodairišką smurto prieš piliečius naudojimą ir jų bauginimą bei kelia itin didelį pavojų. Remiantis Rekomendacijos preambulės 21 ir 10 punktais, darytina išvada, jog akivaizdžiai neteisėtu pirmiausia laikytinas turinys, susijęs su sunkiomis nusikalstamomis veikomis, keliančiomis pavojų asmenų gyvybei ar saugumui, pavyzdžiui, su Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu⁹⁴³ išvardytais teroristiniais nusikaltimais tais atvejais, kai jie padaromi siekiant vieno iš išvardytų tikslų – stipriai įbauginti gyventojus, neleistinais priversti Vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo veiksmo arba rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines politines,

939 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 133 ir 147 dalys, *supra* note 12.

940 „*Perinçek v. Switzerland* bylos sprendimo“ 208 dalis, *supra* note 910; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86-648/2016“, *supra* note 352.

941 European Commission, „A Europe that Protects: Commission Reinforces EU Response to Illegal Content Online“, *European Commission Press Release Database*, 2018 m. kovo 1 d., 4 punktas, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-1169_en.htm. „Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodekso“, *supra* note 915, įsipareigojusios laikytis IT bendrovės šiuo metu pašalina vidutiniškai 70 proc. neapykantą kurstančios medžiagos, apie kurią gauna pranešimus, ir daugiau nei 80 proc. atvejų jos pašalinimas įvyksta greičiau nei per 24 valandas.

942 Izsák, *supra* note 911.

943 „Rekomendacijos“ 4 straipsnio h punkte, *supra* note 35, nurodoma, kad teroristinis turinys – bet kokia informacija, kurios platinimas prilygsta Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyvoje (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu nurodytoms nusikalstamoms veikoms arba atitinkamos valstybės narės teisėje nurodytiems teroristiniams nusikaltimams, be kita ko, atitinkamos informacijos, kurią parengė arba kurios rengėju laikytinos teroristinės grupės arba subjektai, įtraukti į atitinkamus Sąjungos ar Jungtinių Tautų sudarytus sąrašus, platinimas. „Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 88 (2017).

konstitucines, ekonomines ar socialines šalies ar tarptautinės organizacijos struktūras⁹⁴⁴. Tai šio mokslinio tyrimo prasme aktualu todėl, kad teroristiniu nusikaltimu laikytinas ir grasinimas padaryti kurią nors iš išvardytų veikų, kuris neabejotinai gali persidengti su toliau aptariamu neapykantos kalbų skleidimu, o neapykantos kalboms persidengus su teroristiniu turiniu, grėsmė kyla ir visos visuomenės saugumui.

Vis dėlto Pamatiniame sprendime dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis, kuris įgyvendintas BK⁹⁴⁵, yra nustatytos dvi išlygos. *Pirma*, bet kuri valstybė narė <...> gali padaryti pareiškimą, kad atsisakymas pripažinti Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Statuto ir Tarptautinio karo tribunolo įstatų nurodytus nusikaltimus ar didelis jų menkinimas bus baudžiamas tik tokiu atveju, jei tokie nusikaltimai nustatyti galutiniu <...> teismo sprendimu. *Antra* – ir šiam moksliniam tyrimui reikšmingiausia taisyklė – valstybės narės gali pasirinkti, ar bausti tik už tas veikas, kurios arba gali trikyti viešąją tvarką, arba už tas veikas, kurios yra grasinančios, užgaulios arba įžeidžiančios. Tai rodo, kad nusikalstamos veikos gali būti dviejų rūšių: i) pažeidžiančios viešąją tvarką; ii) pažeidžiančios tik privačius interesus, nors ir yra grasinančios, užgaulios arba įžeidžiančios. Būtent tokiu pagrindu pasirinktos neteisėtų komentarų klasifikacijos užuomazgų galima rasti jau pirmajame analizuotame *Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendime, rodančiame tendenciją *aiškiai neteisėtai laikyti tuos neapykantą ir smurtą kurstančius komentarus*, kurie peržengia įprastų grasinančių, užgaulių arba įžeidžiančių pasisakymų pobūdį taip, kad pažeidžia ne tik privačius, bet ir **viešuosius interesus**, visų pirma – viešąją tvarką, kuri Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje apibrėžiama kaip pagrindiniai principai, kuriais grindžiama valstybės teisinė sistema⁹⁴⁶, valstybės ir visuomenės funkcionavimas⁹⁴⁷, tarp kurių patenka ir pagrindinių asmens teisių ir laisvių

944 Tai: 1) pasikėsinimai į asmens gyvybę, galintys sukelti mirtį; 2) pasikėsinimai į asmens fizinę neliečiamybę; 3) žmogaus pagrobimas arba laikymas įkaitu; 4) Vyriausybinių ar visuomeninio pastato, transporto sistemos, infrastruktūros įrenginio, įskaitant informacinę sistemą, stacionarios platformos kontinentiniame šelfe, viešosios vietos arba privačios nuosavybės didelio masto sunaikinimas, galintis kelti pavojų žmonių gyvybei arba padaryti didelių ekonominių nuostolių; 5) orlaivių, laivų ar kitų viešojo ar krovinio transporto priemonių užgrobimas; 6) sprogmenų arba ginklų, įskaitant cheminius, biologinius, radiologinius ar branduolinius ginklus, gaminimas, laikymas, įsigijimas, gabenimas, tiekimas ar naudojimas, taip pat cheminių, biologinių, radiologinių ar branduolinių ginklų moksliniai tyrimai ir kūrimas; 7) Vyriausybinių ar visuomeninio pastato, transporto sistemos, infrastruktūros įrenginio, įskaitant informacinę sistemą, stacionarios platformos kontinentiniame šelfe, viešosios vietos arba privačios nuosavybės didelio masto sunaikinimas, galintis kelti pavojų žmonių gyvybei arba padaryti didelių ekonominių nuostolių; 8) orlaivių, laivų ar kitų viešojo ar krovinio transporto priemonių užgrobimas; 9) sprogmenų arba ginklų, įskaitant cheminius, biologinius, radiologinius ar branduolinius ginklus, gaminimas, laikymas, įsigijimas, gabenimas, tiekimas ar naudojimas, taip pat cheminių, biologinių, radiologinių ar branduolinių ginklų moksliniai tyrimai ir kūrimas; 10) neteisėtas įsikišimas į sistemas, <...> ir neteisėtas įsikišimas į duomenis <...> (t. y. informacinės sistemos arba kompiuterinius duomenis – *aut. past.*). „Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR“, *supra* note 943.

945 „Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis“, *supra* note 914.

946 Leonas Virginijus Papirtis ir kt., *Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis*, t. 2 (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005), 37.

947 „Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-158/2008“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/170131508099065/2A-158/2008>.

apsaugos užtikrinimas⁹⁴⁸. Taigi EŽTK įtvirtintų pamatinių, fundamentalių asmens teisių apsauga yra viešasis interesas, o aukščiausioje hierarchijos skalėje esančių vertybių – gyvybės, sveikatos, fizinio ir psichinio asmens integralumo, orumo ir laisvės – pažeidimas kartu yra ir viešojo intereso pažeidimas. Tai atitinka ir Prancūzijos mokslo doktrinoje plėtojama pozicija, kad „akivaizdžiai neteisėto“ turinio sąvoka, kuri teisiškai niekada nebuvo apibrėžta, sietina su *labai* pavojingu (žalingu) ir neteisėtu turiniu (t. y. nusikaltimais žmoniškumui, rasine neapykanta, vaikų pornografija, smurto kurstymu ar kenkimu žmogaus orumui)⁹⁴⁹, todėl pasisakymų turinys, pažeidžiantis tik privačius asmenų interesus, neturėtų būti vertinamas kaip galintis būti *akivaizdžiai* neteisėtas⁹⁵⁰. Vadinas, akivaizdus komentarų neteisėtumas siejamas su viešosios tvarkos, arba viešųjų interesų, pažeidimu.

*Ketvirta*⁹⁵¹, jei komentarų neteisėtumo akivaizdumas sietinas su aukščiausiu veiksmų neteisėtumo laipsniu, paprastai galinčiu padaryti didelės ir reikšmingos žalos, pasireiškiančiu, *inter alia*, į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas nepatenkančių teiginių komentarų forma skleidimu, būtina atsižvelgti į dar tris faktus: i) į tai, kad pačioms diskusijoms internete būdingos aštresnės „natūralios“ kalbos konstrukcijos ir didesnis emocionalumo lygis, todėl net *vulgarių* frazių naudojimas pats savaime nėra lemiamas kriterijus vertinant pasisakymo pobūdį, nes jo *stilius* yra komunikacijos, kaip *saviraiškos formos, dalis* ir, kaip toks, *saugomas kartu su saviraiškos teksto turiniu*⁹⁵²; ii) komentarų poveikis virtualioje erdvėje paprastai visada yra atsietas nuo realių veiksmų ir net galimybės jų imtis apskritai, todėl iii) vienintelis jų realumo kriterijus – *numanoma* anoniminės reakcijos skelbiančių asmenų *valia*, nes įgyvendinant saviraiškos laisvę svarbu aiškiai skirti kritiką nuo įžeidimo (šiam aspektui įvertinti svarbus teiginių pobūdis⁹⁵³), o akivaizdžiai neteisėtus komentarus – nuo neakivaizdus jų ydingumo. Objektivi ir pagrįsta kritika, net jei ji trikdo, šokiruoja ar žeidžia, yra ginama, tačiau, jei komentarais siekiama nepagrįstai pulti asmenį, turint tikslą jį įžeisti ar pažeminti, tai nesuderinama su konvencine teise į saviraiškos laisvę⁹⁵⁴, todėl, pavyzdžiui, EŽTT laikė įžeidžiamais teisėjui jam adresuotame laiške nurodytus teiginius kaip „kažkoks kvailys“, „ribota asmenybė“, „akivaizdus kreti-

948 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar 2000 m. išaiškino, jog viešosios tvarkos sąvoka yra tapati visuomenės interesų sąvokai ir pateikė pavyzdinį sąrašą kriterijų, kada galima atsakyti taikyti užsienio teisę – įskaitant atvejus, kai užsienio teisės taikymas reikštų pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių pažeidimą (pavyzdžiui, įteisintų asmens diskriminavimą lyties pagrindu ar leistų prekybą žmonėmis), prieštarautų teisingumui, geriems papročiams, pagrindinėms visuomenėje nusistovėjusioms moralės nuostatoms (pavyzdžiui, leistų prisiteisti iš tėvų kraiti, įteisintų prostituciją, uždraustų asmeniui kreiptis į teismą) ar pažeistų valstybės interesus. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 28 aprobuota Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalga Nr. A2-14“, *Teismų praktika* 14 (2001): 379–380, 412.

949 Jo sąrašas pateiktas Elektroninės komercijos direktivą įgyvendinančiame įstatyme. Nico van Eijk ir kt., *Moving Towards Balance: A Study into Duties of Care on the Internet* (Institute for Information Law (IViR). Leibniz Center for Law. University of Amsterdam, 2010), 113, <http://www.ssrn.com/abstract=1788466>.

950 Ronan Hardouin, „La connaissance de l’illicéité par les hébergeurs ou quand être notifié ne signifie pas nécessairement devoir retirer“, *Revue du droit des technologies de l’information*, nr. 47 (2012 m.): 5.

951 *Trečioji* išvalga pateikta disertacijos 204 puslapyje.

952 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 76 dalis, *supra* note 12.

953 „EŽTT Didžiosios kolegijos 2007 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje *Martin Stoll v. Switzerland*, Nr. 69698/01“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83870>.

954 „*Wojtas-Kaleta v. Poland* bylos sprendimas“, *supra* note 353.

nas⁹⁵, nes jais išreikštas pareiškėjo pyktis, frustracija, tačiau suprantamai nepaaiškintos priežastys⁹⁵⁵. Antra vertus, prokuroro palyginimo spaudoje su „blondine“ EŽTT netraktavo kaip objektyviai įžeidžiamo⁹⁵⁶. Esant tokioms aplinkybėms, kyla pagrįstas klausimas, ar internete paskelbti komentarai susidoroti, nužudyti ar juo labiau – tiesiog kaip reakcija išsakytas noras, jog tam tikras asmuo prarastų gyvybę, gali būti vertinami analogišku rimtumu kaip realioje aplinkoje išsakyti grasinimai? *Delfi AS v. Estonia* byloje priimtoje atskirojoje nuomonėje pažymėta, kad komentarais neišreikštas ekstremistų grupės raginimas ginkluotis ar imtis realių veiksmų, todėl reikėtų įvertinti, ar tokie pasisakymai apskritai kelia kokią nors realią grėsmę, išskyrus tam tikras emocijas nukentėjusiųjų reakcijas. Pavyzdžiui, byloje akivaizdžiai skatinančiais neapykantą bei smurtą, *inter alia*, *tiesiogiai grasinančiais SLK bendrovės akcininko ir valdybos nario L. fiziniam asmens integralumui ir todėl nepatenkančiais į EŽTK 10 straipsnio apsaugos sritį* skaitytojų komentarais pripažintos šios formuluotės (išskirta autorės): „*ledas yra plonesnis. <...> įdėkime [L.] ir [L.] į maišą*“; „*Sudek savo laive, ligotas žyde!*“; „*Pirmyn, vaikinai, L. į krosnį! <...> [L.] į orkaitę!*“; „*Mažasis L., eik ir nusiskandink pats*“; „*nugalėkim šį šunsnuokį kartą ir visiems laikams*. Ateityje kiti žinos, kuo rizikuoja <...>“; „*Nulinčiuokim, kas įspėtume kitus<...>. [L.] labai to nusipelnė, ar ne*“; „*Geras žmogus gyvena ilgą laiką, niekingas žmogus – dieną ar dvi*“; „*Įdomu, ar L. nebus sutriuškintas Saremos saloje? Pakreipkite žmones šia linkme*“; „... jie turėtų būti apriboti (*linčo teismu*, nes valstybė yra bejėgė <...>)“; „*Prakeikimas, kai tik uždėsitė katilą ant ugnies, iš saunos kamino kils dūmai, čia pasirodys varnos iš Saremos, galvojančios, kad... kiaulė bus paskersta*“; „<...> kiekvienas [L.] turi savo Jonines (dabartinė šio posakio reikšmė – turi neišvengiamą savo likimą – *aut. past.*)... ir viso to apskritai negalima lyginti su *avinų (kastruotų patinų – aut. past.)* Joninėmis (lemtimi – *aut. past.*). Iš tikrųjų atsiprašau už [L.] – *žmogų galiusiajai ...:D :D :D*“; „*jei po tokių veiksmų [L.] staiga tektų pasiimti atostogas dėl ligos (t. y. taptų laikinai nedarbingas)*, o kitą kartą ledo kelias vėl bus sunaikintas ... ar jis tada turės drąsos trečią kartą veikti kaip *kiaulė?* :)“; „*tik dėl linksmumo*, be jokio godumo pinigams – *aš nusišlapinčiau į [L.] ausį, o tada aš taip pat nusituštintčiau ant jo galvos* :)“⁹⁵⁷. Tačiau šie anoniminiai vienas kito tapatybių nežinančių asmenų pasisakymai nerodo jokio ketinimo, juolab – tiesioginio raginimo, faktinio telkimo ar net galimybės imtis realių veiksmų, o tik atskleidžia didelį žmonių pyktį ir itin neigiamą visuotinį SLK veiklos vertinimą. Taigi klausimas, koku mastu tam tikri komentarai jų adresatams kelia bent *numanomai realią* grėsmę privataus gyvenimo gerbimui, turi būti deramai išnagrinėtas, *inter alia*, jų rimtumą vertinant pagal tai, ar konkrečiu atveju dėl jų buvo imtasi baudžiamojo persekiojimo veiksmų, ir, įvertinus virtualios erdvės ypatumus, tinkamai kvalifikuotas. Pažymėtina, kad ypač didelė tolerancija pasižyminčiame JAV teisiniame režime, kuriame labiau įžeidžiančia laikoma cenzūra, negu įžeidūs komentarai, tik raginimas, skirtas sukelti neišvengiamą smurtą, kai jo išraiška kelia aiškią ir dabartinę grėsmę⁹⁵⁷, pateisina pamatinės saviraiškos laisvės ribojimą⁹⁵⁸. Todėl, JAV mokslininkų

955 „EŽTT 2003 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *Edward Skalka v. Poland*, Nr. 43425/98“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61105>.

956 „EŽTT 2009 m. birželio 23 d. sprendimas byloje *Željko Bodrožić ir Vladislav Vujin v. Serbia*, Nr. 38435/05“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93157>.

957 Ronald J. Rychlak, „Compassion, Hatred, and Free Expression“, *Mississippi College Law Review* 27 (2007 m.): 407; 424–25.

958 Kirley, *supra* note 304: 177.

nuomone, Europoje vyrauja nepagrįstas įsitikinimas, kad neapykantos kalbos interneto svetainėse kelia grėsmę *per se*⁹⁵⁹.

Penkta, Delfi AS v. Estonia byloje liko neįvertintos *Delfi AS* paskelbtos publikacijos ir jos komentarų turinio sąsajos kaip *Delfi AS* rūpestingumo ir apdairumo standartą apibrėžiantis veiksnys, nors *Delfi AS* sistemingai teigė, kad straipsnio skaitytojų sukurti ir paskelbti komentarai nebuvo išprovokuoti ar paskatinti *Delfi AS* veiksmų⁹⁶⁰ bei įrodinėjo, kad komentuose pateiktos skaitytojų reakcijos kilo kaip atsakas į viešus bendrovės *SLK* veiksmus, kurie ypač paveikė didžiausios Estijos salos rezidentų kasdienį gyvenimą, o ne į patį *Delfi AS* straipsnį. Kitaip tariant, *Delfi AS* teigė, jog komentarų turinį lėmė ne straipsnis, bet pati nukentėjusioji bendrovė⁹⁶¹, o jų turiniu buvo reiškiamas atsakas į *SLK* prieštaragai ir itin neigiamai vertintinus veiksmus. Taip pat pastebėtina, kad skaitytojų komentarai paskelbti net ne apie bendrovę *SLK*, kurios veikla analizuota straipsnyje, bet apie nukentėjusią akcininką ir stebėtojų tarybos narį L., kuris nepateko į straipsnio tyrimo objektą. Tačiau EŽTT 2013 m. sprendime pažymėjo, kad *Delfi AS*, atsižvelgdama į straipsnio tematiką, galėjo *suvokti* pasirodysiant neigiamų reakcijų apie keltų bendrovę ir ją *valdančius* asmenis ir kad, turint omenyje bendrą www.delfi.ee pasirodančių komentarų pobūdį, buvo aukštesnė nei vidutinė rizika sulaukti tokių komentarų, kurie peržengs pagrįstos kritikos ribas ir pasieks nepagrįstų ižeidinėjimų bei neapykantos kalbų kurstyimo lygį⁹⁶². Nors vertinimas, ar komentarų pasirodymą lėmė būtent straipsnis, prie kurio komentarai buvo paskelbti, ar kiti veiksmas, jau patenka į priešastinio ryšio koncepcijos ribas, jis vis dėlto žymi ir *bonus pater familias apimtį*, nuo kurio priklauso *Delfi AS* būtini atlikti veiksmas.

Bet kuriuo atveju sprendžiant dėl interneto svetainėje paskelbtų komentarų neteisėtumo pobūdžio, būtina atskirti du jų neteisėtumo lygmenis:

1. Aiškų komentarų neteisėtumą kaip *aukščiausią* veiksmų neteisėtumo laipsnį, *expressis verbis* siejamą su faktu, jog jam nustatyti bent jau didelio, komercinio ir profesionalaus interneto tinklalapio valdytojui nereikia jokio išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio, semantinio teisinio* tyrimo. Toks komentarų neteisėtumo *akivaizdumas* siejamas ne tiek konkrečios teisinės vertybės pažeidimu, kiek – veikia – su faktu, kad konkretus teiginys *nepatenka* į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas, preziumuojant, kad akivaizdžiai neteisėtu laikytinas *neapykantos ir (tiesioginio) smurto kurstymas*. Taigi **akivaizdžiai neteisėti yra tie komentarai, kuriems netaikoma saviraiškos laisvės apsauga.**
2. Neakivaizdų komentarų neteisėtumą galima konstatuoti tada, kai interneto tinklalapio valdytojui dėl jo netinkamumo būtina atlikti papildomą lingvistinį, semantinį ar teisinį tyrimą.

***

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad *Delfi AS v. Estonia* byloje reikšmingiausiomis aplinkybėmis, pripažįstant *Delfi AS* taikytos civilinės atsakomybės už pažeistą

959 Rychlak, *supra* note 957.

960 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 55 dalis, *supra* note 12.

961 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 75 dalis, *supra* note 12.

962 „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 86 dalis, *op. cit.*

SLK akcininko teisę į privatų gyvenimą pagrįstumą, laikyta tai, kad: **i**) komentarų platforma buvo integruota pačios *Delfi AS*, kuri **ii**) buvo ekonomiškai suinteresuota kuo didesniu komentarų skaičiumi, iniciatyva, ir **iii**) vienintelė *Delfi AS* turėjo techninių galimybių kontroliuoti komentarų skiltį. Be to, **iv**) *Delfi AS* turėjo numatyti, kad publikacija visuomenei jautria tema gali sulaukti įvairių atsiliepimų, o **v**) komentarų turinys buvo aiškiai neteisėtas.

2.2.3. Komentarų kontekstas *MTE & Index v. Hungary* byloje

MTE & Index v. Hungary byloje nustatyta, kad **i**) komentarų sulaukusi *MTE nuomonė* nelaiikytina neturinčia faktinio pagrindo arba provokuojanti nepagrįstai įžeidžiančius ar užgaulius komentarus ir yra *teisėta*, nes joje aptarta klaidinanti, klientams kenksminga ir jau jų skundų sulaukusi dviejų didelių nekilnojamojo turto tinklalapių verslo praktika, dėl kurios vartotojų apsaugos institucijos jau buvo pradėjusios tam tikras procedūras. Taigi straipsnio pasirodymą lėmė **ii**) pačios nukentėjusiosios bendrovės elgesys, o **iii**) tiek publikacija, tiek **iv**) jos nulemti komentarai atliko indėlio į viešąjį interesą funkciją, nes užtikrino informuotą viešąją diskusiją daugeliui vartotojų ir interneto naudotojų aktualiais klausimais. Be to, **v**) *MTE* ir *Index* įdiegtomis komentarų skiltimis buvo *siekiami* sudaryti galimybę įgyvendinti saviraiškos teises, suteikiant visuomenei galimybę dalytis informacija ir idėjomis⁹⁶³. EŽTT taip pat atkreipė dėmesį, kad *Index* buvo **vi**) didelio (vieno iš *didžiausių* Vengrijoje⁹⁶⁴), **vii**) *komercinio*, **viii**) *profesionaliai* valdomo⁹⁶⁵, **ix**) *ekonomiškai* komentarais suinteresuoto⁹⁶⁶ ir **x**) akivaizdžiai didelio komentarų skaičiaus sulaukiančio **xi**) interneto naujienų tinklalapio **xii**) valdytojas, turintis privačiojo juridinio asmens (verslininko) *teisinį statusą*, o *MTE* – priešingai – **xiii**) ne pelno siekianti interneto turinio tiekėjų savireguliacijos asociacija, **xiv**) ekonomiškai nesuinteresuota nei komentarų skaičiumi, nei turiniu, kurios **xv**) nuomonėje vyravo profesinio pobūdžio informacija **xvi**) tai suponuoja ir profesionalų valdymą), **xvii**) greičiausiai negalinti išprovokuoti karštų interneto diskusijų. Tačiau nacionaliniai teismai visiškai nevertino **xviii**) *skirtingo faktinio Index* ir *MTE vaidmens* (jei toks buvo) komentarų atsiradimo atžvilgiu bei apsiribojo konstatavimu, kad komentarų turinys peržengė priimtinas saviraiškos laisvės ribas ir pažeidė ieškovės teisę į gerą reputaciją, nes komentarai buvo nepagrįstai įžeidžiantys, užgaulūs bei žeminantys. Vis dėlto iš EŽTT argumentų galima daryti išvadą, kad pagrindiniai subjektai, tretiesiems asmenims teikiantys interneto komentarų platformą, gali būti traktuojami kaip **xix**) *kviečiantys* juos įgyvendinti saviraiškos laisvę⁹⁶⁷, o iš Vengrijos nacionalinių teismų motyvacijos – spręsti, kad *Index* traktuotina kaip asmuo, **xx**) prisiimantis riziką asmeniškai spręsti dėl komentarų vulgarumo, agresyvumo ir grėsmingumo vertinimo atsižvelgiant į konkrečią diskusijos temą ir, kaip iš to galima numanyti, turintis **xxi**) vienašališką teisę juos pašalinti priklausomai nuo paties *Index* turinio vertinimo⁹⁶⁸.

963 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 61 dalis, *supra* note 12.

964 *Ibid.*, 5 dalis.

965 Tai tiesiogiai EŽTT sprendime nepamėta, tačiau autorės išvesta atsižvelgiant į byloje nustatytų faktinių aplinkybių bei pateiktų argumentų visumą.

966 *Ibid.*, 63–64 dalys.

967 *Ibid.*, 71 dalis.

968 *Ibid.*, 10 dalis.

EŽTT pažymėjo, kad konkrečioje byloje yra svarbūs šie ankstesnėje praktikoje suformuluoti žiniasklaidos priemonių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo proporcingumo vertinimo kriterijai: i) indėlis į visuotinės svarbos diskusiją; ii) pranešimo tema; iii) ankstesnis jame aptariamo asmens elgesys; iv) pranešimo turinys, forma ir paskelbimo pasekmės bei v) pritaikytos sankcijos griežtumas žurnalistams ar leidėjams⁹⁶⁹. Vis dėlto EŽTT nurodė, kad, nepaisant jau anksčiau aptartų faktinių aplinkybių bei kai kurių konteksto skirtumų, ir šioje byloje civilinės atsakomybės *Index* ir *MTE* taikymo proporcingumas turėtų būti vertinamas pagal *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirtus konkrečius saviraiškos laisvės ribojimo aspektus, susijusius su pagrindiniais paslaugas internete teikiančiais asmenimis, kuriais Vengrijos teismai nesivadovavo⁹⁷⁰. Todėl, siekdamas nustatyti, ar Vengrijos nacionaliniai teismai užtikrino tinkamą pareiškėjų, kaip interneto platformos, kurioje saviraiškos laisvę įgyvendina ir tretieji asmenys, valdytojų, trečiųjų asmenų bei ieškovės (bendrovės), kuri turi teisę naudotis EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintomis garantijomis, teisių ir teisėtų interesų pusiausvyrą, EŽTT nutarė pats atlikti nagrinėjamos bylos aplinkybių vertinimą pagal *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuluotus kriterijus (o priimtame sprendime greta ankstesniųjų išskyrė ir du papildomus – tai nukentėjusiojo asmens elgesys bei komentarų pasekmės šiam nukentėjusiajam asmeniui, kurie aptariami vėliau).

Siekiant įvertinti EŽTT praktikos interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo srityje vystymosi tendencijas, *MTE & Index v. Hungary* byloje nustatytos komentarų konteksto aplinkybės vertinamos pagal 2.2.1 poskyryje, analizuojant *Delfi AS v. Estonia* bylos komentarų kontekstą, iškristalizuotas bendros socialinės aplinkos, interneto svetainės prigimties, jos valdytojo teisinio statuso ir jo vaidmens komentarų atžvilgiu kriterijų grupės.

Socialinės aplinkos vertinimo kriterijai:

1. komentarų sulaukusi *MTE nuomonė* ir ja pagrįstas *Index* straipsnis, paskelbtas kartu su nuomone, turėjo faktinį pagrindą ir buvo teisėti;
2. nuomonė ir straipsnis paskelbti viešojo intereso tematika po viešai kilusios diskusijos apie *didelei vartotojų daliai reikšmingą* klaidinančią, klientams kenksmingą ir jau jų skundų sulaukusią dviejuose dideliuose nekilnojamojo turto tinklalapiuose taikomą verslo praktiką, dėl kurios vartotojų apsaugos institucijos jau buvo pradėjusios tam tikras procedūras;
3. kadangi *MTE* yra Vengrijos interneto turinio tiekėjų savireguliacijos asociacija, užtikrinanti interneto turinio tiekėjų profesinės veiklos ir etikos kodeksų nuostatų laikymąsi bei valdanti arbitražo komisiją, kurios sprendimai yra privalomi

969 Iš jų nepaminėtas asmens, apie kurį kalbama pranešime, žinomumas visuomenėje ir informacijos rinkimo metodas bei jos patikimumas. „EŽTT 2015 m. lapkričio 10 d. Didžiosios kolegijos sprendimo byloje *Anne-Marie Couderc ir Hachette Filipacchi Associés v. France*, Nr. 40454/07“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158861> (toliau – „*Couderc ir Hachette Filipacchi Associés v. France* bylos sprendimas“), 93 dalis; „*Von Hannover v. Germany (Nr. 2)* bylos sprendimo“ 108–113 dalys, *supra* note 620; „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 90–95 dalys, *supra* note 292.

970 Techninis informacijos skleidimo būdas (pavyzdžiui, per televiziją, radiją, internetu ar kt.) nesuporuoja kitokios asmens teisių apsaugos, todėl Vengrijos teismai galėjo ir turėjo remtis „*Von Hannover v. Germany (Nr. 2)*“ ir „*Axel Springer AG v. Germany (Nr. 2)*“ bylų sprendimuose, *supra* note 292 ir 620, išskirtais žiniasklaidos priemonių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančiais kriterijais, kurie *Delfi AS v. Estonia* byloje buvo tik pritaikyti interneto ypatumams. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 69 dalis, *supra* note 12.

visiems vienuolikai *MTE* narių, o jos nuomonėje dominavo profesinio pobūdžio informacija, manytina, kad *MTE* statusas visuomenėje galėjo būti teigiamas arba neutralus. Duomenų apie neigiamą *MTE* ar *Index* reputaciją visuomenėje nėra. Šiuo metu *Index* vadovas yra naujasis *MTE* prezidentas⁹⁷¹;

4. duomenų apie konkrečius ankstesnius neteisėtų pasisakymų šioje svetainėje paskelbimo atvejus, jų baigtis ir bendrą neteisėtų komentarų mastą visų komentarų atžvilgiu nėra, tačiau *Index* kartais komentarus šalindavo savo iniciatyva.

Interneto svetainės pobūdžio vertinimo kriterijai:

1. www.index.hu – interneto žiniasklaidos (naujiųjų) portalas, skelbiantis rašytinę, vaizdinę ir garsinę medžiagą, o www.mte.hu – interneto turinio teikėjų savireguliacijos asociacijos, įsteigtos siekiant interneto teikėjams teikti suderintas ir profesionaliai pagrįstas rezoliucijas bei užtikrinti savarankiškos rinkos plėtrą, svetainė, todėl joje dominuoja profesinė rašytinė ir vaizdinė informacija, įskaitant interneto Turinio teikimo ir Turinio teikėjų etikos kodeksus bei įvairias rekomendacijas, kita diskusijoms dėl interneto turinio teikimo reguliavimo skirta medžiaga bei informacija vartotojams, kur kreiptis, pastebėjus interneto turinio pažeidimus;
2. *Index* ir *MTE* svetainės tenkina viešąjį interesą (*MTE* – tik ji): www.index.hu skirta skleisti informaciją, įskaitant bendrojo intereso klausimus, bei sudaro galimybę kitiems asmenims keistis informacija, idėjomis ir nuomonėmis, o www.mte.hu skirta užtikrinti visuotinai priimtinių etikos standartų internete laikymąsi, efektyviai spręsti tarp vartotojų ir interneto tinklalapių valdytojų kylančius ginčus bei prisidėti prie interneto kultūros kūrimo, interneto saugumo ir draugiškumo jame;
3. *Index* portalas valdomas komerciniais pagrindais, *MTE* – nekomerciniais;
4. abi svetainės valdomos profesionaliai;
5. www.index.lt Vengrijoje yra vienas iš didžiausių ir populiariausių interneto naujiųjų tinklalapių, gerai žinomas visuose gyventojų sluoksniuose ir laisvai prieinamas neribotai lankytojų auditorijai vengrų kalba, o *MTE* – galimai taip pat plačiai Vengrijoje žinoma interneto turinio teikėjų savireguliacijos ir vartotojų teisių gynimo asociacija;
6. www.index.hu komentarų skiltis bylos nagrinėjimo metu buvo viena iš populiariausių tarp visų komentavimo galimybę siūlančių interneto platformų. *MTE* svetainės komentarų skiltis, atsižvelgiant į nedidelį naujų publikacijų skaičių ir specifinę jos paskirtį, populiarumas turėtų būti nedidelis.

Valdytojo teisinio statuso vertinimo kriterijai:

1. *Index* – privatus ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kurio tikslas – siekti pelno (t. y. interneto tinklalapio valdytojo statusas – *verslininkas*), *MTE* – viešasis, pelno nesiekiantis juridinis asmuo;
2. *Index* interneto svetainę valdė kaip savo vykdomos komercinės veiklos dalį (projektą), *MTE* – siekdama jos veiklos tikslus atitinkančių siekinių.

Interneto svetainės valdytojo vaidmuo komentarų atžvilgiu šioje EŽTT byloje nebuvo vertinamas, todėl analizė atliekama remiantis bylos argumentų visuma:

---

971 Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének, „Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének / Association of Content Providers in Hungary“, *MTE*, žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 14 d., <http://mte.hu/andacs-botond-az-mte-uj-elnok/>.

1. komentarų skilties integravimo į abi interneto svetaines *tikslas* – tretiesiems asmenims (visuomenei) *suteikti* interneto komentarų platformą jų saviraiškos laisvei įgyvendinti, keičiantis informacija bei dalijantis idėjomis⁹⁷²;
2. *MTE* ir *Index vaidmuo* komentarų pasirodymo gali būti apibrėžiamas kaip trečiųjų asmenų *kvietimas* įgyvendinti saviraiškos laisvę;
3. *Index* priskirtas *ekonominis suinteresuotumas* *kviesti* skelbti komentarus, nuo kurių skaičiaus galimai priklauso šios verslininkės *ekonominė nauda*, nors tai plačiau neanalizuota; *MTE* pripažinta neturinti ekonominio suinteresuotumo komentarų skelbimu;
4. nors pagal *Index* ir *MTE parengtas* komentavimo *taisykles* skaitytojams buvo *draudžiama* skelbti neteisėtus komentarus, duomenų, kad *MTE* ar *Index* vartotojai būtų galėję pašalinti savo komentarus, nėra. Iš Vengrijos nacionalinių teismų nustatytų aplinkybių galima spręsti, kad *Index* *prisiėmė riziką asmeniškai spręsti dėl komentarų* vulgarumo, agresyvumo ir grėsmingumo *pobūdžio*, atsižvelgiant į konkrečią diskusijos temą ir, kaip iš to galima numanyti, turėjo vienašališką teisę juos pašalinti priklausomai nuo paties *Index* turinio vertinimo⁹⁷³, ką kartais ir padarydavo. Taigi *Index* ir *MTE* taip pat turėjo jų tinklalapyje *paskelbtų komentarų kontrolę*, tačiau jos mastas, apimtis ir reikšmė konkrečios bylos aplinkybėms liko neatskleista.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad *MTE & Index v. Hungary* byloje reikšmingiausiomis komentarų konteksto aplinkybėmis, pripažįstant *Index* ir *MTE* taikytos civilinės atsakomybės nepagrįstumą, laikyta tai, kad: **i)** *MTE* nuomonėje ir *Index* straipsnyje buvo aptarta neigiamai vertinama dviejų didelių nekilnojamojo turto bendrovių verslo praktika, iš dalies ir lėmusi straipsnio pasirodymą; **ii)** daugeliui vartotojų svarbiu klausimu pateikta informacija laikytina viešojo intereso dalimi, o po ja pateikti komentarai taip pat atliko indėlio į viešąjį interesą funkciją; **iii)** *Index* buvo didelio, komercinio ir daug komentarų sulaukiančio tinklalapio valdytoja, o *MTE* – ne pelno siekianti asociacija, ekonomiškai nesuinteresuota nei komentarų skaičiumi, nei turiniu; **iv)** buvo mažai tikėtina, kad profesinio pobūdžio publikacija gali išprovokuoti aršias interneto diskusijas.

Tačiau tiek išskirti svarbiausi EŽTT argumentai, tiek įdėmesnė EŽTT sprendimų turinio analizė leidžia aiškiai matyti, kad EŽTT neskyrė didesnio dėmesio abiejų bylų faktinių aplinkybių panašumui ir iš esmės koncentravosi į du *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE & Index v. Hungary* bylų faktinių aplinkybių *skirtumus*: tai – *MTE* teisinį statusą ir su juo susijusius aspektus bei pačių komentarų pobūdį, kuris bus aptariamasis tolesniame poskyryje. Tokia į nekomercinį *MTE* statusą orientuota pozicija kritikuotina dėl keleto priežasčių.

Pirma, nors www.index.hu ir www.delfi.ee yra kone identiškai profesionaliai valdomi, komerciniai, interneto naujienų portalai, savo šalyse turintys populiariausias komentarų skiltis, o jų valdytojai yra ekonomiškai suinteresuoti komentarų skaičiumi ir vykdo svetainės turinio kontrolę, bylose *akivaizdžiai skiriasi Delfi AS v. Estonia* byloje suformuoto „*didelio, profesionaliai valdomo, komercinio, suinteresuoto pritraukti kuo daugiau skelbiamų straipsnių komentary, kuriuos kontroliuoja tik jis pats, tinklalapio*“ kriterijaus reikšmė: jei *Delfi AS v. Estonia* byloje pripažįstant *Delfi AS* atsakomybę šis kriterijus turėjo esminės reikšmės (nors pagal ESTT vien aplinkybė, kad interneto paslaugų teikėjas gau-

972 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 61 dalis, *supra* note 12.

973 *Ibid.*, 10 dalis.

na mokėjimą už tam tikro internetinio turinio ar nuorodų talpinimą, savaime netrukdo kliautis Elektroninės komercijos direktyvoje įtvirtintomis gynybos priemonėmis⁹⁷⁴ bei nereikia tokio turinio kontrolės, ir būtent pastarieji EŽTT išaiškinimai sukėlė daugiausiai diskusijų dėl EŽTT jurisprudencijos suderinamumo su ESTT praktika taikant Elektroninės komercijos direktyvą⁹⁷⁵), tai *MTE & Index v. Hungary* byloje jis apskritai beveik neminimas, tačiau akcentuojamas priešingas – *nekomercinis* – MTE teisinis statusas.

Antra, EŽTT, iš esmės akcentuodamas nekomercinį MTE, kaip ne pelno siekiančios organizacijos, statusą, tikslą – skatinti pagrįstą visuomenės diskusiją daugeliui vartotojų bei interneto naudotojų aktualių klausimų bei ekonominių nesuinteresuotumą skatinti vartotojus rašyti neigiamo pobūdžio komentarus, dėl abiejų pareiškėjų atsakomybės dažniausiai pasisakė bendrai. Tai, kad EŽTT sprendime atskirai neanalizavo galimos *Index* civilinės atsakomybės kriterijų, prieštarauja paties EŽTT *MTE & Index v. Hungary* bylos sprendime išdėstyti nacionalinių teismų kritikai dėl to, kad šie nevertino *skirtingo Index* ir MTE vaidmens kuriant ir skelbiant komentarus. Taigi, nors Vengrijos teismai apskritai nevertino skirtingo bendrovių suinteresuotumo komentarų skaičiumi bei turiniu, o EŽTT – priešingai – koncentravosi į *kitokį*, nei *Index* ir *Delfi AS*, MTE teisinį statusą, abiem atvejais bylos rezultatai lėmė *tapatūs argumentai*. Tokiu būdu, nors *Index* tinklalapis iš esmės tapatus www.delfi.ee, jo valdytoji savaime pritaikyta tapati apsauga kaip ir MTE, visiškai nevertinant nei *Index* argumentu, nei tikslo, nei veiksmų.

Trečia, EŽTT argumentacija *MTE & Index v. Hungary* byloje sprendime leidžia daryti prielaidą, kad net komerciniais pagrindais veikiančio interneto naujienų portalo atsakomybei kilti (bent jau tam tikru mastu) kaip svarbus vertintas *pirminio publikacijos šaltinio teisinis statusas*, nes *MTE & Index v. Hungary* byloje straipsnis pirmiausia paskelbtas ne pelno siekiančios ir, anot EŽTT, ekonomiškai nei komentarų skaičiumi, nei turiniu nesuinteresuotos asociacijos interneto svetainėje, bet po kelių dienų straipsnis buvo perkeltas (nukopijuotas) į didelį, komercinį, daug komentarų sulaukiantį tinklalapį, kuriame sulaukė ginčo komentarų (beje, aštresnių nei MTE). Vis dėlto, remiantis *Delfi AS v. Estonia* bylos pavyzdžiu, kyla pagrįstų abejonų, ar tuo atveju, jei pirminį tekstą *Index* būtų paskelbusi pati, o ne perkopijavusi iš MTE, EŽTT sprendimas šioje byloje nebūtų buvęs kitoks.

Ketvirta, net EŽTT nurodžius, kad jis *MTE & Index v. Hungary* byloje pats atliks *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirtų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo kriterijų analizę, nei *Index*, nei MTE faktinis elgesys komentarų paskelbimo atžvilgiu liko apskritai neanalizuotas, nors Vengrijos teismų sprendimai kritikuoti būtent dėl to.

974 „*Google France* bylos sprendimo“ 116 dalis, *supra* note 19; *L'Oréal* bylos sprendimo 115 dalis, *supra* note 19; „*Papasavvas* bylos sprendimo“ 42–44 dalys, *supra* note 19.

975 Pavyzdžiui, ESTT *Google France* bylos bei ir *L'Oréal* bylos sprendimuose konstatavo, kad pagal „Elektroninės komercijos direktyvos“ 14 straipsnį, *supra* note 6, interneto paslaugos teikėjas negali būti laikomas atsakingu už duomenis, kuriuos *išsaugojo reklamuotojo prašymu*, jei jis neatliko aktyvaus vaidmens, leidusio jam turėti žinių apie saugomus duomenis ar juos kontroliuoti, *nebent sužinojęs*, kad šie duomenys arba reklamuotojo veiksmai yra neteisėti, *jis nesiėmė skubių priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ją naudotis*. Anot *Lislo Brunnerio*, ESTT praktikoje vartojamomis formuluotėmis siekiama orientuotis į nuolat populiarėjančių hibridinių (mišrių) interneto paslaugų teikėjų veiklos specifiką, kuriems dėl įvairialypio vaidmens skirtingo turinio požiūriu atskirais atvejais gali būti pripažįstamas skirtingas teisinis statusas, kuris šiuo atveju turėjo būti nustatytas ir *Delfi AS* atžvilgiu. Brunner, *supra* note 98: 168.

Papildant *Delfi AS v. Estonia* byloje priimtų sprendimų analizės metu gautas išvalgas, jos atrodytų štai taip.

Pirma, iš *MTE & Index v. Hungary* bylos argumentų akivaizdu, kad svetainės lankytojų paskelbtų komentarų **skleidėju** gali būti pripažįstamas ne tik turintis *verslininko* statusą, bet ir *ne pelno* siekiantis asmuo, nors civilinė atsakomybė pastarajam subjektui būtų taikoma tik išimtiniais atvejais. *Antra*, tam, kad konkrečios svetainės eksploatavimu užsiimantis asmuo būtų *prilygintas* komentarų *skelbėjui*, ne visada būtina nustatyti jo aktyvų *raginimą* skelbti pasisakymus siekiant *papildyti* jo paties *skelbiamą* turinį, tačiau gali pakakti ir to, kad toks svetainės valdytojas *kviečia* įgyvendinti *savo* saviraiškos laisvę, paprastai (bet *nebūtinai*) tam, kad padidėtų jo ekonominė nauda, kurios realumo įrodyti nereikia. Taigi interneto tinklalapio valdytojas *visų pirma* turi imtis komentarų skelbimo *iniciatyvos* siekdamas **papildyti savo** skelbiamą **turinį ar kviesdamas** lankytojus **dalytis nuomonėmis ir idėjomis** – *inter alia*, sukurdamas galimybę juos rašyti (papildomas raginimas tai daryti nėra lemiamas kriterijus). *Trečia*, *MTE & Index v. Hungary* bylos argumentai nepaneigia iš *Delfi AS v. Estonia* bylos aplinkybių padarytos išvados, kad komentarų skilties ir turinio kontrolė gali būti *esminė* ir *neesminė*, reiškianti, kad neesminė lankytojų turinio atžvilgiu vykdoma kontrolė, net ir esant pirmajai (pirmiau nurodytai) prielaidai, gali būti nepakankama interneto svetainės valdytojo vaidmenį prilyginti komentarų skleidėjui ir nepateisinti atsakomybės jam taikymo. *Ketvirta*, *MTE & Index v. Hungary* byloje nebuvo sprendžiamas klausimas dėl *Index* ir *MTE* pačių sukurtų taisyklių laikymosi, todėl lieka aktualus klausimas, kiek konkrečios bylos kontekste reikšminga tai, kad pati *Delfi AS* savo lankytojams neužtikrino komentavimo taisyklėse keliamų sąlygų (draudimų) laikymosi, kurių egzistavimas dėl to tapo deklaratyvus, ir palieka atvirą klausimą dėl tokių taisyklių, kaip savireguliacijos instrumento, statuso EŽTK 10 straipsnio 2 dalies požiūriu. *Penkta*, *MTE & Index v. Hungary* byla patvirtina, kad komentarų konteksto vertinimo kriterijai privalo būti vertinami kartu su komentarų neteisėtumo pobūdžiu, kuris ir aptiriamas toliau.

2.2.4. Komentarų turinys *MTE & Index v. Hungary* byloje

2010 m. vasario 5 d. *MTE* svetainėje paskelbta nuomonė pavadinimu „Dar vienas neteisingas komercinio elgesio atvejis internete“ sulaukė keleto pseudonimais pasivadavusių vartotojų komentarų, įskaitant ir šiuos:

- „1. Jie apie šias dvi šiukšlinas nekilnojamojo turto svetainės kalbėjo jau tūkstantį kartų;
2. Ar tai ne dar viena tokia *Benkő Sándor* (vardas ir pavardė – *aut. past.*) tipo niekinga (šiukšlina) ir plėšikiška bendrovė? Aš susidūriau su ja prieš dvejus metus, ir nuo tada jie man tebesiuntinėja el. laiškus apie mano pradelstas skolas, tą ir aną. Šiuo metu aš esu skolingas daugiau nei 100 000 Vengrijos forintų. Aš nesumokėjau ir neketinu to daryti. Viskas“.

2010 m. vasario 8 d. *Zöld Újság Zrt* valdomame interneto tinklalapyje *www.vg.hu* pažodžiui buvo atkartota nuomonė pavadinimu „Dar vienas apiplėšimo skandalas“, tačiau šiame portale komentarų nesulaukta.

Panašiu metu *Index* vartotojų apsaugos skiltyje publikuotame straipsnyje „Turinio tiekėjai pasmerkti“ aptarė *MTE* nuomonę ir paskelbė visą jos tekstą. Vienas iš *Index* vartotojų, naudodamasis pseudonimu, po šia publikacija pateikė tokį komentarą:

1. „Tokie žmonės kaip šie turėtų eiti ir šikti ant ežiuko ir išleisti visus pinigus savo motinų kapams, kol kris negyvi“.

Vengrijos teismai konstatavo, kad komentarai buvo nepagrįstai įžeidžiantys, užgaulūs ir žeminantys, todėl jais peržengtos priimtinos nuomonės raiškos laisvės ribos ir pažeista nukentėjusiosios bendrovės teisė į gerą reputaciją⁹⁷⁶. Tačiau EŽTT *MTE & Index v. Hungary* byloje pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad vulgarių frazių naudojimas *savai me* nėra lemiamas kriterijus vertinant įžeidžiančio pasisakymo pobūdį, nes pats *stilius yra komunikacijos*, kaip saviraiškos formos, *dalis ir*, kaip toks, yra *saugomas kartu su saviraiškos teksto turiniu*⁹⁷⁷. Kaip yra pažymėjęs EŽTT, saviraiškos laisvės apsauga gali būti netaikoma tik nepagrįstam, nepelnytam šmeižimui, menkinimui ar žeminimui, pavyzdžiui, jei vienintelis pasisakymo tikslas yra įžeisti. EŽTT vertinimu, byloje buvo sprendžiamas ne šmeižiamųjų faktinių teiginių, kaip kad konstatavo nacionaliniai teismai, bet vertinamųjų nuomonių bei pažiūrų klausimas – komentarais buvo smerkiamas komercinis elgesys, o jų turinį iš dalies nulėmė asmeninis komentatorių nusivylimas dėl juos asmeniškai palietusio apgaulingo bendrovės (ieškovės) elgesio. Todėl, net jei komentarai gali būti laikomi netinkama ar neapgalvota asmenų reakcija⁹⁷⁸, jie buvo paskelbti diskusijos apie ieškovės verslo politiką, kuri daugelio klientų suvokiama kaip jiems kenksminga, kontekste. Tai, gi, nors Vengrijos tinklalapiuose paskelbtuose komentaruose vartojamos frazės yra įžeidžiančios, o viena iš jų buvo visiškai vulgari⁹⁷⁹, tačiau jie, priešingai nei *Delfi AS v. Estonia* byloje, *nebuvo aiškiai neteisėti*⁹⁸⁰ ir *jais nebuvo kurstoma neapykanta ir smurtas*, kas netgi įvardyta esminiu šių dviejų bylų faktinių aplinkybių skirtumu. Galiausiai EŽTT, įvertinęs lengvą, plačią ir greitą informacijos internete sklaidą, dėl kurios internete paskleistų neteisėtų komentarų poveikis gali lemti didesnius nukentėjusiojo praradimus, pažymėjo būtinybę atsižvelgti į tam tikriems interneto portalams būdingus *komunikacijos stiliaus ypatumus*. Būtent tai, kad šioje byloje užfiksuotuose komentaruose vartotos frazės, nors ir priklausančios neformalios ir nenorminės kalbos stiliui, buvo *būdingos vartojamoms daugelyje interneto portalų*, EŽTT pripažintoms aplinkybė, sumažinančia minėtoms išraiškoms galimą priskirti neigiamą poveikį.

Iš to, kas išdėstyta, darytinos kelios tyrimui reikšmingos išvalgos.

Pirma, esminiu *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE & Index v. Hungary* bylose užfiksuotų komentarų skirtumu įvardijus *aiškų* komentarų neteisėtumą⁹⁸¹, nei *Delfi AS v. Estonia*, nei *MTE & Index v. Hungary* byloje nacionaliniuose teismuose *atskirų neteisėtais pripažintų komentarų formuluotės net neanalizuotos*, net nenurodyta, kuri iš *MTE & Index v. Hungary* pateiktų frazių buvo „visiškai vulgari“, o patys komentarai detaliau netirti ir tarpusavyje nelyginti, nors civilinės atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui taikymo būtent už komentarų turinio nulemtas pasekmes byloje tokių komentarų turinio analizė turėtų būti

976 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 74 dalis, *supra* note 12.

977 *Ibid.*, 76 dalis.

978 „*Sánchez ir kt. v. Spain* bylos sprendimo“ 73 dalis, *supra* note 728.

979 Tačiau EŽTT nenurodo, kuri. Be to, „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 64 dalyje, *op. cit.*, įžeidžiančiais ir vulgariais įvardyti visi komentarai, o 76 dalyje teigiama, kad tik vienas buvo visiškai vulgarus.

980 *Ibid.*

981 EŽTT pabrėžė, kad *MTE & Index v. Hungary* byloje nėra esminio neapykantos kurstymo elemento. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 70 dalis, *ibid.*

vienas iš kertinių bylos tyrimo aspektų. Tačiau toks komentarų turinio analizės vakuumas EŽTT nesutrukdė Vengrijos nacionalinių teismų šmeižiamaisiais (angl. *defamatory*) pripažintų komentarų perkvalifikuoti priešinga nei *Delfi AS v. Estonia* byloje kryptimi: jei *Delfi AS v. Estonia* byloje užfiksuoti komentarai kvalifikuoti kaip kurstantys neapykantą bei smurtą – t. y. *akivaizdžiai* neteisėti, tai *MTE & Index v. Hungary* byloje – pripažinti tik užgauliais, bet atitinkančiais įprastą, daugeliui interneto portalų būdingą stilių (t. y. *neakivaizdžiai* neteisėtai).

Antra, kaip ir *Delfi AS v. Estonia* byloje, šioje byloje komentarai vertinti veikiau kaip *vientisas* pasisakymų kompleksas nepaisant to, kad kai kurie *Delfi AS v. Estonia* byloje ginčyti komentarai buvo netgi etiškesni už užfiksuotus *MTE & Index v. Hungary* byloje. Pavyzdžiui, abejotina, ar *MTE & Index v. Hungary* byloje užfiksuotas komentaras: „Tokie žmonės kaip šie turėtų eiti ir šikti ant ežiuko ir išleisti visus pinigus savo motinų kapams, kol kris negyvi“ iš tiesų laikytinas patenkančiu į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ribas. Apskritai iš šių EŽTT sprendimų sunku suprasti, ar byloje turėtų būti nustatomas *kiekvieno* komentaro neteisėtumas, ar tirtina *komentarų visuma*, ar juos vertinant kaip visumą, turi reikšmės *bendras* portale paskelbtų *komentarų skaičius*, kurių *MTE & Index v. Hungary* byloje buvo daug mažiau nei *Delfi AS v. Estonia* byloje, ar šiais EŽTT sprendimais turėtų būti vadovaujama kaip *visuotiniu komentarų vertinimo standartu*, reiškiančiu, jog *Delfi AS v. Estonia* bei *MTE & Index v. Hungary* bylose užfiksuoti atskiri komentarai visais atvejais atitinkamai turėtų būti laikomi teisėtai arba neteisėtai, ar tik nustačius tapačias faktines aplinkybes (pavyzdžiui, kad ginčo šalis yra pelno nesiekiantis juridinis asmuo), taip pat lieka neaišku, ar sprendimas dėl komentarų teisėtumo vis dėlto buvo ir turėtų būti priimtas kiekvienu konkrečiu atveju *ad hoc*. Taigi vargu ar tinkama EŽTT pozicija esminiu skirtumu laikant komentarų pobūdį plačiau nepasisakyti dėl pačių komentarų vertinimo metodikos ir kriterijų.

Trečia, šioje byloje *akivaizdaus* neteisėtumo kriterijus tarsi atskiriamas nuo neapykantos arba smurto kurstymo sampratos, tačiau konstatuota, kad, priešingai nei *Delfi AS v. Estonia* byloje, komentarai *nebuvo aiškiai neteisėti* ir tikrai neprilygo *neapykantos kalboms arba smurto kurstymui*⁹⁸². Taigi neapykantos kalbų samprata ir toliau lieka neaiškiausias, bet esminis ir akivaizdžiai bylos baigtį lemiantis kriterijus. Antra vertus, *MTE & Index v. Hungary* bylos analizė rodo, kad *neakivaizdžiai* neteisėti komentarai gali būti pateikti tiek i) kaip tikrovę atitinkanti arba neatitinkanti žinia, tiek ii) paskelbti kritikos, nuomonės ar vertinimo forma, kurie taip pat gali būti sąžiningi arba nesąžiningi, neturintys objektyvaus faktinio pagrindo. Nors interneto tinklalapio valdytojui tenkanti neteisėtų komentarų šalinimo pareiga *per se* nesiejama su jų pateikimo nuomonės ar žinios forma⁹⁸³, *MTE & Index v. Hungary* ir *Delfi AS v. Estonia* bylose priimtų sprendimų argumentai leidžia daryti išvadą, kad komentarai, kuriuose yra kokios nors *tikrintinos* (galimos patikrinti) informacijos – *faktinių teiginių, duomenų* ir pan. – arba matoma, kad atitinkamą pasisakymą *lėmė* juose aiškiai nenurodyta, bet konkreti ir tikrinama informacija, laikytini ***neakivaizdžiai neteisėtai***, nes interneto tinklalapio valdytojas dažnai *a priori* iš anksto negali nustatyti, ar paskelbti teiginiai pagrįsti ir teisingi, ar ne, o jei taip – ar jų paskelbimas konkrečiu

982 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 64 dalis, *supra* note 12.

983 „Lietuvos Aukščiausiojo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33.

atveju gali būti pateisinamas⁹⁸⁴. Taigi *MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimas patvirtina *Delfi AS v. Estonia* byloje pateiktą argumentaciją, kad akivaizdus komentarų neteisėtumas sietinas su faktu, jog jam nustatyti nereikia atlikti jokio papildomo lingvistinio, semantinio, kontekstinio (jo paskelbimo aplinkybių) ar teisinio komentarų turinio tyrimo. Jį atlikti būtina tuomet, kai komentaruose pateikti *konkretūs* su juose aptariamu subjektu ar jo veikla susiję *faktiniai* argumentai, kurie gali būti arba nebūti pagrįsti *asmenine – subjektyvia* – neigiama komentarų *autorių patirtimi*; asmeninės patirties buvimas leistų labiau tikėti nei netikėti šių pasisakymų turinio objektyvumu ir, esant reikalui, jį patikrinti.

Ketvirta, net turinčiais faktinį pagrindą ir asmenine komentatorių patirtimi pagrįstais komentarais gali būti siekiama ne dalytis nuomone, keistis informacija ir (arba) plėtoti diskusiją, bet nepagrįstai provokuoti, ižeisti, nepelnytai pažeminti ar kitaip pažeisti nukentėjusiojo interesus. Todėl nustačius, kad komentarai turi faktinį pagrindą ir (arba) pagrįsti asmenine subjektyvia komentatorių patirtimi, keltinas klausimas, ar jie išreikšti į saviraiškos laisvės ribas patenkančia forma, nes komunikacijos stilius yra bendravimo, kaip saviraiškos formos, dalis ir yra saugomas *kartu* su saviraiškos teksto turiniu. Šiuo tikslu EŽTT, kvestionuodamas nacionalinių teismų sprendimų pagrįstumą ir iš naujo persvarstydamas nacionalinių teismų atliktą teisės bei faktų vertinimą, *MTE & Index v. Hungary* byloje išskyrė naują, iki tol EŽTT praktikoje neegzistavusį kai kuriuose *interneto portaluose įprasto bendravimo stiliaus*⁹⁸⁵ komentarų vertinimo kriterijų, kuris *Delfi AS v. Estonia* byloje nebuvo taikytas, nors galimai taip pat būtų turėjęs reikšmės. Tokiu atveju, taikant turinio prioriteto prieš formą principą, pirmenybė teikiama būtent *viešąjį interesą* atitinkančios saviraiškos laisvės įgyvendinimui, ypač jei komentare aptariamas asmuo kokiu nors konkrečiu savo elgesio būdu tiesiogiai ar netiesiogiai sudarė pagrindą atsirasti tam tikriems teiginiams, o šie grįsti *asmenine* autorių patirtimi. Pavyzdžiui, *MTE & Index v. Hungary* byloje atsizvelgus į *i) prieštaringą bendrovės verslo praktiką* ir *ii) jos atžvilgiu inicijuotų tyrimų faktą* bei *iii) asmeninę su šios bendrovės veikla susijusią komentatorių patirtį*, konstatuota, kad komentarai atitinka daugelyje interneto svetainių įprastą bendravimo stilių ir negali būti vertinami kaip neturintys faktinio pagrindo ir neteisėti nepaisant to, kad juose vartojamos frazės yra *įžeidžiančios*, o viena iš jų visiškai *vulgari*, nes komunikacijos stilius yra saviraiškos formos dalis ir, kaip toks, yra *saugomas kartu su saviraiškos teksto turiniu*, o vulgarių frazių vartojimas savaime nėra lemiamas vertinant įžeidžiamą komentarų išraišką⁹⁸⁶. Tokiu būdu, *Delfi AS v. Estonia* byloje remdamasis *aiškaus* komentarų neteisėtumo, o *MTE & Index v. Hungary* byloje – ir naujai suformuotu kai kuriuose *interneto portaluose įprasto bendravimo stiliaus* kriterijais, EŽTT Estijos bei Vengrijos nacionalinių teismų šmeižiamaisiais pripažintus komentarus abiem atvejais perkvalifikavo skirtingomis kryptimis: *Delfi AS v. Estonia* byloje užfiksuoti komentarai kvalifikuoti *aiškiai* neteisėtais kaip

984 Interneto tinklalapių valdytojai veiklą vykdo ne izoliuotai, o tam tikros visuomenės socialinėje terpėje, todėl komentaruose pateiktos *faktinės* informacijos turinio pagrįstumas jiems gali būti suprantamas ir iš kitos viešojoje erdvėje cirkuliuojančios informacijos, bendrosios komentaruose aptariamo asmens reputacijos, viešosios nuomonės ir (arba) žinomas iš asmeninės svetainės valdytojo patirties. Vis dėlto neakivaizdaus komentarų neteisėtumo kvalifikavimą didžiąja dalimi lemia nukentėjusiojo valia, todėl interneto tinklalapio valdytojas neturėtų būti savo iniciatyva dėl to sprendžiantis asmuo.

985 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 77 dalis, *supra* note 12.

986 Išskyrus nepagrįstą, nepelnytą šmeižimą, menkinimą ar žeminimą, pavyzdžiui, jei vienintelis pasisakymo tikslas yra ižeisti. *Ibid.*, 76 dalis.

kurstantys neapykantą bei smurtą, o *MTE & Index v. Hungary* byloje – tik užgauliais, bet atitinkančiais įprastą, daugeliui interneto portalų būdingą stilių (t. y. *neakivaizdziai* neteisėtai). Taigi, jei faktinio pobūdžio komentarais siekiama *pozityvių* tikslų – pavyzdžiui, dalytis nuomone, keistis informacija ir (arba) plėtoti diskusiją, *nors jie ir nėra išreikšti etiška forma*⁹⁸⁷, jų neteisėtumo pobūdis pripažintinas neakivaizdžiu, nes komentarų paskelbimo tikslas atitinka viešąjį interesą. Iš to išplaukia, kad *akivaizdziai* žeminančiais ar įžeidžiančiais ir į EŽTK 10 straipsnio teisinės apsaugos sritį nepatenkančiais komentarais laikytini tik tie pasisakymai, kurių *vienintelis* tikslas yra nepagrįstai provokuoti, įžeisti, nepelnytai pažeminti ar kitaip pažeisti nukentėjusiojo interesus, jei tai gali padaryti didelės bei reikšmingos žalos. Visgi, nors dėl plačios EŽTT jurisdikcijos kuo bendresnių *vertinamųjų* sąlygų taikymas gali būti suprantamas, tiek komentarų neteisėtumo *akivaizdumo*, netgi įvardytu esminiu abiejose bylose užfiksuotų komentarų skirtumu, tiek *įprasto bendravimo stiliaus kriterijai* yra itin vertybine ir moraline prasme determinuotos kategorijos, priklausančios ne tik nuo tam tikros šalies kultūrinio lygmens, bet ir nuo subjektyvios teisėjo gyvenimiškos patirties bei pažiūrų, todėl EŽTT sprendimuose neįvardijus kriterijų, pagal kuriuos tam tikras pasisakymas laikytinas *aiškiai* neteisėtu ar *atitinkančiu įprastą bendravimo praktiką*, atskirų valstybių teismams ir toliau išlieka didelė rizika netinkamai kvalifikuoti komentarų neteisėtumą. Nekonkretizavus vertinamojo pobūdžio kriterijų, jų taikymo rezultatai gali būti neprognozuojami ir net priešaringi, nors tuo pat metu EŽTT pažymi būtinybę tirti, ar interneto portalų valdytojai galėjo numatyti atitinkamo elgesio pasekmes⁹⁸⁸. Autorės nuomone, kiekvieno komentaro kvalifikavimo kaip neteisėto atveju reikalingas tam tikras pagrindimas, todėl vertinamųjų kriterijų taikymas turėtų būti siejamas ir vertinamas analizuojant pačių komentarų turinį.

Ši *MTE & Index v. Hungary* byloje užfiksuotas EŽTT praktikos kryptis leidžia papildyti *Delfi AS v. Estonia* byloje išskirtas komentarų neteisėtumo vertinimo taisykles, taikytinas sprendžiant dėl interneto svetainėje paskelbtų komentarų neteisėtumo pobūdžio.

1. Aiškus komentarų neteisėtumas kaip *aukščiausias* veiksmy neteisėtumo laipsnis, kuriam nustatyti bent jau **i**) profesionalaus interneto tinklalapio valdytojui nereikia jokio **ii**) išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio, semantinio ar teisinio* tyrimo, **iii**) jis paprastai neatitinka tam tikriems *interneto portalams būdingo bendravimo stiliaus ypatumų* ir **iv**) *nepatenka* į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas.
2. Neakivaizdų komentarų neteisėtumą galima konstatuoti tada, kai interneto tinklalapio valdytojui dėl jo netinkamumo būtina atlikti papildomą lingvistinį, semantinį ar teisinį tyrimą ir (arba) nėra akivaizdu, ar jis atitinka *interneto portaluose įprasto bendravimo stiliaus kriterijų*. Tai, kad komentaro turinys atitinka tam tikriems *interneto portalams būdingo bendravimo stiliaus ypatumus*, gerokai mažina galimą neteisėtų jo padarinių tikimybę ir daugeliu atvejų *pasisakymą gali leisti laikyti teisėtu*.
3. Jei komentaras *atitinka tame interneto portale įprastą bendravimo stilių* ir *neturi akivaizdaus neteisėtumo požymių*, interneto tinklalapio valdytojui už jo palikimą

987 Teisės normos negarantuoja teisės nesijaudinti ar nebūti išgąsdintam kieno nors elgesio. *Principles of European Tort Law, supra* note 38: 2:103 (17 dalis).

988 *Delfi AS v. Estonia* byloje tinkamai neiširta, ar *Delfi AS* galėjo pagrįstai numatyti jai pritaikytą teisinį režimą. Van der Sloot, *supra* note 15: 446–47.

interneto erdvėje civilinė atsakomybė neturėtų būti taikoma, nebent jis neatliko to, ką privalėjo, nuo pranešimo apie komentaro neteisėtumą gavimo.

***

EŽTT, vertindamas komentarų kontekstą ir turinį bei tam tikra prasme siekdamas pateisinti kitokį sprendimą nei *Delfi AS v. Estonia* byloje, *MTE & Index v. Hungary* bylos sprendime išskyrė šias aplinkybes: **i)** straipsnyje buvo aptarta klaidinanti, klientams kenksminga ir jau jų skundų sulaukusi dviejų didelių nekilnojamojo turto tinklalapių verslo praktika, taigi straipsnio pasirodymą iš dalies lėmė pačios ieškovės elgesys; **ii)** daugeliui vartotojų svarbiu klausimu pateikta informacija laikytina viešojo intereso dalimi, o po ja pateikti komentarai vertintini kaip indėlis į viešąjį interesą; **iii)** *Index* buvo didelio, komercinio ir daug komentarų sulaukiančio tinklalapio valdytoja, o *MTE* – ne pelno siekianti asociacija, ekonomiškai nesuinteresuota nei komentarų skaičiumi, nei turiniu; **iv)** buvo mažai tikėtina, kad profesinio pobūdžio publikacija gali išprovokuoti aršias interneto diskusijas; **v)** komentaruose vartojamos frazės nesiskyrė nuo pateikiamų kituose interneto portaluose, o vien nepriimtinos frazės dar nereiškia komentaro neteisėtumo; be to, **vi)** komentarai nebuvo aiškiai neteisėti.

2.2.5. Komentarų kontekstas *Pihl v. Sweden* byloje

Pihl v. Sweden byloje nustatyta, kad 2011 m. rugsėjo 29 d. **i)** menkai visuomenėje žinomame tinklaraštyje **ii)** mažas, **iii)** ne pelno siekiantis juridinis asmuo (asociacija) paskelbė **iv)** neobjektyvų ir klaidinantį tinklaraščio įrašą apie *Pihlo* dalyvavimą Nacių partijos veikloje. *Išskirtiniu* šios situacijos konteksto elementu laikytinas neobjektyvia informacija pagrįstas ir netgi šmeižto požymių turintis įrašas, nesant **v)** duomenų, kad nukentėjusiojo veiksmai kaip nors galėjo išprovokuoti neteisingos publikacijos ar komentaro pasirodymą. **vi)** Kitą dieną po įrašo pasirodymo jis sulaukė šmeižiamojo anoniminio komentatoriaus, pasivadinusio „*björnpeder*“, komentaro, kuris *nebuvo susijęs* su **vii)** tinklaraščio įraše nurodytomis politinėmis pareiškėjo pažiūromis ir apskritai **viii)** niekuo *nesusijęs su jo turiniu*, todėl **ix)** įrašo autorius apskritai sunkiai galėjo numatyti tokio komentaro atsiradimo galimybę. Tačiau **x)** tinklaraštyje buvo įdiegta funkcija, per kurią asociacijai buvo pranešama apie paskelbtus komentarus. Šioje interneto svetainėje taip pat buvo aiškiai nurodyta, kad **xi)** asociacija komentarų prieš paskelbimą netikrina, o už jų turinį atsako autoriai, bei komentatorių buvo **xii)** prašoma laikytis tinkamo elgesio standartų ir įstatymų⁹⁸⁹. **xiii)** 2011 m. spalio 8 d. *Pihlas* paskelbė atsakomąjį komentarą, nurodydamas, kad tinklaraštyje pateikta informacija yra neteisinga ir nedelsiant privalo būti pašalinta. **xiv)** Asociacija jau *kitą dieną* pašalino ir tinklaraščio įrašą, ir komentarą, kurie iš viso buvo matomi devynias dienas, taip pat **xv)** paskelbė naują įrašą apie ankstesniojo įrašo klaidingumą (jo parengimą remiantis netiksliais duomenimis) ir **xvi)** viešai atsiprašė už klaidą, tačiau **xvii)** ankstesnis tinklaraščio įrašas bei komentaras vis dar buvo prieinami internete per paieškos sistemas.

Siekiant įvertinti EŽTT praktikos interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo srityje vystymosi tendencijas, *Pihl v. Sweden* byloje nustatytos komentarų konteksto aplinkybės vertinamos pagal 2.2.1 poskyryje, analizuojant *Delfi AS v. Estonia*

989 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 32 dalis, *supra* note 13.

bylos komentarų kontekstą, iškristalizuotas *bendros socialinės aplinkos, interneto svetainės prigimties, jos valdytojo teisinio statuso ir jo vaidmens komentarų atžvilgiu* kriterijų grupes.

Socialinės aplinkos vertinimo kriterijai:

1. tinklaraščio įrašas buvo neobjektyvus, klaidinantis ir turintis šmeižto požymių, taigi – *neteisėtas*;
2. atsižvelgiant į tai, kad tinklaraščio įrašas skelbtas apie *Pihlo* dalyvavimą visuotinai neigiamai vertinamos Nacių partijos veikloje, kuri dažnai suprantama kaip agresyvių antisemitinių pažiūrų simbolis, galima teigti, kad įrašas paskelbtas viešojo intereso tematika – siekiant identifikuoti tokių pažiūrų asmenį ir informuoti plačiąją visuomenę. Tačiau nėra aišku, kodėl publikacija skirta aptarti konkrečiai *Pihlq* ir ar tam buvo koks nors visuomenės interesas;
3. duomenų apie asociacijos reputaciją visuomenėje nėra;
4. duomenų apie konkrečius ankstesnius neteisėtų pasisakymų šioje svetainėje paskelbimo atvejus, jų baigtis ir bendrą neteisėtų komentarų masą visų komentarų atžvilgiu nėra. Tačiau asociacija skelbė, kad savo iniciatyva komentarų neperžiūri, o tai gali reikšti, jog ir nešalina.

Interneto svetainės pobūdžio vertinimo kriterijai:

1. *Pihl v. Sweden* byloje nedidelės, ne pelno siekiančios organizacijos tinklaraštyje buvo skelbiama rašytinė (o galbūt – ir vaizdinė bei garsinė), galimai su jos veikla ir viešuoju interesu susijusi informacija, tačiau iš bylos aplinkybių tai nustatyti sunku;
2. panašu, kad svetainė galėjo būti skirta tenkinti viešąjį interesą, nes ne pelno siekiančios organizacijos paprastai veikia tokiu tikslu;
3. tinklaraštis veikė nekomerciniais pagrindais;
4. tikėtina, kad svetainė buvo valdoma profesionaliai;
5. tinklaraštis Švedijos Karalystės visuomenėje buvo menkai žinomas (preziumuojama, kad įrašas, kaip ir komentaras, paskelbtas švedų kalba);
6. EŽTT pažymėjo esant mažai tikėtina, kad plačiai visuomenei nežinomos asociacijos tinklalapis (tikėtina, švedų kalba – *aut. past.*) pritrauktų didelį skaičių komentarų arba kad apie pareiškėją *Pihlq* paskelbtas komentaras būtų plačiai skaitomas⁹⁰. Taigi, nors tiesioginių duomenų apie komentarų skilties populiarumą nėra, tačiau įvertinus nedidelį tinklaraščio žinomumą ir vos vieną pasirodžiusį komentarą, manytina, kad komentarų platformos populiarumas yra ne didesnis nei pačios svetainės.

Valdytojo teisinio statuso vertinimo kriterijai:

1. asociacija – viešasis, pelno nesiekiantis juridinis asmuo;
2. preziumuotina, kad asociacija tinklaraštį valdė siekdama jos veiklos tikslus atitinkančių siekinių.

Interneto svetainės valdytojo vaidmuo komentarų atžvilgiu *Pihl v. Sweden* byloje nebuvo vertintas, todėl šie kriterijai aptariami atsižvelgiant į bylos aplinkybių visumą;

1. komentarų skilties integravimo į interneto svetainę *tikslas* – tretiesiems asmenims *suteikti* interneto komentarų platformą jų saviraiškos laisvei įgyvendinti, keičiantis informacija bei dalijantis idėjomis;

⁹⁰ „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 13.

2. asociacijos *vaidmuo* komentarų pasirodymo procese – sukuriant galimybę komentuoti įrašus – bendriausia prasme gali būti apibrėžiamas kaip trečiųjų asmenų *kvietimas* įgyvendinti saviraiškos laisvę;
3. asociacija *neturėjo ekonominio suinteresuotumo* komentarų skelbimu;
4. komentatorių buvo prašoma laikytis tinkamo elgesio standartų ir įstatymų, tačiau duomenų, kad tinklaraščio lankytojai būtų galėję pašalinti savo komentarus, nėra. Įvertinus tai, kad tinklaraštyje buvo įdiegta funkcija, per kurią asociacijai buvo pranešama apie paskelbtus komentarus, ji turėjo galimybę vykdyti komentarų kontrolę, tačiau svetainėje buvo aiškiai nurodyta, kad asociacija komentarų prieš paskelbimą netikrina, o už jų turinį atsako autoriai.

Pastarasis aspektas aiškiai atskleidžia, kad vertinant, ar interneto tinklalapio valdytojas vykdė išankstinę komentarų patikrą ir kontrolę, svarbi yra *ne teorinė* komentarų stebėjimo ir tikrinimo galimybė, bet *faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo.

Taigi *Pihl v. Sweden* byloje reikšmingiausiomis komentarų konteksto aplinkybėmis, pripažįstant civilinės atsakomybės asociacijai netaikymo pagrįstumą, akcentuoti šie pirmiau minėtose bylose analizuoti aspektai: **i)** įrašą paskelbė mažas, ne pelno siekiantis juridinis asmuo; **ii)** tinklaraštis visuomenėje nebuvo plačiai žinomas; **iii)** tinklaraščio įrašo turinys buvo neobjektyvus ir klaidinantis, tačiau **iv)** komentaras buvo nesusijęs nei su *Pihlo* politinėmis pažiūromis, **v)** nei su tinklaraščio įrašo turiniu, todėl **vi)** asociacija vargu ar galėjo tikėtis tokio turinio komentaro; **vii)** tinklaraščio valdytojas jau kitą dieną po nukentėjusiojo asmens kreipimosi pašalino ne tik komentarą, bet ir patį įrašą, kurie iš viso buvo matomi devynias dienas, bei **viii)** viešai atsiprašė. Toliau bus vertinamas paties komentaro turinys.

Papildant *Delfi AS v. Estonia* ir *MTE & Index v. Hungary* bylų analizės metu gautas įžvalgas, jos atrodytų štai taip.

Pirma, Pihl v. Sweden byla taip pat patvirtinta, kad svetainės lankytojų paskelbtų komentarų *skleidėju* gali būti pripažįstamas ne tik turintis *verslininko* statusą, bet ir *ne pelno* siekiantis asmuo, nors civilinė atsakomybė pastarajam subjektui būtų taikoma tik išimtiniais atvejais. *Antra*, tam, kad konkrečios svetainės eksploatavimu užsiimantis asmuo būtų *prilygintas* komentarų *skelbėjui*, ne visuomet būtina nustatyti jo aktyvų *raginimą* skelbti pasisakymus siekiant *papildyti* jo paties *skelbiamą* turinį⁹⁹¹, tačiau gali pakakti ir to, kad toks svetainės valdytojas *kviečia* įgyvendinti *savo* saviraiškos laisvę, paprastai (bet *nebūtinai*) tam, kad padidėtų jo ekonominė nauda, kurios realumo įrodyti nereikia. Taigi interneto tinklalapio valdytojas *visų pirma* turi imtis komentarų skelbimo *iniciatyvos* siekdamas *papildyti savo* skelbiamą *turinį ar kviesdamas* lankytojus *dalytis nuomonėmis ir idėjomis* – *inter alia*, sukurdamas galimybę juos rašyti (papildomas raginimas tai daryti nėra lemiamas kriterijus). *Trečia, Pihl v. Sweden* bylos aplinkybės rodo, kad *pagrindinio* (komentuojamo) *straipsnio*, įrašo ar kitos publikacijos neobjektyvumas ar net šmeižiama-

991 *Lislas Brunneris* teigia, kad *www.delfi.ee* tinklalapio valdytojai būdingas mišrus teisinis statusas: svetainėje kuriamo, skelbiamo bei redaguojamo turinio atžvilgiu *Delfi AS* yra žiniasklaidos priemonės valdytoja, o interneto vartotojų kuriamo turinio požiūriu ji tėra tarpininkė, todėl turėtų galėti remtis „Elektroninės komercijos direktyvoje“, *supra* note 6, nustatytomis atsakomybės (ne)taikymo išimtimis. Brunner, *supra* note 98: 168–69.

sis pobūdis neturi lemiamos reikšmės sprendžiant dėl šio interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės už neteisėtus lankytojų komentarus. *Ketvirta, Pihl v. Sweden* bylos argumentai nepaneigia iš ankstesnių bylų aplinkybių padarytos išvados, kad komentarų skilties ir turinio kontrolė gali būti *esminė* ir *neesminė*, reiškiančios, kad neesminė lankytojų turinio atžvilgiu vykdoma kontrolė, net ir esant pirmiau nurodytai prielaidai, gali būti nepakankama interneto svetainės valdytojo vaidmenį prilyginti komentarų skleidėjui ir nepateisinti atsakomybės jam taikymo. *Penkta, Pihl v. Sweden* bylos analizė aiškiai parodė, kad vertinant, ar (bent jau ne pelno siekiančio) interneto tinklalapio valdytojas vykdė išankstinę komentarų patikrą ir kontrolę, svarbi yra *ne teorinė* komentarų stebėjimo ir tikrinimo galimybė, bet *faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo. *Šešta*, ir toliau lieka atviras klausimas, kiek konkrečios bylos kontekste reikšminga tai, kad interneto tinklalapio valdytojas savo neveikimu lankytojams neužtikrina komentavimo taisyklėse keliamų sąlygų (draudimų) laikymosi, kurių egzistavimas dėl to tampa deklaratyvus, ir palieka atvirą klausimą dėl tokių taisyklių, kaip savireguliacijos instrumento, statuso EŽTK 10 straipsnio 2 dalies požiūriu. *Septinta, Pihl v. Sweden* byla akivaizdžiai patvirtina, kad komentarų konteksto vertinimo kriterijai privalo būti vertinami kartu su komentarų neteisėtumo pobūdžiu, kuris ir aptariamas toliau.

2.2.6. Komentarų turinys *Pihl v. Sweden* byloje

Po 2011 m. rugsėjo 29 d. paskelbtu neobjektyviu tinklaraščio įrašu kitą dieną, t. y. 2011 m. rugsėjo 30 d., pateiktas anoniminis asmens, pasivadinusiu „björnpeder“, komentaras:

1. „Tas vaikinai *Pihlas*, anot kelių žmonių, su kuriais kalbėjau, taip pat yra tikras niekingas hašišą vartojantis narkomanas“.

Švedijos Karalystės nacionaliniai teismai komentarą pripažino šmeižiamuoju dėl jo **i) paskelbimo aplinkybių**, o EŽTT *Pihl v. Sweden* byloje konstatavo, kad paskelbtas komentaras, **ii) nors ir įžeidus**, tikrai neskaito neapykantos ar smurto, taigi nebuvo *aiškiai* neteisėtas, todėl asociacijai nepripažinta pareiga jį šalinti savo iniciatyva. Taigi nagrinėjant šią bylą EŽTT buvo tęsiama *Delfi AS v. Estonia* byloje pradėta komentarų klasifikavimo į *aiškiai ir neaiškiai neteisėtus* tradicija. Tačiau *Pihl v. Sweden* byloje EŽTT jau vertino ir *komentarų bei tinklaraščio įrašo iii) turinio sąsajumą*, ko nebuvo padaryta abiejose ankstesnėse bylose, ir nustatė, jog komentaras *nebuvo susijęs su iv) tinklaraščio įrašo nurodytomis politinėmis pareiškėjo pažiūromis ir apskritai buvo v) niekuo nesusijęs su jo turiniu*. Remdamasis šiuo nustatytu faktu, EŽTT konstatavo, kad įrašo autorius **vi) apskritai sunkiai galėjo numatyti tokio komentaro atsiradimo galimybę**.

Iš to, kas išdėstyta, galima daryti keletą išvalgų.

Pirma, tai, kad EŽTT paminėjo, jog Švedijos Karalystės nacionaliniai teismai komentarą pripažino šmeižiamuoju būtent dėl jo *paskelbimo aplinkybių* (konteksto), leidžia daryti išvadą, jog *komentaro neteisėtumą gali lemti jo paskelbimo kontekstas*. Taigi viename kontekste tas pats komentaras galėtų būti vertinamas kaip neteisėtas, o kitame – priešingai – kaip teisėtas.

Antra, Pihl v. Sweden bylos sprendimas suponuoja išvadą, jog ne pelno siekiantiems asmenims taikomas žemesnis *bonus pater familias* standartas nei komerciniu pagrindu

veikiantiems subjektams, nes jų atsakomybė *ribojama* tų neakivaizdziai neteisėtų komentary, kurių turinio pasirodymo jie galėjo tikėtis, pasekmėmis. Antra vertus, autorės nuomone, asociacija, nors ne komercinė, tačiau profesionaliu pagrindu veikianti organizacija, turėjo ir galėjo numatyti, kad tinklaraščio įrašas apie galimą Nacių partijos dalyvį sulauks aštrių diskusijų, taip pat ir pasisakymų, kurie nebūtinai bus tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su tinklaraščio įrašo tema. Galiausiai, net jei ne komerciniu pagrindu interneto svetainę valdančio asmens atsakomybė ribotina tik galimos numatyti tematikos komentary pasekmėmis, tai nekeičia anksčiau nustatytų komentary neteisėtumo vertinimo taisyklių. Jis *Pihl v. Sweden* bylos argumentai tik leidžia papildyti taisykle, kad *ne pelno siekiančių asmenų atsakomybė už neakivaizdziai neteisėtų komentary padarinius ribojama* tik tokio turinio, kurio pasirodymo buvo galima pagrįstai tikėtis atsižvelgiant į paskelbtos publikacijos, įrašo ar kitokio teksto tiesioginę ar latentinę temą ar kontekstą, pasekmėmis.

Šios *Pihl v. Sweden* byloje užfiksuotos EŽTT praktikos tendencijos leidžia *papildyti* ankstesnėse bylose išskirtas komentary neteisėtumo vertinimo taisykles, taikytinas sprendžiant dėl interneto svetainėje paskelbto komentaro neteisėtumo pobūdžio.

1. *Aiškus (akivaizdus)* komentary neteisėtumas suprastinas kaip *aukščiausias* jų neteisėtumo laipsnis, kuriam nustatyti bent jau **i)** profesionaliam interneto tinklalapio valdytojui nereikia jokio **ii)** išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio, semantinio ar teisinio* tyrimo, **iii)** jis paprastai neatitinka tam tikriems *internetu portalams būdingo bendravimo stiliaus ypatumų* ir **iv)** *tiesiogiai* arba iš jo *paskelbimo aplinkybių visumos (t. y. konteksto)* akivaizdu, jog **v)** toks pasisakymas *nepatenka* į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas.
2. Neakivaizdų komentary neteisėtumą galima konstatuoti tada, kai interneto tinklalapio valdytojui dėl jo netinkamumo *būtina (yra poreikis)* atlikti papildomą lingvistinį, semantinį, kontekstinį (jo paskelbimo aplinkybių) ar teisinį tyrimą ir (arba) nėra akivaizdu, ar jis atitinka *internetu portaluose įprasto bendravimo stiliaus kriterijų*.
3. *Ne pelno siekiančių asmenų atsakomybė už neakivaizdziai neteisėtų komentary padarinius ribojama* tik tokio komentary turinio, kurio jie pagrįstai galėjo tikėtis atsižvelgiant į paskelbtos publikacijos, įrašo ar kitokio teksto tiesioginę ar latentinę temą ar kontekstą, pasekmėmis.
4. Jei komentaro turinys *atitinka tame internetu portale įprastą bendravimo stilių* ir konkrečiame kontekste *neturi akivaizdus neteisėtumo požymių*, tai gerokai mažina galimą neteisėtų jo padarinių tikimybę ir daugeliu atvejų *pasisakymą gali leisti laikyti teisėtu*; internetu tinklalapio valdytojui už tokio komentaro palikimą internetu erdvėje civilinė atsakomybė neturėtų būti taikoma, nebent jis neatliko to, ką privalėjo, nuo pranešimo apie komentaro neteisėtumą gavimo.

***

Taigi *Pihl v. Sweden* byloje reikšmingiausiomis komentary konteksto ir jų turinio aplinkybėmis, pripažįstant civilinės atsakomybės asociacijai netaikymo pagrįstumą, akcentuoti šie pirmiau minėtose bylose analizuoti aspektai: **i)** įrašą paskelbė mažas, ne pelno siekiantis juridinis asmuo; **ii)** tinklaraštis visuomenėje nebuvo plačiai žinomas; **iii)** tinklaraščio įrašo turinys buvo neobjektyvus ir klaidinantis, tačiau **iv)** komentaras buvo ne-

susijęs nei su *Pihlo* politinėmis pažiūromis, v) nei su tinklaraščio įrašo turiniu, todėl vi) asociacija vargu ar galėjo tikėtis tokio turinio komentaro; vii) tinklaraščio valdytojas jau kitą dieną po nukentėjusiojo asmens kreipimosi pašalino ne tik komentarą, bet ir patį įrašą, kurie iš viso buvo matomi devynias dienas, bei viii) viešai atsiprašė; ix) po tinklaraščio įrašų pateiktas komentaras buvo agresyvus, tačiau jis neskatinio smurto ar neapykantos (t. y. nebuvo akivaizdžiai neteisėtas).

2.2.7. Komentarų kontekstas *Tamiz v. the United Kingdom* byloje

Tamiz v. the United Kingdom byloje analizuotos situacijos ypatumas tas, kad dėl *Londono musulmonų* tinklaraštyje, kuris priglobtas *Google Inc.* valdomoje *Blogger.com* interneto svetainėje, i) aštresniu, bet – atsižvelgiant į kontekstą – greičiausiai teisėtu stiliumi pateikto įrašo su ii) pradedančiojo politiko *Tamizo* nuotrauka – „*Payamas Tamizas, Tory* (Jungtinės Karalystės konservatorių – *aut. past.*) musulmonų tarybos kandidatas su trumpa kelių dienų barzdele, atsistatydino po *Taneto* merginų apšaukimo kekšėmis. *Tamizas, kuris savo „Twitter“ paskyroje save pristato kaip „ambicingą britų musulmoną“, taip originaliai studijuoja teisę, kad būtų galima pamanyti, jog šis Tory partijos šiknius su Spoko iš „Star Trek“⁹⁹² seriale ausimis galėjo pasinaudoti išskirtine smegenų ląstele, prieš pateikdamas šias užgaulias replikas“ – ir komentarų pasekmių atsakove nukentėjusiojo buvo patraukta būtent iii) *Google Inc.*, per *Blogger.com* platformą teikianti interneto tinklaraščio kūrimo paslaugą, sudarančią galimybę bet kuriam interneto vartotojui bet kurioje pasaulyje nemokamai *Blogger.com* platformoje sukurti nepriklausomą tinklaraštį naudojant siūlomus jo išdėstymo projektavimo įrankius, o neturint savo žiniatinklio adresu (URL) – ir priglobti jų tinklaraščius *Blogger.com* interneto adresuose. *Google Inc.* taip pat teikia susijusias – reklaminių skelbimų tinklaraštyje rodymo – paslaugą. Tai reiškia, kad iv) *Londono musulmonų* tinklaraščio valdytojas yra ne *Google Inc.*, bet asmuo, pasinaudojęs šios bendrovės per *Blogger.com* siūloma tinklaraščio kūrimo paslauga. Kadangi Jungtinės Karalystės teismai nepripažino jurisdikcijos nagrinėti bylą prieš JAV registruotą bendrovę dėl to, kad nukentėjusiojo *Tamizo* teisių pažeidimas nesudarė v) „rimto ir esminio delikto“, vis dėlto galima išskirti ir kai kuriuos tiesiogiai nepaminėtus komentarų konteksto požymius. *Londono musulmonų* tinklaraščio įrašas vi) neabejotinai buvo paskelbtas viešojo intereso tema vii) santykinai populiarieje⁹⁹³, nors tik į musulmonų bendruomenę orientuotoje svetainėje, o šio įrašo pasirodymą lėmė viii) paties nukentėjusiojo neetiškas elgesys. Atsižvelgiant į šį kontekstą, galima teigti, kad įrašo ix) komentarai taip pat atliko indėlio į viešąjį interesą funkciją, nes užtikrino viešąją diskusiją daugeliui vartotojų – nepriklausomai nuo tikėjimo – aktualiu diskriminacijos ir nepagarbos moterims klausimu, o x) galimybė komentuoti buvo sukurta būtent keistis nuomonėmis viešojo intereso klausimais. Duomenų apie tai, ar tinklaraštis buvo valdomas profesionaliu, ar mėgėjišku pagrindu, taip pat juo buvo siekiama komercinių ar nekomercinių tikslų, byloje nėra, tačiau xi) profesionaliai valdoma *Google Inc.* tinklaraščio kūrimo paslaugą per *Blogger.com* teikia xii) komerciniu pagrindu, nors ji xiii) ekonomiškai – bent jau tiesiogiai – nėra suinteresuota nei įrašo tekstu, nei komentarų skaičiumi, nei jų turiniu.*

992 Tai seriale pavadinimas, kurio veikėjas turi neįprastai dideles ausis.

993 2011 m. Jungtinėje Karalystėje ir Velse gyveno 2 706 066 musulmonų bendruomenės atstovai. „*London – Muslim Population 2011 [Statistics]*“, supra note 788.

Nepaisant to, kad **xiv**) *Google Inc.* aiškiai *palengvina* tinklaraščių įrašų (o kartu – ir juose komentarų) paskelbimą, **xv**) nustatydamą *Blogger.com* paslaugų teikimo sąlygas, apibrėžia leidžiamo turinio ribas ir **xvi**) turi galios bei pajėgumų pašalinti arba užblokuoti prieigą prie įžeidžiančios medžiagos, į kurią atkreipiamas dėmesys – t. y. gali lengvai pašalinti arba užblokuoti prieigą prie bet kurio tinklaraščio, kuris jų neatitinka, tačiau **xvii**) dėl viešai skelbiamos įmonės politikos ir **xviii**) dėl praktinių priežasčių ji **xix**) nevykdo išankstinės tinklaraščių turinio ar juose paskelbtų komentarų kontrolės ir **xx**) neturi jokių išankstinių žinių apie jų turinį. Taigi toks *Google Inc.* dalyvavimas **xxi**) neleidžia jos prilyginti *pirminiam* skleidėjui – pavyzdžiui, pagrindiniam tinklaraščio leidėjui, įrašo autoriui ar redaktoriui, laikraščio savininkui ar pan. arba *antriniam* skleidėjui, kurio statusas prilygtų teksto platintojui (distributoriui), nes tokiu gali būti pripažįstamas tik asmuo, kuris žino ar privalo imtis protingų ir pagrįstų priemonių, siekdamas sužinoti, kad publikacija ar komentarai gali būti įžeidžiantys, o *Google Inc.* šios pareigos neturėjo⁹⁹⁴.

Siekiant įvertinti EŽTT praktikos interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo srityje vystymosi tendencijas, *Tamiz v. the United Kingdom* byloje nustatytos komentarų konteksto aplinkybės vertinamos pagal 2.2.1 poskyryje, analizuojant *Delfi AS v. Estonia* bylos komentarų kontekstą, iškristalizuotas *bendros socialinės aplinkos, interneto svetainės prigimties, jos valdytojo teisinio statuso ir jo vaidmens komentarų atžvilgiu* kriterijų grupės.

Socialinės aplinkos vertinimo kriterijai:

1. komentarų sulaukęs tinklaraščio įrašas, paskelbtas kartu su *Tamizo* nuotrauka, *tikėtina* turėjo faktinį pagrindą, tačiau buvo parašytas aštresniu stiliumi. Įvertinus tai, kad publikacijos pasirodymą lėmė ankstesni pradedančiojo politiko veiksmai, manytina, jog jis turėtų toleruoti įrašo stilių – t. y. įrašas gali būti laikomas *teisėtu*;
2. įrašas paskelbtas viešojo intereso tematika po viešo pasipiktinimo dėl neetiško *didėlei visuomenės daliai svarbaus* pradedančiojo politiko pasisakymo moterų atžvilgiu, kuris lėmė jų pasitraukimą iš politinės partijos;
3. duomenų apie *Londono musulmonų* tinklaraščio ar *Google Inc.* reputaciją nėra;
4. duomenų apie konkrečius ankstesnius neteisėtų pasisakymų *Londono musulmonų* tinklaraštyje atvejus, jų baigtis ir bendrą neteisėtų komentarų mastą visų komentarų atžvilgiu nėra, tačiau *Google Inc.* be teismo sprendimo nešalindavo neteisėtos medžiagos.

Interneto svetainės pobūdžio vertinimo kriterijai:

1. *Londono musulmonų* tinklaraštis orientuotas į Londone gyvenančius musulmonų bendruomenės narius, kuriame skelbiama pirmiausia jiems aktuali rašytinė, vaizdinė ir garsinė medžiaga;
2. tikėtina, kad *Londono musulmonų* tinklaraštis tenkina ne tik privatų, bet ir *viešąjį* interesą, skleidamas *Londono musulmonų* bendruomenei reikšmingą informaciją ir leisdamas šiais klausimais kitiems asmenims keistis informacija, idėjomis ir nuomonėmis;
3. duomenų apie tai, ar tinklaraščiu buvo siekiama komercinių, ar nekomercinių tikslų, byloje nėra, tačiau *Google Inc.* tinklaraščio kūrimo paslaugą per *Blogger.com* teikia *komerciniu* pagrindu;

994 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 36 dalis, *supra* note 13.

4. duomenų apie tai, ar tinklaraštis buvo valdomas profesionaliu, ar mėgėjišku pagrindu, nėra, tačiau pati *Blogger.com* svetainė per *Google Inc.* valdoma profesionaliai;
5. *Londono musulmonų* tinklaraštis, atsižvelgiant į bendrą musulmonų populiaciją visoje Jungtinėje Karalystėje, turėtų būti santykinai populiarus, o *Google Inc.* paslaugos prieinamos visame pasaulyje ir tai yra didžiąją rinkos dalį jame užimanti tokio tipo bendrovė;
6. manytina, kad *Londono musulmonų* tinklaraščio komentarų skiltys yra panašaus populiarumo kaip tinklaraščio įrašai. *Google Inc.* atskiros komentavimo galimybės nesudaro.

Valdytojo teisinio statuso vertinimo kriterijai:

1. duomenų apie *Londono musulmonų* tinklaraščio valdytojo teisinį statusą nėra, tačiau *Google Inc.* yra privatus ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kurio tikslas – siekti pelno (*verslininkas*);
2. *Google Inc. Blogger.com* interneto svetainę valdė kaip savo vykdomos komercinės veiklos dalį (projektą).

Interneto svetainės valdytojo vaidmuo komentarų atžvilgiu:

1. komentarų skilties integravimo į interneto svetainę tikslas – tretiesiems asmenims suteikti interneto komentarų platformą jų saviraiškos laisvei įgyvendinti, keičiantis informacija bei dalijantis idėjomis;
2. *Londono musulmonų* tinklaraščio valdytojo vaidmuo komentarų pasirodymo gali būti apibrėžiamas kaip trečiųjų asmenų kvietimas įgyvendinti saviraiškos laisvę;
3. duomenų apie *Londono musulmonų* tinklaraščio valdytojo ekonominį suinteresuotumą komentarų skelbimu nėra, o *Google Inc. ekonomiškai* – bent jau tiesiogiai – nėra suinteresuota nei komentarų skaičiumi, nei jų turiniu;
4. duomenų apie *Londono musulmonų* tinklaraščio valdytojo turimą komentarų skilties kontrolę, jos mastą, apimtį ir reikšmę konkrečios bylos aplinkybėms, taip pat jos vykdomo istoriją nėra. Tuo metu *Google Inc.*, kuri *Blogger.com* taisyklėse apibrėžia tinklaraščiuose leidžiamo turinio ribas ir teoriškai turi galios bei pajėgumų pašalinti arba užblokuoti prieigą prie neteisėtos medžiagos, į kurią atkreipiamas dėmesys, dėl viešai skelbiamos įmonės politikos ir praktinio neįgyvendinamumo nevykdo išankstinės tinklaraščių turinio ar juose paskelbtų komentarų kontrolės bei neturi jokių išankstinių žinių apie jų turinį. Taigi *Google Inc.* bet kokį neteisėtą turinį šalina ar blokuoja tik gavusi teismo sprendimą.

Pastarasis aspektas akivaizdžiai patvirtina *Pihl v. Sweden* byloje užfiksuotą taisyklę, kad vertinant, ar interneto tinklalapio valdytojas vykdė išankstinę komentarų patikrą ir kontrolę, svarbi yra *ne teorinė* komentarų stebėjimo ir tikrinimo galimybė, bet *faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo. Taip pat pastebėtina, kad EŽTT nagrinėtoje *Tamiz v. the United Kingdom* byloje nustatyta, jog Anglijos teismai pagal nacionalinėje teisėje galiojančio „realaus ir esminio delikto“ taisyklę nusprendė, jog *Tamizo* reputacijos pažeidimas buvo „nežymus“⁹⁹⁵ ir todėl nepripažino savo jurisdikcijos JAV registruotos *Google Inc.* atžvilgiu. Tai, kad EŽTT konstatavo, jog ši

995 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 18.

„realaus ir esminio delikto“ taisyklė yra skirta įvertinti EŽTK 8 ir 10 straipsniuose saugomų vertybių pusiausvyrą, o tokio sprendimo neleisti bylinėtis pagrįstumas vertintas pagal *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuluotus kriterijus⁹⁹⁶, leidžia daryti išvadą, kad tie patys kriterijai taikytini ne tik bylą nagrinėjant iš esmės, tačiau ir priimant sprendimus **bet kurioje kitoje ginčo vertinimo (civilinio proceso) stadijoje**.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, *Tamiz v. the United Kingdom* byloje reikšmingiausiomis komentarų konteksto aplinkybėmis, pripažįstant Anglijos teismų atsisakymų nagrinėti ginčą dėl civilinės atsakomybės JAV registruotai *Google Inc.* taikymo pagrįstumą, akcentuoti šie pirmiau minėtose bylose analizuoti aspektai: **i)** ieškinys pareikštas ne *Londono musulmonų tinklaraščio* valdytojui, kuris jį sukūrė naudodamasis *Google Inc.* per *Blogger.com* siūloma tinklaraščio kūrimo paslauga, bet pačiai *Google Inc.*; **ii)** *Google Inc.* nevykdo išankstinės tinklaraščių turinio ar juose paskelbtų komentarų kontrolės ir neturi jokių išankstinių žinių apie jų turinį; **iii)** įrašas ir komentarai buvo pašalinti per protingą laiką nuo to, kai *Google Inc.* buvo informuota apie jų neteisėtumą; **iv)** nukentėjusysis turėjo dar bent dvi teisių gynimo alternatyvas, įskaitant galimybę žalos atlyginimo reikalauti iš tinklaraščio valdytojo ar tikrųjų komentarų autorių; **v)** nukentėjusiojo *Tamizo* teisių pažeidimas nesudarė „rimto ir esminio delikto“, o jis dėl teisių pažeidimo kreipėsi tik **vi)** praėjus daugiau nei dviem mėnesiams nuo komentarų, kurių turinys aptariamas toliau, paskelbimo.

Papildžius *Delfi AS v. Estonia*, *MTE & Index v. Hungary* ir *Pihl v. Sweden* bylų analizės metu gautas įžvalgas, jos atrodytų štai taip.

Pirma, *Tamiz v. the United Kingdom* byla nepaneigia išvados, kad svetainės lankytojų paskelbtų komentarų **skleidėju** gali būti pripažįstamas ne tik turintis *verslininko* statusą, bet ir *ne pelno* siekiantis asmuo, nors civilinė atsakomybė pastarajam subjektui būtų taikoma tik išimtiniais atvejais. *Antra*, tam, kad konkrečios svetainės eksploatavimu užsiiman- tis asmuo būtų *prilygintas* komentarų *skelbėjui*, ne visuomet būtina nustatyti jo aktyvų *raginimą* skelbti pasisakymus siekiant *papildyti* jo paties *skelbiamą* turinį, tačiau gali pakakti ir to, kad toks svetainės valdytojas *kviečia* įgyvendinti *savo* saviraiškos laisvę, paprastai (bet *nebūtinai*) tam, kad padidėtų jo ekonominė nauda, kurios realumo įrodyti nereikia. Taigi interneto tinklalapio valdytojas *visų pirma* turi imtis komentarų skelbimo *iniciatyvos* siekdamas *papildyti savo* skelbiamą *turinį ar kviesdamas* lankytojus *dalytis nuomoneimis ir idėjomis* – *inter alia*, sukurdamas galimybę juos rašyti (papildomas raginimas tai daryti nėra lemiamas kriterijus). *Trečia*, *pagrindinio* (komentuojamo) *straipsnio*, įrašo ar kitos publikacijos neobjektyvumas ar net šmeižiamasis pobūdis neturi lemiamos reikšmės

996 *Tamiz v. Google Inc.* byla, *supra* note 526, buvo išnagrinėta iki 2015 m. birželio 16 d. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“, *supra* note 12, paskelbimo, tačiau Anglijos nacionaliniai teismai iš esmės nagrinėjo *Tamizo* teisės į reputaciją ir *Google Inc.* bei galutinių interneto vartotojų saviraiškos laisvės pusiausvyros užtikrinimo klausimą, nors *Tamizas* tik skundo pabaigoje paviršutiniškai nurodė, jog EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintos teisės yra lygiavertės ir joms teiktina vienoda apsauga. „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 31, 86 ir 89 dalys, *supra* note 18. *Tamiz v. the United Kingdom* byloje EŽTT pagal analogiją rėmėsi „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 142 ir 143 dalyse, *supra* note 12, išskirtais interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančiais kriterijais, nurodydamas, kuriose dalyse atspindėtas jų taikymas *Tamiz v. Google Inc.* byloje (*supra* note 526): komentarų pobūdis ir paskelbimo kontekstas – 25 ir 34 dalyse, *Google Inc.* veiksmai po pranešimo gavimo – 27, 35 ir 37 dalyse, galima faktinių pasisakymų autorių atsakomybė – 28 dalyje, o nacionalinio proceso pasekmės tiek *Tamizo* reputacijai, tiek ir *Google Inc.* – 27 ir 35 dalyse. „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 87 dalis, *op. cit.*

sprendžiant dėl šio interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės už neteisėtus lankytojų komentarus. *Ketvirta, Tamiz v. the United Kingdom* bylos argumentai nepaneigia iš ankstesnių bylų aplinkybių padarytos išvados, kad komentarų skilties ir turinio kontrolė gali būti *esminė* ir *neesminė*, reiškiančios, kad neesminė lankytojų turinio atžvilgiu vykdoma kontrolė, net ir esant pirmiau nurodytai prielaidai, gali būti nepakankama interneto svetainės valdytojo vaidmenį prilyginti komentarų skleidėjui ir nepateisinti atsakomybės jam taikymo. *Penkta, Tamiz v. the United Kingdom* byla leidžia patikslinti *Pihl v. Sweden* byloje nustatytą taisyklę ir teigti, kad vertinant, ar interneto tinklalapio valdytojas (neatsižvelgiant į jo statusą) vykdė išankstinę komentarų patikrą ir kontrolę, svarbi yra *ne teorinė* komentarų stebėjimo ir tikrinimo galimybė *apskritai*, bet *faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo. *Šešta*, ir toliau lieka atviras klausimas, kiek konkrečios bylos kontekste reikšminga tai, kad interneto tinklalapio valdytojas savo neveikimu lankytojams neužtikrina komentavimo taisyklėse keliamų sąlygų (draudimų) laikymosi, kurių egzistavimas dėl to tampa deklaratyvus, ir palieka atvirą klausimą dėl tokių taisyklių, kaip savireguliacijos instrumento, statuso EŽTK 10 straipsnio 2 dalies požiūriu. *Septinta*, aptariama EŽTT byla dar kartą akivaizdžiai patvirtina, kad komentarų konteksto vertinimo kriterijai privalo būti vertinami kartu su komentarų neteisėtumo pobūdžiu, kuris ir aptariamas toliau.

2.2.8. Komentarų turinys *Tamiz v. the United Kingdom* byloje

Tamiz v. the United Kingdom byloje nustatyta, kad jaunas – 21 m. amžiaus – pradedantis politikas viešai visas Taneto miesto moteris išvadino keksėmis ir dėl to turėjo atsistatydinti iš konservatorių pakraipos partijos. 2011 m. balandžio 27 d. *Blogger.com* svetainėje priglobto tinklaraščio *Londono musulmonai* įrašas su *Tamizo* nuotrauka ir pirmiau minėtu tekstu sulaukė maždaug keturiasdešimt šešių anoniminių komentarų, iš kurių ginčijami aštuoni toliau nurodytieji.

„1. Komentaras A: 2011 m. balandžio 28 d. 14:53 val.

Aš labai gerai pažįstu p. *Tamizą* ir esu nustebeęs, kad visa tai paaiškėjo tik po tokio ilgo laiko, *Payamas* Tanete yra žinomas narkotikų platintojas ir dėl vagystės iš savo buvusio darbdavio *Tescos* Ramsgeite buvo paduotas į teismą. Jo visa šeima yra kriminaliniai nusikaltėliai, jo motina p. [L.] yra kelis kartus Meidstono Karūnos teismo nuosprendžiais nuteista už vagystes ir vagilivimą iš parduotuvių.

2. Komentaras B: 2011 m. balandžio 30 d. 12:28 val.

Negaliu paneigti, kad tai, ką jis pasakė, yra tiesa, bet ar tai ne tas pats *Payamas Tamizas*, kuris įpratęs kviestis merginas į savo „namų vakarėlius“ praktiškai kiekvieną savaitgalį su draugais ir miega su jomis? Labai veidmainiška?

3. Komentaras C: 2011 m. balandžio 28 d. 23:04 val.

Vyrukas yra A klasės šiknius ne tik dėl neseniai paskelbtų jo komentarų. Jis gali turėti šiek tiek idiotiškumo kaip nurodyta, bet aš kalbėjau su žmonėmis, pažįstančiais *Payamą* keletą metų, kurie patyrė jo piktnaudžiavimą nepagarba, ir jis nėra toks malonus žmogus. Esu įsitikinęs, kad mes išgirsimė daug daugiau apie jo praeitį, kuri mums nupieš tikrą jo vaizdą.

4. Komentaras D: 2011 m. balandžio 28 d. 23:51 val.

Taigi p. *Piktasis Akiplėša yra aršus rasistas*, jam tikrai nepatinka baltieji žmonės, ar ne?! Jei kada nors būtumėte buvę Margeite (miesto pavadinimas – *aut. past.*), būtumėte matę, kad dauguma yra baltosios moterys, ypač tos, kurios iš Rytų bloko. Visų Margeito moterų apdėgimas žodžiu „kekšė“ yra labai žeminantis, kaip jis sužinojo? Ar jis turi įprotį persekioti visas moteris? Ar, kaip kažkas aukščiau komentavęs leido suprasti, jis parduoda joms narkotikus?

5. Komentaras E: 2011 m. balandžio 29 d. 01:09 val.

Aš ką tik perskaičiau, kad *Payamas* teigia esąs dvidešimt vienu, aš esu tikras, kad jis man pasakė, jog yra vyresnis nei nurodyta. *Prieglobsčio prašymas buvo suklastotas*. Senas geras namų biuras ir visi mes *masturbuojamės*, kurie moka mokesčius už *laisvų vietų švaisytymą* tokiems kaip jis.

6. Komentaras F: 2011 m. balandžio 29 d. 09:40 val.

Prieš *Payamui* pradėdant vadinti moteris kekšėmis, jam vertėtų pasinaudoti idėja pasižiūrėti arčiau namų, kaip atsitiko, kad jo brolių ir seserų visi tėvai skirtingi. Maniau, kad tik musulmonų vyrai gali turėti daugiau nei vieną žmoną, bet ne moterys turėti daugiau nei vieną vyrą. Ar tarp jo jaunesnio ir vyresniojo brolio ir sesers amžiaus nėra 30 metų atotrūkio? Pažiūrėk arčiau namų, drauguži.

7. Komentaras G: 2011 m. balandžio 29 d. 21:26 val.

Vienintelė priežastis, dėl kurios jis merginas vadina paleistuvėmis, yra ta, kad jis pats nesugeba. Ir jis kaltina santykių žlugimą dėl savo komentarų, tačiau vienintelė problema yra tai, kad *Payamas* niekada neturėjo merginos nuo tada, kai aš jį pažinau, tai yra pora metų, štai kodėl jis vienišas šiuo metu.

Vargšeli mažyli *Payamai*, ar tavo bandymas pasirodyti prieš draugus nepavyko ir atsigręžė prieš tave patį.

Tai negalėjo atsitikti geresniam asmeniui, jis yra šiek tiek gyvatė ir jis tai žino. Statau savo pinigus, kad jis vis dar nekaltas, nejuokinga, bet jūs turėtumėte tik pažvelgti į jo nuotrauką, kad tai suprastumėte.

8. Komentaras H: 2011 m. balandžio 29 d. 18:43 val.

Ir jo brolio mergina yra *palydovė*, [L.], pažiūrėk arčiau namų, drauguži“.

Iš komentarų formuluočių matyti, kad jais, ypač pirmuoju, nukentėjusysis *Tamizas* ir netgi jo šeimos nariai buvo kaltinami įvairių nusikalstamų veikų padarymu (*narkotikų platinimu, vagystėmis, rasizmu, prieglobsčio prašymo suklastojimu, vagilavimu iš parduotuviių*) bei bendrai vadinami „kriminaliniais nusikaltėliais“, kartu skelbiant faktą, kad *Tamizas* dėl vagystės buvo paduotas į teismą, o jo motinos atžvilgiu yra priimti net keli apkaltinamieji nuosprendžiai. Pažymėtina, kad EŽTT praktikoje *kaltinimai nusikalstamų veikų padarymu, ypač rimto pobūdžio ir sunkumo*, pripažįstami galinčiais padaryti didelės žalos asmens garbei ir reputacijai bei pakenkti naudojimuisi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privataus gyvenimo gerbimą (šis principas pakartotas ir *Delfi* byloje), todėl gali būti laikomi akivaizdžiai neteisėtais. Pavyzdžiui, EŽTT byloje *Björk Eidsdottir v. Iceland*⁹⁹⁷ priimtame sprendime, analizuodamas striptizo klubo savininko apkaltinimą organizavus prostitucijos veiklą, moterų laisvės atėmimą ir kitais nusikalstamais, bei įvertinęs paskleistų teiginių pobūdį ir jų poveikį asmeniui, pažymėjo, kad, *pirma*, teiginiai buvo ne vertinamo-

997 „EŽTT 2012 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Björk Eidsdottir v. Iceland*, Nr. 46443/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112091> (toliau – „*Björk Eidsdottir v. Iceland* bylos sprendimas“).

jo, o *faktinio* pobūdžio ir primetė kaltinimus nusikalstamais, *antra*, kaltinimai buvo *tokio pobūdžio ir sunkumo*, kad galėjo padaryti didelės žalos asmens garbei ir reputacijai. Kadangi *Tamiz v. the United Kingdom* byloje vertintų komentarų turinį sudarantys teiginiai yra konstatuojamojo – faktinio pobūdžio, būtent jų, kaip *faktų*, pateikimas yra itin svarbus vertinant, ar kaltinimai konkrečiomis nusikalstamomis veikomis pripažintini galinčiais padaryti didelės žalos ir taip pakenkti naudojimuisi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privataus gyvenimo gerbimą – o tai reiškia, laikytini akivaizdžiai neteisėtais.

EŽTT *Tamiz v. the United Kingdom* byloje konstatavo, jog Anglijos teismai pagrįstai nustatė, kad nors dauguma komentarų buvo *neabejotinai įžeidūs*, o didesnioji jų dalis buvo *šiek tiek daugiau nei „vulgarus piktnaudžiavimas“*, tačiau jie priklausė – nors ir neformalios bei nenorminės kalbos – stiliui, kuris yra dažnas ir būdingas *daugeliui internete įprastos bendravimo praktikos*⁹⁹⁸. Be to, EŽTT nuomone, 2, 4 ir 5 (t. y. B, D ir E) komentarai, kuriuose *Tamizas* kaltintas *konkretesniu* ir potencialiai žalingu būdu, atsižvelgiant į kontekstą, kuriame jie buvo parašyti, skaitytojams būtų suprantami kaip *hipotezė*, kuri *neturėtų būti vertinama rimtai*⁹⁹⁹, o iš *Tamizo*, kaip pradedančiojo politiko, yra tikimasi jų tolerancijos¹⁰⁰⁰. Tuo metu dėl 3, 6, 7 ir 8 komentarų byloje nepasisakyta, bet tiesiog konstatuota, jog nors dauguma komentarų buvo *neabejotinai įžeidūs*, o didesnioji jų dalis buvo *šiek tiek daugiau nei „vulgarus piktnaudžiavimas“*, tačiau jie priklausė – nors ir neformalios bei nenorminės kalbos – stiliui, kuris yra dažnas ir būdingas *daugeliui internete įprastos bendravimo praktikos*¹⁰⁰¹ ir, atsižvelgiant į paskelbimo kontekstą, šie komentarai skaitytojams turėtų būti suprantami kaip hipotezė, kuri neturėtų būti vertinama rimtai. Galiausiai byloje atkreiptas dėmesys, kad milijonai interneto vartotojų kasdien internete skelbia komentarus, ir daugelis jų išreiškia save tokiais būdais, kurie *gali būti laikomi įžeidžiančiais ar net šmeižiamaisiais*, o konkrečius komentarus EŽTT laikė pernelyg lėkšto, nereikšmingo ir kasdienio pobūdžio ir (arba) paskelbtus pernelyg ribotu mastu tam, kad jie *Tamizo* reputacijai galėtų padaryti *didelės* žalos¹⁰⁰². Taigi pripažinta, kad *Tamiz v. the United Kingdom* byloje pateiktuose komentaruose nėra visuotinai kaip įžeidžiančių ar žeminančių suvokiamų formuluočių, o net *vulgarių* frazių naudojimas *pats savaime* nėra lemiamas kriterijus vertinant įžeidžiančio pasisakymo pobūdį, nes *pats stilius yra komunikacijos*, kaip saviraiškos formos, *dalis ir*, kaip toks, yra *saugomas kartu su saviraiškos teksto turiniu*¹⁰⁰³. Iš to būtų galima daryti išvadą, jog *kaltinimai nusikalstamų veikų padarymu, ypač rimto pobūdžio ir sunkumo, pripažįstami galinčiais padaryti didelės žalos asmens garbei ir reputacijai bei pakenkti naudojimuisi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privataus gyvenimo gerbimą* (t. y. gali būti laikomi *akivaizdžiai neteisėtais*) tik tuomet, kai

998 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 81 dalis, *supra* note 18; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 77 dalis, *supra* note 12.

999 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 81 dalis, *ibid.*

1000 „EŽTT 2016 m. rugsėjo 6 d. sprendimo byloje *Jon Gaunt v. the United Kingdom*, Nr. 26448/12“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-167180>, 45 dalis; „*Couderc ir Hachette Filipacchi Associés v. France* bylos sprendimo“ 121 dalis, *supra* note 969.

1001 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 81 dalis, *op. cit.* „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 77 dalis, *op. cit.*

1002 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 80 dalis, *ibid.*; „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 80 dalis, *supra* note 13.

1003 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 76 dalis, *op. cit.*

jie yra ne vertinamojo, o faktinio – konstatuojamojo – pobūdžio. Tačiau šiame kontekste ypatingą reikšmę įgyja „rimto pobūdžio ir sunkumo“ nusikalstamų veikų kategorija, nes EŽTT *Björk Eidsdottir v. Iceland* byloje priimtame sprendime nustatė, kad kaltinimai buvo ne tik faktinio pobūdžio, bet ir tokio pobūdžio bei sunkumo, kad galėjo padaryti didelės žalos asmens garbei ir reputacijai. Šį EŽTT išaiškinimą vertinant kompleksiskai su *Tamiz v. the United Kingdom* byloje įvardytomis nusikalstamomis veikomis, bendru *Tamizo* ir jo šeimos narių pavadinimu „kriminaliniais nusikaltėliais“ ir pateiktu faktu, kad *Tamizas* dėl vagystės buvo paduotas į teismą, o jo motinos atžvilgiu dėl vagysčių yra priimti net keli apkaltinamieji nuosprendžiai, darytina išvada, jog galinčiais padaryti didelės žalos asmens garbei ir reputacijai ir pakenkti naudojimuisi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privataus gyvenimo gerbimą¹⁰⁰⁴ laikytini a) faktinio pobūdžio kaltinimai tokių b) nusikalstamų veikų, kurios yra ypač rimto pobūdžio ir sunkumo¹⁰⁰⁵ ir todėl griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, padarymu. Pažymėtina, kad *Phl v. Sweden* byloje nustatytas komentaras „<...> Pihlas, anot kelių žmonių, <...> yra tikras niekingas hašišą vartojantis narkomanas“, orientuoja tik į narkotinių medžiagų turėjimą vartojimo tikslu, neturint tikslo jas parduoti ar kitaip platinti, ir pagal BK 259 straipsnio 1 dalį laikytinas nesunkiū nusikaltimu¹⁰⁰⁶, todėl, remiantis pirmiau padaryta išvada, EŽTT šis komentaras pagrįstai pripažintas nors ir šmeižiamuoju, tačiau ne akivaizdžiai neteisėtu bei negalinčiu padaryti didelės ir reikšmingos žalos. Galiausiai *Tamiz v. the United Kingdom* byloje vertintas komentaras „Ir jo brolio mergina yra palydovė, [L.], pažiūrėk arčiau namų, draugužiai“ apskritai susijęs tik su administraciniu nusizengimu, kuris pripažįstamas mažesnio pavojingumo neteisėtais veiksmis. Taigi, kaip minėta pirmiau, akivaizdus komentarų neteisėtumas sietinas su faktu, kad konkretus teiginys apskritai nepatenka į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas, o jam nustatyti nereikia jokio papildomo lingvistinio, semantinio ar teisinio tyrimo,

1004 „*Björk Eidsdottir v. Iceland* bylos sprendimas“, *supra* note 997.

1005 Nusikalstamų veikų rimtumas baudžiamosios teisės prasme siejamas su jų skaidymu į „BK“ 11 straipsnyje, *supra* note 368, reglamentuojamus nusikaltimus, už kuriuos yra numatyta laisvės atėmimo bausmė, ir „BK“ 12 straipsnyje, *supra* note 368, įtvirtintus baudžiamuosius nusizengimus, už kuriuos numatyta bausmė, nesujisusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą. Rimto pobūdžio ir sunkumo veikomis galėtų būti laikomi nusikaltimai, skirstomi į neatsargius ir tyčinius, kurie klasifikuojami į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius. „BK“ 147 straipsnyje pavadinimu „Prekyba žmonėmis“, kuriame nustatyta, jog „Tas, kas pardavė, pirkto, kitaip perleido ar įgijo, vervo, gabeno ar laikė nelaisvėje žmogų panaudodamas fizinį smurtą ar grasinimus arba kitaip atimdamas galimybę priešintis, <...> jeigu kaltininkas žinojo arba siekė, kad nukentėjęs asmuo, nesvarbu, ar jis sutiko, būtų išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergijų sąlygomis, prostitucijai, pornografijai ar kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstinei, įtvirtinta nusikalstama veika priskirtina sunkiems arba labai sunkiems nusikaltimams. Tuo metu vagystė pagal „BK“ 178 straipsnį laikytina nesunkiu arba apysunkiu (tik išskirtiniais atvejais – sunkiu, tačiau baudžiamu trumpesne laisvės atėmimo trukme nei už prekybą žmonėmis) nusikaltimu. Komentaruose aptartų vagysčių iš parduotuvių bei darbdavio metu, tikėtina, buvo (jei buvo) pavogti nedidelės vertės daiktai, todėl jos nepriskirtinos sunkiems nusikaltimams. „BK“ 260 straipsnyje nustatyta atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimą taip pat svyruoja nuo nesunkaus iki sunkaus nusikaltimo ir tik išskirtinėmis aplinkybėmis – platinant labai didelį kiekį medžiagų – tokia veika pripažįstama labai sunkiu nusikaltimu (tai, kad *Tamizas* įvardytas kaip „žinomas narkotikų platintojas“, savaime nereiškia, kad kalbama apie didelius kiekius narkotinių medžiagų).

1006 „BK“ 11 straipsnio 3 dalis ir 259 straipsnis, *supra* note 368: „Tas, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabeno ar siuntė narkotines ar psichotropines medžiagas neturėdamas tikslo jas parduoti ar kitaip platinti, baudžiamas <...> laisvės atėmimu iki dvejų metų“.

ir tiesiogiai arba iš jo paskelbimo aplinkybių visumos (t. y. konteksto) akivaizdu, kad jis pasiekė pakankamą *rimtumo* lygį, dėl kurio nukentėjusiajam gali padaryti didelės ir reikšmingos žalos. Toks komentarų neteisėtumo akivaizdumas neturėtų būti siejamas vien su neapykantos kalbomis, nes, kaip matyti, jis gali pasireikšti ir konstatuojamojo pobūdžio kaltinimais nusikalstamų veikų, ypač rimto pobūdžio ir sunkumo, padarymu, jei tai nukentėjusiajam gali padaryti didelės ir reikšmingos žalos.

Tamiz v. the United Kingdom byloje priimto sprendimo argumentai leidžia daryti toliau nurodomas išvagas.

Pirma, atsižvelgiant i) į internete komentarų pavidalu paplitusį saviraiškos laisvės įgyvendinimo mastą, ii) dėl anonimiškumo bei tam tikros distancijos interneto erdvei būdingas „aštresnes“ natūralios kalbos konstrukcijas ir faktą, kad iii) pasisakymai paprastai niekada nėra susiję su realiais fiziniiais veiksmais, internete, priešingai nei realioje aplinkoje, tam tikri įžeidžiančio ar šmeižiamojo pobūdžio komentarai, galintys pakenkti reputacijai, iki tam tikro laipsnio yra **toleruotini**, kol nepasiekia tam tokio *rimtumo* lygio ir nebūna pateikti tokiu būdu, kad dėl jo kyla pavojus pasinaudoti teise į privataus gyvenimo gerbimą¹⁰⁰⁷. Iš *Tamiz v. the United Kingdom* bylos argumentų darytina išvada, kad pakankamo rimtumo lygmens nepasiekia i) lėkšto, nereikšmingo ir kasdienio pobūdžio (trivialūs) komentarai, ii) teiginiai, konkrečiame kontekste skaitytojams suprantami kaip *hipotezė*, kuri **neturėtų būti vertinami rimtai** ir (arba) iii) tie, kurių pasklidimo mastas pernelyg ribotas tam, kad jie kito asmens reputacijai padarytų **didelės** žalos.

Antra, tai reiškia, kad teisės į privatų gyvenimą pažeidimo įžeidžiančiais ar šmeižiamaisiais komentarais *rimtumo* lygis nustatomas **pagal** kilusias ar potencialiai galinčias kilti **pasekmes (žalą)**, o civilinė atsakomybė interneto tinklalapių valdytojams gali būti taikoma **tik už tuos įžeidžiančius ar net šmeižiamuosius komentarus, kurie pasiekė tokį rimtumo lygmenį**, kad asmeniui padarė ar potencialiai gali padaryti **didelės ir reikšmingos** žalos. Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad asmens apkaltinimas *tyčiniu labai sunkiu nusikaltimu* turi daug didesnę potencialą padaryti **didelės** žalos asmens garbei ir reputacijai ir pakenkti naudojimuisi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privataus gyvenimo gerbimą nei teiginys, kad šis asmuo padarė administracinį nusižengimą ar neatsargią nusikalstamą veiką, taigi kompleksinė EŽTT sprendimų analizė atskleidžia, kad akivaizdžiai neteisėtais komentarais *prima facie* gali būti laikomi tie komentarai, kuriuose paskleisti a) faktinio pobūdžio kaltinimai tokių b) nusikalstamų veikų, kurios yra ypač rimto pobūdžio ir sunkumo ir todėl griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, padarymu. Tokiais kaltinimais paprastai kėsinamasi į aukščiausiai deliktų teisės saugomų vertybių skalėje esančius teisinius gėrius, ypač į asmens garbę ir orumą, o tam tikrais atvejais – ir į komercinę reputaciją. Tačiau kvestionuotina, ar internete galėtų būti teisėtai paliktas akivaizdžiai neteisėtai atrodantis komentaras, kuris konkrečiame kontekste ar dėl jo išraiškos stiliaus neturėtų būti vertinamas rimtai ir dėl to kvalifikuotinas kaip negalintis padaryti didelės žalos.

1007 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 24 ir 80 dalys, *supra* note 13; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 137 dalis, *supra* note 12; „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 83 dalis, *supra* note 292; „EŽTT 2009 m. balandžio 9 d. sprendimo byloje *A. v. Norway*, Nr. 28070/06“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92137> (toliau – „*A. v. Norway* bylos sprendimas“), 64 dalis.

Trečia, tyrimo autorė, 2.2.2 poskyryje tirdama EŽTT *Delfi AS v. Estonia* bylos Didžioios kolegijos sprendime vertintų komentarų neteisėtumą, konstatavo, kad reikalavimas komentarų neteisėtumo pobūdį vertinti iš protingo jo svetainės lankytojo pozicijų reikštų žemesnio rūpestingumo ir atidumo standarto pačiam svetainės operatoriui taikymą, kas nebūtų pateisinama siekio apginti *aukščiausios* kategorijos vertybes atžvilgiu, be to, lieka neaišku, kaip ir pagal kokius interneto tinklalapio valdytojas turėtų nuspręsti, kada ir koks pasisakymų neteisėtumas vidutiniam interneto vartotojui yra akivaizdus, o kada ir koks – jau nebe. Taigi minėtame darbo poskyryje nustatyta, jog interneto tinklalapio valdytojas komentarų neteisėtumo *akivaizdumą* turi vertinti iš savo – paprastai profesionalo – pozicijų. Tuo metu *Tamiz v. the United Kingdom* byloje aiškiai nurodyta, kad komentarų *rimtumo* lygmuo vertintinas iš interneto tinklalapio *skaitytojų* pozicijų¹⁰⁰⁸, nors nukentėjusysis *Tamizas* teigė, kad jo vardo ir pavardės konkrečioje jurisdikcijoje nedažnumas ir išskirtinumas galėtų jam padaryti didesnės žalos¹⁰⁰⁹ ir turėtų būti vertinamas iš jo asmeninės pozicijos. Taigi interneto tinklalapio *skaitytojų* požiūris į komentarų neteisėtumo pobūdį yra reikšmingas komentarų *rimtumo*, kaip galinčių kilti *didelių* neigiamų pasekmių (žalos), *vertinimo matas*, nes kiliosios pasekmės bus vertinamos iš paprastai neprofesionalaus nukentėjusiojo pozicijų, kuriam taikomos netapačios taisyklės kaip dažniausiai profesionaliems interneto svetainių valdytojams. Tai reiškia, kad komentarų *rimtumas* galinčių kilti *padarinių prasme* vertintinas iš *vidutinio* interneto *vartotojo* pozicijų (išskyrus atvejus, kai išskirtinės komentaro adresato savybės, požymiai ar kiti situacijos ypatumai reikalautų žvelgti iš individualios nukentėjusiojo perspektyvos), tačiau komentarų neteisėtumo *akivaizdumui* taikytinas paprastai *aukštesnis* interneto tinklalapio valdytojo (jei interneto svetainė valdoma profesionaliai) *bonus pater familias* kriterijaus laipsnis.

Ši atliktą keturių bylų komentarų neteisėtumo vertinimo kriterijų analizė leidžia pateikti tokias apibendrintas jų vertinimo taisykles.

1. Interneto tinklalapiuose paskelbti komentarai neteisėtais civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams taikymo prasme laikytini tik tie, kurie, vertinant iš vidutinio interneto *vartotojų* pozicijų (nebent išskirtinės komentaro adresato savybės, požymiai ar kiti situacijos ypatumai reikalautų žvelgti iš individualios nukentėjusiojo perspektyvos), **i) pasiekia pakankamą rimtumo lygį, ii) yra pateikti tokiu būdu, kad dėl jo kyla pavojus pasinaudoti teise į privataus gyvenimo gerbimą ir iii) tai asmeniui padarė ar potencialiai gali padaryti didelės ir reikšmingos žalos.** Tokie neteisėti komentarai klasifikuotini į *aiškiai (akivaizdžiai)* ir *neaiškiai (neakivaizdžiai)* neteisėtus.
2. *Akivaizdžiai* neteisėtais laikytini *aukščiausių* neteisėtumo laipsnį pasiekę komentarai, kurie, **i)** neatlikus jokio išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio, semantinio ar teisinio tyrimo, ii) tiesiogiai arba iš jo paskelbimo aplinkybių visumos* (t. y. konteksto) vertintini kaip **iii) nesuderinami su EŽTK įtvirtintomis vertybėmis – t. y. nepatenkantys į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas bei iv) adresatams galintys padaryti didelės ir reikšmingos žalos.** Tokie komentarai **v)** paprastai neatitinka tam tikriems *internetu portalams būdingo bendravimo stiliaus ypatumų*, tačiau dėl to, kad jų neteisėtumą suponuoja ne stilius, o pats turinys, tai

1008 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 81 dalis, *supra* note 18.

1009 *Ibid.*, 39 dalis.

nėra lemiamas ir esminis kriterijus sprendžiant dėl jų neteisėtumo akivaizdumo. Taigi akivaizdžiai neteisėtais komentarais laikytini tie pasisakymai, kuriais kėsinamasi į aukščiausioje deliktų teisės saugomų vertybių skalėje esančius teisinius gėrius, ypač į garbę ir orumą bei fizinį bei ir psichinį integralumą ir kurių, kaip nepatenkančių į EŽTK 10 straipsnio teikiamos apsaugos sritį, palikimas internete nepateisinamas nepriklausomai nuo konkrečių asmenų ar esamos situacijos.

Aiškliai neteisėti komentarai gali būti skirstomi į tris grupes:

- 2.1. *neapykantos kalbas*, kurios peržengia įprastai suprantamų grasinančių, užgaulių arba įžeidžiančių pasisakymų pobūdį taip, kad pažeidžia ne tik privačius, bet ir *viešuosius interesus* – visų pirma viešąją tvarką, į kurios sampratą patenka ir fundamentalių asmens teisių ir laisvių apsauga, galinčios sutapti (bet nebūtinai) su *terroristinio* pobūdžio pasisakymais;
- 2.2. teiginius, apimančius i) nepagrįstus *faktinio* (konstatuojamojo; ne vertinamojo) pobūdžio kaltinimus ii) *rimto pobūdžio ir sunkumo nusikalstamų veikų*, kurios griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, *padarymu* ir todėl iii) turinčius didesnę potencialą padaryti *didelės* žalos naudojimuisi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į privataus gyvenimo gerbimą, ypač garbei ir orumui.
- 2.3. *kitas akivaizdaus komentarų neteisėtumo formas (grubų žeminimą, įžeidimą, pornografinį turinį ir kitą nekvestionuotiną neteisėtumą*, kai bet kuriam vidutiniam interneto vartotojui be papildomo tyrimo akivaizdi aiškiai neigiama jų reikšmė), nepriklausomai nuo to, ar komentaruose paskelbta tikrovę atitinkanti¹⁰¹⁰, ar neteisinga informacija, kuri negali būti pateisinama jokiomis aplinkybėmis, nepatenka į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ribas, o jos paskelbimas paprastai gali padaryti didelės bei reikšmingos žalos. Tokių komentarų samprata yra vertinamojo pobūdžio, o tikslus kvalifikavimas priklauso nuo pasisakymo formuluotės, situacijos detalizavimo, pasisakymo tikslo, įvertinimo, ar pasisakymas tėra išreikštas pyktis, nepasitenkinimas, ar pateikiamos šį pyktį paaiškinančios priežastys ir kt.

Vis dėlto viename komentare dažnai persipina įvairios akivaizdžiai neteisėtų pasisakymų rūšys, nes neapykantos kalbos neretai skleidžiamos kompleksiskai su kaltinimais rimto pobūdžio nusikalstamomis veikomis ir akivaizdžiu žeminimu bei įžeidžinėjimu – t. y. akivaizdžiai neteisėti komentarai dažnai turi dviejų ar net visų trijų kategorijų rūšių elementų¹⁰¹¹. Taigi kiekvienu atveju svarbiausia komentarą ne priskirti tam tikrai klasifika-

1010 Šiuo atveju itin svarbus tampa atskleistos *informacijos pobūdis (rūšis)*, nes ne bet kokių teisingų privačių faktų atskleidimas gali padaryti didelės ir reikšmingos žalos. Pavyzdžiui, akivaizdžiai neteisėti komentarai bus tie, kuriais platinama, propaguojama ar reklamuojama pornografija, seksualinis vaikų išnaudojimas, lytiniai iškrypimai, skelbiamos svetimų dienoraščių ištraukos, detali informacija apie lyties keitimo operaciją, sunkias psichikos ligas ir kt., nurodomi svetimų elektroninių mokėjimo priemonių slaptažodžiai, kodai ar kiti duomenys, skirti prisijungti prie informacinės sistemos ar jos dalies (pavyzdžiui, el. bankininkystės ir (arba) banko generatoriaus prisijungimo duomenis, PIN ir sPIN kodus), tapatybės patvirtinimo priemonių duomenys (asmens kodas, tapatybės kortelės numerį ir kt.) ir pan.

1011 Pavyzdžiui, kaltinimai pedofilija savaime gali reikšmingai paveikti asmens reputaciją, tačiau tokį komentarą paskelbus musulmonų imigrantų įvykdytų seksualinių nusikaltimų kontekste, juos vaizduojant juos kaip prievartautojus ir nusikaltėlius ar net raginant prieš juos imtis tam tikrų veiksmų,

cijos kategorijai, bet iš esmės teisingai nustatyti jo akivaizdų ar neakivaizdų neteisėtumą. Be to, pateiktas aiškiai neteisėtų komentarų rūšių sąrašas yra *nebaigtinis* ir gali būti plečiamas nustačius įvairias kitas nekvestionuotinas neteisėtumo formas, kurios nėra saugomos pagal EŽTK 10 straipsnį, jei bet kuriam vidutiniam interneto vartotojui akivaizdi aiškiai neigiama jų reikšmė, o komentarų publikavimas nukentėjusiajam gali padaryti didelės ir reikšmingos žalos.

3. Neakivaizdų komentarų neteisėtumą galima konstatuoti tada, kai interneto tinklalapio valdytoji dėl jo netinkamumo *būtina (yra poreikis)* atlikti *papildomą lingvistinį, semantinį, kontekstinį (jo paskelbimo aplinkybių) ar teisinį tyrimą*, jis pažeidžia ar gali pažeisti *tik privačius interesus*, paprastai negali padaryti didelės ir reikšmingos žalos ir (arba) nėra akivaizdu, ar jis atitinka *internetu portaluose įprasto bendravimo stiliaus kriterijų*. Tokie neakivaizdžiai neteisėti komentarai gali būti pateikti: i) kaip tikrovę atitinkanti arba neatitinkanti žinia arba ii) paskelbti sąžiningos arba nesąžiningos kritikos, nuomonės ar vertinimo forma. Pavyzdžiui, *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT Vengrijos tinklalapiuose paskelbtuose komentaruose vartojamas frazės pripažino įžeidžiančiomis, o vieną iš jų – visiškai vulgaria, tačiau jos atitiko daugelyje internete tinklalapių įprastą bendravimo praktikos stilių ir, priešingai nei *Delfi AS v. Estonia* byloje, *nebuvo aiškiai neteisėti*; *Pihl v. Sweden* byloje komentaras pripažintas šmeižiamuoju, tačiau ne aiškiai neteisėtu, nes jis, nors ir įžeidus, tikrai neskatino neapykantos ar smurto; *Tamiz v. the United Kingdom* byloje konstatuota, kad komentarai buvo neabejotinai įžeidūs, o didesnį jų dalis buvo šiek tiek daugiau nei „vulgarus piktnaudžiavimas“, tačiau jie priklausė – nors ir neformalios bei nenorminės kalbos – stiliui, kuris yra dažnas ir būdingas *daugeliui internete įprastos bendravimo praktikos*¹⁰¹² ir, atsižvelgiant į paskelbimo kontekstą, jie skaitytojams būtų suprantami kaip rimtai nevertintina hipotezė¹⁰¹³. Taigi neakivaizdžiai neteisėtu laikytinas toks komentaras, kuris *nepažeidžia viešojo* intereso.
4. *Ne pelno* siekiančių asmenų civilinė atsakomybė už *neakivaizdžiai neteisėtų* komentarų padarinius *ribojama* tik tokio turinio komentarų, kurių jie pagrįstai galėjo tikėtis atsižvelgdami į paskelbtos publikacijos, įrašo ar kitokio teksto tiesioginę ar latentinę temą, potekstę ar kontekstą, pasekmėmis.
5. Jei komentaro turinys *atitinka tame interneto portale įprastą bendravimo stilių* ir konkrečiame kontekste *neturi akivaizdaus neteisėtumo požymių*, tai gerokai mažina galimą neteisėtų jo padarinių tikimybę ir daugeliui atvejų *pasisakymą gali leisti laikyti teisėtu*; interneto tinklalapio valdytoji už tokio komentaro palikimą interneto erdvėje civilinė atsakomybė neturėtų būti taikoma, nebent jis neatliko to, ką privalėjo, nuo pranešimo apie komentaro neteisėtumą gavimo ar kitokio sužinojimo ar turėjimo sužinoti apie tai momento.

---

tai atitiks ir neapykantos kurstymą. John Faerseth, „Atsikovoiant internetą“. Norvegijos atsakas į neapykantos kalbą“, *Nuomonės raiška Lietuvos internetinėje erdvėje: žmogaus teisės, etika ir teisinė praktika* (Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2015), 52–55.

1012 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 77 dalis, *supra* note 12.

1013 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 81 dalis, *supra* note 18.

Apibendrinant konstatuotina, kad nors EŽTT visose keturiose bylose analizuodamas komentarų kontekstą ir jų turinį, vertino ne visai tapačias aplinkybes, o sprendimų argumentacija iškėlė naujų probleminių klausimų, visose jose bendri reikšmingi komentarų konteksto vertinimo kriterijai yra šie: i) **straipsnio, įrašo ar kitos publikacijos ir jos tematikos** (bei visuomenėje kilusios diskusijos) **pobūdis bei jos atitiktis viešajam interesui**; ii) interneto **tinklalapio valdytojo vaidmuo komentarų sukūrimo ir skelbimo procese**; iii) interneto **tinklalapio valdytojo vykdoma komentarų skilties kontrolė**, atsižvelgiant į valdytojo pasirinktą komentarų turinio redagavimo politiką ir pačių **komentatorių teisę redaguoti** savo komentarus; iv) interneto **tinklalapio valdytojo statusas** ir glaudžiai su juo susijęs **svetainės žinomumas, tikslas bei paskirtis**: atsakomybės taikymas yra daug labiau pateisinamas populiarus, profesionaliai valdomo ir komercinių tikslų siekiančio tinklalapio valdytojui, ypač jei jis ekonomiškai suinteresuotas komentarų skaičiumi ar turiniu; v) **pačių komentarų neteisėtumo pobūdis**, kuris (ypač akivaizdus) lemia pakankamą komentarų kontrolę vykdančio interneto tinklalapio valdytojo pareigą juos pašalinti. Pažymėtina, kad Lietuvos teismuose nagrinėjamosiose bylose, kuriose analizuojami ginčo komentarai paprastai yra paskelbti specializuotose skundų teikimo svetainėse (išskyrus retus atvejus¹⁰¹⁴), vertinant komentarų kontekstą ir jų neteisėtumą dažniausiai neaktualus *straipsnio ir jo tematikos pobūdis*, tačiau tinkamai atsižvelgiama į *viešosios diskusijos pobūdį ir jos kontekstą*¹⁰¹⁵. Taip pat tinkamai analizuojamas *interneto tinklalapio valdytojo vaidmuo komentarų sukūrimo ir skelbimo procese, o interneto tinklalapio valdytojo turima komentarų skilties kontrolė* vertinta dar iki tiriamų EŽTT sprendimų priėmimo¹⁰¹⁶. Apskritai Lietuvos teismams būdingas turiningasis (kontekstinis) teisės taikymas, esminę reikšmę suteikiant ne formaliam interneto tinklalapio valdytojo ar interneto svetainės statusui, o konkretaus subjekto *vaidmens* neteisėtų komentarų skelbimo ir pašalinimo procese tyrimui, leidžiančiam maksimaliai subalansuoti ginčo šalių interesus, taip pat interneto svetainės žinomumui, tikslui ir paskirčiai¹⁰¹⁷ bei pačių pasisakymų pobūdžiui. Vis dėlto, nors

1014 „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-2230-392/2015“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/1086208>.

1015 Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad komentaruose kilusi diskusija dėl darbdavio darbo metodų, aplinkos, darbo sąlygų (t. y. potencialiam darbuotojui aktualių klausimų) sietina su tam tikru visuomenės interesu – darbuotojų teise turėti saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir pan., o tokioje diskusijoje leistinos platesnės saviraiškos ribos (aštresni pasisakymai, kritika) lemia siauresnės teismo vertinimo laisvės ribas. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33. Kitoje byloje konstatuota, kad dar iki neigiamų komentarų (kritikos) viešo paskelbimo apie tuos pačius su ieškovu susijusius aspektus jau buvo neigiamai pasisakyta kituose interneto portaluose ir televizijos laidoje, todėl neigiami komentarai (kritika) ieškovui neturėjo būti netikėti ir sukelti stiprių neigiamų emocijų ar neigiamai paveikti jo profesinės veiklos. „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-2230-392/2015“, *ibid*.

1016 Šidlauskienė, *supra* note 31: 49–50. Taip pat žr. disertacijos 1.2.1.1. poskyrį, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4, ir „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33.

1017 Teismų praktikoje atsižvelgiama į *tinklalapio pobūdį (skundų teikimą)* ir į tai, kad dėl *skundų teikimo kyla didesnė verslo reputacijos pažeidimo, verslo žlugdymo rizika*, o tai lemia didesnę rūpestingumą

itin teigiamai vertintina Lietuvos teismų praktikoje akcentuojama būtinybė tirti kiekvieno atskiro komentaro teisėtumą¹⁰¹⁸, o teismų sprendimuose galima aptikti *akivaizdžiai* bei *neakivaizdžiai* neteisėtų pasisakymų diferencijavimo apraiškų¹⁰¹⁹, tyrimo autorei nepavyko aptikti bylų, kuriose interneto tinklalapio valdytojui būtų pripažinta pareiga aiškiai neteisėtų komentarus šalinti *savo iniciatyva*, nors tai galėtų palengvinti tokio pobūdžio ginčų sprendimą ir padėti išvengti kelerius metus trunkančio bylų dėl *aiškiai (akivaizdžiai)* neteisėtų komentarų šalinimo ir jais sukeltos žalos atlyginimo nagrinėjimo¹⁰²⁰.

Kaip nustatyta EŽTT sprendimų tyrimo metu, interneto tinklalapiuose paskelbti komentarai neteisėtais civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams taikymo prasme laikytini tik tie, kurie, vertinant iš vidutinio interneto *virtotojų* pozicijų (išskyrus atvejus, kai išskirtinės komentaro adresato savybės, požymiai ar kiti situacijos ypatumai reikalautų žvelgti iš *individualios* nukentėjusiojo perspektyvos), *i) pasiekia pakankamą rimtumo lygį, ii) yra pateikti tokiu būdu, kad dėl jo kyla pavojus pasinaudoti teise į privataus gyvenimo gerbimą ir iii) tai asmeniui padarė ar potencialiai gali padaryti didelės ir*

---

pareigą komentuojantiems ir šiuos komentarus saugančiam subjektui. Akcentuojamas ir *komercinis* diskusijos aspektas, teismui vertinant atsakovo pajamų iš reklamos deklaracijas. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

1018 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33; „Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“, *supra* note 514.

1019 Lietuvoje interneto komentarų autoriai dažniausiai – ir neretai sistemingai – linkę anonimiškai kaltinti kitus asmenis tam tikromis neigiamai vertinamomis ir nusikalstama pobūdį atitinkančiomis veikomis, kurių šie iš tiesų nepadarė (pavyzdžiui, vienoje iš bylų komentarai parašyti 2011 m. lapkričio 15 d., 2011 m. gruodžio 28 d. (3 komentarai), 2012 m. sausio 6 d., 2012 m. sausio 28 d., 2012 m. sausio 29 d., 2012 m. kovo 29 d., 2012 m. balandžio 1 d., 2012 m. rugsėjo 13 d. ir 2012 m. rugsėjo 16 d. ir 2012 m. birželio 28 d.). „Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-778-651/2013“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/729866>; „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-555-462/2014“, *supra* note 717; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2014“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/822473>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-693/2015“, *supra* note 697. Todėl teismų praktikoje jau suformuota pozicija, kad duomenys apie asmens padarytą nusikaltimą, kaip ir kaltinimas nusikalstamos veikos dangstymu, nesant apkaltinamojo nuosprendžio, yra *akivaizdžiai* žeminantis ir įžeidžiantys, todėl jų žeminančio pobūdžio nereikia įrodinėti. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008“, ETEISMAI, <https://eteismai.lt/byla/128902781139346/3K-3-183/2008>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2006“, ETEISMAI, <https://eteismai.lt/byla/237621273536186/3K-3-65/2006>; „Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“, *op. cit.*; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/182487>. Be to, viešas žinių pateikimas kaip tikrų, kurių pobūdis ir paskleidimo tikslas yra viešai pasmerkti kitus asmenis dėl jų veiksmų, turinčių nusikalstamos veikos požymių, negali būti toleruojamas ir vertinamas nei kaip agresyvi kritika, nei tuo labiau kaip informacijos netikslumas („Vilniaus apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 18 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1567-798/2015“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/1141465>) ar subjektyvios nuomonės išsakymas. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97/2011“, INFOLEX, <http://www.infolex.lt/tp/194539>.

1020 Žr. 33 išnašą.

reikšmingos žalos. Tokie neteisėti komentarai klasifikuotini į *aiškiai* (*akivaizdžiai*) ir *neaiškiai* (*neakivaizdžiai*) neteisėtus. **Aiškiu neteisétumu** laikytinas *aukščiausias* jų ydingumo laipsnis, **i**) nustatomas be jokio išsamesnio ar perdėto papildomo *lingvistinio, semantinio ar teisinio* tyrimo, **ii**) jo pateikimo stilius paprastai neatitinka tam tikriems *interneto portalams būdingo bendravimo stiliaus ypatumų* ir **iii**) *tiesiogiai* arba iš *jo paskelbimo aplinkybių visumos* (t. y. konteksto) akivaizdu, jog **iv**) toks pasisakymas *nepatenka* į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas. **Neakivaizdų komentarų neteisétumą** galima konstatuoti tada, kai interneto tinklalapio valdytojui dėl jo netinkamumo *būtina* (*yra poreikis*) atlikti *papildomą lingvistinį, semantinį, kontekstinį* (jo paskelbimo aplinkybių) ar *teisinį tyrimą* ir (arba) nėra akivaizdu, ar jis atitinka *interneto portaluose įprasto bendravimo stiliaus kriterijų*. *Ne pelno* siekiančių asmenų civilinė atsakomybė už *neakivaizdžiai neteisėtų* komentarų padarinius *ribojama* tik tokio turinio komentarų, kurių jie pagrįstai galėjo tikėtis atsižvelgdami į paskelbtos publikacijos, įrašo ar kitokio teksto tiesioginę ar latentinę temą, potekstę ar kontekstą, pasekmėmis. Vis dėlto šiuo teoriniu komentarų klasifikavimu pagrįsta EŽTT pozicija *praktiškai* nesusiaurino *de facto Delfi AS v. Estonia* sprendimu tinklalapių valdytojams nustatyto reikalavimo stebėti visus komentarus apimties ir nepašalino saviraiškos laisvės internete įgyvendinimo ribojimų grėsmės¹⁰²¹, nes interneto tinklalapių valdytojai, tarsi savotiški žmogaus teisių arbitrai siekdami atrinkti *akivaizdžiai* neteisėtus lankytojų pasisakymus¹⁰²², ir toliau bus priversti stebėti visus paskelbtus komentarus, o dėl komentarų neteisétumo akivaizdumo klasifikacijos pagrindo neapibrėžtumo net nuolatinis pasisakymų stebėjimas gali nepadėti visiškai išvengti gresiančios civilinės atsakomybės. Taigi vėlesniais EŽTT sprendimais interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo pagrįstumo vertinimo bylose nebuvo užkirstas kelias galimam komentarų skilčių panaikinimui, o kartu – ir saviraiškos laisvės įgyvendinimo galimybių internete ribojimui.

Tačiau net nustačius, pagal kokius kriterijus, remiantis EŽTT praktika, turėtų būti vertinamas interneto tinklalapių lankytojų paskelbtų *komentarų*, turinčių įtakos trečiųjų asmenų privataus gyvenimo interesams, *neteisétumas*, šioje tyrimo dalyje atskleista, kad EŽTT sprendimuose net konstatuojant *aiškių* komentarų neteisétumą atskirų komentarų turinys detaliau neanalizuojamas ir tarpusavyje nelyginamas; juo labiau negretinami atskirose bylose užfiksuoti komentarai, o EŽTT iš esmės vertina, ar atsakomybės taikymas interneto tinklalapio valdytojui atitinka EŽTK 10 straipsnio nuostatą, kurią šie interneto rinkos dalyviai įgyvendina patys ar suteikia galimybę saviraiškai kitiems. Taigi lieka visiškai neaišku, *kiek būtent komentarų turinys, o kiek – kiti ir kokie interneto svetainės valdytojo veiksmai lemia deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminių neteisėtų komentarų padarinius šiam subjektui taikymą*. Dėl šios priežasties toliau analizuojami kiti EŽTT praktikoje išskirti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą už neteisėtais anonimiais komentarais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą pateisinantys kriterijai.

2.3. Nukentėjusiojo asmens elgesio reikšmė vertinant interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo galimybę

Visose deliktų teisės sistemose nukentėjusiojo asmens elgesys laikytinas svarbia aplinkybe vertinant atsakomybės apimtį, todėl natūralu, jog EŽTT *MTE & Index v. Hungary*

1021 Šidlauskienė ir Jurkevičius, *supra* note 134: 67.

1022 Jørgensen ir Pedersen, *supra* note 780.

taip pat ėmėsi vertinti šį aspektą. Kita vertus, stebina tai, jog šis kriterijus iš esmės neanalizuotas ir net neįvardytas *Delfi AS v. Estonia* byloje, o *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT nukentėjusiojo asmens elgesio pobūdis, nors ir įvardytas, neišskirtas kaip atskiras atsakomybės tyrimo komponentas ir aptartas greta tinklalapio valdytojo taikytų priemonių neteisėtų anoniminių komentarų atžvilgiu analizės¹⁰²³. Nors EŽTT *MTE & Index v. Hungary* byloje tinklalapio valdytojo taikytų priemonių bei nukentėjusiojo asmens elgesio pobūdį analizavo kartu, o *Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose jis vėlgi nebuvo tirtas, autorės nuomone, nukentėjusiojo asmens elgesys yra savarankiškas kriterijus, *per se* neišplaukiantis ir tiesiogiai nesusijęs su interneto naujienų tinklalapių valdytojų taikytomis prevencinėmis ar vėlesnėmis priemonėmis, todėl jis analizuotinas atskirai.

2.3.1. Faktinio anoniminių komentarų turinio pagrindo egzistavimas

Delfi AS v. Estonia bylos sprendime nukentėjusiojo SLK akcininko L. elgesys byloje paminėtas tik tiek, kiek jo advokatas *Delfi AS* pateikė prašymą pašalinti neteisėtus komentarus, tuo metu *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT tiesiogiai pripažino nukentėjusiojo veiksmų, atliktų tiek iki komentarų pasirodymo, tiek vėliau, įtakos svarbą interneto naujienų portalo atsakomybės taikymo faktui bei apimčiai (to buvo pasigستا *Delfi AS v. Estonia* byloje). *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT konstatavo, kad straipsnio *MTE* ir *Index* tinklalapiuose atsiradimą ir komentarų pobūdį didžiaja dalimi lėmė pačios nukentėjusiosios veiksmas – klaidinanti ir jau klientų skundų sulaukusi dviejų didelių nekilnojamojo turto tinklalapių verslo praktika, dėl kurios pagal skundus vartotojų apsaugos institucijos jau buvo pradėjusios įvairių tyrimų. Taigi, EŽTT vertinimu, straipsnis negali būti vertinamas kaip neturintis i) faktinio pagrindo ar ii) nepagrįstai provokuojantis įžeidžiančius komentarus, o kai kurie komentarai taip pat grįšti iii) asmenine neigiamą autorių patirtimi, todėl gali būti traktuojami kaip nuomonės forma pateikta neapgalvota reakcija į nepriimtina bendrovės verslo praktiką. Atsižvelgiant į tai, kad visos deliktų teisės sistemos pripažįsta nukentėjusiojo veiksmų prisidedant prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo svarbą nustatant atsakovo deliktinės atsakomybės taikymo masą, *MTE & Index v. Hungary* byloje pagrįstai atsižvelgta ne tik į **prieštarinę bendrovės verslo praktiką bei jos atžvilgiu inicijuotų tyrimų faktą**, bet tirta ir faktinį komentarų pagrindą sudaranti **asmeninė komentatorių patirtis**, kuri, tyrimo autorės nuomone, taip pat yra vienas iš svarbiausių kriterijų nustatant nukentėjusiojo prisidėjimo prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo faktą bei masą. Įvertinus tai, kas išdėstyta, *MTE & Index v. Hungary* byloje konstatuota, kad nacionaliniai teismai, neatlikę visiškai jokio nei pačios nukentėjusiosios, nei interneto svetainės valdančių *MTE* ir *Index* elgesio tyrimo, šioms nepagrįstai pritaikė objektyvią atsakomybę faktiškai už tai, kad jos suteikė erdvę žalingiems bei žeminantiems komentarams, nors jų turinys buvo nulemtas pačios nukentėjusiosios veiksmų. Tuo tarpu *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime nepagrįstai pasigendama paties nukentėjusiojo veiksmų analizės, kuri, remiantis *MTE & Index v. Hungary* suformuluotomis teisinėmis užuomazgomis, turėtų būti atliekama tiriant ne tik nukentėjusiojo L. (fizinio asmens – SLK akcininko), bet ir *jo valdomos bendrovės veiksmus*¹⁰²⁴ – ir tiek iki pasirodant komentarams

1023 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 80–83 dalys, *supra* note 12.

1024 Įdomu tai, kad nukentėjusiuoju save laikė tik pagrindinis bendrovės akcininkas, bet ne pati SLK.

(t. y. vertinant faktinių komentarų pagrindą), tiek *po to* (ypač įvertinus, kad pats nukentėjusysis net 1,5 mėn. nesieėė jokių teisinės gynybos veiksmų, nors komentarus neabejotinai turėjo ir galėjo pamatyti anksčiau). Šiuo konkrečiu atveju belieka tikėtis, jog *Delfi AS v. Estonia* nukentėjusiojo veiksmų įtaka buvo tinkamai įvertinta nacionaliniuose teismuose (įvertinus bylų faktinių aplinkybių panašumą, manytina, kad *Delfi AS* byloje ši aplinkybė turėjo būti tiriama ir nustatyta).

Jei *Pihl v. Sweden* byloje nenustatyta jokių nukentėjusiojo veiksmų nei nekorektiško straipsnio apie dalyvavimą Nacių partijos veikloje, nei komentaro apie buvimą narkomanu atžvilgiu, tai *Tamiz v. the United Kingdom* byloje galima aiškiai išvelgti prieštarinęgą tiek nukentėjusiojo *Tamizo* kaip i) *asmens apskritai*, tiek ii) *atskirų jo pasisakymų kaip konkretaus elgesio* viešojoje erdvėje vertinimą, šiam Taneto miesto merginas išvadinus kekšėmis. Abiejose – *Tamiz v. the United Kingdom* ir *Pihl v. Sweden* – bylose užfiksuotuose komentaruose, nepaisant to, kad pastarojoje jo sulaukė apskritai tikrovės neatitinkančia informacija grįstas tinklaraščio įrašas, taip pat galima išvelgti tam tikrą *asmeninę komentatorių patirtį*, kuri nusipelno atskiro tyrimo. Pavyzdžiui, *Tamiz v. the United Kingdom* byloje užfiksuotas A komentaras prasideda žodžiais „*Aš labai gerai pažįstu p. Tamizą ir esu nustebęs, kad visa tai paaiškėjo tik po tokio ilgo laiko <...>*“, o jame nurodyti faktai „*Payamas Tanete yra žinomas narkotikų platintojas ir dėl vagystės iš savo buvusio darbdavio Tescos Ramsgeite buvo paduotas į teismą. Jo visa šeima yra kriminaliniai nusikaltėliai, jo motina p. [L.] yra kelis kartus Meidstono Karūnos teismo nuosprendžiais nuteista už vagystes ir vagilivimą iš parduotuvių“ gali būti patikrinti; komentare B klausiama, „*<...>* ar tai ne tas pats *Payamas Tamizas*, kuris įpratęs kviestis merginas į savo „namų vakarėlius“ praktiškai kiekvieną savaitgalį su draugais ir miega su jomis?“; komentare C nurodoma „*<...>* *aš kalbėjau* su žmonėmis, *pažižstančiais Payamą* keletą metų, kurie patyrė jo piktnaudžiavimą nepagarba, ir jis nėra toks malonus žmogus“; komentare E teigiama: „*Aš ką tik perskaičiau, kad Payamas teigia esąs dvidešimt vienu, aš esu tikras, kad jis man pasakė, jog yra vyresnis* nei nurodyta. Prieglobsčio prašymas buvo suklastotas“; komentare F pažymima, kad „*jo brolių ir seserų visi tėvai skirtingi. <...>* Ar tarp jo jaunesnio ir vyresniojo brolio ir sesers amžiaus nėra 30 metų atotrūkio? Pažiūrėk arčiau namų, drauguži.“; komentare G teigiama, kad „*<...>* *Payamas* niekada neturėjo merginos nuo tada, kai *aš jį pažįstu*, tai yra pora metų, štai kodėl jis vienišas šiuo metu <...>“. Šiuose komentaruose interneto tinklaraščio lankytojai pakankamai aiškiai atskleidė, dėl kokių priežasčių jie laikosi vienokios ar kitokios pozicijos, kuo remdamiesi teikia tam tikrus pareiškimus, todėl jų komentarai nelaikytini akivaizdžiai neteisėtais, nes, remiantis anksčiau pateikta EŽTT pozicija, šiuo atveju „svarbios skundžiamo pasisakymo formulotės, situacijos detalizavimas, konkretaus pasisakymo tikslas, nustatymas, ar pasisakymas tėra išreikštas pyktis, nepasitenkinimas, ar pateikiamos šį pyktį paaiškinančios priežastys“. Tai primena ir *MTE & Index v. Hungary* byloje nustatytą aplinkybę, jog kai kurie komentarai buvo grįsti asmenine neigiama autorių patirtimi, todėl gali būti traktuojami kaip nuomonės forma pateikta neapgalvota reakcija į nepriimtina bendrovės verslo praktiką. Tuo metu *Pihl v. Sweden* byloje pateiktas komentaras „*tas vaikinai Pihlas, anot kelių žmonių, su kuriais kalbėjau, taip pat yra tikras niekingas hašišo narkomanas*“ taip pat yra grįstas galimai šio autoriaus iš trečiųjų asmenų įgytomis žiniomis.*

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad faktinio komentarų pagrindo vertinimo procesą sąlyginai galima suskirstyti į du etapus – *objektyvųjį* ir *subjektyvųjį*, iš

kurių pirmiausia nustatytina, ar i) nukentėjusysis *objektyviai* – iš *vidutinio stebėtojo pozicijų* – tiesiogiai kokiu nors konkrečiu savo elgesio būdu ar netiesiogiai dėl ankstesnėmis patirtimis įgytos reputacijos, dviprasmiško elgesio, jo palaikymo, pritarimo ar kitų nevienareikšmių ir abejotinų aplinkybių sudarė pagrindą atsirasti konkretaus turinio komentarams; ii) ar komentarai grįsti *asmenine* – *subjektyvia* – neigiama autorių patirtimi, kuri leistų labiau tikėti šių pasisakymų turinio pagrįstumu ir, esant reikalui, jį patikrinti. Nustačius, kad komentarai turi faktinį pagrindą ir (arba) pagrįsti asmenine subjektyvia komentatorių patirtimi, keltinas klausimas, ar jie išreikšti į saviraiškos laisvės ribas patenkančia forma, o jei taip – komentarai yra teisėti. Jei komentarai objektyviai neturi faktinio pagrindo, tačiau juos patvirtina subjektyvi asmeninė komentatorių patirtis, išvada gali būti analogiška. Deliktinės atsakomybės prasme tai leistų konstatuoti, kad komentarų turinys – visas ar iš dalies – buvo nulemtas paties nukentėjusiojo veiksmų. Antra vertus, kai komentaruose skelbiami galimai teisingi, tačiau jautrus privataus asmens gyvenimo faktai ar duomenys, komentarų autorių asmeninė patirtis iš esmės nėra svarbi, nes net teisėtas šių faktų sužinojimas nereiškia jų teisėto skelbimo be konkretaus asmens sutikimo – tokiu atveju atsižvelgtina į tai, kaip jų paskelbimą (jei tie faktai būtų teisingi) vertintų ir į jį reaguotų kiekvienas standartinis asmuo. Pavyzdžiui, jei *Pihl v. Sweden* byloje užfiksuotas komentaras apie *Pihlo* narkotikų vartojimą, kuris neskatino nei neapykantos, nei smurto, būtų tiesa, o tokio paskelbimo nenorėtų ir į jį skausmingai reaguotų bet kuris vidutinis subjektas, komentaras galbūt galėtų būti suprantamas ir kaip akivaizdžiai neteisėtas nepaisant to, kad jis galėtų pažeisti tik *privatus* interesus ir net galbūt atitiktų viešuosius. Tačiau komentarai, neturintys faktinio pagrindo ir (ar) nepagrįsti asmenine autorių patirtimi, o paskelbti kaip nuomonės forma pateikta neapgalvota reakcija¹⁰²⁵, *savaimė* nelaikytini neteisėtais, nes EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos saviraiškos laisvės garantuojama teisinė apsauga taikytina ir tokiai informacija ar *idėjoms*, kurios valstybę ar bet kurią visuomenės dalį žeidžia, šokiruoja arba trikdo¹⁰²⁶, įskaitant ir nepagarbią satyrą, kuri, kaip išraiškos būdas, gali atlikti labai svarbų vaidmenį atvirai diskutuojant apie visuomenės rūpesčius, kas yra būtinas demokratinės visuomenės požymis¹⁰²⁷. Kadangi kritika, kaip neigiamas asmens vertinimas, visuomet bus nemaloni ir tam tikra prasme įžeidi, o diskusijoms internete apskritai būdingos aštresnės, „natūralios“ kalbos konstrukcijos, didesnis emocionalumo lygis, joje dažnai vartojami ir keiksmazodžiai¹⁰²⁸, be to, dalyvaudamas viešoje diskusijoje dėl opios bendrojo intereso problemos, asmuo gali tikėtis tam tikro „perdėjimo,

1025 Nors „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 75 dalyje, *supra* note 12, nurodoma, kad nacionaliniai teismai komentatorių pareiškimus vertino kaip vertinamuosius teiginius ir (arba) nuomones, iš byloje pateikiamų Vengrijos teismų sprendimų santraukų tokia išvada padaryti sunku.

1026 „*Perrin v. France* bylos sprendimas“, *supra* note 445.

1027 *Ibid.*; „*Ernst August von Hannover v. Germany* bylos sprendimas“, *supra* note 446; „*Eon v. France* bylos sprendimas“, *supra* note 446.

1028 Keiksmazodis – tai žodis (paprastai daiktavardis, būdvardis, jaustukas, veiksmazodis), kuris suprantamas kaip įžeidimas, grubumas, vulgarumas. Dauguma keiksmazodžių siejasi su lytiniais organais, lytiniais santykiais, išmatomis ar kitais tabu, tačiau jie vartojami skirtingais tikslais: įžeisti, pažeminti žmogų; kaip neigiamą emocijų jaustukas; kaip neigiamą atspalvį kokiame nors elgesiu suteikiantis žodis; kaip vaizdingo pasakymo dalis nekultūringoje kalboje; kaip stilistinė priemonė grožinėje literatūroje ar meniniuose filmuose perduodant tam tikrų socialinių sluoksnių ar grupių specifiką. „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1228-392/2016“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/187632209940212/e2A-1228-392/2016>.

hiperbolizavimo ar provokacijos lygio¹⁰²⁹, kuris turėtų būti neišvengiamai toleruojamas demokratinėje visuomenėje¹⁰²⁹, net vulgarus komentaras, kuriuo iš esmės siekiama pozityvių tikslų, tam tikrose situacijose gali būti laikomas teisėtu, jei jis atitinka įprastą bendravimo tam tikruose interneto portaluose praktiką ir (arba) negali padaryti didelės ar reikšmingos žalos. Todėl kiekvienu atveju tirtina, ar konkrečiais neteisėtais komentarais siekiama tik dalytis informacija arba plėtoti diskusiją, ar nepagrįstai provokuoti, ižeisti, pažeminti ar kitaip pažeisti nukentėjusiojo interesus ir todėl jiems netaikoma EŽTK 10 straipsnio teisinė apsauga. Pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktikoje dar iki sprendimo *MTE & Index v. Hungary* byloje priėmimo pagrįstai vertinta ir paties nukentėjusiojo elgesio įtaka tam tikrų komentarų atsiradimui¹⁰³⁰, įskaitant ir tyrimą, ar komentarų turinį lėmė asmeninė jų autorių patirtis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vieną iš bylų grąžino nagrinėti dėl to, kad apeliacinės instancijos teismas „neanalizavo ir neaptarė konkrečių šios asmeninės patirties „subjektų“ ar bent tikėtimumo, jog tai galėtų būti konkretaus darbuotojo patirtis (atsižvelgiant į komentare pateikiamas detales, vartojamas formuluotes). Pavyzdžiui, atskleidžiamos darbo sutarčių sudarymo aplinkybės sudarytų prielaidą tikėti, kad tai asmenine patirtimi grįsta nuomonė“¹⁰³¹. Kitoje byloje teismai įvertino, kad nukentėjusysis (ieškovas), vienu metu dirbdamas devyniose darbovietėse, pažeidė reikalavimą dirbti ne ilgiau nei dvylika valandų per parą, o apie tai buvo skelbta įvairiuose interneto portaluose, televizijos laidose ir net buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Todėl teismai visiškai tikėtinai laikė atsakovės paaiškinimą, kad komentarų „*gaudavo pinigus nedirbdamas, tai ir gerai, kad <...> moka už darbą, o ne už aferų darymą, ką ir nustatė vieš. prikimų tarnyba*“ buvo siekiama apibūdinti neįmanomą ieškovo darbą 22 val. per parą <...> ir įvertinti paskelbtą informaciją apie nege- roves <...> vykdatančius viešuosius pirkimus bei iš kitų šaltinių jai žinomą informaciją ieškovo darbą <...> darbovietėse¹⁰³². Vis dėlto kartais nukentėjusiojo asmens įtaka komentarų turiniui tinkamai įvertinama tik bylą trečią kartą nagrinėjant apeliacine tvarka¹⁰³³. Bet kuriuo atveju lieka tikėtis, kad po *MTE & Index v. Hungary* sprendimo šie kriterijai bus visuotinai taikomi ne tik EŽTT, bet ir atskirų valstybių teismuose.

1029 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“, *supra* note 275; „*Steel ir Morris v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 90 dalis, *supra* note 275.

1030 „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142-538/2014“, *supra* note 580; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2004“, *supra* note 725; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-100/2009“, *supra* note 725; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“, *supra* note 275.

1031 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

1032 Be to, atsakovės nuomonę lėmė jos sutuoktinio, buvusio ligoninės vadovo, paaiškinimai apie ieškovo, kaip buvusio ligoninės darbuotojo, jo darbinių ir asmeninių, susijusių su ligoninės darbu bei personalu, veiksmus. „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-2230-392/2015“, *supra* note 1014.

1033 Antrą kartą bylą nagrinėdamas apeliacinės instancijos teismas bendrovės veiklą vertino kaip prieštaringą, remdamasis jau po komentarų pasirodymo paskelbtu straipsniu, todėl ji vėl grąžinta nagrinėti iš naujo siekiant išsamiai įvertinti asmens prisidėjimą prie galimos kritikos. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

2.3.2. Nukentėjusiojo asmens elgesio po sužinojimo apie komentarus vertinimas

MTE & Index v. Hungary bylos sprendimo argumentai teisiškai nepriimtiniu leidžia laikyti tokį elgesį, kai nukentėjusioji bendrovė, užuot kreipusis į tinklalapių valdytojus *MTE* ir *Index* prašydama pašalinti jos teises pažeidžiančius komentarus, tiesiog pareiškė ieškinį teisme, nors išankstinis nukentėjusiosios kreipimasis į šių interneto svetainių operatorius, tikėtina, būtų padėjęs išvengti tiek jos įrodinėtų neigiamų padarinių, tiek papildomų bylinėjimosi išlaidų, kurios šiuo atveju buvo priteistos iš komentarus savo iniciatyva pašalinusių *MTE* ir *Index*. Taigi iš nukentėjusiojo, kaip protingo ir apdairaus asmens, *inter alia*, besivadovaujančio bendraisiais šalių bendradarbiavimo ir kooperacijos principais, yra pagrįstai tikimasi – o civilinės teisės prasme – reikalaujama – **išankstinio kreipimosi** į bendrovę, siekiant operatyviai išspręsti neteisėtų komentarų cirkuliacijoje viešojoje erdvėje klausimą.

Tačiau net nukentėjusiajam kreipusis į interneto tinklalapio valdytoją prašant pašalinti neteisėtus komentarus, tampa aktualus tokio kreipimosi laikas kaip **protingas terminas nuo sužinojimo ar turėjimo apie juos sužinoti**, ypač vertinant potencialiai kilusių padarinių apimtį bei mastą. Pavyzdžiui, *Tamiz v. Google Inc.* byloje Anglijos nacionaliniai teismai konstatavo esant „labai neįtikėtina“, kad didelis skaičius skaitytojų galėtų susipažinti su ginčijamais komentarais praėjus dviem mėnesiams po jų pirmojo paskelbimo¹⁰³⁴. Kaip nustatė EŽTT *Tamiz v. the United Kingdom* byloje, Anglijos teismai nuodugniai tyrė ne tik nukentėjusiojo *elgesį po sužinojimo* apie neteisėtų komentarų pasirodymą, bet ir patį *sužinojimo momentą*, kurio atžvilgiu paaiškėjo kontraversiška nukentėjusiojo *Tamizo* pozicija. Nors *Tamizas* teigė, kad 2011 m. balandžio 28–29 d. pasinaudojo „pranešimo apie piktnaudžiavimą“ funkcija, o nuo 2011 m. balandžio 29 d. iki pretenzijos pateikimo 2011 m. birželio 29 d. daugelį kartų skambino į *Google UK Ltd* ir į šios bendrovės biurą išsiuntė du laiškus, iš Anglijos ir Vello aukštojo teismo posėdžio protokolo tapo „pakankamai aišku“, jog *Tamizas* procesą inicijavo tuo pagrindu, kad pranešimo apie skundą *Google Inc.* data pateko tarp 2011 m. liepos 5 d. (kai *Google UK Ltd* gavo savo laišką) ir 2011 m. liepos 8 d. (kai *Google Inc.* pirmą kartą susisiekė su juo el. paštu). Be to, nors visi komentarai pasirodė vienu metu, jis ne apie visų neteisėtumą pranešė iš karto, bet ilgainiui neteisėtais ėmė vadinti vis naujus komentarus: 2011 m. birželio 29 d. *Tamizas Google UK Ltd* pateiktu laišku skundėsi dėl paties tinklaraščio įrašo ir *A komentaro*; 2011 m. liepos 8 d. elektroniniu paštu gavęs *Google Inc.* paklausimą, ar komentaras yra neteisingas, nes tai iš laiško nėra akivaizdu, *Tamizas* jau pateikė skundą ir dėl *B komentaro*; 2011 m. liepos 22 d. *Tamizas*, atsakydamas į 2011 m. liepos 19 d. *Google Inc.* „Blogger komanda“ el. laišką, jau nurodė, kad *C, D, E, F ir G komentarai* taip pat yra šmeižiamieji. 2011 m. rugpjūčio 10 d. *Tamizas* teismui pateikė prašymą išduoti leidimą pateikti ieškinį *Google Inc.* dėl šmeižiamųjų komentarų (*A* iki *G*) Jungtinėse Amerikos Valstijose, o 2011 m. rugsėjo 22 d. gavęs leidimą, *Tamizas* įtraukė į ieškinį ir argumentus dėl *H komentaro* neteisėtumo. Todėl Anglijos ir Vello apeliacinis teismas atsisakė priimti naujus įrodymus tariamai *Google UK Ltd* siunčiamų laiškų forma, nes šie dokumentai galėjo būti pateikti anksčiau¹⁰³⁵. EŽTT pateiktame

1034 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 88 dalis, *supra* note 18.

1035 *Ibid.*, 33 dalis.

skunde *Tamizas* teigė, kad nacionaliniai teismai nepagrįstai nustatė, jog *Google Inc.* buvo pranešta apie jo skundus tik 2011 m. liepos mėn. pradžioje, nors jis 2011 m. balandžio 28–29 d. jis pasinaudojo „pranešimo apie piktnaudžiavimą“ funkcija ir vėliau siuntė laiškus *Google UK Ltd.* Tačiau EŽTT taip pat pažymėjo, kad „atrodo, jog jis Anglijos ir Velso aukštojo teismo procese pripažino, kad *Google Inc.* buvo pranešta apie jo susirūpinimą dėl komentarų turinio tik laikotarpiu nuo 2011 m. liepos 5 d. iki 2011 m. liepos 8 d. (daugiau nei po dviejų mėnesių po jų pirmojo paskelbimo), ir jis dabar negali siekti iš naujo spręsti to paties klausimo“¹⁰³⁶.

Tuo metu *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime, apsiribojus paminėjimu, kad nukentėjusiojo L. advokatas *Delfi AS* pateikė prašymą pašalinti neteisėtus komentarus, iš esmės liko neanalizuota tai, kad nukentėjusiojo prašymas pateiktas *tik praėjus šešioms savaitėms* po neteisėtų komentarų pasirodymo, šiems, ypač atsižvelgus į metų laiko nulemtus ledo kelių poreikio pokyčius¹⁰³⁷, jau gerokai praradus aktualumą; remiantis Anglijos teismų pozicija *Tamiz v. Google Inc.* byloje¹⁰³⁸, būtų galima teigti esant „labai neįtikėtina“, jog didelis lankytojų skaičius skaitytų ginčo komentarus praėjus pusantro mėnesiams po jų pirmojo paskelbimo. Bet kuriuo atveju toks vėlyvas kreipimasis neabejotinai galėjo turėti įtakos kilusių padariniui mastui. Taigi, nors iš duomenų bylos nėra aišku, kokį neturtinės žalos dydį nukentėjusysis prašė priteisti teismo ir ar nacionaliniai teismai, ar pats nukentėjusysis ieškinio reikalavimu sumažino priteistos neturtinės žalos atlyginimo sumą¹⁰³⁹, tačiau svarstyтина, ar pats nukentėjusysis, neabejotinai **turėjęs galimybę** viename iš didžiausių šalies interneto naujienų portalų apie savo valdomą bendrovę paskelbto straipsnio komentarus pamatyti daug anksčiau (o gal ir pamatęs, nes mažai tikėtina, kad pagrindinis bendrovės akcininkas ir stebėtojų tarybos narys pagrindiniame šalies naujienų portale paskelbtą straipsnį apie savo valdomą bendrovę skaitytų tik po 6 savaičių, – ir dėl atšilusio oro jau išnykus ledo kelių aktualumui), savo neveikimu neprisidėjo prie žalos padidėjimo. Todėl kyla klausimas, ar visos neigiamos šešių savaičių trukmės komentarų išbuvimu viešojoje erdvėje pasekmės turėtų būti priskirtos tik *Delfi AS* ir ar prie tų pasekmių apimties savo neveikimu neprisidėjo pats nukentėjęs asmuo, kurio elgesys turėtų būti vertinamas remiantis *bonus pater familias* standarto principu. Pažymėtina, kad *Pihl v. Sweden* bylos situacijoje, kurioje asociacija savo tinklaraštyje, priešingai nei *Delfi AS* byloje, paskelbė neteisinga informacija grįstą *neobjektyvų* įrašą apie *Pihlo* dalyvavimą Nacių partijos veikloje, o nukentėjusysis *Pihlas*, tik 2011 m. spalio 8 d. pamatęs apie šį įrašą 2011 m. rugsėjo 30 d. paskelbtą neteisėtą komentarą, nedelsdamas paskelbė atsakomąjį komentarą, nurodydamas, kad tinklaraštyje pateikta informacija yra neteisinga ir nedelsiant privalo būti pašalinta, asociacijai, jau **kitą dieną**, kaip ir *Delfi AS*, pašalinusiai ir tinklaraščio įrašą, ir komentarą, kurie iš viso buvo matomi dešimt dienų, atsakomybė nebuvo taikyta. Nepaisant to, kad asociacija buvo nedidelis viešasis juridinis asmuo, kurio tinklaraštis buvo menkai žinomas, o *Delfi AS* – didelis, komercinis ir profesionaliai populiarią interneto svetainę

1036 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 33 ir 88 dalys, *supra* note 18.

1037 Manytina, kad ledo keliai buvo aktualūs sausio mėnesį, o jų svarba kovo mėn. turėjo būti sumenkusi.

1038 „*Tamiz v. Google Inc.* bylos sprendimas“, *supra* note 526.

1039 Tai, kad pretenzija iš *Delfi AS* prašyta 32 000 EUR, o priteista 320 EUR, leistų daryti prielaidą, kad į nukentėjusiojo asmens veiksmų įtaką padarytai žalai buvo atsižvelgta. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 160 dalis, *supra* note 12.

valdantis subjektas, bylos aplinkybės neleidžia daryti išvados, kad atsakomybės asociacijai netaikymą lėmė tik jos turimas teisinis statusas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad iš nukentėjusiojo, kaip protingo ir apdairaus asmens, *inter alia*, besivadovaujančio bendraisiais šalių bendradarbiavimo ir kooperacijos principais, yra pagrįstai tikimasi – o civilinės teisės prasme – reikalaujama – *išankstinio kreipimosi* į interneto tinklalapio valdytoją, siekiant operatyviai išspręsti neteisėtų komentarų cirkuliacijoje viešojoje erdvėje klausimą – juos pašalinant ar blokuojant jų pasiekiamumo galimybę. Tuo metu siekiant įvertinti, ar prie komentarų padarinių savo neveikimu neprisidėjo pats nukentėjęs asmuo, jo elgesys turėtų būti vertinamas pagal *bonus pater familias* standartą, siekiant nustatyti jo **i) sužinojimo ar turėjimo sužinoti** apie jo teises pažeidžiančius komentarus *momentą*, **ii) nukentėjusiojo elgesį po faktinio sužinojimo** ir **iii) laikotarpį nuo sužinojimo iki faktinio kreipimosi** dėl jų pašalinimo, kuris lyginamas su *protingu terminu*, apskaičiuotu atsižvelgiant **iv) laikotarpį nuo turėjimo sužinoti apie komentarų neteisėtumą iki faktinio kreipimosi dienos**, **v) bendrosiose CK normose ar teismų praktikoje nustatytus prievolių vykdymo terminus ir vi) interneto specifiką**, paprastai reikalaujančią veikti greičiau nei įprastai. Pasitaiko, kad Lietuvoje teismų dėmesį į nukentėjusiojo veiksmus po komentarų paskelbimo atkreipia ir pačios šalys¹⁰⁴⁰. Be to, būtina įvertinti tokio kreipimosi tinkamumą – ar asmuo naudojosi interneto svetainėje siūlomomis priemonėmis, ar rizikavo informuoti kitu būdu, kaip siekė užsitikrinti pretenzijos pasiekiamumą ir kt. Vis dėlto šios taisyklės taikytinos tik *neakivaizdžiai neteisėtų komentarų atvejais*, nes EŽTT akivaizdžiai neteisėtus komentarus reikalauja šalinti nedelsiant po jų pasirodymo interneto svetainės valdytojo iniciatyva nepaisant to, kad nukentėjusysis tam tikrais atvejais gali būti išprovokavęs ir tokio pobūdžio pasisakymus.

Kadangi nukentėjusiojo asmens elgesio įtaka vertinant interneto tinklalapio valdytojo atsakomybės galimybę tiesiogiai koresponduoja su nukentėjusiesiems kylančiomis pasekmėmis, visiškai logiška, kad EŽTT greta nukentėjusiojo asmens elgesio vertinimo *MTE & Index v. Hungary* byloje išskyrė dar vieną papildomą atsakomybės taikymo pagrindumo vertinimo kriterijų – tai pažeidimo pasekmės nukentėjusiajai šaliai, kuris *Delfi AS v. Estonia* byloje visiškai nebuvo analizuotas. Toliau jis ir aptariamas.

2.4. Nukentėjusiajam asmeniui anoniminių komentarų sukeltos pasekmės

Objektyvi kiekvienoje byloje nustatyta komentarų paskelbimo pasekmė – jų prieinamumas bet kuriam potencialiam skaitytojui, t. y. neribotam asmenų ratui¹⁰⁴¹ – dar nereiškia, kad konkretus subjektas dėl to patyrė individualių neigiamų pasekmių. *Subjektyvios* neteisėtų komentarų pasekmės siejamos su konkrečiam asmeniui kilusiais neigiamais padariniais, kurie, reiškiant civilinės atsakomybės reikalavimą, įvertinami pinigine išraiška, o pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles patirtos žalos faktą ir dydį privalo įrodyti nukentėjęs asmuo. Tačiau bet kuriuo atveju, sprendžiant dėl galimos interneto tinklalapio

1040 Pavyzdžiui, vienoje iš bylų teismo prašyta įvertinti, kad „ieškovė sąmoningai nesinaudojo teise kreiptis dėl skelbimo pašalinimo“. „Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-670-777/2015“, *supra* note 577.

1041 Šiame moksliniame tyrime neanalizuojami paprastai riboto pasiekiamumo socialinių tinklų profiliai ir ne visuotinės prieigos svetainių valdytojų atsakomybės klausimai.

valdytojų civilinės atsakomybės, būtina įvertinti nukentėjusiajam kilusių padarinių klausimą¹⁰⁴².

Interneto tinklalapio valdytojas, *per se* nelaikytinas teisės aiškinimo ir taikymo subjektu, iš komentarų neteisėtumo pobūdžio paprastai gali spręsti tik dėl potencialiai galinčios kilti žalos fakto, tačiau negali tiksliai numatyti galimos jos apimties, ypač suvokiant, kad nukentėjusiojo reakcija ir kilusios pasekmės gali būti tiek adekvačios, tiek neadekvačios¹⁰⁴³. Todėl EŽTT neatsitiktinai civilinės atsakomybės interneto svetainių administratoriams taikymo proporcingumą vertina visų pirma analizuodamas, ar nacionaliniai teismai pagrįstai nustatė komentarais įvykdytą bendrovės teisės į komercinę reputaciją pažeidimą¹⁰⁴⁴, nes tik jį konstatavus kyla poreikis tirti konkrečias nukentėjusiajam ir teisę pažeidusiam asmeniui kilusias pasekmes. Antra vertus, iš profesionalaus interneto svetainės operatoriaus gali būti protingai tikimasi turint galimybę įvertinti už analogiško pobūdžio komentarus nustatytos žalos dydžius panašios kategorijos bylose ir pagal tai modeliuoti tolimesnius savo veiksmus. Tačiau tais atvejais, kai interneto svetainės valdytojas gauna reikalavimą atlyginti žalą, jis jau gali daug tiksliau įvertinti ne tik žalos patyrimo faktą, bet ir nuostolių mastą, atsižvelgdamas į pretenzijoje ar iškart nukentėjusiojo ieškinyje prašomą atlyginti sumą. Pavyzdžiui, sąlyginai ar absoliučiai nedidelė prašomos kompensacijos suma gali reikšti nežymų nukentėjusiojo teisių pažeidimą arba net jo nebuvimą, o tokį reikalavimą galima vertinti kaip pateiktą siekiant prevencinių tikslų ar net kvalifikuoti kaip prašymą pripažinti teisės pažeidimą, *per se* nesietiną su kilusių padarinių faktu ar mastu¹⁰⁴⁵. Taigi tai, kad *Pihlas* ieškiniu reiškę reikalavimą iš tinklaraštį valdančios asociacijos priteisti simbolinio dydžio (1 Švedijos kronos, t. y. apie 10 euro centų) žalos, padarytos šmeižiamuoju komentaru, atlyginimo, gali rodyti, kad pats nukentėjusysis savo teisių pažeidimo nevertino rimtai, o iš esmės siekė prevenciškai sudrausminti asociaciją nuo tokių pasisakymų pasirodymo ateityje. Todėl natūralu, kad *Pihl v. Sweden* byloje konstatuota, jog Švedijos teismai *Pihlo* reikalavimą dėl 1 Švedijos kronos atmetė pagrįstai, pažymėjus, jog sprendimas galimai galėjo būti kitoks, jei komentaras būtų buvęs daug sunkesnio pobūdžio¹⁰⁴⁶.

Objektyvia *Delfi AS v. Estonia* byloje užfiksuotų komentarų paskelbimo pasekme laikytinas jų prieinamumas neribotam (šiuo atveju – suprantančių estų ir (arba) rusų kalbą¹⁰⁴⁷) asmenų ratui, o individualios *Delfi AS v. Estonia* byloje *SLK* akcininko L. patirtos

1042 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 85 dalis, *supra* note 12.

1043 Tokiu atveju tampa aktuali vadinamoji „*Trapios kaukolės*“ arba „*Kiaušinio lukšto*“ doktrina, pagal kurią žalos sveikatai padaręs asmuo jos turi atlyginti tiek, kiek patyrė nukentėjusysis atsižvelgiant į jo subjektyvias fizines bei psichines savybes. Žalos padaręs asmuo negali remtis tuo, kad įprasto, standartinio jautrumo subjektas žalos būtų patyręs mažiau. Solveiga Cirtautienė, *Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo, kaip civilinių teisių gynimo būdo, koncepcija. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 177.

1044 Žr., pavyzdžiui, „*MTE & Index v. Hungary* bylos“ sprendimą, *supra* note 12.

1045 Ne visose šalyse sureikšminama materialinė kompensacija – kai kuriose valstybėse pakankamai įprasta reikalauti simbolinių nuostolių sumokėjimo. Tačiau, autorės nuomone, daugeliu atvejų prašoma priteisti nuostolių atlyginimo suma vis tik yra svarbus indikatorius vertinant teisių pažeidimo rimtumą.

1046 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 36 dalis, *supra* note 13.

1047 Ginčo nagrinėjimo metu www.delfi.ee buvo prieinamas estų, rusų ir anglų kalbomis, o komentarai pateikti estiškai ir rusiškai. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 11 ir 18 dalys, *supra* note 12.

neturtinės žalos, kurios EŽTT iš esmės neanalizavo, faktą ir apimtį patvirtina Estijos teismuose nustatytos aplinkybės, jog nukentėjusysis patyrė neigiamų emocijų, nerimą, depresiją ir turėjo toleruoti verslo partnerių bei kitų asmenų pašaipas¹⁰⁴⁸, bei priteista 320 EUR kompensacija, leidžianti teigti, kad šiam asmeniui buvo padaryta *nedidelė* neturtinė žala. Tai neabejotinai leidžia prognozuoti analogiškose situacijose interneto svetainių valdytojams galinčios kilti civilinės atsakomybės faktą bei apimtį, tačiau būtina įvertinti, kad net nustatytas juridinio asmens reputacijos pažeidimas savaime nebūtinai reikš fizinio asmens neturtinių teisių pažeidimą, ir atvirkščiai.

Objektyvi *MTE & Index v. Hungary* byloje komentarų paskelbimo pasekmė – jų prineamumas neribotam vengrų kalbą suprantančių asmenų ratui, o subjektyvių pasekmių prasme Vengrijos teismuose turėjo būti vertinama komentarų *įtaka* privačios bendrovės komercinei reputacijai, kuri neturi jokio moralinio aspekto ir iš esmės net nesusijusi su kitai vertybinei ir moralinei dimensijai priklausiusia pažeista *SLK* akcininko L. reputacija kaip garbę ir orumą atskleidžiančiu socialiniu statusu¹⁰⁴⁹, nors taip pat turi būti ir yra ginama siekiant apsaugoti bendrovių komercinę sėkmę ir gyvybingumą ne tik akcininkų ir darbuotojų naudai, bet siekiant platesnės ekonominės gerovės¹⁰⁵⁰. Taigi fizinio asmens reputacijos pažeidimas gali turėti pasekmių jo orumui, o komercinės reputacijos interesai pirmiausia yra verslo pobūdžio¹⁰⁵¹. Tačiau Vengrijos nacionaliniai teismai nepagrįstai neatsižvelgė į tai, kad tiek straipsnio, tiek komentarų paskelbimo metu dėl tariamai nukentėjusiosios bendrovės nekorektiškos verslo praktikos vartotojų atžvilgiu jau buvo vykdoma tam tikrų tyrimų, jos reputacija buvo prieštaringa ir nevertino, ar komentarai *iš tikrųjų* pakenkė ieškovės teisei į dalykinę reputaciją – t. y. ar komentarai pasiekė *i) reikalaujamą rimtumo lygį* ir ar *ii)* jie iš tikrųjų buvo paskelbti ieškovės profesinę *reputaciją pažeidžiančiu būdu*¹⁰⁵². Nors, kaip nurodė EŽTT, negalima atmesti, kad šmeižiamaisiais pripažinti komentarai pakenkė už įmonės ribų esančiam fiziniam asmeniui ir kad šiuo atžvilgiu nacionalinių teismų sprendimais siekta *netiesiogiai* apginti šį fizinį asmenį¹⁰⁵³, vis dėlto, anot EŽTT, *mažai tikėtina*, kad tokiame kontekste, kai bendrovių atžvilgiu inicijuotas ne vienas tyrimas, aptariamai komentarai galėjo *reikšmingai* paveikti atitinkamų vartotojų požiūrį – t. y. padaryti kokios nors *papildomos* ir *didelės* įtakos tam tikrų vartotojų požiūriui į galimai nukentėjusiąsias bendroves¹⁰⁵⁴. Tačiau Vengrijos nacionaliniai teismai be jokios detalesnės analizės ar pagrindimo konstatavo, kad ginčijami pareiškimai buvo neteisėti kaip pažeidžiantys nukentėjusiųjų bendrovių komercinę reputaciją ir nustatė, kad ginčo

1048 Helmut Koziol ir Barbara C. Steininger, sud., *European Tort Law 2009* (Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2010), 175.

1049 „*Uj v. Hungary* bylos sprendimas“, *supra* note 298; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 66 dalis, *supra* note 12.

1050 *Ibid.*

1051 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 84 dalis, *ibid.*

1052 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 137 dalis, *supra* note 12; „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 83 dalis, *supra* note 292; „*A. v. Norway* bylos sprendimo“ 64 dalis, *supra* note 1007; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 57 dalis, *op. cit.*

1053 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 67 dalis, *ibid.*

1054 EŽTT vartojo žodžių junginį „*is not convinced*“, reiškiantį, jog EŽTT nėra įsitikinęs, jog šie komentarai galėjo padaryti kokį nors reikšmingą poveikį. *Ibid.*, 85 dalis.

komentarami pažeidė ne tik ją, bet ir įmonės asmenybės teisės¹⁰⁵⁵, nors juridiniai asmenys negali būti pripažinti nukentėjusiais dėl tik fiziniams asmenims galinčių priklausyti teisių pažeidimų¹⁰⁵⁶. Todėl EŽTT, bylą išnagrinėjęs balanso tarp interneto svetainių valdytojams EŽTK 10 straipsnyje bei tariamai nukentėjusiosioms bendrovėms EŽTK 8 straipsnyje garantuojamų teisių užtikrinimo požiūriu, konstatavo EŽTK 10 straipsnio pažeidimą.

Pihl v. Sweden bylos medžiaga leidžia daryti išvadą, kad mažą neigiamų padarinių nukentėjusiajam tikimybę galima prognozuoti ne tik įvertinus faktinį komentarų pagrindą, bet ir atsižvelgiant į objektyvų konkrečios interneto svetainės paplitimą visuomenėje¹⁰⁵⁷ – šioje byloje pažymėta esant mažai tikėtina, kad plačiai visuomenei nežinomos asociacijos tinklalapis (švedų kalba – *aut. past.*) pritrauktų didelį komentarų skaičių arba kad apie pareiškėją *Pihlq* paskelbtas komentaras būtų plačiai skaitomas. Taigi, perfrazuojant *Pihl v. Sweden* byloje priimtą sprendimą, EŽTT iš esmės konstatavo, kad komentaras apie *Pihlq*, kuriame šis apšmeižtas hašišo narkomanu, iš esmės objektyviai negalėjo pasiekti didelio rimtumo lygio ne tik dėl jo i) pobūdžio, kuriuo padarytos žalos nebuvimą, *inter alia*, patvirtina paties *Pihlo* prašyta priteisti vos 10 euro centų (1 Švedijos kronos) kompensacija, bet ir dėl ii) menkų paplitimo galimybių.

Bendrosios teisės sistemoje nukentėjusiojo taip pat reikalaujama įrodyti esminį konkrečių komentarų, kaip teisės pažeidimo, rimtumo lygį, kuris Anglijos teismų praktikoje įvardijamas kaip „esminio paskelbimo“ kriterijumi¹⁰⁵⁸ grindžiamas „esminis ir realus deliktas“¹⁰⁵⁹. Pripažįstama, kad „realaus ir esminio delikto“ kriterijaus neatitinka tokie reikalavimai, kuriuose tiek žalos, jei ji būtų įrodyta, tiek bet kokio galimo jos įrodymo tikimybė yra minimali, o reikalavimo nagrinėjimo išlaidos būtų neproporcingos siekiamam tikslui¹⁰⁶⁰. *Tamiz v. Google Inc.* byloje Anglijos teismai taip pat konstatavo, kad *Tamiz v. Google Inc.* byloje nebuvo „realaus ir esminio delikto“, o *Tamizo* reputacija dėl *Google Inc.* (būtent dėl jos) elgesio nepatyrė didelės žalos, nes *Google Inc.* atsakomybė galėtų kilti tik už labai ribotą laikotarpį – nuo pranešimo apie komentarų neteisėtumą gavimo iki jų pašalinimo praėjo trumpas laiko tarpas, kad tokia atsakomybė kiltų – ir net jei ji būtų nustatyta, jos apimtis būtų tokia nedidelė ir nereikšminga, kad nepateisintų teismo proceso palaikymo (t. y. tęsimo)¹⁰⁶¹. Pati *Google Inc.* šioje byloje ginčijo „realaus ir esminio delikto“ kriterijų remdamasi dar ir tuo, kad *Tamizas* neįrodė, jog komentarai buvo prieinami dideliame

1055 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 65 dalis, *supra* note 12.

1056 *Ibid.*, 66 dalis; „EŽTT 2006 m. liepos 10 d. sprendimo byloje *Sáruženi Jihočekské Matky v. Czech Republic*, Nr. 19101/03“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76707>.

1057 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 13.

1058 „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2006 m. gegužės 12 d. sprendimo byloje *Mohammed Hussein Al Amoudi v. Jean Charles Brisard And Job Consulting International Sarl*, Nr. HQ04X03998, 1062 (QB)“, *supra* note 854; „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 23, 25 ir 53 dalys, *supra* note 18.

1059 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 51, 82, 87 ir 88 dalys, *ibid.*

1060 *Ibid.*, 39 dalis. „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2005 m. vasario 3 d. sprendime byloje *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel*, Nr. A2/2004/1540“, *supra* note 852, išaiškinta, kad prašymas panaikinti leidimą kelti civilinę bylą dėl atsakovo, nepatenkančio į jurisdikcijos ribas, įvykdyto šmeižto gali būti pateiktas remiantis tuo, kad skundžiamos publikacijos individualiai ar kolektyviai nesudarė „realaus ir esminio delikto“.

1061 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 30 dalis, *supra* note 18.

skaitytojų skaičiui¹⁰⁶², o Anglijos nacionaliniai teismai konstatavo esant „labai neįtikėtina“, kad didelis skaičius skaitytojų galėjo susipažinti su ginčijamais komentarais praėjus dviem mėnesiams po jų pirmojo paskelbimo¹⁰⁶³, ypač kai pagal paties tinklaraščio pobūdį po jų seka daugybės kitų komentarų grandinė ir, nors komentarai vis dar bus prieinami, jie bus nugrimzdę į istoriją¹⁰⁶⁴; be to, šie bylos nagrinėjimo metu jau buvo pašalinti. Anglijos ir Velso apeliacinis teismas taip pat pagrįstais nelaike *Tamizo* argumentų, kad jo vardo ir pavardės konkrečioje jurisdikcijoje nedažnumas ir išskirtinumas galėtų jam padaryti didesnės žalos¹⁰⁶⁵. Taigi iš esmės Anglijos teismuose pagrįstai pripažįstama, jog vertinant nukentėjusiajam kilusias pasekmes, labai svarbi **i) bendra komentarų internete išbuvimo trukmė ir ii) pačių komentarų tinklaraštyje pateikimo pobūdis** (ar lengva pastebėti senus komentarus, ar ne, ir pan.), galintys **iii) tiesiogiai koresponduoti su jų paplitimo mastu**, savo ruožtu potencialiai (bet nebūtinai) suponuojančiu **iv) didesnę žalą** apimtį. Tačiau bet kuriuo atveju *konkretus interneto svetainės valdytojas gali atsakyti tik už laikotarpį nuo to momento, nuo kurio interneto tinklalapio valdytojui pripažįstama pareiga juos pašalinti, iki faktinio jos įgyvendinimo*. Taigi EŽTT konstatavo, kad pareiškėjas *Tamizas* nesugebėjo įrodyti „*esminio paskelbimo*“ nei nacionaliniuose teismuose, nei EŽTT¹⁰⁶⁶.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad iš interneto tinklalapio valdytojo reikalaujama ne įvertinti komentuose aptariamam potencialiai nukentėsiančiam asmeniui kilsiančios žalos dydį, tačiau iš esmės pagal *diferencijuoto statuso nulemtas galimybes*, žvelgiant iš vidutinio interneto *variantų* pozicijų (išskyrus atvejus, kai tai nepateisinama dėl išskirtinių komentario adresato savybių, požymių ar kitų situacijos ypatumų¹⁰⁶⁷), nustatyti: **i) ar komentarai iš tikrųjų paskelbti trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidžiančiu būdu; ii) ar galimas jų neteisėtumas pasiekė tokį rimtumo lygį**, kuris labai paveiktų asmenų galimybę įgyvendinti EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintomis teisėmis į privataus gyvenimo turinį sudarančiomis galimybėmis, visų pirma kurstant neapykantą ir raginant smurtauti. Konstatavus, kad komentarai nėra aiškiai neteisėti, vertinant potencialiai nukentėjusiesiems galinčias kilti pasekmes, *inter alia*, atsižvelgtina ir **iii) į interneto svetainės lankytojų mastą, iv) pačių komentarų svetainėje pateikimo pobūdį ir v) komentarų išbuvimo internete trukmę**, kurie savo ruožtu gali lemti didesnę žalą apimtį tiek juose aptariamam, tiek ir – galimai – su aptariamu asmeniu glaudžiai susijusiam subjektui¹⁰⁶⁸. Tačiau, kaip minėta, *konkretus interneto svetainės valdytojas gali atsakyti tik už komentarų padarinius*,

1062 *Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 23 dalis, *supra* note 18.

1063 *Ibid.*, 88 dalis.

1064 „*Tamiz v. Google Inc.* bylos sprendimo“ 50 dalis, *supra* note 526; „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 39 dalis, *ibid.*

1065 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 39 dalis, *ibid.*

1066 *Ibid.*, 88 dalis.

1067 Neatmestina, kad *Payamo Tamizo* argumentas, jog jo vardo ir pavardės konkrečioje jurisdikcijoje nedažnumas ir išskirtinumas galėtų jam padaryti didesnės žalos, kai kuriais atvejais galėtų būti svarus.

1068 Vienoje iš bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad dėl ypač glaudaus įmonių tarpusavio ryšio (pavyzdžiui, to paties veiklos pobūdžio, tų pačių vadovų, bendro pavadinimo ir pan.) vienos įmonės patirta neturtinė žala gali lemti ir likusiųjų žalą, tačiau ne savaime: tam turi būti įrodytas šių įmonių sąsajumas, ypač glaudus jų tarpusavio ryšys, jų vertinimas kaip vienos grupės, vieneto. Tačiau neigiamas poveikis vienos įmonės dalykinei reputacijai dėl paskelbtos informacijos identiškuo negali savaime nulemti kitų neturtinės žalos. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“, *supra* note 721.

kilusius per laikotarpį nuo to momento, nuo kurio interneto tinklalapio valdytojui pripažįstama pareiga juos pašalinti, iki faktinio jos įgyvendinimo, tuo metu už iki šios pareigos atsiradimo momento kilusius padarinius gali atsakyti tik tikrieji komentarų autoriai.

Atsižvelgiant į tai, kad šiame moksliniame tyrime analizuojami būtent interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo pagrindai, nukentėjusiajam asmeniui komentarų sukeltų pasekmių kriterijus¹⁰⁶⁹ vertinamas iš šių pasekmių *numatomumo perspektyvos* ir suprantamas kaip *kaltės sąlygos elemento* tyrimas. Tačiau šias pasekmes neabejotinai turėjo numatyti ir patys tikrieji komentarų autoriai, jei būtų elgęsi protingai ir apdairiai, todėl toliau aptariama pačių autorių civilinės atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų civilinei atsakomybei.

2.5. Komentarų autorių civilinės atsakomybės galimybė kaip alternatyva interneto tinklalapių valdytojų civilinei atsakomybei

Anonimiškumas, sudarantis sudėtinę privataus gyvenimo koncepcijos dalį, svarbiu būdu – ypač internete – skatina laisvą idėjų ir informacijos sklaidą ir kartu padeda išvengti nepageidaujamo dėmesio ar net represijų. Tačiau, kaip EŽTT pažymėjo *Delfi AS v. Estonia* byloje, nors negalima visiškai ignoruoti interneto vartotojų siekio neatskleisti savo tapatybės, tačiau, vertinant civilinės atsakomybės interneto portalo valdytojui taikymo galimybę, būtina nustatyti, ar tikrųjų komentarų autorių atsakomybė gali būti laikoma protinga jos taikymo alternatyva, atsižvelgiant į interneto vartotojų interesus neatskleisti savo tapatybės. Šioje byloje EŽTT konstatavo, kad EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos nukentėjusiojo teisės į privatų gyvenimą akivaizdžiai neužtikrintų galimybė reikšti reikalavimą tik neteisėtų anonimių komentarų autoriams, o tokią teisinę aplinką sudariusi valstybė nebūtų tinkamai įgyvendinusi iš EŽTK 8 straipsnio kylančios pareigos garantuoti efektyvią šios teisės apsaugą ginčiuose tarp horizontaliaisiais santykiais saistomų asmenų¹⁰⁷⁰. Atitinkamai EŽTT byloje *K. U. v. Finland* konstatavo, kad net jei savaraiškos laisvė ir komunikacijos konfidencialumas yra prioritetiškai saugotinos vertybės, <...> tokia garantija negali būti absoliuti ir turi būti suderinta su kitais teisėtais imperatyvais, tokiais kaip viešosios tvarkos ar nusikalstamumo prevencija arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsauga, todėl turi būti priemonių, leidžiančių nustatyti faktinį pažeidėją ir pareikšti jam reikalavimą dėl žalos atlyginimo. Valstybės teisinė sistema, nenumačiusi galimybės interneto paslaugų teikėjui atskleisti reikalaujamą informaciją teisių gynimo tikslui, bet nukreipianti žalos atlyginimo reikalavimą reikšti tik interneto paslaugų teikėjui, pripažinta nepakankama¹⁰⁷¹. Būtent dėl to Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 1 priede išvardytos 6 mėnesius (o kai kuriais atvejais – iki 12 mėnesių¹⁰⁷²) saugotinų duomenų grupės¹⁰⁷³, tačiau toks teisinis

1069 Nukentėjusiojo turtinio ar neturtinio pobūdžio praradimai yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga, tačiau prašant tik pašalinti tam tikrą komentarą pakanka nustatyti, kad jis nepatenka į „EŽTK 10 straipsnio 1 dalies, *supra* note 2, apsaugos sferą.

1070 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 91 dalis, *supra* note 12.

1071 „*K. U. v. Finland* bylos sprendimo“ 47 ir 49 dalys, *supra* note 355; 356.

1072 Pagal „Elektroninių ryšių įstatymo“ 65 straipsnio 2 dalį, *supra* note 557, siekiama užtikrinti, kad šie duomenys būtų prieinami sunkių ir labai sunkių nusikaltimų, kaip jie apibrėžti „BK“ 11 straipsnio 5–6 dalyse, *supra* note 368, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslais.

1073 Jas galima suklasifikuoti taip: 1) duomenys, susiję su interneto prieiga, interneto elektroniniu paštu ir

reguliavimas pagal Elektroninių ryšių įstatymo 65 straipsnio 2 dalį ir 77 straipsnio 3 dalį skirtas „nusikalstamosioms veikoms užkardyti, tirti, nustatyti“, todėl nukentėjusiesiems nesuteikia teisės *civilinio proceso tvarka* informacinės visuomenės tarpinių paslaugų teikėjams reikšti reikalavimą „įpareigoti nustatyti ir pateikti galimai privačius nukentėjusiųjų interesus pažeidusių asmenų <...> tapatybės duomenis bei gyvenamosios vietos ar buvėnės adresus ir kitus rekvizitus <...>, įpareigojimas pateikti tokius duomenis apie asmenis prieštarautų <...> įstatymo nuostatomis, įpareigojančioms užtikrinti asmens duomenų apsaugą bei konfidencialumą <...> prašymu nepagrįstai siekiama apeiti teisinį mechanizmą, nustatant pareiškėjo nurodomus pažeidimus padariusius asmenis <...>“¹⁰⁷⁴.

Estijos teismų konstatuota, kad komentarų skleidėjais Estijos prievolių įstatymo prasme laikytini tiek *Delfi AS*, tiek faktiniai komentarų autoriai, todėl nukentėjusysis turi teisę pasirinkti, kam reikšti reikalavimą¹⁰⁷⁵, tačiau nukentėjusysis negalėjo įgyvendinti šios pasirinkimo teisės, nes *Delfi AS* pasirinko leisti komentuoti neregistruotiems lankytojams, o toks bendrovės elgesys gali būti vertinamas kaip tam tikros atsakomybės už šiuos komentarus dalies prisiėmimas¹⁰⁷⁶. Nors leidimas skelbti komentarus neregistruotiems vartotojams pats savaime dar nereiškia jų tapatybių neatsekamumo, *Delfi AS v. Estonia* byloje siekiant atskleisti asmenų, kuriems buvo priskirti konkretūs IP adresai, adresus ir tapatybes, vienais atvejais pavyko nustatyti kompiuterius, iš kurių buvo paskelbti komentarai, kitais – tai buvo neįmanoma dėl įvairių techninių priežasčių¹⁰⁷⁷. Tačiau net ir nustačius konkretų kompiuterį, iš kurio paskelbti neteisėti komentarai, išlieka tikrojo komentarų autoriaus tapatybės nustatymo problema – ypač jei kompiuteris naudojamas viešai, pavyzdžiui, bibliotekoje, yra skirtas plačiam asmenų ratui, buvo įsigytas iš nenustatyto asmens ir pan. Taigi, nors *Delfi AS* svetainėje buvo deklaruojama, jog už komentarų turinį atsako jų autoriai, *Delfi AS* komentatorių nereikalavo atskleisti tapatybės ir nesinėmė kitų *pakankamų* priemonių joms nustatyti, *inter alia*, tam, kad ieškinį būtų galima pareikšti tikriesiems komentarų autoriams. Įvertinus tai, konstatuota, kad kai kurių komentatorių tapatybių buvo neįmanoma nustatyti iš dalies dėl nepakankamų *Delfi AS* taikytų priemonių. EŽTT Didžioji kolegija taip pat atkreipė dėmesį į lengvą, platų ir greitą informacijos internete cirkuliaciją bei paskleistų žinių nuolatinumą (kartotinumą), dėl kurių jame paskelbti neteisėti komentarai gali sukelti daug didesnių neigiamų pasekmių nei pateikti įprastose

---

interneto telefonija, būtini ryšio šaltiniai išaiškinti ir nustatyti <...>; 2) duomenys, susiję su internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internetine telefonija, būtinių ryšio paskirties taškui nustatyti <...>; 3) duomenys, susiję su prieiga prie interneto, internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internetine telefonija: būtini ryšio duomenys, laikui ir trukmei nustatyti <...>; 4) duomenys, būtini ryšio tipui nustatyti <...>; 5) duomenys, susiję su interneto prieiga, internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internetine telefonija, būtini naudotojų ryšio įrangai <...> nustatyti <...>; 6) duomenys, būtini judriojo ryšio įrangos vietai nustatyti: <...> „Elektroninių ryšių įstatymo“ 1 priedas, *supra* note 557.

1074 „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1416-302/2012“, LITEKO, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/paieska.aspx?card_id=A45C5F4B-6BD3-4DC0-8D27-E918FAEB154B.

1075 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalies 14 punktą, *supra* note 12.

1076 *Ibid.*, 91 dalis.

1077 *Ibid.*, 150 dalis.

žiniasklaidos priemonėse¹⁰⁷⁸, bei į ESTT nagrinėtą *Google v. Spain* bylą¹⁰⁷⁹, kurioje, nors ir kitame kontekste, analizuojant ilgalaikio aktualumą praradusios informacijos prieinamumo ir tuo padaryto asmens privatumo pažeidimo klausimą, konstatuota, kad asmens teisės *paprastai* nusveria interneto paieškos sistemos valdytojo ekonominį interesą ir kitų interneto vartotojų interesus bei turi būti ginamos prioritetine tvarka. Taigi, įvertinus tai, kas išdėstyta, šiuo atveju i) *abejotinas priemonių*, leidžiančių nustatyti komentarų autorius, *veiksmingumas* kartu su ii) *Delfi AS* taikytų *priemonių*, kuriomis galima nustatyti tapatybes, *trūkumu* iii) siekiant užtikrinti, kad nukentėjusysis nuo neapykantos kalbų galėtų *veiksmingai* pareikšti ieškinį prieš tokių komentarų autorius, buvo Estijos Aukščiausiojo Teismo sprendimą palaikantys veiksniai, visi *in corpore* papildyti iv) argumentu, kad žalos išieškojimo rizikos perkėlimas iš nukentėjusiojo paprastai geresnėje finansinėje padėtyje esančiai žiniasklaidos bendrovei nėra neproporcingas bendrovės saviraiškos laisvės varžymas¹⁰⁸⁰. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad EŽTT bylos nagrinėjimo dalyką apibūdino kaip ginčą, „susijusį su interneto naujienų portalų pareigomis ir atsakomybe pagal EŽTK 10 straipsnio 2 dalį, kai jie ekonominiais tikslais suteikia platformą vartotojų kuriamiems komentarams apie anksčiau paskelbtą turinį teikti ir tam tikri lankytojai – *nepriklausomai nuo to, ar jie yra identifikuojami, ar anoniminiai* – dalyvauja skelbiant akivaizdžiai neteisėtus komentarus, kurie pažeidžia kitų asmenų teises ir prilygsta neapykantos bei smurto prieš juos kurstymui“; tai leidžia teigti, kad analogiški vertinimo kriterijai būtų taikomi ir nustatčius tikruosius komentarų autorius.

Nors visi minėti kriterijai bei faktas, kad *Delfi AS*, kaip komercinės veiklos subjektas, yra finansiškai stipresnė šalis ir turi daugiau galimybių atgauti nuostolių atlyginimą iš tikrųjų pažeidėjų (jei pagal savo taikytas priemones juos galės nustatyti), EŽTT leido konstatuoti Estijos teismų sprendimų proporcingumą, manytina, jog vien tai, kad interneto tinklalapio valdytojas yra geresnės ekonominės padėties, savaime neturėtų pateisinti atsakomybės jam taikymo, o nukentėjusiojo apsaugos tikslu tinklalapio valdytojui taikytina civilinė atsakomybe neturėtų būti užkraunama nepamatuotai didelė finansinė našta, *inter alia*, nuolatiniam komentarų stebėjimui¹⁰⁸¹, reiškiamiems atgręžtiniais reikalavimams ir kt.¹⁰⁸². Šios aplinkybės taip pat kelia klausimą, kokios interneto tinklalapių valdytojų taikomos priemonės interneto komentatorių tapatybėms nustatyti pripažintinos *pakankamos* ir kiek ilgai anonimiškumo galimybė, kaip tokia, internete po EŽTT sprendimų *Delfi AS v. Estonia* byloje apskritai egzistuos¹⁰⁸³.

Vengrijos nacionaliniai teismai *MTE & Index v. Hungary* byloje konstatavo, kad komercinį naujienų portalą valdantis *Index* ir nekomerciniais pagrindais veikianti *MTE*

1078 *Neville's Coxas* abejoja, ar bylos baigtis būtų buvusi tokia pati, jei analogiški pasisakymai būtų užfiksuoti tradicinėje žiniasklaidoje. Cox, *supra* note 50: 628.

1079 „*Google Spain* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

1080 „*Krone Verlag GmbH & Co. Kg v. Austria* bylos sprendimo“ 32 dalis, *supra* note 390.

1081 Tai gali pažeisti ne tik teisę į privatų gyvenimą ir saviraiškos laisvę, bet ir galimybę vykdyti verslą „Chartijos“ 16 straipsnio, *supra* note 2, prasme, nes dėl neproporcingai didelės naštos vis mažiau interneto paslaugų teikėjų galėtų išlikti rinkoje. Luca Belli ir Cristiana Sappa, „The Intermediary Conundrum: Cyber-Regulators, Cyber-Police or Both?“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.): 198.

1082 Perry ir Zarsky, *supra* note 741: 171–72.

1083 Zingales, *supra* note 357: 161–164; 166–168.

prisiėmė tam tikrą atsakomybės už komentarus laipsnį, nes paskleidė (išplatino) šmeižiamuosius pareiškimus¹⁰⁸⁴. Tačiau EŽTT *MTE & Index v. Hungary* byloje konstatavo, kad nacionalinės valdžios institucijos apskritai nesvarstė galimybės nustatyti komentatorių tapatybę buvimo ar nebuvimo, o Konstitucinis Teismas savo analizę apribojo teiginiu, kad, interneto portalo operatoriui nepritaikius civilinės atsakomybės, nukentėjusi šalis greičiausiai negaus jokios kompensacijos. Taigi Vengrijos teismai neatliko jokios faktinių komentarų autorių ir interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės proporcingumo analizės, nors *Index* ir *MTE*, suteikiančių platformas tretiesiems asmenims naudotis saviraiškos laisve skelbiant komentarus, yra tam tikro ypatingo pobūdžio žurnalistinė veikla¹⁰⁸⁵, o civilinės atsakomybės *Index* ir *MTE* taikymą sunku suderinti su egzistuojančia EŽTT praktika, pagal kurią žurnalistų baudimas už padėjimą paskleisti (išplatinti) kito asmens per interviu pateiktus pareiškimus gali rimtai suvaržyti visuomenės informavimo priemonių indėlį į viešojo intereso klausimų svarstymą ir neturėtų būti taikomas, nebent tam būtų ypač svarbių priežasčių¹⁰⁸⁶.

Apibendrinant pažymėtina, kad *Delfi AS v. Estonia* byloje Estijos teismuose išsamiai tirta komentarų autorių atsakomybės galimybė, tačiau kai kurių komentatorių tapatybių nustatyti buvo neįmanoma iš dalies dėl nepakankamų *Delfi AS* taikytų priemonių, nors buvo deklaruojama, jog už komentarų turinį atsako jų autoriai. Taigi civilinės atsakomybės *Delfi AS* už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimą anoniminiais komentarais taikymą pateisino **i) abejotinas priemonių**, leidžiančių nustatyti komentarų autorius, **veiksmingumas**, **ii) Delfi AS** taikytų **priemonių**, kuriomis galima nustatyti jų tapatybes, **trūkumas** **iii)** siekiant užtikrinti, kad nukentėjusysis nuo neapykantos kalbų galėtų **veiksmingai** pareikšti ieškinį tokių komentarų autoriams, bei **iv) Delfi AS teisinis statusas**, rodantis geresnę komerciniu pagrindu veikiančios bendrovės finansinę padėtį¹⁰⁸⁷ ir **v) savo ruožtu lemiantis didesnes galimybes gauti nuostolius iš faktinių nukentėjusiojo teisių pažeidėjų**. Tuo metu *MTE & Index v. Hungary* byloje Vengrijos teismai net nebandė nustatyti komentarų autorių tapatybės, nesvarstė komentarų autorių civilinės atsakomybės (kaip alternatyvos tinklalapių valdytojų atsakomybei) galimybės, o Vengrijos Konstitucinis Teismas byloje rėmėsi prielaida, kad mažai tikėtina, jog nukentėjusioji bendrovė galėtų gauti žalos atlyginimą nepritaikius atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui. Nacionaliniai teismai taip pat neanalizavo tinklalapiuose skelbiamų komentavimo sąlygų, netyrė vartotojų registracijos sistemos, leidžiančios skaitytojams tinklalapiuose teikti savo komentarus, neatsižvelgė į tai, kad *Index* ir *MTE* elgesys suteikiant platformą tretiesiems asmenims įgyvendinti savo saviraiškos laisvę laikytinas tam tikro pobūdžio žurnalistinė veikla ir todėl joms pritaikyta atsakomybė gali reikšmingai riboti žiniasklaidos laisvę (t. y. neanalizavo *Index* ir *MTE* taikytos atsakomybės poveikio žiniasklaidos laisvei internete),

1084 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 42 dalis, *supra* note 12.

1085 *Ibid.*, 79 dalis; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 112 ir 113 dalys, *supra* note 12.

1086 „*Jersild v. Denmark* bylos sprendimo“ 35 dalis, *supra* note 624; „*Thoma v. Luxembourg* bylos sprendimo“ 62 dalis, *supra* note 625; „*Verlagsgruppe News GmbH v. Austria* bylos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 625; „*Print Zeitungsverlag GmbH v. Austria* bylos sprendimas“, *supra* note 625.

1087 „EŽTT 2006 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Krone Verlags GmbH & Co KG v. Austria* (Nr. 4), Nr. 72331/01“, *supra* note 1038; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 151 dalis, *op. cit.*

bet tiesiog rėmėsi faktu, kad *Index* ir *MTE* tam tikra objektyvioji atsakomybė kyla vien dėl to, kad jos „išplatino“ šmeižiamuosius teiginius. Taigi sprendimai buvo priimti neatlikus jokios *Index*, *MTE* bei ieškovės elgesio tinkamumo analizės.

Iš nurodytų aplinkybių darytina išvada, kad sprendžiant dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui taikymo ir (arba) jos proporcingumo, net jei nukentėjusysis reikalauja nuostolių tik iš šio vieno subjekto, kaip tam tikrą protingą alternatyvą būtina vertinti galimybę nustatyti tikruosius komentarų autorius, o negalinti to padaryti – instrumentų tam trūkumo priežastis, *inter alia*, paties interneto paslaugų teikėjo vaidmenį šios situacijos susidarymo procese. Tai iš esmės reiškia **i) faktinės** civilinės atsakomybės taikymo tikriesiems pasisakymų autoriams galimybės bei **ii)** jai įtakos turėjusių *priežasčių* tyrimą ir taip pat suponuoja faktą, kad aktyviai turinį kontroliuojančių interneto svetainių valdytojų atsakomybė nuo pasisakymų autorių atsakomybės taikymo priklauso bent jau ta prasme, kad interneto svetainės operatorius atsako *tik jei* atsakomybė už konkrečių komentarų pasekmes įprastomis sąlygomis gali būti taikoma tikrajam jų autoriui.

Pihl v. Sweden byloje EŽTT konstatavo, kad pareiškėjas gavo kompiuterio IP adresą, kuris buvo naudojamas komentarui pateikti, tačiau nenurodė, kad jis ėmėsi kokių nors papildomų priemonių siekdamas sužinoti komentarų autoriaus tapatybę¹⁰⁸⁸. Vis dėlto pareiškėjas dar nacionaliniuose teismuose teigė, kad neįmanoma rasti komentarų parašiusio asmens – paskutinis pėdsakas yra Prancūzijos IP adresas ir būtent todėl asociacija gali būti laikoma atsakinga už tai, kad nedelsiant nepašalino šmeižiamojo komentaro¹⁰⁸⁹. Tai, kad ankstesnis tinklaraščio įrašas bei komentaras vis dar buvo prieinami internete per paieškos sistemas, nepripažinta asociacijos veiksmų neteisėtumu ir pagrindu jai taikyti atsakomybę, nes asmuo, apie kurį buvo pateiktas komentaras, tebegali kreiptis į šių paieškų sistemų valdytojus dėl informacijos iš jų pašalinimo¹⁰⁹⁰. Tokia EŽTT pozicija leidžia teigti, kad viešųjų juridinių asmenų, ypač nedidelių, civilinė atsakomybė už lankytojų skelbiamus komentarus kvalifikuotina kaip *ultima ratio* (krašutinė priemonė) ir galėtų būti pateisinama tik išnaudojus visus alternatyvius bei mažiau saviraiškos laisvę ribojančius savo teisių gynimo būdus, *inter alia*, tik už aiškiai neteisėto turinio komentarų nepašalinimą bendrovės iniciatyva.

Ypač detalai nukentėjusiojo teisių gynimo alternatyvas EŽTT tyrė *Tamiz v. the United Kingdom* byloje, kurioje pažymėjo, jog *Tamizas* turėjo *mažiausiai* tris savo pažeistos reputacijos gynimo variantus. *Pirma*, jis galėjo pareikšti reikalavimą atlyginti žalą tikriesiems komentarų autoriams. Nors tikriausiai autoriai nebūtų lengvai nustatyti ir būtų reikėję įdėti šiek tiek pastangų, tačiau buvo galimybė *Google Inc.* pateikti „Norwich Pharmacal“¹⁰⁹¹

1088 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 34 dalis, *supra* note 13.

1089 *Ibid.*, 10 dalis.

1090 „*Google Spain* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

1091 *Norwich Pharmacal* paraiška suprantama kaip teismo nurodymas trečiajam asmeniui, kuris, pats neatlikęs kaltų veiksmų, kokiu nors būdu prisidėjo prie nukentėjusiajam sukulto delikto, atskleisti turimus duomenis ar informaciją, būtinus pažeidėjams nustatyti. Asmeniui, palengvinusiam delikto sukėlimą, atsakomybė nekyla, bet tenka pareiža padėti nukentėjusiajam, pateikiant visą turimą informaciją. Žr. „Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų 1973 m. birželio 26 d. sprendimą byloje *Norwich Pharmacal Co. ir kt. v. Customs ir Excise Commissioners*, AC 133“, BAILII, <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1973/6.html>; Stuart Sime, *A Practical Approach to Civil Procedure* (Oxford University Press, 2007), 381; Verbiest, Spindler, ir Riccio, *supra* note 56: 78–79.

paraišką siekiant, kad būtų atskleistos komentarų autorių tapatybės. Antra, pareiškėjas galėjo pareikšti pretenziją tinklaraščio *Londono musulmonai* autoriui. Trečioji galimybė, kurią *Tamizas* ir pasirinko, buvo ieškinio reiškimas *Google Inc.* kaip tinklalapio Blogger.com savininkei¹⁰⁹². Schematiškai *Tamizo* pasirinkimai galėtų būti pavaizduoti taip:

1 pav.¹⁰⁹³

Kaip pažymėjo EŽTT, nors *Tamizui* galiausiai neleista iškelti bylos *Google Inc.*, taip įvyko ne todėl, kad toks ieškinys iš esmės neteismingas nacionaliniams teismams, o atvirkščiai – teismai, įvertinę jiems pateiktus įrodymus, padarė išvadą, kad pareiškėjo prašymas neatitiko „realaus ir esminio delikto“, pagal Jungtinės Karalystės teisės nuostatas būtino pradėti teises procedūras už jurisdikcijos ribų¹⁰⁹⁴. Pažymėtina, kad Anglijos ir Velso aukštasis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad, siekiant nesuvaržyti EŽTK 10 straipsnio teikiamų garantijų, reikėtų susilaikyti nuo teisinės atsakomybės taikymo, jei tai nėra būtina ar proporcinga, apsvarstė galimybę imtis veiksmų prieš autorių komentarus ir galbūt tinklaraščio autorių. Nors jis sutiko, kad ši galimybė „dėl anonimiškumo problemų gali būti labiau teorinė, nei reali“, šį argumentą jis pripažino svarbiu, nors svarbiausias klausimas buvo ne tai, ar pareiškėjas galėjo nustatyti aptariamus komentarų autorius ar tinklaraštininkus, o veikiau tai, ar jis galėjo *Google Inc.* atžvilgiu įrodyti skleidėjui būdingus požymius¹⁰⁹⁵. Jungtinės Karalystės Vyriausybė taip pat nurodė, kad „pareiškėjui nebūtų buvę nepraktiška arba neįmanoma teisinės gynybos priemonės taikyti komentarų autorių atžvilgiu“¹⁰⁹⁶. EŽTT pažymėjo, kad ši išvada iš esmės pagrįsta nacionalinių teismų pozicija, jog *Google Inc.* pačia bendriausia prasme galėtų atsakyti už komentarų turinį tik jei per protingą laikotarpį nuo pranešimo apie jų potencialiai šmeižiamąjį pobūdį nebūtų ėmusis veiksmų jiems pašalinti¹⁰⁹⁷.

***

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad aktyviai turinį kontroliuojančių interneto svetainių valdytojų atsakomybė nuo komentarų autorių atsakomybės galimybės priklauso bent jau ta *teisine* prasme, kad interneto svetainės operatorius atsako *tik jei at-*

1092 Panašu, kad šie variantai išdėstyti prioritetine tvarka. „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 82 dalis, *supra* note 18.

1093 Paveikslas parengtas pagal: Ingrida Milkaitė, „*Tamiz v. UK: Google’s Blog-Publishing Service Is Not Liable for Offensive Comments*“, *Strasbourg Observers*, 2017 m. lapkričio 23 d., <https://strasbourgoobservers.com/2017/11/23/tamiz-v-uk-googles-blog-publishing-service-is-not-liable-for-offensive-comments/>.

1094 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 82 dalis, *op. cit.*

1095 *Ibid.*, 28 dalis.

1096 *Ibid.*, 65 dalis.

1097 *Ibid.*, 83 dalis.

sakomybė už konkrečių komentarų pasekmes įprastomis sąlygomis galėtų būti taikoma tikrajam jų autoriui. Taigi EŽTT išskirtas tikrųjų autorių atsakomybės galimybės kaip tam tikros alternatyvos kriterijus turi būti suprantamas *ne kaip* šių autorių atsakomybės *teisinio pagrindo paieškos*, bet kaip teisinę atsakomybę nustatančių teisės taisyklių kontekste atliekamas *faktinių* galimybių taikyti civilinę atsakomybę šiems autoriams tyrimas; jei už komentarų padarinius neatsakytų tikrasis jų autorius, už juos neatsakys ir interneto svetainės valdytojas, o tokiu atveju atsakingų subjektų alternatyvų svarstymas yra neprasmingas. Tuo metu *faktiškai* komentarų autorių tapatybes aktualu nustatyti tose teisinėse sistemose, kuriose jų ir interneto valdytojų civilinė atsakomybė laikytina solidaria, daline ar subsidiaria, nes teismas *ex officio* turi imtis veiksmų visiems potencialiai solidariai atsakingiems asmenims į bylą įtraukti tam, kad atsakovu patrauktas interneto svetainės administratorius galėtų įgyvendinti regreso teisę. Visgi, kaip pagrįstai pažymima Lietuvos teismų praktikoje, jeigu anoniminių komentarų autoriai neidentifikuoti, jų neįtraukimas nekliudo nagrinėti civilinės bylos dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo, nes nenustatytų anoniminių komentarų autoriams teismų sprendimais nebus nustatomos teisės ir pareigos – t. y. teismų sprendimai neturės įtakos anoniminių komentatorių teisei padėčiai¹⁰⁹⁸.

Alternatyviai įvertinus *faktinę* pačių komentarų autorių atsakomybės galimybę, bendrasis principas yra toks: kuo mažiau galimybių atsakomybę už anoniminius komentarus padarytą žalą taikyti jų autoriams, tuo labiau pateisinama interneto tinklalapių valdytojų atsakomybė, kurią nustatant, *inter alia*, i) vertintinos *faktinės* civilinės atsakomybės taikymo tikriesiems pasisakymų autoriams pasunkėjimo galimybės bei ii) atliktinas tam įtakos turėjusių *priežasčių* tyrimas. Jei *negalėjimą identifikuoti anoniminių komentarų autorių lėmė neatsargūs ar net tyčiniai paties interneto svetainės valdytojo veiksmai, ši aplinkybė vertintina bonus pater familias standarto kontekste ir yra reikšminga sprendžiant dėl tokio asmens kaltės civilinio proceso tvarka nustatymo*. Kadangi tokiu atveju civilinės atsakomybės taikymą komplikuoja ne teisės normos, bet paprastai negalėjimas identifikuoti komentarų autorių, jų atsakomybės teisinis pagrindas neišnyksta; juos nustačius, interneto tinklalapio valdytojas vėliau galės įgyvendinti regreso teisę, nors gali kilti keblumų dėl šių asmenų nedalyvavimo pradinėje byloje. Antra vertus, tais atvejais, kai komentaro turinys apskritai nepatenka į EŽTK 10 straipsnio apsaugos sritį kaip nesuderinamas su EŽTK saugomomis vertybėmis – t. y. yra aiškiai neteisėtas, tikrųjų pasisakymų autorių atsakomybės tyrimo kriterijus nevertintinas kaip esminis, nes tokių pasisakymų palikimas sklisti virtualioje erdvėje nesuderinamas nei su bendraisiais teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais, nei juo labiau su teisės vykdyti verslą turiniu Chartijos prasme.

Vis dėlto civilinės atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui taikymas, ypač *neakivaizdaus* komentarų neteisėtumo bylose, laikytinas tam tikra *ultima ratio* priemone, kai išnaudotos visos protingos alternatyvios teisių gynimo galimybės (pavyzdžiui, asmuo, apie kurį buvo pateiktas komentaras, tebegali kreiptis į šių paieškų sistemų valdytojus dėl informacijos iš jų pašalinimo¹⁰⁹⁹), o reikalavimo neįmanoma nukreipti į tikruosius autorius. Tai visiškai atitinka 2.2.8 poskyryje padarytą išvadą, kad interneto tinklalapiuose

1098 „Lietuvos Aukščiausiojo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, *supra* note 33.

1099 „Google Spain bylos sprendimas“, *supra* note 19.

paskelbti komentarai neteisėtai civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams taikymo prasme laikytini tik pasiekę pakankamą **rimtumo** lygį ir pateikti tokiu būdu, kad dėl jo kyla pavojus pasinaudoti teise į privataus gyvenimo gerbimą bei patirti **žymios ir reikšmingos** žalos. Taigi, tik – visų pirma bylose dėl **neakivaizdžiai** neteisėtai anoniminiais komentarais padarytos žalos atlyginimo – negalint identifikuoti tikrųjų komentarų autorių, reikalavimas turi būti kreipiamas į *arčiausiai* nukentėjusiojo esantį subjektą. Ši išvada darytina iš *Tamiz v. the United Kingdom* bylos, leidžiančios teigti, jog kuo daugiau galimybių kelti arčiau nukentėjusiojo ir paties pažeidimo esančių subjektų (pavyzdžiui, šiuo atveju *Blogger.com* pagrindu sukurto tinklaraščio komentatorių ar valdytojo) atsakomybės klausimą, tuo mažiau pateisinamas atsakomybės taikymas interneto tinklalapio valdytojui; kraštutinė aplinkybė – reikalavimas interneto paslaugų teikėjui, kurio paslaugomis naudotasi kuriant interneto svetainę, kaip kad *Google Inc.* šioje byloje. Tik šiuo aspektu vertinant interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo galimybę galima užtikrinti maksimalų priimto sprendimo proporcingumą ne tik ginčo šalių, bet ir viešojo intereso atžvilgiu.

Visgi, nors pripažįstama, kad komentarų skiltis turinčių interneto tinklalapio valdytojų atsakomybė gali kilti tik identifikavus jų elgesį iki ir po sužinojimo apie neteisėtus veiksmus, įvertinus pasirinktą verslo modelį bei galimybę imtis priemonių komentarų turiniui kontroliuoti¹¹⁰⁰, neatmestina, kad tam tikrais atvejais dėl legalių tapatybės slėpimo įrankių (pavyzdžiui, *Tor*¹¹⁰¹) ar instrumentų, įpareigojančių trečiuosius asmenis saugoti ar atskleisti tam tikrus asmens duomenis, trūkumo¹¹⁰², net ir visiškai tinkamai elgęsis interneto tinklalapio valdytojas gali būti pripažintas atsakingu konstatavus, kad nukentėjusysis neturi i) jokios galimybės reikalauti atsakomybės už ii) patirtą žymią žalą iš tikrųjų komentatorių (kaip tam tikros alternatyvos) ir nenustačius iii) didelių neigiamų to padarinių tinklalapio valdytojui (t. y. remiantis viešoju interesu). Pastarasis aspektas, iškeliantis dviejų konstitucinių vertybių – privatumo (ypač informacinio) apsaugos ir saviraiškos laisvės konkurencijos – klausimą, yra jau atskiro tyrimo objektas, tačiau tai, kad įvairaus pobūdžio tinklalapių valdytojų atžvilgiu vis dažniau inicijuojami teismo procesai už trečiųjų asmenų veiksmus¹¹⁰³, rodo didelį šio klausimo aktualumą ir neišvengiamą poreikį analizuoti tai, kas liko už tiriamų EŽTT sprendimų ribų.

Tam, kad būtų galima įvertinti tikrųjų autorių atsakomybės kaip tam tikros alternatyvos galimybę, pirmiausia būtina nustatyti šių komentatorių tapatybes, kurių identifikavimą paprastai tiesiogiai lemia interneto tinklalapio valdytojų svetainėse taikytų komentavimo interneto svetainėse sąlygos, susietos arba nesusietos su šioje svetainėje taikoma vartotojų registracijos sistema, kurių, pavyzdžiui, nepagrįstai netyrė Vengrijos teismai¹¹⁰⁴. Tačiau vartotojų registracijos sistema ir (arba) tam tikros komentavimo sąlygos tėra viena iš interneto svetainių valdytojų komentarų atžvilgiu galimų taikyti priemonių, kurios yra

1100 Perry ir Zarsky, *supra* note 91: 210–211.

1101 Tomáš Minárik ir Anna-Maria Osula, „Tor Does Not Stink: Use and Abuse of the Tor Anonymity Network from the Perspective of Law“, *Computer Law & Security Review* 32, nr. 1 (2016 m.): 111–27.

1102 Pavyzdžiui, „*Digital Rights Ireland* bylos sprendimu“, *supra* note 19, pripažinus negaliojančia „Asmens duomenų apsaugos direktyvą“, *supra* note 95.

1103 Volovelsky ir Raynzilber, *supra* note 80: 599; Ong, *supra* note 73.

1104 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 78 dalis, *supra* note 12.

ne kas kita, kaip – bendriausia prasme – interneto tinklalapio valdytojo elgesys, todėl, laikantis nuoseklumo principo, šis klausimas aptariamas toliau kompleksiskai analizuojant visų EŽTT nagrinėtose bylose tirtų svetainių valdytojų taikytas išankstines komentarų teisėtumo užtikrinimo priemones ir faktinį elgesį po sužinojimo apie neteisėtų komentarų egzistavimą.

2.6. Interneto tinklalapių valdytojų taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys sužinojus apie komentarų neteisėtumą

Rekomendacijos preambulės 2 punkte akcentuota, kad neteisėto turinio skelbimas internete turi rimtų neigiamų padarinių naudotojams, kitiems susijusiems asmenims ir visai visuomenei, todėl, atsižvelgiant į itin svarbų interneto paslaugų teikėjų vaidmenį ir į jų turimas su teikiamomis paslaugomis susijusias technologines priemones ir pajėgumus, *internetu paslaugų teikėjams tenka ypatinga visuomeninė atsakomybė padėti kovoti su neteisėtu turiniu, platinamu naudojantis jų teikiamomis paslaugomis*. Dėl to Rekomendacijos preambulės 13 punkte pažymėta būtinybė internete taikyti tinkamas ir patikimas apsaugos priemones, kuriomis būtų užtikrinta visų suinteresuotų asmenų įvairių pagrindinių teisių – tokių kaip saviraiškos laisvė, įskaitant laisvę gauti ir skleisti informaciją, teisė į privatų gyvenimą, teisė į asmens duomenų apsaugą, paslaugų teikėjų laisvė užsiimti verslu, įskaitant laisvę sudaryti sutartis, vaiko teisės, teisė į nuosavybės apsaugą, teisė į orumą ir nediskriminavimą ir teisė į veiksmingą teisminę gynybą – apsauga¹¹⁰⁵. Antra vertus, Rekomendacijos preambulės 13 punkte skelbiama, kad visų pirma priimdami sprendimus pašalinti savo turinį arba panaikinti prieigą prie jo, paslaugų teikėjai turėtų *deramai* atsižvelgti į savo paslaugų naudotojų pagrindines teises bei teisėtus interesus ir į tai, koks svarbus pagal taikomą teisę paprastai būna tų paslaugų teikėjų vaidmuo sudarant palanknesnes sąlygas viešai diskutuoti ir skleisti faktus, nuomones ir idėjas bei su jais susipažinti¹¹⁰⁶.

Visus interneto tinklalapių valdytojų veiksmus, sudarančius vientisą jų elgesio kompleksą, dichotomiškai galima skaidyti į dvi dalis: pirmoji grupė apima prevencines ir komentarų teisėtumo užtikrinimą orientuotas ir paprastai techninio pobūdžio priemones, taikomas iki komentarų paskelbimo ar jų skelbimo metu; antroji rodo šio asmens veiksmus, atliktus po viešo komentarų paskelbimo – taip pat ir dėl to, kad ankstesnės priemonės nebuvo pakankamos siekiant užkirsti kelią neteisėtiems komentarams.

2.6.1. Iki komentarų pasirodymo taikytos prevencinės priemonės

Delfi AS v. Estonia byloje nustatyta, kad *Delfi AS* publikacijas galėjo komentuoti i) neregistruoti vartotojai ir ii) beveik kiekvienas *Delfi AS* straipsnis sulaukdavo komentarų, o *Delfi AS* savo svetainėje iii) raudonai paryškino kiekvieno straipsnio komentarų skaičių, todėl pačios aktyviausios keitimosi nuomonėmis vietos (publikacijos) interneto naujienų portalo iv) redaktoriams turėjo būti lengvai nustatomos¹¹⁰⁷. Šis argumentas atskleidžia,

1105 „Rekomendacija“, *supra* note 35.

1106 *Ibid.*

1107 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 152 dalis, *supra* note 12.

kaip pagal **i**) įmonės vykdomą verslo politiką, įskaitant pasirinktus techninius sprendimus, nustatomas *pareigos pašalinti ii*) aiškiai neteisėtus komentarus, kurių turinui netaikoma EŽTK 10 straipsnio apsauga, atsiradimo *momentas*.

Delfi AS, siekdama užkirsti kelią neteisėtiems komentarams, ėmėsi šių priemonių:

1. tinklalapyje www.delfi.ee paskelbta, kad už komentarų turinį atsako jų autoriai;
2. Komentavimo taisyklėse nurodytas draudimas skelbti prieštaraujančius gerai praktikai, grasinančius, įžeidžiančius, nešvankius, vulgarius, kurstančius priešiskumą, nesantaiką, smurtą ir neteisėtą veiklą komentarus;
3. įdiegta automatinė nepadorių žodžių šaknis turinčių komentarų trynimo sistema;
4. taikyta „*pastebėk ir išimk*“ (angl. *notice-and-take-down*) principu sukurta sistema, pagal kurią kiekvienas asmuo *Delfi AS* galėjo pranešti apie netinkamą komentarą tiesiog spustelėjęs tam tikslui skirtą mygtuką po konkrečiu komentaru, taip į jį atkreipdamas portalo administratorių dėmesį.
5. kai kuriais atvejais tinklalapio administratorius netinkamus komentarus pašalindavo savo iniciatyva.

Po **i**) šešių savaičių nuo paskelbimo, **ii**) gavus nukentėjusiojo asmens advokato prašymą, *Delfi AS iii*) nedelsdama, t. y. tą pačią nukentėjusiojo kreipimosi dieną, pašalino neteisėtus komentarus, tačiau Estijos Aukščiausiasis Teismas *Delfi AS* veiksmų neteisėtumu pagal Estijos prievolių įstatymą pripažino tai, kad ji **iv**) **neužkirto** kelio pasirodyti aiškiai neteisėto turinio komentarams. EŽTT, pažymėjęs, kad *Delfi AS* negali būti laikoma visiškai vengusia savo pareigos nedaryti žalos tretiesiems asmenims, taip pat svarbesne aplinkybe laikė faktą, kad *Delfi AS* naudotos automatinė žodžių filtravimo bei „*pastebėk ir pašalink*“ sistemos buvo **v**) **nepakankamos** aptikti ir **neaptiko** bjaurių, EŽTK 10 straipsnio nesaugomų akivaizdžiai neapykantą bei smurtą skatinančių skaitytųjų komentarų, kuriais tiesiogiai grasinama fiziniam asmeni integralumui, nors **vi**) dauguma posakių nebuvo išreikšti sudėtingomis metaforomis, neturėjo paslėptos prasmės ar subtilių grasinimų, bet priešingai – jais buvo akivaizdžiai reiškiamą neapykanta bei kuo akivaizdžiausiai grasinama *SLK* akcininko L. fiziniam neliečiamumui. Be to, **vii**) pačiame www.delfi.ee tinklalapyje buvo skelbta, kad tokius komentarus puslapyje skelbti draudžiama ir tokie komentarai tinklalapio administratorių iniciatyva turėjo būti nedelsiant pašalinti. Taigi, anot EŽTT, konkrečiu atveju *Delfi AS* civilinė atsakomybė pagrįstai taikyta dėl to, kad *Delfi AS* taikytos žodžių filtravimo bei „*pastebėk ir pašalink*“ sistemos **neaptiko** aiškiai neteisėtų neapykantą bei smurtą skatinančių komentarų, o *Delfi AS*, įdiegusi **viii**) **neveiksmingą** komentarų filtravimo sistemą, kurios netinkamo žodžių atrankos mechanizmo *padarinys* – šešias savaites po paskelbimo internete išsilaikę aiškiai neteisėto turinio komentarai, *pati Delfi AS apsiribojo savo galimybe* nedelsiant pašalinti neteisėtus komentarus, kurių turinys nėra saugomas pagal EŽTK 10 straipsnį. Vadinas, tais atvejais, kai aiškiai neteisėtais komentais yra kurstoma neapykanta, smurtas ar kitaip pažeidžiamos EŽTK įtvirtintos žmogaus teisės, „*pastebėk ir pašalink*“ sistema pripažintina pakankama tik jei ji *aptinka* (ir pašalina) tokius komentarus. Taigi EŽTT konstatavo, kad visuomenės kaip visumos ir atskirų jos narių teisių ir teisėtų interesų apsauga suteikia teisę valstybei taikyti atsakomybę interneto naujienų portalui nepažeidžiant EŽTK 10 straipsnio reikalavimų, *jei jis nesiima priemonių nedelsiant pašalinti aiškiai neteisėto turinio komentarų savo iniciatyva, net ir negavęs nukentėjusiojo ar trečiųjų asmenų pranešimo ar įspėjimo*.

Šiuo konkrečiu atveju tai reiškia, kad **i) redaguojamo** interneto tinklalapio, kuriame taikomi techniniai ar ne techniniai stebėsenos sprendimai leidžia **ii) lengvai pastebėti** naujų **komentarų atsiradimą**, valdytojo reikalaujama **iii) nedelsiant** po jų pasirodymo imtis **iv) visų priemonių**, kad toks EŽTK 10 straipsnio nesaugomas turinys būtų pašalintas **neatidėliotinu būdu**.

EŽTT argumentacija, vertinant šias priemones, leidžia daryti keletą išvadų.

Pirma, įmonės pasirinkta verslo politika, įskaitant redagavimo elementą ir taikomus techninius sprendimus, turi tiesioginės įtakos nustatant *turėjimo sužinoti* apie *aiškų* komentarų neteisėtumą momentą, savo ruožtu lemiantį *pareigos nedelsiant pašalinti aiškiai* neteisėtus komentarus atsiradimo laiką, o bet kurio asmens elgesio tinkamumas neabejotinai privalo būti vertinamas būtent jo veiklos modelio kontekste. Tai reiškia, kad aktyvaus išankstinio komentarų stebėjimo modelis negali būti primetamas (ypač kazuistinės teismų praktikos būdu) tiems subjektams, kurie savo veikloje jo netaiko. Antra vertus, jei interneto tinklalapio valdytojas komentarus stebi nesistemiškai, kartais ir pasirinktinai, tai gali būti tam tikras jo ne visai sąžiningo elgesio indikatorius, nors kiekvienu atveju būtina detalai išnagrinėti tikrąsias tokio pasirinktinio elgesio tikrinimo priežastis bei motyvus. Pavyzdžiui, tai, kad *Delfi AS* tinklalapio administratorius kai kuriais atvejais netinkamus komentarus pašalindavo savo iniciatyva, laikytina atsakingu *Delfi AS* elgesiu, kuris *per se* negali pateisinti atsakomybės tinklalapio valdytojui nustatymo¹¹⁰⁸, tačiau, kita vertus, kyla klausimas dėl tokios selektyvios praktikos taikymo objektyvumo ir atitinkamo tinklalapio valdytojo rūpestingumo. Visgi tai nepakeičia išvados, jog akivaizdžiai neteisėtų – aukščiausio neteisėtumo laipsnio – komentarų atžvilgiu interneto tinklalapių valdytojams taikytinas aukščiausias *bonus pater familias* standartas, o šiuo klausimu nesant jokio teisinio reglamentavimo, jų elgesio pagrįstumas turi būti vertinamas jų pasirinkto ir visuotinai taikomo modelio kontekste.

Antra, nuo turėjimo sužinoti apie aiškų komentarų neteisėtumą momento kylanti pareiga pašalinti *aiškiai neteisėtus* komentarus turi būti vykdoma **i) savo iniciatyva ii) nedelsiant** imantis **iii) bet kokių galimų veiksmingų** priemonių, kurios užtikrintų konkretų **rezultatą** – *operatyvų* aiškiai neteisėtų komentarų iš interneto svetainės *pašalinimą*. Interneto svetainių valdytojams nenustatyti konkretūs ir griežtai apibrėžti pareigos nedelsiant pašalinti aiškiai neteisėtus komentarus įgyvendinimo būdai, *inter alia*, jų nereikalaujant taikyti tam tikrų neteisėtų komentarų patikros ar šalinimo mechanizmų, todėl šie turi visišką laisvę spręsti, kaip *užtikrinti trečiųjų asmenų teisių apsaugą*¹¹⁰⁹. Taip užtikrinama jų teisė vykdyti verslą Chartijos 16 straipsnio prasme¹¹¹⁰. Taigi šiuo atveju yra svarbios ne pačios techninės ar ne techninės komentarų teisėtumo užtikrinimo ar šalinimo *priemonės*, bet tokių taikytų priemonių *efektyvumas*, orientuotas į galutinį *rezultatą* – kad svetainėje neliktų EŽTK 10 straipsnio nesaugomų neapykantą bei smurtą skatinančių skaitytojų komentarų. Tai reiškia, kad net ir taikomų priemonių šalinant *akivaizdžiai* neteisėtus komentarus veiksmingumas, jei jos taikomos ne operatyviai (nepriklausomai nuo to, ar po

1108 Synodinou, *supra* note 46: 64.

1109 Ši *Delfi AS* palikta pasirinkimo laisvė yra svarbus veiksnys, mažinantis intervencijos į jos saviraiškos laisvę griežtumą. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 90 dalis, *supra* note 12.

1110 Vis dėlto, kaip pagrįstai pažymėta doktrinoje, EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje neanalizavo *Delfi AS* teisės verstis verslu. Burke ir Molitorisová, *supra* note 343.

vėlesnio pranešimo gavimo ar savo iniciatyva), gali lemti civilinės atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui taikymą, nes pagal EŽTT praktiką tinkama ir pakankama „pastebėk ir pašalink“ sistema laikytina ta, kuri užtikrina **veiksmingas greito** reagavimo procedūras nepriklausomai nuo bet kokių trečiųjų asmenų pranešimų gavimo ar negavimo¹¹¹¹.

Trečia, tai, kad pareigos nedelsiant imtis veiksmingų priemonių įvykdymo vertinimo matas – operatyvus aiškiai neteisėtų komentarų iš tinklalapio pašalinimas, leidžia daryti išvadą, kad aiškiai neteisėtų komentarų atveju bent jau didelio, profesionaliai valdomo ir komerciniu pagrindu veikiančio tinklalapio valdytojas turi pareigą užtikrinti rezultatą ir negali gintis vien veiksmų atlikimu. Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, jog **neveiksminga** ir **neoperatyvi** neteisėtų komentarų atrankos **sistema** prilygintina interneto tinklalapio valdytojo **neveikimui kaip** civilinės atsakomybės taikymo pagrindą sudarančiam **neteisėtumui**, kuris apibrėžiamas iš prievolės užtikrinti **rezultatą** – kad jo valdomoje svetainėje nebūtų prieinami aiškiai neteisėto turinio komentarai – pozicijų. Kadangi **neveiksminga** komentarų atrankos **sistema** prilygintina interneto tinklalapio valdytojo operatoriaus **neveikimui kaip** civilinės atsakomybės taikymo pagrindą sudarančiam **neteisėtumui**, vadinasi, interneto tinklalapio valdytojas turi *pareigą* savo nuožiūra *įdiegti veiksmingą aiškiai neteisėtus komentarus iš anksto aptinkančią ar neatidėliotinę jų pašalinimą užtikrinančią sistemą*¹¹¹², kurios efektyvumas matuojamas objektyviai – pagal tai, ar svetainėje neliko aiškiai neteisėtų komentarų. Kaip pažymėjo EŽTT *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime, jei „pastebėk ir pašalink“ sistema užtikrintų veiksmingas greito reagavimo procedūras – i) *veiksmingą* ir ii) *greitą* iii) *akivaizdžiai neteisėtų komentarų pašalinimą* iv) *nedelsiant* po jų paskelbimo, ji daugeliu atvejų *galėtų būti laikoma naudinga, tinkama ir pakankama priemone* subalansuoti visų situacijos dalyvių teises ir interesus¹¹¹³ bei padėti išvengti atsakomybės už trečiųjų asmenų patirtą žalą, tačiau šiuo atveju ji jų *neaptiko* ir todėl nebuvo pakankama¹¹¹⁴. Šiais EŽTT argumentais *de facto* buvo patvirtintos Estijos Aukščiausiojo Teismo išvados, kad *Delfi AS* *turėjo žinoti* apie aiškiai neteisėtą komentarų turinį ir jį pašalinti savo iniciatyva; to nepadarė, jai tekusią pareigą pažeidė *neveikimu*, o nepaneigus jos kaltės, toks *Delfi AS* neveikimas laikytinas neteisėtu¹¹¹⁵.

Tai, kas išdėstyta, leidžia teigti, kad interneto tinklalapių valdytojų pareiga aptikti aiškiai neteisėtus komentarus ir taip išvengti tretiesiems asmenims galinčios kilti žalos gali būti tinkamai įgyvendinta prevencinėmis techninėmis priemonėmis, jei jos pajėgios aptikti aiškiai neteisėtus komentarus¹¹¹⁶. Rekomendacijos, kuri *mutatis mutandis* taikyti-

1111 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 159 dalis, *supra* note 12.

1112 Sistema suprantama kaip techninių ir ne techninių veiksmų visuma, garantuojanti galutinį rezultatą.

1113 Tai pakartota ir „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 91 dalyje, *supra* note 12.

1114 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ atskirosios teisėjų *Nonos Tsotsoria* ir *András Sajó* nuomonės 36 punkte, *op. cit.*, pagrįstai pažymėta, kad *Delfi AS* taikė standartinę apsaugos ir pranešimų apie neteisėtus komentarus priemones, tačiau EŽTT byloje neatliko jokios jų tinkamumo analizės ir tiesiog, laikydamasis pozicijos, kad aptikti neteisėtus komentarus gana paprasta, sprendė, kad *Delfi AS* taikytos priemonės buvo neefektyvios, nes jų neaptiko. Šių teisėjų nuomone, *Delfi AS* taikytų priemonių neefektyvumui konstatuoti reikėjo (-ėtų) atlikti papildomą tyrimą – išklausti eksperto nuomonės, atlikti kryžminį patikrinimą ir pan.

1115 Žr. „Estijos prievolių įstatymo“ 1050 straipsnio 1 dalį, *supra* note 793; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalies 16 punktą, *ibid.*

1116 Tačiau „Rekomendacijos“ preambulės, *supra* note 35, 33 punktu net prieglobos paslaugų teikėjams nurodyta imtis visų tinkamų priemonių, kad teroristinis turinys būtų draudžiamas ir, jei įmanoma,

na interneto tinklalapių valdytojams, preambulės 24 punkte taip pat pažymėta, kad <...> kovoti su neteisėtu turiniu internete gali padėti ir savanoriškai taikomos proporcingos bei konkrečios aktyvios priemonės, įskaitant <...> automatines priemones, kurias taikyti <...> tikslinga visų pirma tais atvejais, kai jau nustatyta, kad turinys yra neteisėtas, arba kai turinys yra tokios rūšies, kad nėra būtina įvertinti su juo susijusių aplinkybių¹¹¹⁷ ir (arba), kaip nurodyta 2017 m. rugsėjo 28 d. Europos Komisijos Komunikate, „<...> ypač kai gresia didelė žala <...>“¹¹¹⁸. Vis dėlto pagal esamą šiuolaikinės technikos pažangos lygį neįmanoma sukurti ir įdiegti tokių automatinų prevencinių komentarų turinio patikros priemonių, kuriomis būtų galima aptikti visus (kad ir tik akivaizdžiai) neteisėtus komentarus¹¹¹⁹, nes, pavyzdžiui, komentarai jautriomis temomis (pavyzdžiui, politikos, religijos ar kt.) gali būti įžeidžiantys ar kitaip neteisėti net neapimdami neteisėtų žodžių ar jų junginių¹¹²⁰. Rekomendacijos 38 straipsnyje taip pat vartojama formuluotė „jei technologiškai įmanoma, turėtų būti aprėpiami visi aktualūs formatai, naudojami teroristiniam turiniui platinti“. Be to, nesant vieningo akivaizdžiai neteisėtų komentarų apibrėžimo, apskritai neįmanoma tiksliai suprogramuoti visų galimų neapykantos kurstymo ir kitokio akivaizdaus neteisėtumo pasireiškimo situacijų, o, kaip nustatyta *Delfi AS v. Estonia* byloje, pačios automatinės žodžių filtravimo sistemos gali būti pakankamai lengvai apeinamos¹¹²¹. Vadinasi, net jei interneto tinklalapio valdytojui teisės aktais būtų nustatyta pareiga įdiegti veiksmingas išankstinio komentarų filtravimo priemones, tai būtų vertinama kaip prievolė dėti maksimalias pastangas, o ne pasiekti konkretų rezultatą¹¹²², nes konkretus rezultatas – visų

kad jam nebūtų suteikiama priegloba. Tam, kaip nurodyta „Rekomendacijos“ preambulės 37 punkte, *supra* note 35, gali itin praversti technologinės priemonės, suteikiančios galimybę automatiškai aptikti turinį, pavyzdžiui, saitažodžių duomenų bazė, o Rekomendacijos 38 straipsniu išreikštas skatinimas imtis visų priemonių, kad automatinės priemonės veiktų tinkamai ir vis geriau – visų pirma nurodyti viso teroristiniu laikomo turinio identifikatorius ir naudotis visomis šių priemonių teikiamomis galimybėmis.

1117 Pavyzdžiui, vaikų seksualinės prievartos turinio atžvilgiu nėra ir negali būti jo skelbimą pateisinančių konkuruojančių interesų, o klaidingų pranešimų ar neteisingo jos identifikavimo būdų rizika yra labai maža. Suzor, Seignior, ir Singleton, *supra* note 16: 1070.

1118 „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę“, *supra* note 35: 12–13.

1119 Limba ir Šidlauskas, *supra* note 350: 886. Dinamiškoje ir nuolat besivystančioje elektroninėje erdvėje gali kilti įvairių nestandartinių situacijų – pavyzdžiui, jei akivaizdžiai neteisėti komentarai paskelbti programai neatpažįstamu formatu (pavyzdžiui, žodžiu – paveikslu), originaliomis formuluotėmis, naudojant modernų techninį sprendimą ar pan., dėl kurių net pati kokybiškiausia sistema objektyviai negali aptikti konkrečių komentarų. 2017 m. birželio 22–23 d. Europos Vadovų Tarybos nariai pareiškė besitikintis, jog „pramonė (...) plėtos naujas technologijas ir priemones, kuriomis būtų pagerintas automatinis turinio <...> aptikimas ir jo pašalinimas“, *supra* note 35: 2, o Europos Komisija remia tolesnius mokslinius tyrimus ir naujoviškus metodus, kurie pranoksta esamus sprendimus siekiant pagerinti neteisėtam turiniui identifikuoti skirtų techninių priemonių tikslumą ir taip pat ragina pramonę užtikrinti veiksmingą inovacijų diegimą, kuris galėtų padidinti automatinio aptikimo procedūrų veiksmingumą ir efektyvumą. „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę“, *op. cit.*, 13.

1120 Limba ir Šidlauskas, *ibid.*, 878.

1121 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 12.

1122 Valentinas Mikelėnas, *Prievolių teisė* (Vilnius: Justitia, 2002), 72.

akivaizdžiai neteisėtų komentarų aptikimas išankstinėmis techninėmis prevencinėmis priemonėmis – būtų nepasiekiamas ir neatitiktų įmanomumo kriterijaus; tokiu atveju interneto tinklalapio valdytojas galėtų apsiginti nuo atsakomybės įrodęs, jog įdiegė tokias technines priemones, kokias pagal esamą techninės pažangos lygį buvo galima įdiegti¹¹²³. Vis dėlto civilinės atsakomybės apimčiai reikšmės turi ne tik ir ne tiek pats objektyvus prevencinių komentarų filtravimo sistemų faktas, bet jų kokybė, nes išskirtinis *Delfi AS v. Estonia* byloje taikytos automatinės žodžių filtravimo trūkumas buvo pakankamai lengvas jo apeinamumas¹¹²⁴. Taigi interneto tinklalapio valdytojas negalėtų išvengti atsakomybės, jei formaliai, siekdamas mažiausiomis sąnaudomis išvengti neigiamų pasekmių¹¹²⁵, įdiegia faktiškai neefektyvią komentarų filtravimo sistemą, kuri neužtikrina jokio trečiųjų asmenų teisių apsaugos pakankamumo. Todėl teigtina, kad *Delfi AS* civilinė atsakomybė taikyta ne už patį faktą, jog *Delfi AS* naudotos automatinė žodžių filtravimo bei „pastebėk ir pašalink“ sistemos buvo *neveiksmingos, nepakankamos* aptikti ir *neaptiko* bjaurių, EŽTK 10 straipsnio nesaugomų akivaizdžiai neapykantą bei smurtą skatinančių skaitytojų komentarų, kuriais tiesiogiai grasinama fiziniam asmens integralumui, nors dauguma posakių nebuvo išreikšti sudėtingomis metaforomis ir jais buvo akivaizdžiai reiškiamas neapykanta bei kuo akivaizdžiausiai grasinama SLK akcininko L. fiziniam neliečiamumui, bet už tai, kad *Delfi AS, turėdama žinoti ir suvokti apie gana lengvą savo taikomų prevencinių priemonių „apeinamumą“, daugiau nesiėmė jokių kitų priemonių neteisėtiems komentarams savo iniciatyva aptikti ir pašalinti*. Autorės nuomone, toks EŽTT aiškinimas, kad aiškiai neteisėtų komentarų atveju automatinė žodžių filtravimo sistema pripažintina pakankama tik jei ji *aptinka* (ir pašalina) tokius komentarus, kai objektyviai tokia sistema negali aptikti visų akivaizdžiai neteisėtų komentarų, gali būti pagrįstas tik nustačius, kad interneto tinklalapio valdytojas komentarų atrankai naudojo šią *vienintelę* priemonę, nes tokiu atveju jis *prisiima vienintelės taikomos priemonės nepakankamumo, taigi – ir žalos neteisėtais komentarais padarymo riziką*. Visgi net tuo atveju, jei *savanoriškai* yra taikomi tik automatiniai žodžių šaknų atrankos mechanizmai ir jie neaptinka tam tikrų komentarų, jų įdiegimas turėtų būti vertinamas kaip civilinės atsakomybės apimtį švelninantis veiksnys, nes savanoriškas kokybiškų techninių sprendimų, kurių pagal teisės aktus neprivalėjo diegti, įdiegimas pripažintinas rūpestingu ir apdairiu interneto tinklalapio valdytojo elgesiu¹¹²⁶.

EŽTT argumentacija ir faktinės *Delfi AS v. Estonia* bylos aplinkybės leidžia daryti keletą išvadų ir dėl neakivaizdžiai neteisėtų komentarų, kurie šalinami tik apie jų neteisėtumą gavus pranešimą.

Pirma, neakivaizdžiai neteisėtų komentarų atvejais interneto portalo valdytojas turi imtis pagrįstų priemonių tik *po pranešimo* ar kitokio sužinojimo apie jų neteisėtumą, nes tokių komentarų tinkamumo jis negali įvertinti savarankiškai, o teisėtų pasisakymų pa-

1123 Būtinybė atsižvelgti į technikos pažangos lygį, pavyzdžiui, konstatuojama ir kuriant banko kortelių apsaugą nuo suklastojimo. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390/2002“, *Teismų praktika* 17 (2002).

1124 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 87 dalis, *supra* note 12.

1125 Kaip tai susiklostė *Delfi AS v. Estonia* byloje. Koziol ir Steininger, *supra* note 1048: 175.

1126 Vienas iš svarbiausių *Delfi AS* taikytos civilinės atsakomybės proporcingumo vertinimo kriterijų buvo tyrimas, ar ji *įsteigė mechanizmus*, galėjusius filtruoti komentarus, susijusius su neapykantos kalbomis ar smurto kurstyimu. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 154 dalis, *op. cit.*

šalinimas reikštų tiesioginį jų autoriams EŽTK 10 straipsniu garantuojamos saviraiškos laisvės pažeidimą. Tačiau iš nukentėjusiojo nėra reikalaujama naudotis svetainėje siūlomomis priemonėmis ir apie neteisėtus komentarus pranešti interneto portalo valdytojo siūlomu būdu – bent jau didelio, profesionaliai valdomo ir komerciniu pagrindu funkcionuojančio tinklalapio valdytojas privalo reaguoti į bet kokios formos kreipimąsi, nepaisant to, ar apie neteisėtus komentarus nukentėjusysis pranešė interneto svetainės valdytojo siūlomais variantais¹¹²⁷.

Antra, iš EŽTT formuluotės, kad aiškiai neteisėtus komentarus interneto svetainės valdytojas turi šalinti net ir negavęs pranešimo „iš tariamos aukos ar trečiųjų asmenų“¹¹²⁸, darytina išvada, jog interneto svetainės valdytojas privalo reaguoti į bet kurio asmens pranešimą apie galimą komentario neteisėtumą, nepriklausomai nuo to, ar pranešęs asmuo galėtų būti konkretaus pasisakymo adresatas (potenciali auka), ar ne, nes nukentėjusysis gali neturėti galimybės ar jam gali būti kliudoma pranešti interneto paslaugų teikėjui apie savo teisių pažeidimą.

Vis dėlto tolimesni EŽTT argumentai leidžia teigti ne tik ir ne tiek apie pačių Delfi AS taikytų priemonių nepakankamumą, kiek apie i) *prevencinę* deliktų teisės funkciją ir ii) „gilios kišenės“ doktriną. Kaip pažymėjo EŽTT, didelio naujienų portalo valdytojui". nustatyta pareiga savo iniciatyva imtis veiksmingų priemonių apriboti neapykantą ir smurtą kurstančių kalbų sklaidą – nagrinėjamo klausimo atveju – jokiū būdu negali būti tapatinama su „privacia cenzūra“, juo labiau įvertinus didesnę žalos internete paskleista informacija sukėlimo riziką ir faktą, kad, priklausomai nuo aplinkybių, gali būti neįmanoma nustatyti individualių nukentėjusiųjų – pavyzdžiui, kai kuriais neapykantą kurstančių kalbų nukreipimo į asmenų grupę ar tiesioginio smurto skatinimo tokiu būdu, kaip keliuose šioje byloje užfiksuotuose komentaruose, atvejais. Galiausiai potencialiai nuo neapykantos kalbų kurstymo nukentėsiančio asmens galimybės nuolat stebėti interneto turinį yra labiau ribotos nei didelio komercinio interneto naujienų portalo valdytojo galimybė užkirsti kelią arba greitai pašalinti tokius komentarus¹¹²⁹.

Nors interneto tinklalapių valdytojai neabejotinai turi priiimti daugiau atsakomybės ir už lankytojų komentarų kokybę, tačiau tai neturėtų būti daroma nei šių asmenų priverstinio veiklos modelio keitimo ar pernelyg didelių išlaidų reikalaujančiu būdu, nei interneto vartotojų anonimiškumo panaikinimo sąskaita. Nepaisant to, kad EŽTT 2013 m. spalio 10 d. Delfi AS v. Estonia bylos sprendime Delfi AS saviraiškos laisvę užtikrinančia priemone laikė tai, jog „nacionaliniai teismai nepateikė nurodymų, kaip Delfi AS tinklalapyje www.delfi.ee turėtų užtikrinti trečiųjų asmenų teisių apsaugą (aptikdama ir šalindama akivaizdžiai neteisėtus komentarus – aut. past.), nes Delfi AS nebuvo nustatytos konkrečios priemonės – tokios kaip išankstinės komentatorių registracijos, be kurios jiems draudžiama komentuoti, reikalavimas, komentarų peržiūra prieš viešai juos

1127 Byloje nesureikšmintai tai, jog nukentėjusysis L. nepasinaudojo Delfi AS siūlyta pranešimo apie neteisėtus komentarus sistema, bet kreipėsi į advokatą, kuris Delfi AS išsiuntė elektroninį laišką. „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 18 dalis, *supra* note 12.

1128 *Ibid.*, 159 dalis; „MTE & Index v. Hungary bylos sprendimo“ 91 dalis, *supra* note 12.

1129 „Delfi AS v. Estonia bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 158 dalis, *ibid.* Tačiau interneto tinklalapio valdytojui negali būti perkeliama atsakomybė už trečiųjų asmenų komentarų padarinius vien dėl to, kad jo finansinė padėtis yra geresnė ir jis turi daugiau galimybių sekti interneto turinį, neatsižvelgiant į jo neteisėtų komentarų atžvilgiu taikytas priemones. McCarthy, *supra* note 47: 40–46.

paskelbiant arba greitas komentarų perskaitymas po paskelbimo ir kitos¹¹³⁰, EŽTT visgi palaiko idėją, jog tinklalapio valdytojui gali būti nustatoma pareiga apskritai užkirsti kelią neteisėtiems komentarams pasirodyti, nes, užuot pasirinkęs konkrečiai apibrėžtą poziciją, atskirų interneto svetainių pareigą ir taikytinų priemonių analizės kriterijų paprastai įvardija kaip „bendrovės taikytas priemonės siekiant užkirsti kelią ar pašalinti neteisėtus komentarus“¹¹³¹. Todėl po *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo tarp mokslininkų imta diskutuoti apie nepagrįstą *absoliučios* pareigos stebėti visus pasirodančius komentarus nustatymą, kuriai įgyvendinti *Delfi AS* buvo priversta įsteigti specialią tinklalapio www.delfi.ee moderatorių komandą¹¹³², bei imta nuogaštai, jog toks proaktyvios komentarų stebėjimo pareigos nustatymas kelia grėsmę teisingam interneto rinkos dalyvių teisių ir teisėtų interesų pusiausvyros užtikrinimui ir neišvengiamai veda prie privačios cenzūros nustatymo¹¹³³. Todėl pernelyg nestebina (nors kartu – paradoksalu), kad *MTE & Index v. Hungary* byloje nacionalinių teismų motyvai, jog leisdamos skelbti neredaguotus komentarus bendrovės turėjo *numatyti galimą trečiųjų asmenų teisių pažeidimą*, pripažinti perdėtai, praktiškai neįgyvendinamais ir teisę internete laisvai dalytis informacija galinčiais pažeisti reikalavimais.

MTE & Index v. Hungary byloje nustatyta, kad *MTE* ir *Index*, vos sužinojusios apie numatomą teismo procesą, iškart pašalino ginčo komentarus, o apskritai, siekdamos užkirsti kelią galimiems neteisėtiems komentarams ar nedelsiant juos pašalinti, taip pat ėmėsi tam tikrų bendrųjų priemonių:

1. abiejų interneto svetainių komentavimo sąlygose skelbta, kad už komentarų turinį atsako jų autoriai;
2. tiek *Index*, tiek *MTE* tinklalapiuose nustatytas draudimas publikuoti trečiųjų asmenų teises pažeidžiančius komentarus;
3. abi pareiškėjos taikė „Pastebėk ir pašalink“ sistemą, pagal kurią bet kuris asmuo tinklalapio valdytojams galėjo nurodyti neteisėtus ir šalintinus komentarus;
4. abiejose interneto svetainėse buvo įdiegta išankstinė vartotojų registracijos sistema, o komentuoti galėjo tik registruoti lankytojai.

Index, kurios statusas iš esmės identiškas *Delfi AS*, taikė ir papildomas priemonės:

5. *Index* Moderavimo taisyklėse kaip ypač draudžiami išskirti komentarai, kurie jų skelbimo metu pažeidžia Vengrijos įstatymus, reiškia ar skatina vykdyti nusikaltamą veiksma ar kitokį neteisėtą veiksma, taip pat yra vulgarūs, agresyviūs ar grasinantys¹¹³⁴;

1130 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 90 dalis, *supra* note 12.

1131 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 28 dalis, *supra* note 13.

1132 Doktrinoje reiškiamą nuomonę, kad tokiomis aplinkybėmis būtų teisingiau taikyti *faktinio žinojimo* apie neteisėtus komentarus *standartą*, o tinklalapio valdytojo veiksmų neteisėtumas turėtų būtų vertinamas pagal jo elgesį gavus nukentėjusiojo prašymą juos pašalinti. Caddell, „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: *Delfi AS v. Estonia* Revisited“, *supra* note 99: 51.

1133 Brunner, *supra* note 98: 170; 172; Frosio, „The Death of ‘No Monitoring Obligations’: A Story of Untameable Monsters“, *supra* note 103: 44 dalis; McCarthy, *supra* note 47: 40–46. Todėl iškart po „*Leedo v. Delfi AS* bylos“, *supra* note 33, išnagrinėjimo Estijos mokslininkai pagrįstai pradėjo ieškoti modelio, pagal kurį interneto tinklalapio valdytojas nebūtų priverstas nuolat tikrinti visų pasirodančių komentarų prieš jų paskelbimą. Lahe ir Turk, *supra* note 109: 470.

1134 Kas yra vulgarus, agresyviūs ar pavojingas komentarai, sprendė moderatoriai, atsivėlędami į disku-

6. Moderavimo taisyklėmis uždraustų neteisėtų, bet jau paskelbtų komentarų peržiūrą iš dalies vykdė *Index* sudaryta moderatorių komanda, kuri galėjo pašalinti neteisėtai atrodančius komentarus ir savo nuožiūra.

Vengrijos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad bendrovės, skaitytojams sudarydamos galimybę rašyti savo straipsnių komentarus, prisiėmė objektyvią atsakomybę už bet kokius žalingus ar neteisėtus skaitytojų pasisakymus, o interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės pagrindą sudaro leidimas skelbti komentarus. Taigi neatidėliotino jų pašalinimo faktas sprendžiant dėl objektyvios atsakomybės taikymo pripažintas teisiškai nereikšmingu, tačiau jis laikytinas vienu iš priteistinos žalos kompensacijos dydžio vertinimo kriterijų. Kadangi žalos atlyginimas konkrečioje byloje nebuvo priteistas, Vengrijos teismai net netyrė *Index* ir *MTE* pasirinktų apsaugos nuo neteisėtų komentarų priemonių, komentavimo sąlygų bei vartotojų registracijos sistemos, tačiau pareiškėjoms pritaikė objektyvią atsakomybę, kurios iš esmės neįmanoma išvengti. EŽTT nesutiko su tokia nacionalinių teismų pozicija, jog, leisdamos teikti neredaguotus komentarus, pareiškėjos galėjo numatyti, kad kai kurie komentarai gali pažeisti teisės aktus, nes tai iš esmės reiškia perdėtą ir neįmanomą numatyti reikalavimą¹¹³⁵, galintį pakenkti laisvei skleisti informaciją internete. EŽTT taip pat nesutiko, kad komentarų pašalinimo faktas bei *MTE* ir *Index* įgyvendintos apsaugos nuo neteisėtų komentarų priemonės yra teisiškai nereikšmingos civilinės atsakomybės taikymo aplinkybės, ir savo iniciatyva ištyręs *MTE* ir *Index* pasirinktas apsaugos nuo neteisėtų komentarų priemonės, jas pripažino pakankamomis, ypač atsižvelgdamas į tai, jog ginčo komentarai buvo įžeidžiantys ir vulgarūs, bet, priešingai nei *Delfi AS* byloje, jie nebuvo aiškiai neteisėti ir neprilygo neapykantos ar smurto kursytymui¹¹³⁶. Tai leidžia daryti išvadą, kad dauguma atvejų vien tik deramų pranešimo apie jau paskelbtus šmeižiamojo ar kitokio pobūdžio neakivaizdžiai neteisėtus komentarus ir jų pašalinimo priemonių naudojimas laikytinas pakankamu konstatuoti portalo valdytojo pareigų įgyvendinimą¹¹³⁷ – taip pat ir dėl to, kad apie neakivaizdų komentarų neteisėtumą dažnai gali spręsti tik pats nukentėjęsysis iš savo subjektyvių pozicijų. Dėl tos pačios priežasties interneto tinklalapio valdytojas visų neakivaizdžiai neteisėtų komentarų negali aptikti ir nuolat skaitydamas visus pasisakymus, o tokiais atvejais itin padidėja ir rizika pašalinti teisėtus lankytojų komentarus. Taigi pareiga prevencinėmis techninėmis ar žmogiškojo stebėjimo būdu dar iki nukentėjusiojo kreipimosi aptikti ir savo iniciatyva pašalinti neakivaizdžiai neteisėtus komentarus negali būti tinkamai įgyvendinta ir neturėtų būti nustatoma, tačiau tokių prevencinių priemonių pasirinkimas neakivaizdžiai neteisėtų komentarų atžvilgiu, greta kitų taikomų priemonių, būtų atsakingą ir kruopštų interneto tinklalapio valdytoją apibūdinantis veiksnys. Pastarąją išvadą patvirtina EŽTT pakartota ankstesnė pozicija, kad jei „pastebėk ir pašalink“ sistema užtikrintų **veiksmingas greitai** reagavimo procedūras, ji daugeliu atvejų *galėtų būti laikoma tinkama priemone* subalansuoti visų situacijos dalyvių teises ir interesus, o šiuo atveju EŽTT nematė priežasčių manyti, kad tokia sistema negalėjo užtikrinti veiksmingos ieškovo komercinės reputacijos apsaugos galimybės¹¹³⁸. Taigi EŽTT konstatavo, jog *Index* ir *MTE* civilinė atsakomybė

sijos temą. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 10 dalis, *supra* note 12.

1135 Tai taip pat gali reikšti ir atsakomybės išvengimo neįmanomumą.

1136 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 64 dalis, *supra* note 12.

1137 Brunner, *supra* note 98: 173.

1138 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 91 dalis, *op. cit.*

taikyta nepagrįstai. Vadinas, dėl žemesnio pasisakymų neteisėtumo laipsnio, priemonių efektyvumo trūkumo ir ekonominio jų pasirinkimo pagrindo stokos nereikalaujama techninio ar žmogiškojo prevencinių neakivaizdžiai neteisėtų komentarų stebėjimo, tačiau pabrėžiama (kaip ir Rekomendacijoje) būtinybė nustatyti lengvą, aiškų ir greitą pranešimų teikimo bei reagavimo į juos mechanizmą.

Pihl v. Sweden byloje analizuotame nedidelės ne pelno siekiančios organizacijos tinklaraštyje taikytos šios komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės:

1. tinklaraštyje buvo aiškiai nurodyta, kad asociacija komentarų prieš paskelbimą netikrina, o už jų turinį atsako autoriai;
2. komentatorių buvo prašoma laikytis tinkamo elgesio standartų ir įstatymų¹¹³⁹;
3. tinklaraštyje buvo įdiegta funkcija, per kurią asociacijai buvo pranešama apie paskelbtus komentarus.

Nors tinklaraštyje buvo įdiegta funkcija, per kurią asociacijai buvo pranešama apie paskelbtus komentarus, tačiau EŽTT rėmėsi faktu, kad tinklaraštyje aiškiai nurodyta, jog asociacija komentarų prieš paskelbimą netikrina. Pastarasis aspektas, kaip minėta, tiesiogiai atskleidžia, kad vertinant, ar interneto tinklalapio valdytojas vykde išankstinę komentarų patikrą ir kontrolę, svarbi yra *ne teorinė* komentarų stebėjimo ir tikrinimo galimybė, bet *faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo. Tai patvirtina analizuojant *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo argumentus iškeltą prielaidą, kad tinklalapio valdytojo pasirinkta verslo politika, įskaitant redagavimo elementą ir pasirinkus techninius sprendimus, turi tiesioginės įtakos nustatant *turėjimo sužinoti* apie (*aiškų*) komentarų neteisėtumą momentą, savo ruožtu lemiantį *pareigos (nedelsiant) pašalinti (aiškiai)* neteisėtus komentarus atsiradimo laiką. Šioje byloje pripažinta, kad paskelbtas komentaras, nors ir agresyvus, neskatino smurto ar neapykantos, taigi nebuvo *aiškiai* neteisėtas, todėl asociacijai nepripažinta pareiga jį šalinti savo iniciatyva. Be to, kitą dieną tinklaraštyje asociacija paskelbė naują įrašą apie ankstesniojo įrašo klaidingumą ir už tai atsiprašė.

Vis dėlto šiame kontekste lieka neaišku, ar EŽTT būtų pripažinęs atsakomybės netaikymo pagrįstumą už analogiškais aplinkybėmis paskelbtus *aiškiai* neteisėtus komentarus, ir taip pat kelia atvirą klausimą, ar toks operatyvus komentaro pašalinimas kartu su *viešu atsiprašymu* gali padėti tinklalapių valdytojams išvengti atsakomybės, ar šiuo atveju atsiprašymas skelbtas ir paminėtas vien dėl to, kad pirminė publikacija buvo grįšta netiksliu informacija (priešingai nei dviejose ankstesnėse bylose). Autorės nuomone, toks viešas tam tikrų neteisingų teiginių paneigimas ar nukentėjusiojo pasisakymo paskelbimas tam tikrais atvejais iš tiesų būtų pakankamas ir daug proporcingesnis būdas užtikrinti interneto svetainių valdytojų ir jų naudotojų teisių į saviraiškos ir informacijos laisvę bei trečiųjų asmenų privačių interesų pusiausvyrą, tačiau ar EŽTT iš tiesų palaikytų būtent tokią poziciją, šiandien vienareikšmiškai atsakyti sunku. Bet kuriuo atveju šis *Pihl v. Sweden* byloje priimtas sprendimas leidžia daryti prielaidą, kad EŽTT bent jau iš mažų ne pelno siekiančių asociacijų, kurios valdo interneto svetainę su komentarų skiltimi ir skelbia iš anksto komentarų neredaguojančios, nereikalauja vykdyti išankstinės komentarų turinio stebėsenos ar įdiegti absoliučiai veiksmingos išpėjimo apie neteisėtus komentarus ir jų ištrynimo sistemos kaip iš didelių, komerciniu pagrindu veikiančių ir ekonomiškai komentarais

1139 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 32 dalis, *supra* note 13.

suinteresuotų portalų, nes tam byloje neskirta jokio dėmesio. Taigi jei nedidelis ne pelno siekiantis juridinis asmuo menkai žinomame interneto portale paskelbia tikrovės neatitinkančią įrašą, po kurio sulaukiama agresyvaus komentaro, o netrukus po išpėjimo apie įrašo ydingumą pašalina tiek jį, tiek komentarą, jis *galimai* gali pagrįstai išvengti atsakomybės.

Tamiz v. the United Kingdom byloje Anglijos teismai nustatė, kad atsakove patraukta *Google Inc.*, teikianti interneto tinklaraščio kūrimo paslaugą per *Blogger.com* platformą, kuri leidžia bet kuriam interneto vartotojui nemokamai sukurti nepriklausomą dienoraštį, o esant poreikiui – ir priglobti jų tinklaraščius *Blogger.com* interneto adresuose, skelbė ir laikėsi gerai viešai žinomos politikos, pagal kurią tiek dėl įmonės pasirinktos politikos, tiek ir dėl praktinio įgyvendinamumo priežasčių nevykdė išankstinės tinklaraščių turinio ar juose paskelbtų komentarų kontrolės ir be teismo nurodymo nešalino neteisėtus medžiagos¹¹⁴⁰. Tačiau, kaip nustatė Anglijos teismai, teikdama šią paslaugą, *Google Inc.* aiškiai palengvina tinklaraščių paskelbimą (įskaitant juose skelbiamus komentarus), ir būtent *Google Inc.* nustato *Blogger.com* paslaugų teikimo sąlygas, apibrėžia leidžiamo turinio ribas bei gali lengvai pašalinti arba užblokuoti prieigą prie bet kurio tinklaraščio, kuris jų neatitinka; taigi *Google Inc.* turi galios bei pajėgumų pašalinti arba užblokuoti prieigą prie įžeidžiančios medžiagos, į kurią atkreipiamas dėmesys.

Blogger.com svetainėje neteisėtų komentarų atžvilgiu *Google Inc.* buvo įdiegusi tam tikras priemones:

1. *Blogger.com* taikomoje Turinio politikoje nustatytos tam tikros rūšies turinio, kurią galima priglobti *Blogger.com*, ribos – t. y. draudimas skelbti vaikų pornografiją ir rasinę neapykantą skatinančią medžiagą;
2. *Blogger.com* taikomoje Turinio politikoje nurodyta, kad už vartotojų kuriamą turinį atsako jų autoriai;
3. įdiegta funkcija „Pranešti apie piktnaudžiavimą“, kurią sudaro aštuoni pranešimo pagrindai, įskaitant variantą „Defamacija / šmeižtas žodžiu / šmeižtas raštu“. Jei vartotojas pasirenka šią neteisėtų veiksmų kategoriją, antrajame ekrane aiškiai nurodoma, kad *Blogger.com* veikia pagal JAV įstatymus, o šmeižiamojo pobūdžio medžiaga šalinama tik jei jos neteisėtumą nustatė teismas.

Tamiz v. the United Kingdom byla taip pat patvirtina, kad vertinant, ar interneto tinklaračio valdytojas vykdo išankstinę komentarų patikrą ir kontrolę, svarbi yra *ne teorinė* komentarų stebėjimo ir tikrinimo galimybė (nors ji šioje byloje taip pat vertinta kaip svarbi), bet *faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo. Taigi būtent įmonės pasirinkta verslo politika, įskaitant redagavimo elementą ir pasirinkus techninius sprendimus, turi tiesioginės įtakos nustatant *turėjimo sužinoti* apie komentarų neteisėtumą momentą, savo ruožtu lemiantį *pareigos (nedelsiant) pašalinti (aiškiai) neteisėtus komentarus* atsiradimo laiką. Šiuo konkrečiu atveju buvo nustatyta, kad *Google Inc.* vaidmuo negali būti prilyginamas nei pagrindiniam tinklaraščio leidėjui, nei įrašo autoriui ar redaktoriui, nes ji nesukuria tinklaraščių arba neturi jokių išankstinių žinių apie jų turinį

1140 Atsižvelgiant į *Blogger.com* paslaugos naudotojų įkeliamo turinio apimtį (*Blogger.com* tinklaraštyje buvo daugiau nei pusė trilijono žodžių, o kas minutę jame atsirasdavo po 250 000 naujų žodžių), *Google Inc.* būtų praktiškai neįmanoma vykdyti redakcinės turinio kontrolės, o negavus teismo nutarties, kuria patvirtintas turinio neteisėtumas, būtų neįmanoma pašalinti tokio jo kiekio. „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 27 dalis, *supra* note 18.

arba efektyvios turinio kontrolės. *Google Inc.* statusas neprilygintinas ir *antriniam* skleidėjui kaip teksto platintojui (distributoriui), nes tokiu gali būti pripažįstamas tik asmuo, kuris žino ar privalo imtis protingų ir pagrįstų priemonių, siekdamas sužinoti, kad publikacija ar komentarai gali būti įžeidžiantys, o *Google Inc.* šios pareigos neturėjo¹¹⁴¹. Kompleksiškai vertinant nacionalinių ir EŽTT teismų sprendimų turinį, manytina, kad *Google Inc.* apskritai nebuvo tas asmuo, kuris galėjo kontroliuoti kito konkretaus asmens valdomo, tik per *Blogger.com* sukurto tinklaraščio turinį, todėl šiame ginče gali būti vertinti tik veiksmai, kurių *Google Inc.* ėmėsi po pranešimo apie neteisėtą turinį gavimo¹¹⁴². Tačiau Anglijos ir Vėlo apeliacinio teismo požiūriu, jei *Google Inc.* leido tinklaraštyje išlikti šmeižiamojo pobūdžio medžiagai po to, kai jai buvo pranešta apie jos buvimą, galima daryti išvadą, kad ji save su ja susiejo arba prisiėmė atsakomybę už tolesnį šios medžiagos išlikimą tinklaraštyje ir tokiu būdu tapo medžiagos leidėja. Tokia išvada negalėjo būti tinkamai priimta tol, kol *Google Inc.* neturėjo (nebuvo suteikta) pakankamai laiko pašalinti šmeižiamųjų komentarų, tačiau vis dėlto byloje liko atviras klausimas, ar *Google Inc.* inicijuotas šmeižiamųjų komentarų pašalinimas tik po penkių savaičių nuo pranešimo apie A ir B komentarų neteisėtumą gavimą nebuvo pernelyg ilgas ir tikrai neleido *Google Inc.* laikyti skleidėja. Galiausiai Anglijos teismų sprendimus EŽTT pateisino tradiciškai remdamasis i) *neakivaizdaus* komentarų neteisėtumo ir jų galimos padarytos ii) žalos nežymumo faktu.

Autorės nuomone, prevencinėmis priemonėmis *strictu sensu* iš tiesų galėtų būti laikomos tik tam tikros žodžių šaknų paieškos sistemos instaliavimas ir išankstinis pasisakymų skaitymas (moderavimas), nes kiti interneto svetainėse pasirinkti variantai – interneto vartotojų prisijungimo ir jų identifikavimo procedūra, skirta apibrėžti, kurie subjektai apskritai turi teisę naudotis tam tikrais sistemos ištekliais¹¹⁴³, bei aiški nuoroda į svetainės naudojimo sąlygas ir taisykles, kaip ir komentavimo taisyklių skelbimas – *per se* neužkerta kelio skelbti nei neteisėtų pavienių¹¹⁴⁴, nei sistemingų, neapykantą ir smurtą akivaizdžiai kurstančių komentarų¹¹⁴⁵, nei juolab negarantuoja neteisėtų komentarų pašalinimo. Nors registracijos reikalavimas padidina tikimybę nustatyti tikruosius komentarų autorius, tačiau nėra garantijų, kad lankytojas atskleis tikrus savo tapatybės duomenis¹¹⁴⁶, o naudojimosi svetaine taisyklės dažnai tėra tiesiog teisės aktuose nustatytų pareigų įgyvendinimas¹¹⁴⁷, todėl interneto tinklalapio valdytojui civilinė atsakomybė gali kilti nepaisant vartotojų registracijos ir aiškios nuorodos į komentavimo sąlygas ir taisykles. Tuo metu sprendžiant, ar imperatyvus nurodymas taikyti vieną ar kelis *konkrečius* neteisėtų kome-

1141 „*Tamiz v. the United Kingdom*“ bylos sprendimo“ 36 dalis, *supra* note 18.

1142 *Ibid.*, 27, 35 ir 37 dalys.

1143 Limba ir Šidlauskas, *supra* note 350: 879.

1144 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86-648/2016“, *supra* note 352. „*MTE & Index v. Hungary*“ bylos sprendimu“, *supra* note 12, nustatyta, kad *Index* ir *MTE* interneto svetainėse buvo įdiegta išankstinė vartotojų registracijos sistema, komentuoti galėjo tik registruoti lankytojai, tačiau jie vis tiek paskelbė netinkamus komentarus.

1145 „Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-9-594/2017“, *supra* note 938.

1146 Limba ir Šidlauskas, *op. cit.*, 880.

1147 „Visuomenės informavimo įstatymo“ 23 straipsnio 1 dalyje, *supra* note 2, ir „Kodekso“ 60 straipsnyje, *supra* note 590, nustatyta viešosios informacijos rengėjo pareiga turėti vidaus tvarkos taisykles ir (ar) vidaus etikos kodeksą, kurie gali apimti ir komentavimo taisykles.

tarų aptikimo ir išankstinio jų šalinimo būdus gali pažeisti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvę ir paneigti teisę vykdyti verslą Chartijos 16 straipsnio prasme, turi būti įvertintas faktas, jog prevencinė komentarų patikra reikalauja daugiau finansinių bei žmogiškųjų išteklių¹¹⁴⁸ ir atsižvelgta į ESTT praktiką¹¹⁴⁹ *Scarlet Extended v. SABAM*¹¹⁵⁰ ir *SABAM v. Netlog*¹¹⁵¹ bylose, kuriose konstatuota, kad Elektroninės komercijos direktyvai prieštarauja įpareigojimas iš prieglobos paslaugų teikėjo reikalauti įdiegti filtravimo sistemą, taikomą: i) informacijai, kurią jo serveriuose saugo jo teikiamų paslaugų naudotojai; ii) nepasirinktinei *visiems naudotojams*; iii) *prevenciškai*; iv) *savo lėšomis* ir v) *neribotam laikui* <...>, kad būtų galima blokuoti tų kūrinių <...> viešą prieinamumą, nes taip būtų pažeista laisvė užsiimti verslu, teisė į asmens duomenų apsaugą ir laisvė gauti ir skleisti informaciją¹¹⁵². Kaip išaiškinta ESTT *Telekabel*¹¹⁵³ byloje, ES teisėje <...> nedraudžiama teismo sprendimu uždrausti interneto prieigos teikėjui teikti savo klientams prieigą prie interneto svetainės, <...> *kai šiame draudime nenurodyta, kokių priemonių prieigos teikėjas turi imtis, ir kai jis gali išvengti prevencinių bausmių dėl šio draudimo pažeidimo, jei pateikia įrodymų, kad ėmėsi visų įmanomų priemonių*, tačiau su sąlyga, kad, *pirma*, nustatytomis priemonėmis iš interneto naudotojų be reikalo nebus atimta galimybė teisėtai gauti esamą informaciją ir, *antra*, šiomis priemonėmis bus užkirstas kelias arba bent jau labai apsunkinta galimybė neleistinu būdu prieiti prie saugomų objektų ir interneto naudotojai <...> bus realiai atgrasomi nuo prieigos prie jų <...>. Taigi įstatymų leidėjas turėtų neužkirsti kelio interneto tinklalapių valdytojams tą patį tikslą pasiekti įvairiomis priemonėmis, o juo labiau teismas neturėtų tenkinti pavienių asmenų ar net valstybės institucijų prašymų nustatyti tokias konkrečias prevencines priemones, kurios turėtų esminės įtakos konkretaus asmens pasirinktama veiklos modeliui – visų pirma dėl pernelyg didelių ir nesąžiningų verslo sąnaudų¹¹⁵⁴. Antra vertus, nekvalifikuotų komentarų filtravimo sistemų įdiegimas ir turinio stebėjimas savo ruožtu gali pakenkti interneto vartotojų teisei į asmens duomenų apsaugą ir į privatų gyvenimą¹¹⁵⁵, o be pagrindo šalinant visiškai teisėtus komentarus, kiltų grėsmė saviraiškos laisvei¹¹⁵⁶.

Skirtingai redakcinės kontrolės ar redakcinių būdų lygiai (pavyzdžiui, *ex ante*, palyginti su *ex post* nustatymu) reikalauja diferencijuoto atsako ir turėtų atitikti skirtingus atsako-

1148 Limba ir Šidlauskas, *supra* note 350: 879.

1149 Nors ESTT prejudiciniai sprendimai priimti dėl prieglobos paslaugų teikėjų, visuomenės informavimo priemonių valdytojai taip pat vykdo verslą „Chartijos“ 16 straipsnio, *supra* note 2, prasme, todėl ESTT išaiškinimai aktualūs ir jiems.

1150 „*Scarlet Extended v. SABAM* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

1151 „*SABAM v. Netlog* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

1152 „*Scarlet Extended v. SABAM* bylos sprendimo“ 53 dalis, *supra* note 19; „*SABAM v. Netlog* bylos sprendimo“ 51 dalis, *supra* note 19.

1153 „*Telekabel* bylos sprendimas“, *supra* note 19.

1154 Michele Everson ir Rui Correia Gonçalves, „Article 16 – Freedom to Conduct a Business“, *The EU Charter of Fundamental Rights*, sud. Steve Peers ir kt. (Hart Publishing, 2014), 453. Tačiau praktiniu požiūriu skirtingų savanoriškų priemonių įvairiose interneto svetainėse taikymas kelia didelę riziką, kad jos bus nesuderinamos tiek tarpusavyje, tiek su dabartinėmis ir būsimomis teisės normomis, o tai skatina teisinį neapibrėžtumą. Belli ir Sappa, *supra* note 1081: 197–98.

1155 Frosio, „The Death of ‘No Monitoring Obligations’: A Story of Untameable Monsters“, *supra* note 103: 41–42 dalys.

1156 Article 19, *supra* note 749.

mybės lygmenis¹¹⁵⁷, tačiau pažymėtina, kad visose EŽTT analizuotose interneto svetainėse nebuvo pasirinkta išankstinio komentarų skaitymo metodika, kaip antai www.skundailt.com, kurioje komentaras *tampa viešai matomas tik kai <...> paspaudžia „rodyti viešai“*¹¹⁵⁸, kuri pripažintina efektyvesne ir labiau kontroliuojama priemone nei tam tikrų techninių sistemų ar procesų patikra. Atsižvelgdamas į tai, *Chrissas Reedas* siūlo elgesį internete reguliuoti orientuojantis į asmenų veiksmus, o ne į naudojamas technologijas ar jų procesus¹¹⁵⁹, tačiau bet kuriuo atveju jokia išankstinė žmogiškojo komentarų stebėjimo pareiga neturėtų būti priverstinai nustatoma nė vienam to nepasirinkusiam subjektui tol, kol tai neįtvirtinta įstatymo lygiu, aiškiai išskiriant šios pareigos įgyvendinimo sąlygas bei jos nesilaikymo pasekmes¹¹⁶⁰. Taigi, interneto svetainėje pasirinkus išankstinio visų komentarų skaitymo metodiką, o teisės aktams neįpareigojus interneto tinklalapių valdytojų diegti tam tikras automatines žodžių filtravimo sistemas, jų kaltė negali būti suprantama kaip jų neįdiegimas, ir tik tuo atveju, jei prevencinė techninė komentarų aptikimo sistema buvo vienintelis svetainės administratoriaus pasirinkimas, apie jos efektyvumą ir pakankamumą galima spręsti kaip apie jo kaltės vertinimo pagrindą¹¹⁶¹.

Siekiant visapusiškos interneto tinklalapių valdytojams taikytinos apdairumo ir rūpestingumo pareigos analizės, toliau aptariamas tų pačių interneto tinklalapių valdytojų elgesys po pranešimo ar kitokio sužinojimo apie komentarų neteisėtumą.

2.6.2. Interneto tinklalapių valdytojų elgesys *ex-post*

EŽTT nenustatė ir pagal savo veiklos specifiką net negalėjo nustatyti valstybės narėms pareigos teisės aktuose įtvirtinti būtinybės interneto tinklalapiuose diegti prevencines komentarų patikros sistemas, o *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendime tiesiogiai nurodė, kad *Delfi AS* neprivalėjo taikyti prevencinių instrumentų net ir aiškiai neteisėtą – neapykantą ir smurtą kurstančių komentarų, kuriais tiesiogiai grasinama fizinio asmens integralumui, atžvilgiu, nes, norint išvengti atsakomybės, būtų pakakę juos pašalinti *nedelsiant* po paskelbimo¹¹⁶². *MTE & Index v. Hungary*, kaip ir vėlesnėse bylose, EŽTT pakartojo, kad jei „pa-

1157 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“, *supra* note 454.

1158 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4.

1159 Chris Reed, *Making Laws for Cyberspace* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2012); Tomáš Abelovský, „Making Laws for Cyberspace. Chris Reed.“, *Masaryk University Journal of Law and Technology* 8, nr. 2 (2014 m.): 251–53.

1160 Kai kuriais atvejais toks išankstinis stebėjimas galėtų pateisinamas viešuoju interesu – pavyzdžiui, BBC Redakcinių gairių 17.4.41 punkte skelbiama, kad paprastai iš anksto moderuojamos vaikams skirtos interneto erdvės. „Editorial Guidelines. Section 17: Interacting with our Audiences“, *BBC*, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 2 d., <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/interacting-with-our-audiences/phone-in-programmes>.

1161 Prevenciniai išankstiniai *aiškiai* neteisėtų komentarų aptikimo mechanizmai tiek vykdamas išankstinį, tiek vėlesnį komentarų stebėjimą gali būti tikslingi ekonominiu aspektu, nes jie gerokai sutrumpina komentarų egzistavimo internete laiką, sumažina aiškiai neteisėtų komentarų patekimo į internetą mastą, o mažesniais komentarų skaičiais peržiūrėti reikia mažiau laiko ir mažiau žmonių.

1162 O kitų asmenų bei visuomenės, kaip visumos, teisės ir teisėti interesai interneto tinklalapių valdytojams leidžia taikyti civilinę atsakomybę už tai, kad šie *nesiėmė priemonių* nedelsdami pašalinti

stebėk ir pašalink“ sistema užtikrintų veiksmingas greito reagavimo procedūras, ji daugeliu atvejų galėtų būti laikoma tinkama priemone subalansuoti visų situacijos dalyvių teises ir interesus¹¹⁶³. Tačiau net nustačius, kad akivaizdžiai neteisėtus komentarus interneto svetainės administratorius turi šalinti *nedelisdamas* savo iniciatyva, nes neteisėtu pripažįstamas net neatidėliotinas jų pašalinimas tą pačią nukentėjusiojo kreipimosi dieną¹¹⁶⁴, o neakivaizdžiai neteisėtų komentarų atžvilgiu imtis pagrįstų jų šalinimo priemonių tik po bet kokia forma pateikto pranešimo ar kitokio sužinojimo apie jų neteisėtumą, tai nieko nepasako apie terminą, per kurį toks asmuo turi imtis veiksmų. Todėl EŽTT sprendimai vertintini termino, per kurį po pranešimo apie komentarų neteisėtumą jie buvo pašalinti, trukmės aspektu.

Delfi AS v. Estonia byloje akivaizdžiai neteisėti komentarai internete išliko šešetą savaitių, tačiau tokį jų egzistavimo laikotarpį pripažinus nepateisinamu, net neužsiminta, per kiek laiko („*nedelsiant*“) jie turėjo būti pašalinti, kad svetainės operatorius nepatirtų neigiamų jų paskelbimo padarinių. Tuo metu Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodekse¹¹⁶⁵ nustatyta, jog didžiąją dalį tinkamų pranešimų apie šalintiną neapykantą kurstantį turinį būtina įvertinti per 24 valandas nuo pranešimo apie tokį turinį gavimo ir prireikus jį pašalinti arba panaikinti prieigą prie jo. Nors Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodekso nuostatas akceptavusios IT bendrovės nėra visuomenės informavimo priemonių valdytojos, tačiau *Dailymotion* dar 2007 m. buvo pripažinta ne pasyvia prieglobos paslaugų teikėja, nes šios įmonės komercinis modelis buvo pagrįstas naudotojų *skatinimu* į savo svetainę įkelti *neteisėtą* medžiagą, kuri pritraukė daugiau lankytojų ir dėl to didėjo *Dailymotion* reklamos pajamos¹¹⁶⁶, o dėl šio skatinimo į svetainę kelti būtent neteisėtą turinį *Dailymotion* už jo pasekmes buvo taikyta civilinė atsakomybė. *Google Inc.* atskirais atvejais taip pat galėtų būti pripažintina aktyvia interneto tinklalapio valdytoja¹¹⁶⁷. Tai, kad šios bendrovės turi galimybę šalintiną neapykantą kurstantį turinį įvertinti per 24 valandas, o pagal Vokietijoje 2017 m. priimtą kovai su neapykantos kurstymu socialiniuose tinkluose skirtą įstatymą socialinių tinklų bendrovės komenta-

---

tokius neteisėtus komentarus netgi negavę jokio trečiųjų asmenų prašymo ar pranešimo. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 153 ir 159 dalys, *supra* note 12; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 70 dalis, *supra* note 12.

1163 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 91 dalis, *ibid.* „Rekomendacijos“ preambulės 3 punkte, *supra* note 35, taip pat skelbiama, kad siekiant apriboti tolesnę neteisėto turinio sklaidą ir jo daromą žalą, dažnai labai svarbu greitai jį pašalinti arba panaikinti prieigą prie jo, todėl atitinkami paslaugų teikėjai <...> turėtų gebėti greitai priimti sprendimus dėl galimų su neteisėtu turiniu internete susijusių veiksmų.

1164 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 19 dalis, *op. cit.*

1165 „Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksą“, *supra* note 915, Europos Komisija ir keturios didžiosios IT bendrovės – *Facebook*, *Microsoft*, *Twitter* ir *YouTube* – pristatė 2016 m. gegužės mėn. 2018 m. sausio 19 d. jo įsipareigojo laikytis ir *Instagram* bei *Google+* (Europos Komisija, „Kova su neapykantos kurstymu internete. Komisijos iniciatyvos rezultatai toliau gerėja, prie jos jungiasi daugiau platformų“, 2018 m. sausio 19 d., https://ec.europa.eu/lithuania/node_it), 2018 m. gegužės 9 d. – *Snapchat*, o 2018 m. birželio 27 d. apie tai paskelbė ir *Dailymotion* (visos kartu toliau – IT bendrovės).

1166 „Paryžiaus apygardos teismo 2007 m. liepos 13 d. sprendimo byloje *Christian C. ir Nord Ouest Production v. Dailymotion ir UGC Images*“, LEGALIS, https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-paris-3eme-chambre-2eme-section-jugement-du-13-juillet-2007/?page=jurisprudence-decision&id_article=2634.

1167 „*Google France* bylos sprendimo“ 118 ir 119 dalys, *supra* note 19.

rus taip pat privalo pašalinti per 24 val. nuo pranešimo gavimo¹¹⁶⁸, leidžia teigti, jog apie panašų terminą galima kalbėti ir sprendžiant dėl interneto tinklalapių, kaip visuomenės informavimo priemonių, valdytojų pareigos nedelsiant savo iniciatyva šalinti akivaizdžiai neteisėtus komentarus įgyvendinimo trukmės, nes jie, kaip matyti iš *Delfi AS v. Estonia* bylos, visų pirma ir pasireiškia būtent neapykantą kurstančių kalbų ir smurto provokavimu. Tačiau jeigu neapykantos kalbos tuo pat metu pasireiškia terorizmo kurstymu, toks komentaras turi būti šalinamas nedelsiant – laikantis Rekomendacijos 35 punkte prieglobos paslaugų teikėjams keliamo reikalavimo įvertinti kreipimuose nurodytą teroristinį turinį ir atitinkamais atvejais jį pašalinti arba panaikinti priegai prie jo per *vieną valandą*.

MTE & Index v. Hungary byloje nustatyta, kad *MTE* ir *Index*, vos sužinojusios apie artėjantį teismo procesą, iš karto pašalino neakivaizdžiai neteisėtus ginčo komentarus¹¹⁶⁹, ir tai pripažinta tinkamu interneto tinklalapių valdytojų elgesiu. Nors terminas „iš karto“ nėra apibrėžtas konkrečia laiko trume, įvertinus visą sakinio konstrukciją, jį greičiausiai reikėtų suprasti kaip „tą pačią dieną“. Be to, byloje, kuriose komentarai pašalinami kitą dieną, EŽTT tai aiškiai nurodo. Pavyzdžiui, *Pihl v. Sweden* byloje nustatyta, kad interneto svetainę valdanti asociacija tiek neteisėtą įrašą, tiek komentarą pašalino *kitą dieną*¹¹⁷⁰. Tokie neakivaizdžiai neteisėtų komentarų šalinimo terminai EŽTT praktikoje laikytini protingais ir pagrįstais. Tačiau *Tamiz v. the United Kingdom* liko neiširta, ar *Google Inc.* 2011 m. rugpjūčio 11 d. inicijuotas šmeižiamųjų komentarų pašalinimas tik *po penkių savaitių* nuo pranešimo apie A ir B komentarų neteisėtumą gavimo (2011 m. liepos 5 d.)¹¹⁷¹ nebuvo pernelyg ilgas ir tikrai neleido *Google Inc.* laikyti skleidėja, nors EŽTT aiškiai nurodė, kad „Europos Taryba, Europos Sąjunga, Jungtinės Tautos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija laikosi pozicijos, kad interneto prieglobos paslaugų teikėjai neturėtų būti laikomi atsakingais už trečiųjų šalių skleidžiamą turinį, nebent jie nesiėmė *operatyvių* veiksmų pašalinti arba apriboti jo priegai vos tik sužinoję apie šio turinio neteisėtumą“¹¹⁷². Autorės nuomone, šiuo atveju EŽTT *Tamiz v. Google Inc.* bylos sprendimo baigtį pripažino proporcinga veikiau tradiciškai remdamasis iš aplinkybių visumos išplaukiančia taisykle, kad „jei nacionaliniai teismai vadovavosi EŽTT praktikoje nustatytais teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės pusiausvyros užtikrinimo kriterijais, EŽTT tik esant svarbioms ir pagrįstoms priežastims gali pakeisti savo požiūrį į nacionalinių teismų poziciją“¹¹⁷³, kurią papildomai sustiprino i) *neakivaizdaus* komentarų neteisėtumo ir jų galimos padaryti ii) žalos *nežymumo* argumentu. Tačiau jei ginčas būtų kilęs tik dėl veiksmų operatyvumo, manytina,

1168 Vokietija yra pirmoji Europos šalis, įvedusi aiškias teises sankcijas socialiniams tinklams, reguliuojančias neapykantos kurstymą internete. Ullrich, *supra* note 912: 117; Kristina Normantaitė, Atsakas į neapykantos nusikaltimus: situacijos Lietuvoje apžvalga (Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2017), 25, <https://hrmi.lt/wp-content/uploads/2017/12/Atsakas-%C4%AF-neapykantos-nusikaltimus-2017-1.pdf>.

1169 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 15 dalis, *supra* note 12. Angliškas žodžių junginys „*at once*“ lietuviškai verčiamas kaip *išsyk, tuoj pat, bemat, iškart*, kurie yra siejami su tuo pačiu metu vykstančiu veiksmu.

1170 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 6 dalis, *supra* note 13.

1171 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 18–21 dalys, *supra* note 18.

1172 *Ibid.*, 54–56 ir 84 dalys.

1173 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 139 dalis, *supra* note 12; „*Axel Springer AG v. Germany* bylos sprendimo“ 88 dalis, *supra* note 292; „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 79 dalis, *supra* note 18.

kad penkių savaitių laikotarpis, net ir įvertinus, jog per jį *Google Inc.* nukentėjusiojo *Tamizo* du kartus prašė patikslinti informaciją, yra gerokai per ilgas¹¹⁷⁴.

Aptartų bylų analizė leidžia daryti išvadą, kad komentarai, kurių neteisėtumas negali būti įvertintas vien interneto tinklalapio valdytojo nuožiūra ir iniciatyva, neturi būti šalinami be nukentėjusiojo valios, tačiau jie vertintini ir esant reikalui – eliminuotiini vadovaujantis trimis pagrindiniais principais.

Pirma, jei komentaras neakivaizdžiai neteisėtas dėl to, kad jis pagrįstas neteisėta, neobjektyvia informacija, komentarai šalintini *remiantis pagrindiniu principu*, kad *internetu tinklalapio valdytojas neturi teisės dalytis neteisėta informacija, o visuomenė neturi teisės jos gauti*. Taigi sąžiningumo principas, sužinojus apie anoniminio komentaro neteisėtumą, reikalauja tokių komentarą nedelsiant šalinti, bent jau nacionalinėje teisėje nukentėjusiojo nereikalaujant įrodyti komentaro teiginių neatitikties tikrovei, nes iš CK 2.24 straipsnio 1 dalies kyla komentaro turinio neatitikties tikrovei prezumpcija (be to, pagrįsti informacijos neatitikimą tikrovei paprastai yra sunku ar net neįmanoma).

Antra, jei komentaras neakivaizdžiai neteisėtas dėl to, kad jis pagrįstas teisėta, objektyvia, bet neskelbtina informacija, komentarai šalintini *vadovaujantis viešojo intereso – visuomenės teisės žinoti konkrečias jai reikšmingų asmenų elgesio svarbias privataus gyvenimo aplinkybes* atsižvelgiant į asmens einamas pareigas ar padėtį visuomenėje (CK 2.23 straipsnio 3 dalis) – *principu*, jeigu informacijos skleidimas atitinka teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą tokią informaciją žinoti¹¹⁷⁵.

Trečia, kritikos, nuomonės ar kitokia vertinamojo pobūdžio forma pateikti komentarai, jei jie nesąžiningi, neturintys objektyvaus faktinio pagrindo, šalintini *įvertinus demokratinėje visuomenėje gyvybiškai būtiną nuomonių įvairovę ir idėjų plūralizmą*, kurio esmę atskleidžia EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos teisinės apsaugos pripažinimas ir tokia informacijai ar idėjoms, kurias valstybė ar bet kurią visuomenės dalį žeidžia, šokiruoja arba trikdo, įskaitant nepagarbią satyrą, kuri, kaip išraiškos būdas, gali atlikti labai svarbų vaidmenį atvirai diskutuojant apie visuomenės problemas. Vien vulgarių frazių ar net keiksmažodžių naudojimas pats savaime nėra lemiamas kriterijus vertinant netinkamo vertinamojo teiginio pobūdį, tačiau jei *vienintelis* vertinamojo teiginio tikslas yra nepagrįstai provokuoti, įžeisti, sumenkinti, nepelnytai pažeminti, iškreipti ar atskleisti nukentėjusiojo privataus gyvenimo faktus ar kitaip pažeisti jo interesus, komentaras yra šalintinas kaip nesuderinamas su saviraiškos laisve. Tais atvejais, kai reiškiami hiperbolizuota ir

1174 Į 2011 m. liepos 8 d. el. laišką *Tamizas* atsakė tą pačią dieną, o *Google Inc.* tik 2011 m. liepos 19 d. jo paprašė suteikti leidimą persiųsti skundą tinklaraščio autoriui. Nors leidimas buvo suteiktas 2011 m. liepos 22 d., skundas dėl visų komentarų – tiek pagal 2011 m. liepos 5 d., tiek pagal 2011 m. liepos 22 d. pretenzijas – tinklaraštininkui persiųstas tik 2011 m. rugpjūčio 11 d. „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 18–20 dalys, *ibid.*

1175 Nacionalinėje teisėje atsižvelgtina į „Visuomenės informavimo įstatymo“ 14 straipsnio 3 dalį, *supra* note 2, pagal kurią informaciją apie privatų gyvenimą leidžiama skelbti be asmens sutikimo, kai ji i) padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, ii) atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar iii) asmenines savybes. Taigi interneto tinklalapio valdytojas turėtų nustatyti: *pirma*, ar komentaras paskelbtas apie viešąjį asmenį; *antra*, ar konkretus komentaro turinys atitinka teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą tokią informaciją žinoti, nes ne bet kuri informacija net apie viešąjį asmenį yra reikšminga viešojo intereso požiūriu. Vertinant, kuriai iš nurodytų vertybių teiktinas prioritetas, svarbiausias kriterijus yra viešasis interesas, apibūdinamas kaip teisėtas realus visuomenės interesas gauti informaciją apie asmenų privatų gyvenimą, jeigu tai informacijai pripažintina visuomeninė svarba.

ne visiškai etiška kritika, ji turi turėti bent *tikėtiną* faktinį pagrindą, kurio neegzistavimas taip pat leistų nuomones šalinti pagal nukentėjusiojo prašymą tai padaryti.

Apibendrinant, *neakivaizdžiai neteisėtų komentarų*, įskaitant pažeidžiančius garbę ir orumą, *paskleidimas* laiko ir teisine prasme visada bus labiau *nutolęs* nuo jų viešo pasirodymo interneto svetainėje fakto – taip pat ir dėl to, kad, pavyzdžiui, objektyviai nuspręsti, ar teiginiai atitinka tikrovę ir ar pažeista konkretaus asmens garbė ir orumas, dalykinė reputacija ar kiti privataus gyvenimo, kaip jis suprantamas EŽTK 8 straipsnio prasme, interesai, paprastai gali tik pats asmuo, todėl interneto tinklalapio valdytojui nėra ir iš esmės neturėtų būti keliamas reikalavimas *savo iniciatyva* iširti anoniminiuose komentaruose paskelbtų teiginių tikrumą ir (ar) pagrįstumą¹¹⁷⁶. Tačiau EŽTT praktikoje taip ir liko neatskleista *neatidėliotino* neteisėtų komentarų pašalinimo samprata, kuri doktrinoje laikoma neaiškia ir neapibrėžta teisine koncepcija¹¹⁷⁷, ir nepateikiami tokio neatidėliotino pašalinimo nustatymo kriterijai, nors neteisėtų komentarų pašalinimas gali prarasti prasmę jau po keleto minučių¹¹⁷⁸. Vis dėlto tai reiškia, kad interneto tinklalapių valdytojų neteisėtais veiksmais – t. y. *paskleidimu* – civilinės atsakomybės už neteisėtų komentarų padarinius prasme laikytinas ne pats neteisėtų anoniminių komentarų pasirodymo internete (paskleidimo) faktas – t. y. *ne pats leidimas* portale *anonimiškai viešai paskelbti* neteisėtus komentarus, kai su jais „be jokių apribojimų turi galimybę susipažinti bet kokie asmenys“, bet netinkamas elgesys (neveikimas) *jau* pasirodžius neteisėtiems komentarams¹¹⁷⁹, neįgyvendinant pareigos šalinti neteisėtus komentarus, kurią būtina vykdyti neatsižvelgiant į tai, kas yra informacijos autorius ar šaltinis, ar jie nustatyti ir kokia jų nuomonė (pozicija) dėl reikalavimo pašalinti informaciją, nes tokiu atveju sprendžiama dėl neteisėtų veiksmų (neteisėtos informacijos viešo skelbimo) nutraukimo¹¹⁸⁰. Vadinas, komentarų *paskelbimas* įvyksta tada, kai asmuo sąmoningai ar neatsargiai dalyvauja perduodant arba sudaro sąlygas perduoti tam tikrą medžiagą¹¹⁸¹, tačiau interneto tinklalapio valdytojo *neteisėti veiksmai kaip* neteisėtų komentarų *paskleidimas* civilinės atsakomybės prasme *bus laikomi atliktais nuo pareigos pašalinti neteisėtus komentarus neįvykdymo momento*¹¹⁸². Tai atitinka

1176 Prancūzijos Konstitucinis Teismas, aiškindamas interneto prieglobos paslaugų teikėjų pareigą šalinti akivaizdžiai neteisėtus komentarus, yra konstatavęs, jog jie sprendžia tik dėl „akivaizdžiai neteisėto“ turinio pobūdžio, bet ne tiria paties turinio teisėtumą ar neteisėtumą. Van Eijk ir kt., *supra* note 949: 113.

1177 Lahe ir Turk, *supra* note 109: 460–61. Autorės nuomone, komentarų pašalinimo *operatyvumas* galėtų būti nustatomas vertinant laikotarpį, per kurį pasisakymas galėtų pasiekti didelį (reikšmingą) lankytojų ratą (tiek apskritai, tiek lyginant su tinklalapio skaitytojų auditorija) ir atsižvelgiant į faktiškai nukentėjusiajam kilusias teises pasekmes – kuo daugiau kilo padarinių, tuo labiau tikėtina, kad pašalinimas nebuvo operatyvus.

1178 *Ibid.*

1179 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“, *supra* note 4.

1180 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, *supra* note 33.

1181 Collins, *supra* note 493: 55.

1182 Tokios pozicijos laikosi ir Kauno apygardos teismas, nors vėliau konkretus sprendimas buvo panaikintas dėl procesinio pobūdžio trūkumų. „Kauno apygardos teismo 2013 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-109-657/2013“, ETEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/162516027753950/2A-109-657/2013>.

daugelyje užsienio šalių pasirinktą strategiją, kad aktyviai svetainės turinį kontroliuojančių interneto tinklalapių valdytojų civilinė atsakomybė laikoma *tiesiogine* deliktų teisės sankcija dėl nesugebėjimo vykdyti verslo konkrečiu būdu ar tam tikrų pagrindų atsargumo priemonių nesilaikymo¹¹⁸³.

Nacionalinėje teisėje, autorės nuomone, neakivaizdžiai neteisėtų komentarų šalinimo terminas galėtų būti nustatomas *mutatis mutandis* taikant Aprašo 15 straipsnį ir jame nurodytą 3 darbo dienų terminą¹¹⁸⁴. Aprašo 15 straipsnyje reglamentuojama situacija, kai informacinės visuomenės paslaugos teikėjas *neturi informacijos, kuria naudodamasis galėtų susisiekti su paslaugos gavėju*, kurio prašymu saugo <...> numanomai neteisėtą informaciją, ir *nepagrįstai didelių sąnaudų nereikalingomis priemonėmis* nesugeba tokios informacijos apie paslaugos gavėją gauti. Tokiu atveju jis per 3 darbo dienas nuo šio Aprašo 4 punkte nurodyto pranešimo gavimo turi nustatyti, ar saugo pranešime nurodytą informaciją, ar pranešimas atitinka šio Aprašo 4 ir 6 punktuose nurodytus reikalavimus, ar pranešime nurodyta informacija ir argumentai pagrįsti, o nustatęs šiuos faktus, jis *per vieną darbo dieną* nuo minėtų faktų nustatymo turi panaikinti galimybę pasiekti pranešime nurodytą informaciją. Tačiau jeigu paslaugos teikėjas suabejoja pagal šio Aprašo 4 punktą parengtame pranešime nurodytos informacijos ir argumentų pagrįstumu, jis per vieną darbo dieną nuo pranešimo įvertinimo gali kreiptis į *kompetentingą instituciją*, prašydamas tai nustatyti, o gavus kompetentingos institucijos atsakymą, pranešimo vertinimo terminas skaičiuojamas iš naujo. Jeigu paslaugos teikėjas nustato, kad pagal šio Aprašo 4 punktą pateiktame pranešime nurodyta informacija ir argumentai nepagrįsti, jis nepanaikina galimybės pasiekti pranešime nurodytą informaciją ir apie tai per vieną darbo dieną nuo sprendimo neinaikinti galimybės pasiekti informaciją priėmimo turi informuoti pranešimą pateikusį asmenį <...>¹¹⁸⁵. Šį Aprašą *mutatis mutandis* taikant interneto tinklalapių valdytojų elgesiui, o ginčą pasiekus EŽTT, jis jau vertintų tai, ar nacionalinėje teisėje pasirinktas tinkamas teisinis reguliavimas ir užtikrintas adekvatus jo taikymas Lietuvos Respublikos teismuose.

Apibendrinant, deliktų teisės institutas pagrįstas tinkamos dviejų ar daugiau lygiaverčių teisių – vieno asmens laisvės veikti ir kito asmens teisės nepatirti neigiamų šios veiklos pasekmių – pusiausvyros paieška¹¹⁸⁶, todėl teisė nekelia pareigos užtikrinti absoliutų trečiųjų asmenų saugumą ir vengti bet kokios galimos – net teorinės – žalos tretiesiems asmenims padarymo, kad bet kuria kaina būtų išvengta bet kokių deliktų¹¹⁸⁷. Tačiau jų

1183 Tokia situacija yra Prancūzijoje (žr. „Paryžiaus komercinio teismo 2008 m. birželio 30 d. sprendimą civilinėje byloje *Louis Vuitton Malletier S. A. v. eBay, Inc.*“, Nr. 200677799“, SUSTEINLAW, <https://sunsteinlaw.com/media/FrenchOpinions.pdf>, „Trojos apygardos teismo 2008 m. birželio 4 d. sprendimą civilinėje byloje *Hermès International v. eBay, Inc.*“, Nr. 20060264“, LEGALIS, <https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-troyes-chambre-civile-jugement-du-4-juin-2008/>), Christina Angelopoulos, „Beyond the Safe Harbours: Harmonising Substantive Intermediary Liability for Copyright Infringement in Europe“, *Intellectual Property Quarterly*, nr. 3 (2013 m.): 270–71; Čekijoje: Polčák, *supra* note 23: 255–56, taip pat kitose šalyse: Helmut Koziol ir Alexander Warzilek, sud., *The Protection of Personality Rights Against Invasions by Mass Media* (Wien; New York: Springer, 2005), 640.

1184 „Aprašas“, *supra* note 521.

1185 *Ibid.*

1186 Van Dam, *supra* note 174: 711–2 dalis.

1187 Michael Faure, „Economic Optimization of Tort Law“, *The Aims of Tort Law. Chinese and European Perspectives*, sud. Helmut Koziol (Wien: Jan Sramek Verlag KG, 2017), 80.

pagrįstai gali būti reikalaujama imtis priemonių kontroliuoti trečiųjų asmenų elgesį¹¹⁸⁸, kuriomis būtų siekiama išvengti interneto tinklalapio valdytojo galimos *numatyti* žalos. Ekonominė prasme interneto tinklalapių valdytojai skatinami imtis *optimalių* prevencinių nuo neteisėtų komentarų priemonių, kurios yra adekvačios siekiamam tikslui ir užkirstų kelią tiems pažeidimams, kuriuos *verta* užkirsti iš ekonominių pozicijų¹¹⁸⁹. Tokiu būdu interneto tinklalapių valdytojų civilinės deliktinės atsakomybės režimo koncepcija siekiama suderinti bent keturių skirtingų subjektų, įskaitant visuomenės, kaip visumos, teises ir teisėtus interesus, o rūpestingu ir apdairiu interneto tinklalapio valdytoju laikytinas tas, kuris protingai ir pagrįstai atsižvelgia į savo bei visų interneto rinkos dalyvių teises ir teisėtus interesus. Autorės nuomone, siekiant išvengti kalte grįstos civilinės atsakomybės prilyginimo griežtajai teisinių padarinių prasme, interneto tinklalapio valdytojas, *turėdamas žinoti*, kad jo svetainėje gali būti paskelbti neteisėti komentarai, turėtų išsaugoti galimybę išvengti civilinės atsakomybės taikymo, jeigu, atsižvelgiant į pagrindinės publikacijos, įrašo ar diskusijos temos ir komentaro *turinio* sąsajumą, jis negalėjo tikėtis *konkretaus turinio* komentarų ir viso jų egzistavimo metu, taikydamas įprastą komentarų patikros praktiką, *elgėsi sąžiningai*.

***

Kompleksiškai įvertinus visose EŽTT nagrinėtose bylose analizuotos interneto tinklalapių valdytojų pareigos imtis priemonių šalinti neteisėtus komentarus apimtį atsižvelgiant į interneto portalo valdytojų taikytų priemonių neteisėtų komentarų atžvilgiu pakankamumą ir komentarų neteisėtumo pobūdį, konstatuotina, kad kiekvienu atveju turi būti vertinama *ne teorinė, bet faktiškai deklaruojama ir taikoma komentarų turinio kontrolės praktika*, nepriklausomai nuo pasirinktame veiklos modelyje įdiegtų techninių sprendimų buvimo ar nebuvimo, o iš *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimo interneto svetainių valdytojams kylanti *besąlyginė pareiga* savo iniciatyva ir nuožiūra užtikrinti i) *veiksmingą ii) akivaizdžiai neteisėtus komentarus iii) iš anksto aptinkančią ar neatidėliotiną jų pašalinimą užtikrinančią sistemą*, kurios efektyvumas matuotinas atsižvelgiant į galutinį iv) *rezultatą*, taikytina tik akivaizdžiai neteisėtų pasisakymų atveju. Pastarieji EŽTT sprendimai aiškiai rodo tendenciją pripažinti interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už *neatidėliotiną akivaizdžiai* („*aiškiai ir atvirai*“) neteisėtų lankytojų komentarų nepašalinimą *savo iniciatyva* galimybę, jos nelaikant bendrąja taisykle už nesiėmimą priemonių šalinti *žemesnio* neteisėtumo laipsnio komentarus, o interneto tinklalapio valdytojas neturi imtis visų įmanomų priemonių, kad neteisėti komentarai apskritai nepasirodytų, tačiau privalo *užtikrinti neatidėliotiną jau paskelbtų komentarų pašalinimą* šia tvarka: a) *akivaizdžiai* neteisėtus komentarus būtina šalinti *nedelsiant* po jų pasirodymo *savo iniciatyva*; b) *neakivaizdžiai* neteisėtus komentarus pakanka ištrinti vos gavus *bet kokia forma* pateiktą prašymą, prašimą ar kitaip sužinojus apie jų neteisėtumą, nepriklausomai nuo to, ar apie tai *pranešta*

1188 Nancy S. Kim, „Website Proprietorship and Online Harassment“, *Utah Law Review*, 2009 m. kovo 6 d., 1037, <https://papers.ssrn.com/abstract=1354466>.

1189 Pavyzdžiui, kai ribinės prevencijos išlaidos yra mažesnės už ribinę naudą mažinant deliktų riziką. Tai atspindi *prevencinę* deliktų teisės funkciją, kurios esmė – mažiausiomis sąnaudomis didinti socialinę gerovę, ir deliktų teisėje visuotinai pripažįstamą „mažiausių kaštų“ principą. Faure, „Economic Optimization of Tort Law“, *supra* note 1187: 81.

interneto svetainės valdytojo siūlomą būdą ir neatsižvelgiant į tai, ar pranešęs asmuo galėtų būti konkretaus pasisakymo adresatas (potenciali auka), ar ne. Tai rodo, kad komentarų autoriaus atlikto faktinio pasisakymo pateikimo *negalima* automatiškai *tapatinti* su interneto tinklalapio valdytojo *neteisėto* paskleidimo momentu. Tokiu būdu *interneto tinklalapio valdytojo taikytų prevencinių priemonių veiksmingumas ir vėlesnio elgesio tinkamumas bei operatyvumas gali būti apibrėžiamas ir kaip atsakomybės kilmės kriterijus, ir kaip bendrosios rūpestingumo ir apdairumo pareigos*, kurios netinkamas vykdymas gali sukelti pareigą atlyginti žalą, *įgyvendinimo vertinimo matas*. Vis dėlto galimybės skelbti anoniminius komentarus suteikimas iš esmės priklauso tik nuo interneto svetainės valdytojo pasirinkto verslo modelio, tačiau ne visi tinklalapių valdytojai turi pakankamai finansinių bei žmogiškųjų išteklių nuolat sekti (nes tam tikrai neteisėtumo kategorijai komentarą priskirti galima tik skaitant juos visus), tinkamai kvalifikuoti¹¹⁹⁰ ir *nedelsiant* šalinti kiekvieną neteisėtą komentarą. Todėl deramai atsižvelgtina į faktą, kad interneto svetainių savininkai, įvertinę finansines, laiko ir kitas sąnaudas, taip pat teises ir finansines grėsmes, apskritai gali nuspręsti panaikinti anoniminę komentavimo galimybę, kas gali reikšti EŽTK 8 ir 10 straipsnių pažeidimą, arba – priešingai – nuspręsti nevykdyti jokių aktyvių lankytojų kuriamo turinio administravimo veiksmų ir taip ne tik išvengti grėsmės netinkamai nustatyti komentarų neteisėtumo laipsnį, bet ir įgyti galimybę remtis Elektroninės komercijos direktyvos 12–15 straipsniuose įtvirtintomis pasyvaus pobūdžio interneto paslaugų teikėjams taikytinomis atsakomybės išimtimis. Tai savo ruožtu gali apsunkinti nukentėjusiųjų galimybę atgauti dėl privataus gyvenimo pažeidimo patirtų nuostolių atlyginimą ir taip pat iškreipti EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisių į privatų gyvenimą bei saviraiškos laisvę pusiausvyrą, kurios EŽTT, remdamasis lankstaus aiškinimo koncepcija, nuolat ieško atsargiai derindamas skirtingų šalių interesus. Todėl komentarus leidžiančių skelbti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvė, vertinant jų taikytas prevencines priemones ir elgesį po komentarų pasirodymo, gali būti ribojama tik remiantis protingais ir pagrįstais kriterijais, neatsietais nuo *proporcingumo* ir saviraiškos laisvės ribojimo *pasekmių* vertinimo tiek interneto svetainės valdytojui, tiek visai visuomenei ar tam tikrai jos daliai. Toks saviraiškos laisvės ribojimas beveik visuomet koresponduoja su Chartijos 16 straipsnyje įtvirtinta laisve vykdyti verslą¹¹⁹¹, *inter alia*, užtikrinančia teisę vykdyti pasirinktą veiklą adekvačiomis sąnaudomis, todėl teisės aiškinimo taisyklės turi atitikti šią nuostatą.

2.7. Civilinės atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapių valdytojams

Nors doktrinoje pagrįstai teigiama, kad norint pakeisti interneto rinkos dalyvių elgesį, reikia nustatyti tinkamo jų elgesio standartus, o ne taikyti atsakomybę už jų nekontroliuo-

1190 Nesant tikslaus akivaizdaus komentarų neteisėtumo apibrėžimo, sunku tikėtis, kad komentarus tinkamai atrinks ir ištrins teisinio išsilavinimo neturintys stebėtojai.

1191 Jeigu laikysimės pozicijos, kad kai kurių tinklalapių pildymas vertintinas kaip hobis. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 116 dalis, *supra* note 12; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ atskirosios teisėjų *Nonos Tsotsoria* ir *András Sajó* nuomonės 9 ir 29 dalyse, *supra* note 12.

jamų svetainių lankytojų veiksmus¹¹⁹², net deontologinio pobūdžio literatūroje¹¹⁹³ interneto tinklalapių valdytojų elgesys paprastai vertinamas iš pasekmių, o ne iš priemonių, per kurias jos pasiekiamos, perspektyvos¹¹⁹⁴, nes, *pirma*, interneto tinklalapių valdytojai dėl turimų pajėgumų gali geriausiai užkirsti kelią deliktams internete¹¹⁹⁵, *antra*, atsakomybės jiems taikymas padėtų išspręsti žalos atlyginimo problemą¹¹⁹⁶. Šią tendenciją atspindi ir paskutinis EŽTT praktikoje išskirtas interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijus, kuris aptariamasis toliau.

Delfi AS v. Estonia byloje, siekiant įvertinti galimus neigiamus civilinės atsakomybės taikymo *Delfi AS* padarinius, buvo analizuoti šie *turtiniai* ir *neturtiniai* pasekmių aspektai.

Turtiniai:

- i) *absoliutus* nukentėjusiajam asmeniui priteistos neturtinės žalos *kompensacijos dydis* – 320 EUR;
- ii) *santykinis* taikytos kompensacijos dydis kaip *sankcijos ir interneto tinklalapio valdytojo padėties proporcingumas* – *Delfi AS* yra profesionali vieno iš didžiausių Estijoje naujienų portalo valdytoja, todėl tokia nedidelė sankcija, EŽTT požiūriu, jokių būdu negali būti vertinama kaip neadekvati padarytam pažeidimui;
- iii) *papildomos veiklos išlaidos* kaip teismų sprendimų rezultatas – *Delfi AS* po EŽTT sprendimo įsteigė specialią, visus tinklalapyje www.delfi.ee pasirodančius komentarus stebinčią ir trinančią moderatorių komandą.

Neturtiniai:

- iv) nacionalinių teismų *sprendimų įtaka pasirinktam verslo modeliui* – *Delfi AS* dėl jų neteko keisti savo verslo modelio, o *Delfi AS v. Estonia* bylos nagrinėjimo EŽTT metu anoniminiai komentarai greta pirmiausia skaitytojams rodomų registruotų vartotojų komentarų vis dar dominavo;
- v) *skaitytojų auditorijos (populiarumo) pokytis* – www.delfi.ee toliau išlieko vienas iš didžiausių Estijos interneto naujienų tinklalapių ir iki šiol populiariausias pagal komentarų skaičių, kuris nuolat auga;
- vi) po *Delfi AS v. Estonia* bylos *vėliau susiklosčiusi Estijos teismų praktika* sprendžiant kitų interneto naujienų portalų atsakomybės klausimus – vėliau Estijoje buvo ir kitų bylų, kuriose pripažinta interneto naujienų tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės už neteisėtus lankytojų komentarus galimybė, tačiau nuostoliai nebuvo priteisti¹¹⁹⁷, taigi kitiems Estijos interneto portalų valdytojams nacionalinių

1192 Pappalardo, *supra* note 79: 10–12.

1193 Deontologija – tai etikos teorija, pagal kurią poelgiai yra savaime geri arba blogi, nepriklausomai nuo jų pasekmių.

1194 Marcelo Thompson, „Beyond Gatekeeping: The Normative Responsibility of Internet Intermediaries“, *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 18, nr. 4 (2016 m.): 13.

1195 Yannopoulos, „The Immunity of Internet Intermediaries Reconsidered?“, *supra* note 107: 54; Danielle Keats Citron ir Helen L. Norton, „Intermediaries and Hate Speech: Fostering Digital Citizenship for Our Information Age“, *Boston University Law Review* 91 (2011 m.): 167.

1196 Rustad ir Koenig, *supra* note 65: 383–87.

1197 Žr. „Talino apeliacinio teismo 2012 m. vasario 21 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2-08-76058“ ir „Talino apeliacinio teismo 2013 m. birželio 27 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2-10-46710“. „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 43 dalis, *supra* note 12.

teismų ir EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje priimti sprendimai nesukėlė jokių neigiamų pasekmių.

EŽTT, įvertinęs, kad *Delfi AS* turėjo pakankamai galimybių kontroliuoti savo portale skelbiamus komentarus ir pagal pirmiau minėtus kriterijus nustatęs, kad Estijos teismų sprendimai *Delfi AS* nesukėlė jokių neigiamų pasekmių, konstatavo, kad *Delfi AS* pripažinta pareiga nedelsiant po paskelbimo iš savo interneto svetainės pašalinti akivaizdžiai neteisėtus, neapykantą ir smurtą skatinančius komentarus, nėra neproporcingas saviraiškos laisvės suvaržymas. Paradoksalu, tačiau panaši Vengrijos teismų interneto svetainės valdytojams nustatyta pareiga *MTE & Index v. Hungary* byloje priimtu sprendimu įvertinta kaip perdėtas ir teisę internete laisvai dalytis informacija galintis pažeisti reikalavimas, nors šioje byloje iš tinklalapius valdančių *MTE* ir *Index* neturtinės žalos nebuvo priteista, o jos buvo įpareigos padengti bylinėjimosi išlaidas, įskaitant ieškovės patirtas išlaidas jos atstovavimui teisme. Šioje byloje vertinant interneto tinklalapių valdytojui taikytos civilinės atsakomybės taikymo pasekmes, EŽTT esminiu, neigiamu ir **lemiamu** Vengrijos teismų priimtų sprendimų poveikiu laikė *ne tiek konkrečios žalos atlyginimo kompensacijos nepriteisimą, kiek būdą, kuriuo pripažįstama interneto portalų atsakomybė už trečiųjų šalių komentarus*, nes tai gali paskatinti tolimesnius teisinius ginčus, kuriuose žalos atlyginimas jau bus priteistas. EŽTT ypač pabrėžė esminį žiniasklaidos vaidmenį demokratinėje visuomenėje¹¹⁹⁸, pažymėjo, kad Vengrijos Konstitucinis Teismas taip pat nusprendė, kad interneto portalų, leidžiančių komentuoti be išankstinio redagavimo, valdymas reiškė saviraiškos laisvės įgyvendinimo terpe, ir (nors ir pabrėždamas, jog neturi tokios teisės) pastebėjo, kad Vengrijos teismai neįvertino, jog pareiškėjos buvo laisvos elektroninės žiniasklaidos dalis ir neanalizavo, kaip atsakomybės šių dviejų skirtingų interneto svetainių valdytojams taikymas paveiks žodžio laisvę internete. Taigi, EŽTT nuomone, toks **objektyvus** atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui už lankytojų komentarus taikymas, net nebandant ieškoti ieškovės ir atsakovių teisių ir pareigų pusiausvyros, gali sukelti iš anksto numatomų neigiamų pasekmių interneto tinklalapio komentavimo aplinkai – pavyzdžiui, paskatinti apskritai atsakyti komentarų skilties ir apriboti žodžio laisvės internete įgyvendinimą, o tai, EŽTT nuomone, gali turėti tiesioginį ar netiesioginį neigiamą poveikį saviraiškos laisvei internete, kuris būtų itin žalingas tokiems nekomerciniams tinklalapiams kaip *MTE*¹¹⁹⁹. Anot EŽTT, vien faktas, kad skirstydami atsakomybės našą, teismai net nebandė ieškoti ieškovės ir atsakovių teisių ir pareigų pusiausvyros, kelia abejonių dėl tinkamos pareiškėjų saviraiškos laisvės nacionalinėje teisės sistemoje apsaugos pakankamumo.

Pihl v. Sweden byloje tinklaraštį valdančiai asociacijai nepritaikius civilinės atsakomybės, jai nekilo neigiamų pasekmių, tačiau EŽTT pakartojo *MTE & Index v. Hungary* byloje jau anksčiau suformuluotą poziciją, kad atsakomybė už trečiųjų asmenų komentarų padarinius gali turėti neigiamų pasekmių su komentarais susijusiai interneto tinklalapio aplinkai ir taip sumažinti galimybę internete įgyvendinti saviraiškos laisvę, o toks poveikis gali būti ypač žalingas nekomerciniais pagrindais veikiančiai interneto svetainei¹²⁰⁰. *Tamiz v. the United Kingdom* byloje *Google Inc.* taip pat nekilo jokių neigiamų padarinių, tačiau ir šioje byloje pažymėta, kad sprendžiant dėl civilinės atsakomybės interneto svetainių

1198 „*De Haes ir Gijssels v. Belgium* bylos sprendimo“ 37 dalis, *supra* note 624.

1199 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 86 dalis, *supra* note 12.

1200 „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 35 dalis, *supra* note 13.

valdytojams taikymo būtina ypač atsižvelgti į itin svarbų tokių interneto paslaugų teikėjų kaip *Google Inc. vaidmenį* palengvinant prieigą prie informacijos ir diskusijų įvairiomis politinėmis, socialinėmis ir kultūros temomis, o valstybėms narėms šiuo klausimu suteikiama plati diskrecija tam, kad būtų pasiekta teisinga EŽTK 8 straipsnyje laidojamos pareiškėjo teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir EŽTK 10 straipsnyje *Google Inc.* bei galutiniams interneto vartotojams garantuojamos teisės į saviraiškos laisvę pusiausvyra¹²⁰¹. EŽTT *Tamiz v. the United Kingdom* byloje taip pat išskyrė du veiksnius, į kuriuos tokiais atvejais būtina atsižvelgti apibrėžiant valstybei suteiktos diskrecijos laisvės ribas: tai *veiksmų pobūdis*, įskaitant intervencijos į teisės į privatų gyvenimą rimtumą, ir Europos Tarybos narių sutarimo dėl santykinės vertinamo *intereso svarbos arba geriausių jo apsaugos būdų* egzistavimas arba jo nebuvimas¹²⁰².

Apibendrinant pastebėtina, kad, vertindamas interneto tinklalapių valdytojams kilusias pasekmes, *Delfi AS v. Estonia* byloje EŽTT vertino iš *Delfi AS* priteistos *kompensacijos* (320 EUR) neturtinei žalai atlyginti *dydį*, tuo metu *MTE & Index v. Hungary* byloje, nors *Index* teisinis statusas pastarojoje byloje buvo analogiškas *Delfi AS*, teisiškai nepriimtina ir pavojingu saviraiškos laisvei pripažintas pats *atsakomybės taikymo faktas*. Kadangi atsakomybės taikymo faktas bei jau pritaikytos atsakomybės apimtis yra netapatūs dalykai, ši EŽTT pozicija neatrodo nuosekli ir aiškiai neatsako į klausimą, ar nacionaliniai teismai, vertindami sprendimo padarinius žodžio laisvės įgyvendinimui, turėtų vertinti atsakomybės taikymo fakto, ar jos dydžio teises pasekmes. Tačiau bet kuriuo atveju darytina išvada, kad sprendžiant interneto portalo valdytojo civilinės atsakomybės už teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anoniminiais komentarais sukeltą žalą, taikymo klausimą, turi būti vertinami **i) ne tik finansiniai ir ii) ne tik konkrečiam** interneto tinklalapio valdytojų *ad hoc trumpuoju* bei **iii) ilguoju** periodu kilsiantys neigiami padariniai, bet ir **iv) apskritai** galimas teismo sprendimo *poveikis* laisvos žiniasklaidos koncepcijai bei kitos **v) visai demokratinei visuomenei kilšančios** turtinės ir neturtinės *pasekmės* – ypač galinčios turėti neigiamos įtakos žodžio laisvės garantijoms.

***

EŽTT praktikos interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už lankytojų komentarų sukeltus padarinius tendencijos rodo, kad interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvė kiekvieno žalos trečiųjų asmenų privataus gyvenimo interesams padariusio anoniminio komentaro atžvilgiu ribojama ieškant tinkamos jų, tikrųjų komentarų autorių ir trečiųjų asmenų pažeistos teisės į privataus gyvenimo gerbimą pusiausvyros, atsižvelgiant ir į visuomenės, kaip visumos, interesus, tačiau EŽTK 10 straipsnio reikalavimų vertinimas aptariamose kategorijose bylose yra labai susijęs su konkrečios bylos *kontekstu*¹²⁰³, kuris visų pirma vertinamas nacionaliniuose teismuose pagal nacionalinės

1201 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 90 dalis, *supra* note 18; „*Mosley v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 108–111 dalys, *supra* note 433.

1202 „*Tamiz v. the United Kingdom* bylos sprendimo“ 79 dalis, *ibid*.

1203 „*Perinçek v. Switzerland* bylos sprendimo“ 208 dalis, *supra* note 910; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86-648/2016“, *supra* note 352; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2018“, *supra* note 923.

teisės nuostatas. Visgi, nors tiek interneto tinklalapių valdytojų elgesio komentarų atžvilgiu tinkamumas, tiek pačių pasisakymų pobūdžio kvalifikavimas pirmiausia paliktas nacionalinių teismų diskrecijai, net ES šalyse nesutampa (o dažnai – ir apskritai neaiškūs) interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo pagrindai, o vien dėl Europos regiono deliktų teisės sistemų įvairovės ir *to paties komentaro teisėtumas, ir panašaus interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės taikymo sąlygos* atskirose šalyse gali būti įvertintas pagal skirtingus kriterijus, galinčius lemti nevienodą panašių komentarų ir (arba) interneto tinklalapio valdytojo veiksmų kvalifikavimą. Lietuvos teisinėje sistemoje apskritai niekada nebuvo analizuotas interneto tinklalapių valdytojams taikytinos civilinės atsakomybės kilmės pagrindas ar tirtas objektyviai protingo ir rūpestingo interneto tinklalapio valdytojo elgesio neteisėtų anoniminių komentarų atžvilgiu standartas, o negausioje Lietuvos teismų praktikoje, neįvardijant interneto tinklalapio valdytojo *bonus pater familias* kriterijų apibrėžiančių veiksmių, tik pažymėta, kad jų elgesys yra susijęs su pareiga būti *rūpestingam*¹²⁰⁴, o interneto tinklalapio valdytojui nepakanka komentarų turinį vertinti pagal „savo įsitikinimus“¹²⁰⁵. Nors EŽTT bylose išskirti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais sukeltus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinantys kriterijai visų pirma aiškintini nacionalinės deliktų teisės kontekste, interneto tinklalapiai funkcionuoja nacionalines jurisdikcijas peržengiančioje virtualioje erdvėje, todėl bylos dėl šių asmenų civilinės atsakomybės turi būti nagrinėjamos kruopščiai atsižvelgiant į bendrąsias EŽTT praktikos interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą srityje plėtos tendencijas.

Vis dėlto skirtingų šalių teisiųjų sistemų ypatumus atskleidusi EŽTT praktika leidžia išvelgti keletą bendrų, nuo deliktų teisės sistemų nepriklausančių tendencijų. *Visų pirma*, interneto tinklalapio valdytojo civilinei atsakomybei už anoniminiais lankytojų komentarais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą taikyti būtina nustatyti, jog šis subjektas komentarų skelbimo procese *tiesiogiai* ar *netiesiogiai* įgyvendina savo saviraiškos laisvę. Tik tai nustačius, tirtinas jo pareigos elgtis atitinkamu būdu šaltinis ir apibrėžtinai interneto tinklalapio valdytojui taikytino *rūpestingumo ir apdairumo pareigos standartas*, atsižvelgiant į komentarų konteksto *socialinę aplinką*, įskaitant visuomenėje kilusios *diskusijos pobūdį*, vertinant interneto tinklalapio valdytojo statusą ir glaudžiai su juo susijusį *tinklalapio žinomumą, paskirtį bei tikslą*, taip pat nustatant komentarų *neteisėtumo pobūdį*, su kuriuo glaudžiai susijusi galimų jų padarinių *numatymo* doktrina. *Trečia*, esminės reikšmės galutiniams bylos rezultatams turi tinkamas *komentarų konteksto ir komentarų turinio* bei *interneto tinklalapio valdytojo taikytų prevencinių ar operatyvų komentarų pašalinimą užtikrinančių veiksmų įvertinimas*, taigi interneto tinklalapių val-

1204 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, *supra* note 33.

1205 Antra vertus, tokio rūpestingumo ir apdairumo standarto nebuvimas Lietuvos teismams netrukdo abstrakčiai konstatuoti, jog „nenušuntus paslaugos gavėjui Aprašo 8 punkte numatyto prašymo dėl gautame pranešime nurodytos informacijos pagrįstumo, visuomenės informavimo priemonei atsiranda pareiga panaikinti galimybę pasiekti <...> pranešime nurodytą neteisėtą informaciją, tačiau nekyla prievolė atlyginti neteisėtos informacijos paskleidimu padarytą turtinę ir neturtinę žalą – kaip visuomenės informavimo priemonės valdytojas, gavęs <...> pranešimą, žinojo, jog informacija neteisėta, tačiau nežinojo ir neturėjo žinoti, jog paskelbti duomenys neatitinka tikrovės“. „Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-852-324/2012“, *supra* note 576.

dytojų atsakomybę iš esmės lemia ne tiek teisinis reglamentavimas, kiek i) *lankytojų pasisakymų neteisėtumo pobūdis* ir ii) *interneto svetainių valdytojo vykdoma tinklalapio turinio (ir komentarų, ir apskritai) kontrolė*, pagal kurios mastą vertinamas neteisėtų komentarų atžvilgiu interneto tinklalapio valdytojo atliktų veiksmų ar neveikimo pagrįstumas. Tačiau tiek atskirų valstybių teismai, tiek pats EŽTT dėl interneto tinklalapių valdytojų veiksmų atitikties *bonus pater familias* standartui sprendžia *neapibrėžę* paties bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai turinio, kuris taip pat gali skirtis priklausomai nuo EŽTT esminiu bylų faktinių aplinkybių skirtumu pripažįstamo komentarų *neteisėtumo lygmens*, jį per atskirus verslo sprendimus klaidų ir bandymų metodu paliekant nusistatyti patiems. Autorės nuomone, konkretų interneto tinklalapių valdytojų elgesio modelį ir priemonių komentarų atžvilgiu pasirinkimą turėtų determinuoti būtent tam tikruose privalomuose ar *soft law* teisės aktuose apibrėžtas pareigų komentarų atžvilgiu turinys, o ne – atvirkščiai – pačių interneto svetainių valdytojų *ad hoc* pasirinktos priemonės, nes tai skatina teisinį neapibrėžtumą, verčia šalis patirti papildomų sąnaudų ir destabilizuoja civilinę apyvartą. Šioje teisiniu netikrumu persmelktoje situacijoje siekiant minimalizuoti neteisėtais anoniminiais komentarais padarytų trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų nulemtos žalos riziką, interneto tinklalapių valdytojams siūlytina apsvarstyti galimybę sudaryti savanoriškojo ir (arba) privalomojo, jei toks ateityje būtų numatytas, civilinės atsakomybės draudimo sutartis.

IŠVADOS

Mokslinio tyrimo rezultatai patvirtina ginamuosius teiginius, kurie pristatomi pagal disertacijos tikslui pasiekti nustatytų uždavinių įgyvendinimo chronologiją.

Dėl iš EŽTK 10 straipsnio kylančios interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ir privataus gyvenimo kategorijos, kaip interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo prielaidos, turinio

1. Daugialypė, įvairiapusė ir itin dinamiška EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta privataus gyvenimo kategorija, EŽTT transformuota į bendrosios asmenybės teisės objektą, tolygiai kinta ir evoliucionuoja kartu su šiuolaikinės informacinės visuomenės bei atskirų jos narių raida, todėl pateikti statiškos privataus gyvenimo sampratos ne tik netikslinga, bet ir neįmanoma. Šia prasme suvokiama privataus gyvenimo koncepcija privatinėje teisėje apima visas CK antrosios knygos I dalies II skyriuje nurodytas vertybes, bet jomis neapsiriboja, o kiekviena iš jų gali būti pažeista neteisėtai anoniminiais interneto svetainių lankytojų komentarais. Todėl, užuot svarščius, ar tam tikras interesas laikytinas privačiu *per se*, tikslingiausia orientuotis į klausimą, *kuria apimtimi* nukentėjusiajam asmeniui derėtų suteikti konkrečiu atveju pažeistų privataus gyvenimo interesų apsaugą deliktų teisės priemonėmis.
2. Kiekvienos į privataus gyvenimo sferą patenkančios teisinės vertybės pažeidimą deliktinės atsakomybės prasme lemia i) duomenų ar kitos informacijos paskleidimo faktas ir ii) jo nulemtas nukentėjusiojo privačių interesų pažeidimas, padaręs žalos, todėl visų CK antrosios knygos I dalies II skyriuje nurodytų vertybių pažeidimams turėtų būti taikomi *vienodi* teisinės gynybos būdai, parenkami pirmiausia atsižvelgiant į bendrą konkrečių neteisėtų anoniminių komentarų prieinamumą ir žalos, susijusios su teisės į privatų gyvenimą pažeidimu, padarymo kontekstą.
3. Interneto tinklalapių valdytojai, administruojantys visuomenės informavimo priemones – virtualias komentarų teikimo platformas, kuriose lankytojai gali skelbti savo nuomones, pasisakymus ar kitokius komentarus, jų skelbimo procese pagal EŽTT praktiką pripažįstami vykdančiais *sui generis* žurnalistikos veiklą ir EŽTK 10 straipsnio prasme įgyvendinančiais *savo* saviraiškos laisvę, kuri apibrėžtina kaip teisė *skleisti* ir *dalytis* ne tik savo, bet ir trečiųjų asmenų sukurta ir interneto svetainėje paskelbta informacija nepriklausomai nuo to, ar ji skirta papildyti paties interneto tinklalapio valdytojo pateiktą turinį, ar išreikšti savarankišką komentatorių poziciją. Vienas iš teisinių privataus gyvenimo apsaugos internete užtikrinimo instrumentų yra lankytojams anonimiškai komentarus leidžiančių skelbti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimas, kurio pagrįstumo vertinimo kriterijai – i) *teisėtumas*, ii) *tikslingumas* ir iii) *ribojimo būtinumas demokratinėje visuomenėje* – plačiausia prasme interpretuojamos teisės į privatų gyvenimą požiūriu aiškintini ir taikytini *siaurąja* prasme.

Dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainių lankytojų

komentarais, taikymą pateisinančių kriterijų interneto svetainių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste

4. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo *būtinumas demokratinėje visuomenėje*, pateisinantis civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainių lankytojų komentarais, taikymą, yra kertinė interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo poreikio vertinimo ašis, daugeliu atveju lemianti galutinį bylos rezultatą. Sprendžiant dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už anoniminiais komentarais įvykdytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymo, analizuotini šie *universalūs*, atsižvelgiant į unikalią virtualios erdvės specifiką suformuoti kriterijai: i) *komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys*; ii) *komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei*; iii) *interneto tinklalapio valdytojo komentarų atžvilgiu taikytos prevencinės ir a posteriori priemonės*; iv) *atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapio valdytojui*; v) *nukentėjusiojo asmens elgesys iki komentarų pasirodymo ir po jų paskelbimo*; vi) *komentarų pasekmės nukentėjusiajam asmeniui*. Bylose dėl anoniminiais neteisėtais komentarais tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytos žalos atlyginimo šie kriterijai neišvengiamai turi būti integruojami į atskirų civilinės atsakomybės sąlygų tyrimo ir vertinimo procesą.

Dėl atskirų interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų turinio ypatumų ir jų tarpusavio santykio

5. Atskiri EŽTT nacionalinių sistemų teisinio reguliavimo ir teisės taikymo praktikos analizės būdu iškristalizuoti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumą demokratinėje visuomenėje apibrėžiantys kriterijai patenka į skirtingus civilinės atsakomybės subinstitutus, todėl jų įtaka ir reikšmė interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo galimybės vertinimo procese yra nevienoda. Esminiai interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už svetainės lankytojų anoniminiais komentarais tretiesiems asmenims teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai yra i) *komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys*, kurį apibrėžia a) visuomenėje kilusios diskusijos, b) interneto tinklalapio ir c) komentarų neteisėtumo akivaizdumo pobūdis, bei ii) *interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės prevencinės priemonės ir vėlesnio faktinio elgesio po komentarų paskelbimo tinkamumas*, kurie gali būti vertinami ir kaip interneto tinklalapių valdytojų rūpestingumo bei apdairumo pareigos kilmės šaltinis, ir kaip jos įgyvendinimo vertinimo matas.
6. Neteisėtų komentarų paskelbimo interneto svetainėje riziką didina diskusijos viešojo intereso ir visuomenei jautrių temų klausimais, o ją atitinkamai koreguoja – didina arba mažina – bendras tinklalapyje skelbiamų komentarų neteisėtumo pobūdis bei laipsnis, kuris, kaip nepreziumuotinas, kaskart vertintinas atsižvelgiant į bendrą interneto svetainės prigimtį ir konkrečios diskusijos tematiką. *Kuo*

didesnė bendroji *rizika* interneto svetainėje sulaukti neteisėtų komentarų ir kuo jautresnė bei visuomenei reikšmingesnė konkrečios diskusijos tema, tuo labiau interneto tinklalapio valdytojas gali ir teisine prasme *turi* numatyti neteisėtų komentarų pasirodymo faktą apskritai, tačiau civilinės atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui taikymo būtinybė vertintina kompleksiška atsižvelgiant į *komentarų neteisėtumo akivaizdumą*. Kiekvienas komentaras vertintinas kaip *atskira publikacija*, nepriklausomai nuo to, ar jis pateiktas kaip nuomonė, ar kaip žinia.

7. *Akivaizdžiai* neteisėtai privatų gyvenimą pažeidžiančiais laikytini *aukščiausio* neteisėtumo laipsnio komentarai, kurie, i) neatlikus jokio išsamesnio papildomo *lingvistinio, semantinio ar teisinio tyrimo*, ii) *tiesiogiai arba iš jo paskelbimo aplinkybių visumos* vertintini kaip iii) pažeidžiantys ne tik privačius, bet ir *viešuosius* interesus, iv) *nesuderinami su EŽTK įtvirtintomis vertybėmis – t. y. nepatenkantys į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas* bei v) adresatams galintys padaryti *didelės ir reikšmingos žalos*. Tokių pasisakymų palikimas internete nepateisinamas nepriklausomai nuo konkrečių asmenų ar esamos situacijos, o jie patys skirstytini į tris grupes: a) *neapykantos kalbas*, galinčias sutapti ir su *teroristinio* pobūdžio pasisakymais; b) nepagrįstus *faktinio* konstatuojamojo pobūdžio kaltinimus *rimto pobūdžio ir sunkumo nusikalstamų veikų*, kurios griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, *padarymu*; c) *kitas akivaizdaus komentarų neteisėtumo formas (grubų žeminimą, įžeidimą, pornografinį turinį ir kitą nekvestionuotiną neteisėtumą)*, kai bet kuriam vidutiniam interneto vartotojui be papildomo tyrimo akivaizdi aiškiai neigiama, jokiomis aplinkybėmis nepateisinama jų reikšmė.
8. *Neakivaizdžiai* neteisėtų komentarų, kurie i) pažeidžia ar gali pažeisti tik *privacius* nukentėjusiųjų interesus ir paprastai ii) negali padaryti didelės ir reikšmingos žalos, ydingumui nustatyti iii) būtina atlikti papildomą *lingvistinį, semantinį ar teisinį tyrimą, inter alia*, įvertinant, ar jų turinys atitinka interneto portaluose įprasto bendravimo stiliaus kriterijų. Neakivaizdžiai neteisėti komentarai gali būti pateikti i) kaip tikrovę atitinkanti arba neatitinkanti žinia arba ii) paskelbti sąžiningos arba nesąžiningos kritikos, nuomonės ar vertinimo forma.
9. Kiekvienam interneto tinklalapio valdytojui taikytinas *bonus pater familias* standartas analizuotinas būtent jo pasirinkto veiklos modelio kontekste, atsižvelgiant į tai, ar svetainėje skelbiami komentarai tikrinami prieš jų viešą paskelbimą, ar jų patikra vykdoma *ex post*, ar taikoma kombinuota neteisėtų komentarų aptikimo bei patikros sistema. Bendroji tendencija ta, kad interneto tinklalapio valdytojo nereikalaujama imtis visų įmanomų priemonių, jog neteisėti komentarai apskritai nepasirodytų, tačiau jis privalo *užtikrinti neatidėliotiną jau paskelbtų komentarų pašalinimą* šia tvarka: a) *akivaizdžiai* neteisėtus komentarus šalinti *nedelsiant* po jų pasirodymo *savo iniciatyva*; b) *neakivaizdžiai* neteisėtus komentarus pakanka ištrinti vos gavus *bet kokia forma* pateiktą prašymą nepriklausomai nuo to, ar apie tai *pranešta interneto svetainės valdytojo siūlomu būdu* ir neatsižvelgiant į tai, ar pranešęs asmuo galėtų būti konkretaus pasisakymo adresatas (potenciali auka), ar ne. Taigi interneto tinklalapio valdytojo neteisėtus veiksmus, kaip deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais padarytą žalą pagrindą, lemia ne pats leidimas interneto svetainėje viešai skelbti anoniminius komentarus, bet teisinės pareigos juos pašalinti neįvykdymas, dėl kurio šis subjektas

pripažįstamas *paskleidusiu* neteisėtus anoniminius savo svetainės lankytojų pasisakymus.

10. *Akivaizdžiai neteisėtų komentarų paskleidimas* laiko prasme visuomet bus *arčiausiai komentarų autoriaus atlikto faktinio pasisakymo paskelbimo momento*, o jeigu interneto svetainės administratorius pagal savo veiklos modelį prieš paskelbimą tikrina visus komentarus, – net gali su juo sutapti. Pagal daugelyje Europos šalių vyraujančias taisykles interneto tinklalapio valdytojas akivaizdžiai neteisėtus komentarus privalo pašalinti per 24 valandas nuo sužinojimo ar turėjimo sužinoti apie juos momento, išskyrus per 1 valandą šalintiną teroristinio pobūdžio turinį. *Neakivaizdžiai neteisėtų komentarų paskleidimas* laiko ir teisine prasme visada bus labiau *nutolęs* nuo jų viešo pasirodymo interneto svetainėje fakto. Nacionalinėje teisėje tokie komentarai gali būti šalinami vadovaujantis Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos apraše nustatytais terminais, tačiau pranešančio asmens neturėtų būti privalomai reikalaujama nurodyti savo kontaktinių duomenų ir komentaro neteisėtumą patvirtinti faktiniais duomenimis, kai tai neįmanoma.
11. Interneto tinklalapio valdytojo civilinė atsakomybė už jo svetainėje anonimiškai paskelbtų lankytojų pasisakymų padarinius kyla peržengus savo saviraiškos laisvės ribas ir yra *savarankiška* tikrųjų komentarų autorių atsakomybės atžvilgiu, tačiau ji kyla *tik jei* civilinė atsakomybė už konkrečių anoniminių komentarų pasekmes įprastomis sąlygomis galėtų būti taikoma tikrajam jų autoriui. Todėl *komentarų autorių atsakomybės galimybės kaip tam tikros interneto tinklalapių valdytojams taikytinos civilinės atsakomybės alternatyvos* kriterijus suprastinas *ne kaip* tikrųjų autorių atsakomybės už komentarais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą *teisinio pagrindo paieškos*, bet kaip teisinę atsakomybę nustatančių teisės taisyklių kontekste atliekamas *faktinių* galimybių taikyti civilinę atsakomybę šiems autoriams tyrimas. Nors anoniminių komentarų autorių civilinės atsakomybės galimybė interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės taikymo poreikio nei patvirtina, nei paneigia, ji gali būti reikšminga kaip atlygintinų nuostolių apimties vertinimo kriterijus.
12. *Komentarų pasekmės* nukentėjusiajam asmeniui deliktinės atsakomybės prasme reiškia žalą kaip atskirą *conditio sine qua non* civilinės atsakomybės taikymo sąlygą, kuri interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais tretiesiems asmenims sukeltus padarinius taikymo galimybei konstatuoti reikšminga tik tiek, kiek civilinė atsakomybė siejama su žalingų padarinių kilimo faktu. Nukentėjusiojo asmens elgesys iki ir po komentarų pasirodymo bei atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapio valdytojui yra jau kilusios civilinės atsakomybės apimties vertinimo sąlygos, todėl *nukentėjusiojo* asmens *elgesio* ir *internetu tinklalapio valdytojui kilusių ir (arba) galinčių kilti padarinių* kriterijai laikytini ne civilinės atsakomybės taikymą pateisinančiais, bet jos apimtį lemiančiais – t. y. plečiančiais arba ribojančiais – veiksniais.
13. Taigi i) nukentėjusiojo asmens veiksmai iki ir po komentarų pasirodymo, ii) jam komentarų sukeltos pasekmės, iii) komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų civilinei atsakomybei ir iv) civilinės atsakomybės taikymo pasekmės konkrečiam interneto tinklalapio valdy-

tojui vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos kriterijai sprendžiant dėl civilinės atsakomybės už žalą, kylančią tretiesiems asmenims iš jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminių svetainės lankytojų komentarais, interneto svetainės valdytoji taikymo fakto, tačiau reikšmingi sprendžiant dėl civilinės atsakomybės taikymo masto.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Pasiūlymai ir rekomendacijos Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui

CK 2.24 straipsnio 5 dalį siūlytina laikyti *bendraja* norma sprendžiant dėl visų į EŽTK 8 straipsnio sritį patenkančių teisinės apsaugos objektų pažeidimų, o šiuo tikslu siūlytinos dvi toliau nurodytos CK korekcijos.

1.1. Tikslintinas CK 2.24 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny, jį išdėstant taip:

„1. Asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, *pažeidžiančius žeminančius* jo garbę ir orumą ir / ar neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti duomenų ir kitos *neskelbtinos informacijos*¹²⁰⁶ *tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą*“.

Kadangi visų CK antrosios knygos I dalies II skyriuje nurodytų vertybių pažeidimams turėtų būti taikomi vienodi teisinės gynybos būdai,

1.2. CK 2.24 straipsnio 5 dalį siūloma išdėstyti nauja redakcija ir perkelti į naujai formuojamą CK 2.24¹ straipsnį, kurioje visuomenės informavimo priemonė, kaip objektas, keistina visuomenės informavimo priemonės valdytojo, kaip subjekto, sąvoka (*pasiūlymai – pasviruoju šriftu*):

„CK 2.24¹ straipsnis. Visuomenės informavimo priemonių valdytojų civilinė atsakomybė

1. Visuomenės informavimo priemonės, *kurioje paskleisti* ~~duomenys~~ *bet kokie* asmens *reputaciją žeminančius teises ir interesus pažeidžiantys duomenys ar kita informacija tikrovės neatitinkančius duomenis, valdytojas* privalo atlyginti asmeniui padarytą turtinę ir neturtinę žalą tik tais atvejais, kai jis žinojo ar turėjo žinoti, jog paskleisti duomenys *ar kita informacija yra neskelbtini* ~~neatitinka tikrovės~~, taip pat kai tuos duomenis *ar kitą informaciją* paskelbė jos darbuotojai ar ~~jie~~ *duomenys* paskleisti anonimiškai, o visuomenės informavimo priemonės *valdytojas* atsisako nurodyti tuos duomenis ar *informaciją* pateikusį asmenį (*ši išlyga netaikoma, kai neskelbtiną informaciją per visuomenės informavimo priemonę tiesiogiai paskleidusio asmens tapatybė valdytojui nežinoma*). Visais kitais atvejais turtinę ir neturtinę žalą privalo atlyginti duomenis paskleidęs asmuo ir jo veikla“.
2. Visuomenės informavimo priemonės valdytojas atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, jeigu neskelbtinus duomenis ar kitą informaciją per visuomenės informavimo priemonę paskleidė jo nekontroliuojamas asmuo, o visuomenės informavimo priemonės valdytojas šių duomenų ar kitos informacijos atžvilgiu elgėsi sąžiningai“.

1206 „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“, *supra* note 454, informacija pripažįstamas koks faktų, nuomonės ar idėjos pareiškimas tekstine, garsine ar vaizdine forma.

CK 2.24 straipsnio 6, 7, 8, 9 dalys atitinkamai laikytinos CK 2.24 straipsnio 5, 6, 7, 8 dalimis.

Kiti Lietuvoje galiojančio teisinio reguliavimo sprendiniai iš esmės neprieštarauja disertacijoje pristatytiems tyrimo išvadoms, todėl jų pakeitimai nesiūlomi.

1.3. Reguliuojant interneto tinklalapių valdytojų elgesį komentarų atžvilgiu, jiems turėtų būti palikta pakankama veiksmų laisvė, jei tai įmanoma, konkretų tikslą pasiekti keletu skirtingų būdų, taip siekiant išvengti intervencijos į subjekto vykdomos veiklos sritį.

2. Rekomendacijos bylas dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už neteisėtų anoniminių komentarų padarytą žalą nagrinėjantiems teisėjams

2.1. Interneto tinklalapio valdytojui taikytiną *bonus pater familias* standartą siūlytina apibrėžti vadovaujantis ne tik privalomaisiais, bet ir rekomendaciniais visuomenės informavimo sričiai skirtais dokumentais, o jį individualizuoti rekomenduotina pagal konkrečių interneto tinklalapių valdytojų pasirinktą veiklos strategiją, jų svetainių funkcionavimo principus, komentarų patikros ir šalinimo metodiką bei pačių valdytojų svetainėje skelbiamas komentavimo sąlygas bei taisykles.

2.2. Civilinėse bylose akivaizdžiai neteisėtų komentarų sampratą siūlytina formuoti ne izoliuotai, bet atsižvelgiant į tarptautinių teismų praktiką ir nacionalinių teismų atitinkamos kategorijos baudžiamosiose ir administracinėse bylose jau suformuluotas teisės aiškinimo ir taikymo taisykles, o akivaizdžiai ir neakivaizdžiai neteisėtų komentarų takoskyrą derėtų vertinti kaip teisiškai reikšmingą kriterijų sprendžiant dėl interneto tinklalapio valdytojo pareigos šalinti neteisėtus komentarus atsiradimo momento.

2.3. Bylose dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės interneto prieglobos paslaugų teikėjams skirti teisės aktai *mutatis mutandis* galėtų būti taikomi visuomenės informavimo priemonėms skirtuose teisės aktuose nesureguliuotiems klausimams, tačiau tik atsižvelgiant į prieglobos paslaugų teikėjams priešpriešinamų interneto tinklalapių valdytojų veiklos specifiką ir visuomenės informavimo srityje vyraujančias teisinio reguliavimo tendencijas.

2.4. Atskirose bylose pavienių asmenų ar valstybės institucijų prašymu interneto tinklalapių valdytojams neturėtų būti nustatomi vieninteliai privalomi interneto svetainės administravimo metodai, iš esmės keičiantys jų vykdomos veiklos modelį.

3. Rekomendacijos visuomenės informavimo priemonių valdytojų etikos kodeksų nuostatų rengėjams

3.1. Siekiant visuomenės informavimo priemonių valdytojų elgesį komentarų atžvilgiu grįžti holistiniu požiūriu, į visuomenės informavimo etikos kodeksus ar kitus savireguliacinius dokumentus siūlytina įtraukti rekomenduotinas pažangiausias neteisėtų komentarų prevencijos ir šalinimo modelių alternatyvas, atspindinčius įvairaus pobūdžio interneto tinklalapių valdytojų interesus, bei skatinti savanorišką komentuoti leidžiančių interneto tinklalapių valdytojų bendradarbiavimą, kei-

čiantis geriausia komentarų patikros ir šalinimo praktika pagal elgesio kodeksus, susitarimo memorandumus ir kitas priemones¹²⁰⁷.

3.2. Visuomenės informavimo etikos kodeksų taisyklės *rekomenduojama* papildyti akivaizdžiai ir neakivaizdžiai neteisėtų komentarų sampratomis.

3.2.1. *Akivaizdžiai neteisėti komentarai* – saviraiškos laisvės ribas ir viešuosius interesus pažeidžiantys pasisakymai, kurių ydingumas matomas be papildomo tyrimo, o jų palikimas internete negali būti pateisinamas jokiomis aplinkybėmis. Jie paprastai nukreipti į svarbiausias asmenų vertybes (gyvybę, sveikatą, laisvę ir kt.) ir gali padaryti didelės bei reikšmingos žalos. Akivaizdžiai neteisėtų komentarų rūšys:

3.2.1.1. *neapykantos kalbos* – teiginiai, kuriuos, aiškinant sąžiningai tiesioginiame ar platesniame kontekste, galima vertinti kaip tiesioginį ar netiesioginį raginimą naudoti ar pateisinti smurtą, neapykantą ar netoleranciją, jeigu šie gali tiesiogiai ar netiesiogiai paskatinti žalingų padarinių atsiradimą;

3.2.1.2. aiškiai nepagrįsti konstatuojamojo pobūdžio *kaltinimai rimto pobūdžio ir sunkumo nusikalstamų veikų*, kurios griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, *padarymu* (kaip antai nužudymais, prievartavimais, prekyba žmonėmis ar žmogaus organais juodojoje rinkoje, nežmonišku asmenų kankinimu, laisvės atėmimu prostitucijos ar vergijos tikslais ir kt.);

3.2.1.3. *kitos akivaizdaus neteisėtumo formos*, kurios iš teisės ar bendražmogiškos moralės pozicijų nesuderinamos su pamatinėmis demokratinės visuomenės vertybėmis (tai, pavyzdžiui, teiginiai, kurių *vienintelis* tikslas yra *itin grubiai, nešvankiai, nepateisinamai* įžeisti ir pažeminti asmenį, pornografiniai komentarai, ypač jautrių, visuotinai suvokiamų kaip neviešintinų faktų detalizavimas (išprievartavimo, lyties keitimo operacijos detalių nagrinėjimas ir kt.), taip pat teisingų itin didelę žalą galinčių padaryti duomenų (pavyzdžiui, prisijungimo prie įvairių svarbių elektroninių sistemų, pakankamų finansinei ar kitai operacijai inicijuoti) atskleidimas ir viešinimas bei kiti panašūs veiksmai).

3.2.2. *Neakivaizdžiai neteisėti komentarai* – privačius interesus galimai pažeidžiantys teiginiai, kurių ydingumas reikalauja papildomos aplinkybių patikros ir negali būti nustatytas vien interneto svetainės valdytojo valia. Atsižvelgiant į jų ir komentarų autorių saviraiškos laisvės bei visuomenės teisės gauti informaciją santykį, tokių pasisakymų palikimas interneto erdvėje gali būti pateisinamas priklausomai nuo konkrečios susiklosčiusios situacijos.

1207 Konkretūs pastarojo pasiūlymo įgyvendinimo sprendiniai turi būti pagrįsti skirtingų požiūrių bei galimybių derme ir reikalauja platesnių diskusijų, todėl atskirų etikos kodeksų nuostatų korekcijos neteikiamos.

4. Rekomendacijos interneto tinklalapių valdytojams

- 4.1. Rekomenduotina gerai matomoje interneto svetainės vietoje skelbti *lengvai suprantamas ir tikslias* komentavimo taisykles, *aiškiai, paprastai ir pakankamai išsamiai* pateikiant neskelbtinų komentarų sampratą su draudžiamos informacijos rūšimis ir požymiais.
- 4.2. Siūlytina leisti skelbti anoniminį komentarą tik po to, kai interneto svetainės lankytojas susipažįsta su komentavimo taisyklėmis ir patvirtina suvokiantis atsakomybę už komentarų turinį.
- 4.3. Siekiant užtikrinti realų ir veiksmingą interneto svetainėje skelbiamų komentavimo taisyklių laikymąsi, rekomenduotina interneto svetainėje įdiegti paprastą, aiškų ir operatyvų pranešimų apie neteisėtus komentarus teikimo bei reagavimo į juos mechanizmą. Jį siūlytina derinti su techninėmis prevencinėmis neteisėtų komentarų patikros ir šalinimo priemonėmis, išskyrus atvejus, kai pasirinktas išankstinis komentarų stebėjimo prieš jų paskelbimą metodas.
- 4.4. Rekomenduotina bendradarbiauti su kitais interneto tinklalapių valdytojais, keičiantis geriausia komentarų patikros ir šalinimo praktika bei ieškant patikimų pranešėjų apie neteisėtus komentarus, į kurių informaciją gali būti reaguojama pirmiausia. Kilus abejonių dėl komentarų neteisėtumo ar jo pobūdžio, šiuo klausimu siūlytina kreiptis išvados į Žurnalistų etikos inspektorių ar kitą kompetentingą subjektą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Privalomieji tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

1. „Budapešto konvencija dėl elektroninių nusikaltimų“. *Valstybės žinios* 36, 1188 (2004).
2. „Europos Parlamento ir Tarybos 1995 m. spalio 24 d. direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 281 (1995).
3. „Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. lapkričio 20 d. direktyva 98/84/EB dėl sąlygine prieiga grindžiamų paslaugų ir sąlyginės prieigos paslaugų teisinės apsaugos“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 320 (1998).
4. „Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. birželio 8 d. direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva)“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 25, L 178 (2000).
5. „Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. gruodžio 18 d. Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 008 (2001).
6. „Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. kovo 15 d. direktyva 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 105 (2006).
7. „Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II)“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 199 (2007).
8. „Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 25 d. direktyva 2009/136/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 337 (2009).
9. „Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. kovo 10 d. direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstyto tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva)“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 95 (2010).
10. „Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 335 (2011).
11. „Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 351 (2012).

12. „Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. rugsėjo 9 d. direktyva (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarka (kodifikuota redakcija)“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 241 (2015).
13. „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuria panaikinamas Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. pamatinis sprendimas 2008/977/TVR dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, L 119 (2016).
14. „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. direktyva (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, L 119 (2016).
15. „Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 88 (2017).
16. „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. Reglamentas (ES) Nr. 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, L 119 (2016).
17. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, C 202 (2016).
18. „Europos Sąjungos sutartis“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, C 202 (2016).
19. „Europos Sąjungos Tarybos 2010 m. liepos 13 d. sprendimas dėl Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų susitarimo dėl finansinių mokėjimų pranešimų duomenų tvarkymo ir perdavimo iš Europos Sąjungos į Jungtines Valstijas Terorizmo finansavimo sekimo programos tikslais sudarymo (2010/412/ES)“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 195 (2010).
20. „Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 328 (2008).
21. „Europos Tarybos konvencija „Dėl asmenų apsaugos ryšium su automatizuotu asmens duomenų tvarkymu“. *Valstybės žinios* 32, 1059 (2001).
22. „Jungtinių Tautų Chartija“. *Valstybės žinios* 15, 557 (2002).
23. „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija“. *Valstybės žinios* 60, 1501 (1995).
24. „Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų“. *Valstybės žinios* 36, 1188 (2004).
25. „Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* 59, C 202 (2016).
26. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. *Valstybės žinios* 40, 98710 (1995).

Privalomieji nacionaliniai teisės aktai

27. „Estijos Respublikos Konstitucija“ (angl. „*The Constitution of the Republic of Estonia*“, est. „*Eesti Vabariigi põhiseadus*“). RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013003/consolide>.
28. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).
29. „Estijos civilinio kodekso bendroji dalis“ (angl. „*General Part of the Civil Code Act*“, est. „*Tsiviilseadustiku üldosa seadus*“). RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013019/consolide>.
30. „Estijos prievolių įstatymas“ (angl. „*Law of Obligations Act*“; est. „*Võlaõigusseadus*“). RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide>.
31. „Jungtinės Karalystės 1996 m. defamacijos įstatymas“ (angl. „*The Defamation Act 1996*“). LEGISLATION. Žiūrėta 2018 m. liepos 10 d. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/31/pdfs/ukpga_19960031_en.pdf.
32. „Jungtinės Karalystės 2013 m. defamacijos įstatymas“ (angl. „*The Defamation Act 2013*“). LEGISLATION. Žiūrėta 2018 m. liepos 10 d. http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/pdfs/ukpga_20130026_en.pdf.
33. „Jungtinių Amerikos Valstijų kodeksas“ (angl. „*The United States Code*“). GOVINFO. Žiūrėta 2018 m. birželio 30 d. <https://www.govinfo.gov/app/collection/USCODE>.
34. „Jungtinių Amerikos Valstijų kodekso 47 dalis „Apsauga nuo privataus blokavimo ir įžeidžiančios medžiagos stebėjimo“ (angl. „*Protection for Private Blocking and Screening of Offensive Material*“). GOVINFO. Žiūrėta 2018 m. birželio 30 d. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2017-title47/html/USCODE-2017-title47.htm>.
35. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
36. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).
37. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
38. „Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas“. *Valstybės žinios* 69, 2382 (2004).
39. „Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas“. *Valstybės žinios* 65, 2380 (2006).
40. „Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas“. *Valstybės žinios* 57, 2854 (2013).
41. „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas“. *Valstybės žinios* 71, 1706 (1996).
42. „Prancūzijos civilinis kodeksas“ (pranc. „*Code Civil des Français*“). LEGIFRANCE. Žiūrėta 2018 m. gegužės 18 d. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20180518>.
43. „Švedijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“ (angl. „*The Swedish Penal Code*“, šved. „*Brottsbalken*“), 1962:700. GOVERNMENT. Žiūrėta 2018 m. liepos 1 d. <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-penal-code/>.
44. „Švedijos Karalystės įstatymas dėl atsakomybės už elektroninių pranešimų platformas“ (angl. „*Act on Responsibility for Electronic Bulletin Boards*“, šved. „*Lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor*“). SFS 1998:112. CYBERLAWDB. Žiūrėta 2018 m. liepos 1 d. <http://www.cyberlawdb.com/gcld/wp-content/uploads/2010/04/bulletin.pdf>.
45. „Švedijos Karalystės literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymas“ (angl. „*Act on Copyright in Literary and Artistic Works*“, šved. „*Lag om upphovsrätt till lit-*

terära och konstnärliga verk“). SFS 1960:729. WIPOLEX. Žiūrėta 2018 m. liepos 1 d. <https://wipolex.wipo.int/en/text/290912>.

46. „Švedijos Karalystės pagrindinis įstatymas dėl saviraiškos laisvės“ (angl. „*Fundamental Law on Freedom of Expression*“, šved. „*Yttrandefrihetsgrundlagen*“). SFS 1991:1469. LAGEN. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. <https://lagen.nu/1991:1469>.
47. „Švedijos Karalystės žalos atlyginimo įstatymas“ (angl. „*Statute on Damages*“, šved. „*Skadeståndslag*“). 1972:207. LAGEN. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. <https://lagen.nu/1972:207>.
48. „Vengrijos Respublikos civilinis kodeksas“ (angl. „*The Civil Code of the Republic of Hungary*“). ESDAC. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SW3qiPx6WaoJ:https://esdac.jrc.ec.europa.eu/Library/Themes/Contamination/workshop_Nov2003/legislation/HungaryCivilCode.doc+&cd=3&hl=en&ct=clnk&gl=lt.
49. „Vokietijos civilinis kodeksas“ (vok. „*Bürgerliches Gesetzbuch*“). GESETZE. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html.
50. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“. *Valstybės žinios* 24, 1002 (2003).
51. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 881 „Dėl Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios* 94, 3784 (2007).

Rekomendacinio pobūdžio teisės aktai

52. „Europos Komisijos 2018 m. kovo 1 d. rekomendacija dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių Nr. (ES) 2018/334“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0334&from=LT>.
53. „Europos Parlamento 2012 m. gegužės 10 d. rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II) dalinio pakeitimo (2009/2170 (INI))“. EUROPARL. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0152&language=LT>.
54. „Europos Parlamento 2017 m. birželio 15 d. rezoliucija „Dėl interneto platformų ir bendrosios skaitmeninės rinkos“ (2016/2274 (INI))“. EUROPARL. http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0272_LT.html.
55. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1983 m. rugsėjo 23 d. rekomendacija Nr. R (83) 10 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų moksliniams tyrimams ir statistikai, apsaugos“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(83\)%2010.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(83)%2010.pdf).
56. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1985 m. spalio 25 d. rekomendacija Nr. R (85) 20 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų tiesioginės rinkodaros tikslais, apsaugos“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(85\)%2020.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(85)%2020.pdf).

57. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1986 m. sausio 23 d. rekomendacija Nr. R (86) 1 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų socialinio draudimo tikslais, apsaugos“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(86\)%201.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(86)%201.pdf).
58. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1987 m. rugsėjo 17 d. rekomendacija Nr. (87) 15 dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje“. RM. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900016804e7a3c>.
59. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1989 m. sausio 18 d. rekomendacija Nr. R (89) 2 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų įdarbinimo tikslais, apsaugos“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(89\)%202.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(89)%202.pdf).
60. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1990 m. rugsėjo 13 d. rekomendacija Nr. R (90) 19 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, naudojamų apmokėjimui arba kitoms su tuo susijusioms operacijoms, apsaugos“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(90\)%2019.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(90)%2019.pdf).
61. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1991 m. rugsėjo 9 d. rekomendacija Nr. R (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečiosioms šalims“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20\(91\)%2010.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(91)%2010.pdf).
62. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1995 m. vasario 7 d. rekomendacija Nr. (95) 4 valstybėms narėms dėl privatumo apsaugos telekomunikacijų, ypač telefoninio ryšio, paslaugų srityje“. RM. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050108e>.
63. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. rugsėjo 30 d. rekomendacija Nr. R (97) 18 valstybėms narėms dėl asmens duomenų, renkamų ir tvarkomų statistiniais tikslais, apsaugos“. ADA. [https://www.ada.lt/images/cms/File/Nr.%20R%20\(97\)%2018.pdf](https://www.ada.lt/images/cms/File/Nr.%20R%20(97)%2018.pdf).
64. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. spalio 30 d. rekomendacija Nr. R (97) 20 valstybėms narėms dėl „neapykantos kalbų“. RM. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>.
65. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. vasario 13 d. rekomendacija Nr. R (81) 1 dėl automatizuotų medicininių duomenų bankų nuostatų“. RM. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f0ed0>.
66. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 1999 m. vasario 23 d. rekomendacija Nr. R (99) 5 valstybėms narėms dėl privatumo apsaugos internete“. ADA. https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacijos%20ministru%20tarybos/R_99_%205%20priv_aps_intern_rekom.pdf.
67. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2000 m. vasario 14 d. rekomendacija Nr. R (2000) 6 dėl viešųjų asmenų statuso Europoje“. COE. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2d3b.
68. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2003 m. gegužės 28 d. deklaracija „Dėl laisvės komunikuoti internete“. OSCE. <https://www.osce.org/fom/31507?download=true>.

69. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2007 m. lapkričio 7 d. rekomendacija Nr. CM / Rec (2007) 16 valstybėms narėms dėl priemonių, skatinančių internetu teikiamų viešųjų paslaugų kokybę“. COE. https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/cybercrime/T-CY/T-CY_2008_CMrec0711_en.PDF.
70. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2011 m. rugsėjo 21 d. rekomendacija Nr. CM / Rec (2011) 7 dėl naujosios žiniasklaidos sampratos“. COE. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cc2c0.
71. „Europos Tarybos Ministrų komiteto 2014 m. balandžio 16 d. rekomendacija Nr. CM / Rec 6 (2014) valstybėms narėms dėl interneto vartotojų naudojimosi žmogaus teisėmis internete gairių ir aiškinamasis memorandumas“. RM. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900016804d5b31>.
72. „Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1993 m. liepos 1 d. rezoliucija Nr. 1003 (1993) „Dėl žurnalistinės etikos“. E-SEIMAS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c2bb8ec024f411e58a4198cd62929b7a?jfwid=5sjpg01g>.
73. „Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1998 m. birželio 26 d. rezoliucija Nr. 1165 (1998) „Teisė į privatumą“. ASSEMBLY. <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.aspx?fileid=16641&lang%20=en>.
74. „Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksas“. ZEIT. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 18 d. http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2017/03/5222_kovos-su-neapykantos-kurstymu-internete-elgesio-kodeksas-2016.pdf.
75. „Flandų žurnalistikos tarybos veiklos kodeksas“. RVDJ. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 20 d. https://rvdj-my.sharepoint.com/:b/g/personal/rvdj_rvdj_onmicrosoft_com/Edal3SgtxZ9Fgky569e1gvcBUtF9980OWlIOC0aREThZOg?e=OAhnCX.
76. „Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros Metodinės rekomendacijos dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionalistiniais, ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminacinio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų“. PROKURATUROS. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/met-rek-del-neapykantos-2009-12-23.pdf>.
77. „Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas“. ETIKOSKOMISIJA. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 19 d. <http://www.etikoskomisija.lt/teisine-informacija/etikos-kodeksas/item/69-lietuvos-visuomenes-informavimo-etikos-kodeksas>.
78. „Tarpautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. *Valstybės žinios* 77, 3288 (2002).
79. „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. *Valstybės žinios* 68, 2497 (2006).

Specialioji literatūra

80. Abelovský, Tomáš. „Making Laws for Cyberspace. Chris Reed.“ *Masaryk University Journal of Law and Technology* 8, nr. 2 (2014 m.): 251–53.
81. Abril, Patricia Sánchez. „Recasting Privacy Torts in a Spaceless World“. *Harvard Journal of Law & Technology*, nr. 21 (2007 m.): 1–47.
82. Andersson, Håkan. „The Tort Law Culture(s) of Scandinavia“. *Journal of European Tort Law* 3 (2012 m.): 210–29.

83. Angelopoulos, Christina. „Beyond the Safe Harbours: Harmonising Substantive Intermediary Liability for Copyright Infringement in Europe“. *Intellectual Property Quarterly*, nr. 3 (2013 m.): 253–74.
84. ———. „Delfi v. Estonia: ISPs and the Freedom to Impart Information“. *The IPKat*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d. <http://ipkitten.blogspot.com/2015/06/delfi-v-estonia-isps-and-freedom-to.html>.
85. ———. *European Intermediary Liability in Copyright. A Tort-Based Analysis*. Wolters Kluwer Alphen aan den Rijn, 2017.
86. ———. „MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression“. *Kluwer Copyright Blog*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d. <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>.
87. ———. „Sketching the Outline of a Ghost: the Fair Balance Between Copyright and Fundamental Rights in Intermediary Third Party Liability“. *The Journal of Policy, Regulation and Strategy for Telecommunications* 17, nr. 6 (2015 m.): 72–96.
88. Angelopoulos, Christina, ir Stijn Smet. „Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability“. *Journal of Media Law* 8, nr. 2 (2016 m.): 266–301.
89. Apa, Ernesto, ir Federica De Santis. „Active or Passive? Court of Rome Rules on Role and Liability of ISPs“. *Portolano Cavallo*, 2011 m. gruodžio 12 d. <http://www.portolano.it/en/2011/12/active-or-passive-court-of-rome-rules-on-role-and-liability-of-isps/>.
90. ———. „ISP Liability for User-Uploaded Content – An Italian Perspective“. *Portolano Cavallo*, 2013 m. gegužės 20 d. <http://www.portolano.it/2013/05/isp-liability-for-user-uploaded-content-an-italian-perspective/>.
91. *Aristotelis. Rinkiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1990.
92. Arlauskas, Saulius. *Šiuolaikinės teisės filosofija: monografija*. Vilnius: Charibdė, 2011.
93. Article 19. „Hate Speech“. *ARTICLE 19*. Žiūrėta 2016 m. vasario 9 d. <https://www.article19.org/hatespeech-more.html>.
94. ———. „‘Hate Speech’ Explained: A Toolkit“. *ARTICLE 19*. Žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d. <https://www.article19.org/resources/hate-speech-explained-a-toolkit/>.
95. ———. „Internet Intermediaries: Dilemma of Liability Q and A“. *ARTICLE 19*, 2013 m. rugpjūčio 29 d. <https://www.article19.org/resources/internet-intermediaries-dilemma-liability-q/>.
96. Arun, Chinmayi. „Gatekeeper Liability and Article 19(1)(A) of the Constitution of India“. *National University of Juridical Sciences Law Review* 7 (2014 m.): 73–87.
97. Baistrocchi, Pablo. „Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce“. *Santa Clara High Technology Law Journal* 19, nr. 1 (2003 m.): 111–30.
98. Balestra, Federico Marini, ir Riccardo Tremolada. „The EU Debate on Net Neutrality: What About Zero-Rating?“. *Computer and Telecommunications Law Review* 21, nr. 5 (2015 m.): 115–19.
99. Balsiūnaitė, Ieva. „Neapykantos kalbos raiška Lietuvos interneto dienraščių publikacijose apie pabėgėlius“. *Žurnalistikos tyrimai*, nr. 11 (2016 m.): 78–102.

100. Band, Jonathan, ir Matthew Schruers. „Safe Harbors against the Liability Hurricane: The Communications Decency Act and the Digital Millennium Copyright Act“. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 20 (2002 m.): 295–320.
101. Bankston, Kevin, David Sohn, ir Andrew McDiarmid. „Shielding the Messengers: Protecting Platforms for Expression and Innovation“. Center for Technology and Democracy, 2012 m. gruodžio 12 d. <https://www.cdt.org/files/pdfs/CDT-Intermediary-Liability-2012.pdf>.
102. Bartow, Ann. „Internet Defamation as Profit Center: The Monetization of Online Harassment“. *Harvard Journal of Law and Gender* 32, nr. 2 (2009 m.): 101–47.
103. Baublys, Linas, Darijus Beinoravičius, Andrius Kaluina, Paresh Kathrani, Kristina Miliauskaitė, Ernestas Spruogis, ir Eglė Venckienė. *Teisės teorijos įvadas: vadovėlis*. Vilnius: Leidykla MES, 2010.
104. Beinoravičius, Darijus, Toma Birmontienė, Ieva Deviatnikovaitė, Gediminas Mesonis, Vytautas Sinkevičius, Juta Večerskytė, ir Juozas Žilys, sud. „Prancūzijos Respublika“. *Pasaulio valstybių konstitucijos*, 3:299–353. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
105. ———, sud. „Švedijos Karalystė“. *Pasaulio valstybių konstitucijos*, 3:699–799. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
106. ———, sud. „Šveicarijos Konfederacija“. *Pasaulio valstybių konstitucijos*, 3:803–90. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
107. ———, sud. „Vokietijos Federacinė Respublika“. *Pasaulio valstybių konstitucijos*, 3:1267–1357. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
108. Beinoravičius, Darijus, Darius Butvilavičius, Paulius Čelkis, Inga Daukšienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Lyra Jakulevičienė, ir kt. *Lyginamoji konstitucinė teisė: vadovėlis*. Sudarė Toma Birmontienė, Vytautas Sinkevičius, ir Milda Vainiūtė. Vilnius: Registrų centras, 2016.
109. Belli, Luca, ir Cristiana Sappa. „The Intermediary Conundrum: Cyber-Regulators, Cyber-Police or Both?“ *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.): 183–98.
110. Bernstein, Andrew, ir Rima Ramchandani. „Don’t Shoot the Messenger! A Discussion of ISP Liability“. *Canadian Journal of Law and Technology* 1, nr. 2 (2002 m.): 77–85.
111. Bilevičiūtė, Eglė, Toma Birmontienė, Darijus Beinoravičius, Arūnas Bubnys, Ona Buišienė, Darius Butvilavičius, Egidijus Jarašiūnas, ir kt. *Lietuvos konstitucinė teisė: vadovėlis*. 2-asis leid. Vilnius: Registrų centras, 2017.
112. Birmontienė, Toma, Arūnas Bubnys, Ona Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, ir kt. *Lietuvos konstitucinė teisė: vadovėlis. Liber Amicorum Juozui Žiliui*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
113. Birmontienė, Toma, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Mindaugas Maksimaitis, Gediminas Mesonis, ir Alyvydas Pumputis. *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
114. Bitinas, Bronislovas, Liudmila Rupšienė, ir Vilma Žydzioniūtė. *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.

115. Bocsan, Gheorghe. „EU Law Impact on Fighting Personality Rights Infringements, Hate Speech and Discrimination through Internet and Information Technology Section II: Studies, Articles, Opinions“. *Revista Universul Juridic* 2017 (2017 m.): 79–101.
116. Bomhoff, Jacco. „Comparing Legal Argument“. *Practice and Theory in Comparative Law*, sudarė Maurice Adams ir Jacco Bomhoff, 74–96. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
117. Brandeis, Louis D., ir Samuel D. Warren. „The Right to Privacy. Prince Albert v. Strange. Argued and determined in the High Court of Chancery, 1849“. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 9 d. http://readingnewengland.org/app/books/righttoprivacy/popups/popup_AlbertvStrange.html.
118. Brüggemeier, Gert, Aurelia Colombi Ciacchi, ir Patrick O’Callaghan, sud. *Personality Rights in European Tort Law. The Common Core of European Private Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
119. Brunner, Lisl. „The Liability of an Online Intermediary for Third Party Content. The Watchdog Becomes the Monitor: Intermediary Liability after Delfi v Estonia“. *Human Rights Law Review* 16, nr. 1 (2016 m.): 163–174.
120. Burk, Dan. „Toward an Epistemology of ISP Secondary Liability“. *Philosophy & Technology* 24 (2011 m.): 437–454.
121. Burke, Ciarán, ir Alexandra Molitorisová. „What Does It Matter Who is Browsing? ISP Liability and the Right to Anonymity“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.): 238–53.
122. Caddell, Richard. „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Delfi AS v Estonia revisited“. *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, nr. 2 (2016 m.): 49–52.
123. ———. „Third Party Internet Liability and the European Court of Human Rights, again: MTE v Hungary, European Court of Human Rights, 2 February 2016“. *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, nr. 3 (2016 m.): 88–91.
124. Carolan, Eoin. „The Concept of a Right to Privacy“. *The Right to Privacy: A Doctrinal and Comparative Analysis*, sudarė Hilary Delany, Eoin Carolan, ir Cliodhna Murphy, 1–33. Dublin: Thomson Round Hall, 2008.
125. Cartwright, John, Bénédicte Fauvarque-Cosson, ir Simon Whittaker. „The Law of Contract, the General Regime of Obligations, and Proof of Obligations. The New Provisions of the Code Civil Created by Ordonnance n° 2016-131 of 10 February 2016 translated into English“, 2016 m. vasario 10 d. http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/THE-LAW-OF-CONTRACT-2-5-16.pdf.
126. Cirtautienė, Solveiga. „Impact of Human Rights on Private Law in Lithuania and Other European Countries: Problematic Aspects“. *Jurisprudencija* 1, nr. 20 (2013 m.): 77–90.
127. ———. *Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo, kaip civilinių teisių gynimo būdo, koncepcija. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.

128. Civilka, Mindaugas. „Asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas interneto kontekste“, 2008 m. <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92932&FID=269994>.
129. Civilka, Mindaugas, ir Rita Barasnevičiūtė. „Asmens duomenų apsauga ir privatumas: sąveika su informacinės visuomenės aktualijomis“. *Justitia* 4, nr. 66 (2007 m.): 22–38.
130. Cohen, Jean L. *Regulating Intimacy: A New Legal Paradigm*. Princeton: Princeton University Press, 2002.
131. Collins, Matthew. *The Law of Defamation and the Internet*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
132. Commission of the European Communities. „First Report on the application of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce) COM(2003) 702 final“. European Union, 2003 m. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2003/0702/COM_COM\(2003\)0702_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2003/0702/COM_COM(2003)0702_EN.pdf).
133. Council of the European Union. „Draft Council conclusions on the application of the EU Charter of Fundamental Rights in 2016, Nr. 12913/17“. Council of the European Union, 2017 m. spalio 11 d. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12913-2017-INIT/en/pdf>.
134. ———. „The Action Plan on Human Rights and Democracy 2015 – 2019, No. 10897/15“. European Union, 2015 m. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/action-plan-on-human-rights-and-democracy-2015-2019_en.pdf.
135. Cox, Neville. „Delfi AS v Estonia: The Liability of Secondary Internet Publishers for Violation of Reputational Rights under the European Convention on Human Rights“. *Modern Law Review* 77, nr. 4 (2014 m.): 619–640.
136. Cremer, Hans-Joachim. *Human Rights and the Protection of Privacy in Tort Law: A Comparison between English and German Law*. 1st ed. New York: Routledge-Cavendish, 2010.
137. Čekanavičius, Ažuolas. „Specifinės fizinių asmenų civilinės teisės ir jų įgyvendinimas“. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*, sudarė Gediminas Sagatys, 227–71. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
138. Danielle Keats Citron, ir Helen L. Norton. „Intermediaries and Hate Speech: Fostering Digital Citizenship for Our Information Age“. *Boston University Law Review* 91 (2011 m.): 1435–84.
139. Dinwoodie, Graeme B. „A Comparative Analysis of the Secondary Liability of Online Service Providers“. *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sudarė Graeme B. Dinwoodie. Cham: Springer International Publishing AG, 2017. <https://ssrn.com/abstract=2997891>.
140. ———. „Secondary Liability for Online Trademark Infringement: The International Landscape“. *Columbia Journal of Law & the Arts* 37 (2013 m. 2014): 463–502.
141. ———, sud. *Secondary Liability of Internet Service Providers*. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.

142. Dogan, Stacey. „Principled Standards vs. Boundless Discretion: A Tale of Two Approaches to Intermediary Trademark Liability Online“. *Boston University School of Law, Law & Legal Theory Research Paper*, nr. 14–58 (2014 m.).
143. Drukteinienė, Simona, ir Solveiga Palevičienė. „IEL Tort Law #49 [Lithuania]“. *International Encyclopaedia of Laws: Tort Law*, sudarė Britt Weyts, 1–170. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2017.
144. „Editorial Guidelines. Section 17: Interacting with our Audiences“. BBC. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 2 d. <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/interacting-with-our-audiences/phone-in-programmes>.
145. Edwards, Lilian. *Role and Responsibility of Internet Intermediaries in the Field of Copyright and Related Rights. WIPO Study*, 2011. http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/doc/role_and_responsibility_of_the_internet_intermediaries_final.pdf.
146. Eivazi, Kathy. „Is Termination of Internet Users’ Accounts by an ISP a Proportionate Response to Copyright Infringement?“ *Computer Law & Security Review* 4, nr. 28 (2012 m.): 458–467.
147. Emberland, Marius. „Protection Against Unwarranted Searches and Seizures of Corporate Premises under Article 8 of the European Convention on Human Rights: The Colas Est SA v. France Approach“. *Michigan Journal of International Law* 25, nr. 1 (2003 m.): 77–116.
148. ———. *The Human Rights of Companies: Exploring the Structure of ECHR Protection*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
149. European Centre of Tort and Insurance Law. „Annual Conference on European Tort Law 2014“. *ECTIL*. Žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 20 d. <http://www.ectil.org/ectil/Acet.aspx>.
150. ———. „Publications“. *ECTIL*. Žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d. <http://www.ectil.org/>.
151. European Commission. „A Europe that Protects: Commission Reinforces EU Response to Illegal Content Online“. *European Commission Press Release Database*, 2018 m. kovo 1 d. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-1169_en.htm.
152. ———. „Horizon 2020. Security“. *EC.EUROPA*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 22 d. <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/area/security>.
153. ———. „Online Services, Including E-commerce, in the Single Market No. SEC (2011) 1641 final“. European Union, 2011 m. http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/communication2012/SEC2011_1641_en.pdf.
154. European Court of Human Rights. „Internet: Case-Law of the European Court of Human Rights“. European Court of Human Rights, 2015 m. birželio. https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_internet_ENG.pdf.
155. European Group on Tort Law. „European Group on Tort Law (EGTL)“. *EGTL*. Žiūrėta 2017 m. balandžio 8 d. <http://www.egtl.org/>.
156. ———. *Unification of Tort Law: Wrongfulness*. Sudarė Koziol Helmut. T. 3. Principles of European Tort Law. The Hague: Wolters Kluwer Legal & Regulatory, 1998.
157. European Group on Tort Law, ir European Centre of Tort and Insurance Law. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien; New York: Springer, 2005.
158. Europos Komisija. „10 Komisijos prioritetų 2015–2019 m.“ *EC.EUROPA*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d. https://ec.europa.eu/commission/priorities_lt.

159. ———. „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka. Europos galimybės ir uždaviniai“ (COM (2016) 288 final)“, 2016 m. gegužės 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0288&qid=1540199833010&from=LT>.
160. ———. „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę“ (COM (2017) 555)“, 2017 m. rugsėjo 28 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2017:0555:FIN:LT:PDF>.
161. ———. „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Privatumo apsauga glaudžiai susijusiame pasaulyje Europos duomenų apsaugos reglamentavimo pagrindai XXI amžiuje“. Nr. COM/2012/09 final“, 2012 m. rugsėjis. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0009&from=LT>.
162. ———. „Kova su neapykantos kurstymu internete. Komisijos iniciatyvos rezultatai toliau gerėja, prie jos jungiasi daugiau platformų“, 2018 m. sausio 19 d. https://ec.europa.eu/lithuania/node_lt.
163. ———. „Prioritetas Bendroji skaitmeninė rinka“. *EC.EUROPA*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d. https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_lt.
164. ———. „Rekomendacija dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių Nr. (ES) 2018/334“, 2018 m. kovo 1 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0334&from=LT>.
165. Europos Vadovų Taryba. „Išvados Nr. EUCO 8/17“, 2017 m. birželio 23 d. <https://www.consilium.europa.eu/media/23983/22-23-euco-final-conclusions-lt.pdf>.
166. Eurostat. „Demographic Balance, 2016 (thousands)“. *EC.EUROPA*, 2017 m. sausio 1 d. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Demographic_balance_2016_\(thousands\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Demographic_balance_2016_(thousands).png).
167. ———. „Gross Domestic Product at Market Prices“. *EC.EUROPA*, 2017 m. <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>.
168. Everson, Michele, ir Rui Correia Gonçalves. „Article 16 – Freedom to Conduct a Business“. *The EU Charter of Fundamental Rights*, sudarė Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, ir Angela Ward, 480–507. Hart Publishing, 2014.
169. Faersth, John. „Atsikovoiant internetą. Norvegijos atsakas į neapykantos kalbą“. *Nuomonės raiška Lietuvos internetinėje erdvėje: žmogaus teisės, etika ir teisminė praktika*, 52–55. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2015. http://manoteises.lt/wp-content/uploads/2015/05/LZTC_LEIDINYSfin1.pdf.
170. Faure, Michael. „Economic Optimization of Tort Law“. *The Aims of Tort Law. Chinese and European Perspectives*, sudarė Helmut Koziol, 79–85. Wien: Jan Sramek Verlag KG, 2017.
171. Faure, Michael G. „Liability for Omissions in Tort Law: Economic Analysis“. *Journal of European Tort Law* 2, nr. 2 (2011 m.): 184–208.

172. Freiwald, Susan. „Comparative Institutional Analysis in Cyberspace: The Case of Intermediary Liability for Defamation“. *Harvard Journal of Law & Technology* 14 (2001 m.): 569–655.
173. Frydman, Benoît, ir Isabelle Rorive. „Regulating Internet Content through Intermediaries in Europe and the USA“. *Zeitschrift Für Rechtssoziologie* 23, nr. 1 (2002 m.): 41–59.
174. Friedman, Jonathan A., ir Francis M. Buono. „Limiting Tort Liability for Online Third-Party Content under Section 230 of the Communications Act“. *Federal Communications Law Journal* 52, nr. 3 (2000 m.): 647–65.
175. Fryer, Huw, Sophie Stalla-Bourdillon, ir Tim Chown. „Malicious Web Pages: What if Hosting Providers Could Actually Do Something...“. *Computer Law & Security Review* 31, nr. 4 (2015 m.): 490–505.
176. Frosio, Giancarlo F. „The Death of ‘No Monitoring Obligations’: A Story of Untamable Monsters“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.): 199–215.
177. ———. „Why Keep a Dog and Bark Yourself? From Intermediary Liability to Responsibility“. *International Journal of Law & Information Technology* 26, nr. 1 (2018 m.): 1–33.
178. G 20. „G 20 vadovų deklaracija Tarpusavio ryšiais susaistyto pasaulio kūrimas“, 2017 m. liepos 8 d. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/07/08/g20-hamburg-communicue/>.
179. *Gajaus institucijos*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2012.
180. Garnett, Jennifer. „European Court Finds Liability for Defamatory Comments by Anonymous Users“. *JOLT LAW HARVARD*, 2013 m. spalio 19 d. <http://jolt.law.harvard.edu/digest/european-court-finds-liability-for-defamatory-comments-by-anonymous-users>.
181. Gasser, Urs, ir Wolfgang Schulz. *Governance of Online Intermediaries: Observations from a Series of National Case Studies*. T. 5. Cambridge: Berkman Klein Center for Internet & Society at Harvard Law School, 2015.
182. Gavison, Ruth. „Privacy and the Limits of Law“. *The Yale Law Journal* 89, nr. 3 (1980 m.): 421–71.
183. Geiger, Christophe, ir Elena Izyumenko. „The Role of Human Rights in Copyright Enforcement Online: Elaborating a Legal Framework for Website Blocking“. *American University International Law Review* 32 (2016 m.): 43–115.
184. Gerber, David J. „Sculpting the Agenda of Comparative Law: Ernst Rabel and the Façade of Language“. *Rethinking the Masters of Comparative Law*, sudarė Annelise Riles, 190–211. Hart Publishing, 2001.
185. Giovanella, Federica. „Liability Issues in Wireless Community Networks“. *Journal of European Tort Law* 6, nr. 1 (2015 m.): 49–68.
186. ———. „Online Service Providers’ Liability, Copyright Infringement, and Freedom of Expression: Could Europe Learn from Canada?“. *The Responsibilities of Online Service Providers*, sudarė Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, 221–40. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.

187. Giovannella, Federica, ir Melanie Dulong. „Community Wireless Networks, Intermediary Liability and the McFadden CJEU Case“. *Communications Law* 22, nr. 1 (2017 m.): 11–20.
188. Google Inc. „Blogger‘ turinio politika“. *BLOGGER*. Žiūrėta 2018 m. liepos 20 d. <https://www.blogger.com/content.g?hl=lt>.
189. Graziadei, Michele. „The Functionalist Heritage“. *Comparative Legal Studies: Traditions and Transitions*, sudarė Pierre Legrand ir Roderick Munday, 100–130. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2003.
190. Griffith, Megan Elise. „Downgraded to Netflix and Chill: Freedom of Expression and the Chilling Effect on User-Generated Content in Europe“. *Columbia Journal of European Law* 22 (2016 m.): 355–79.
191. Hall, Jodi. „User-Generated Content on the Internet, and Intermediary Liability for the Dissemination of Unlawful Comments in the European Court of Human Rights Case Notes and Commentary“. *Nottingham Law Journal* 26 (2017 m.): 103–9.
192. Hamdani, Assaf. „Who’s Liable for Cyberwrongs?“ *Cornell Law Review* 87, nr. 4 (2002 m.): 901–57.
193. Hamilton, Sheryl N. „Made in Canada: A Unique Approach to Internet Service Provider Liability and Copyright Infringement“. *Michael Geist, Sud., In the Public Interest: The Future of Canadian Copyright Law*. Toronto: Irwin Law Inc., 2005.
194. Hardouin, Ronan. „La connaissance de l’illicéité par les hébergeurs ou quand être notifié ne signifie pas nécessairement devoir retirer“. *Revue du droit des technologies de l’information*, nr. 47 (2012 m.): 5–19.
195. Hedley, Steve. „Cybertrespass – A Solution in Search of a Problem?“ *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.): 165–181.
196. Hesselink, Martijn W. „The Common Frame of Reference as a Source of European Private Law“. *Tulane Law Review* 83, nr. 4 (2009 m.): 919–71.
197. Hoeren, Thomas, ir Silviya Yankova. „The Liability of Internet Intermediaries – The German Perspective“. *International Review of Industrial Property and Copyright Law* 5, nr. 43 (2012 m.): 501–31.
198. Hondius, Ewoud. „Towards a European Tort Law“. *European Tort Law: Eastern and Western Perspectives*, sudarė Mauro Bussani. European Private Law. Berne: Stämpfli, 2007.
199. Husovec, Martin. „ECtHR Rules on Liability of ISPs as a Restriction of Freedom of Speech“. *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 9, nr. 2 (2014 m.): 108–9.
200. ———. „Editorial: Intermediary Liability as a Human Rights Issue“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.): 181–82.
201. ———. „General Monitoring of Third-Party Content: Compatible with Freedom of Expression?“ *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 11, nr. 1 (2016 m.): 17–20.
202. ———. „Holey Cap! CJEU Drills (Yet) Another Hole in the E-Commerce Directive’s Safe Harbors“. *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 12, nr. 2 (2017 m.): 115–25.
203. ———. „Injunctions Against Innocent Third Parties: The Case of Website Blocking“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law* 4, nr. 2 (2013 m.): 116–29.

204. ———. *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable?* Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
205. ———. „New Preliminary Reference on Safe Harbors From Cyprus“. *Hutko's Technology Law Blog*, 2013 m. liepos 15 d. <http://www.husovec.eu/2013/07/new-preliminary-reference-on-safe.html>.
206. Yannopoulos, Georgios N. „Secondary Liability of Service Providers: Report for Greece“. *Revue Hellénique de Droit International*, nr. 1 (2014 m.).
207. ———. „The Immunity of Internet Intermediaries Reconsidered?“ *The Responsibilities of Online Service Providers*, sudarė Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, 43–59. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
208. ———. „The Liability of Internet Intermediaries and Disclosure Obligations in Greece“. *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sudarė Graeme B. Dinwoodie, 317–38. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
209. ———. „The Liability of Internet Intermediaries and Disclosure Obligations in Greece“. *Graeme B. Dinwoodie, Sud., Secondary Liability of Internet Service Providers*, 317–38. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
210. Institute for European Tort Law of the Austrian Academy of Sciences. „Institute for European Tort Law of the Austrian Academy of Sciences (ETL)“. OEAW. Žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d. <https://www.oeaw.ac.at/etl/research/>.
211. Young, Hilary, ir Emily Laidlaw. „Internet Intermediary Liability in Defamation: Proposals for Statutory Reform“. Rochester, NY: Law Commission of Ontario, 2017 m. <http://www.lco-cdo.org/wp-content/uploads/2017/07/DIA-Commissioned-Paper-Laidlaw-and-Young.pdf>.
212. Yutaka Arai, ir Pieter van Dijk, sud. *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4-asis leid. Antwerpen; Oxford: Intersentia, 2006.
213. Ivanauskienė, Evelina. *Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija. Dakto disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)*. Vilnius: Mykolo Romeo universitetas, 2016.
214. Izsák, Rita. „Report of the Special Rapporteur on Minority Issues“. United Nations Human Rights Council, 2015 m. sausio 5 d. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/000/32/PDF/G1500032.pdf>.
215. Jansen, Nils. „The State of the Art of European Tort Law“. *European Tort Law: Eastern and Western Perspectives*, sudarė Mauro Bussani, 15–46. Berne: Stämpfli, 2007.
216. Jarašiūnas, Egidijus, ir Gediminas Mesonis, sud. *Užsienio šalių konstitucijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.
217. Jørgensen, Rikke Frank, ir Anja Møller Pedersen. „Online Service Providers as Human Rights Arbiters“. *The Responsibilities of Online Service Providers*, 179–99. Law, Governance and Technology Series. Springer, Cham, 2017.
218. Julià-Barceló, Rosa. „Liability for On-Line Intermediaries: A European Perspective“. *European Intellectual Property Review* 20, nr. 12 (1998 m.): 1–10.
219. Julià-Barceló, Rosa, ir Kamiel J. Koelman. „Intermediary Liability in the E-Commerce Directive: so Far so Good, but It's not Enough“. *Computer Law & Security Review* 16, nr. 4 (2000 m.): 231–39.
220. Jurkevičius, Vaidas, ir Jūratė Šidlauskienė. *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2015.

221. Kadner Graziano, Thomas. *Comparative Contract Law: Cases, Materials and Exercises*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
222. Kavalnė, Salvija, ir Ingrida Danėlienė. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija kaip individualių teisių gynimo instrumentas“. *Jurisprudencija* 2, nr. 22 (2015 m.): 231–51.
223. Keen, Ellie, ir Mara Georgescu. *Bookmarks. A Manual for Combating Hate Speech Online through Human Rights Education*. Revised edition. Ukraine: Council of Europe, 2016.
224. Keller, Daphne. „New Intermediary Liability from the Court of Human Rights, What Will They Mean in the Real World?“ *Infornm’s Blog*, 2016 m. balandžio 18 d. <https://infornm.org/2016/04/19/new-intermediary-liability-from-the-court-of-human-rights-what-will-they-mean-in-the-real-world-daphne-keller/>.
225. ———. „Policing Online Comments in Europe: New Human Rights Case in the Real World“. *Infornm’s Blog*, 2016 m. balandžio 21 d. <https://infornm.org/2016/04/21/policing-online-comments-in-europe-new-human-rights-case-in-the-real-world-daphne-keller/>.
226. Kennedy, Gabriela, ir Sarah Doyle. „Asia-Pacific News“. *Computer Law & Security Review* 6, nr. 26 (2010 m.): 105–112.
227. Kierkegaard, Sylvia. „ECJ Rules on ISP Disclosure of Subscribers’ Personal Data in Civil Copyright Cases – Productores de Música de España (Promusicae) v Telefónica de España SAU (Case C-275/06)“. *Computer Law & Security Review* 24, nr. 3 (2008 m.): 269–74.
228. Kim, Nancy S. „Website Proprietorship and Online Harassment“. *Utah Law Review*, 2009 m., 993–1059.
229. Kirley, Elizabeth A. „Can Digital Speech Loosen the Gordian Knot of Reputation Law“. *Santa Clara High Technology Law Journal* 32, nr. 2 (2016 m.): 171–220.
230. Kiškis, Mindaugas, Rimantas Petrauskas, Irmantas Rotomskis, ir Darius Šttilis. *Teisės informatika ir informatikos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
231. Koch, Bernhard A. „Cyber Torts: Something Virtually New?“ *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.): 133–164.
232. Kohl, Uta. „The Rise and Rise of Online Intermediaries in the Governance of the Internet and Beyond – Connectivity Intermediaries“. *International Review of Law, Computers & Technology* 26, nr. 2/3 (2012 m.): 185–210.
233. Kokott, Juliane, ir Christoph Sobotta. „The CJEU – An Insiders’ View of an Integration Workshop“. *Human Rights Law Review* 34, nr. 1–6 (2014 m.): 4–12.
234. Koops, Bert-Jaap, Bryce Clayton Newell, Tjerk Timan, Ivan Škorvánek, Tom Chokrevski, ir Maša Galič. „A Typology of Privacy“. *Journal of International Law* 38, nr. 2 (2017 m.): 483–574.
235. Koziol, Helmut, sud. *Basic Questions of Tort Law from A Comparative Perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2015.
236. ———. „Schadenersatzrecht and the Law of Torts: Different Terms and Different Ways of Thinking“. *Journal of European Tort Law* 5, nr. 3 (2014 m.): 257–274.
237. Koziol, Helmut, ir Barbara C. Steininger, sud. *European Tort Law 2009*. Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2010.

238. Koziol, Helmut, ir Alexander Warzilek, sud. *The Protection of Personality Rights Against Invasions by Mass Media*. Wien; New York: Springer, 2005.
239. Kuczerawy, Aleksandra. „Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“. *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.): 46–56.
240. ———. „The Power of Positive Thinking: Intermediary Liability and the Effective Enjoyment of the Right to Freedom of Expression“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.): 226–37.
241. Kuczerawy, Aleksandra, ir Jef Ausloos. „NoC Online Intermediaries Case Studies Series: European Union and Google Spain“. Interdisciplinary Center for Law & ICT (ICRI), KU Leuven, 2015 m. <https://core.ac.uk/download/pdf/34627004.pdf>.
242. Kuczerawy, Aleksandra, ir Pieter-Jan Ombelet. „Delfi AS vs Estonia“. *Reveal Project*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d. <https://revealproject.eu/delfi-as-vs-estonia/>.
243. ———. „Delfi Revisited: The MTE-Index.Hu v. Hungary Case“. *Media Policy Project*, 2016 m. vasario 19 d. <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2016/02/19/delfi-revisited-the-mte-index-hu-v-hungary-case/>.
244. ———. „Not so Different after All? Reconciling Delfi vs. Estonia with EU Rules on Intermediary Liability“. *Media Policy Project*, 2015 m. liepos 1 d. <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2015/07/01/not-so-different-after-all-reconciling-delfi-vs-estonia-with-eu-rules-on-intermediary-liability/>.
245. Kur, Annette. „Secondary Liability for Trademark Infringement on the Internet: The Situation in Germany and Throughout the EU“. *Columbia Journal of Law & the Arts* 37, nr. 4 (2014 m.): 525–40.
246. Kūris, Egidijus. „Teismo precedentas kaip teisės šaltinis Lietuvoje: oficiali konstitucinė doktrina, teisinio mąstymo stereotipai ir kontrargumentai“. *Jurisprudencija* 2, nr. 116 (2009 m.): 131–149.
247. La Rue, Frank. „Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression“. United Nations General Assembly Human Rights Council, 2011 m. gegužės 16 d. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf.
248. Lahe, Janno. „Fault in the Three-stage Structure of the General Elements of Tort“. *Juridica International*, nr. XII (2007 m.): 152–60.
249. Lahe, Janno, ir Karmen Turk. „Web Host’s Privilege of Limited Liability: Its Application to Operators of Commentary Rooms“. *European Review of Private Law* 20, nr. 2 (2012 m.): 447–472.
250. Laidlaw, Emily B. „A Framework for Identifying Internet Information Gatekeepers“. *International Review of Law, Computers & Technology* 24, nr. 3 (2010 m.): 263–76.
251. ———. „Myth or Promise? The Corporate Social Responsibilities of Online Service Providers for Human Rights“. *The Responsibilities of Online Service Providers*, sudarė Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, 135–55. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
252. ———. „Private Power, Public Interest: An Examination of Search Engine Accountability“. *International Journal of Law & Information Technology* 17, nr. 1 (2009 m.): 113–45.

253. Lanzing, Marjolein. „Strongly Recommended: Revisiting Decisional Privacy to Judge Hypernudging in Self-Tracking Technologies“. *Philosophy & Technology*, nr. 31 (2018 m.): 1–20. doi:<https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs13347-018-0316-4>.
254. Laurent, Philippe. „Google News Banned by Brussels High Court – Copiepresse SCRL v. Google Inc. – Prohibitory Injunction of the President of the High Court of Brussels, 5 September 2006“. *Computer Law & Security Review* 23, nr. 1 (2007 m.): 82–85.
255. Lavi, Michal. „Evil Nudges“. *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 21, nr. 1 (2018 m.): 1–93.
256. Leistner, Matthias. „Structural Aspects of Secondary (Provider) Liability in Europe“. *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 9, nr. 1 (2014 m.): 75–90.
257. Leng, Ter Kah. „Internet Defamation and the Online Intermediary“. *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.): 68–77.
258. Lever, Annabelle. „Privacy, Democracy and Freedom of Expression“. *Social Dimensions of Privacy: Interdisciplinary Perspectives*, sudarė Beate Roessler ir Dorota Mokrosinska. New York: Cambridge University Press, 2015. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2516087.
259. Liivak, Taivo, ir Janno Lahe. „Delictual Liability for Damage Caused by Fully Autonomous Vehicles: The Estonian Perspective“. *Masaryk University Journal of Law and Technology* 12, nr. 1 (2018 m.): 49–74.
260. Limba, Tadas, ir Aurimas Šidlauskas. „Peculiarities of Anonymous Comments’ Management: A Case Study of Lithuanian News Portals“. *Entrepreneurship and Sustainability Issues* 5, nr. 4 (2018 m.): 875–89.
261. Lübke-Wolff, Gertrude. „How Can the European Court of Human Rights Reinforce the Role of National Courts in the Convention System?“ *Human Rights Law Journal* 32, nr. 1–16 (2012 m.): 11–15.
262. Lugaresi, Nicola. „Internet Law Trends in Europe: A Case Law Perspective“. *Revista Da Faculdade de Direito Da UFMG – 2nd Conference Brazil-Italy*, nr. Especial (2017 m.): 305–334.
263. MacKinnon, Rebecca, Elonnai Hickok, Allon Bar, ir Hai-in Lim. *Fostering Freedom Online: The Role of Internet Intermediaries*. UNESCO Internet freedom series. Paris: UNESCO, 2015.
264. Mackuvienė, Eglė. „Teisės mokslo ir jurisprudencijos moksliskumo problema“. *Socialinių mokslų studijos* 1, nr. 5 (2010 m.): 291–304.
265. Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének. „Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének / Association of Content Providers in Hungary“. *MTE*. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 14 d. <http://mte.hu/andacs-botond-az-mte-uj-elnoke/>.
266. Maksimaitis, Mindaugas. *Užsienio teisės istorija: vadovėlis*. 2-asis leid. Vilnius: Justitia, 2002.
267. Malinauskaitė, Inga. „Privatumas virtualiuose socialiniuose tinkluose kaip įstatymo saugoma vertybė“. *Social Transformations in Contemporary Society*, nr. 3 (2015 m.): 115–127.

268. Malinauskaitė-van de Castel, Inga. „Duomenų subjekto teisės virtualiuose socialiniuose tinkluose. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)“. Mykolo Romerio universitetas, 2017.
269. Martin, Jason A., ir Anthony L. Fargo. „Anonymity as a Legal Right: Where and Why It Matters“. *North Carolina Journal of Law & Technology* 16 (2015 m.): 311–376.
270. Martin, Kirsten. „Understanding Privacy Online: Development of a Social Contract Approach to Privacy“. *Journal of Business Ethics* 137, nr. 3 (2016 m.): 551–69.
271. Martinet Farano, Béatrice. „Internet Intermediaries’ Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches“. *Stanford-Vienna Transatlantic Technology Law Forum*, nr. 14 (2012 m.). <https://law.stanford.edu/publications/internet-intermediaries-liability-for-copyright-and-trademark-infringement-reconciling-the-eu-and-u-s-approaches/>.
272. Marusic, Branka. „Gate Keeper or Trespasser? EU ISP Liability Regime and Its Privacy Implications“. *Nordiskt Immateriellt Rättsskydd*, nr. 1 (2016 m.): 4–17.
273. McCarthy, Hugh J. „Is the Writing on the Wall for Online Service Providers – Liability for Hosting Defamatory User-Generated Content under European and Irish Law“. *Hibernian Law Journal* 14 (2015 m.): 16–55.
274. McNamee, Joe, ir Maryant Fernández Pérez. „Human Rights Violations Online DGI 31“. European Digital Rights, 2014 m. gruodžio 4 d. https://edri.org/files/EDRI_CoE.pdf.
275. Mehra, Salil K., ir Marketa Trimble. „Secondary Liability of Internet Service Providers in the United States: General Principles and Fragmentation“. *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sudarė Graeme B. Dinwoodie, 93–108. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
276. Meškauskaitė, Liudvika. *Teisė į privatų gyvenimą*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015.
277. ———. „Teisės į privatumą gynimas: teorija ir praktika“. *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai*, sudarė Eglė Bilevičiūtė ir Milda Vainiūtė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
278. ———. *Žiniasklaidos teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
279. Michaels, Ralf. „The Functional Method of Comparative Law“. *The Oxford Handbook of Comparative Law*, sudarė Mathias Reimann ir Reinhard Zimmermann, 339–82. Oxford Handbooks. Oxford; New York: Oxford University Press, 2006.
280. Midgley, Rob, Max Loubser, André Mukheibir, Devina Perumal, ir Liezel Niesing, sud. *Law of Delict in South Africa*. 2nd edition. Oxford, New York: Oxford University Press, 2012.
281. Mikelėnas, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
282. ———. *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2002.
283. Mikelėnas, Valentinas, Gintautas Bartkus, Vytautas Mizaras, ir Šarūnas Keserauskas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
284. Milkaitė, Ingrida. „Tamiz v. UK: Google’s Blog-Publishing Service Is Not Liable for Offensive Comments“. *Strasbourg Observers*, 2017 m. lapkričio 23 d. <https://strasbourgobservers.com/2017/11/23/tamiz-v-uk-googles-blog-publishing-service-is-not-liable-for-offensive-comments/>.

285. Milo, Dario. *Defamation and Freedom of Speech*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008.
286. Minárik, Tomáš, ir Anna-Maria Osula. „Tor Does Not Stink: Use and Abuse of the Tor Anonymity Network from the Perspective of Law“. *Computer Law & Security Review* 32, nr. 1 (2016 m.): 111–27.
287. Mizaras, Vytautas. „Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos“. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*, sudarė Vytautas Mizaras ir Valentinas Mikelėnas, 51–75. Vilnius: Justitia, 2007.
288. Nissenbaum, Helen. *Privacy in Context: Technology, Policy, and the Integrity of Social Life*. Stanford: Stanford University Press, 2010.
289. Nockleby, John T. „Hate Speech“. *Encyclopedia of the American Constitution*, sudarė Leonard W. Levy, Kenneth L. Karst, ir Adam Winkler, 2-asis leid., 1277–78. New York: Macmillan, 2000.
290. Norkūnas, Algis. „Civilinės teisinės atsakomybės samprata“. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*, sudarė Gediminas Sagatys, 969–1008. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
291. Normantaitė, Kristina. *Atsakas į neapykantos nusikaltimus: situacijos Lietuvoje apžvalga*. Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2017. <https://hrmi.lt/wp-content/uploads/2017/12/Atsakas-%C4%AF-neapykantos-nusikaltimus-2017-1.pdf>.
292. O’Callaghan, Patrick. „Article 8 ECHR as a General Personality Right?“ *Journal of European Tort Law* 6, nr. 1 (2015 m.): 69–84.
293. O’Callaghan, Patrick. „False Privacy and Information Games“. *Journal of European Tort Law* 4, nr. 3 (2013 m.): 282–305.
294. ———. *Refining Privacy in Tort Law*. Heidelberg: Springer-Verlag, 2013.
295. Omer, Corey. „Intermediary Liability for Harmful Speech: Lessons from Abroad“. *Harvard Journal of Law & Technology* 28 (2014 m.): 289–324.
296. Ong, Rebecca. „Internet Intermediaries: The Liability for Defamatory Postings in China and Hong Kong“. *Computer Law & Security Review* 29, nr. 3 (2013 m.): 274–81.
297. ———. „Liability of Internet Intermediaries for User-Generated Content: An Examination of Oriental Press Group Ltd v Fevaworks Solutions Ltd“. *Computer Law and Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.): 131–38.
298. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). „Inventory of Instruments and Mechanisms contributing to the Implementation and Enforcement of the OECD Privacy guidelines on Global Networks, Nr. DSTI/ICCP/REG(98)12/FINAL“. Organisation for Economic Co-operation and Development, 1999 m. gegužės 19 d. [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/ICCP/REG\(98\)12/FINAL&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/ICCP/REG(98)12/FINAL&docLanguage=En).
299. ———. *The Role of Internet Intermediaries in Advancing Public Policy Objectives*. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011.
300. Organization for Security and Co-operation in Europe Representative on Freedom. „Joint Declaration by the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the OSCE Representative on Freedom of the Media and the OAS Special Rapporteur on Freedom of Expression (2005/12/21)“. *Joint Declarations of the Re-*

- representatives of Intergovernmental Bodies to Protect Free Media and Expression*, sudarė Adeline Hulin, 37–39. Vienna: OSCE Representative on Freedom of the Media, 2013.
301. Osakwe, Christopher. *Russian Civil Code. Parts 1–3: Text and Analysis*. Moscow: Wolters Kluwer, 2008.
  302. Oster, Jan. „Communication, Defamation and Liability on Intermediaries“. *Legal Studies* 35 (2015 m.): 348–68.
  303. ———. *Media Freedom as a Fundamental Right*. Cambridge Intellectual Property and Information Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
  304. Palma, Pelagio V. „Protecting Online Intermediaries, Threatening Free Speech“. *Ateneo Law Journal* 60, nr. 2 (2015 m.): 465–83.
  305. Palmer, Vernon V., ir Mauro Bussani, sud. *Pure Economic Loss: New Horizons in Comparative Law*. London: Routledge-Cavendish, 2009.
  306. Papirtis, Leonas Virginijus, Egidijus Baranauskas, Julija Kiršienė, Inga Karulaitytė-Kvainauskienė, ir Daina Petrauskaitė. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis*. T. 2. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005.
  307. Pappalardo, Kylie. „Duty and Control in Intermediary Copyright Liability: An Australian Perspective“. *IP Theory* 4, nr. 1 (2014 m.): 9–27.
  308. Peguera, Miquel. „Secondary Liability for Copyright Infringement in the Web 2.0 Environment: Some Reflections on Viacom v. Youtube“. *Journal of International Commercial Law and Technology* 6, nr. 1 (2011 m.): 18–27.
  309. Perry, Ronen, ir Tal Z. Zarsky. „Liability for Online Anonymous Speech: Comparative and Economic Analyses“. *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.): 205–256.
  310. ———. „Who Should Be Liable for Online Anonymous Defamation“. *University of Chicago Law Review Online* 82, nr. 1 (2015 m.): 162–76.
  311. Perset, Karine. „The Economic and Social Role of Internet Intermediaries“. Ataskaita. Paris: Organisation for Economic and Co-operation and Development (OECD), 2010 m. balandžio 8 d. <https://www.oecd.org/internet/ieconomy/44949023.pdf>.
  312. Petraitytė, Ilona. „Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų gyvenimą“. *Teisė*, nr. 80 (2011 m.): 163–74.
  313. Polakiewicz, Jörg. „European Union Action on Procedural Rights and the European Convention on Human Rights“. *Human Rights Law Journal* 30, nr. 1–12 (2010 m.): 12–16.
  314. Polčák, Radim. „Information Society Between Orwell and Zapata: A Czech Perspective on Safe Harbours“. *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sudarė Graeme B. Dinwoodie, 255–73. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
  315. Ponemon Institute LLC. „Ponemon Institute’s 2017 Cost of Data Breach Study: Global Overview“, 2017 m. birželio 20 d. <https://public.dhe.ibm.com/common/ssi/ecm/se/en/sel03130wwen/security-ibm-security-services-se-research-report-sel03130wwen-20180122.pdf>.
  316. ———. „Ponemon Institute’s 2018 Cost of a Data Breach Study: Global Overview“, 2018 m. liepos 11 d. https://public.dhe.ibm.com/common/ssi/ecm/55/en/55017055usen/2018-global-codb-report_06271811_55017055USEN.pdf.

317. Reed, Chris. *Making Laws for Cyberspace*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2012.
318. Reidy, Padraig. „European Ruling Spells Trouble for Online Comment“. *Index on Censorship*, 2013 m. spalio 10 d. <https://www.indexoncensorship.org/2013/10/european-ruling-spells-trouble-online-comment/>.
319. Rengel, Alexandra. *Privacy in the 21st Century*. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013.
320. Research Group on EC Private Law. „Research Group on EC Private Law (Acquis Group)“. *ACQUIS GROUP*. Žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 8 d. <http://www.acquis-group.org>.
321. Richards, Neil M., ir Daniel J. Solove. „Privacy’s Other Path: Recovering the Law of Confidentiality“. *Georgetown Law Journal* 96 (2007 m.): 123–82.
322. Rychlak, Ronald J. „Compassion, Hatred, and Free Expression“. *Mississippi College Law Review* 27 (2007 m.): 407–34.
323. Riles, Annelise, sud. *Rethinking the Masters of Comparative Law*. Oxford: Hart Publishing, 2001.
324. Riordan, Jaani. *The Liability of Internet Intermediaries*. Oxford University Press, 2016.
325. ———. „Website Blocking Injunctions under United Kingdom and European Law“. *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sudarė Graeme B. Dinwoodie, 275–315. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
326. Roessler, Beate. *The Value of Privacy*. Cambridge: Polity Press, 2005.
327. Rühmkorf, Andreas. „The Liability of Online Auction Portals: Toward a Uniform Approach?“. *Journal of Internet Law* 14, nr. 4 (2010 m.): 3–10.
328. Rustad, Michael, ir Thomas H. Koenig. „Cybertorts and Legal Lag: An Empirical Analysis“. *Southern California Interdisciplinary Law Journal* 13, nr. 1 (2003 m.): 77–140.
329. Rustad, Michael L., ir Diane D’Angelo. „The Path of Internet Law: An Annotated Guide to Legal Landmarks“. *Duke Law & Technology Review*, nr. 012 (2011 m.). <http://ssrn.com/abstract=1799578>.
330. Rustad, Michael L., ir Thomas H. Koenig. „Harmonizing Cybertort Law for Europe and America“. *Suffolk University Journal of High Technology Law* 5, nr. 13 (2005 m.): 13–59.
331. ———. „Rebooting Cybertort Law“. *Washington Law Review* 80 (2005 m.): 335–416.
332. Rustad, Michael L., ir Thomas F. Lambert. „Twenty-First-Century Tort Theories: The Internalist / Externalist Debate“. *Indiana Law Journal* 88 (2013 m.): 419–47.
333. Samuel, Geoffrey. *An Introduction to Comparative Law Theory and Method*. Oxford: Hart Publishing, 2014.
334. ———. „Western Law of Obligations“. *European Private Law*, sudarė Mauro Bussani ir Franz Werro. Berne: Stämpfli, 2009.
335. Santana, Arthur D. „Virtuous or Vitriolic“. *Journalism Practice* 8, nr. 1 (2014 m.): 18–33.

336. Sartor, Giovanni. „Providers Liability: From the ECommerce Directive to the Future“. Study. European Union, 2017 m. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA\(2017\)614179_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA(2017)614179_EN.pdf).
337. Sartor, Giovanni, ir Mario Viola de Azevedo Cunha. „The Italian Google-Case: Privacy, Freedom of Speech and Responsibility of Providers for User-Generated Contents“. *International Journal of Law and Information Technology* 18, nr. 4 (2010 m.): 356–378.
338. Schruers, Matthew. „The History and Economics of ISP Liability for Third Party Content“. *Virginia Law Review* 88, nr. 1 (2002 m.): 205–64.
339. Schultz, Mårten. „The Responsible Web: How Tort Law Can Save the Internet“. *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.): 182–204.
340. Selelionytė, Simona. „Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga“. *Jurisprudencija* 1, nr. 79 (2006 m.): 102–112.
341. Selelionytė-Drukteinienė, Simona. „Grynai ekonominio pobūdžio žala kaip specifinė žalos kategorija Lietuvos Respublikos deliktų teisėje“. *Jurisprudencija*, nr. 4 (118) (2009 m.): 123–146.
342. Sharma, S. K. *Privacy Law: A Comparative Study*. Atlantic Publishers & Distributors, 1994.
343. Sime, Stuart. *A Practical Approach to Civil Procedure*. Oxford University Press, 2007.
344. Synodinou, Tatiana Eleni, ir Philippe Jougoux. „The Legal Framework Governing Online Service Providers in Cyprus“. *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sudarė Graeme B. Dinwoodie, 125–40. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
345. Synodinou, Tatiana-Eleni. „Intermediaries’ Liability for Online Copyright Infringement in the EU: Evolutions and Confusions“. *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.): 57–67.
346. Smits, Jan M. „Rethinking Methods in European Private Law“. *Practice and Theory in Comparative Law*, sudarė Maurice Adams ir Jacco Bomhoff, 170–85. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
347. Solove, Daniel J. *Understanding Privacy*. Cambridge: Harvard University Press, 2009.
348. ———. „Why the Law Often Doesn’t Recognize Privacy and Data Security Harms?“ *TeachPrivacy*, 2014 m. liepos 9 d. <https://teachprivacy.com/law-often-doesnt-recognize-privacy-data-security-harms/>.
349. Solove, Daniel J., Marc Rotenberg, ir Paul M. Schwartz. *Information Privacy Law*. 2nd ed. New York (N.Y.): Aspen Publishers, 2006.
350. Spano, Robert. „Intermediary Liability for Online User Comments under the European Convention on Human Rights“. *Human Rights Law Review* 17, nr. 4 (2017 m.): 665–79. doi:<https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx001>.
351. Stalla-Bourdillon, Sophie. „Google: A Data Controller as Well as an Intermediary Service Provider? Does This Make Sense? Who Cares?“ *Inform’s Blog*, 2015 m. balandžio 4 d. <https://inform.org/2015/04/05/google-a-data-controller-as-well-as-an-intermediary-service-provider-does-this-make-sense-who-cares-sophie-stalla-bourdillon/>.

352. ———. „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“. *The Responsibilities of Online Service Providers*, sudarè Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, 275–93. Cham: Springer International Publishing, 2017.
353. ———. „Liability Exemptions Wanted! Internet Intermediaries’ Liability under UK Law“. *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, nr. 4 (2012 m.): 289–99.
354. ———. „Making Intermediary Internet Service Providers Participate in the Regulatory Process through Tort Law: A Comparative Analysis“. *International Review of Law, Computers & Technology* 23, nr. 1–2 (2009 m.): 153–65.
355. ———. „MTE v Hungary: Is the ECtHR Rewriting Delfi v Estonia?“ *Inform’s Blog*, 2016 m. vasario 9 d. <https://inform.org/2016/02/09/mte-v-hungary-is-the-ecthr-rewriting-delfi-v-estonia-sophie-stalla-bourdillon/>.
356. ———. „On Delfi v Estonia... Is It Time to Adopt a Good-Samaritan Style Exemption?“ *Peep Beep!*, 2015 m. birželio 19 d. <https://peepbeep.wordpress.com/2015/06/19/on-delfi-v-estonia-is-it-time-to-adopt-a-good-samaritan-style-exemption/>.
357. ———. „Online Monitoring, Filtering, Blocking... What is the Difference? Where to Draw the Line?“ *Computer Law & Security Review* 29, nr. 6 (2013 m.): 702–12.
358. ———. „Re-Allocating Horizontal and Vertical Regulatory Powers in the Electronic Marketplace: What to Do with Private International Law“. *The Regulatory Function of European Private Law*, sudarè Fabrizio Cafaggi ir Horatia Muir-Watt, 290–342. Edward Elgar, 2009.
359. ———. „Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries’ Liability“. *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, nr. 2 (2012 m.): 154–75.
360. ———. „The EU Commission and Its Official Communication on Online Platforms: Is the E-Commerce Directive Being Attacked by the Back Door?“ *Peep Beep!*, 2016 m. birželio 4 d. <https://peepbeep.wordpress.com/2016/06/04/the-eu-commission-and-its-official-communication-on-online-platforms-is-the-e-commerce-directive-being-attacked-by-the-back-door/>.
361. ———. „The Flip Side of ISP’s Liability Regimes: The Ambiguous Protection of Fundamental Rights and Liberties in Private Digital Spaces“. *Computer Law & Security Review* 26, nr. 5 (2010 m.): 492–501.
362. ———. „Uniformity v. Diversity of Internet Intermediaries’ Liability Regime: Where Does the ECJ stand?“ *Journal of International Commercial Law & Technology* 6, nr. 1 (2011 m.): 51–61.
363. Study Group on a European Civil Code. „Study Group on a European Civil Code“. SGECC. Žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 5 d. <https://www.sgecc.net/>.
364. Study Group on a European Civil Code, ir Research Group on the Existing EC Private Law. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Sudarè Christian von Bar ir Eric M. Clive. Full Edition. München: Sellier European Law Publishers, 2009.
365. Susi, Mart. „Delfi AS v. Estonia“. *American Journal of International Law* 108, nr. 2 (2014 m.): 295–302.

366. Sutter, Gavin. „Don't Shoot the Messenger?“ The UK and Online Intermediary Liability“. *International Review of Law, Computers & Technology* 17, nr. 1 (2003 m.): 73–84.
367. ———. „Rethinking Online Intermediary Liability: In Search of the Baby Bear Approach“. *Indian Journal of Law and Technology* 7 (2011 m.): 33–90.
368. Suzor, Nicolas, Bryony Seignior, ir Jennifer Singleton. „Non-Consensual Porn and the Responsibilities of Online Intermediaries“. *Melbourne University Law Review* 40 (2016 m. 2017): 1057–97.
369. Svantesson, Dan Jerker B. „Between a Rock and a Hard Place – An International Law Perspective of the Difficult Position of Globally Active Internet Intermediaries“. *Computer Law & Security Review* 30, nr. 4 (2014 m.): 348–56.
370. Swiss Institute of Comparative Law. *Comparative Study on Blocking, Filtering and Take-down of Illegal Internet Content*. Council of Europe, 2017. <https://edoc.coe.int/en/internet/7289-pdf-comparative-study-on-blocking-filtering-and-take-down-of-illegal-internet-content.html>.
371. Šidlauskienė, Jūratė. „The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.Hu Zrt v. Hungary“. *Social Transformations in Contemporary Society*, nr. 5 (2017 m.): 34–66.
372. ———. „The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments“. *Social Transformations in Contemporary Society 2018: abstract book*, 2018 m., 8–9.
373. Šidlauskienė, Jūratė, ir Vaidas Jurkevičius. „Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments“. *10th International Scientific Conference „Business and Management 2018“*, 2018 m., 276–88.
374. ———. „Website Operators' Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi as v. Estonia and MTE & Index v. Hungary“. *Baltic Journal of Law & Politics* 10, nr. 2 (2017 m.): 46–75.
375. Šlapkauskas, Vytautas. „Sociologinio požiūrio į teisę reikšmė jurisprudencijos raidai“. *Socialinių mokslų studijos* 8, nr. 4 (2010 m.): 167–181.
376. Švedas, Gintaras. „Visuomenės informavimo įstatymas bei žmogaus teisių ir laisvių apsaugos problemos“. *Teisės problemos*, nr. 3 (1997 m.).
377. Taddeo, Mariarosaria, ir Luciano Floridi, sud. *The Responsibilities of Online Service Providers*. Law, Governance and Technology Series. Springer International Publishing, 2017.
378. Thompson, Marcelo. „Beyond Gatekeeping: The Normative Responsibility of Internet Intermediaries“. *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 18, nr. 4 (2016 m.): 783–848.
379. Thoumyre, Par Lionel. „Etude 464. La responsabilité pénale et extra-contractuelle des acteurs de l'Internet“. *Lamy droit des médias et de la communication*, 2009 m. <https://juriscom.net/wp-content/documents/resp20091115.pdf>.
380. Tidikis, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003.
381. Trimble, Marketa, ir Salil Mehra. „Secondary Liability, ISP Immunity, and Incumbent Entrenchment“. *Scholarly Works*, nr. 926 (2014 m.). <http://scholars.law.unlv.edu/facpub/926>.

382. Ulevičius, Liutauras. „Conceptual Problems of Information Society Media“. *Societal Studies* 1, nr. 1 (2009 m.): 191–204.
383. Ullrich, Carsten. „Standards for Duty of Care? Debating Intermediary Liability from a Sectoral Perspective“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*, nr. 8 (2017 m.): 111–27.
384. United Nations Human Rights Council. „Resolution A/HRC/RES/20/8. The Promotion, Protection and Enjoyment of Human Rights on the Internet“. United Nations Human Rights Council, 2012 m. liepos 16 d. http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/20/8.
385. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2014.
386. Valančienė, Dovilė. „Teisės paradigimų pažinimo kelias“. *Teisė* 82, nr. 159–179 (2012 m.).
387. Valcke, Peggy, Aleksandra Kuczerawy, ir Pieter-Jan Ombelet. „Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, eBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“. *The Responsibilities of Online Service Providers*, sudarė Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, 101–16. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.
388. Valcke, Peggy, Marieke Lenaerts, ir Aleksandra Kuczerawy. „Who’s Author, Editor and Publisher in User-Generated Content?“ *User Generated Content, in Social Networking: Law, Rights and Policy*, sudarė Paul Lambert, 83–99. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2014. <https://papers.ssrn.com/abstract=2584916>.
389. Van Dam, Cees. *European Tort Law*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2013.
390. Van den Muijsenbergh, Winfried H. A. M., ir Sam Rezai. „Corporations and the European Convention on Human Rights“. *The McGeorge Law Review and The Global Business & Development Law Journal* 25, nr. 1 (2012 m.): 43–68.
391. Van der Sloot, Bart. „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“. *Group Privacy: New Challenges of Data Technologies*, sudarė Linnet Taylor, Luciano Floridi, ir Bart Van der Sloot, 197–224. Springer International Publishing, 2017.
392. ———. „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“. *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.). https://www.academia.edu/10408708/Do_privacy_and_data_protection_rules_apply_to_legal_persons_and_should_they_A_proposal_for_a_two-tiered_system.
393. ———. „How to Assess Privacy Violations in the Age of Big Data? Analysing the Three Different Tests Developed by the ECtHR and Adding for a Fourth One“. *Information & Communications Technology Law* 24, nr. 1 (2015 m.): 74–103.
394. ———. „Privacy as Human Flourishing: Could a Shift Towards Virtue Ethics Strengthen Privacy Protection in the Age of Big Data?“ *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 5, nr. 3 (2014 m.): 230–44.
395. ———. „Privacy as Personality Right: Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“. *Utrecht Journal of International and European Law* 31, nr. 80 (2015 m.): 25–50.

396. ———. „Privacy as Secondary Rule, or the Intrinsic Limits of Legal Orders in the Age of Big Data“. *Frontiers in Data Science*, sudarè Frank Emmert-Streib ir Matthias Dehmer. Boca Raton: CRC Press, 2017. <https://bartvandersloot.com/onewebmedia/Privacy%20as%20secondary%20rule.pdf>.
397. ———. „The Practical and Theoretical Problems with ‘Balancing’: Delfi, Coty and the Redundancy of the Human Rights Framework“. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 23, nr. 3 (2016 m.): 439–59.
398. ———. „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 6 (2015 m.): 211–228.
399. ———. „Where Is the Harm in a Privacy Violation“. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law* 8 (2017 m.): 322–52.
400. Van Eecke, Patrick. „Online Service Providers and Liability: A Plea for a Balanced Approach“. *Common Market Law Review* 48 (2011 m.): 1455–1502.
401. Van Eecke, Patrick, ir Barbara Ooms. „ISP Liability and the E-Commerce Directive: A Growing Trend Toward Greater Responsibility for ISPs“. *Journal of Internet Law* 11, nr. 4 (2007 m.): 3–9.
402. Van Eijk, Nico, Tom Van Engers, Wiebke Abel, Chris Wiersma, ir Catherine Jasse-rand. *Moving Towards Balance: A Study into Duties of Care on the Internet*. Institute for Information Law (IViR). Leibniz Center for Law. University of Amsterdam, 2010. <http://www.ssrn.com/abstract=1788466>.
403. Van Gerven, Walter, Jeremy Lever, ir Pierre Larouche. *Common Law of Europe Casebooks: Tort Law*. Oxford; Portland: Hart Publishing, 2000.
404. Van Gestel, Rob, ir Hans-Wolfgang Micklitz. „Why Methods Matter in European Legal Scholarship“. *European Law Journal* 20, nr. 3 (2014 m.): 292–316.
405. Verbiest, Thibault, Gerald Spindler, ir Giovanni Maria Riccio. „Study on the Liability of Internet Intermediaries“. Report for the EU Commission on the State of Implementation in the Single Member States of the E-Commerce Directive (2000/31/EC), 2007 m. http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/study/liability/final_report_en.pdf.
406. Volokh, Eugene. „Tort Law vs. Privacy“. *Columbia Law Review* 114 (2014 m.): 879–948.
407. Volovelsky, Uri, ir Roy Raynzilber. „The Liability of Website Owners for Defamation in Israel: A Challenge yet to be Solved?“. *Computer Law & Security Review* 29, nr. 5 (2013 m.): 590–600.
408. Von Bar, Christian. „Non-contractual Obligations in the Nordic Countries: a European’s Perspective“. *Stockholm Institute for Scandianvian Law 1957-2010*. Žiürèta 2018 m. rugpjüčio 26 d. <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/50-2.pdf>.
409. Von Bar, Christian. *The Common European Law of Torts: Volume Two*. Oxford: Clarendon Press, 2000.
410. Von Bar, Christian, ir Ulrich Drobnig. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: A Comparative Study*. München: Sellier European Law Publishers, 2004.
411. Voorhoof, Dirk. „Delfi AS v. Estonia: Grand Chamber Confirms Liability of Online News Portal for Offensive Comments Posted by Its Readers“. *Strasbourg Observers*,

- 2015 m. birželio 18 d. <https://strasbourgobservers.com/2015/06/18/delfi-as-v-estonia-grand-chamber-confirms-liability-of-online-news-portal-for-offensive-comments-posted-by-its-readers/>.
412. ———. „Qualification of News Portal as Publisher of Users’ Comment May Have Far-Reaching Consequences for Online Freedom of Expression: Delfi AS v. Estonia“. *Strasbourg Observers*, 2013 m. spalio 25 d. <https://strasbourgobservers.com/2013/10/25/qualification-of-news-portal-as-publisher-of-users-comment-may-have-far-reaching-consequences-for-online-freedom-of-expression-delfi-as-v-estonia/>.
  413. Voorhoof, Dirk, ir Eva Lievens. „Offensive Online Comments, Delfi Confirmed but Tempered“. *Inform’s Blog*, 2016 m. vasario 17 d. <https://inform.org/2016/02/17/offensive-online-comments-delfi-confirmed-but-tempered-dirk-voorhoof-and-eva-lievens/>.
  414. Wagner, Gerhard. „Comparative Tort Law“. *The Oxford Handbook of Comparative Law*, sudarė Mathias Reimann ir Reinhard Zimmermann. Oxford: Oxford University Press, 2006.
  415. ———. „The Law of Torts in the Draft Common Frame of Reference“. *University of Bonn*, 2009 m. balandžio 24 d. <https://papers.ssrn.com/abstract=1394343>.
  416. Walden, Ian. „Mine Host is Searching for a ‘Neutrality’ Principle!“ *Computer Law & Security Review* 26, nr. 2 (2010 m.): 203–9.
  417. Warren, Samuel D., ir Louis D. Brandeis. „The Right to Privacy“. *Harvard Law Review* 4, nr. 5 (1890 m.): 193–220.
  418. Weinert, Eileen. „MET v Hungary: the First European Court of Human Rights Ruling on Liability for User Comments After Delfi AS v Estonia“. *Entertainment Law Review* 27, nr. 4 (2016 m.): 135–39.
  419. Westin, Alan F. „Privacy And Freedom“. *Washington and Lee Law Review* 25, nr. 1 (1968 m.).
  420. Winiger, Benedict, Ernst Karner, ir Ken Oliphant, sud. *Essential Cases on Misconduct*. T. 3. Digest of European Tort Law. Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2018.
  421. „World Internet Users Statistics and 2018 World Population Stats“. *Internet World Stats*. Žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d. <https://www.internetworldstats.com/emarketing.htm>.
  422. Zara, Christopher. „Websites Liable For Anonymous Comments? European Court Upholds Defamation Case Against Estonian News Portal“. *International Business Times*, 2013 m. spalio 11 d. <https://www.ibtimes.com/websites-liable-anonymous-comments-european-court-upholds-defamation-case-against-estonian-news>.
  423. Zimmerman, Diane Leenheer. „The ‚New‘ Privacy and the ‚Old‘: Is Applying the Tort Law of Privacy Like Putting High-Button Shoes on the Internet?“ *New York University School of Law, Public Law Research Paper*, nr. 12–21 (2011 m.): 107–32.
  424. Zimmermann, Reinhard. „The Present State of European Private Law“. *American Journal of Comparative Law* 57, nr. 2 (2009 m.): 479–512.
  425. Zingales, Nicolo. „Virtues and Perils of Anonymity: Should Intermediaries Bear the Burden?“ *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 5, nr. 3 (2014 m.): 155–71.

426. Zweigert, Konrad, ir Hein Kötz. *Introduction to Comparative Law*. 3-iasis leid. Oxford: Clarendon Press, 1998.
427. ———. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
428. Žaltauskaitė-Žalimienė, Skirgailė. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos turinio paieškos“. *Teisė* 97 (2015 m.): 57–72.
429. Žydzūnaitė, Vilma. *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija, 2007.
430. Žydzūnaitė, Vilma, ir Stanislav Sabaliauskas. *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius: Vaga, 2017.

Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Komisijos praktika

431. „Europos žmogaus teisių komisijos 1976 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje *X v. Iceland*, Nr. 6825/74“. HUDOC. <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-74783&filename=001-74783.pdf>.
432. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Anthony M. Tyrer v. the United Kingdom*, Nr. 5856/72“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>.
433. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Michael Kühnen v. Germany*, Nr. 12194/86“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-230>.
434. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. kovo 30 d. sprendimas byloje *Anthony Richard Malcolm Chappell v. the United Kingdom*, Nr. 10461/83“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57459>.
435. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Markt intern Verlag GmbH ir Klaus Beermann v. Germany*, Nr. 10572/83“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57648>.
436. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Autronic AG v. Switzerland*, Nr. 12726/87“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57630>.
437. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. balandžio 16 d. sprendimas byloje *Betty Purcell ir kt. v. Ireland*, Nr.15404/89“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-893>.
438. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Miguel Castells v. Spain*, Nr. 11798/85“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57772>.
439. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Gottfried Niemietz v. Germany*, bylos Nr. 13710/88“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57887>.
440. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje *Jens Olaf Jersild v. Denmark*, Nr. 15890/89“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>.

441. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Michael Prager ir Gerhard Oberschlick v. Austria*, Nr. 15974/90“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57926>.
442. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje *Michel Cantoni v. France*, Nr. 17862/91“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58068>.
443. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Leo De Haes ir Hugo Gijssels v. Belgium*, Nr. 19983/92“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58015>.
444. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. lapkričio 25 d. sprendimas byloje *Mehdi Zana v. Turkey*, Nr. 18954/91“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>.
445. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *Hans W. Kopp v. Switzerland*, Nr. 23224/94“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58144>.
446. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. birželio 9 d. sprendimas byloje *Ibrahim Incal v. Turkey*, Nr. 22678/93“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58197>.
447. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. rugpjūčio 25 d. sprendimas byloje *Hans Ulrich Hertel v. Switzerland*, Nr. 25181/94“. HUDOC“. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59366>.
448. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje *Marie-François Lehideux ir Jacques Isorni v. France*, Nr. 24662/94“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58245>.
449. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 1999 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *Georgios Iatridis v. Greece*, Nr. 31107/96“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58227>.
450. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje *Bladet Tromsø A/S ir Pål Stensaas v. Norway*, Nr. 21980/93“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58369>.
451. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Kamil Tekin Sürek v. Turkey (Nr. 1)*, Nr. 26682/95“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58279>.
452. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Kamil Tekin Sürek v. Turkey (Nr. 3)*, Nr. 24735/94“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58281>.
453. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *News Verlags GmbH & Co. KG v. Austria*, Nr. 31457/96“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58587>.
454. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje *Aurel Rotaru v. Romania*, Nr. 28341/95“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>.
455. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Enno Tammer v. Estonia*, Nr. 41205/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59207>.
456. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 29 d. sprendimas byloje *Marc Thoma v. Luxembourg*, Nr. 38432/97“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59363>.

457. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. birželio 28 d. sprendimas byloje *VgT Verein gegen Tierfabriken v. Switzerland*, Nr. 24699/94“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59535>.
458. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. vasario 26 d. sprendimas byloje *Krone Verlags GmbH & Co. Kg v. Austria*, Nr. 34315/96“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60173>.
459. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Józef Gawęda v. Poland*, Nr. 26229/95“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60325>.
460. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. balandžio 16 d. sprendimas byloje *Colas Est, Colas Sud-Ouest ir Sacer v. France*, Nr. 37971/97“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60431>.
461. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje *Diane Pretty v. the United Kingdom*, Nr. 2346/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>.
462. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. sausio 28 d. sprendimas byloje *Geoffrey Dennis Peck v. the United Kingdom*, Nr. 44647/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60898>.
463. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. vasario 13 d. sprendimas byloje *Pascale Odièvre v. France*, Nr. 42326/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60935>.
464. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *Edward Skalka v. Poland*, Nr. 43425/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61105>.
465. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Roger Garaudy v. France*, Nr. 65831/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-44357>.
466. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. vasario 17 d. sprendimas byloje *Angelo Massimo Maestri v. Italy*, Nr. 39748/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61638>.
467. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Caroline von Hannover v. Germany*, Nr. 59320/00“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61853>.
468. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. birželio 29 d. sprendimas byloje *Gérard Chauvy, Francis Esmenard ir Albin Michel v. France*, Nr. 64915/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61861>.
469. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. birželio 29 d. sprendimas byloje *Jerzy Gorzelik, Rudolf Kołodziejczyk ir Erwin Sowa v. Poland*, Nr. 44158/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61637>.
470. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. rugsėjo 2 d. sprendimas byloje *W. P. ir kt. v. Poland*, Nr. 42264/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-66711>.
471. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Mark Anthony Norwood v. the United Kingdom*, Nr. 23131/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67632>.

472. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje *Constantin Cumpănă ir Radu Mazăre v. Romania*, Nr. 33348/96“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67816>.
473. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. vasario 15 d. sprendimas byloje *Helen Steel ir David Morris v. the United Kingdom*, Nr. 68416/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68224>.
474. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *I. A. v. Turkey*, Nr. 42571/98“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70113>.
475. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Hans-Jürgen Witzsch v. Germany*, Nr. 7485/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72786>.
476. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Sdrůžení Jihočeské Matky v. Czech Republic*, Nr. 19101/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76707>.
477. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *Anthony White v. Sweden*, Nr. 42435/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76894>.
478. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Krone Verlags GmbH & Co KG v. Austria (Nr. 4)*, Nr. 72331/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77930>.
479. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Verlagsgruppe News GmbH v. Austria*, Nr. 76918/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78561>.
480. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. sausio 23 d. sprendimas byloje *Bülent Falakaoğlu ir Fevzi Saygılı v. Turkey*, Nr. 22147/02 ir 24972/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79196>.
481. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. vasario 20 d. sprendimas byloje *Pavel Ivanov v. Russia*, Nr. 35222/04“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79619>.
482. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2007 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje *Natallie Evans v. the United Kingdom*, Nr. 6339/05“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80046>.
483. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Hachette Filipacchi Associés v. France*, Nr. 71111/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81066>.
484. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. birželio 28 d. sprendimas byloje *Association for European Integration and Human Rights ir Mihail Ekimdzhiev v. Bulgaria*, Nr. 62540/00“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81323>.
485. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. spalio 16 d. sprendimas byloje *Gottfried Wieser ir Bicos Beteiligungen GMBH v. Austria*, Nr. 74336/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82711>.
486. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2007 m. spalio 22 d. sprendimas byloje *Mathieu Lindon, Paul Otchakovsky-Laurens ir Serge July v. France*, Nr. 21279/02 ir 36448/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82846>.
487. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje *Karl Pfeifer v. Austria*, Nr. 12556/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83294>.

488. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2007 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje *Martin Stoll v. Switzerland*, Nr. 69698/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83870>.
489. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje *Liberty ir kt. v. the United Kingdom*, Nr. 58243/00“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87207>.
490. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Marc André ir André, André et Associés v. France*, Nr. 18603/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87938>.
491. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Gilles Soulas ir kt. v. France*, Nr. 15948/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87370>.
492. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 29 d. sprendimas byloje *Flux v. Moldova (Nr. 6)*, Nr. 22824/04“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88063>.
493. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. sprendimas byloje *Danutė Balsytė-Lideikienė v. Lithuania*, Nr. 72596/01“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89307>.
494. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *K. U. v. Finland*, Nr. 2872/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89964>.
495. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Dimitrios Rekkos ir Vassiliki Davourlis v. Greece*, Nr. 1234/05“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90617>.
496. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. vasario 17 d. sprendimas byloje *Fevzi Saygılı ir Büilent Falakaoğlu v. Turkey (Nr. 2)*, Nr. 38991/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91357>.
497. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. balandžio 9 d. sprendimas byloje *A. v. Norway*, Nr. 28070/06“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92137>.
498. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje *László Karakó v. Hungary*, Nr. 39311/05“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92500>.
499. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Times Newspapers Ltd (Nr. 1 ir 2) v. the United Kingdom*, Nr. 3002/03 ir 23676/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91706>.
500. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. birželio 23 d. sprendimas byloje *Željko Bodrožić ir Vladislav Vujin v. Serbia*, Nr. 38435/05“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93157>.
501. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland (Nr. 2)*, Nr. 32772/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93265>.
502. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Helena Wojtas-Kaleta v. Poland*, Nr. 20436/02“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93417>.
503. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Daniel Féret v. Belgium*, Nr. 15615/07“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93626>.

504. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Richard Davison v. the United Kingdom*, Nr. 52990/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98191>.
505. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. sprendimas byloje *Polanco Torres ir Movilla Polanco v. Spain*, Nr. 34147/06“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-832>.
506. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Constantin Timciuc v. Romania*, Nr. 28999/03“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101734>.
507. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *MGN Limited v. the United Kingdom*, Nr. 39401/04“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102965>.
508. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje *Editorial Board of Pravoye Delo ir Leonid Isaakovich Shtekel v. Ukraine*, Nr. 33014/05“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104685>.
509. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Max Rufus Mosley v. the United Kingdom*, Nr. 48009/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104712>.
510. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *Comingersoll S. A. v. Portugal*, Nr. 35382/97“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58562>.
511. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *Péter Uj v. Hungary*, Nr. 23954/10“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105715>.
512. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje *Palomo Sánchez ir kt. v. Spain*, Nr. 28955/06, 28957/06, 28959/06 ir 28964/06“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-106178>.
513. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Axel Springer AG v. Germany*, Nr. 39954/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034>.
514. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Caroline von Hannover v. Germany (Nr. 2)*, Nr. 40660/08 ir 60641/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029>.
515. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. vasario 9 d. sprendimas byloje *Tor Fredrik Vejdeland ir kt. v. Sweden*, Nr. 1813/07“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109046>.
516. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2012 m. birželio 7 d. sprendimas byloje *Centro Europa 7 S.r.l. ir Francescantonio Di Stefano v. Italy*, Nr. 38433/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111399>.
517. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. birželio 7 d. sprendimas byloje *Jean Kruslin v. France*, Nr. 11801/85“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57626>.
518. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Björk Eidsdottir v. Iceland*, Nr. 46443/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112091>.

519. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Mouvement raëlien suisse v. Switzerland*, Nr. 16354/06“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112165>.
520. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Ahmet Yildirim v. Turkey*, Nr. 3111/10“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115705>.
521. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. sausio 10 d. sprendimas byloje *Robert Ashby Donald, Marcio Madeira Moraes ir Olivier Claisse v. France*, Nr. 36769/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115845>.
522. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. vasario 12 d. sprendimas byloje *Sorin Bugan v. Romania*, Nr. 13824/06“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-116372>.
523. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Bernh Larsen Holding AS ir kt. v. Norway*, Nr. 24117/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117133>.
524. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. balandžio 18 d. sprendimas byloje *Saint-Paul Luxembourg S. A. v. Luxembourg*, Nr. 26419/10“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119055>.
525. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2013 m. balandžio 22 d. sprendimas byloje *Animal Defenders International v. United Kingdom*, Nr. 48876/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119244>.
526. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. birželio 6 d. sprendimas byloje *Yekaterina Sergeevna Avilkina ir kt. v. Russia*, Nr. 1585/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-120071>.
527. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Hervé Eon v. France*, Nr. 26118/10“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117742>.
528. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas byloje *Zambotto Perrin v. France*, Nr. 4962/11. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126458>.
529. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *Delfi AS v. Estonia*, Nr. 64569/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126635>.
530. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 17 d. sprendimas byloje *Sony ir Brenda Winterstein ir kt. v. France*, Nr. 27013/07“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162215>.
531. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Grigoris Vallianatos ir kt. v. Greece*, Nr. 29381/09 ir 32684/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128294>.
532. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje *Print Zeitungsverlag GmbH v. Austria*, Nr. 26547/07“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126629>.
533. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. sausio 14 d. sprendimas byloje *Elena Lavric v. Romania*, Nr. 22231/05“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140006>.
534. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. vasario 19 d. sprendimas byloje *Ernst August von Hannover v. Germany*, Nr. 53649/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152679>.

535. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2015 m. birželio 16 d. sprendimas *Delfi AS v. Estonia*, Nr. 64569/09“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105>.
536. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2015 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Doğu Perinçek v. Switzerland*, Nr. 27510/08“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>.
537. „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2015 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Markus Veikko Pentikäinen v. Finland*, Nr. 11882/10“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>.
538. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje *Anne-Marie Couderc ir Hachette Filipacchi Associés v. France*, Nr. 40454/07“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158861>.
539. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. vasario 2 d. sprendimas byloje *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt v. Hungary*, Nr. 22947/13“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160314>.
540. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Jon Gaunt v. the United Kingdom*, Nr. 26448/12“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167180>.
541. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Rolf Anders Daniel Pihl v. Sweden*, Nr. 74742/14“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145>.
542. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *Payam Tamiz v. the United Kingdom*, Nr. 3877/14“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178106>.
543. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Big Brother Watch ir kt. v. the United Kingdom*, Nr. 58170/13, 62322/14 ir 24960/15“. HUDOC. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-186048>.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

544. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Tietosuojavaltuutettu v. Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Sata-media Oy*, Nr. C-73/07“. CURIA. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=76075&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2882140>.
545. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. kovo 23 d. prejudicinis sprendimas sujungtose bylose *Google France SARL ir Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA ir kt.*, Nr. C-236/08, C-237/08 ir C-238/08“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62008CJ0236&from=EN>.
546. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. liepos 12 d. prejudicinis sprendimas byloje *L'Oréal SA ir kt. v. eBay International AG ir kt.*, Nr. C-324/09“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0324>.
547. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. spalio 25 d. prejudicinis sprendimas sujungtose bylose *eDate Advertising GmbH v. X ir Olivier Marti-*

- nez, *Robert Martinez v. MGN Limited*, Nr. C-509/09 ir C-161/10“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0509:EN:HTML>.
548. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2011 m. lapkričio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje *Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, Nr. C-70/10“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0070>.
549. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. vasario 16 d. prejudicinis sprendimas byloje *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) v. Netlog NV*, Nr. C-360/10“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0360>.
550. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. kovo 15 d. prejudicinis sprendimas byloje *G. v. Cornelius de Visser*, Nr. C-292/10“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0292:EN:HTML>.
551. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 27 d. prejudicinis sprendimas byloje *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*, Nr. C-314/12“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CJ0314&from=EN>.
552. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas sujungtose bylose *Digital Rights Ireland Ltd ir Kärntner Landesregierung, Michael Seitlinger, Christof Tschohl ir kt. v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, The Commissioner of the Garda Síochána, Ireland and the Attorney General*, Nr. C-293/12 ir C-594/12“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0293>.
553. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. prejudicinis sprendimas byloje *Google Spain SL, Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González*, Nr. C-131/12“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131>.
554. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje *Sotiris Pappasavvas v. O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd, Takis Kounnafi, Giorgos Sertis*, Nr. C-291/13“. EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CJ0291&from=LT>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

555. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas byloje Nr. 14/98 „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios* 90, 2662 (1999).
556. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 12/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1981 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios* 39, 1105 (2000).
557. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas byloje Nr. 36/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straips-

- nio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content>.
558. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas byloje Nr. 3/01 „Dėl nuteistųjų korespondencijos cenzūros“. *Valstybės žinios* 29, 1196 (2003).
559. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas byloje Nr. 8/02-16/02-25/02-9/03-10/03-11/03-36/03-37/03-06/04-09/04-20/04-26/04-30/04-31/04-32/04-34/04-41/04 „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1-7 (2005).
560. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. 10/02 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2,3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta242/content>.
561. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas byloje Nr. 19/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija)“. LRKT. <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta244/content>.
562. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 27 d. nutarimas byloje Nr. 33/06 „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 51 straipsnio (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta515/content>.
563. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas byloje Nr. 36/2006-8/2009-49/2009 „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta164/content>.
564. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas byloje Nr. 09/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo“, Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo (1998 m. kovo 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“ (1992 m. balandžio 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta187/content>.

Lietuvos teismų praktika

565. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7¹ straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“. *Teismų praktika* 9 (1998).
566. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 28 aprobuota Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalga Nr. A2-14“. *Teismų praktika* 14 (2001).
567. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390/2002“. *Teismų praktika* 17 (2002).
568. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621/2002“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/9793>.
569. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-41/2003“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/8729>.
570. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-294/2003“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/56307856408659/3K-3-49/2006>.
571. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1000/2003“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/24218>.
572. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2004“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/24094>.
573. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2004“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/42936>.
574. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-600/2004“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/42939>.
575. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2006“. ETEISMAI. <https://eteismai.lt/byla/237621273536186/3K-3-65/2006>.
576. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/274613427307464/3K-3-142/2006>.
577. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd6873c1-22a2-440d-9d5f-733461b0cbdd>.
578. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-308/2006“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e37bb6e5-6dd6-4581-97fd-670990b0b302>.
579. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-569/2006“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/51552430360436/3K-3-569/2006>.
580. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/20592523702351/3K-3-667/2006>.
581. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2007“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=18a0262d-174b-4b28-9c92-c13d05f7f7ef>.

582. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/27769776979884/3K-3-488/2007>.
583. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/275755271714690/3K-7-2/2008>.
584. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008“. ETEISMAI. <https://eteismai.lt/byla/128902781139346/3K-3-183/2008>.
585. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2008“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/88741>.
586. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-388/2008“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/89154>.
587. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-51/2009“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/139099680624556/3K-3-51/2009>.
588. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-100/2009“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/113995>.
589. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91/2010“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaiaska/tekstas.aspx?id=5e839aaf-b4ed-4acc-b205-89ed2c2aaadc>.
590. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-358/2010“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/168722>.
591. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/178469>.
592. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/182487>.
593. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97/2011“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/194539>.
594. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-262/2011“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/232210587553230/3K-3-262/2011>.
595. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaiaska/tekstas.aspx?id=2c98f11d-91bf-4574-9738-f3085cdb221e>.
596. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2012“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaiaska/tekstas.aspx?id=210dc0a8-ac70-423b-bdc0-6e9f58c225d1>.
597. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-520/2012“. ETEISMAI. <https://eteismai.lt/byla/119612454970418/3K-3-520/2012>.
598. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/499997>.
599. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81/2013“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaiaska/tekstas.aspx?id=3ee3e4b1-993e-4cd5-bbc5-ee7c5e40d5e0>.

600. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=53df0b63-64b3-4f82-a3a8-2e2eb16c4de7>.
601. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/512866>.
602. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/803432>.
603. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/833547>.
604. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2014“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/822473>.
605. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-693/2015“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/955252>.
606. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88-684/2015“. ETEISMAI. <https://eteismai.lt/byla/157440213996270/3K-3-88-684/2015>.
607. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-190-706/2015“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/1033145>.
608. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221-219/2015“. ETEISMAI. <https://eteismai.lt/byla/124455724133133/3K-3-221-219/2015>;
609. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“. ETEISMAI. <https://eteismai.lt/byla/133303260563435/3K-3-327-687/2015>.
610. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86-648/2016“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/268546966545521/2K-86-648/2016>.
611. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/271564763999141/2K-32-699/2016>.
612. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2018“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/132265600987849/2K-91-976/2018>.
613. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-03-750/2004“. *Administracinių teismų praktika* 6 (2004).
614. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-444-70/2009“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/120136>.
615. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-169/2013“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/509914>.
616. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-600/2013“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/600422>.

617. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-668/2013“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/662139>.
618. „Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-158/2008“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/170131508099065/2A-158/2008>.
619. „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-381/2012“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/226036395759290/2A-381/2012>
620. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-901/2013“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/762387>.
621. „Vilniaus apygardos teismo 2009 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-113-611/2009“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/172119689562981/2A-113-611/2009>.
622. „Kauno apygardos teismo 2012 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-677-260/2012“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/81660586729683/2A-677-260/2012>.
623. „Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-583-253/2012“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/376500>.
624. „Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-852-324/2012“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/379258>.
625. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1416-302/2012“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/387067>.
626. „Kauno apygardos teismo 2013 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-109-657/2013“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/162516027753950/2A-109-657/2013>.
627. „Šiaulių apygardos teismo 2013 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-120-124/2013“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/654405>.
628. „Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-536-312/2013“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/26733670634670/1S-536-312/2013>.
629. „Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-778-651/2013“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/729866>.
630. „Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1546-460/2013“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/778946>.
631. „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142-538/2014“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/170107668911490/2A-142-538/2014>.
632. „Vilniaus apygardos teismo 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1006-340/2014“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/873817>.
633. „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-555-462/2014“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/832790>.
634. „Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-887-343/2014“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/57865394588200/2A-887-343/2014>.
635. „Kauno apygardos teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-52-317/2015“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/1007421>.
636. „Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-670-777/2015“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/260496498589233/e2S-670-777/2015>.

637. „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-2230-392/2015“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/1086208>.
638. „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 18 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1567-798/2015“. INFOLEX. <https://www.infolex.lt/tp/1141465>.
639. „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1228-392/2016“. ETEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/187632209940212/e2A-1228-392/2016>.
640. „Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-9-594/2017“. INFOLEX. <http://www.infolex.lt/tp/1405137>

Užsienio šalių teismų praktika

Estijos teismų praktika

641. „Estijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Vjatšeslav Leedo v. Delfi AS*, Nr. 3-2-1-43-09“. RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2018 m. liepos 5 d. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13192224.pdf>.

Jungtinės Karalystės teismų praktika

642. „Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų 1973 m. birželio 26 d. sprendimas civilinėje byloje *Norwich Pharmacal Co. ir kt. v. Customs ir Excise Commissioners*, Nr. AC 133“. BAILII. <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1973/6.html>.
643. „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2005 m. vasario 3 d. sprendimas byloje *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel*, Nr. A2/2004/1540“. BAILII. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2005/75.html>.
644. „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2006 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Mohammed Hussein Al Amoudi v. Jean Charles Brisard And Jcb Consulting International Sarl*, Nr. HQ04X03998, 1062 (QB)“. HIGH-COURT-JUSTICE. <https://high-court-justice.vlex.co.uk/vid/hq04x03998-52882840>.
645. „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. sprendimas byloje *Tamiz v. Google Inc.*, Nr. A2/2012/0691“, BAILII, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2013/68.html>,
646. „Anglijos ir Velso aukštojo teismo 2006 m. kovo 10 d. sprendimas byloje *John Bunt v. David Tilley, Paul Hancox, Christopher Stevens, AOL UK Ltd, Tiscali UK Ltd, British Telecommunications plc*, Nr. 5EX90059“. 5RB. <http://www.5rb.com/wp-content/uploads/2013/10/Bunt-v-Tilley-QBD-10-Mar-2006.pdf>.
647. „Anglijos ir Velso aukštojo teismo 2010 m. liepos 23 d. sprendimas civilinėje byloje *Johanna Kaschke v. John Gray ir Alex Hilton*, Nr. HQ08X00922“. BAILII. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2010/1907.html>.

Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika

648. „Jungtinių Amerikos Valstijų Niujorko valstijos Aukščiausiojo Teismo 1995 m. gegužės 24 d. sprendimas civilinėje byloje *Stratton Oakmont, Inc. ir Daniel Porush v. Prodigy Services Company, a Partnership of Joint Venture of IBM Corp. and Sears Roebuck & Co.; John Doe ir Mary Doe*, Nr. 31063/94“. HARVARD. <https://h2o.law.harvard.edu/cases/4540>.

649. „Jungtinių Amerikos Valstijų Niujorko valstijos Pietinės apygardos apylinkės teismo 1991 m. spalio 29 d. sprendimas civilinėje byloje *Cubby, Inc. ir Robert G. Blanchard v. CompuServe Inc. ir Don Fitzpatrick*, Nr. 90 Civ. 6571 (PKL), 776 F. Supp. 135“. JUSTIA. <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/776/135/2340509/>.

Kanados teismų praktika

650. „Kanados Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 19 d. sprendimas civilinėje byloje *Wayne Crookes ir West Coast Title Search Ltd. v. Jon Newton*, Nr. 33412“. CANLII. <http://canlii.ca/t/fngpv>.
651. „Kanados Britų Kolumbijos provincijos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 5 d. sprendimas civilinėje byloje *Andrew Weaver v. Terence Corcoran, Peter Foster, Kevin Libin, Gordon Fisher, National Post Inc., tretieji asmenys – The National Post, John Doe, Jane Doe, Richard Poe ir Sally Yoe*, Nr. S102698“. CANLII. <http://canlii.ca/t/gg63c>.
652. „Kanados Britų Kolumbijos provincijos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugpjūčio 3 d. sprendimas civilinėje byloje *Balwinder K. Lougheed ir Norbill Investments Ltd. v. Kelly Janine Wilson ir Charles Blair Wilson*, Nr. S081334“. CANLII. <https://www.canlii.org/en/bc/bcsc/doc/2017/2017bcsc1366/2017bcsc1366.html?autocompleteStr=lougheed%20estate&autocompletePos=4>.
653. „Kanados Britų Kolumbijos provincijos apeliacinio teismo 2005 m. rugpjūčio 3 d. sprendimas civilinėje byloje *Liza Carter v. B.C. Federation of Foster Parents Association, Kim Dupont, Penny Seguin, Bill Reid, Pauline Reid, Heather Murphy, Stephen Hakes, Glenn LaFrance, Audrey Anger, Kay Dahl, John Humphrey, Karen Humphrey, Blue Frogg Enterprises Inc., John Doe, Jane Doe, Robert Doe, Richard Doe ir Mary Doe*, Nr. CA031644“. CANLII. <http://canlii.ca/t/1l9lv>.
654. „Kanados Ontarijo provincijos aukštesniojo teisingumo teismo 2015 m. vasario 23 d. sprendimas civilinėje byloje *John Baglow v. Roger Smith*, Nr. CV-10-49803“. CANLII. <https://www.canlii.org/en/on/onsc/doc/2015/2015onsc1175/2015onsc1175.html?searchUrlHash=AAAAAQANImRvbWFpbiBuYWV1IlgAAAAAB>.
655. „Kanados Albertos provincijos Kalgario apygardos teismo 2015 m. liepos 17 d. sprendimas civilinėje byloje *Arthur Kent v. Postmedia Network Inc., National Post Inc., Paul Godfrey ir Gordon Fisher*, Nr. ABQB 461“. CA. <https://ca.vlex.com/vid/kent-v-postmedia-network-680896517>.

Lenkijos teismų praktika

656. „Vroclavo apeliacinio teismo 2010 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. I A Ca 1202/09“. RYCHLICKI. <http://rychlicki.net/en/issue/polish-law/polish-action-providing-services-by-electronic-means/art-14-psem/>.

Prancūzijos teismų praktika

657. „Paryžiaus apygardos teismo 2007 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Christian C. ir Nord Ouest Production v. Dailymotion ir UGC Images*“. LEGALIS. https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-paris-3eme-chambre-2eme-section-jugement-du-13-juillet-2007/?page=jurisprudence-decision&id_article=2634.

658. „Paryžiaus komercinio teismo 2008 m. birželio 30 d. sprendimas civilinėje byloje *Louis Vuitton Malletier S. A. v. eBay, Inc.*, Nr. 200677799“. SUSTEINLAW. <https://sunsteinlaw.com/media/FrenchOpinions.pdf>.
659. „Trojos apygardos teismo 2008 m. birželio 4 d. sprendimas civilinėje byloje *Hermès International v. eBay, Inc.*, Nr. 20060264“. LEGALIS. <https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-troyes-chambre-civile-jugement-du-4-juin-2008/>.

Kiti šaltiniai

661. *Delfi AS*. DELFI. Žiūrėta 2017 m. sausio 6 d. www.delfi.ee, www.delfi.lv, www.delfi.lt.
662. *Delfi, UAB*. DELFI. Žiūrėta 2018 m. gegužės 13 d. www.delfi.lt.
663. „*InfoCuria – Teisingumo Teismo praktika*“. CURIA. Žiūrėta 2014–2018 m. <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=lt>.
664. „*London – Muslim Population 2011 [Statistics]*“. MUSLIMSTATISTICS. Žiūrėta 2018 m. liepos 22 d. <https://muslimstatistics.wordpress.com/2014/09/21/london-muslim-population-2011-statistics/>.
665. „*Paieska Lietuvos bibliotekų kataloguose*“. MRUNI. Žiūrėta 2014–2018 m. http://www.mruni.eu/lt/universitetas/biblioteka/katalogai/paieska_biblioteku_kataloguose/.
666. „*Teisės aktų registras*“. E-TAR. Žiūrėta 2014–2018 m. <https://www.e-tar.lt/portal/index.html>.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Jūratė Šidlauskienė

TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAS
ANONIMINIAIS KOMENTARAI:
INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ
CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMĄ
PATEISINANTYS KRITERIJAI

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2019

Daktaro disertacija rengta 2014–2018 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė:

Prof. dr. Solveiga Palevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Simona Drukeitinienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Nariai:

doc. dr. Alessandra De Luca (Florencijos universitetas, Italija, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. dr. Sigitas Mitkus (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. dr. Paulius Pakutinskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

doc. dr. Agnė Tikniūtė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Daktaro disertacija bus ginama viešame teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2019 m. birželio 28 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto II-230 auditorijoje.

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta 2019 m. gegužės 28 d.

Daktaro disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius), Mykolo Romerio universiteto bibliotekoje (Ateities g. 20, Vilnius) ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje (K. Donelaičio g. 52, Kaunas).

TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAS ANONIMINIAIS KOMENTARAIŠ: INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMĄ PATEISINANTYS KRITERIJAI

SANTRAUKA

Tyrimo aktualumas ir problematika. Teisę į privatų gyvenimą vis dažniau pažeidžiant anoniminiais interneto lankytojų komentarais¹²⁰⁸, kurių autorių identifikuoti nepavyksta¹²⁰⁹ arba jų suradimo kaštai pernelyg dideli¹²¹⁰, nukentėjusieji reikalavimus dėl jais padarytos žalos atlyginimo ėmė reikšti paprastai lengviau nustatomiems bei pasiekiamiems interneto tinklalapių, kuriuose paskelbti komentarai, valdytojams¹²¹¹. Tačiau pastarieji nėra neteisėtų komentarų autoriai, o teisės aktai jiems nenustato pareigos stebėti visus skelbiamus komentarus, todėl kyla klausimas, kokiais atvejais civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anoniminiais komentarais padarytą žalą taikymas būtent interneto svetainių valdytojams gali būti teisiškai pateisinamas¹²¹². Paskutinįjį dešimtmetį visuose pasaulio žemynuose drastiškai išaugęs interneto tinklalapių valdytojams pareikštų ieškinių dėl anoniminiais komentarais tretiesiems asmenims pada-

1208 Liudvika Meškauskaitė, *Teisė į privatų gyvenimą* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015), 267.

1209 Žr. „EŽTT 2013 m. spalio 10 d. sprendimą byloje *Delfi AS v. Estonia*, Nr. 64569/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126635> (toliau – „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimas“), „EŽTT Didžiosios kolegijos 2015 m. birželio 16 d. sprendimą *Delfi AS v. Estonia*, Nr. 64569/09“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105> (toliau – „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimas“); „EŽTT 2016 m. vasario 2 d. sprendimą byloje *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt v. Hungary* (toliau – „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimas“), Nr. 22947/13“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160314>.

1210 „EŽTT 2017 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Rolf Anders Daniel Pihl v. Sweden* (toliau – „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimas“), Nr. 74742/14“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145> (šioje byloje nustatyta, kad kompiuterio, iš kurio Švedijoje paskelbtas komentaras, IP adresas buvo registruotas Prancūzijoje). Nuostolių išieškojimo iš komentarų autorių procedūra gali būti nepradedama dėl komplikuoatų taikytinos teisės ir teismo gūmo nustatymo taisyklių, pernelyg didelių laiko bei finansinių sąnaudų ir kitų teisiškai nepalankių priežasčių.

1211 Tačiau JAV nustatyta išimtinė tiesioginė tikrųjų pasisakymų autorių atsakomybė. Giovanni Sartor, „Providers Liability: From the ECommerce Directive to the Future“, Study (European Union, 2017 m.), 16–17, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA\(2017\)614179_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA(2017)614179_EN.pdf); Jason A. Martin ir Anthony L. Fargo, „Anonymity as a Legal Right: Where and Why It Matters“, *North Carolina Journal of Law & Technology* 16 (2015 m.): 339–47.

1212 Nei nacionaliniai, nei tarptautiniai teismai iki šiol nenurodė, kaip turėtų elgtis civilinės atsakomybės už komentarus sukeltas pasekmes siekiantis išvengti interneto tinklalapio valdytojas. Bart van der Sloot, „The Practical and Theoretical Problems with ‘Balancing’: Delfi, Coty and the Redundancy of the Human Rights Framework“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 23, nr. 3 (2016 m.): 449.

rytos žalos, susijusios su jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimais, atlyginimo mastas¹²¹³, pastarųjų kelerių metų Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika nacionalinių teismų sprendimų suderinamumo su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK)¹²¹⁴ 8 ir 10 straipsnių aiškinimo ir taikymo tendencijomis aspektu analizuotose *Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden* ir *Payam Tamiz v. the United Kingdom* (toliau – *Tamiz v. the United Kingdom*)¹²¹⁵ bylose ir gerokai padidėjęs Europos Sąjungos Teisingumo Teismui (toliau – ESTT) pateiktų prašymų priimti prejudicinius sprendimus bylose dėl civilinės atsakomybės tarpiniams interneto paslaugų teikėjams taikymo skaičius¹²¹⁶ aiškiai rodo, kad kiekvienoje šiuolaikinėje išsivysčiusioje valstybėje veikia labai panašūs interneto tinklalapiai ir iš esmės susiduriama su tapačiomis

1213 Žr. Béatrice Martinet Farano, „Internet Intermediaries’ Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches“, *Stanford-Vienna Transatlantic Technology Law Forum*, nr. 14 (2012 m.): 6, <https://law.stanford.edu/publications/internet-intermediaries-liability-for-copyright-and-trademark-infringement-reconciling-the-eu-and-u-s-approaches/>.

1214 „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *Valstybės žinios* 40, 98710 (1995).

1215 „EŽTT 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *Payam Tamiz v. the United Kingdom* byloje, Nr. 3877/14“, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178106>.

1216 „ESTT 2011 m. spalio 25 d. prejudicinis sprendimas sujungtose bylose *eDate Advertising GmbH v. X ir Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited*, Nr. C-509/09 ir C-161/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0509:EN:HTML> (toliau – „*eDate Advertising GmbH* bylos sprendimas“); „ESTT 2012 m. kovo 15 d. prejudicinis sprendimas byloje *G. v. Cornelius de Visser*, Nr. C-292/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0292:EN:HTML> (toliau – „*G. v. Cornelius de Visser* bylos sprendimas“); „ESTT Didžiosios kolegijos 2011 m. liepos 12 d. prejudicinis sprendimas byloje *L’Oréal SA ir kt. v. eBay International AG ir kt.*, Nr. C-324/09“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0324> (toliau – „*L’Oréal* bylos sprendimas“); „ESTT 2010 m. kovo 23 d. prejudicinis sprendimas sujungtose bylose *Google France SARL ir Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA ir kt.*, Nr. C-236/08, C-237/08 ir C-238/08“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62008CJ0236&from=EN> (toliau – „*Google France* bylos sprendimas“); „ESTT Didžiosios kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. prejudicinis sprendimas byloje *Google Spain SL, Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González*, Nr. C-131/12“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131>; „ESTT Didžiosios kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas sujungtose bylose *Digital Rights Ireland Ltd ir Kärntner Landesregierung, Michael Seitlinger, Christof Tschohl ir kt. v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, The Commissioner of the Garda Síochána, Ireland and the Attorney General*, Nr. C-293/12 ir C-594/12“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0293>; „ESTT 2014 m. rugsėjo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje *Sotiris Pappasavvas v. O Fileleftheros Dimostia Etaireia Ltd, Takis Kounnafi, Giorgos Sertis*, Nr. C-291/13“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CJ0291&from=LT>; „ESTT 2014 m. kovo 27 d. prejudicinis sprendimas byloje *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*, Nr. C-314/12“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CJ0314&from=EN>; „ESTT 2011 m. lapkričio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje *Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, Nr. C-70/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0070> (toliau – „*Scarlet Extended v. SABAM* bylos sprendimas“); „ESTT 2012 m. vasario 16 d. prejudicinis sprendimas byloje *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) v. Netlog NV*, Nr. C-360/10“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0360> (toliau – „*SABAM v. Netlog* bylos sprendimas“).

faktinėmis jų valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais komentarais padarytą žalą taikymo problemomis, tačiau šios tarptautiniuose teismuose nagrinėtos bylos taip pat išryškino didelį skirtingų interneto paslaugų teikėjų atsakomybės nustatymo režimų kontraversiškumą bei jų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančių standartų fragmentiškumą¹²¹⁷. Taigi net pripažįstant, kad visiems tapačios interneto erdvės dalyviams iš esmės nebūtų pateisinamas skirtingų civilinės atsakomybės nustatymo standartų taikymas, iki šiol nėra jokių tarptautinių interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimą anoniminiais komentarais taikymą pateisinančius kriterijus reglamentuojančių teisės aktų, todėl interneto svetainių valdytojų civilinės atsakomybės dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytos žalos atlyginimo klausimai sprendžiami pagal nacionalinę deliktų teisę¹²¹⁸, kaip tradiciškai labiausiai žmogaus teisių koncepcijos veikiama privatinės teisės sritis¹²¹⁹. Antra vertus, nė vienos šalies deliktų teisės normose taip pat nėra įtvirtintų interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimą anoniminiais komentarais taikymą pateisinančių kriterijų, todėl, nepriklausomai nuo pasirinkto deliktų teisės reguliavimo modelio, jų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais pažeistą teisę į privatų gyvenimą taikymo klausimai atskirose šalyse paprastai sprendžiami *ad hoc* formuojamos teismų praktikos būdu. Be to, interneto svetainių valdytojų teisinės padėties neapibrėžtumą vien Europos regione didina conceptualūs net tai pačiai teisės šeimai¹²²⁰ priklausančių šalių deliktų teisės reglamentavimo skirtumai¹²²¹ netgi tokiais esminiais klausimais kaip nukentėjusiesiems teikiamos apsaugos apimtis¹²²² ar civilinei atsakomybei kilti būtinų sąlygų skaičius ir (ar) jų turinys, jau nekalbant apie tai, kad vienos deliktų teisės sistemose asmens elgesio neteisėtumas siejamas su veiksmų tinkamumu, kitose – su gautu rezultatu¹²²³, o pati civilinė atsakomybė interneto tinklalapių

1217 Bart van der Sloot, „Where Is the Harm in a Privacy Violation“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law* 8 (2017 m.): 212–13; 224.

1218 Márten Schultz, „The Responsible Web: How Tort Law Can Save the Internet“, *Journal of European Tort Law* 5, nr. 2 (2014 m.): 182; Radim Polčák, „Information Society Between Orwell and Zapata: A Czech Perspective on Safe Harbours“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 255–73.

1219 Solveiga Cirtautienė, „Impact of Human Rights on Private Law in Lithuania and Other European Countries: Problematic Aspects“, *Jurisprudencija*, nr. 20 (1) (2013 m.): 80.

1220 Europoje skiriamos romanų, germanų, skandinavų ir bendrosios teisės šeimos (žr. Konrad Zweigert ir Hein Kötz, *Introduction to Comparative Law*, vert. Tony Weir, 3-iasis leid. (Oxford: Clarendon Press, 1998), 63.

1221 Nils Jansen, „The State of the Art of European Tort Law“, *European Tort Law: Eastern and Western Perspectives*, sud. Mauro Bussani, *European Private Law* (Berne: Stämpfli, 2007), 45.

1222 Gerhard Wagner, „The Law of Torts in the Draft Common Frame of Reference“, *University of Bonn*, 2009 m. balandžio 24 d., 2, <https://papers.ssrn.com/abstract=1394343>; Vernon V. Palmer ir Mauro Bussani, sud., *Pure Economic Loss: New Horizons in Comparative Law* (London: Routledge-Cavendish, 2009).

1223 European Group on Tort Law, *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, sud. Koziol Helmut, t. 3, *Principles of European Tort Law* (The Hague: Wolters Kluwer Legal & Regulatory, 1998), 129; Study Group on a European Civil Code ir Research Group on the Existing EC Private Law, *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, sud. Christian von Bar ir Eric M. Clive, Full Edition (München: Sellier European Law Publishers, 2009), 2987–88.

valdytojams gali būti taikoma ir be kaltės¹²²⁴. Paradoksalu, tačiau tokiame kontekste būtent *atskirų* valstybių teismams tenka itin nelengva užduotis – nacionalinės deliktų teisės normomis subalansuoti interneto tinklalapių valdytojų, interneto vartotojų bei jų pasisakymų adresatų (trečiųjų asmenų) teises bei pareigas *visuotinai* priimtiniu mastu, priešingu atveju rizikuojant pažeisti tarptautinius įsipareigojimus, įskaitant EŽTK.

Skirtingų interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais įvykdytu teisės į privatų gyvenimą pažeidimu sukeltas pasekmes nustatymo standartų taikymas ne tik prieštarauja prioritetiniams ES bendrosios skaitmeninės rinkos politikos ir vienodo pamatinių asmenų teisių užtikrinimo ES mastu tikslams¹²²⁵, bet ir gali lemti nuokrypį nuo EŽTK garantuojamos teisės į privatų gyvenimą bei saviraiškos laisvės pusiausvyros. Atskirose šalyse paprastai trejus metus viršijanti bylų dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anoniminiais komentarais padarytą žalą nagrinėjimo trukmė, per kurią jos dažnai bent kartą grąžinamos iš naujo analizuoti žemesnės instancijos teismams¹²²⁶, jau pati savaime neužtikrina EŽTK 13 straipsniu bei nacionaliniais teisės aktais laidojamo operatyvaus bei efektyvaus nukentėjusiųjų nuo teisės į privatų gyvenimą pažeidimo gynimo, tačiau ir itin ilgai nagrinėtose bylose EŽTT konstatuoja EŽTK 8 arba

1224 Žr. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 80 ir 83 dalis, *supra* note 1209.

1225 Europos Komisija, „10 Komisijos prioritetų 2015–2019 m.“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d., https://ec.europa.eu/commission/priorities_lt; Europos Komisija, „Prioritetas Bendroji skaitmeninė rinka“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 28 d., https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_lt; Europos Komisija, „Prioritetas Teisingumas ir pagrindinės teisės“, *EC.EUROPA*, žiūrėta 2018 m. gegužės 23 d., https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights_en; Council of the European Union, „The Action Plan on Human Rights and Democracy 2015 – 2019, No. 10897/15“ (European Union, 2015 m.), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/action-plan-on-human-rights-and-democracy-2015-2019_en.pdf.

1226 Estijos teismuose civilinė byla *Vjateslav Leedo v. Delfi AS* nagrinėta 2006 m. balandžio 13 d.–2009 m. birželio 10 d., po pusantrų metų ją grąžinus iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. „Estijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 10 d. teismo sprendimo civilinėje byloje Nr. 3-2-1-43-09“ 16 punktą, RIIGITEATAJA, <https://www.rigiteataja.ee/akt/13192224.pdf>; „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 31 dalis, *supra* note 1209. Vengrijos teismuose civilinė byla prieš *MTE* ir *Index* analizuota nuo 2010 m. vasario 17 d. iki 2012 m. birželio 13 d., o šių bendrovių skundas Vengrijos Konstituciniame Teisme nagrinėtas 2013 m. sausio 3 d.–2014 m. gegužės 27 d. (taigi bendra bylos trukmė – net ketveri metai ir trys mėnesiai). Žr. „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 15–25 dalis, *supra* note 1209. Švedijos teismuose *Pihlo* iškelta byla nagrinėta 2011 m. spalio 11 d.–2014 m. kovo 19 d., po devynių mėnesių ją grąžinus nagrinėti iš naujo, o įskaičius laiką, kurį skundą dėl žalos atlyginimo už EŽTK 8 straipsnio pažeidimą nagrinėjo Švedijos Teisingumo kancleris (2014 m. balandžio 11 d.–2015 m. liepos 25 d.), bendra bylos nagrinėjimo trukmė siekia net trejus metus ir devynis mėnesius. Žr. „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 7–16 dalis, *supra* note 1210. Lietuvoje viena panaši civilinė byla dėl neteisėtais anoniminiais komentarais padarytos žalos atlyginimo nagrinėta ilgiau nei pusketvirtų metų, per kuriuos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ją net du kartus grąžino nagrinėti iš naujo („Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/512866> ir „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/803432>), nors dvejas metais anksčiau „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012“, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/499997> analogiškas reikalavimas buvo atmetas. Lietuvos teismų praktikoje interneto tinklalapių valdytojams netaikoma EŽTT sprendimuose aiškiai nustatyta pareiga *savo iniciatyva* šalinti aiškiai neteisėtus komentarus, *nors tai* galėtų padėti išvengti kelerius metus trunkančio bylų nagrinėjimo.

10 straipsnių pažeidimus¹²²⁷. Tokiu būdu šiuo metu visuotinė teisine problema įvardytinas klausimas, *kaip ir kokia apimtimi* šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje galima užtikrinti tinkamą teisės į privataus gyvenimo gerbimą bei saviraiškos laisvės pusiausvyrą deliktų teisės priemonėmis *tais atvejais, kai trečiųjų asmenų teisė į privatų gyvenimą pažeidžiama interneto tinklalapiuose paskelbtais anoniminiais komentarais, kurių autoriams civilinę atsakomybę taikyti pernelyg sunku ar teisiškai neįmanoma*. Globalus šios teisinės problemos mastas bei pobūdis, ypač intensyvėjančių Europos Sąjungos institucijų inicijuojamų interneto tinklalapių valdytojų elgesio neteisėto interneto turinio atžvilgiu pagrindų vienodinimo proceso¹²²⁸ kontekste, vienareikšmiškai patvirtina akivaizdų disertacinio tyrimo **aktualumą** ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu mastu.

EŽTT, konkrečiose bylose tirdamas, ar nacionaliniuose teismuose išnagrinėtose bylose dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anoniminiais komentarais padarytą žalą taikymo buvo užtikrinta tinkama EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės pusiausvyrą, vertina, ar interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimas suderinamas EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintais šios laisvės ribojimo kriterijais – t. y. ar *i*) šiuo ribojimu siekiama *teisėto tikslo*, *ii*) tokį ribojimą *numato įstatymas* ir ar *iii*) jis *būtinai ir proporcingas* demokratinėje visuomenėje. Iš esmės tai reiškia vertikaliuosiuose santykiuose atliekamą analizę, ar valstybė, taikydama EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintus principus atitinkančius standartus ir pagal juos vertindama atitinkamus faktus¹²²⁹, saviraiškos laisvės ribojimo srityje jai suteikta diskrecijos teisė pasinaudojo sąžiningai, pagrįstai ir atsargiai. Šios kategorijos bylose EŽTT suformulavo niekur tiesiogiai nereglamentuotus interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo

1227 EŽTT „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendime“ ir „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendime“, *supra* note 1209, EŽTT nacionalinių teismų šmeižiamaisiais (angl. *defamatory*) pripažintus komentarus perkvalifikavo skirtingomis kryptimis: pirmoje byloje juos pripažino *akivaizdžiai* neteisėtais, o antroje – užgauliais, bet ne *akivaizdžiai* neteisėtais, ir konkrečiu atveju konstatavo EŽTK 10 straipsnio pažeidimą.

1228 Europos Komisija, „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka. Europos galimybės ir uždaviniai“ (COM (2016) 288 final)“, 2016 m. gegužės 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0288&qid=1540199833010&from=LT>; Europos Vadovų Taryba, „Išvados Nr. EUCO 8/17“, 2017 m. birželio 23 d., <https://www.consilium.europa.eu/media/23983/22-23-euco-final-conclusions-lt.pdf>; G 20, „G 20 vadovų deklaracija Tarpusavio ryšiais susaisyto pasaulio kūrimas“, 2017 m. liepos 8 d., <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/07/08/g20-hamburg-communicue/>; Europos Komisija, „Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę“ (COM (2017) 555)“, 2017 m. rugsėjo 28 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2017:0555:FIN:LT:PDF>; Sartor, *supra* note 1211; Europos Parlamento 2017 m. birželio 15 d. rezoliucija „*Dėl interneto platformų ir bendrosios skaitmeninės rinkos*“ (2016/2274 (INI))“, EUROPARL, http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0272_LT.html; „Europos Komisijos 2018 m. kovo 1 d. rekomendacija dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių Nr. (ES) 2018/334“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0334&from=LT> (toliau – „Rekomendacija“).

1229 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos bylos sprendimo“ 131 dalis, *supra* note 1209.

būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo elementus¹²³⁰, kurie nacionaliniuose teismuose pradėti taikyti sprendžiant ginčus horizontaliuosiuose santykiuose dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anonimiais komentarais padarytą žalą taikymo. Tokiu būdu EŽTT išskirti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo aspektai civilinėje teisėje tapo jų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarus įvykdytų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų kompleksu. Tačiau kyla klausimas, ar privatinėje teisėje, kurioje civilinė atsakomybė taikoma tarp lygiateisių asmenų ir tik nustačius visas būtinausias jos taikymo sąlygas (neteisėtus veiksmus, kaltę, žalą ir priežastinį asmens elgesio bei kilusių padarinių ryšį¹²³¹), visi EŽTT vertikaliojo pobūdžio ginčiuose suformuluoti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo elementai *savaime* laikytini civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už anoniminius lankytojų komentarus įvykdytų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymą pateisinančiais veiksniais ir kaip apskritai suprastinas šių kriterijų turinys iš civilinės atsakomybės instituto pozicijų, jeigu pačios EŽTT praktikoje išskirtos interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo taisyklės doktrinoje pagrįstai kritikuojamos dėl teisinio apibrėžtumo stokos¹²³².

EŽTT interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo srityje formuojama praktika yra dar neišplėtotą ir nenuosekli¹²³³, todėl nėra iki galo aiškus šių subjektų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo vertinimo elementų, kurie privataus pobūdžio ginčiuose vertinami kaip civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anonimiais komentarais padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai, skaičius, turinys ir taikymo mastas¹²³⁴. Pavyzdžiui, *Delfi AS v. Estonia* byloje buvo išskirti keturi interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo, o kartu – ir civilinės atsakomybės už operatyviai nepašalintais neteisėtais anonimiais interneto vartotojų komentarais padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai: tai i) komentarų kontekstas, ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos prevencinės ar operatyvų komentarų pašalinimą užtikrinančios priemonės, iii) tikrųjų komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip alternatyva interneto portalo valdytojo atsakomybei ir iv) nacionalinėje teisėje pritaikytos atsakomybės pasekmės pačiai *Delfi AS*. Nors jie buvo *expressis verbis* atsieti nuo kitokios prigimties interneto tinklalapių valdytojų

1230 EŽTT šių kriterijų pasirinkimo nepagrindė. Žr. *Ibid.*, 112–117, 131, 142–143 dalis ir „*Delfi AS v. Estonia* bylos 2013 m. spalio 10 d. sprendimo“ 85 dalį, *supra* note 1209.

1231 Daugelyje Europos šalių bei *soft law* aktuose pripažįstamos trys civilinės atsakomybės sąlygos: žala, kaltė ir priežastinis ryšys, o neteisėti veiksmai, kaip savarankiška teisinė kategorija, yra skiriami ne visose šalyse. European Group on Tort Law ir European Centre of Tort and Insurance Law, *Principles of European Tort Law: Text and Commentary* (Wien; New York: Springer, 2005), 26; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 1223: 2987. Taip pat žr. European Centre of Tort and Insurance Law, *Basic Questions of Tort Law from A Comparative Perspective*, sud. Helmut Koziol (Wien: Jan Sramek Verlag, 2015), 688–89; *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, *supra* note 1223: 3:129.

1232 Van der Sloot, *supra* note 1212: 448.

1233 Robert Spano, „Intermediary Liability for Online User Comments under the European Convention on Human Rights“, *Human Rights Law Review* 17, nr. 4 (2017 m.): d. C.

1234 *Plačiau – disertacijos 1.2. poskyryje ir 2 dalyje.*

civilinės atsakomybės vertinimo¹²³⁵, vos po pusmečio panašioje *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT patikslino ir papildė anksčiau nustatytus kriterijus, naujai analizuodamas nukentėjusio asmens elgesio bei jam kilusių pasekmių elementus ir išskirdamas iki tol EŽTT praktikoje nemintą *internete įprasto bendravimo stiliaus*¹²³⁶ komentarų vertinimo aplinkybę, pagal kuriuos jau vertino ir viešojo juridinio asmens *MTE* civilinės atsakomybės taikymo pagrįstumą¹²³⁷ bei konstatavo EŽTK 10 straipsnio pažeidimą. Dar po metų *Delfi AS v. Estonia* byloje suformuluotais kriterijais jau vadovautasi ir *Pihl v. Sweden* ginče vertinant nekomercinio tinklaraščio valdytojo atsakomybės (ne)nustatymo klausimą, o *Tamiz v. the United Kingdom* byloje tie patys kriterijai pagal analogiją taikyti ir sprendžiant dėl tarpinių interneto paslaugų teikėjo civilinės atsakomybės galimybes. Be to, nors *akivaizdus* komentarų *neteisėtumas* EŽTT sprendimuose įvardytas esminiu analizuotų situacijų faktinių aplinkybių skirtumu¹²³⁸, nei jo samprata, nei kiti galimi *akivaizdus* komentarų neteisėtumo atvejai ar bent jų nustatymo kriterijai, nei pasisakymų atitikties *įprastai bendravimo internete praktikai*, kuri, ypač veikiant anonimiškai, paprastai yra aštresnė, reikšmė vertinant komentarų (ne)teisėtumo laipsnį taip ir nebuvo atskleisti. Apskritai panašiose EŽTT nagrinėtose bylose matyti pastebimai nevienodas atskirų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo ir kartu – civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų nulemtų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų turinys bei jų įtaka galutiniam ginčo rezultatui, todėl jose priimti sprendimai vadinami netikėtais¹²³⁹, kontraversiškais, varžančiais saviraiškos laisvę¹²⁴⁰, trikdančiais interneto erdvės dalyvių teisių ir pareigų pusiausvyrą¹²⁴¹ ir ribojančiais jų teises¹²⁴², taip pat galinčiais radikaliai pakeisti informacinių paslaugų teikėjų veiklos teisinę aplinką¹²⁴³ bei turėti socialinių pasekmių¹²⁴⁴. Visa tai neabejotinai komplikuoja minėtų saviraiškos laisvės ribojimo kriterijų vertinimą ir taikymą konkrečiose civilinėse bylose. Šios aplinkybės *per se* skatina tirti, ar šiandieninėje EŽTT praktikoje suformuluotas *universalus interneto tinklalapių valdytojų elgesio neteisėtų anoniminių komentarų, galinčių pažeisti trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą, atžvilgiu vertinimo standartas*, kurį taikydamos valstybės nebesulauktų EŽTK pažeidimo pasekmių, *ar vis dėlto šių su-*

1235 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 128 ir 153 dalys, *supra* note 1209.

1236 „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 77 dalis, *supra* note 1209.

1237 *Ibid.*, 69 dalis.

1238 *Ibid.*, 70 dalis.

1239 Tatiana-Eleni Synodinou, „Intermediaries’ Liability for Online Copyright Infringement in the EU: Evolutions and Confusions“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.): 63.

1240 Hugh J. McCarthy, „Is the Writing on the Wall for Online Service Providers – Liability for Hosting Defamatory User-Generated Content under European and Irish Law“, *Hibernian Law Journal* 14 (2015 m.): 39; 44.

1241 Eileen Weinert, „MET v Hungary: the first European Court of Human Rights ruling on liability for user comments after *Delfi AS v Estonia*“, *Entertainment Law Review* 27, nr. 4 (2016 m.): 135–39.

1242 Joe McNamee ir Maryant Fernández Pérez, „Human Rights Violations Online DGI 31“ (European Digital Rights, 2014 m. gruodžio 4 d.), 10, https://edri.org/files/EDRI_CoE.pdf.

1243 Neville Cox, „*Delfi AS v Estonia*: The Liability of Secondary Internet Publishers for Violation of Reputational Rights under the European Convention on Human Rights“, *Modern Law Review* 77, nr. 4 (2014 m.): 619–29.

1244 McCarthy, *op. cit.*, 39.

bjektų civilinės atsakomybės taikymą pagrindžiančių kriterijų turinys yra santykinis ir veikiau *vertintinas ad hoc*. Todėl kyla klausimas, *pagal kokius ir kaip suprantamus kriterijus* turėtų būti vertinama interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais padaryto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo nulemtą žalą taikymo galimybė ir kiek ją lemia paskelbtų *komentarų neteisėtumo pobūdis ir jų turinys*, kuris EŽTT praktikoje tiriamas komentarų formuluotes vertinant ne *atskirai*, bet veikiau kaip vientisą pasisakymų *kompleksą*¹²⁴⁵, o kiek – *kiti ir kokie interneto svetainės valdytojų veiksmai*. Atsakius į tai, tuo pat metu būtų nustatyta, kiek ir kokios rizikos dėl anoniminių komentarų turinio padarinių turėtų tekti tikriesiems komentarų autoriams bei patiems nukentėjusiesiems asmenims. Taigi tyrimo **problema** atspindi klausimas, kaip deliktų teisės normomis tinkamai ir nuspėjamai subalansuoti demokratinėje visuomenėje itin svarbių interneto tinklalapių valdytojų, interneto vartotojų bei jų pasisakymų adresatų – trečiųjų asmenų teises bei pareigas tais atvejais, kai trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusių komentarų autoriai yra nenustatyti ar civilinės atsakomybės jiems taikymas reikštų neproporcingas laiko, finansines ar kitos rūšies sąnaudas.

Atsižvelgiant į išdėstytą problematiką, **šio disertacinio darbo tikslas** – nustatyti ir įvertinti interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais svetainės lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą, susijusią su jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimais, taikymą pateisinančius kriterijus.

Pažymėtina, kad šis mokslinis tyrimas vykdomas iš civilinės teisės pozicijų, o interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo elementai analizuojami kaip horizontaliuosiuose santykiuose galinčios kilti jų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdytu teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai. Dėl šios priežasties darbe netiriamas valstybės diskrecijos turinys ir jos apimtis užtikrinant teisę į privatų gyvenimą ir saviraiškos laisvę bei kiti vertikaliesiems valstybės ir asmenų santykiams būdingi aspektai. Atkreiptinas dėmesys, kad EŽTT teisės į privatų gyvenimą srityje suformuota praktika darbe analizuojama tik siekiant atskleisti teisės į privatų gyvenimą turinį civiliniuose santykiuose – t. y. į šios teisės turinį patenkančių interesų pobūdį ir apimtį, kuria valstybė privatinėje teisėje turi užtikrinti teisę į privatų gyvenimą, todėl EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje nustatyti teisės į privatų gyvenimą ribojimo pagrindai nepatenka į tyrimo ribas. Tuo metu EŽTK 10 straipsnyje įtvirtinti saviraiškos laisvės ribojimo pagrindai analizuojami tik tiek, kiek tai reikalinga tyrimo problematikai iš civilinės teisės pozicijų atskleisti. Kadangi interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už teisę į privatų gyvenimą pažeidžiančių trečiųjų asmenų komentarų padarinius bylose remiamasi EŽTT praktikoje suformuotais interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo vertinimo kriterijais, darbe iš privatinės teisės pozicijų koncentruojamasi būtent į šiuos saviraiškos laisvės *būtinumo* demokratinėje visuomenėje aspektus. EŽTT atitinkamos kategorijos bylose analizuotas saviraiškos laisvės ribojimo įtvirtinimas įstatyme jo adresatams suprantamu ir prieinamu būdu taip pat aptiriamas iš civilinės atsakomybės taikymo perspektyvos, o tai, kad saviraiškos laisvės ribojimu teisės į privatų gyvenimą užtikrinimo naudai siekiama teisėto tikslo, neginčijama nei EŽTT, nei nacionaliniuose teismuose, todėl šis aspektas darbe netiriamas kaip neaktualus.

1245 Tokia EŽTT pozicija pagrįstai kritikuojama: Christina Angelopoulos, „Delfi v. Estonia: ISPs and the Freedom to Impart Information“, *The IPKat*, žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d., <http://ipkitten.blogspot.com/2015/06/delfi-v-estonia-isps-and-freedom-to.html>.

Dėl ribotos darbo apimties, studijų trukmės ir tyrimo tikslo specifikos disertacijoje neanalizuojami įvairūs asmens duomenų apsaugą reglamentuojantys teisės aktai (pavyzdžiui, Reglamentas (ES) Nr. 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, toliau – Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas¹²⁴⁶, ir kt.), nors kai kuriais iš jų darbe remiamasi siekiant atskleisti privataus gyvenimo koncepcijos turinį.

Tyrimo tikslui įgyvendinti iškelti šie uždaviniai:

1. atskleisti iš EŽTK 10 straipsnio kylančios interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ir privataus gyvenimo kategorijos, kaip interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo prielaidos, turinį;
2. išskirti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminių svetainių lankytojų komentarais, taikymą pateisinančius kriterijus interneto svetainių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste;
3. nustatyti atskirų analizuojamų kriterijų turinio ypatumus ir įvertinti jų tarpusavio santykį.

Darbo naujumas ir reikšmė. Elektroninėje erdvėje anonimiškumo, kaip sudėtinės teisės į privatų gyvenimą dalies, poreikis gali būti užtikrinamas naudojant įvairius interneto svetainėse siūlomus teisėtus tapatybės, IP adreso ar savo faktinės buvimo vietos slėpimo ar perkėlimo įrankius, prie kurių tam tikru mastu galima priskirti ir naudojimąsi prie vieno bendro IP adreso prijungtais kompiuteriais ar išmaniaisiais telefonais. Tačiau dažnai asmenims anonimiškai skelbiamais komentarais peržengus saviraiškos laisvės ribas ir pažeidus trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą, neteisėtų pasisakymų autorių identifiuoti nepavyksta arba jų suradimo kaštai būna pernelyg dideli. Tokiu atveju nukentėjusieji reikalavimus dėl jiems privataus gyvenimo interesus pažeidžiančiais komentarais padarytos žalos atlyginimo paprastai reiškia interneto svetainių valdytojams. Kadangi šie nėra faktiniai komentarų autoriai, o anonimiškumas yra sudėtinė tarptautiniu mastu garantuojamos teisės į privatų gyvenimą dalis, deliktų teisėje reikalingi aiškūs *kriterijai*, pagal kuriuos turėtų būti vertinama interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarais padaryto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo nulectą žalą taikymo galimybė.

Tie patys interneto tinklalapiai vienu metu prieinami iš skirtingų šalių, tačiau šiuo metu kiekviena iš dvidešimt aštuonių ES valstybių narių taiko atskirus bendrųjų deliktų teisės normų pagrindu suformuotus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės principus¹²⁴⁷. EŽTT bylose dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anonimiais komentarais padarytą žalą taikymo pagrįstumo analizuojant, ar EŽTK narėse buvo užtikrinta tinkama EŽTK 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės pusiausvyrą, išskirti tam tikri interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo elementai galimai galėtų būti vertinami kaip universalūs šių subjektų civi-

1246 „Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. Reglamentas (ES) Nr. 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 119 (2016).

1247 Annette Kur, „Secondary Liability for Trademark Infringement on the Internet: The Situation in Germany and Throughout the EU“, *Columbia Journal of Law & the Arts* 37, nr. 4 (2014 m.): 525.

linės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidusiais anonimiais komentarais padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai, tačiau jie nebuvo išsamiai ir kompleksiskai tirti net EŽTT praktiką analizuojančių autorių darbuose, o jų vieta, turinys ir apimtis iš civilinės atsakomybės pozicijų dar apskritai niekada nebuvo analizuoti. Nesant jokių išsamių mokslinių tyrimų ar bent *soft law* teisės aktų, kuriuose būtų kompleksiskai tiriami interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste taikytini deliktinės civilinės atsakomybės už anonimiais interneto svetainių lankytojų komentarais padaryto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo nulemtą žalą taikymą pateisinantys kriterijai, konstatuotina, kad pasirinktas disertacinio tyrimo *objektas* ne tik Lietuvos, bet ir Europos deliktų teisės kontekste yra *novatoriškas ir moksliniu lygiu išsamiai netirtas*.

Įvertinus pirmiau minėtą disertacinio tyrimo aktualumą ir naujumą, disertacijos rezultatų **reikšmė** gali būti nusakoma įvairiais teoriniais bei praktiniais aspektais.

Teisės mokslo srityje rengiama disertacija neabejotinai vertingiausia būtent *teisiniu požiūriu*, nes tik įvertinus EŽTT išskirtų interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo kriterijų ir jų tarpusavio santykių civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų nulemtų teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarytą žalą taikymo kontekste galėtų būti atsakyta, kaip, nesant tam tikro teisinio reguliavimo, interneto tinklalapių valdytojų atžvilgiu būtų užtikrintas civilinės atsakomybės jiems taikymas tik už tas anoniminių komentarų turinio nulemtas teisės į privatų gyvenimą pažeidimo pasekmes, kurias jie turėjo ir galėjo numatyti kaip tikėtiną *savo* veikimo ar neveikimo pasekmę¹²⁴⁸. *Praktiniu* aspektu mokslinis tyrimas *pirmiausia* bus naudingas orientyras Lietuvos ir kitų šalių ar jų organizacijų, įskaitant ES, pozityviosios teisės kūrėjams, taip pat spragas bei trūkumus įgaliojantiems šalinti *teisėkūros subjektams*, tarptautiniu ar nacionaliniu lygmeniu spresiantiems interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminių komentarų padarinius reguliavimo klausimus, link kurių pirmasis žingsnis jau žengtas 2018 m. kovo 1 d. Rekomendacijos dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių sukūrimu¹²⁴⁹. Pažymėtina, jog Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas dar 2005 m. atkreipė dėmesį į objektyvią būtinybę diferencijuoti interneto subjektų teisinį statusą, akcentuodamas, jog įstatymuose įtvirtintu pernelyg bendro pobūdžio teisiniu reguliavimu nepakankamai atsižvelgiama į interneto, kaip informacijos sklaidos erdvės, specifiką ir taip sudaromos prielaidos atsirasti tokioms teisinėms situacijoms, kai, *viena vertus*, nebus užtikrinta informacijos laisvė, *kita vertus*, visuomenė ir (arba) jos atskiri nariai nebus apsaugoti nuo tokios informacijos, kurią skleisti draudžia arba kurios skleidimo ribojimus numato Konstitucija, poveikio ir dėl nekontroliuojamo (nedelsiant nestabdomo) tokios informacijos skleidimo bus neapsaugotos ir neapgingtos įvairios žmogaus teisės ir laisvės¹²⁵⁰. Aptariamai konstitucinėje jurisprudencijoje išdėstyti pasiūlymai

1248 „*Delfi AS v. Estonia* bylos Didžiosios kolegijos sprendimo“ 128 dalis, *supra* note 1209; „*Pihl v. Sweden* bylos sprendimo“ 30 dalis, *supra* note 1210; „*MTE & Index v. Hungary* bylos sprendimo“ 49 ir 51 dalys, *supra* note 1209.

1249 „Rekomendacija“, *supra* note 21.

1250 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas byloje Nr. 19/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties

taip ir nebuvo įgyvendinti, todėl šiuo požiūriu mokslinio tyrimo reikšmė yra akivaizdi ir nekvėnuotina. *Antra*, tyrimo rezultatais kaip doktrininu pagrindu galės remtis *teisės taikymo subjektai* (teismų, arbitražo, ikiteisminių įstaigų atstovai, mediatoriai ir kt.), nuosekliai, vienodai ir sistemingai aiškindami teisės normas, pildydami teisėkūros subjektų teisės aktuose paliktas spragas ir atlikdami kitus jų kompetencijai priskirtinus veiksmus. *Trečia*, pagal tarptautines interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdytus privatus gyvenimo deliktus taikymo tendencijas parengta disertacija *praktinės veiklos atstovams* (advokatams, notarams, verslo konsultantams, įmonių teisininkams ir kt.) suteiks ir teorinių, ir praktinių įžvalgų, kurios padės visapusiškiau įvertinti kilusias problemas, pasiūlyti optimalias teisių apsaugos priemones ir tiek jiems, tiek jų klientams padės atverti naujas teisių gynimo galimybes. Akivaizdu, kad šis mažai tyrinėtų, tačiau informacinėje visuomenėje itin reikšmingų interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais jų svetainių lankytojų komentarais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančių kriterijų analizei skirtas tyrimas turės ir *teorinę – mokslinę* reikšmę – t. y. paskatins konstruktyvų mokslinį diskursą ir tolesnes tarptautines mokslo atstovų diskusijas kibernetinių deliktų teisės modelio plėtros tema, įgalins atlikti tolesnius doktrininis tyrimus ir apskritai paspartins šios civilistikos srities tarptautinio ir nacionalinio masto vystymąsi. Bendriausia prasme tyrimo rezultatai gali būti reikšmingi privatinės teisės *konstitucionalizacijos* pažinimo ir plėtros aspektais ir neabejotinai turės įtakos formuojant nuoseklią nacionalinę bei tarptautinę žmogaus teisių apsaugos politiką; taip pat jie galėtų būti panaudoti švietėjiškoje visuomeninėje ir (ar) pedagoginėje veikloje. Galiausiai šis tyrimas apskritai sąlyginai jauną teisės sistemą turinčiai Lietuvai sudarys prielaidas išnaudoti unikalią galimybę įdėti lygiagretų indelį į pasaulio, Europos ir nacionalinio interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminių komentarų pasekmes modelio tobulinimo procesus, kuriems, nepaisant akivaizdaus tarptautinių teisinių instrumentų poreikio, šiuo metu kliudo kiekvienos šalies atskirai tebeformuojama savarankiška ir dažnai skirtinga interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės aiškinimo ir taikymo praktika.

Tyrimo pristatoma mokslinė interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais komentarais padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų analizė ekonominės bendrijos pagrindu įkurtoje ES taip pat reikšminga *ekonomine prasme*, nes, padaugėjęs teisinio aiškumo, vieningos ES rinkos esmė atskleidžiančio laisvo asmenų, prekių, paslaugų bei kapitalo judėjimo proceso dalyviams padidės realios ir operatyvios galimybės sėkmingai ginti savo pažeistas teises ir garantijos gauti žalos atlyginimą, bus optimizuoti žalos išieškojimo kaštai ir taip sudarytos prielaidos efektyviau plėtoti rinkos ekonomika grindžiamiems santykiams. Be to, tik aiškiai apibrėžus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų pasisakymais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančius kriterijus, rinkos subjektai galės pagrįstai ir nuspėjamai pasirinkti savo veiklos įgyvendinimo metodiką. Vienodas interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už teisės į privatų gyvenimą pažeidimus suvokimas ir taikymo kriterijų vertinimas itin svarbus ir *socialine prasme*, nes, *viena vertus*, interneto tinklalapiai veikia visiems tapačioje elektroninėje erdvėje, *antra vertus* – jau pati Europos Sąjungos pa-

---

Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija)⁴⁶, LRKT, <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta244/content>.

grindą sudaranti lygybės idėja reikalauja ir vienodos kelių žalą patyrusių subjektų galimybės tokiomis pat sąlygomis ginti savo privatumą, nepriklausomai nuo delikto padarymo šalies ar žalos padariusio asmens pilietybės, ir vienodos kartu žalos padariusių skirtingų valstybių rezidentų atsakomybės¹²⁵¹.

Taigi šis tyrimas vertintinas kaip nuosekli reakcija į technologinės pažangos paskatinimą ir Europos privatinėje teisėje jau spėjusį išsivalyti *europietizacijos* procesą, kuriuo tarp Europos teisininkų siekiama užmegzti diskursą, sukurti bendrą Europos teisės mokslą ir sąmonę bei – vidutinėje ar ilgalaikėje perspektyvoje – *soft law* būdu įsiliesti į privatinės teisės harmonizavimo procesą¹²⁵². Autorė tikisi, kad disertacijos sprendiniai bus pritaikomi įvairiais teoriniais ir praktiniais aspektais, o pats tyrimas prisidės prie optimalaus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už privatumo deliktus elektroninėje erdvėje reguliavimo modelio kūrimo.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Kertiniai interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimą ir civilinės atsakomybės už žalą, kylančią tretiesiems asmenims iš jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainės lankytojų komentarais, taikymą pateisinantys kriterijai yra i) komentarų paskelbimo kontekstas ir pačių komentarų turinys bei ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys po komentarų paskelbimo.
2. Kiti EŽTT praktikoje išskiriami kriterijai (t. y. i) nukentėjusiojo asmens veiksmai iki ir po komentarų pasirodymo, ii) jam komentarų sukeltos pasekmės, iii) komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei ir iv) civilinės atsakomybės taikymo pasekmės konkrečiam interneto tinklalapio valdytojui) vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos interneto svetainės valdytojų civilinės atsakomybės taikymo faktui, tačiau reikšmingi sprendžiant dėl civilinės atsakomybės taikymo masto.

Tyrimų apžvalga. Šiuo metu iš esmės kiekviename pasaulio žemyne sprendžiami tapatūs interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytos žalos atlyginimo klausimai, tačiau pernelyg didelė skirtingų šalių teisinės bazės įvairovė, Lietuvos narystė ES ir patekimas į EŽTT jurisdikciją šiame disertaciniame tyrime skatina orientuotis būtent į Europos žemyne taikomus sprendimus aptariančius mokslo šaltinius.

Europos privatinės teisės doktrinoje iki pirmojo ESTT prejudicinio sprendimo interneto paslaugų teikėjų atsakomybės srityje 2010 m. priėmimo¹²⁵³ vykdyti tik pavieniai tyrimai¹²⁵⁴, tačiau 2011–2012 m. gausėjant ESTT praktikos interneto paslaugų teikėjų at-

1251 Ewoud Hondius, „Towards a European Tort Law“, *European Tort Law: Eastern and Western perspectives*, sud. Mauro Bussani, European Private Law (Berne: Stämpfli, 2007), 48.

1252 Thomas Kadner Graziano, *Comparative Contract Law: Cases, Materials and Exercises* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 9.

1253 „Google France bylos sprendimas“, *supra* note 1216.

1254 Rosa Julià-Barceló, „Liability for On-Line Intermediaries: A European Perspective“, *European Intellectual Property Review*, nr. 12 (1998 m.); Rosa Julià-Barceló ir Kamiel J. Koelman, „Intermediary Liability in the E-Commerce Directive: so Far so Good, but It’s not Enough“, *Computer Law & Security Review* 16, nr. 4 (2000 m.): 231–39; Benoît Frydman ir Isabelle Rorive, „Regulating Internet Content through Intermediaries in Europe and the USA“, *Zeitschrift Für Rechtssoziologie*

sakomybės klausimais¹²⁵⁵, laipsniškai ėmė daugėti ir šia teisine sfera besidominčių mokslininkų¹²⁵⁶. Vis dėlto šiuose darbuose interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą, susijusią su jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimais, taikymą pateisinantys kriterijai net nebuvo minimi, nes jie pirmą kartą išskirti tik itin daug diskusijų sukėlusiuose EŽTT *Delfi AS v. Estonia* byloje 2013 m. spalio 10 d. ir 2015 m. birželio 16 d. priimtuose sprendimuose. Būtent po jų priėmimo buvo iš esmės atsigręžta į interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už lankytojų komentarais tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą nustatymo kriterijų tyrimo sritį, o skirtinga vos po pusmečio nuo EŽTT Didžiosios kolegijos *Delfi AS v. Estonia* byloje priimto sprendimo išnagrinėtos panašios *MTE & Index v. Hungary* bylos baigtis taip pat paskatino išsamiau tyrinėti būtent šių kriterijų turinį. Nors vienu ar kitu aspektu, komentuodami atskirus EŽTT ir (ar) ESTT išnagrinėtose bylose priimtus sprendimus, interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už anoniminiais komentarais tretiesiems asmenims padarytą žalą nustatymo kriterijams

---

23, nr. 1 (2002 m.); Gavin Sutter, „Don't Shoot the Messenger?“ The UK and Online Intermediary Liability“, *International Review of Law, Computers & Technology* 17, nr. 1 (2003 m.): 73–84; Pablo Baistrocchi, „Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce“, *Santa Clara High Technology Law Journal* 19, nr. 1 (2003 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Making Intermediary Internet Service Providers Participate in the Regulatory Process through Tort Law: A Comparative Analysis“, *International Review of Law, Computers & Technology* 23 (2009 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Re-Allocating Horizontal and Vertical Regulatory Powers in the Electronic Marketplace: What to Do with Private International Law“, *The Regulatory Function of European Private Law*, sud. Fabrizio Cafaggi ir Horatia Muir-Watt (Edward Elgar, 2009), 290–342; Sophie Stalla-Bourdillon, „The Flip Side of ISP's Liability Regimes: The Ambiguous Protection of Fundamental Rights and Liberties in Private Digital Spaces“, *Computer Law & Security Review* 26, nr. 5 (2010 m.); Andreas Rühmkorf, „The Liability of Online Auction Portals: Toward a Uniform Approach?“, *Journal of Internet Law* 14, nr. 4 (2010 m.): 3–10.

- 1255 „eDate Advertising GmbH bylos sprendimas“, *supra* note 1216; „G. v. Cornelius de Visser bylos sprendimas“, *supra* note 1216; „L'Oréal bylos sprendimas“, *supra* note 1216; „Scarlet Extended v. SABAM bylos sprendimas“, *supra* note 1216; „SABAM v. Netlog bylos sprendimas“, *supra* note 1216.
- 1256 Miquel Peguera, „Secondary Liability for Copyright Infringement in the Web 2.0 Environment: Some Reflections on Viacom v. Youtube“, *Journal of International Commercial Law and Technology* 6, nr. 1 (2011 m.); Uta Kohl, „The Rise and Rise of Online Intermediaries in the Governance of the Internet and Beyond – Connectivity Intermediaries“, *International Review of Law, Computers & Technology* 26, nr. 2/3 (2012 m.): 185–210; Sophie Stalla-Bourdillon, „Liability Exemptions Wanted! Internet Intermediaries' Liability under UK Law“, *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, nr. 4 (2012 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries' Liability“, *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, nr. 2 (2012 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, „Uniformity v. Diversity of Internet Intermediaries' Liability Regime: Where does the ECJ stand?“, *Journal of International Commercial Law & Technology* 6, nr. 1 (2011 m.).

dêmesio yra skyrę *Christina Angelopoulos*¹²⁵⁷, *Sophie Stalla-Bourdillon*¹²⁵⁸, *Lislas Brunneris*¹²⁵⁹, *Richardas Caddellas*¹²⁶⁰, *Neville's Coxas*¹²⁶¹, *Graeme's B. Dinwoodie's*¹²⁶², *Patrickas Van Eecke*¹²⁶³, *Giancarlas F. Frosio*¹²⁶⁴, *Federica Giovanella*¹²⁶⁵, *Jodi Hall*¹²⁶⁶, *Martinas Huso-*

-
- 1257 Christina Angelopoulos, „Sketching the Outline of a Ghost: the Fair Balance Between Copyright and Fundamental Rights in Intermediary Third Party Liability“, *The Journal of Policy, Regulation and Strategy for Telecommunications* 17, nr. 6 (2015 m.); Angelopoulos, *supra* note 1245; Christina Angelopoulos ir Stijn Smet, „Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability“, *Journal of Media Law* 8, nr. 2 (2016 m.); Christina Angelopoulos, „MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression“, *Kluwer Copyright Blog*, žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d., <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>; Christina Angelopoulos, *European Intermediary Liability in Copyright. A Tort-Based Analysis* (Wolters Kluwer Alphen aan den Rijn, 2017).
- 1258 Sophie Stalla-Bourdillon, „Liability Exemptions Wanted! Internet Intermediaries' Liability under UK Law“, *supra* note 1256; Sophie Stalla-Bourdillon, „Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries' Liability“, *supra* note 1256; Sophie Stalla-Bourdillon, „Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing, 2017), 275–93.
- 1259 Lisl Brunner, „The Liability of an Online Intermediary for Third Party Content. The Watchdog Becomes the Monitor: Intermediary Liability after Delfi v Estonia“, *Human Rights Law Review* 16, nr. 1 (2016 m.).
- 1260 Richard Caddell, „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Delfi AS v Estonia revisited“, *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, nr. 2 (2016 m.); Richard Caddell, „Third Party Internet Liability and the European Court of Human Rights, again: MTE v Hungary“, *European Court of Human Rights*, 2 February 2016“, *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, nr. 3 (2016 m.).
- 1261 Cox, *supra* note 1243.
- 1262 Graeme B. Dinwoodie, „A Comparative Analysis of the Secondary Liability of Online Service Providers“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017).
- 1263 Patrick van Eecke, „Online Service Providers and Liability: A Plea for a Balanced Approach“, *Common Market Law Review* 48 (2011 m.): 1455–1502.
- 1264 Giancarlo F. Frosio, „The Death of ‘No Monitoring Obligations’: A Story of Untameable Monsters“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.); Giancarlo F. Frosio, „Why Keep a Dog and Bark Yourself? From Intermediary Liability to Responsibility“, *International Journal of Law & Information Technology* 26, nr. 1 (2018 m.).
- 1265 Federica Giovanella, „Online Service Providers' Liability, Copyright Infringement, and Freedom of Expression: Could Europe Learn from Canada?“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 221–40.
- 1266 Jodi Hall, „User-Generated Content on the Internet, and Intermediary Liability for the Dissemination of Unlawful Comments in the European Court of Human Rights Case Notes and Commentary“, *Nottingham Law Journal* 26 (2017 m.).

vecas¹²⁶⁷, Georgios N. Yannopoulos¹²⁶⁸, Aleksandra Kuczerawy¹²⁶⁹ ir Pieteris J. Ombeletas¹²⁷⁰, Jannas Lahe¹²⁷¹, Nicola Lugaresis¹²⁷², Jaanis Riordanas¹²⁷³, Giovanni Sartoras¹²⁷⁴, Bartas

-
- 1267 Martin Husovec, „ECtHR Rules on Liability of ISPs as a Restriction of Freedom of Speech“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 9, nr. 2 (2014 m.); Martin Husovec, „General Monitoring of Third-Party Content: Compatible with Freedom of Expression?“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 11, nr. 1 (2016 m.); Martin Husovec, *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable?* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017); Martin Husovec, „Editorial: Intermediary Liability as a Human Rights Issue“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.).
- 1268 Georgios N. Yannopoulos, „Secondary liability of service providers: Report for Greece“, *Revue Hellénique de Droit International*, nr. 1 (2014 m.); Georgios N. Yannopoulos, „The Immunity of Internet Intermediaries Reconsidered?“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 43–59; Georgios N. Yannopoulos, „The Liability of Internet Intermediaries and Disclosure Obligations in Greece“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 317–38.
- 1269 Aleksandra Kuczerawy, „Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.); Aleksandra Kuczerawy, „The Power of Positive Thinking: Intermediary Liability and the Effective Enjoyment of the Right to Freedom of Expression“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, nr. 3 (2017 m.).
- 1270 Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, „Not so Different after All? Reconciling Delfi vs. Estonia with EU Rules on Intermediary Liability“, *Media Policy Project*, 2015 m. liepos 1 d., <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2015/07/01/not-so-different-after-all-reconciling-delfi-vs-estonia-with-eu-rules-on-intermediary-liability/>; Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, „Delfi AS vs Estonia“, *Reveal Project*, žiūrėta 2018 m. gegužės 25 d., <https://revealproject.eu/delfi-as-vs-estonia/>; Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, „Delfi Revisited: The MTE-Index.Hu v. Hungary Case“, *Media Policy Project*, 2016 m. vasario 19 d., <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2016/02/19/delfi-revisited-the-mte-index-hu-v-hungary-case/>; Peggy Valcke, Aleksandra Kuczerawy, ir Pieter-Jan Ombelet, „Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, eBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 101–16.
- 1271 Janno Lahe ir Karmen Turk, „Web Host’s Privilege of Limited Liability: Its Application to Operators of Commentary Rooms“, *European Review of Private Law* 20 (2012 m.).
- 1272 Nicola Lugaresi, „Internet Law Trends in Europe: A Case Law Perspective“, *Revista Da Faculdade de Direito Da UFMG – 2nd Conference Brazil-Italy*, nr. Especial (2017 m.).
- 1273 Jaani Riordan, *The Liability of Internet Intermediaries* (Oxford University Press, 2016); Jaani Riordan, „Website Blocking Injunctions under United Kingdom and European Law“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, sud. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 275–315.
- 1274 Sartor, *supra* note 1211; Giovanni Sartor ir Mario Viola de Azevedo Cunha, „The Italian Google-Case: Privacy, Freedom of Speech and Responsibility of Providers for User-Generated Contents“, *International Journal of Law and Information Technology* 18, nr. 4 (2010 m.).

van der Sloot¹²⁷⁵, Robertas Spano¹²⁷⁶, Martas Susis¹²⁷⁷, Tatiana-Eleni Synodinou¹²⁷⁸ bei kai kurie kiti tyrėjai, o 2017-ieji interneto paslaugų teikėjų atsakomybės problemų mokslinės analizės prasme buvo gana vaisingi¹²⁷⁹, visgi visi minėti darbai nėra skirti tirti būtent interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdyto teisės į privatumą pažeidimo padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų iš deliktų teisės pozicijų, o patys tyrimai dėl kompleksiskumo stokos laikytini išskirtinai fragmentiškos analizės pavyzdžiais¹²⁸⁰. Tuo metu Lietuvos privatinės teisės doktrinoje juntamas kone absoliutus interneto tinklalapių valdytojų civilinės deliktinės atsakomybės už šių svetainių lankytojų komentarais tretiesiems asmenims padarytus teisės į privatumą pažeidimus taikymo kriterijų analizės vakuumas¹²⁸¹. Tai leidžia užtikrintai teigti, kad išsamių mokslo šaltinių, skirtų išsamiai nagrinėti civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams taikymą pateisinančius kriterijus tais atvejais, kai žalos tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatumą pažeidimo padaroma anoniminiais interneto svetainių lankytojų komentarais, iki šiol nėra nei tarptautiniu, nei nacionaliniu lygiu. Vykdomam tyrimui iš dalies naudingi lyginamuoju aspektu teisę į privatumą iš deliktų

1275 Bart van der Sloot, „Privacy as Human Flourishing: Could a Shift towards Virtue Ethics Strengthen Privacy Protection in the Age of Big Data?“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 5, nr. 3 (2014 m.); Bart van der Sloot, „Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 6 (2015 m.); Bart van der Sloot, „Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a two-tiered System“, *Computer Law & Security Review* 31, nr. 1 (2015 m.); Bart van der Sloot, „Privacy as Personality Right: Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *Utrecht Journal of International and European Law* 31, nr. 80 (2015 m.); Bart van der Sloot, „How to Assess Privacy Violations in the Age of Big Data? Analysing the Three Different Tests Developed by the ECtHR and Adding for a Fourth One“, *Information & Communications Technology Law* 24, nr. 1 (2015 m.); Van der Sloot, *supra* note 1212; Van der Sloot, *supra* note 1217; Bart van der Sloot, „Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *Group Privacy: New Challenges of Data Technologies*, sud. Linnet Taylor, Luciano Floridi, ir Bart van der Sloot (Springer International Publishing, 2017), 197–224; Bart van der Sloot, „Privacy as Secondary Rule, or the Intrinsic Limits of Legal Orders in the Age of Big Data“, *Frontiers in Data Science*, sud. Frank Emmert-Streib ir Matthias Dehmer (Boca Raton: CRC Press, 2017).

1276 Spano, *supra* note 1233.

1277 Mart Susi, „Delfi AS v. Estonia“, *American Journal of International Law* 108, nr. 2 (2014 m.): 295–302.

1278 Synodinou, *supra* note 1239.

1279 Husovec, *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable?*, *supra* note 1267: 55; Graeme B. Dinwoodie, sud., *Secondary Liability of Internet Service Providers* (Cham: Springer International Publishing AG, 2017); Sartor, *supra* note 1211; Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi, sud., *The Responsibilities of Online Service Providers*, Law, Governance and Technology Series (Springer International Publishing, 2017).

1280 Didžioji šaltinių dalis yra pavienės nedidelės apimtys straipsniuose paskelbtos publikacijos arba mokslininkų tinklaraščių įrašai, o interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės kriterijai dažnai aptariamai tik vienos bylos kontekste. Pavyzdžiui, žr. Brunner, *supra* note 1259; Cox, *supra* note 1243; Hall, *supra* note 1266; Spano, *supra* note 1233; Susi, *supra* note 1277 ir kt.

1281 L. Meškauskaitės monografijoje tiriama kriterijai yra tik paminėti. Meškauskaitė, *supra* note 1208: 272-77.

teisės pozicijų analizuojantys mokslo šaltiniai, bendroji deliktų teisės doktrina, Europos deliktų teisės principų (angl. *Principles of European Tort Law*¹²⁸², toliau – PETL) ir *Bendros pagrindų sistemos projekto* (angl. *Draft Common Frame of Reference*¹²⁸³, toliau – DCFR) komentarai bei EŽTK *travaux préparatoires*, tačiau mokslinio tyrimo pagrindą bet kuriuo atveju sudaro originali EŽTT praktikos interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijų srityje analizė iš deliktų teisės pozicijų, išsamiai dar nebuvo pristatyta nė viename moksliniame darbe.

Tyrimo metodologija. Šiuolaikinės teisės sampratos paieškos nuomonių įvairovė ir pliuralizmu pagrįstose demokratinėse visuomenėse šiandien vyksta pripažįstant skirtingų teisės paradigmų tarpusavio sąveiką ir integruojant dviejų radikaliai priešingų teisės filosofijos krypčių – *teisinio pozityvizmo* ir *nepozityvizmo* – idėjas, atitinkančias teisės formos ir teisės turinio santykį¹²⁸⁴. Atsižvelgiant į teisės paskirtį – derinti priešingus visuomenės narių interesus bei juridinės technikos požiūriu bet kuriai socialinio elgesio taisyklei keliamą reikalavimą savo esme užtikrinti skirtingų socialinių grupių interesų kompromisą¹²⁸⁵, disertacinis tyrimas taip pat vykdomas derinant *teisinio pozityvizmo* ideologijai priskiriamos *normatyvistinės* teisės mokyklos ir *nepozityvizmui* atstovaujančios *sociologinės* teisės sampratos, kitaip dar vadinamos *teisiniu realizmu*, *psichologizmu* ar *gyvąja teise*, teorijų idėjas, turinčias visiškai skirtingus požiūrio atskaitos taškus. Dėl šių priešasčių disertacijoje vadovaujama kompleksiniu požiūriu į filosofines teisės mokslo idėjas, teisės normų įvairovę ir tiriamą socialinį kontekstą, o tyrimo objektas analizuojamas ne tik mokslo doktrinos ir teisinio reguliavimo, bet ir praktinio teisės taikymo aspektais.

Teisės mokslo specifika ir dinamiškoje, nuolat kintančioje socialinėje tikrovėje egzistuojantis mokslinio tyrimo objektas lėmė *kokybinės* metodologijos koncepcijos¹²⁸⁶, kuri pabrėžia pažinimo objekto tyrimą natūralioje aplinkoje, atsižvelgiant į istorinį ir socialinį aplinkos kontekstą¹²⁸⁷, pasirinkimą. Pagal *pažinimo objekto* strategiją tyrimas priskirtinas *induktyviai grindžiamajai teorijai*¹²⁸⁸, o darbe pasirinkta *kokybinės turinio analizės* paradigma, kaip *pažinimo metodo* strategija, susiformavo ir įsitvirtino būtent kaip induktyviai grindžiamosios teorijos poveikio padarinys¹²⁸⁹. Įvertinus tai, kad šiame darbe tiriamos teorinės bei praktinės galimybės užtikrinti didesnes teisės į privatų gyvenimą elektroninėje erdvėje apsaugos galimybes tais atvejais, kai trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą pažeidžia interneto svetainėse anonimiškai paskelbti komentarai, siekiant pakeisti susiklosčiusią padėtį, tyrime yra remiamasi *pragmatinių žinių pozicija*¹²⁹⁰.

1282 *Principles of European Tort Law*, supra note 1231.

1283 *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, supra note 1223.

1284 Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija: vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2014), 96; 127.

1285 *Ibid.*, 229–32.

1286 Vilma Žydžiūnaitė ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams* (Vilnius: Vaga, 2017); Bronislovas Bitinas, Liudmila Rupšienė, ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams* (Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008).

1287 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *ibid.*, 39–45.

1288 Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, *op. cit.*, 47.

1289 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *op. cit.*, 123.

1290 Vilma Žydžiūnaitė, *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos* (Kaunas: Technologija, 2007), 12.

Atsižvelgiant į tai, kad esminis induktyviai grindžiamosios teorijos elementas yra holistiniu požiūriu pagrįstas nuolatinis lyginimas, siekiant į vientisą visumą integruoti atskirus tiriamo fenomeno kategorijų variantus¹²⁹¹, darbe derinamos viena kitą papildančios *funkcionalizmo*, kaip klasikinio metodologinio lyginamosios teisėtyros principo¹²⁹², bei *struktūralizmo* metodologinės nuostatos. Kadangi interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės nustatymo taisyklės nacionalinėse deliktų teisės sistemose neužima konceptualiai tikslios pozicijos, o veikiau apibūdintinos kaip atskirų konkrečios problemos sprendimų rinkinys, į funkcinių atitikmenų skirtingose teisinėse sistemose paiešką orientuotas *funkcinis* požiūris¹²⁹³, kuriuo remiantis identifikuojama ir apibrėžiama konkrečių teisinių instrumentų funkcija, yra bene vienintelė priemonė tyrinėti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarus įvykdytu teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymo kriterijus įvairių teisinių sistemų kontekste. Kita vertus, struktūralizmo, nukreipto į bendrą teisinių sistemų apžvalgą ir padedančio suprasti kiekvienoje teisinėje jurisdikcijoje esančią teisinę sistemą atsižvelgiant į ją sudarančių elementų vietą ir tarpusavio santykį¹²⁹⁴, metodologinės nuostatos šiame tyrime neišvengiamai reikalingos tam, kad į atskiras teisės sritis orientuotas funkcionalistinis požiūris¹²⁹⁵ netaptų pernelyg izoliuotas nuo konkrečios teisinės sistemos ypatumų. Todėl darbe pristatomas ir kiekvienoje šalyje, kurios subjektų skundus dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už teisės į privatų gyvenimą pažeidimus anoniminius lankytojų komentarus taikymo ar netaikymo nagrinėjo EŽTT, pasirinktas teisinis reguliavimas bei teisės taikymo praktika.

Darbo uždaviniams įgyvendinti bei tikslui pasiekti taikyti toliau nurodyti *duomenų rinkimo ir duomenų analizės metodai*¹²⁹⁶, kurie, vadovaujantis metodologinei simbolinio interakcionizmo idėjai atstovaujančiu duomenų rinkimo ir analizės suderinamumo principu¹²⁹⁷, taikyti tuo pat metu.

Šio tyrimo objektas iš esmės pažinus per formalias jo išraiškos formas, todėl pagrindinis ir svarbiausias *duomenų rinkimo metodas – dokumentų analizė* – kaip universali medžiagos tyrimo priemonė buvo taikyta įvairiems rašytiniams šaltiniams. Mokslinės medžiagos paieškos vykdytos Lietuvos bibliotekų kataloguose, Mykolo Romerio univer-

1291 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *supra* note 1286: 270.

1292 Jan M. Smits, „Rethinking Methods in European Private Law“, *Practice and Theory in Comparative Law*, sud. Maurice Adams ir Jacco Bomhoff (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 170; Zweigert ir Kötz, *supra* note 1220: 34; Rimantas Tidikis, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003), 424.

1293 David J. Gerber, „Sculpting the Agenda of Comparative Law: Ernst Rabel and the Façade of Language“, *Rethinking the Masters of Comparative Law*, sud. Annelise Riles (Hart Publishing, 2001), 190.

1294 Annelise Riles, sud., *Rethinking the Masters of Comparative Law* (Oxford: Hart Publishing, 2001), 251.

1295 Ralf Michaels, „The Functional Method of Comparative Law“, *The Oxford Handbook of Comparative Law*, sud. Mathias Reimann ir Reinhard Zimmermann, Oxford Handbooks (Oxford; New York: Oxford University Press, 2006), 336.

1296 Tyrimo metodai neturėtų būti sutapatinami su teisės veikimo metodais, susiaurinamais iki teisės aiškinimo metodų, o teisės metodologija neturėtų būti iki jų redukuojama. Eglė Mackuvienė, „Teisės mokslo ir jurisprudencijos mokslškumo problema“, *Socialinių mokslų studijos* 1, nr. 5 (2010 m.): 300–302.

1297 Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, *supra* note 1286: 37.

siteto, kitų mokslo įstaigų ir institucijų prenumeruojamose duomenų bazėse bei kituose moksliniuose ištekliuose, kurie buvo prieinami mokslinių stažuočių metu: 2015 m. liepos 6 d.–2015 m. rugpjūčio 5 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje, Austrijoje, ir 2017 m. birželio 15 d.–2017 m. birželio 22 d. Florencijos universitete, Italijoje. Lietuvos Respublikos teisės aktų ieškota Teisės aktų registre, o užsienio šalių norminių aktų paieška atitinkamai vykdyta oficialiose tam skirtose konkrečių valstybių interneto svetainėse. Lietuvos teismų praktikos ieškota specializuotose *INFOLEX*, *LITEKO*, *ETEISMAI* paieškų sistemose, EŽTT ir Europos žmogaus teisių komisijos sprendimų, informacijos apie perduotas bylas, konsultacinių nuomonių ir teisinių santraukų – *HUDOC* duomenų bazėje, o ESTT sprendimų – šio teismo praktikos paieškos sistemoje *INFOCURIA*. Įvairios mokslinės ir bendrojo pobūdžio informacijos taip pat buvo ieškoma oficialiose valstybinių įstaigų ar institucijų ir nevyriausybinių organizacijų interneto svetainėse bei naudojant įprastines internetinės paieškos sistemas.

Pats atliekamo tyrimo strategijos pobūdis, o būtent faktas, kad induktyviai grindžiamoji teorija taip pat laikytina tyrimo metu surinktų duomenų analizės metodu¹²⁹⁸, lemia, kad svarbiausias moksliniam darbui *dokumentų analizės būdu* atrinktų teisinių šaltinių *duomenų analizės metodas – lyginamasis*. Vykdam tyrimą, duomenų lyginimas pradėtas nuo pat duomenų rinkimo pradžios, juos pakaitomis renkant ir analizuojant, kiekvieną kartą jau suformuotų kategorijų kontekste ieškant vis naujos informacijos tol, kol šios kategorijos tampa „prisotintos“ (vadinamasis „išsėmimo“ principas). Toks procesas, besiremiantis informacija iš surinktų duomenų, kai lyginamos kategorijos, vadinamas *nuolatinu lyginimu duomenų analizėje*¹²⁹⁹.

Lyginamojo metodo taikymo įvairiapusiškumą atskleidžia pasirinktos mokslinio tyrimo kryptys, o jo ribas apibrėžia tikslui pasiekti iškelti uždaviniai. Lyginamasis metodas taikytas toliau nurodytais aspektais.

Pirma, nors lietuvių kalba parengta disertacija, kaip mokslinės analizės produktas, *pirmiausia* bus reikšminga būtent Lietuvos Respublikos teisėkūros, teisės taikymo ir teisės doktrinos progresui, mokslinio tyrimo objektu pasirinkus iš EŽTT teisės aiškinimo ir taikymo praktikos kildinamus interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą taikymą pateisinančius kriterijus, lyginamasis metodas visame darbe naudojamas gretinant šiuos atskirose EŽTT bylose išskirtus interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo, jiems taikant civilinę atsakomybę už anoniminiais komentarais padarytą žalą, kriterijus tiek turinio, tiek formos prasmėmis.

Antra, ESTT sprendimai tarpinių interneto paslaugų teikėjų civilinės atsakomybės srityje lyginami su tyrime nustatytais EŽTT praktikoje pasirinktais teisiniais sprendimais.

Trečia, EŽTT analizuojant pagal nacionalinę deliktų teisę jau išnagrinėtas, o ESTT teikiant prejudicinius sprendimus atskirų valstybių teismuose dar tebenagrinėjamose bylose, pavienių ES ar EŽTK šalių narių teisinio reguliavimo ir teisės taikymo praktika daro neišvengiamą įtaką interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už anoniminiais svetainių lankytojų komentarais padarytais teisės į privatų gyvenimą pažeidimų padarius taikymą pateisinančių kriterijų formavimo plėtrai, o tai lemia būtinybę atsižvelgti į tų

1298 Bitinas, Rupšienė, ir Žydzūnaitė, *supra* note 1286: 267.

1299 *Ibid.*, 268.

atskirų kontinentinės ir bendrosios teisės sistemos valstybių pasirinktus interneto tinklalapių valdytojų deliktinės atsakomybės už lankytojų komentarus pažeistą trečiųjų asmenų teisę į privatų gyvenimą reguliavimo modelius, pagal kuriuos nagrinėtos bylos pasiekė tarptautinius teismus. Įvertinus faktą, kad EŽTT praktika interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už trečiųjų asmenų komentarus padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus srityje *Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden* ir *Tamiz v. the United Kingdom* bylose suformuota būtent pagal Estijos, Vengrijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės teisinį reguliavimą ir teismų sprendimus, šiame darbe pristatomi ir pagal poreikį lyginami būtent šių šalių interneto tinklalapio valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarus trečiųjų asmenų privataus gyvenimo pažeidimu padarytą žalą modeliai. Nors, siekiant išvengti metodologinio selektyvumo ir objektyvizuoti konkrečių lygintinų jurisdikcijų atranką, paprastai analizei pasirenkamos privatinės teisės tyrimuose dominuojančių tris didžiausias teisės šeimas Europoje – romanų, germanų ir anglosaksų – reprezentuojančių valstybių – atitinkamai Prancūzijos, Vokietijos ir Anglijos – teisinės nuostatos¹³⁰⁰, nė vienos atskiros šalies teisinėje sistemoje nėra pavyzdinio ir visuotinai recepuotino interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarus padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą taikymą pateisinančių kriterijų standarto, todėl, centrine tyrimo ašimi laikant EŽTT praktiką, papildomai atsižvelgiama tik į *Estijos, Vengrijos, Jungtinės Karalystės bei Švedijos teisinių sistemų deliktų teisės nuostatas*. Dėl didelių teisinio reguliavimo atskirose šalyse skirtumų, fragmentiškos teisinės praktikos ir šio mokslinio tyrimo tikslo pobūdžio darbe negalima kokybiškai pasitelkti vadinamojo tarptautinio požiūrio į lyginamąją teisę (angl. *International approach to comparative law*)¹³⁰¹, nors jam prielaidas sudarantis *analogijos metodas* leido nustatyti keturiuose analizuojamose jurisdikcijose egzistuojančius interneto tinklalapių valdytojų atsakomybės už lankytojų komentarus padarytus privataus gyvenimo pažeidimus taikymo pagrindų skirtumus ir panašumus.

Visapusišką pasirinkto objekto ištirtumą lyginamuoju aspektu užtikrina kompleksinis du skirtingus pažinimo būdus atspindinčių *analizės* ir *sintezės* metodų derinimas. Pirmiausia *dokumentų analizės būdu* atrinktų duomenų analizei naudotas *kokybinės turinio analizės metodas*, kurį taikant pažinti atskiri privataus gyvenimo kategorijos turinio elementai ir išryškinti interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarus padaryto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo taikymo vertinimo kriterijai, pagal kuriuos suformuota antrosios disertacijos dalies struktūra. Vėliau pastarieji, taikant *loginės analizės* pagrindus esantį dichotominį skirstymą, ištirti ir suklasifikuoti į pagrindinius bei papildomus interneto portalo valdytojo civilinės atsakomybės taikymą pateisinančių kriterijų pogrupius.

Teisės, kaip nuoseklios elgesio taisyklių visumos, prigimtis *per se* suponuoja sisteminio požiūrio į tyrimo objektą būtinybę, todėl, remiantis *sisteminės analizės* metodu, į interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarus padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančius kriterijus ir jų tarpusavio ryšius žiūrėta kaip į evoliucionuojantį neatsiejamai susijusių elementų, kurie, sąveikaudami tarp-

1300 Zweigert ir Kötz, *supra* note 1220: 63.

1301 Jo esmė – skirtingų teisinių sistemų sugrupavimas pagal tai, kiek panašius sprendimų būdus jos siūlo konkrečioms teisinėms problemoms. Kadner Graziano, *supra* note 1252: 13–17.

savyje, sudaro organiškai išbaigtą visumą, kompleksą¹³⁰², o patys kriterijai tirti ne tik kaip atskiros sudėtinės viseto dalys, bet ir kaip nedaloma jų visuma. Tokia *sisteminės analizės* metodu pagrįsta tyrimo kryptis neatsiejama nuo *kontekstinės analizės*, sudariusios galimybę greta individualių tiriamojo objekto charakteristikų įvertinti ir technologijų pažangos nulemtus socialinius, ekonominius, politinius ir teisinius tiriamojo reiškinio konteksto požymius. Ji ypač svarbi tampa dėl to, kad EŽTT sprendimai atskirose bylose priimami atsižvelgiant į kiekvienos EŽTK dalyvės socialinį, teisinį ir technologinį išsivystymą¹³⁰³. Tuo metu *alternatyvų metodas*, kaip vienas iš dialektinio mąstymo metodų rūšių¹³⁰⁴, taikytas priešpastatant JAV ir Europoje (*in corpore*) vyraujančias antiteziškas interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės nustatymo taisykles. Tačiau didžiausią reikšmę, kaip jau minėta, visame darbe turėjo lyginamasis metodas, padėjęs išryškinti sisteminius analizuojamo teisinio instituto reglamentavimo ir įgyvendinimo praktikoje ypatumus bei atskleisti universalias interneto tinklalapio valdytojų civilinės atsakomybės už anonimiinių komentarų nulemtus privataus gyvenimo deliktus nustatymo problemas, tirtas šiuo metu taikomų interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinančių kriterijų perspektyvų kontekste. Visame darbe taip pat taikytas *loginis-analitinis metodas*.

Atlikus pasirinktų EŽTT bylų faktinių aplinkybių bei teisinės argumentacijos *palyginimą* ir *abstrahavimo* metodu iškristalizavus interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais įvykdytu teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinančius kriterijus, taip pat išskyrus esminius kiekvieno iš pastarųjų kriterijų sampratos komponentų bruožus, šie elementai *sintezės* metodu jungti į vientisą sistemą, siekiant rasti maksimaliai visų su privataus gyvenimo deliktais susijusių asmenų teisės ir teisėtus interesus užtikrinančią interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais padarytus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus taikymą pateisinančių kriterijų apibrėžtį. Kiekvienas disertacijos skyrius užbaigtas *apibendrinimu*, kuris, kaip *palyginimą* ir *sintezę* vienijančių metodas, sudarė sąlygas išskirti esminius kiekvienos tyrimo dalies aspektus, vėliau integruotus į aukštesnio abstrakcijos lygmens disertacinio darbo išvadas, suformuotas analizę, sintezę, lyginimą, abstrahavimą ir konkretizavimą vienijančiu apibendrinimo metodu¹³⁰⁵. Apibendrinant konstatuotina, kad darbo metodologijos pagrindą sudaro lyginamasis metodas, kompleksiskai taikytas su *kokybinės, loginės, sisteminės ir kontekstinės analizės, alternatyvų ir loginiu – analitiniu* metodais, juos *in corpore* derinant su *konkretizavimo, abstrahavimo, sintezės* ir visa tai vienijančiu *apibendrinimo* metodu. Visi išvardyti metodai taikyti kartu su teisės moksle įprastais lingvistiniu, teleologiniu ir kitais teisės aiškinimo metodais, jurisprudencijoje prilyginamais bendriesiems mokslinių tyrimų metodams¹³⁰⁶.

Pasirinkta tyrimo metodologija lemia pačią tyrimo struktūrą.

Pirmoji darbo dalis grindžiama *struktūralizmo* koncepcija ir, atsižvelgiant į induktyviai grindžiamosios teorijos specifiką, yra šiek tiek daugiau aprašomojo pobūdžio. Šioje dalyje, siekiant apibūdinti privatų gyvenimą kaip teisės į privatų gyvenimą objektą ir kartu – kaip

1302 Tidikis, *supra* note 1292: 445.

1303 T. y. remiantis laisvo ir lankstaus teisės aiškinimo koncepcija. Meškauskaitė, *supra* note 1208: 25.

1304 Tidikis, *op. cit.*, 374.

1305 *Ibid.*, 388.

1306 Mackuvienė, *supra* note 1296.

interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribas apibrėžiantį veiksnį, *pirmiausia* tiek, kiek tai būtina mokslinio tyrimo tikslui pasiekti, ištiriama EŽTK 8 straipsnyje, ES ir nacionalinėje teisėje įtvirtinta privataus gyvenimo kategorija, o *vėliau*, interneto svetainių turinio kontrolės atžvilgiu aktyvius interneto tinklalapių valdytojus atribojus nuo tarpinių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų, EŽTT praktikos analizės pagrindu atskleidžiama interneto svetainių valdytojų lankytojų komentarų skelbimo procese įgyvendinamos saviraiškos laisvės samprata. Galiausiai įvertinami interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kriterijai kaip civilinės atsakomybės už anoniminius lankytojų komentarus įvykdyto trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantis pagrindas ir aptariama teisės į privatų gyvenimą ribų specifika viešųjų asmenų bei tam tikrų juridinių asmenų atžvilgiu. Nustačius, kad interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus padarytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu nulemtą žalą taikymą pateisinančius kriterijus suponuoja EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje institutas, pagal EŽTT praktikoje išskirtus jo turinio elementus suformuota antrosios disertacijos dalies struktūra.

Antroji dalis, skirta detaliai keturių EŽTT išnagrinėtų bylų, kuriose vertinti Estijos, Vengrijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės teismų priimti sprendimai, analizei, grindžiama *funkcionalizmo* principu. Šioje dalyje iš pradžių pristatomos ir palyginamos kiekvieno ginčo faktinės aplinkybės, įvertinami konkrečios šalies teisinio reguliavimo interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimus anoniminius komentarus srityje ypatumai, aptariama konkrečiose bylose priimtų nacionalinių teismų sprendimų esmė, o vėliau kompleksinės EŽTT sprendimų analizės pagrindu išsamiai atskleidžiama kiekvieno interneto tinklalapių valdytojams taikytinos civilinės atsakomybės už anoniminius komentarus įvykdyto teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytą žalą taikymo vertinimo kriterijaus turinio problematika ir reikšmė, detaliai analizuojamas ir lyginamas šių kriterijų taikymas bei nustatomas šių kriterijų tarpusavio santykis skirtingose bylose. Pripažinus, kad interneto tinklalapių valdytojų civilinė atsakomybė gali kilti tik jei atsakomybė už šiuos pasisakymus kiltų ir tikriesiems komentarų autoriams, apibrėžiamas trečiųjų asmenų interneto svetainėse skelbiamų komentarų neteisėtumas, o visi pasisakymai dichotominiu pagrindu skaidomi į *akivaizdžiai* ir *neakivaizdžiai neteisėtus*. Galiausiai daroma išvada, kad kertiniai civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už jų svetainės lankytojų anoniminius komentarus atliktu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai yra i) komentarų paskelbimo kontekstas ir pačių komentarų turinys bei ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys po komentarų paskelbimo, tuo metu kiti kriterijai vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos sprendžiant dėl civilinės atsakomybės interneto svetainės valdytojams už neteisėtų anoniminių komentarų padarinius taikymo fakto, tačiau yra reikšmingi sprendžiant dėl jos taikymo masto.

Remiantis nuolatinio tiriamojo reiškinio komponentų lyginimo, kaip esminio induktyviai grindžiamosios teorijos metodo, taikymo procese gautais rezultatais, disertacijos pabaigoje induktyviai formuojamos tyrimo tikslą atitinkančios mokslinio darbo išvados, pateikiami pasiūlymai ir rekomendacijos bei nurodomas naudotos literatūros sąrašas.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, tyrimo pabaigoje konstatuotinas taikytų metodų tinkamumas ir patikimumas.

Tyrimo rezultatų apibavimas. Siekdama visapusiškai išanalizuoti pasirinktą tyrimo objektą, disertacijos autorė 2015 m. liepos 6 d.–2015 m. rugpjūčio 5 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje (Austrijoje) atliko mokslinę stažuotę, kurios vieta buvo pasirinkta įvertinus prioritėtines instituto tyrėjų bei stažuotojų vykdomų tyrimų kryptis ir mokslinius interesus, ypač atsižvelgus į tai, kad būtent čia 2014 m. balandžio 24–26 d. buvo suorganizuota pirmoji Europoje konferencija internete įvykdytų deliktų tema.

2017 m. birželio 15 d.–2017 m. birželio 22 d. tyrimo autorė stažavosi Florencijos universitete, Italijoje.

Šių mokslinių stažuotčių metu buvo renkama naujausia mokslinė medžiaga, bendraujama su kompetentingais mokslininkais, taip pat domimasi kitų šalių teisės aiškinimo ir taikymo praktika interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais padarytą žalą srityje.

Atsižvelgdama į pasirinkto disertacijos objekto universalumą ir analizuotų problemų globalumą, disertacijos autorė visus mokslinius pranešimus vykdyto tyrimo tematika pristatė anglų kalba:

1. 2015 m. liepos 28 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje, Austrijoje, kaip *Juristenrunden* paskaitų serijos dalis skaitytas viešas pranešimas tema *Protecting Privacy in Cyberspace through Tortious Remedies in Lithuania*.
2. 2017 m. birželio 1 d. Mykolo Romerio universitete vykusioje 5-ojoje tarptautinėje jaunuųjų tyrėjų konferencijoje „*Social Transformations in Contemporary Society 2017*“ skaitytas mokslinis pranešimas pavadinimu *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomsgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary*.
3. 2017 m. birželio 19 d. Florencijos universitete, Florencijoje, Italijoje, pristatytas pranešimas tema *Lithuanian Private Law from a Comparative Perspective*.
4. 2018 m. gegužės 3 d. Vilniaus Gedimino technikos universitete vykusioje 10-ojoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „*Business and Management 2018*“ skaitytas mokslinis pranešimas tema *Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments*.
5. 2018 m. birželio 7 d. Mykolo Romerio universitete vykusioje 6-ojoje tarptautinėje jaunuųjų tyrėjų konferencijoje „*Social Transformations in Contemporary Society 2018*“ disertantė skaitė mokslinį pranešimą tema *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments*.

Per mokslinio tyrimo vykdymo laikotarpį recenzuojamuose leidiniuose buvo paskelbtos trys publikacijos ir vieno pranešimo santrauka:

1. *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomsgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary*¹³⁰⁷;

1307 Jūratė Šidlauskienė, „The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomsgáltatók Egyesülete & Index.Hu Zrt v. Hungary“, *Social Transformations in Contemporary Society*, nr. 5 (2017 m.).

2. *Website Operators' Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index v. Hungary*¹³⁰⁸;
3. *Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments*¹³⁰⁹;
4. *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments*¹³¹⁰.

Tyrimo metu gauti rezultatai taip pat buvo naudoti rengiant vadovėlį *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys*¹³¹¹, vedant Civilinės teisės specialiosios dalies seminarus Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio Teisės mokyklos bakalauro studijų studentams, vadovaujant Mykolo Romerio universiteto Studentų mokslinės draugijos Civilinės ir komercinės teisės sekcijai bei organizuojant praktinius mokymus ir seminarus viešojo bei privataus sektorių teisininkams. Tyrimo rezultatus doktorantė taikė ir praktinėje advokatus veikloje.

Tyrimo rezultatai 2019 m. sausio 23 d. buvo apsvarstyti ir aprobuoti Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos Privatinių teisės instituto posėdyje.

1308 Jūratė Šidlauskienė ir Vaidas Jurkevičius, „Website Operators' Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi as v. Estonia and MTE & Index v. Hungary“, *Baltic Journal of Law & Politics* 10, nr. 2 (2017 m.).

1309 Jūratė Šidlauskienė ir Vaidas Jurkevičius, „Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments“, *10th International Scientific Conference „Business and Management 2018“*, 2018 m., <http://bm.vgtu.lt/index.php/verslas/2018/paper/view/452>.

1310 Jūratė Šidlauskienė, „The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments“, *Social Transformations in Contemporary Society 2018: abstract book*, 2018 m., 8–9, <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/05/Abstracts-STICS-2018.pdf>.

1311 Vaidas Jurkevičius ir Jūratė Šidlauskienė, *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys: vadovėlis* (Vilnius: Registrų centras, 2015).

IŠVADOS

Mokslinio tyrimo rezultatai patvirtina ginamuosius teiginius, kurie pristatomi pagal disertacijos tikslui pasiekti nustatytų uždavinių įgyvendinimo chronologiją.

Dėl iš EŽTK 10 straipsnio kylančios interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ir privataus gyvenimo kategorijos, kaip interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo prielaidos, turinio

1. Daugialypė, įvairiapusė ir itin dinamiška EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta privataus gyvenimo kategorija, EŽTT transformuota į bendrosios asmenybės teisės objektą, tolygiai kinta ir evoliucionuoja kartu su šiuolaikinės informacinės visuomenės bei atskirų jos narių raida, todėl pateikti statiškos privataus gyvenimo sampratos ne tik netikslinga, bet ir neįmanoma. Šia prasme suvokiama privataus gyvenimo koncepcija privatinėje teisėje apima visas CK antrosios knygos I dalies II skyriuje nurodytas vertybes, bet jomis neapsiriboja, o kiekviena iš jų gali būti pažeista neteisėtais anoniminiais interneto svetainių lankytojų komentarais. Todėl, užuot svarsčius, ar tam tikras interesas laikytinas privačiu *per se*, tikslingiausia orientuotis į klausimą, *kuria apimtimi* nukentėjusiajam asmeniui galima suteikti konkrečiu atveju pažeistų privataus gyvenimo interesų apsaugą deliktų teisės priemonėmis.
2. Kiekvienos į privataus gyvenimo sferą patenkančios teisinės vertybės pažeidimą deliktinės atsakomybės prasme lemia i) duomenų ar kitos informacijos paskleidimo faktas ir ii) jo nulemtas nukentėjusiojo privačių interesų pažeidimas, padaręs žalos, todėl visų CK antrosios knygos I dalies II skyriuje nurodytų vertybių pažeidimams turėtų būti taikomi *vienodi* teisinės gynybos būdai, parenkami ypač atsižvelgiant į bendrą konkrečių neteisėtų anoniminių komentarų prieinamumą ir žalos, susijusios su teisės į privatų gyvenimą pažeidimu, padarymo kontekstą.
3. Interneto tinklalapių valdytojai, administruojantys visuomenės informavimo priemonės – virtualias komentarų teikimo platformas, kuriose lankytojai gali skelbti savo nuomones, pasisakymus ar kitokius komentarus, jų skelbimo procese pagal EŽTT praktiką pripažįstami vykdančiais *sui generis* žurnalistikos veiklą ir EŽTK 10 straipsnio prasme įgyvendinančiais *savo* saviraiškos laisvę, kuri apibrėžtina kaip teisė *skleisti* ir *dalytis* ne tik savo, bet ir trečiųjų asmenų sukurta ir interneto svetainėje paskelbta informacija nepriklausomai nuo to, ar ji skirta papildyti paties interneto tinklalapio valdytojo pateiktą turinį, ar išreikšti savarankišką komentatorių poziciją. Vienas iš teisiųjų privataus gyvenimo apsaugos internete užtikrinimo instrumentų yra lankytojams anonimiškai komentarus leidžiančių skelbti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimas, kurio pagrįstumo vertinimo kriterijai – i) *teisėtumas*, ii) *tikslingumas* ir iii) *ribojimo būtinumas demokratinėje visuomenėje* – plačiausia prasme interpretuojamos teisės į privatų gyvenimą požiūriu aiškintini ir taikytini *siaurąja* prasme.

Dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainių lankytojų komentarais, taikymą pateisinančių kriterijų interneto svetainių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo kontekste

4. Interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumas demokratinėje visuomenėje, pateisinantis civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainių lankytojų komentarais, taikymą, yra kertinė interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo poreikio vertinimo ašis, daugeliu atveju lemianti galutinį bylos rezultatą. Sprendžiant dėl civilinės atsakomybės interneto tinklalapių valdytojams už anoniminiais komentarais įvykdytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymo, analizuotini šie *universalūs*, atsižvelgiant į unikalią virtualios erdvės specifiką suformuoti kriterijai: **i) komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys; ii) komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei; iii) interneto tinklalapio valdytojo komentarų atžvilgiu taikytos prevencinės ir a posteriori priemonės; iv) atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapio valdytojui; v) nukentėjusiojo asmens elgesys iki komentarų pasirodymo ir po jų paskelbimo; vi) komentarų pasekmės nukentėjusiajam asmeniui.** Jie nėra siejami tik su civilinės atsakomybės taikymo atvejais, tačiau bylose dėl anoniminiais neteisėtais komentarais tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo padarytos žalos atlyginimo šie kriterijai neišvengiamai turi būti integruojami į atskirų civilinės atsakomybės sąlygų tyrimo ir vertinimo procesą.

Dėl atskirų interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už anoniminiais komentarais įvykdytu trečiųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinančių kriterijų turinio ypatumų ir jų tarpusavio santykio

5. Atskiri EŽTT nacionalinių sistemų teisinio reguliavimo ir teisės taikymo praktikos analizės būdu iškristalizuoti interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumą demokratinėje visuomenėje apibrėžiantys kriterijai patenka į skirtingus civilinės atsakomybės subinstitutus, todėl jų įtaka ir reikšmė interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo galimybės vertinimo procese yra nevienoda. Esminiai interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už svetainės lankytojų anoniminiais komentarais tretiesiems asmenims teisės į privatų gyvenimą pažeidimu padarytą žalą taikymą pateisinantys kriterijai yra **i) komentarų kontekstas ir ginčijamų komentarų turinys**, kurį apibrėžia a) visuomenėje kilusios diskusijos, b) interneto tinklalapio ir c) komentarų neteisėtumo akivaizdumo pobūdis, bei **ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės prevencinės priemonės ir vėlesnio faktinio elgesio po komentarų paskelbimo tinkamumas**, kurie gali būti vertinami ir kaip interneto tinklalapių valdytojų rūpestingumo bei apdairumo pareigos kilmės šaltinis, ir kaip jos įgyvendinimo vertinimo matas.
6. Neteisėtų komentarų paskelbimo interneto svetainėje riziką didina diskusijos viešojo intereso ir visuomenei jautrių temų klausimais, o ją atitinkamai koreguoja

– didina arba mažina – bendras tinklalapyje skelbiamų komentarų neteisėtumo pobūdis bei laipsnis, kuris, kaip nepreziumuotinas, kaskart vertintinas atsižvelgiant į bendrą interneto svetainės prigimtį ir konkrečios diskusijos tematiką. *Kuo didesnė bendroji rizika* interneto svetainėje sulaukti neteisėtų komentarų ir kuo jautresnė bei visuomenei reikšmingesnė konkrečios diskusijos tema, tuo labiau interneto tinklalapio valdytojas gali ir teisine prasme turi numatyti neteisėtų komentarų pasirodymo faktą apskritai, tačiau civilinės atsakomybės interneto tinklalapio valdytojui taikymo būtinybė vertintina kompleksiskai atsižvelgiant į komentarų neteisėtumo akivaizdumą. Kiekvienas komentaras vertintinas kaip atskira publikacija, nepriklausomai nuo to, ar jis pateiktas kaip nuomonė, ar kaip žinia.

7. Akivaizdžiai neteisėtais privatų gyvenimą pažeidžiančiais laikytini *aukščiausio* neteisėtumo laipsnio komentarai, kurie, i) neatlikus jokio išsamesnio papildomo lingvistinio, semantinio ar teisinio tyrimo, ii) tiesiogiai arba iš jo paskelbimo aplinkybių visumos vertintini kaip iii) pažeidžiantys ne tik privačius, bet ir viešuosius interesus, iv) nesuderinami su EŽTK įtvirtintomis vertybėmis – t. y. nepatenkantys į EŽTK 10 straipsnio apsaugos ir taikymo ribas bei v) adresatams galintys padaryti didelės ir reikšmingos žalos. Tokių pasisakymų palikimas internete nepateisinamas nepriklausomai nuo konkrečių asmenų ar esamos situacijos, o jie patys skirstytini į tris grupes: a) *neapykantos kalbas*, galinčias sutapti ir su teroristinio pobūdžio pasisakymais; b) nepagrįstus faktinio konstatuojamojo pobūdžio kaltinimus rimto pobūdžio ir sunkumo nusikalstamų veikų, kurios griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, padarymu; c) kitas akivaizdaus komentarų neteisėtumo formas (grubų žeminimą, įžeidimą, pornografinį turinį ir kitą nekvestionuotiną neteisėtumą), kai bet kuriam vidutiniam interneto vartotojui be papildomo tyrimo akivaizdi aiškiai neigiamą, jokiomis aplinkybėmis nepateisinama jų reikšmė.
8. Neakivaizdžiai neteisėtų komentarų, kurie i) pažeidžia ar gali pažeisti tik privačius nukentėjusiųjų interesus ir paprastai ii) negali padaryti didelės ir reikšmingos žalos, ydingumui nustatyti iii) būtina atlikti papildomą lingvistinį, semantinį ar teisinį tyrimą, inter alia, įvertinant, ar jų turinys atitinka interneto portaluose įprasto bendravimo stiliaus kriterijų. Neakivaizdžiai neteisėti komentarai gali būti pateikti i) kaip tikrovę atitinkanti arba neatitinkanti žinia arba ii) paskelbti sąžiningos arba nesąžiningos kritikos, nuomonės ar vertinimo forma.
9. Kiekvienam interneto tinklalapio valdytojui taikytinas *bonus pater familias* standartas analizuotinas būtent jo pasirinkto veiklos modelio kontekste, atsižvelgiant į tai, ar svetainėje skelbiami komentarai tikrinami prieš jų viešą paskelbimą, ar jų patikra vykdoma *ex post*, ar taikoma kombinuota neteisėtų komentarų aptikimo bei patikros sistema. Bendroji tendencija ta, kad interneto tinklalapio valdytojo nereikalaujama imtis visų įmanomų priemonių, jog neteisėti komentarai apskritai nepasirodytų, tačiau jis privalo užtikrinti neatidėliotiną jau paskelbtų komentarų pašalinimą šia tvarka: a) akivaizdžiai neteisėtus komentarus šalinti nedelsiant po jų pasirodymo savo iniciatyva; b) neakivaizdžiai neteisėtus komentarus pakanka ištrinti vos gavus bet kokia forma pateiktą prašymą nepriklausomai nuo to, ar apie tai pranešta interneto svetainės valdytojo siūlomomis būdais ir neatsižvelgiant į tai, ar pranešęs asmuo galėtų būti konkretaus pasisakymo adresatas (potenciali auka), ar ne. Taigi interneto tinklalapio valdytojo neteisėtus veiksmus, kaip deliktinės civi-

linės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais padarytą žalą pagrindą, lemia ne pats leidimas interneto svetainėje viešai skelbti anoniminius komentarus, bet teisinės pareigos juos pašalinti neįvykdymas, dėl kurio šis subjektas pripažįstamas *paskleidusiu* neteisėtus anoniminius savo svetainės lankytojų pasisakymus.

10. *Akivaizdžiai neteisėtų komentarų paskleidimas* laiko prasme visuomet bus *arčiau-siai komentarų autoriaus atlikto faktinio pasisakymo paskelbimo momento*, o jeigu interneto svetainės administratorius pagal savo veiklos modelį prieš paskelbimą tikrina visus komentarus, – net gali su juo sutapti. Pagal daugelyje Europos šalių vyraujančias taisykles interneto tinklalapio valdytojas akivaizdžiai neteisėtus komentarus privalo pašalinti per 24 valandas nuo sužinojimo ar turėjimo sužinoti apie juos momento, išskyrus per 1 valandą šalintiną teroristinio pobūdžio turinį. *Neakivaizdžiai neteisėtų komentarų paskleidimas* laiko ir teisine prasme visada bus labiau *nutolęs* nuo jų viešo pasirodymo interneto svetainėje fakto. Nacionalinėje teisėje tokie komentarai gali būti šalinami vadovaujantis Galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos apraše nustatytais terminais, tačiau pranešančio asmens neturėtų būti privalomai reikalaujama nurodyti savo kontaktinių duomenų ir komentaro neteisėtumą patvirtinti faktiniais duomenimis, kai tai neįmanoma.
11. Interneto tinklalapio valdytojo civilinė atsakomybė už jo svetainėje anonimiškai paskelbtų lankytojų pasisakymų padarinius kyla peržengus savo saviraiškos laisvės ribas ir yra *savarankiška* tikrųjų komentarų autorių atsakomybės atžvilgiu, tačiau ji kyla *tik jei* civilinė atsakomybė už konkrečių anoniminių komentarų pasekmes įprastomis sąlygomis galėtų būti taikoma tikrajam jų autoriui. Todėl *komentarų autorių atsakomybės galimybės kaip tam tikros interneto tinklalapių valdytojams taikytinos civilinės atsakomybės alternatyvos* kriterijus suprastinas *ne kaip* tikrųjų autorių atsakomybės už komentarais padarytą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą *teisinio pagrindo paieškos*, bet kaip teisinę atsakomybę nustatančių teisės taisyklių kontekste atliekamas *faktinių* galimybių taikyti civilinę atsakomybę šiems autoriams tyrimas. Nors anoniminių komentarų autorių civilinės atsakomybės galimybė interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės taikymo poreikio nei patvirtina, nei paneigia, ji gali būti reikšminga kaip atlygintinų nuostolių apimties vertinimo kriterijus.
12. *Komentarų pasekmės* nukentėjusiajam asmeniui deliktinės atsakomybės prasme reiškia žalą kaip atskirą *sine qua non* civilinės atsakomybės taikymo sąlygą, kuri interneto tinklalapio valdytojo civilinės atsakomybės už anoniminiais lankytojų komentarais tretiesiems asmenims sukeltus padarinius taikymo galimybei konstatuoti reikšminga tik tiek, kiek civilinė atsakomybė siejama su žalingų padarinių kilimo faktu. Nukentėjusiojo asmens elgesys iki ir po komentarų pasirodymo bei atsakomybės taikymo pasekmės interneto tinklalapio valdytojui yra jau kilusios civilinės atsakomybės apimties vertinimo sąlygos, todėl *nukentėjusiojo* asmens *elgesio* ir *internetu tinklalapio valdytojui kilusių ir (ar) galinčių kilti padarinių* kriterijai laikytini ne civilinės atsakomybės taikymą pateisinančiais, bet jos apimtį lemiančiais – t. y. plečiančiais arba ribojančiais – veiksniais.
13. Taigi i) nukentėjusiojo asmens veiksmai iki ir po komentarų pasirodymo, ii) jam komentarų sukeltos pasekmės, iii) komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip

tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų civilinei atsakomybei ir iv) civilinės atsakomybės taikymo pasekmės konkrečiam interneto tinklalapio valdytojui vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos kriterijai sprendžiant dėl civilinės atsakomybės už žalą, kylančią tretiesiems asmenims iš jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainės lankytojų komentarais, interneto svetainės valdytojui taikymo fakto, tačiau reikšmingi sprendžiant dėl civilinės atsakomybės taikymo masto.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Pasiūlymai ir rekomendacijos Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui

CK 2.24 straipsnio 5 dalį siūlytina laikyti *bendrąja* norma sprendžiant dėl visų į EŽTK 8 straipsnio sritį patenkančių teisinės apsaugos objektų pažeidimų, o šiuo tikslu siūlytinos dvi toliau nurodytos CK korekcijos.

1.1. Tikslintinas CK 2.24 straipsnio 1 dalies pirmas sakinys, jį išdėstant taip:

„1. Asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, *pažeidžiančius žeminančius* jo garbę ir orumą ir / ar neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti duomenų ir kitos *neskelbtinos informacijos tokių duomenų* paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą“.

Kadangi visų CK antrosios knygos I dalies II skyriuje nurodytų vertybių pažeidimams turėtų būti taikomi *vienodi* teisinės gynybos būdai,

1.2. CK 2.24 straipsnio 5 dalį siūloma išdėstyti nauja redakcija ir perkelti į naujai formuojamą CK 2.24¹ straipsnį, kurioje visuomenės informavimo priemonė, kaip objektas, keistina visuomenės informavimo priemonės valdytojo, kaip subjekto, sąvoka (*pasiūlymai – pasviruoju šriftu*):

„CK 2.24¹ straipsnis. Visuomenės informavimo priemonių valdytojų civilinė atsakomybė

1. Visuomenės informavimo priemonės, *kurioje paskleisti dūsi bet kokie* asmens *reputaciją žeminančius teises ir interesus pažeidžiantys duomenys ar kita informacija tikrovės neatitinkančius duomenis*, valdytojas privalo atlyginti asmeniui padarytą turtinę ir neturtinę žalą tik tais atvejais, kai jis žinojo ar turėjo žinoti, jog paskleisti duomenys *ar kita informacija yra neskelbtini neatitinka tikrovės*, taip pat kai tuos duomenis *ar kitą informaciją* paskelbė jos darbuotojai ar *jie duomenys* paskleisti anonimiškai, o visuomenės informavimo priemonės valdytojas atsisako nurodyti tuos duomenis ar *kitą informaciją* pateikusį asmenį (*ši išlyga netaikoma, kai neskelbtiną informaciją per visuomenės informavimo priemonę tiesiogiai paskleidusio asmens tapatybę valdytojui nežinoma*). Visais kitais atvejais turtinę ir neturtinę žalą privalo atlyginti duomenis paskleidęs asmuo ir jo veikla“.
2. Visuomenės informavimo priemonės valdytojas atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, jeigu neskelbtinus duomenis ar kitą informaciją per visuomenės informavimo priemonę paskleidė jo nekontroliuojamas asmuo, o visuomenės informavimo priemonės valdytojas šių duomenų ar kitos informacijos atžvilgiu elgėsi sąžiningai“.

CK 2.24 straipsnio 6, 7, 8 ir 9 dalys atitinkamai laikytinos CK 2.24 straipsnio 5, 6, 7 ir 8 dalimis.

Kiti Lietuvoje galiojančio teisinis reguliavimo sprendiniai iš esmės neprieštarauja disertacijoje pristatytoms tyrimo išvadoms, todėl jų pakeitimai nesiūlomi.

1.3. Reguluojant interneto tinklalapių valdytojų elgesį komentarų atžvilgiu, jiems turėtų būti palikta pakankama veiksmų laisvė, jei tai įmanoma, konkretų tikslą pasiekti keletu skirtingų būdų, taip siekiant išvengti intervencijos į subjekto vykdomos veiklos sritį.

2. Rekomendacijos bylas dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už neteisėtai anoniminiais komentarais padarytą žalą nagrinėjantiems teismams

2.1. Interneto tinklalapio valdytojui taikytiną *bonus pater familias* standartą siūlytina apibrėžti vadovaujantis ne tik privalomaisiais, bet ir rekomendaciniais visuomenės informavimo sričiai skirtais dokumentais, o jį individualizuoti rekomenduotina pagal konkrečių interneto tinklalapių valdytojų pasirinktą veiklos strategiją, jų svetainių funkcionavimo principus, komentarų patikros ir šalinimo metodiką bei pačių valdytojų svetainėje skelbiamas komentavimo sąlygas bei taisykles.

2.2. Civilinėse bylose akivaizdžiai neteisėtų komentarų sampratą siūlytina formuoti ne izoliuotai, bet atsižvelgiant į tarptautinių teismų praktiką ir nacionalinių teismų atitinkamos kategorijos baudžiamosiose ir administracinėse bylose jau suformuluotas teisės aiškinimo ir taikymo taisykles, o akivaizdžiai ir neakivaizdžiai neteisėtų komentarų takoskyrą derėtų vertinti kaip teisiškai reikšmingą kriterijų sprendžiant dėl interneto tinklalapio valdytojo pareigos šalinti neteisėtus komentarus atsiradimo momento.

2.3. Bylose dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės interneto prieglobos paslaugų teikėjams skirti teisės aktai *mutatis mutandis* galėtų būti taikomi visuomenės informavimo priemonėms skirtuose teisės aktuose nesureguliuotiems klausimams, tačiau tik atsižvelgiant į prieglobos paslaugų teikėjams priešpriešinamų interneto tinklalapių valdytojų veiklos specifiką ir visuomenės informavimo srityje vyraujančias teisinio reguliavimo tendencijas.

2.4. Atskirose bylose pavienių asmenų ar valstybės institucijų prašymu interneto tinklalapių valdytojams neturėtų būti nustatomi vieninteliai privalomi interneto svetainės administravimo metodai, iš esmės keičiantys jų vykdomos veiklos modelį.

3. Rekomendacijos visuomenės informavimo priemonių valdytojų etikos kodeksų nuostatų rengėjams

3.1. Siekiant visuomenės informavimo priemonių valdytojų elgesį komentarų atžvilgiu grįsti holistiniu požiūriu, į visuomenės informavimo etikos kodeksus ar kitus savireguliacinius dokumentus siūlytina įtraukti rekomenduotinas pažangiausias neteisėtų komentarų prevencijos ir šalinimo modelių alternatyvas, atspindinčius įvairaus pobūdžio interneto tinklalapių valdytojų interesus, bei skatinti savanorišką komentuoti leidžiančių interneto tinklalapių valdytojų bendradarbiavimą, keičiantis geriausia komentarų patikros ir šalinimo praktika pagal elgesio kodeksus, susitarimo memorandumus ir kitas priemones¹³¹².

1312 Konkretūs pastarojo pasiūlymo įgyvendinimo sprendiniai turi būti pagrįsti skirtingų požiūrių bei

3.2. Visuomenės informavimo etikos kodeksų taisykles *rekomenduojama* papildyti akivaizdžiai ir neakivaizdžiai neteisėtų komentarų sampratomis.

3.2.1. *Akivaizdžiai neteisėti komentarai* – saviraiškos laisvės ribas ir viešuosius interesus pažeidžiantys pasisakymai, kurių ydingumas matomas be papildomo tyrimo, o jų palikimas internete negali būti pateisinamas jokiais aplinkybėmis. Jie paprastai nukreipti į svarbiausias asmenų vertybes (gyvybę, sveikatą, laisvę ir kt.) ir gali padaryti didelės bei reikšmingos žalos. Akivaizdžiai neteisėtų komentarų rūšys:

3.2.1.1 *neapykantos kalbos* – teiginiai, kuriuos, aiškinant sąžiningai tiesioginiame ar platesniame kontekste, galima vertinti kaip tiesioginį ar netiesioginį raginimą naudoti ar pateisinti smurtą, neapykantą ar netoleranciją, jeigu šie gali tiesiogiai ar netiesiogiai paskatinti žalingų padarinių atsiradimą;

3.2.1.2 aiškiai nepagrįsti konstatuojamojo pobūdžio *kaltinimai rimto pobūdžio ir sunkumo nusikalstamų veikų*, kurios griežčiau vertinamos tiek iš teisės, tiek iš moralės pozicijų, *padarymu* (kaip antai nužudymais, prievartavimais, prekyba žmonėmis ar žmogaus organais juodojoje rinkoje, nežmonišku asmenų kankinimu, laisvės atėmimu prostitucijos ar vergijos tikslais ir kt.);

3.2.1.3. *kitos akivaizdžiai neteisėtos formos*, kurios iš teisės ar bendražmogiškos moralės pozicijų nesuderinamos su pamatinėmis demokratinės visuomenės vertybėmis (pavyzdžiui, teiginiai, kurių *vienintelis* tikslas yra *itin grubiai, nešvankiai, nepateisinamai* įžeisti ir pažeminti asmenį, pornografiniai komentarai, ypač jautrių, visuotinai suvokiamų kaip neviešintinų faktų detalizavimas (išprievartavimo, lyties keitimo operacijos detalių nagrinėjimas ir kt.), taip pat teisingų itin didelę žalą galinčių padaryti duomenų (pavyzdžiui, prisijungimo prie įvairių svarbių elektroninių sistemų, pakankamų finansinei ar kitai operacijai inicijuoti) atskleidimas ir viešinimas bei kiti panašūs veiksmai).

3.2.2. *Neakivaizdžiai neteisėti komentarai* – privačius interesus galimai pažeidžiantys teiginiai, kurių ydingumas reikalauja papildomos aplinkybių patikros ir negali būti nustatytas vien interneto svetainės valdytojo valia. Atsižvelgiant į jų ir komentarų autorių saviraiškos laisvės bei visuomenės teisės gauti informaciją santykį, tokių pasisakymų palikimas interneto erdvėje gali būti pateisinamas priklausomai nuo konkrečios susiklosčiusios situacijos.

4. Rekomendacijos interneto tinklalapių valdytojams

4.1. Rekomenduotina gerai matomoje interneto svetainės vietoje skelbti *lengvai suprantamas ir tikslias* komentavimo taisykles, *aiškiai, paprastai ir pakankamai* iš-

---

galimybių derme ir reikalauja platesnių diskusijų, todėl atskirų etikos kodeksų nuostatų korekcijos neteikiamos.

samiai pateikiant neskelbtinų komentarų sampratą su draudžiamos informacijos rūšimis ir požymiais.

- 4.2. Siūlytina leisti skelbti anoniminį komentarą tik po to, kai interneto svetainės lankytojas susipažįsta su komentavimo taisyklėmis ir patvirtina suvokiantis atsakomybę už komentarų turinį.
- 4.3. Siekiant užtikrinti realų ir veiksmingą interneto svetainėje skelbiamų komentarų taisyklių laikymąsi, rekomenduotina interneto svetainėje įdiegti paprastą, aiškų ir operatyvų pranešimų apie neteisėtus komentarus teikimo bei reagavimo į juos mechanizmą. Jį siūlytina derinti su techninėmis prevencinėmis neteisėtų komentarų patikros ir šalinimo priemonėmis, išskyrus atvejus, kai pasirinktas išankstinis komentarų stebėjimo prieš jų paskelbimą metodas.
- 4.4. Rekomenduotina bendradarbiauti su kitais interneto tinklalapių valdytojais, keičiantis geriausia komentarų patikros ir šalinimo praktika bei ieškant patikimų pranešėjų apie neteisėtus komentarus, į kurių informaciją gali būti reaguojama pirmiausia. Kilus abejonių dėl komentarų neteisėtumo ar jo pobūdžio, šiuo klausimu siūlytina kreiptis išvados į Žurnalistų etikos inspektorijų ar kitą kompetentingą subjektą.

MOKSLO STRAIPSNŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

1. Šidlauskienė, Jūratė. „The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomsgazdálkodók Egyesülete & Index.Hu Zrt v. Hungary“. *Social Transformations in Contemporary Society*, nr. 5 (2017 m.). http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2017/07/STICS_2017_5_34-66.pdf: 34–66.
Autorės indėlis – 100 proc.
2. Šidlauskienė, Jūratė, ir Vaidas Jurkevičius. „Website Operators’ Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi as v. Estonia and MTE & Index v. Hungary“. *Baltic Journal of Law & Politics* 10, nr. 2 (2017 m.). <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/bjlp.2017.10.issue-2/bjlp-2017-0012/bjlp-2017-0012.pdf>: 46-75 (Scopus Journal Metrics).
Autorės indėlis – 50 proc.
3. Šidlauskienė, Jūratė, ir Vaidas Jurkevičius. „Primary Presumptions for Website Operator’s Liability for Offensive Comments“. *10th International Scientific Conference „Business and Management 2018“* (2018 m.). <http://bm.vgtu.lt/index.php/verslas/2018/paper/view/452>: 276-288.
Autorės indėlis – 50 proc.
4. Šidlauskienė, Jūratė. „The Origin of Internet Intermediaries’ Liability for Offensive Comments“. *Social Transformations in Contemporary Society 2018: abstract book* (2018 m.). <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/05/Abstracts-STICS-2018.pdf>: 8–9.
Autorės indėlis – 100 proc.

MOKSLINIŲ TYRIMŲ PRISTATYMAS MOKSLINIUOSE RENGINIUOSE

1. 2015 m. liepos 28 d. Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje (Austrijoje) kaip *Juristenrunden* paskaitų serijos dalis skaitytas viešas pranešimas tema *Protecting Privacy in Cyberspace through Tortious Remedies in Lithuania*.
2. 2017 m. birželio 1 d. Mykolo Romerio universitete vykusioje tarptautinėje mokslinėje jaunųjų tyrėjų konferencijoje „*Social Transformations in Contemporary Society (STICS) 2017*“ skaitytas pranešimas tema *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index.hu Zrt v. Hungary*.
3. 2017 m. birželio 19 d. Florencijos universitete (Italijoje) skaitytas pranešimas tema *Lithuanian Private Law from a Comparative Perspective*.
4. 2018 m. gegužės 3 d. Vilniaus Gedimino technikos universitete vykusioje 10-ojoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „*Business and Management 2018*“ skaitytas pranešimas tema *Primary Presumptions for Website Operator’s Liability for Offensive Comments*.

5. 2018 m. birželio 7 d. Mykolo Romerio universitete vykusioje tarptautinėje mokslinėje jaunųjų tyrėjų konferencijoje „*Social Transformations in Contemporary Society (STICS) 2018*“ skaitytas pranešimas tema *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments*.

MOKSLINĖS STAŽUOTĖS

1. Nuo 2015 m. liepos 6 d. iki 2015 m. rugpjūčio 5 d. stažotasi Europos deliktų teisės institute ir Europos deliktų ir draudimo teisės centre Vienoje, Austrijoje.
2. Nuo 2017 m. birželio 15 d. iki 2017 m. birželio 22 d. stažotasi Florencijos universitete, Florencijoje, Italijoje.

CURRICULUM VITAE

Asmeninė informacija

Vardas, pavardė
Kontaktinė informacija

Jūratė Šidlauskienė
ju.sidlauskiene@gmail.com

Išsilavinimas

2014–2018 m.

Teisės krypties doktorantūros studijos

Mykolo Romerio universitetas (Mykolo Romerio Teisės mokykla, Privatinės teisės institutas).

2007–2009 m.

Teisės krypties magistrantūros studijos

Mykolo Romerio universitetas (Teisės fakultetas, Civilinės ir komercinės teisės katedra).

Suteiktas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis (Civilinės teisės specializacija).

Studijos baigtos Lyderio diplomu.

2003–2007 m.

Teisės krypties bakalauro studijos

Mykolo Romerio universitetas (Teisės fakultetas).

Suteiktas teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis.

Pedagoginio darbo patirtis

Nuo 2010 m. rugsėjo mėn. iki dabar

Lektorė

Mykolo Romerio universitetas (Mykolo Romerio Teisės mokykla, Privatinės teisės institutas).

Dėstomi dalykai: civilinė teisė (specialioji dalis).

Darbo patirtis

Nuo 2016 m. sausio 21 d. iki dabar

Advokatė

Advokatų kontora *Šidlauskienė, Petrikas ir partneriai*

Nuo 2010 m. birželio 7 d. iki 2016 m. sausio 20 d.

Vyr. teisininkė

UAB „X Law“

Nuo 2009 m. vasario 3 d. iki 2010 m. birželio 4 d.

Teisininkė

UAB „Bankroto administratorių biuras“

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Jūratė Šidlauskienė

**VIOLATION OF THE RIGHT TO PRIVACY BY
ANONYMOUS COMMENTS:
CRITERIA JUSTIFYING THE APPLICATION OF
WEBSITE OPERATORS' CIVIL LIABILITY**

Summary of Doctoral Thesis
Social Sciences, Law (S 001)

Vilnius, 2019

Doctoral thesis had been being prepared during 2014-2018; it is to be defended at Mykolas Romeris University in accordance with the right of doctoral studies granted under Order No. V-160 of 22 February 2019 of the Minister of Education, Science and Sport of the Republic of Lithuania to Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University.

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Solveiga Palevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

Doctoral thesis is to be defended at Council of Legal Science of Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University:

Chairperson:

Prof. Dr. Simona Drukteinienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

Members:

Assoc. Prof. Dr. Alessandra De Luca (University of Florence, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. Dr. Sigitas Mitkus (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. Dr. Paulius Pakutinskas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001);

Assoc. Prof. Dr. Agnė Tikniūtė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law, S 001).

Doctoral thesis is to be defended at a public meeting of the Council of Legal Science on 28 June 2019, 13 AM, Room II-230 of Mykolas Romeris University.

Address: Ateities Str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

Summary of the doctoral thesis was sent on 28 May 2019.

The doctoral thesis is available at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino Ave. 51, Vilnius), Mykolas Romeris University Library (Ateities Str. 20, Vilnius), and Vytautas Magnus University Library (K. Donelaičio Str. 52, Kaunas).

VIOLATION OF THE RIGHT TO PRIVACY BY
ANONYMOUS COMMENTS:
CRITERIA JUSTIFYING THE APPLICATION OF WEBSITE
OPERATORS' CIVIL LIABILITY

SUMMARY

Relevance and problems of the research. With the right to privacy being increasingly violated by anonymous comments from website visitors¹³¹³, whose authors cannot be identified¹³¹⁴, or the cost of finding them is too high¹³¹⁵, victims began to lodge claims for damages caused to them against usually more easily identifiable and accessible website operators who manage websites where the posts were publicised¹³¹⁶. However, the latter are not the authors of unlawful comments, and the legislation does not oblige them to monitor all posted comments; this raises the question of where the application of civil liability for damage caused by anonymous comments that violate the right to privacy of third parties can be legally justified for namely website operators¹³¹⁷. The dramatic increase over the last decade in the scale of compensation of claims against website operators for

1313 Liudvika Meškauskaitė, *Teisė į privatų gyvenimą* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015), 267.

1314 See “Judgment of ECtHR of 10 October 2013 in Case *Delfi AS v. Estonia*, No 64569/09”, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126635> (hereinafter referred to as “Judgment of 10 October 2013 in Case *Delfi AS v. Estonia*”); “Judgment of the Grand Chamber of ECtHR of 16 June 2015 in Case *Delfi AS v. Estonia*, No 64569/09”, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105> (hereinafter referred to as “Judgment of Grand Chamber in Case *Delfi AS v. Estonia*”); “Judgment of ECtHR of 2 February 2016 in Case *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*” (hereinafter referred to as “Judgment in Case *MTE & Index v. Hungary*”), No 22947/13, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160314>.

1315 “Judgment of ECtHR of 7 February 2017 in Case *Rolf Anders Daniel Pihl v. Sweden* (hereinafter referred to as “Judgment in Case *Pihl v. Sweden*”), No 74742/14”, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145> (in this case, it was found that the IP address of the computer from which the comment was posted in Sweden was registered in France). The procedure for recovering losses from comments’ authors may not be initiated due to complicated rules of the applicable law and jurisdiction determination rules, excessive time and financial costs, and other legal disadvantages.

1316 However, in the US, the exclusive direct responsibility of the actual authors of the speeches has been established. Giovanni Sartor, “Providers Liability: From the ECommerce Directive to the Future”, Study (European Union, 2017 m.), 16–17, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA\(2017\)614179_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/614179/IPOL_IDA(2017)614179_EN.pdf); Jason A. Martin ir Anthony L. Fargo, “Anonymity as a Legal Right: Where and Why It Matters”, *North Carolina Journal of Law & Technology* 16 (2015 m.): 339–47.

1317 Neither national, nor international courts have so far indicated how the website operators seeking to avoid civil liability for consequences resulting from the damaged caused should behave. Bart van der Sloot, “The Practical and Theoretical Problems with ‘Balancing’: *Delfi, Coty* and the Redundancy of the Human Rights Framework”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 23, no 3 (2016): 449.

damages caused to third parties by anonymous comments relating to violations of their right to privacy across the world¹³¹⁸, the practice of the European Court of Human Rights (hereinafter referred to as ECtHR) over the last few years in respect of the trends in the compatibility of national courts' decisions with the interpretation and application of Articles 8 and 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter referred to as ECHR)¹³¹⁹ analysed in cases of *Delfi AS v. Estonia*, *MTE & Index v. Hungary*, *Pihl v. Sweden* and *Payam Tamiz v. the United Kingdom* (hereinafter referred to as *Tamiz v. the United Kingdom*)¹³²⁰, and a significant increase in the number of applications for preliminary rulings from the ECJ in civil liability cases for intermediary internet service providers¹³²¹ clearly shows that, in each modern developed country,

---

1318 See Béatrice Martinet Farano, "Internet Intermediaries' Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches", *Stanford-Vienna Transatlantic Technology Law Forum*, no 14 (2012): 6, <https://law.stanford.edu/publications/internet-intermediaries-liability-for-copyright-and-trademark-infringement-reconciling-the-eu-and-u-s-approaches/>.

1319 "Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms", *Official Gazette* 40, 98710 (1995).

1320 "Judgment of ECtHR of 19 September 2017 in Case *Payam Tamiz v. the United Kingdom*", No 74742/14, HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178106>.

1321 "Preliminary ruling of ECJ of 25 October 2011 in Joined Cases *eDate Advertising GmbH v. X and Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited*, No C-509/09 and C-161/10", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0509:EN:HTML> (hereinafter referred to as "Preliminary ruling in Joined Cases *eDate Advertising v. X and Martinez v. MGN Limited*"); "Preliminary ruling of ECJ of 15 March 2012 in Case *G. v. Cornelius de Visser*, No C-292/10", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0292:EN:HTML> (hereinafter referred to as "Preliminary ruling in Case *G. v. Cornelius de Visser*"); "Preliminary ruling of the Grand Chamber of ECJ of 12 July 2011 in Case *L'Oréal SA etc. v. eBay International AG etc.*, No C-324/09", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0324> (hereinafter referred to as "Preliminary ruling in Case *L'Oréal v. eBay*"); "Preliminary ruling of ECJ of 23 March 2010 in Joined Cases *Google France SARL and Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA etc.*, No C-236/08, C-237/08 and C-238/08", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62008CJ0236&from=EN> (hereinafter referred to as "Preliminary ruling in Joined Cases *Google France and Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier*"); "Preliminary ruling of the Grand Chamber of ECJ of 13 May 2014 in Case *Google Spain SL, Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González*, No C-131/12", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131>; "Judgment of the Grand Chamber of ECJ of 8 April 2014 in Joined Cases *Digital Rights Ireland Ltd and Kärntner Landesregierung, Michael Seitlinger, Christof Tschohl etc. v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, The Commissioner of the Garda Síochána, Ireland and the Attorney General*, No C-293/12 and C-594/12", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0293>; "Preliminary ruling of ECJ of 11 September 2014 in Case *Sotiris Papasavvas v. O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd, Takis Kounnafi, Giorgos Sertis*, No C-291/13", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CJ0291&from=LT>; "Preliminary ruling of ECJ of 27 March 2014 in Case *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*, No C-314/12", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CJ0314&from=EN>; "Preliminary ruling of ECJ of 24 November 2011 in Case *Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, No C-70/10", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0070> (hereinafter referred to as "Preliminary ruling in Case *Scarlet Extended v. SABAM*"); "Preliminary ruling of

very similar websites are being operated and basically each country is confronted with the same actual problems of application of civil liability to website operators for damage caused to third parties by comments offending their right to privacy; however, these cases brought before international courts have also highlighted the high controversy over the different liability regimes of internet service providers as well as and the fragmentation of the standards justifying their civil liability¹³²². Thus, even recognizing that all participants in the same online space would not in principle be justified the application of different standards on civil liability, to date there is no international legislation governing the criteria justifying the application of website operators' civil liability in case of violation of the right to privacy of third parties by anonymous comments; hence the issues of website operators' civil liability regarding the compensation for damages caused by violation of the right to privacy are solved in accordance with national law of torts¹³²³, as an area of private law that is most affected by a concept of human rights¹³²⁴. On the other hand, rules of law of torts of no country set out criteria justifying the application of website operators' civil liability in case of violation of the right to privacy of third parties by anonymous comments; therefore, irrespective of the chosen model of law of torts, issues of the application of their civil liability for violation of the right to privacy by anonymous comments in individual countries are usually dealt with in an ad hoc form of case-law. In addition, the uncertainty of the legal situation of website operators in the European region alone is exacerbated by the conceptual differences¹³²⁵ in regulation of law of torts event belonging to the same legal system¹³²⁶, even on key issues such as the extent of protection afforded to victims¹³²⁷ or the number and / or content of conditions necessary for civil liability to arise, not to mention the fact that, in some systems of law of torts, the unlawfulness of a person's behaviour is linked to the appropriateness of the action, while in others – to the result¹³²⁸, and website

---

ECJ of 16 February 2012 in Case *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) v. Netlog NV*, No C-360/10", EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0360> (hereinafter referred to as "Preliminary ruling in Case *SABAM v. Netlog*").

- 1322 Bart van der Sloot, "Where Is the Harm in a Privacy Violation", *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law* 8 (2017): 212–13; 224.
- 1323 Mårten Schultz, "The Responsible Web: How Tort Law Can Save the Internet", *Journal of European Tort Law* 5, no 2 (2014): 182; Radim Polčák, "Information Society Between Orwell and Zapata: A Czech Perspective on Safe Harbours", *Secondary Liability of Internet Service Providers*, com. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 255–73.
- 1324 Solveiga Cirtautienė, "Impact of Human Rights on Private Law in Lithuania and Other European Countries: Problematic Aspects", *Jurisprudencija*, no 20 (1) (2013): 80.
- 1325 Nils Jansen, "The State of the Art of European Tort Law", *European Tort Law: Eastern and Western Perspectives*, com. Mauro Bussani, *European Private Law* (Berne: Stämpfli, 2007), 45.
- 1326 In Europe, systems of Roman, Germanic, Scandinavian and common law are distinguished (see Konrad Zweigert, and Hein Kötz, *Introduction to Comparative Law*, 3rd rev. ed (Oxford: Clarendon Press, 1998), 63.
- 1327 Gerhard Wagner, "The Law of Torts in the Draft Common Frame of Reference", *University of Bonn*, 24 April 2009, 2, <https://papers.ssrn.com/abstract=1394343>; Vernon V. Palmer and Mauro Bussani, com., *Pure Economic Loss: New Horizons in Comparative Law* (London: Routledge-Cavendish, 2009).
- 1328 European Group on Tort Law, *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, com. Koziol Helmut, vol. 3, *Principles of European Tort Law* (The Hague: Wolters Kluwer Legal & Regulatory, 1998), 129; Stu-

operators may be subject even to no-fault civil liability¹³²⁹. Paradoxically, in such a context, it is precisely the courts of the *individual* states that have a very difficult task – employing rules of *national* law of torts, to balance the rights and obligations of website operators, internet users and addressees (third parties) to a *universally* acceptable extent, otherwise there is a risk of breaching international obligations, including the ECHR.

The application of different standards for the determination of website operators' non-contractual civil liability for the consequences resulting from violation of the right to privacy by visitors' anonymous comments not only contradicts the priority objectives of the EU Digital Single Market Policy and the EU-wide equalization of fundamental rights¹³³⁰, but it may also lead to a deviation from the balance between the right to privacy guaranteed by ECHR and the freedom of expression. In individual countries, usually, the duration of proceedings exceeding three years relating to website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, during which cases are often returned at least once to lower courts¹³³¹, does

---

dy Group on a European Civil Code or Research Group on the Existing EC Private Law, *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, com. Christian von Bar and Eric M. Clive, Full Edition (München: Sellier European Law Publishers, 2009), 2987–88.

1329 See Paragraphs 80 and 83 of the “Judgment in Case *MTE & Index v. Hungary*”, *supra* note 1314.

1330 European Commission, “The 10 priorities of the European Commission for 2015-19”, *EC.EUROPA*, as of 28 May 2018, https://ec.europa.eu/commission/priorities_It; European Commission, “Priority Digital Single Market”, *EC.EUROPA*, as of 28 May 2018, https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_It; European Commission, “Priority Justice and Fundamental Rights”, *EC.EUROPA*, as of 23 May 2018, https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights_en; Council of the European Union, “The Action Plan on Human Rights and Democracy 2015 - 2019 No 10897/15” (European Union, 2015), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/anti-trafficking/files/action-plan-on-human-rights-and-democracy-2015-2019_en.pdf.

1331 In Estonian courts, Civil Case *Vjatseslav Leedo v. Delfi AS* had been examined from 13 April 2006 to 10 June 2009, after a year and a half returning it to the court of first instance for re-investigation. Paragraph 16 of the Decision of Court of 10 June 2009 of the Supreme Court of Estonia in civil case No 3-2-1-43-09, RIIGITEATAJA, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13192224.pdf>; Paragraph 31 of the “Judgment of Grand Chamber in Case *Delfi AS v. Estonia*”, *supra* note 1314. In Hungary, the civil case against *MTE* and *Index* was examined from 17 February 2010 to 13 June 2012, a complaint from these companies was heard by the Constitutional Court of Hungary on 3 January 2013 to 27 May 2014 (so the total length of the case is even four years and three months). See Paragraphs 15-25 of the “Judgment in Case *MTE & Index v. Hungary*”, *supra* note 1314. In the Swedish courts, *Pihl's* case was dealt with from 11 October 2011 to 19 March 2014, after nine months returning it for re-examination, and, having counted the time when the claim for damages regarding violation of Article 8 of ECHR was examined by the Swedish Chancellor of Justice (11 April 2014 to 25 July 2015), the total length of the trial is as long as three years and nine months. See Paragraphs 7-16 of the “Judgment in Case *Pihl v. Sweden*”, *supra* note 1315. In Lithuania, a similar civil case for damages caused by unlawful anonymous comments had been investigated for more than three years and a half, during which the Supreme Court of Lithuania has returned it twice for re-examination (“Ruling of the Supreme Court of Lithuania of 27 February 2013 in Civil Case No 3K-3-50/2013”, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/512866> and Ruling of the Supreme Court of Lithuania of 19 February 2014 in Civil Case No 3K-3-30/2014”, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/803432>), although, two years earlier, the analogous claim was rejected under the “Ruling of the Supreme Court of Lithuania of 21 December 2012 in Civil Case No 3K-3-586/2012”, INFOLEX, <https://www.infolex.lt/tp/499997>. The case-law of the Lithuanian courts does not apply to website opera-

not, in itself, ensure the prompt and effective protection of victims of the violation of the right to privacy guaranteed by Article 13 of the ECHR and national legislation; however, the ECtHR has also found violations of Articles 8 or 10 of the ECHR in cases that have been examined extremely protractedly¹³³². In this way, the current legal issue is *how and to what extent* can the right balance between the right to privacy and freedom of expression be secured by means of law of torts in a modern information society *in cases where the privacy of third parties is violated by the anonymous comments posted on the websites, the authors of which are too difficult to be applied civil liability or it is legally impossible*. The global scale and nature of this legal issue in respect of particularly intensifying behaviour from the European institutions towards unlawful internet contents of website operators in the context of the unification process of fundamentals¹³³³, unambiguously confirms the obvious **relevance** of the doctoral research not only nationally, but also internationally.

The ECtHR, examining, in specific cases, whether the right balance between the right to respect for private life and freedom of expression enshrined in Articles 8 and 10 of the ECHR had been ensured in civil cases brought before national courts regarding the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, assesses whether the restriction of freedom of expression for webmasters is compatible with the criteria for restricting this freedom in Article 10(2) of the ECHR, i.e. whether (i) the restriction pursues a *legitimate aim*; (ii) such restriction is *provided for by law*, and whether (iii) it is *necessary and proportionate* in a democratic society. In essence, this implies an analysis in the vertical relationship as to whether the State, applying the standards in accordance with the principles set out in Article 10 of the ECHR and assessing the relevant facts on the basis

---

tors the obligation, explicitly stated in ECtHR judgments, to remove manifestly unlawful comments *on own initiative*, although this could prevent several years of litigation.

1332 ECtHR in Cases *Delfi AS v. Estonia* and *MTE & Index v. Hungary* reclassified comments recognised as defamatory by ECtHR national courts in different directions: in Case *Delfi AS v. Estonia* they were recognised as *manifestly* unlawful, and in *MTE & Index v. Hungary* – as offensive, but not manifestly unlawful, and this specific case stated the violation of Article 10 of ECHR.

1333 See European Commission, “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Online Platforms and the Digital Single Market. Opportunities and Challenges for Europe, No COM (2016) 288 final”, 25 May 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0288&qid=1540199833010&from=LT>; European Council, “Conclusions No EUCO 8/17”, 23 June 2017, <https://www.consilium.europa.eu/media/23983/22-23-euco-final-conclusions-lt.pdf>; G20, “G20 Leaders’ Declaration – Shaping an interconnected world”, 8 July 2017, <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/07/08/g20-hamburg-communique/>; European Commission, “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Tackling Illegal Content Online. Towards an enhanced responsibility of online platforms, No COM (2017) 555”, 28 September 2017, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2017:0555:FIN:LT:PDF>; Sartor, *supra* note 1316. Also, see Resolution No 2016/2274 (INI) of the European Parliament of 15 June 2017 “On the online platforms and digital single market”, EUROPARL, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-20170272+0+DOC+XML+V0//LT>; European Commission, “Recommendation on measures to effectively tackle illegal content online No (EU) 2018/334”, 1 March 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0334&from=LT> (hereinafter referred to as “Recommendation”).

of them¹³³⁴, in the area of restriction of freedom of expression, exercised the discretion entrusted to it in a fair, reasonable and cautious manner. In this category of cases, the ECtHR has formulated elements for assessing the need for restriction of freedom of expression for website operators in a democratic society, which are not directly regulated¹³³⁵ and which can be used in national courts to settle disputes in horizontal relations regarding the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments. Thus, the aspects of the proportionality of the restriction of freedom of expression for website operators in civil law identified by the ECtHR constitutes a set of criteria for justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments. However, the question is whether in private law, where civil liability is applied between equal persons and only after all necessary conditions for its application (unlawful interference, fault, damage and causal relationship between personal conduct and consequences¹³³⁶) have been established, all aspects of the proportionality of the restriction of freedom of expression of website operators in the ECtHR's vertical disputes are to be *automatically* considered as factors justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments and how, in general, the content of these criteria is understood in terms of the institute of civil liability, if the rules of the ECtHR's case-law on the restriction of freedom of expression of website operators in a democratic society are rightly criticized in the doctrine for lack of legal certainty¹³³⁷.

The practice developed by the ECtHR in the area of restriction of freedom of expression for website operators is still underdeveloped and inconsistent¹³³⁸; therefore, the number, content and scope of the application of the elements of the proportionality assessment of restrictions on the freedom of expression of these entities, which, in private disputes, are treated as criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damaged caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, are not entirely clear¹³³⁹. For example, in Case *Delfi AS v. Estonia*, four criteria for the application of restriction of the freedom of expression and, at the same, of civil liability for the damage caused by internet users' anonymous comments that were not expeditiously removed were established; they are (i) the context of comments, (ii) measures

1334 Paragraph 131 of the “Judgment of Grand Chamber in Case *Delfi AS v. Estonia*”, *supra* note 1314.

1335 ECtHR did not justify the choice of these criteria. See *Ibid.*, Paragraphs 112–117, 131, 142–143, and Paragraph 85 of the “Judgment of 10 October 2013 in Case *Delfi AS v. Estonia*”, *supra* note 1314.

1336 Many European countries and soft law recognize three conditions of civil liability: damage, fault and causal relation, and unlawful interference as an independent legal category are not perceived in all countries. European Group on Tort Law and European Centre of Tort and Insurance Law, *Principles of European Tort Law: Text and Commentary* (Wien; New York: Springer, 2005), 26; *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 1328: 2987; European Centre of Tort and Insurance Law, *Basic Questions of Tort Law from A Comparative Perspective*, com. Helmut Koziol (Wien: Jan Sramek Verlag, 2015), 688–89; *Unification of Tort Law: Wrongfulness*, *supra* note 1328: 3:129.

1337 Van der Sloot, *supra* note 1317: 448.

1338 Robert Spano, “Intermediary Liability for Online User Comments under the European Convention on Human Rights”, *Human Rights Law Review* 17, no 4 (2017): d. C.

1339 *For more please refer to Subsection 1.2. and Part 2.*

ensuring preventive and expeditious removal of comments used by website operators, (iii) the possibility of civil liability of genuine authors as an alternative to the responsibility of the website operators, and (iv) the consequences of the liability under national law for Delfi AS itself. Although they were *expressis verbis* decoupled from the assessment of the civil liability of website operators of a different nature¹³⁴⁰, in just a half of year, the ECtHR, in the similar case *MTE & Index v. Hungary*, specified and supplemented the criteria previously set by re-analysing the elements of the victim's behaviour and its consequences and by extracting the fact of the assessment of comments of *the style acceptable to online communication*¹³⁴¹ that had not been mentioned in the ECtHR's practice before, under which it had already assessed the validity of the civil liability of a legal entity *MTE*¹³⁴² and found a violation of Article 10 of the ECHR. Yet other criteria formulated after a year in Case *Delfi AS v. Estonia* were followed in Case *Pihl v. Sweden* evaluating the issue (non)determination of non-commercial website operator's liability, and in *Tamiz v. the United Kingdom* the same criteria were applied by analogy to the question of the possibility of intermediary service provider's civil liability. In addition, although the *manifest unlawfulness* of comments in the ECtHR's rulings is considered to be an essential difference in the facts of the circumstance analysed¹³⁴³, neither its concept, nor other possible cases of *manifest* unlawfulness of comments or just the criteria for their determination, nor the meaning of the compliance of speeches with the *normal practice of online communication*, which, especially when acting anonymously, is usually sharper, when assessing the degree of (un)lawfulness of comments was disclosed. In general, in similar cases handled by the ECtHR, there is a noticeable difference of the proportionality of the restriction of freedom of expression of individual website operators and of the content of the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third party by anonymous comments and their impact to the final outcome of dispute; therefore, the decisions made in them are called unexpected¹³⁴⁴, controversial, restricting the freedom of expression¹³⁴⁵, disturbing the balance of rights and duties of the participants of the internet space¹³⁴⁶ and restricting their rights¹³⁴⁷, as well as able to radically change the legal environment of information service providers¹³⁴⁸ and

1340 Paragraphs 128 and 153 of the “Judgment of the Grand Chamber in Case *Delfi AS v. Estonia*”, *supra* note 1314.

1341 Paragraph 77 of the “Judgment in Case *MTE & Index v. Hungary*”, *supra* note 1314.

1342 *Ibid.*, Paragraph 69.

1343 *Ibid.*, Paragraph 70.

1344 Tatiana-Eleni Synodinou, “Intermediaries’ Liability for Online Copyright Infringement in the EU: Evolutions and Confusions”, *Computer Law & Security Review* 31, no 1 (2015): 63.

1345 Hugh J. McCarthy, „Is the Writing on the Wall for Online Service Providers – Liability for Hosting Defamatory User-Generated Content under European and Irish Law“, *Hibernian Law Journal* 14 (2015 m.): 39; 44.

1346 Eileen Weinert, „MET v Hungary: the First European Court of Human Rights Ruling on Liability for User Comments After *Delfi AS v Estonia*“, *Entertainment Law Review* 27, no 4 (2016 m.).

1347 Joe McNamee ir Maryant Fernández Pérez, “Human Rights Violations Online DGI 31” (European Digital Rights, 4 December 2014), 10, https://edri.org/files/EDRI_CoE.pdf.

1348 Neville Cox, “*Delfi AS v Estonia*: The Liability of Secondary Internet Publishers for Violation of Reputational Rights under the European Convention on Human Rights”, *Modern Law Review* 77, no 4 (2014): 619–29.

able to have social consequences¹³⁴⁹. All of this undoubtedly complicates the assessment and application of the above-mentioned criteria for restricting freedom of expression in specific civil cases. These circumstances per se encourage the investigation of whether the *versatile standard for the assessment of website operators' behaviour in respect of unlawful anonymous comments which may prejudice the right of third parties to privacy* established in the current ECtHR's case-law, which would no longer lead to the consequences of a violation of the ECHR, is a rule, or, nevertheless, the *contents of the criteria justifying the application of civil liability of these entities* is relative and *should rather be respected ad hoc*. Therefore, the question arises as to *what criteria and how they should be interpreted* to be used to assess the potential the possibility of the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, and the extent to which it is determined by the *nature and content of unlawfulness of the comments*, which, in the ECtHR's case-law, is examined by assessing the wordings of comments not *individually*, but rather as a coherent *set of statements*¹³⁵⁰, and the extent, to which it is determined by other actions of website operators and what these actions are. Having found the answers to these questions, at the same time, it would be possible to determine how much and what risk relating to the consequences of the contents of anonymous comments would fall for genuine authors of the comments and for the victims themselves. Thus, **problem** of study is reflected in the question of how, in terms of law of torts, to properly and predictably balance the rights and obligations of very important website operators, internet users and addressees of their comments (third parties) in a democratic society in cases where the authors of comments that violated the right to privacy of third parties are not established or where the application of liability to them would mean disproportionate time, financial or other costs.

Taking into account the problems outlined, **the aim of this doctoral thesis** is to identify and evaluate the criteria justifying the application of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments.

It should be noted that this study is carried out from the positions of civil law, and the elements of the proportionality of restriction of freedom of expression of website operators are analysed as the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments in horizontal relations. For this reason, the content and scope of state discretion in ensuring the right to privacy and freedom of expression, as well as other aspects specific to vertical state-to-person relations, are not investigated. It should be noted that the case-law of the ECtHR in the area of privacy is analysed only in order to reveal the content of the right to private life in civil relations, i.e. the nature and extent of the interests involved in the content of this right, under which the state must guarantee the right to private life in private law; therefore, the grounds for limiting the right to privacy in Article 8(2) of the ECHR do not fall within the scope of the investigation. At that time, the grounds for restricting the freedom of expression enshrined in Article 10 of the ECHR

1349 McCarthy, *supra* note 1345.

1350 Such an ECtHR's position is rightly criticized: Christina Angelopoulos, "Delfi v. Estonia: ISPs and the Freedom to Impart Information", *The IPKat*, as of 25 May 2018, <http://ipkitten.blogspot.com/2015/06/delfi-v-estonia-isps-and-freedom-to.html>.

are analysed only in so far as it is necessary to disclose the problems of investigation from the positions of civil law. Since the cases of website operators' civil liability dealing with the consequences of the comments that violated the right to privacy of third parties are relied on the criteria for assessing the proportionality of the restriction of freedom of expression of website operators established in ECtHR's case-law, the work, from the positions of private law, focuses specifically on the aspects of the *need* for freedom of expression in a democratic society. The introduction of a restriction on freedom of expression in the relevant category of ECtHR's case-law is analysed to the addressees in a manner that is understandable and accessible to them, and is also considered from the perspective of civil liability, and the fact that the restriction of freedom of expression in favour of the right to private life pursues a legitimate aim, neither ECtHR, nor national courts question them; therefore, this aspect in the work is not investigated as irrelevant. Due to the limited scope of the work, the length of study and the specific purpose of the research, the doctoral thesis does not analyse the various legal acts regulating the protection of personal data (for example, Regulation (EU) No 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC¹³⁵¹, etc.), although some of them are used in the work to reveal the content of the concept of private life.

The following objectives have been set for the aim of the study:

1. To reveal the content of freedom of expression of website operators arising from Article 10 of the ECHR and the category of private life, as the assumption for restricting the freedom of expression of website managers.
2. To extract the criteria justifying the application of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments in the context of the restriction of freedom of expression for website operators.
3. To identify the peculiarities of the content of the individual criteria to be analysed and evaluate their interrelationship.

Novelty and significance of work. The need for anonymity as an integral part of private life in the cyberspace can be assured by the use of various legal, identity, IP address or actual location hiding or relocation tools offered on websites, to which to some extent the use of a single IP address linked to computers or smart phones can also be attributed. Often, however, anonymous comments by individuals go beyond the limits of freedom of expression and violate the right of third parties to privacy, and the authors of unlawful speeches cannot be identified or the costs of finding them too high. In this case, the victims usually bring claims for damages caused by comments that violate their private life to website operators. As these are not actual authors of the comments, and anonymity is an integral part of the internationally-guaranteed right to privacy, law of torts requires *clear criteria*, which should assess the possibility of the application of website operators' civil liability for damage caused by violation of the right to privacy by anonymous comments.

The same websites are available at the same time from different countries, but at present, each of the twenty-eight EU Member States applies separate civil liability principles of

---

1351 "Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data", *Official Journal of the European Union*, L 119 (2016).

website operators based on general law of torts¹³⁵². In the ECtHR's case-law regarding the justification of the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, when assessing whether the right balance between the right to privacy and the right to freedom of expression enshrined in Articles 8 and 10 of the ECHR has been ensured in the Member States of the ECHR, certain distinguished elements of the proportionality of the restriction of freedom of expression of website operators could possibly be considered as universal criteria justifying the application of website operators' civil liability for damage caused by violation of the right to privacy by anonymous comments; however, they have not been thoroughly and comprehensively investigated in the works of authors analysing ECtHR's case-law, and their place, content and scope from the positions of civil liability have never been analysed at all. In the absence of any detailed research or at least soft law legislation that would investigate in a complex way the criteria for the application of the non-contractual civil liability for violations of privacy rights caused by anonymous website visitors in the context of restricting the freedom of expression of website operators, it should be noted that the chosen *subject* of the doctoral thesis is *innovative* in the context of law of torts not only in Lithuania but also in Europe and *has not been thoroughly researched at the scientific level*.

Having assessed the above-mentioned relevance and novelty of the doctoral research, the **significance** of the results of the doctoral thesis can be expressed in various theoretical and practical aspects.

The doctoral thesis prepared in the field of law science is undoubtedly the most valuable *in legal terms*, since, only after assessing the criterion of proportionality of the restriction of freedom of expression of website operators distinguished by the ECtHR and their mutual relationship in the context of civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, might answer the question on how, in the absence of a specific legal regulation, in respect of website operators, the application of their civil liability would be ensured only for the consequences of violation of the right to privacy caused by the contents of anonymous comments which they had and could have foreseen as a likely consequence of *their* action or omission¹³⁵³. From a *practical* point of view, research will *first and foremost* be a useful landmark for the positive law makers of Lithuania and other countries or their organizations, including the EU, as well as for *legislators* authorized to eliminate gaps and shortcomings that will deal with issues relating to regulation of website operators' non-contractual civil liability for the consequences of anonymous comments at national and international level, to which the first step forward was made on 1 March 2018 by creating "Recommendation on measures to effectively tackle illegal content online No (EU) 2018/334"¹³⁵⁴. It should be noted that already in 2005 the Constitutional Court of the Republic of Lithuania drew attention to the objective need to differentiate the legal status of internet entities by emphasizing that the overly general legal

1352 Annette Kur, "Secondary Liability for Trademark Infringement on the Internet: The Situation in Germany and Throughout the EU", *Columbia Journal of Law & the Arts* 37, no 4 (2014): 525.

1353 Paragraph 128 of the "Judgment of the Grand Chamber in Case *Delfi AS v. Estonia*", *supra* note 1314; Paragraphs 49 and 51 of the "Judgment in Case *MTE & Index v. Hungary*", *supra* note 1314; Paragraph 30 of the "Judgment in Case *Pihl v. Sweden*", *supra* note 1315.

1354 "Recommendation", *supra* note 1333.

regulation of the law does not take sufficient account of the specificity of the Internet as a space for dissemination of information, thus creating preconditions for legal situations where, *on the one hand*, freedom of information will not be guaranteed, *on the other hand*, the public and/or its individual members will not be protected from the impact of such information, the dissemination of which is prohibited or restricted by the Constitution, and uncontrolled dissemination of such information will not protect and defend various human rights and freedoms¹³⁵⁵. The proposals in constitutional jurisprudence discussed have not yet been implemented, therefore the significance of scientific research is obvious and unquestionable in this respect. *Secondly*, the results of the study can be used as a doctrinal basis by *legal entities (courts, arbitrators, representatives of pre-trial institutions, mediators, etc.)*, interpreting legal norms consistently, uniformly and systematically, filling gaps left in legislation of the legislators and performing other actions within their competence. *Thirdly*, a doctoral thesis prepared according to the international tendencies of the application of civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments will provide *practitioners (lawyers, notaries, business consultants, company lawyers, etc.)* with both theoretical and practical insights that will help better assess emerging issues, offer optimal rights protection tools and help both them and their clients discover new remedies. It is obvious that his study intended for the analysis of the criteria justifying the application of website operators' liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments that are little-researched, yet very important in the information society, will also have theoretical (scientific) significance, i.e. it will encourage constructive scientific discourse and further international debate among scientists on the development of a cyber-tort law model, will enable further doctrinal research and, in general, accelerate international and national development in this area of civil sciences. In the most general sense, the results of the study may be relevant to the cognitive and developmental aspects of the *constitutionalization* of private law and will undoubtedly have an impact on a coherent national and international human rights protection policy; they could also be used in educational public and / or pedagogical activities. Finally, this study will, in general, provide Lithuania, a country with a relatively young legal system, with the prerequisites for a unique opportunity to make a parallel contribution to the process of improving the model of civil liability for the consequences of anonymous comments by global, European and national website operators, which, despite the obvious need for international legal instruments, are currently hampered by the practice of individual and often divergent interpretation and application of non-contractual civil liability of website operators, which is still being developed separately by each country.

1355 "Ruling of 19 September 2005 of the Constitution Court of Lithuania "Regarding on the Compliance of Items 12, 14 and 16 of the Procedure for Control of Information Not to Be Divulged to the Public and Dissemination of Limited Public Information Stored in Public Use Computer Networks as Confirmed by the Resolution of the Government of the Republic of Lithuania (No 290) "Regarding the Confirmation of the Procedure for Control of Information Not to Be Divulged to the Public and Dissemination of Limited Public Information Stored in Public Use Computer Networks" of 5 March 2003 with the Constitution of the Republic of Lithuania and Paragraph 1 (wording of 29 August 2000) of Article 53 of the Republic of Lithuania's Law on the Provision of Information to the Public" in case No 19/04", LRKT, <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta244/content>.

The scientific analysis of the criteria justifying the application of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments in the EU established as an economic community presented in this study is also significant in *economic terms* because, with an increase in legal certainty, participants in the free movement of persons, goods, services and capital, revealing the essence of the EU market, will have real and expeditious opportunities to successfully defend the violated rights and obtain redress, the cost of recovering damages will be optimized, thus creating preconditions for the development of market economy-based relations more effectively. In addition, with a clearer definition of the criteria justifying the application of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, market participants will be able to choose their methodology for implementing their activities in a reasonable and predictable manner. Equal understanding of website operators' non-contractual civil liability for violation of the right to privacy and the assessment of the application criteria are also essential in *social terms* because, *on the one hand*, websites operate in cyberspace that is the same for everyone, and, *on the other hand*, the very idea of equality, which is at the heart of the European Union, also requires equal opportunities for several victims to defend their privacy under the same conditions, regardless of the country where the tort was made or the nationality of the person causing it, and the shared responsibility of the residents of different countries who have caused the damage together¹³⁵⁶.

Therefore, this study should be seen as a coherent response to the process of *europianization*, which has been driven by technological progress and has already come into being in European private law, which aims to create a discourse between European lawyers, to create a common science and consciousness of European law and, in the medium to long term, to integrate in the process of harmonization of private law in a soft law manner¹³⁵⁷. The author expects the solutions presented in the doctoral thesis to be applied in a variety of theoretical and practical aspects, and the research itself will contribute to the creation of an optimum regulatory model for website operators' non-contractual civil liability for privacy torts.

Defended statements of the doctoral thesis:

1. Key criteria justifying the application of restriction of the freedom of expression of website operators and of civil liability for damage caused to third parties by a violation of the right to privacy by comments of anonymous visitors are (i) the context in which the comments are posted and the content of the comments themselves and (ii) prior measures taken by the website operator to ensure the legality of the comments and actual behaviour after the comments were posted.
2. Other criteria distinguished by the ECtHR's case-law (i.e. (i) the actions of the victim before and after the comments have been posted, (ii) the consequences of the comment for him/her, (iii) the possibility of liability of the authors of comments as an alternative to the liability of website operators, and (iv) consequences of civil liability for a particular website operator) are to be considered as com-

---

1356 Ewoud Hondius, "Towards a European Tort Law", *European Tort Law: Eastern and Western perspectives*, com. Mauro Bussani, European Private Law (Berne: Stämpfli, 2007), 48.

1357 Thomas Kadner Graziano, *Comparative Contract Law: Cases, Materials and Exercises* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 9.

plementary and not having a material impact on the fact that the civil liability of website operators is applied, but significant in determining the extent of civil liability.

Review of the research. At present, essentially every continent of the world is dealing with the same issues of indemnification for the website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments; however, too many different legal bases in different countries, Lithuania's membership in the EU and access to the jurisdiction of the ECtHR encourages in this doctoral thesis to focus on scientific sources discussing the decisions in the European continent.

European private law doctrine before the adoption of the first ECJ's preliminary ruling on the liability of internet service providers in 2010¹³⁵⁸ involved only sporadic studies¹³⁵⁹, however, during the period of 2011-2012, with an increase of cases in the ECtHR's case-law on issued relating with liability of internet service providers¹³⁶⁰, scientists' interest in this sphere of law have gradually increased¹³⁶¹. However, in these works, the criteria justifying

---

1358 "Preliminary ruling in Joined Cases *Google France and Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier*", *supra* note 1321.

1359 Rosa Julià-Barceló, "Liability for On-Line Intermediaries: A European Perspective", *European Intellectual Property Review*, no 12 (1998 m.); Rosa Julià-Barceló ir Kamiel J. Koelman, "Intermediary Liability in the E-Commerce Directive: so Far so Good, but It's not Enough", *Computer Law & Security Review* 16, no 4 (2000 m.): 231–39; Benoît Frydman ir Isabelle Rorive, "Regulating Internet Content through Intermediaries in Europe and the USA", *Zeitschrift Für Rechtssoziologie* 23, no 1 (2002 m.); Gavin Sutter, "Don't Shoot the Messenger? The UK and Online Intermediary Liability", *International Review of Law, Computers & Technology* 17, no 1 (2003 m.): 73–84; Pablo Baistrocchi, "Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce", *Santa Clara High Technology Law Journal* 19, no 1 (2003 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, "Making Intermediary Internet Service Providers Participate in the Regulatory Process through Tort Law: A Comparative Analysis", *International Review of Law, Computers & Technology* 23 (2009 m.); Sophie Stalla-Bourdillon, "Re-Allocating Horizontal and Vertical Regulatory Powers in the Electronic Marketplace: What to Do with Private International Law", *The Regulatory Function of European Private Law*, com. Fabrizio Cafaggi ir Horatia Muir-Watt (Edward Elgar, 2009), 290–342; Sophie Stalla-Bourdillon, "The Flip Side of ISP's Liability Regimes: The Ambiguous Protection of Fundamental Rights and Liberties in Private Digital Spaces", *Computer Law & Security Review* 26, no 5 (2010 m.); Andreas Rühmkorf, "The Liability of Online Auction Portals: Toward a Uniform Approach?", *Journal of Internet Law* 14, no 4 (2010 m.): 3–10.

1360 "Preliminary ruling in Joined Cases *eDate Advertising v. X and Martinez v. MGN Limited*", *supra* note 9; "Preliminary ruling in Case *G. v. Cornelius de Visser*", *supra* note 1321; "Preliminary ruling in Case *L'Oréal v. eBay*", *supra* note 9; "Preliminary ruling in Case *Scarlet Extended v. SABAM*", *supra* note 1321; "Preliminary ruling in Case *SABAM v. Netlog*", *supra* note 1321.

1361 Miquel Peguera, "Secondary Liability for Copyright Infringement in the Web 2.0 Environment: Some Reflections on Viacom v. Youtube", *Journal of International Commercial Law and Technology* 6, no 1 (2011); Sophie Stalla-Bourdillon, "Uniformity v. Diversity of Internet Intermediaries' Liability Regime: Where does the ECJ stand?", *Journal of International Commercial Law & Technology* 6, no 1 (2011); Uta Kohl, "The Rise and Rise of Online Intermediaries in the Governance of the Internet and Beyond – Connectivity Intermediaries", *International Review of Law, Computers & Technology* 26, no 2/3 (2012): 185–210; Sophie Stalla-Bourdillon, "Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries' Liability", *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, no 2 (2012); Sophie Stalla-Bourdillon, "Liability

the application of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments were not even mentioned because they were first distinguished only in the highly controversial ECtHR's judgments of 10 October 2013 and 16 June 2015 in Case *Delfi AS v. Estonia*. It was precisely after their adoption that the focus was put on examining the criteria for the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, and a different outcome by the Grand Chamber of the ECtHR in Case *MTE & Index v. Hungary* made just after six months after the decision in Case *Delfi AS v. Estonia* also encouraged a more detailed study of the content of these criteria. Although, while commenting on the individual judgments handed down in cases examined by the ECtHR and / or the ECJ on one or another aspect, some attention on the criteria justifying the application for website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments was paid by Christina Angelopoulos¹³⁶², Sophie Stalla-Bourdillon¹³⁶³, Lisl Brunner¹³⁶⁴,

---

Exemptions Wanted! Internet Intermediaries' Liability under UK Law", *Journal of International Commercial Law & Technology* 7, no 4 (2012).

- 1362 Christina Angelopoulos, "Beyond the Safe Harbours: Harmonising Substantive Intermediary Liability for Copyright Infringement in Europe", *Intellectual Property Quarterly* 2013/3 (2013); Christina Angelopoulos, "Sketching the outline of a ghost: the fair balance between copyright and fundamental rights in intermediary third party liability", *The Journal of Policy, Regulation and Strategy for Telecommunications* 17, no 6 (2015); Christina Angelopoulos and Stijn Smet, "Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability", *Journal of Media Law* 8, no 2 (2016); Angelopoulos, *supra* note 1350; Christina Angelopoulos, "MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression", *Kluwer Copyright Blog*, as of 25 May 2018, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>; Christina Angelopoulos, *European Intermediary Liability in Copyright. A Tort-Based Analysis* (Wolters Kluwer Alphen aan den Rijn, 2017).
- 1363 Sophie Stalla-Bourdillon, "Sometimes One is Not Enough! Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: the Dilemma of Internet Intermediaries' Liability", *supra* note 1361; Sophie Stalla-Bourdillon, "Online Monitoring, Filtering, Blocking...What is the Difference? Where to Draw the Line?", *Computer Law & Security Review* 29, no 6 (2013); Sophie Stalla-Bourdillon, "On Delfi v Estonia... Is It Time to Adopt a Good-Samaritan Style Exemption?"; *Peep Beep!*, 19 June, 2015, <https://peepbeep.wordpress.com/2015/06/19/on-delfi-v-estonia-is-it-time-to-adopt-a-good-samaritan-style-exemption/>; Sophie Stalla-Bourdillon, "MTE v Hungary: Is the ECtHR Rewriting Delfi v Estonia?"; *Inform's Blog*, 9 February, 2016, <https://inform.org/2016/02/09/mte-v-hungary-is-the-ecthr-rewriting-delfi-v-estonia-sophie-stalla-bourdillon/>; Sophie Stalla-Bourdillon, "Internet Intermediaries as Responsible Actors? Why It Is Time to Rethink the E-Commerce Directive as Well", *The Responsibilities of Online Service Providers*, com. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing, 2017), 275–93.
- 1364 Lisl Brunner, "The Liability of an Online Intermediary for Third Party Content. The Watchdog Becomes the Monitor: Intermediary Liability after Delfi v Estonia", *Human Rights Law Review* 16, no 1 (2016 m.).

-
- 1365 Richard Caddell, „The Last Post? Third Party Internet Liability and the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Delfi AS v Estonia revisited“, *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, no 2 (2016 m.); Richard Caddell, „Third Party Internet Liability and the European Court of Human Rights, again: MTE v Hungary, European Court of Human Rights, 2 February 2016“, *Communications Law: Journal of Computer, Media & Telecommunications Law* 21, no 3 (2016 m.).
- 1366 Cox, *supra* note 1348.
- 1367 Graeme B. Dinwoodie, “A Comparative Analysis of the Secondary Liability of Online Service Providers”, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, com. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017); Graeme B. Dinwoodie, “Secondary Liability for Online Trademark Infringement: The International Landscape”, *Columbia Journal of Law & the Arts* 37 (2013, 2014): 463–502.
- 1368 Federica Giovanella, “Online Service Providers’ Liability, Copyright Infringement, and Freedom of Expression: Could Europe Learn from Canada?”, *The Responsibilities of Online Service Providers*, com. Mariarosaria Taddeo and Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 221–40; Federica Giovanella, “Liability Issues in Wireless Community Networks”, *Journal of European Tort Law* 6, no 1 (2015): 49–68, doi:10.1515/jetl-2015-0002; Federica Giovanella and Melanie Dulong, “Community Wireless Networks, Intermediary Liability and the McFadden CJEU Case”, *Communications Law, Bloomsbury*, no 22 (1) (2017).
- 1369 Patrick van Eecke, “Online Service Providers and Liability: A Plea for a Balanced Approach”, *Common Market Law Review* 48 (2011 m.): 1455–1502.
- 1370 Giancarlo F. Frosio, “Why Keep a Dog and Bark Yourself? From Intermediary Liability to Responsibility”, *International Journal of Law & Information Technology* 26, no 1 (2018); Giancarlo F. Frosio, “The Death of ‘No Monitoring Obligations’: A Story of Untameable Monsters”, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, no 3 (2017).
- 1371 Jodi Hall, “User-Generated Content on the Internet, and Intermediary Liability for the Dissemination of Unlawful Comments in the European Court of Human Rights Case Notes and Commentary“, *Nottingham Law Journal* 26 (2017 m.).
- 1372 Martin Husovec, “Editorial: Intermediary Liability as a Human Rights Issue”, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, no 3 (2017); Martin Husovec, *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable?* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017); Martin Husovec, “General Monitoring of Third-Party Content: Compatible with Freedom of Expression?”, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 11, no 1 (2016); Martin Husovec, “Injunctions against Innocent Third Parties: The Case of Website Blocking”, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, no 4 (2) (2013); Martin Husovec, “New Preliminary Reference on Safe Harbors From Cyprus”, *Hutko’s Technology Law Blog*, 5 July 2013, <http://www.husovec.eu/2013/07/new-preliminary-reference-on-safe.html>; Martin Husovec, “Holey Cap! CJEU Drills (Yet) Another Hole in the E-Commerce Directive’s Safe Harbors”, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 12, no 2 (2017).

Kuczerawy¹³⁷³ ir Pieter J. Ombelet¹³⁷⁴, Janno Lahe¹³⁷⁵, Nicola Lugaresi¹³⁷⁶, Jaani Riordan¹³⁷⁷, Giovanni Sartor¹³⁷⁸, Bart van der Sloot¹³⁷⁹, Robert Spano¹³⁸⁰, Mart Susi¹³⁸¹, Gavin Sutter¹³⁸²,

- 1373 Aleksandra Kuczerawy, “Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“, *Computer Law & Security Review* 31, no 1 (2015 m.); Aleksandra Kuczerawy, “The Power of Positive Thinking: Intermediary Liability and the Effective Enjoyment of the Right to Freedom of Expression“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 8, no 3 (2017 m.).
- 1374 Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, “Not so Different after All? Reconciling Delfi vs. Estonia with EU Rules on Intermediary Liability“, *Media Policy Project*, 2015 m. liepos 1 d., <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2015/07/01/not-so-different-after-all-reconciling-delfi-vs-estonia-with-eu-rules-on-intermediary-liability/>; Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, “Delfi AS vs Estonia“, *Reveal Project*, as of 25 May 2018 <https://revealproject.eu/delfi-as-vs-estonia/>; Aleksandra Kuczerawy ir Pieter-Jan Ombelet, “Delfi Revisited: The MTE-Index.Hu v. Hungary Case“, *Media Policy Project*, 2016 m. vasario 19 d., <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2016/02/19/delfi-revisited-the-mte-index-hu-v-hungary-case/>; Peggy Valcke, Aleksandra Kuczerawy, ir Pieter-Jan Ombelet, “Did the Romans Get It Right? What Delfi, Google, EBay, and UPC TeleKabel Wien Have in Common“, *The Responsibilities of Online Service Providers*, sud. Mariarosaria Taddeo ir Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 101–16.
- 1375 Janno Lahe and Karmen Turk, “Web Host’s Privilege of Limited Liability: Its Application to Operators of Commentary Rooms“, *European Review of Private Law* 20 (2012).
- 1376 Nicola Lugaresi, “Internet Law Trends in Europe: A Case Law Perspective“, *Revista Da Faculdade de Direito Da UFMG – 2nd Conference Brazil-Italy*, no Especial (2017).
- 1377 Riordan, *The Liability of Internet Intermediaries*; Jaani Riordan, “Website Blocking Injunctions under United Kingdom and European Law“, *Secondary Liability of Internet Service Providers*, com. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 275–315.
- 1378 Sartor, *supra* note 1316; Giovanni Sartor and Mario Viola de Azevedo Cunha, “The Italian Google-Case: Privacy, Freedom of Speech and Responsibility of Providers for User-Generated Contents“, *International Journal of Law and Information Technology* 18, no 4 (2010).
- 1379 Bart van der Sloot, “Privacy as Human Flourishing: Could a Shift Towards Virtue Ethics Strengthen Privacy Protection in the Age of Big Data?“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 5, no 3 (2014); Bart van der Sloot, “Do Privacy and Data Protection Rules Apply to Legal Persons and Should They? A Proposal for a Two-Tiered System“, *Computer Law & Security Review* 31, no 1 (2015); Bart van der Sloot, “How to assess privacy violations in the age of Big Data? Analysing the three different tests developed by the ECtHR and adding for a fourth one“, *Information & Communications Technology Law* 24, no 1 (2015); Bart van der Sloot, “Welcome to the Jungle: the Liability of Internet Intermediaries for Privacy Violations in Europe“, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 6 (2015); Bart van der Sloot, “Privacy as Personality Right: Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of “Big Data”“, *Utrecht Journal of International and European Law* 31, no 80 (2015); Bart van der Sloot, “Privacy as secondary rule, or the or the intrinsic limits of legal orders in the age of Big Data“, *Frontiers in Data Science*, com. Frank Emmert-Streib and Matthias Dehmer (Boca Raton: CRC Press, 2017); Van der Sloot, *supra* note 1317; Van der Sloot, *supra* note 1322; Bart van der Sloot, “Do Groups Have a Right to Protect Their Group Interest in Privacy and Should They? Peeling the Onion of Rights and Interests Protected Under Article 8 ECHR“, *Group Privacy: New Challenges of Data Technologies*, com. Linnet Taylor, Luciano Floridi, and Bart van der Sloot (Springer International Publishing, 2017), 197–224.
- 1380 Spano, *supra* note 1338.
- 1381 Mart Susi, “Delfi AS v. Estonia“, *American Journal of International Law* 108, no 2 (2014 m.): 295–302.
- 1382 Sutter, *supra* note 1359; Gavin Sutter, “Rethinking Online Intermediary Liability: In Search of the Baby Bear Approach“, *Indian Journal of Law and Technology* 7 (2011): 33–90.

Tatiana-Eleni Synodinou¹³⁸³, Georgios N. Yannopoulos¹³⁸⁴ and some other researchers, and the year of 2017 was quite fruitful in terms of scientific analysis of problems of internet service provider liability¹³⁸⁵; however, all the aforementioned works are not intended to specifically address the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, and the studies themselves, due to the lack of complexity, should exceptionally be considered as examples of fragmented analysis¹³⁸⁶. At that time, the Lithuanian private law doctrine is experiencing an almost absolute vacuum in the analysis of the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors¹³⁸⁷. This makes it possible to say with certainty that the detailed scientific sources for a detailed examination of the criteria justifying the application of civil liability to web site managers in cases where damage to third parties due to violation of their right to private life is caused by anonymous comments from website visitors, are still lacking at both international and national level. The ongoing research is partly benefiting from scientific sources analysing the right to privacy in comparative aspect from the position of law of torts, general doctrine of law of torts, comments of the Principles of European Tort Law (hereinafter referred to as PETL¹³⁸⁸) and Draft Common Frame of Reference (hereinafter referred to as DCFR¹³⁸⁹) as well as ECHR's travaux préparatoires; however, the basis for scientific research is in any case the analysis of the original ECtHR's case-law on the necessity of restricting the

---

1383 Synodinou, *supra* note 1344.

1384 Georgios N. Yannopoulos, "The Liability of Internet Intermediaries and Disclosure Obligations in Greece", *Graeme B. Dinwoodie, com., Secondary Liability of Internet Service Providers* (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 317–38; Georgios N. Yannopoulos, "The Immunity of Internet Intermediaries Reconsidered?", *The Responsibilities of Online Service Providers*, com. Mariarosaria Taddeo and Luciano Floridi (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 43–59; Georgios N. Yannopoulos, "Secondary liability of service providers: Report for Greece", *Revue Hellénique de Droit International*, no 1/2014 (s.a.), as of 25 May 2018; Georgios N. Yannopoulos, "The Liability of Internet Intermediaries and Disclosure Obligations in Greece", *Secondary Liability of Internet Service Providers*, com. Graeme B. Dinwoodie (Cham: Springer International Publishing AG, 2017), 317–38.

1385 Husovec, *Injunctions Against Intermediaries in the European Union: Accountable But Not Liable?*, *supra* note 1372: 55; Mariarosaria Taddeo and Luciano Floridi, com., *The Responsibilities of Online Service Providers*, Law, Governance and Technology Series (Springer International Publishing, 2017); Graeme B. Dinwoodie, com., *Secondary Liability of Internet Service Providers* (Cham: Springer International Publishing AG, 2017); Sartor, *supra* note 1316.

1386 Most of the sources are individual publications of small volumes published in a collection of articles or blog posts of scientists, and the criteria for liability of website operators are often discussed only in the context of one case. In addition, they often assess the possibility of website operator's civil liability for violation of copyright by website visitors without taking into account the specifics of torts of private life. Brunner, *supra* note 1364; Cox, *supra* note 1348; Hall, *supra* note 1371; Spano, *supra* note 1338; Susi, *supra* note 1381.

1387 The criteria investigated in L. Meškauskaitė's monograph are only mentioned. Meškauskaitė, *supra* note 1313: 272–77.

1388 *Principles of European Tort Law*, *supra* note 1336.

1389 *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, *supra* note 1328.

freedom of expression of website operators in a democratic society from the point of view of law of torts, which has not yet been fully presented in any scientific work.

Research methodology. Today, searching for the concept of modern law in democratic societies based on diversity of opinions and pluralism takes place by recognizing the interaction of different legal paradigms and integrating the ideas of two radically opposed directions of legal philosophy (*legal positivism* and *non-positivism*) that correspond to the relationship between the legal form and the content of law¹³⁹⁰. Taking into account the purpose of law, i.e. to reconcile the opposing interests of members of society and, in terms of legal technique, to ensure a requirement for any rule governing social behaviour in its essence providing a compromise for interests of different social groups¹³⁹¹, the doctoral research is also carried out by combining the ideas of the theories of *legal positivism* attributed to *normative* law school and of the concept of *sociological* law representing *non-positivism*, also known as *legal realism*, *psychologism* or *living law*, with a completely different points of approach. For these reasons, the doctoral thesis follows a complex approach to philosophical ideas of law science, the diversity of legal norms and the social context under investigation, and the subject of the research is analysed not only in the aspects of scientific doctrine and legal regulation, but also in the practical application of law.

Specifics of law science and subject of scientific research in dynamic, ever-changing social reality determined the choice of the concept of *qualitative* methodology¹³⁹², which emphasizes the research of an *object of cognition* in the natural environment, taking into account the historical and social context of the environment¹³⁹³. According to the strategy of an *object of cognition*, the study is attributed to the *inductive reasoning theory*¹³⁹⁴, and the *paradigm of qualitative content analysis* chosen in the work, as a *cognition method strategy*, was formed and established as a result of the effect of inductively based theory¹³⁹⁵. Taking into account the fact that in this work theoretical and practical possibilities to ensure greater protection of the right to privacy in electronic space are investigated in cases where the privacy of third parties is violated by comments posted on the websites anonymously, in order to remedy the situation, the research is based on a *position of pragmatic knowledge*¹³⁹⁶.

Considering that the fundamental element of the inductive reasoning theory is holistic-based constant comparison, to integrate individual variations of the investigated phenomenon into a coherent whole¹³⁹⁷, the work combines methodological provisions of *functionalism*, as a principle of classical methodological comparative law¹³⁹⁸, and *structu-*

1390 Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija: vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2014), 96; 127.

1391 *Ibid.*, 229–32.

1392 Vilma Žydžiūnaitė ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams* (Vilnius: Vaga, 2017); Bronislovas Bitinas, Liudmila Rupšienė, ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams* (Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008).

1393 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *ibid.*, 39–45.

1394 Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, *op. cit.*, 47.

1395 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *op. cit.*, 123.

1396 Vilma Žydžiūnaitė, *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos* (Kaunas: Technologija, 2007), 12.

1397 Bitinas, Rupšienė, ir Žydžiūnaitė, *op. cit.*, 270.

1398 Jan M. Smits, “Rethinking Methods in European Private Law”, *Practice and Theory in Comparative Law*, com. Maurice Adams and Jacco Bomhoff (Cambridge: Cambridge University Press, 2012),

realism that complement each other. Since the rules determining the website operators' civil liability in national systems of the law of torts do not take a conceptually precise position, rather, they should be described as a set of solutions to a specific problem, a *functional* approach to search for functional matches in different legal systems¹³⁹⁹, which identifies and defines the function of specific legal instruments, is perhaps the only tool to investigate the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments in the context of various legal systems. On the other hand, methodological provisions of structuralism focusing on a general review of legal systems and helping to understand the legal framework in each legal jurisdiction taking into account the location and interrelation of its constituent elements¹⁴⁰⁰, are inevitable for this study to make functionalist approach¹⁴⁰¹ oriented to individual areas of law not too isolated from the specificities of a particular legal system. Therefore, the work also presents the legal regulation chosen in each country whose subjects' claims regarding the application or non-application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous comments have been investigated by the ECtHR as well as presents the practice of law enforcement.

The following *data collection* and *data analysis methods*¹⁴⁰² are used to implement the work tasks and to achieve the goal, which, in accordance with the methodological principle of symbolic interactionism representing the principle of compatibility of data collection and analysis¹⁴⁰³, apply at the same time.

The object of this study is, in principle, knowable through its formal forms of expression; therefore, the main and most important method of *data collection – document analysis* – as the universal tool for the research of material, was applied to various written sources. The search for scientific material was carried out in catalogues of Lithuanian libraries, subscribed databases of Mykolas Romeris University, other scientific institutions and establishment, and other scientific resources that were available during scientific internships: 6 July 2015 to 5 August 2015 at Institute for European Tort Law and at European Centre of Tort and Insurance Law in Vienna, Austria, and 15 June 2017 to 22 June 2017 at University of Florence, Italy. Legal acts of the Republic of Lithuania were searched in the Register of Legal Acts, and the search for normative acts of foreign countries was car-

---

170; Zweigert and Kötz, *supra* note 1326: 34; Rimantas Tidikis, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003), 424.

1399 David J. Gerber, “Sculpting the Agenda of Comparative Law: Ernst Rabel and the Façade of Language”, *Rethinking the Masters of Comparative Law*, com. Annelise Riles (Hart Publishing, 2001), 190.

1400 Annelise Riles, com., *Rethinking the Masters of Comparative Law* (Oxford: Hart Publishing, 2001), 251.

1401 Ralf Michaels, “The Functional Method of Comparative Law”, *The Oxford Handbook of Comparative Law*, com. Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann, Oxford Handbooks (Oxford; New York: Oxford University Press, 2006), 336.

1402 Research methods should not be confined to the methods of action of law narrowed down to the methods of interpretation of law, and the methodology of law should not be reduced to them. Eglė Mackuvienė, “Teisės mokslo ir jurisprudencijos mokslinio problema”, *Socialinių mokslų studijos* 1, no 5 (2010): 300–302.

1403 Žydzūnaitė ir Sabaliauskas, *supra* note 1392: 37.

ried out accordingly on the official websites of the specific websites designated for that purpose. The case-law of Lithuania has been sought using the specialized search engines *INFOLEX*, *LITEKO*, *ETEISMAI*; decisions of the ECtHR and of the European Commission of Human Rights, information on cases handed over, consultative opinions and legal summaries – in the *HUDOC* database, and the decisions of ECJ – in the search engine of this court *INFOCURIA*. Various scientific and general information has also been searched on the official websites of public authorities or institutions and non-governmental organizations, as well as through regular online search engines.

The nature of the research strategy itself, namely the fact that inductive reasoning theory is also to be considered as a method of analysing data collected during the study¹⁴⁰⁴, determines that the most important *method for analysing data* from legal sources selected for scientific work is *comparative*. In the study, data comparison was started from the very beginning of data collection, alternating between them when collecting and analysing data, searching for new information every time in the context of categories already formed until these categories become “saturated” (the so-called “exhaustion” principle). Such a process, based on information gathered from the data when comparing categories, is called *continuous comparison in data analysis*¹⁴⁰⁵.

The versatility of the application of the comparative method is revealed by the chosen research directions, and its boundaries are defined by the objectives set for achieving the goal. The comparative method was applied in the following aspects.

Firstly, although the doctoral thesis prepared in Lithuanian, as a product of scientific analysis, will *primarily* be of significance to the progress of the law-making, legal application and legal doctrine of the Republic of Lithuania, having selected the criteria justifying the application of website operators’ civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments derived from the ECtHR’s interpretation and case-law as a subject of research; the comparative method is used throughout the work to compare the criteria for limiting freedom of expression for website operators in individual ECtHR’s cases, by applying civil liability for damage caused by anonymous comments, both in terms of content and form.

Secondly, the ECJ’s judgments in the field of civil liability of intermediary internet service providers are compared with the legal solutions chosen in the ECtHR’s case-law.

Thirdly, with the ECtHR analysing cases already examined in accordance with the national law of torts and with the ECJ providing preliminary rulings for cases still being examined in courts of individual countries, the practice of legal regulation and legal application of individual EU or ECHR Member States make an inevitable impact on the development of the criteria justifying the application of website operators’ non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors, this leads to the need to take account of the choices made by those countries in the continental and common law systems for the application of website operators’ non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors, under which the cases examined reached international courts. In light of the fact the ECtHR’s case-law

---

1404 Bitinas, Rupšienė, ir Žydzūnaitė, *supra* note 1392: 267.

1405 *Ibid.*, 268.

in the field of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors was formed in cases *Delfi AS v. Estonia*, *MTE & Index v. Hungary*, *Pihl v. Sweden* and *Tamiz v. the United Kingdom* precisely in accordance with Estonian, Hungarian, Swedish and United Kingdom legal regulations and court decisions, this work presents and compares as required the models of website operators' non-contractual civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors of namely the above-mentioned countries. Although, in order to avoid methodological selectivity and to objectively select the specific jurisdictions to be compared, normally, the legal provisions of three countries (France, German, and England) representing the law systems of three major law families most commonly analysed in private law studies (respectively – Roman, German, and Anglo-Saxon) are chosen for analysis¹⁴⁰⁶, the legal system of no individual country contains a benchmark of standard criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments; therefore, with the ECtHR's case-law being the central research axis, only *the provisions of law of torts of the Estonian, Hungarian, United Kingdom and Swedish legal systems* are taken into account additionally. Due to large differences in legal regulation in individual countries, fragmented legal practices and the nature of the purpose of this research work defined herein, the international approach to comparative law cannot be used qualitatively¹⁴⁰⁷, although the *analogy method* allowed identifying the differences and similarities of the four countries between the fundamentals of the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments.

Comprehensive extent of research of the selected object from the comparative aspect is ensured by a complex combination of *analytical* and *synthesis* techniques that reflect two different cognitive approaches. First of all, a *qualitative content analysis method* was used to analyse the data selected by *document analysis*, which identifies the individual elements of the content of the category of private life and highlights the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, under which the structure of the second part of the doctoral thesis was formed. Later, the latter, using dichotomous distribution based on *logical analysis*, were examined and classified into the main and additional subgroups of criteria justifying the application of the website operators' civil liability.

The nature of the law, as a set of consistent rules of conduct, per se implies the need for a systematic approach to the object of research; therefore, based on the method of *systematic analysis*, the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments and their interrelationship were viewed as an evolving complex of interconnected elements¹⁴⁰⁸, which, by interacting with each other, form an organically complete whole, and the criteria themselves were studied not only as a separate component of the whole,

---

1406 Zweigert and Kötz, *supra* note 1326: 63.

1407 The essence of this is to group different legal systems according to how similar solutions they offer to specific legal problems. Kadner Graziano, *supra* note 1357: 13-17.

1408 Tidikis, *supra* note 1398: 445.

but also as an integral part thereof. Such research direction based on *systematic analysis* is inseparable from *contextual analysis*, which, along with the individual characteristics of the subject, allowed assessing the social, economic, political and legal characteristics of the context of the research object as a result of technological progress. It is particularly important because the ECtHR's rulings in individual cases are based on the social, legal and technological development of each of Member State of the ECHR¹⁴⁰⁹. At that time, the method of alternatives, as one of the types of dialectical thinking¹⁴¹⁰, was used to counter the antithetical rules of civil liability of website operators in the US and Europe (in corpore). However, as already mentioned, the most important method in the work was the comparative method that helped to highlight the systematic peculiarities of regulation and implementation in practice of the legal institute being analysed as well as to reveal the universal problems relating the determination of torts in terms of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments investigated in the context of perspectives of the currently valid criteria justifying the application of website operators' civil liability. The *logical-analytical method* has also been applied throughout the work.

Having *compared* the factual and legal arguments of the chosen ECtHR's cases and, by way of *abstraction*, having crystallized the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, also having extracted essential features of each component of the latter criteria, these elements were integrated into a single system by way of *synthesis*, in order to define the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments that are maximally related to torts of private life ensuring rights and legitimate interested of persons concerned. Each section of the doctoral thesis is competed with a *summary*, which, as a method combining *comparison* and *synthesis*, made it possible to identify the essential aspects of each part of the study, later integrated into the conclusions of the doctoral thesis of higher abstraction level formed by formed by a summarisation method that unites analysis, synthesis, comparison, abstraction and concretisation¹⁴¹¹. To sum up, it should be stated that the basis of the work methodology is a comparative method, applied in a complex manner with *qualitative, logical, systemic and contextual analysis, method of alternatives alternative and logical-analytical methods*, combining them in corpore with the method of *concretization, abstraction, synthesis*, and all-embracing *generalization*. All of the above methods are applied in conjunction with the usual linguistic, teleological and other legal interpretation methods of law that are comparable in the jurisprudence to general methods of research¹⁴¹².

The chosen research methodology determines the research structure itself.

The *first part of the work* is based on the concept of *structuralism* and, given the specificity of the inductive reasoning theory, is somewhat more descriptive. In this part, in

---

1409 I.e. based on the concept of free and flexible interpretation of the law. Meškauskaitė, *supra* note 1313: 25.

1410 Tidikis, *supra* note 1398: 374.

1411 *Ibid.*, 388.

1412 Mackuvienė, *supra* note 1402.

order to describe private life as an object of the right to privacy and, at the same time, as a determinant of the freedom of expression of website operators, to the extent *primarily* necessary to achieve the objective of scientific research, the category of private life enshrined in Article of ECHR, EU and national law, and, *later*, in respect of control of the website content, having separated active internet website operators from intermediary public service providers, on the basis of the ECtHR's case-law, the concept of freedom of expression implemented by website operators in the process of posting comments are examined and revealed. Finally, the criteria for limiting the freedom of expression of website operators are assessed as the justification for the application of website operators' civil liability for the damage caused by the violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors and the specifics of the right to privacy are discussed in terms of public entities and certain legal entities. Having determined that the criteria justifying for the application of website operators' civil liability for the damage caused by the violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors is implied by the institute of limiting of freedom of expression in a democratic society enshrined in Article 10(2) of the ECHR, in accordance with elements of its content of distinguished by the ECtHR's case-law, the structure of the second part of the doctoral theses was formed.

The *second part*, devoted to the detailed analysis of four cases handled by the ECtHR in which judgments of Estonian, Hungarian, Swedish and United Kingdom courts were assessed, is based on the principle of *functionalism*. This section initially introduces and compares the facts of each dispute, assesses the peculiarities of legal regulation of a particular country relating to the website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy by anonymous comments, discusses the essence of national court decisions in specific cases, and, subsequently, on the basis of a complex analysis of ECtHR's rulings, details the problems and significance of the contents of each criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by the violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors, provides a detailed analysis of and comparison of the application of these criteria as well as determines the relationship between these criteria in different cases. Acknowledging that the civil liability of website operators can only arise if the responsibility for these speeches arises for the actual authors of the comments, the unlawfulness of comments posted on third parties' websites are defined, and all speeches, on the dichotomic basis, are divided into *manifestly* and *not manifestly unlawful*. In the end, it is concluded that the core criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by the violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors are the following: (i) the context in which the comments are posted and the content of the comments themselves; and (ii) preliminary measures to ensure the legality of comments taken by website operators and actual behaviour after posting comments; meanwhile, other criteria are to be considered as additional and having no significant impact on decision making regarding the civil liability of website operators for the consequences caused by unlawful anonymous comments, yet they are important when deciding on the extent of its application.

Based on the results of the process of comparing the components of the constant phenomenon of research, as an essential method of inductive reasoning theory, at the end of the doctoral thesis, the conclusions of the scientific work corresponding to the research

goal are inductively formed, suggestions and recommendations are provided, and the list of used literature is provided. In the light of the above, the appropriateness and reliability of the methods used are established at the end of the study.

Approval of research results. In order to fully analyse the selected research object, the author of doctoral thesis conducted a research internship from 6 July 2015 to 5 August 2015 at Institute at European Tort Law and at European Centre of Tort and Insurance Law in Vienna, Austria. During the period of 15 June 2017 to 22 June 2017, the author of research had an internship at University of Florence in Florence, Italy. These scientific internships were used to collect the latest scientific material, communicate with competent scientists, also, the attention was paid to the case-law and interpretation of other countries relating the application of website operators' civil liability caused by violation of the right to privacy by anonymous comments.

Taking into account the versatility of the chosen subject of the doctoral thesis and the globalization of the analysed problems, the author of the doctoral thesis presented all announcements on the research subject in English:

1. On 28 July 2015, the public announcement *Protecting Privacy in Cyberspace through Tortious Remedies in Lithuania* at Institute of European Tort Law and at European Centre for Tort and Insurance Law in Vienna, Austria, which was part of the *Juristenrunden* lecture cycle, was read.
2. On 1 June 2017, at 5th International Scientific Conference for Young Researchers "Social Transformations in Contemporary Society (STICS) 2017" that took place at Mykolas Romeris University, the author announced the statement *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary*.
3. On 19 June 2017, the report *Lithuanian Private Law from a Comparative Perspective* was announced at University of Florence in Florence, Italy.
4. On 3 May 2018, at 10th International Scientific Conference "Business and Management 2018" that took place at Vilnius Gediminas Technical University, the author read scientific announcement *Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments*.
5. On 7 June 2018, at 6th International Scientific Conference for Young Researchers "Social Transformations in Contemporary Society (STICS) 2018" that took place at Mykolas Romeris University, the doctoral student read the scientific report *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments*.

During the research period, three publications and a summary of one report were published in peer-reviewed publications:

1. "The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary"¹⁴¹³.

1413 Jūratė Šidlauskienė, "The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary", *Social Transformations in Contemporary Society*, no 5 (2017).

2. “Website operators’ liability for offensive comments: a comparative analysis of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index v. Hungary”¹⁴¹⁴.
3. “Primary Presumptions for Website Operator’s Liability for Offensive Comments”¹⁴¹⁵.
4. “The Origin of Internet Intermediaries’ Liability for Offensive Comments”¹⁴¹⁶.

The results achieved during the study were also used in the preparation of the textbook *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys*¹⁴¹⁷, conducting workshops of the special section of civil law at Mykolas Romeris University Mykolas Romeris School of Law for undergraduate students, supervising of the Civil and Commercial Law Section of the Student Society of Mykolas Romeris University as well as organising practical training and seminars for lawyers in the public and private sectors.

On 23 January 2019, the results of the study were discussed and approved in the meeting of the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University Mykolas Romeris School of Law.

1414 Jūratė Šidlauskienė ir Vaidas Jurkevičius, “Website Operators’ Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index v. Hungary”, *Baltic Journal of Law & Politics* 10, no 2 (2017).

1415 Jūratė Šidlauskienė ir Vaidas Jurkevičius, “Primary Presumptions for Website Operator’s Liability for Offensive Comments”, *10th International Scientific Conference “Business and Management 2018”* (2018), <http://bm.vgtu.lt/index.php/verslas/2018/paper/view/452>.

1416 Jūratė Šidlauskienė, “The Origin of Internet Intermediaries’ Liability for Offensive Comments”, *Social Transformations in Contemporary Society 2018: abstract book* (2018), <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/05/Abstracts-STICS-2018.pdf>.

1417 Vaidas Jurkevičius ir Jūratė Šidlauskienė, *Civilinė teisė. Atskiros sutarčių rūšys: vadovėlis* (Vilnius: Registrų centras, 2015).

CONCLUSIONS

The results of the research confirm the defended statements, which are presented in accordance with the chronology of the implementation of the tasks set for achieving the aim of the doctoral thesis.

Regarding the content of freedom of expression of website operators arising from Article 10 of the ECHR and the category of private life, as the assumption for restricting the freedom of expression of website managers

1. The multiple, versatile and highly dynamic category of private life enshrined in Article 8 of the ECHR, transformed by the ECtHR into the subject of general personality right, changes and evolves together with the evolution of the modern information society and its individual members; therefore, the provision of a static concept of private life is not only inappropriate but impossible. The concept of private life perceived in this sense in private law includes, but is not limited to, all the values listed in Section II of Part I of the second book of the CC, and each of them may be compromised by unlawful anonymous comments from website visitors. Therefore, instead of considering whether a particular interest is to be regarded as private per se, it is best to focus on the question of *the extent to which* an injured person can be protected in a particular case by means of law of torts.
2. The violation of every legal value in the sphere of private life in the sense of non-contractual liability is determined by (i) the fact that the data or other information was disseminated and (ii) violation of the private interests of the victim which caused the damage and which derived from the above-mentioned fact; therefore, violations of all values listed in Section II of Part I of the second book of the CC should be subject to the *same* legal remedies that were selected with particular regard to the overall availability of specific unlawful anonymous comments and the context in which occurred the damage relating to violation of the right to privacy.
3. Website operators that administer mass media, i.e. virtual platforms intended for the provision of comments and where visitors can post their opinions, speeches, or other comments, in the ECtHR's case-law, when the comments are posted, are recognized as carrying out sui generis journalism activities and, within the meaning of Article 10 of the ECHR, as implementing *their* freedom of expression, which defines the right to *disseminate* and *share* information not only on its own but also on third parties published on the website, regardless of whether it is intended to supplement the content provided by the website operator himself or to express an opinion of independent author. One of the legal instruments for securing private life online is the restriction of freedom of expression of website operators that allow anonymous comments, the criteria of justification of which – (i) *lawfulness*, (ii) *pursue of legitimate aim*, and (iii) *the need for restriction in a democratic society* – interpreted broadly in terms of the right to privacy, should be interpreted and applied *strictly*.

Regarding the criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments in the context of restriction of freedom of expression of website operators

4. The *need* for restriction of freedom of expression for website operators *in a democratic society* justifying the application of civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors is the cornerstone of the assessment of the need for civil liability for website operators, in many cases, determining the final outcome of the case. When deciding on the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors, the following universal criteria based on the unique specifics of virtual space are analysed: (i) *the context of the comments and the content of the impugned comments*; (ii) *the possibility of commentators' liability as an alternative to the liability of website operators*; (iii) *preventive and a posteriori measures applied in respect of comments by website operators*; (iv) *the consequences of applying liability to the website operator*; (v) *the behaviour of the victim before and after the posting comments*; (vi) *the consequences of the comments on the victim*. They are not limited to cases of civil liability, but in cases dealing with the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments these criteria must inevitably be integrated into the process of investigating and assessing individual conditions for civil liability.

Regarding the peculiarities of the content of each criterion justifying the application of website operators' civil liability for damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments and their interrelationship

5. Individual criteria defining the need for restricting freedom of expression of website operators in a democratic society crystallised by way of the analysis of the ECtHR's legal frameworks of national systems and of the case-law fall under different sub-institutes of civil liability; therefore, their influence and significance in the process of assessing the civil liability of website operators is uneven. The essential criteria justifying the application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by comments of anonymous visitors are the following: (i) *the context of comments and the contents of comments disputed*, which is defined by (a) discussions in the society, (b) nature of website and (c) of manifest of unlawfulness of comments, as well as (ii) *preliminary preventive measures taken by the website operator and the appropriateness of subsequent actual behaviour after comments posting*, which can also be considered both as the source of the duty of care and prudence of website operators, and as a measure of its implementation.
6. The risk of publishing unlawful comments on the website is enhanced by discussions on topics of public interest and public concern, and it is correspondingly corrected – increased or decreased – the general nature of and extent of the unlawfulness of the comments posted on the website, which, as not implied, are to be judged on the

basis of the overall nature of the website and the subject of the specific discussion. The *higher* the overall *risk* of unlawful comments on the website and the more sensitive and important topic of the discussion, the more website operator *can* and, in legal sense, *must* provide for the fact of occurrence of unlawful comments in general; however, the need to apply civil liability to the website operators is to be assessed in a complex way, taking into account the *manifest unlawfulness of the comments*. Each comment should be considered as a *separate publication*, whether it is submitted as an opinion or a fact (data).

7. *Manifestly* unlawful comments violating the right to privacy are comments of the *highest* level of unlawfulness, which, (i) without having carried out any more detailed additional *linguistic, semantic or legal research*, (ii) *directly or from the totality of the circumstances of its publication* are to be assessed as (iii) violating not only private, but also *public* interests, (iv) *not compatible with the values enshrined in the ECHR*, i.e. *not falling within the scope of protection and application of Article 10 of the ECHR*, and (v) causing *serious and significant* damage to the addressees. Posting of such speeches online is not justified regardless of specific persons or the current situation, and they are to be divided into three groups: a) *hate speeches* that can coincide with *terrorist-like* speeches; b) unjustified accusations of *factual declaratory nature of committing serious and severe criminal offenses*, which are more rigorously assessed both in legal and in moral positions; c) *other forms of manifest unlawfulness of comments (rough humiliation, insult, pornographic content, and other unquestionable unlawfulness)*, when any average internet user, without additional investigation, is provided with manifest clearly negative their value that cannot be justified under any circumstances.
8. To identify the fact of *not manifestly* unlawful comments that (i) violate and can violate only *private* interests and usually (ii) cannot cause significant and important damage, it is necessary (iii) to carry out additional *linguistic, semantic or legal* investigation, inter alia whether their content is in line with the standard of communication style on the internet portals. Not manifestly unlawful comments can be provided (i) as a message that corresponds or does not correspond to the reality or (ii) expressed in the form of fair or unfair criticism, opinion or assessment.
9. The *bonus pater familias* standard applicable to each website operator must be analysed in the context of the business model of its choice, depending on whether the comments posted on the site are checked before their public announcement, or maybe their verification is carried out *ex post*, or a combined system of detection and verification of unlawful comments is applied. The general trend is that the website operator is not required to take all possible measures to prevent unlawful comments from appearing at all; however, it *must ensure the immediate removal of comments already made* in the following order: a) *manifestly* unlawful comments must be removed *immediately* after their appearance *on own initiative*; b) *not manifestly* unlawful comments are sufficient to be removed immediately upon receipt of request to do so *of any form*, irrespective of whether this has been reported in the manner suggested by the website operator and irrespective of whether or not the notifier could be the addressee (potential victim) of a particular speech. Thus, unlawful actions of website operators, as a basis for

non-contractual civil liability for damage caused by comments of anonymous visitors, are not determined by the permission to publish anonymous comments on the website, but rather by the failure to comply with the legal obligation to remove them, for which this entity is recognized to *have disseminated* unlawful anonymous speeches from visitors of its website.

10. *Dissemination of manifestly unlawful comments*, in terms of time, will always be the *closest to the moment when the author actually publishes it*, and, provided that the website operator checks all comments before publishing, according to his business model, it may even coincide with it. According to the rules prevailing in many European countries, the website operator must remove manifestly unlawful comments within 24 hours of learning about them or having to learn about them, except for terrorist content that are to be removed within 1 hour. *Dissemination of not manifestly unlawful comments*, in terms of time and in legal terms, will always be more *distant* from their public appearance on the website. In national law, such comments may be removed in accordance with the terms set forth in the Description of the Procedures for Cancellation of Access to Unlawfully Acquired, Created, Modified or Used Information; however, the notifying party should not be compulsorily required to indicate his/her contact details and to confirm the unlawfulness of the comment using facts, if this is not possible.
11. Civil liability of website operator for the damage caused by anonymous speeches of visitors on its website arises when its limits of freedom of expression are crossed, and such civil liability is *autonomous* in respect of liability of actual authors of comments; however, it arises *only provided that* civil liability for the damage caused by specific anonymous comments under normal circumstances could be applied to actual author of such comments. Therefore, *the possibilities of liability of authors of comments, as a criterion for an alternative to civil liability of website operators*, should be understood *not as search for legal basis* for website operators' civil liability in case of violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, but rather as investigation of *actual* possibilities to apply civil liability for authors in the context of legal norms determining legal liability. Although the possibility of civil liability of authors of anonymous comments neither confirms, nor denies the need for the application of website operators' civil liability, it may be significant as a criterion for the assessment the extent of losses to be compensated.
12. *Effects of comments on the victim*, in the sense of non-contractual liability, means damage as a separate sine qua non condition for civil liability, which is significant to state the possibility of application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments only to the extent that civil liability is associated with the occurrence of harmful consequences. The behaviour of the victim before and after the posting of comments and the consequences of applying the civil liability to the website operator are conditions for assessment of extent of the already existing civil liability; therefore, the criteria of the *victim's behaviour and consequences that arose and / or could arise to website operator* are not to be considered as factors

justifying the application of *civil liability*, but rather as factors determining, i.e. extending or limiting, the extent of *civil liability*.

13. Thus, (i) the behaviour of the victim before and after appearance of the comments, (ii) the consequences of the comments caused to him/her, (iii) the possibility of civil liability of the authors of the comments as a certain alternative to the civil liability of website operators, and (iv) the consequences of civil liability for a particular website operator are to be considered as addition and non-essential criteria when deciding on the fact of application of website operators' civil liability for the damage caused by violation of the right to privacy to third parties by anonymous comments, yet they are significant when deciding on the extent of the application of civil liability.

SUGGESTIONS AND RECOMMENDATIONS

1. Suggestions and recommendations to the legislator of the Republic of Lithuania

It is suggested to consider Article 2.24(5) of the CC as a *general* rule for all violations of legal protection objects within the scope of Article 8 of the ECHR, and for this purpose the following two CC's adjustments are proposed.

1.1. The first sentence of Article 2.24(1) of the CC is to be adjusted as follows:

"1. A person shall have the right to demand refutation in judicial proceedings of the publicised data, which *violate* ~~abase~~ his honour and dignity and / or which are erroneous as well as redress of the property and non-pecuniary damage incurred by the public announcement of the *sensitive information* ~~said data~~."

Since all violations of the values listed in Chapter II of Part I of the second book of the CC should be subject to the *same* remedies,

1.2. It is proposed that Article 2.24(5) of the CC be recast and moved to the newly formed Article 2.24¹ of the CC, in which the medium, as an object, is to be replaced by the concept of a media operator, as an entity (*suggestions – in italics*):

"Article 2.24¹. Civil liability of mass media operators

1. *The operator of the mass medium, in which publicised any data or other information violating erroneous data abasing person's rights and interests are publicized shall have to redress property and non-pecuniary damage incurred on the person only in those cases, when it knew or had to know that the data or other information were sensitive erroneous as well as in those cases when the data or other information were made public by its employees or they were data was made public anonymously and the operator of mass medium refuses to name the person who supplied the said data or other information (this clause shall not apply where the identity of the person who directly disseminated the sensitive information through the mass medium is unknown to the operator). In all other cases, the property and non-pecuniary damage must be compensated by the person who disseminated the data and by its activities*".
2. The operator of the mass medium is exempt from civil liability where sensitive data or other information has been disseminated through the mass media by a

person that is beyond control of the operator, and the operator of mass medium, in respect of the said data or other information, behaved in good faith”.

Articles 2.24(6), (7), (8), (9) of the CC are to be considered respectively Articles 2.24(5), (6), (7), (8) of the CC.

Other solutions of legal regulation in force in Lithuania do not in principle contradict the findings of the research presented in the doctoral thesis, therefore their adjustments are not suggested.

1.3. In regulating the behaviour of website operators with regard to comments, they should be given sufficient leeway to achieve, if possible, a specific goal in several different ways, thus avoiding intervention in the area of activity of the subject.

2. Recommendations for courts examining cases dealing with website operators' civil liability for the damage caused by unlawful anonymous comments

2.1. It is advisable to define the *bonus pater familias* standard applied for the website operator on the basis of not only mandatory documents but also recommendations for public information; and, it is recommended to customize it according to the strategy of activity chosen by specific website operators, the principles of their website functioning, comment verification and elimination methodology, and the terms and rules of commenting on the website of determined by the website operators themselves.

2.2. In civil cases, it is suggested that the notion of unlawful comments should not be isolated, but rather defined taking into the international law-case and the rules already in place for the interpretation and application of the law by the national courts in the relevant criminal and administrative cases; and, the distinction between manifestly and not manifestly unlawful comments should be seen as a legally relevant criterion for deciding on the time when an internet site manager's obligation to remove unlawful comments has occurred.

2.3. The legislation applied for internet hosting service providers in cases dealing with website operators' civil liability *mutatis mutandis* could be applied to issues not covered by the legislation on media, yet only taking into account the specificity of the activity of website operators opposed to the activities of internet hosting providers and trends of legal regulation prevailing in public information.

2.4. In individual cases, at the request of individuals or public authorities, website operators should not be subject to the only compulsory methods of website administration, essentially changing the way they operate.

3. Recommendations for the drafters of the codes of ethics for operators of mass media

3.1. In order to justify the behaviour of operators of mass media in respect of comments using the holistic approach, it is advisable to include the recommended cutting-edge alternatives to the models for preventing and eliminating unlawful comments into codes of ethics for operators of mass media and other self-regulatory documents, which would reflect the interests of website operators of all kinds, and to encourage voluntary cooperation between website operators

who allow comments, exchanging best practices for comment verification and removal in accordance with codes of conduct, memoranda of understanding and other measures¹⁴¹⁸.

- 3.2. It is *recommended* that the rules of codes of ethics of public information be supplemented by the concepts of manifestly and not manifestly unlawful comments.
  - 3.2.1. *Manifestly unlawful comments* are speeches violating the limits to freedom of expression and public interests, whose bad nature is visible without further investigation, and their online presence cannot be justified under any circumstances. They are usually directed to the most important values of individuals (life, health, freedom, etc.) and can cause serious and significant damage. Types of manifestly unlawful comments:
    - 3.2.1.1. *hate speeches* are statements that, when interpreted fairly in a direct or wider context, can be considered as a direct or indirect call to use or justify violence, hatred or intolerance, if they can directly or indirectly trigger harmful effects.
    - 3.2.1.2. clearly unfounded *accusations of declaratory nature committing severe and serious criminal offenses*, which are more rigorously assessed both in law and in moral positions (such as murders, rapes, trafficking in human beings or human organs on the black market, inhuman torture, imprisonment for prostitution or slavery, etc.).
    - 3.2.1.2. *other forms of manifest unlawfulness* that are incompatible with the fundamental values of democratic society from the point of view of law or human morality (for example, claims whose *sole* purpose is to grossly, rudely, unjustly offend and humiliate a person, pornographic comments, detailing of sensitive facts that are perceived as sensitive in the public (analysis of rape, details of sex reassignment surgery, etc.), also disclosure and publicity of true data that may cause extreme harm (for example, access to various important electronic systems sufficient to initiate a financial or other transaction) and other similar actions).
  - 3.2.2. *Not manifestly unlawful comments* are statements that may be in violation of private interests, the inappropriateness of which requires additional verification of circumstances and cannot be determined solely by the will of the website operators. In view of the relationship between the freedom of expression of website operators and authors of such comments and the right of the society to information, posting of such statements in the internet space can be justified depending on the particular situation.

---

¹⁴¹⁸ The concrete solutions for the implementation of the latter proposal must be based on coherence between different approaches and options and require a broader debate; therefore, no adjustments to individual ethical codes are provided.

4. Recommendations for website operators

- 4.1. It is recommended to publish *easily understandable and accurate* commenting rules on a prominent place of site, providing *a clear, simple and sufficiently detailed* description of sensitive comments with the types and characteristics of prohibited information.
- 4.2. It is recommended to allow anonymous posting only after the visitor has familiarized himself / herself with the commenting rules and acknowledges the responsibility for the content of the comments.
- 4.3. In order to ensure real and effective compliance with the commenting rules published on the website, it is recommended that a simple, clear and prompt mechanism for reporting and responding to unlawful comments be made available on the website. It is recommended to combine it with technical preventive means of checking and removing unlawful comments, except when a method for monitoring of comments before comment posting is chosen.
- 4.4. It is recommended to cooperate with other website operators by exchanging best practices for comment verification and removal as well as finding trusted flaggers of unlawful comments, to which information should be responded first. In case of doubt about the unlawfulness of comments or nature of it, in this regard, it is recommended address the Inspector of Journalist Ethics or another competent entity for conclusions.

LIST OF RESEARCH ARTICLES ON THE SUBJECT OF DOCTORAL THESIS

1. Šidlauskienė, Jūratė. „The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete & Index.hu Zrt v. Hungary“. *Social Transformations in Contemporary Society*, no 5 (2017). http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2017/07/STICS_2017_5_34-66.pdf: 34-66.
The author's contribution – 100 proc.
2. Šidlauskienė, Jūratė, ir Vaidas Jurkevičius. „Website Operators' Liability for Offensive Comments: A Comparative Analysis of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index v. Hungary“. *Baltic Journal of Law & Politics* 10, no 2 (2017). <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/bjlp.2017.10.issue-2/bjlp-2017-0012/bjlp-2017-0012.pdf>: 46-75 (Scopus Journal Metrics).
The author's contribution – 50 proc.
3. Šidlauskienė, Jūratė, ir Vaidas Jurkevičius. „Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments“. *10th International Scientific Conference „Business and Management 2018“* (2018). <http://bm.vgtu.lt/index.php/verslas/2018/paper/view/452>: 276-288.
The author's contribution – 50 proc.
4. Šidlauskienė, Jūratė. „The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments“. *Social Transformations in Contemporary Society 2018: abstract book* (2018). <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/05/Abstracts-STICS-2018.pdf>: 8-9.
The author's contribution – 100 proc.

RESEARCH PRESENTATION AT SCIENTIFIC EVENTS

1. 28 July 2015, the public announcement *Protecting Privacy in Cyberspace through Tortious Remedies in Lithuania* at Institute of European Tort Law and at European Centre for Tort and Insurance Law in Vienna, Austria, which was part of the *Juristenrunden* lecture cycle, was read.
2. 1 June 2017, the report *The Lithuanian Case-Law after the Judgments of the European Court of Human Rights on the Cases of Delfi AS v. Estonia and MTE & Index.hu Zrt v. Hungary* was announced during the 5th International Scientific Conference for Young Researchers “*Social Transformations in Contemporary Society (STICS) 2017*” held at Mykolas Romeris University.
3. 19 June 2017, the report *Lithuanian Private Law from a Comparative Perspective* was announced at University of Florence, Italy.
4. 3 May 2018, the report *Primary Presumptions for Website Operator's Liability for Offensive Comments* was announced at 10th International Scientific Conference “*Business and Management 2018*” held at Vilnius Gediminas Technical University.

5. 7 June 2018, the report *The Origin of Internet Intermediaries' Liability for Offensive Comments* was announced at 6th International Scientific Conference for Young Researchers "Social Transformations in Contemporary Society (STICS) 2018" held at Mykolas Romeris University.

SCIENTIFIC INTERNSHIPS

1. From 6 July 2015 to 5 August 2015, internship carried out at Institute of European Tort Law and at European Centre for Tort and Insurance Law in Vienna, Austria.
2. From 15 June 2017 to 22 June 2017, internship carried out at University of Florence in Florence, Italy.

CURRICULUM VITAE

Personal data

Name, surname Jūratė Šidlauskienė
Contact details ju.sidlauskienė@gmail.com

Education

2014–2018 Doctoral studies in law
Mykolas Romeris University (Mykolas Romeris School of Law, Institute of Private Law).

2007–2009 Master's studies in law
Mykolas Romeris University (Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law).
Master's qualification degree in law granted (specialty of civil law).
The studies completed with Leader's Diploma.

2003–2007 Bachelor's studies in law
Mykolas Romeris University (Faculty of Law). Bachelor's qualification degree in law granted.

Pedagogical work experience

2010 September to currently Lecturer
Mykolas Romeris University (Mykolas Romeris School of Law, Institute of Private Law).
Subject taught: civil law (special part).

Work experience

21 January 2016 to currently Attorney-at-law
Law firm *Šidlauskienė, Petrikas and partners*

7 June 2010 to 20 January 2016 Chief lawyer
UAB "X Law"

2 February 2009 to 4 June 2010 Lawyer
UAB "Bankroto administratorių biuras"

Šidlauskienė, Jūratė

TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAS ANONIMINIAIS KOMENTARAIŠ: INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMĄ PATEISINANTYS KRITERIJAI: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019. 420 p.

Bibliogr. 298–342 p.

ISBN 978-9955-19-960-1 (elektroninis)

ISBN 978-9955-19-961-8 (spausdintas)

Disertacijoje, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėtose Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden ir Tamiz v. the United Kingdom bylose suformuluotais interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo būtinumo demokratinėje visuomenėje vertinimo elementais, nustatyti ir įvertinti interneto tinklalapių valdytojų deliktinės civilinės atsakomybės už anoniminiais svetainės lankytojų komentarais tretiesiems asmenims sukeltą žalą, susijusią su jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimais, taikymą pateisinantys kriterijai. Struktūralizmo koncepcija grindžiamoje pirmojoje darbo dalyje atskleidžiamas iš EŽTK 10 straipsnio kylančios interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ir privataus gyvenimo kategorijos, kaip interneto tinklalapių valdytojų saviraiškos laisvės ribojimo prielaidos, turinys bei išskirti konkretūs interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už žalą, trečiųjų asmenų patiriamą dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainių lankytojų komentarais, taikymą pateisinantys kriterijai. Antroje disertacijos dalyje, kuri grindžiama funkcionalizmo principu, kompleksinės minėtose Europos Žmogaus Teisių Teismo bylose priimtų sprendimų analizės pagrindu įvertintas kiekvieno kriterijaus turinys, palyginti jų turinio ir taikymo skirtingose bylose ypatumai, įvertinta šių kriterijų problematika ir reikšmė, taip pat nustatytas jų tarpusavio santykis. Tai yra pirmasis tokio pobūdžio mokslinis tyrimas ne tik Lietuvos, bet ir Europos deliktų teisės kontekste.

Tyrimas parodė, kad kertiniai interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės už žalą, kylančią tretiesiems asmenims dėl jų teisės į privatų gyvenimą pažeidimo anoniminiais svetainės lankytojų komentarais, taikymą pateisinantys kriterijai yra i) komentarų paskelbimo kontekstas ir pačių komentarų turinys bei ii) interneto tinklalapio valdytojo taikytos išankstinės komentarų teisėtumo užtikrinimo priemonės ir faktinis elgesys po komentarų paskelbimo. Tuo metu kiti Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje išskiriami kriterijai (t. y. i) nukentėjusiojo asmens veiksmai iki ir po komentarų pasirodymo, ii) jam komentarų sukeltos pasekmės, iii) komentarų autorių atsakomybės galimybė kaip tam tikra alternatyva interneto tinklalapių valdytojų atsakomybei ir iv) civilinės atsakomybės taikymo pasekmės konkrečiam interneto tinklalapio valdytojui) vertintini kaip papildomi ir neturintys esminės įtakos interneto svetainės valdytojų civilinės atsakomybės taikymo faktui, tačiau reikšmingi sprendžiant dėl jų civilinės atsakomybės taikymo masto.

The doctoral thesis, on the basis of the elements for the assessment of the necessity of restricting the freedom of expression of website operators in a democratic society, formulated in the cases Delfi AS v. Estonia, MTE & Index v. Hungary, Pihl v. Sweden and Tamiz v. the United Kingdom, investigated by the European Court of Human Rights, established and assessed the criteria justifying the application of website operators' non-contractual civil liability in case of violation of the right

to privacy of third parties by anonymous comments. The first part of the work, which is based on the concept of structuralism, reveals the content of freedom of expression of website operators arising out of Article 10 of the ECHR and of the category of private life, which is an assumption for restricting the freedom of expression of website operators, as well as distinguishes the specific criteria justifying the application of website operators' civil liability in case of violation of the right to privacy of third parties by anonymous comments. The second part of the doctoral thesis, which is based on the principle of functionalism, using the complex analysis of the judgements made in the above-mentioned cases of the European Court of the Human Rights, evaluated the content of each criterion, compared the peculiarities of their content and application in different cases, discussed the problems and significance of these criteria, and determined their interrelation. This is the first scientific research of this kind not only in the context of Lithuanian, but also of the European tort law.

The research has shown that the key criteria justifying the application of website operators' civil liability in case of violation of the right to privacy of third parties by anonymous comments are the following: (i) the context in which the comments are posted and the content of the comments themselves and (ii) prior measures taken by the website operator to ensure the legality of the comments and actual behaviour after the comments were posted. Meanwhile, other criteria distinguished by the case-law of the European Court of Human Rights (i.e. (i) the actions of the victim before and after the occurrence of comments, (ii) the consequences of the comments on the victim, (iii) the possibility of civil liability of the authors of comments as a certain alternative to the liability of the website operators, and (iv) the consequences of civil liability for the particular website operator) are to be considered as additional and having no essential impact on the fact of the application of website operators' civil liability, yet significant when making a decision on the extent of the application of website operators' civil liability.

Jūratė Šidlauskienė
TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAS ANONIMINIAIS KOMENTARAI:
INTERNETO TINKLALAPIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMĄ
PATEISINANTYS KRITERIJAI

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

ISBN 978-9955-19-960-1 (elektroninis)

ISBN 978-9955-19-961-8 (spausdintas)

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu
Tiražas 20 egz. Užsakymo Nr. 22320

Parengė spaudai UAB „Baltic Printing House“
Svajonės g. 40, LT-94101, Klaipėda
www.balticprinting.com
Maketavo Laura Tekorienė

Spausdino UAB “BMK Leidykla”
A. Mickevičiaus g. 5, Vilnius
info@bmkleidykla.lt
www.bmkleidykla.lt

ISBN 978-9955-19-961-8

9 789955 199618